FLAVIUS JOSEPHUS

ISTORIA RĂZBOIULUI IUDEILOR ÎMPOTRIVA ROMANILOR

EDITURA HASEFER

FLAVIUS JOSEPHUS

ISTORIA RĂZBOIULUI IUDEILOR ÎMPOTRIVA ROMANILOR

Traducere de
GHENELI WOLF ŞI ION ACSAN

EDITURA HASEFER
Bucureşti, 1997

Prefaţă de RĂZVAN THEODORESCU
Cuvânt asupra ediţiei şi note explicative de ION ACSAN

PREFAȚĂ

Cu câțiva ani în urmă, într-o zi toridă de vară, mă aflam la Masada, impunătoarea fortăreață de la hotarul răsăritean al Israelului, ridicată pe o stâncă la 500 de metri deasupra celui mai jos loc din lume, „Lacul de asfalt” sau Marea Moartă.

Aproape orbit de soare, mă străduiam să cuprind cu ochii, până departe, un peisaj halucinant în pustietatea sa, cu deşertul pietros al Iudeii prelungit spre Iordania, cu locuri legate de amintirea biblicului rege David sau de începuturile creştine, precum Qumranul esenienilor şi al celebrelor manuscrise aici descoperite în nisip.

Privind steagul alb-albastru purtând steaua abia amintitului rege evreu înaintea căruia aici, la Masada, depun jurământul soldații din trupele blindate ale statului Israel, ascultam cuvintele ghidului.

Ele evocau ultimul moment al rezistenței înaintea forței romane care se consumase în acest decor împietrit, în primăvara anului 73, după ce Titus cucerise Ierusalimul şi năruise templul gigantic al lui Herodes, ridicat pe temeliile celui, aproape legendar, al lui Solomon.

Era povestea unui gest eroic, al zeloților de la Masada conduşi de Eleazar ben Iair, apărători ai acestei ultime cetăți independente a vechiului Israel – înaintea spulberării evreilor în toate punctele cardinale – ce au preferat moartea prin sinucidere robiei pe viață.

Era, de fapt, o istorie pe care – mi-am amintit-o brusc atunci – o citisem ca student, comparând sfârşitul iudeilor de la Marea Moartă cu cel al dacilor din Carpați, tot înaintea acvilei romane, câteva decenii mai târziu. Aşa mi-a revenit în minte finalul *Războiului iudaic* al lui Josephus Flavius, martor al înfrângerilor evreieşti de acum aproape două milenii, în acea zi în care, la Masada, am înțeles cel mai bine, poate, cultul memoriei din civilizația evreilor de astăzi.

În felul său Josephus Flavius a fost un personaj tragic. Membru al unei familii preoțeşti a Templului, rudă cu dinastia elenistică a Haşmoneilor, cunoscător al Torei şi al practicilor ascetice din deşert, apropiat al fariseilor din Ierusalim şi exaltator al iudaismului, Iosef ben Matitiahu a

fost, în acelaşi timp, produsul unui sincretism cultural, admirând greco-romanitatea şi forţa imperiului roman.

Un imperiu care i-a înfruntat şi nimicit patria, dar despre care el, evreul scriind în aramaică şi tălmăcindu-şi opera în greceşte – adoptând chiar modelul Tucidide, recunoscut în discursurile presărate prin tot textul, nu s-a sfiit să vorbească cu respect. Ca şi Herodes ziditorul de temple şi amfiteatre unde au fost înălţate statui – ne aflăm, nu trebuie uitat, într-o lume unde legea mozaică interzicea chipul cioplit – Josephus Flavius a fost un „modern", un om al timpului său. Considerat de tradiţia rabinică un duplicitar şi un trădător, el a fost, în fapt, un lucid între mulţi fanatici sau aşteptători ai lui Mesia. A fost un om al păcii într-o vreme a războiului, el însuşi fiind chemat de coreligionari să organizeze trupele evreieşti din Galileea, ce s-au opus zadarnic lui Flavius Vespasianus, generalul lui Nero, devenit la rându-i împărat în iulie 69. Era acelaşi Vespasianus care l-a luat prizonier pe autorul nostru după asediul cetăţii Iotapata, care l-a eliberat apoi dându-i şi numele genetic al Flaviilor, care l-a ţinut în preajma sa şi a fiului său Titus, în Orient ca şi la Roma. Aici şi-a scris Josephus, între 75 şi 79 ceea ce romanii au numit *Bellum Iudaicum* şi tot aici a încheiat către 93-94, aşijderea în greceşte, *Antichităţile iudaice* – în spiritul celor romane scrise de Dionisie din Halicarnas – operă în care gustul pentru precizie şi detaliu al istoricului evreu s-a aflat în largu-i.

Nu mai puţin, între scrierile sale greceşti elaborate în răstimpul petrecut în „caput mundi" – şi care au fost, pe cât se pare, realizate graţie mecenatului unui bogat cărturar, studios al lui Homer, Epaphroditos – încă se prenumără *Contra lui Apion,* operă polemică făcând apologia iudaismului şi dând informaţii pline de interes despre antisemitismul primului secol al Principatului roman, ca şi cunoscuta autobiografie, „Viaţa" sa, ce pare a fi fost adăugată unei a doua ediţii a „Antichităţilor" dacă judecăm după propria-i mărturisire: „Trebuie, cred, să adaug aici – scria Josephus – tot ce am făcut în viaţa mea şi care nu a fost consemnat în *Războiul iudaic*" (Flavius Iosephe, Autobiographie, Ed. A. Pelletier, Paris, 1959, LXXIV, 43).

Pragmatic, realist, el ştia şi afirma – cu un curaj din care nu a lipsit, desigur, o undă de firesc oportunism – că Roma este o putere mult prea mare pentru a fi înfruntată, că evreii sunt meniți unei înțelegeri cu stăpânii lumii. Şi culmea, o spunea acest iudeu în chiar timpul când patria sa devenea locul fundamentalei şi definitivei negări a trecătoarei împărăției a Cezarilor, în favoarea celeilalte împărăției, cereşti, a lui Mesia, cel anunțat de profeții *Vechiului Testament,* dar, curios, o spunea fără a şti ceva semnificativ despre ceea ce făptuiseră întru spirit, pe pământul Palestinei, evreul Isus Cristos şi discipolii săi în vremea apostolică şi evanghelică. Paradoxal, Josephus Flavius – cel născut în chiar anul când celebrul Pontius Pilat era rechemat în Italia, cel trecut prin mediul esenienilor atât de legați de epoca iudeo-creştină, cel ajuns la Roma în chiar anul incendierii neroniene puse în seama creştinilor – rămâne un izvor decisiv pentru istoria evreiască, dar neaşteptat de tăcut în ceea ce priveşte acea parte creştină, crescută din iudaism, care a contribuit esențial la clădirea unei noi civilizații. Pentru a extinde paradoxul, voi adăuga că tocmai marii cărturari şi teologi creştini ai epocii patristice au fost cei care, folosind din plin scrierile sale, au fost cei care au făcut elogiul european al lui Josephus Flavius: pentru Eusebiu din Cesarea el a fost cel mai celebru evreu al timpului său, iar pentru Ieronim numele ce i se potrivea era cel de „Tit Liviu grec" (Graecus Livius).

Cu o eleganță stilistică din care nu lipseşte filonul de retorism – un exeget modern scria undeva că Josephus s-a născut pentru a fi rabin, dar soarta l-a făcut retor! – autorul nostru nu are spirit critic foarte ascuțit, se complace în autoflatări, pozează adesea în salvator, în timp ce naratia sa este punctată de descrieri de comploturi, de preziceri şi de vise, ceea ce a făcut ca textele lui Iosef ben Matitiahu să fi fost la fel de mult dezbătute şi controversate, ca şi personalitatea autorului.

Ceea ce nu i se poate răpi însă istoricului evreu este meritul, pe care abia epoca modernă îl va înțelege mai bine, de a fi făcut *istorie contemporană* în sensul cel mai strict al cuvântului. Era o calitate pe care, orgolios, şi-o recunoaşte, înaintea altora, în chiar textul „Vieții" sale, acum o mie nouă

sute de ani: „am oferit volumele mele împăraților înşişi, pe când evenimentele erau încă aproape sub ochii noştri” (op. cit, LXV, 361).

Acest apologet lucid al adversarului care ni-l aminteşte întrucâtva pe bizantinul Cristobul din Imbros, un alt imitator al lui Tucidide, ce elogia pe duşmanul Bizanțului şi cuceritorul acestuia, Mahomed al II-lea, a fost un autor foarte bine ştiut în Europa Bizantină şi grecofilă a Renaşterii: ediția princeps a scrierilor lui Josephus Flavius apărea, în greceşte, la Basel în 1544, cu traducere franceză în 1558 şi germană în 1592, cu multe reeditări în mediile protestante din Olanda, Elveția şi Germania secolelor XVII ŞI XVIII.

Ca o curiozitate, aproape, autorul *Războiului iudaic* a fost ştiut de români pe o filieră maghiară a epocii Luminilor, unul dintre tălmăcitorii asidui ai Şcolii Ardelene, Ioan Barac – elev al reformaților din Aiud şi Cluj – publicând la Bucureşti, în 1821, „răsipirea cea de pe urmă a Ierusalimului... scoasă din cartea lui Iosif Flavie”, cu o versificație simplă, săltăreață, de coloratură folclorică: „întâi s-au stricat Gadara, / Care s-a topit ca ceara”.

Traducerea română ce urmează s-a făcut inițial după o versiune germană, realizată în buna descendență a marilor ediții Josephus Flavius datorate savanților germani (cea de la Berlin 1885-1894, cea de la Leipzig 1886-1896), fiind revăzută după originalul elin şi confruntată cu alte ediții mai recente.

Răzvan Theodorescu

CUVÂNT ASUPRA EDIŢIEI

În urmă cu 1960 de ani, când cel de al doilea împărat al Romei, Tiberiu, murea probabil asasinat la Misenum, lăsându-şi tronul, pentru scurtă vreme, nepotului său poreclit de soldaţi Caligula „Cizmuliţă", la Ierusalim venea pe lume Josephus, care avea să ocupe un loc de seamă în galeria celebrilor istorici ai antichităţii greco-romane. Destinul său aparte prezintă tulburătoare asemănări cu unii dintre ei: comandantul de cavalerie din Liga aheeană Polybios din Megalopolis s-a numărat printre cei 1.000 de ostateci, aduşi la Roma după încheierea celui de-al treilea război macedonean. Împrietenindu-se cu Publius Cornelius Scipio Aemilianus, alături de care participă la blocada şi cucerirea Cartaginei şi la asediul Numanţiei, din duşman al romanilor, ajunge autorul unei istorii universale în 40 de cărţi în care urmăreşte fantastica ascensiune a Romei republicane de la o simplă putere locală, la invincibila stăpână a întregului bazin mediteranean. Gloria lui n-a fost contestată de compatrioţii săi, supuşi de romani, sub învinuirea de înaltă trădare, ci s-a bucurat de stima posterităţii, opera sa neajungând, din păcate, în întregime, până la noi. Modelul lui Polybios a fost atenianul Tucidide: înainte de a deveni istoricul *Războiului peloponesiac,* numit de concetăţenii săi strateg şi comandant de escadră, el n-a reuşit să împiedice cucerirea cetăţii aliate Amphipolis, fiind biruit de mai destoinicul general spartan Brasidas. Această înfrângere i-a adus lui Tucidide un exil de 20 de ani, răgaz în care nenorocosul strateg s-a documentat temeinic asupra războiului dintre Atena şi Sparta biruitoare, descriindu-l într-o capodoperă, din păcate neterminată.

Tatăl lui Josephus făcea parte dintr-un trib sacerdotal iar, prin mama lui, el descindea din familia regilor Haşmonei. A fost el însuşi preot al Templului din Ierusalim; străvechii editori ai operei sale în greceşte şi în latineşte îl denumeau: „hierosolymitanus sacerdos" şi „heroicus", spre a sublinia eroismul de care a dat dovadă în timpul participării sale la războiul iudeilor împotriva romanilor, de jugul cărora să scape cu orice preţ.

Cât de precoce şi strălucită a fost inteligenţa lui o dovedeşte faptul că încă de pe când era foarte tânăr, rabinii veneau să-l consulte în probleme juridico-religioase. S-a iniţiat în doctrinele principalelor secte ale vremii: saduchei, esenieni şi farizei – prezentate pe larg în scrierile sale – oprindu-se la ultima, cea mai moderată, care îi îngăduia să ducă o viaţă activă. Spre a desăvârşi aleasa educaţie a fiului, tatăl său l-a încredinţat pe Josephus pentru câţiva ani învăţatului ascet Banus. Prima lui misiune a fost una diplomatică pe când de-abia împlinise 26 de ani. Pe tronul Romei se perindaseră rând pe rând Caligula şi Claudius, iar domnia turbulentului Nero se apropia de dezastruosul ei sfârşit. Procuratorul roman Felix trimisese în faţa judecăţii numeroşi preoţi iudei şi Josephus trebuia să obţină eliberarea lor. Astfel a ajuns el pentru prima oară la Roma, unde a petrecut vreo doi ani (64-66). Prin mijlocirea unei actriţe, a ajuns până la Poppaea Sabina, cea de a doua soţie a lui Nero, şi misiunea a fost dusă la bun sfârşit, cu mijloace adecvate epocii. Josephus a fost, fireşte, secondat de compatrioţii săi aflaţi în mare număr la Roma şi, graţie influenţei lor, şi-a creat numeroase relaţii utile, fără să-şi neglijeze propria instruire şi buna însuşire a culturii latine. Abia întors acasă, a fost prins în vălmăşagul revoltei anti-romane, care cuprinsese întreaga Iudee. După ce demonstrase calităţi de diplomat, Josephus trebuia să-şi etaleze şi virtuţile sale militare într-un război necruţător. A fost numit comandantul Galileei şi a consolidat cetăţile sale, primele care urmau să înfrunte vitregiile războiului. Titus Flavius Vespasianus, cel mai experimentat general roman, a fost pus de Nero în fruntea legiunilor romane, trimise să reprime răscoala. Asediat la Iotapata, Josephus i-a ţinut piept vreme de 47 de zile, uimindu-l şi exasperându-l pe Vespasianus cu tenacitatea şi abilitatea lui strategică. Când fortăreaţa a fost în sfârşit cucerită, Josephus s-a refugiat într-o cisternă, de unde a scăpat ca prin minune de la moarte, predându-se romanilor. Vespasianus a ţinut să-l cunoască şi să-l trimită lui Nero, la Roma. Ilustrul său captiv l-a sfătuit să n-o facă şi i-a prezis că acel ce l-a luat prizonier ca general, îl va elibera ca... împărat. Josephus s-a dovedit

un vizionar, care continua tradiția profeților din *Vechiul Testament*, şi nu un linguşitor de circumstanță. O dată cu adeverirea prezicerii sale, Josephus a fost eliberat de Vespasianus, pe care l-a însoțit la Alexandria. Întemeietorul unei noi dinastii, a Flaviilor, s-a îndreptat spre Roma, încredințând fiului şi succesorului său la tron, Titus, sarcina cuceririi Ierusalimului. Cât timp a fost socotit mort, compatrioții săi l-au proclamat erou. Admirația lor s-a preschimbat într-o ură crâncenă după reapariția lui în statul major al lui Titus, sub zidurile Ierusalimului asediat. Ca translator al duşmanilor şi mediator, Josephus s-a străduit însă zadarnic să-şi salveze de la dezastru oraşul natal şi neasemuitul său Templu. Căpeteniile extremiştilor zeloți, împărțiți în tabere rivale, pentru cucerirea supremației, s-au coalizat în fața primejdiei, opunându-se cu îndârjire capitulării i-au terorizat şi lichidat pe susținătorii înțelegerii cu inamicul. Foametea bântuia nu numai populația, ci s-a abătut şi asupra zeloților care smulgeau ultimele rezerve de mâncare din gura oamenilor simpli, asediul căpătând dimensiuni paroxistice. Prin intermediul transfugilor norocoşi, care înşelaseră vigilența străjilor zelote, Josephus a fost la curent cu tragicele evenimente petrecute îndărătul zidurilor străpunse rând pe rând de berbecii asediatorilor. A memorat sau a notat totul pentru o viitoare istorie a războiului iudeilor cu romanii. În vara anului 70, Templul a fost incendiat şi oraşul cucerit în întregime, din strămoşescul Ierusalim nerămânând nici piatră peste piatră, aşa cum preziseseră odinioară profeții. După ce fusese diplomat, general, prizonier şi intermediar, între compatrioții care îl urau şi duşmanii care îl prețuiau la justa lui valoare, Josephus şi-a descoperit adevăratul țel al vieții sale zbuciumate: acela de cronicar al războiului iudeo-roman, la care participase direct şi al cuceririi şi distrugerii Ierusalimului, al cărui martor ocular fusese, fără posibilitatea de a mai salva ceva. Prin scrierile sale, Josephus a sperat să şteargă acuzația de trădare, care îl stigmatiza pe nedrept, transmițând posterității o lucidă şi îndurerată narațiune a evenimentelor adânc gravate în memoria lui.

Josephus şi-a luat numele de Flavius, devenind „libertul”

şi „clientul” lui Vespasianus, care i-a acordat cetățenia romană, o substanțială pensie anuală şi un domeniu în Iudeea natală. A revenit la Roma cu biruitorul Titus, care, alături de părintele său imperial, şi-a sărbătorit Triumful, imortalizat apoi prin Arcul purtându-i numele. El l-a încurajat pe Flavius Josephus să scrie *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor (Peri tou ioudaikou polemou*, în elină şi *Bellum iudaicum*, în latină). După ce a elaborat-o mai întâi în limba lui maternă, aramaica, versiune destinată parților, babilonienilor şi coreligionarilor de dincolo de Eufrat, autorul a transpus lucrarea, revizuită şi adăugită, în limba lui Tucidide şi Polybios, cu ajutorul unor cărturari care stăpâneau limba greacă mai bine decât el. Primul traducător în latină, Rufinus din Aquíleia, a fost contemporan cu Josephus Flavius, cel de al doilea fiind sanctificatul episcop Ambrosius (secolul IV). Ea a circulat în Evul Mediu, atribuită lui Hegesipos, forma alterată a numelui lui Josephus Flavius. Cele şapte cărți descriu în circa 600 de pagini, istoria Iudeei elenistice, de la victorioasa răscoală a Macabeilor, prezentată în finalul *Vechiului Testament,* şi până la sfârşitul Haşmoneilor, domnia lui Herodes cel Mare, perioada procuratorilor şi mai ales, primul război al evreilor (68-73), culminând cu tragica cucerire a Masadei, adică aproape două secole şi jumătate de istorie densă. Următoarea lucrare: *Iudaike Archaiologhia (Antichități iudaice*), în 20 de cărți, urmăreşte destinul evreilor, socotit drept cel mai vechi popor, de la facerea lumii şi până la Nero (anul 66), îmbinând tradițiile biblice cu relatările scriitorilor greci şi romani. Ea a fost terminată în timpul domniei lui Domițianus, fratele lui Titus, care îşi pusese apostila pe *Războiul iudeilor*, domnia lui durând doar doi ani (79-81). Detractorilor şi antisionişt ilor din Alexandria, din rândul cărora făcea parte şi Apion, le-a răspuns prin scurta lui lucrare polemică, intitulată *Contra lui Apion* (Kata Apionos). Ambele opere au fost dedicate de prestigiosul istoric ocrotitorului său, Epaphroditus, care număra printre sclavii săi pe filosoful Epictet, fostul secretar al lui Nero, fiind executat din ordinul lui Domițianus. Ultima scriere care ne-a parvenit se numeşte *Iosephou bios* (Autobiografie). Moartea lui a survenit la Roma, probabil în

timpul primului război al lui Traianus cu dacii...

Manuscrisul unei traduceri româneşti a *Antichităților ebraice* de Iosif Flaviu, făcută probabil din latineşte, se afla prin 1805 în posesia preotului Lebu din Braşov, de unde a ajuns după şapte decenii în mâinile poetului. I. A. Lepădat (1876-77). El s-a interesat şi de Ioan Barac, autorul unui poem în 9 cânturi, în stihuri (cu valoare documentară), înfățişând tot după Iosif Flaviu *Risipirea cea de pe urmă a Ierusalimului,* cu involuntară naivitate: „Numai singurel Sionul, / rămăsese trist ca tronul, / ca o vădană săracă / ce în lacrimi se îneacă..."

Primul care s-a încumetat să transpună în româneşte vasta lucrare a lui Flavius Josephus a fost Gheneli Wolf. Necunoscând limba elină şi nefiind nici filolog, lucrarea lui avea carențe stilistice şi artistice, fără să distingă plasticele descrieri şi magistrale discursuri fictive, de narațiunile predominante. Sursa ei era o traducere germană centenară: *Geschichte des Jüdischen Krieges, Übersetzt und mit Einleitung und Anmerkungen versehen von Dr. Heinrich Clementz, Halle, Verlag von Otto Hendel.* Prefața traducătorului german data din mai 1900. Cu un an înainte, tipărise la aceeaşi editură, în două volume masive, *Jüdische Altertümer.* În ambele cazuri, Heinrich Clementz apelase la ediția greco-latină a lui W. Dindorf, apărută la Paris în 1847 şi reeditată în 1865. Didacticele titluri ale capitolelor erau împrumutate dintr-o ediție a lui Havercamp, care văzuse lumina tiparului la Amsterdam în 1726.

Solicitat de Editura Hasefer să revizuiesc manuscrisul, nu m-am mărginit să stilizez traducerea unei traduceri şi am mers la originalul grec, complicându-mi mult misiunea. Dificilul autor atât de controversat m-a cucerit, stimulându-mă să înving obstacolele pe care mi le punea în cale. Cu unele excepții, am păstrat notele de subsol ale traducerii lui H. Clementz, indicate prin n.t., renunțând la titlurile capitolelor. Pentru a facilita înțelegerea textului original, am adăugat propriile mele note (n.e.). Ediția lui Clementz prezintă lacune, pe care le-am completat, multiplicând explicațiile indispensabile cititorului modern, pentru înțelegerea evenimentelor istorice. Numeroasele personaje

omonime se particularizaseră, conform tradiţiei iudaice, după ascendenţa paternă a fiecăruia, nu după locul de baştină, ca în cazul scriitorilor din Grecia antică. Caracterul explicativ al *Indicelui alfabetic de nume* face superfluă trimiterea la pagina unde apare personajul vizat. Am păstrat grafia numelor din original, folosind pentru cronologie, Horia C. Matei: *Enciclopedia Antichităţii,* Editura Meronia, Bucureşti, 1995, 495 pag. ION ACSAN.

CARTEA ÎNTÂI

EXORDIU

1. Războiul dintre iudei şi romani este cel mai crâncen în comparaţie nu numai cu înfruntările desfăşurate în vremurile noastre, ci şi cu cele de care am aflat că au fost odinioară, fie că aceste războaie s-au purtat între o cetate cu altă cetate sau între un popor cu alt popor; unii, ce nici nu fuseseră martori ai evenimentelor, au însăilat nişte fapte neserioase şi contradictorii, bazate pe simple pălăvrăgeli, pe care apoi le-au prelucrat după moda sofiştilor[1]; alţii, mânaţi de slugărnicie faţă de romani sau de ura lor faţă de iudei, deşi luaseră parte la întâmplări, au răstălmăcit lucrurile, astfel încât scrierile lor conţin pe de o parte învinuiri, pe de altă parte laude, nicăieri însă fidela redare a istoriei. Tocmai de aceea eu – Josephus, fiul lui Matthias, (iudeu prin naştere), originar din Ierusalim, preot, participant mai întâi la luptele împotriva romanilor, constrâns mai apoi de împrejurări să însoţesc bătăliile ulterioare – mi-am propus ca, întru folosul celor ce vieţuiesc sub stăpânirea romanilor, să transpun în greceşte[2] istoria acestui război, pe care în prealabil am trimis-o neamurilor străine din interiorul Asiei[3], scrisă în limba maternă.

2. Căci atunci când s-a produs această clătinare, cum am mai spus, foarte puternică, statul roman era bântuit de un rău interior, în vreme ce la iudei, cei ce se gândeau la schimbarea stării existente, fără să ducă lipsă de ostaşi şi de

---

[1] Adică de a etala în scrierile lor numai talentul oratoric cu care se făleau (n.t.).

[2] Flavius Josephus precizează Într-o altă lucrare *(Contra lui Apion,* I, 50) că s-a folosit de câţiva colaboratori în „grecizarea" operei sale care n-a fost pur şi simplu tradusă, semitismele fiind absente (n.e.).

[3] Limba maternă a autorului nu era ebraica, ci aramaica şi „neamurile negreceşti" (în original „barbare") sunt în primul rând fraţii de sânge şi de credinţă care locuiau în Babilon. În paragraful 2 se face aluzie şi la parţi, mesopotamieni ş.a. (n.e.).

mijloace băneşti, profitând de situaţia atât de tulbure, au stârnit o răscoală: astfel că, datorită dezordinii generale, Orientul a inspirat unora speranţa cuceririi lui, iar altora spaima pierderii definitive: căci iudeii trăgeau nădejdea că înruditele popoare de dincolo de Eufrat vor pune mâna pe arme o dată cu ei, în vreme ce romanilor le dădeau de furcă vecinii lor, galii[4] şi nici celţii nu se potoleau deloc[5]. Pretutindeni se răspândise revolta după moartea lui Nero[6], ceea ce a oferit multora prilejul să aspire la dobândirea tronului, iar schimbarea domnilor era întotdeauna binevenită pentru armata ahtiată de câştiguri. Aşadar mi s-a părut nedrept să admit nepăsător ca adevărul despre evenimente atât de importante să rămână de izbelişte şi nici ca parţii, babilonienii, arabii aflaţi la mare depărtare, precum şi confraţii noştri de dincolo de Eufrat şi cei din Adiabene[7] să nu cunoască exact datorită lucrării mele, din ce pricini a pornit, prin ce încercări a trecut în desfăşurarea lui şi cum s-a încheiat acest război; aşijderi grecii şi romanii care n-au luat parte la campania militară n-ar fi aflat ce s-a întâmplat aievea, rămânând dependenţi de factura unor scrieri confecţionate sub imboldul minciunii şi al linguşelilor.

3. Autorii nu se sfiesc, totuşi, să intituleze „Istorii" mâzgăliturile lor care, nu numai că nu relatează fapte sigure, dar sunt de-a dreptul lipsite de noimă. Căci ei vor să

---

[4] În original „galatii", temien folosit de greci pentru celţii stabiliţi în Galatia, regiune din centrul Asiei Mici. Dar celţii au migrat şi în Galia. Textul se referă însă la Caius Iulius Vindex, guvernatorul Galliei Lugudunensis, care s-a răzvrătit împotriva lui Nero (68 e.n.), fiind înfrânt de forţele rămase fidele împăratului în bătălia de la Vesontio (n.e.).

[5] Aluzie la Caius Iulius Civilis, principe batav care a declanşat în anul 69 o răscoală a triburilor germanice şi galice, urmărind întemeierea unui stat independent la Roma. A fost învins la sfârşitul anului 70 e.n. (n.e.).

[6] Ultimul suveran din dinastia Iulio-claudică s-a sinucis la 9 iunie 68, după ce Senatul l-a recunoscut ca împărat pe Servius Sulpicius Galba (n.e.).

[7] Regat din nordul Mesopotamiei, situat între afluenţii fluviului Tigru, râurile Zabu Mare şi Zabu Mic, ajungând să denumească apoi teritoriul fostei Asirii. A devenit principat vasal Regatului Seleucid, ulterior suveranilor parţi. Regii din Adiabene trecuseră la credinţa iudaică, adăpostind colonii evreieşti în ţara lor (n.e.).

înfăţişeze măreţia romanilor şi nu contenesc să micşoreze isprăvile iudeilor şi să-i înjosească: numai că eu nu înţeleg cum pot să pară atât de mari cei care au biruit nişte pitici. Reiese că ei nu ţin seama nici de durata războiului, nici de multitudinea oştilor romane care au trudit în bătălii, nici de faima comandanţilor militari care au asudat din greu sub zidurile Ierusalimului, strălucirea faptelor acestora fiind ştirbită, după părerea mea, de către dânşii.

4. Ţelul urmărit de mine nu este să rivalizez cu cei ce exaltă actele de bravură ale romanilor şi, în schimb, să ridic în slăvi isprăvile compatrioţilor mei, ci să descriu cu exactitate faptele ambelor tabere; totuşi, în ceea ce am de spus privitor la evenimente, voi plăti tribut simţămintelor personale, prin îngăduinţa pe care mi-o iau, de a-mi exprima durerea întru deplângerea nenorocirilor abătute asupra patriei mele. Căci doar discordiile interne poartă vina prăbuşirii sale, chiar tiranii iudei[8] sunt cei ce au atras asupra Templului Sfânt braţele înarmate şi forţele romanilor care doreau să-l cruţe, după cum mărturiseşte nimicitorul oraşului, împăratul Titus însuşi: de-a lungul întregului război i-a fost milă de popor, care era ţinut în frâu de nişte răzvrătiţi; adeseori, din proprie iniţiativă, el a tot amânat asaltul final, prelungind astfel asediul pentru a da posibilitate vinovaţilor să se răzgândească. Dacă mă va calomnia cineva pentru învinuirile aduse tiranilor şi jafurilor săvârşite de ei, sau pentru faptul că am suspinat datorită nenorocirilor patriei mele, acela să-mi trateze cu îngăduinţă durerea, deşi ea a înflăcărat datina scrierii istoriei. Deoarece, dintre toate oraşele care au fost supuse de romani, numai al nostru a fost hărăzit să atingă culmea prosperităţii, pentru a fi mai apoi prăvălit în cea mai adâncă nenorocire. Într-adevăr, luând toate calamităţile care au avut loc de-a lungul timpului, spre a le compara cu cea pe care au îndurat-o iudeii, după părerea mea nu s-ar găsi nici măcar una care s-o întreacă; şi, întrucât niciun străin nu poartă vina ei, cu atât mai greu mi-a fost să-mi domolesc suspinele. Dacă se

---

[8] Aluzie la conducătorii zeloţilor pe care autorul îi socoteşte principalii vinovaţi de catastrofala desfăşurare a războiului (n.e.).

iveşte vreun judecător mai aspru, nevrând să se lase înduplecat de milă, acela fie îndreptățit să pună faptele pe seama istoriei, iar suspinele, pe seama istoricului.

5. La rândul meu, aş avea întemeiate motive să aduc critici învățaților greci: contemporanii unor evenimente atât de importante încât, dacă ar fi să le comparăm, războaiele de odinioară ajung să pară fără însemnătate, ei îşi asumă rolul de judecători ai acelor evenimente, denigrându-i pe cei ce s-au ostenit cu cercetarea lor şi care rămân mai prejos prin elocvență, dar stau mai presus în expunerea faptelor relatate. Chiar aceşti greci eruditi s-au încumetat să scrie despre faptele asirienilor şi mezilor, de parcă autorii din vechime nu le-ar fi redat cu destulă măiestrie; de fapt, precursorii nu le sunt inferiori nici în privința talentului şi nici a concepției lor. Căci osârdia fiecăruia dintre înaintaşi era să consemneze în scris întâmplările vremii sale: faptul de a fi contemporani cu evenimentele constituia o garanție că povestirea lor va căpăta limpezimea dorită şi ar fi fost înjositor pentru ei ca să-şi amăgească cititorii care erau la curent cu cele întâmplate. Fără nicio îndoială, conservarea amintirii faptelor nepovestite anterior şi transmiterea către urmaşi a evenimentelor vremii tale – iată ce socotesc eu demn de toată lauda pentru un istoric: nu depune o muncă harnică şi meritoasă cel ce remodelează planul şi ordinea unei lucrări însuşite de la altul, ci numai acela care relatează lucruri noi şi alcătuieşte o istorie în întregime originală. Aşa am procedat şi eu, care, deşi străin, nu mi-am drămuit banii şi eforturile, oferind grecilor şi romanilor memorialul unor mari fapte războinice. Grecii de baştină, cum li, se oferă prilejul să câştige bani sau să pledeze în procese, au întotdeauna gura larg deschisă şi o limbă nestrunită; când vine vorba însă de istorie, unde trebuie să spui adevărul şi faptele sunt adunate cu multă trudă, buzele lor rămân mute şi ei lasă pe seama unor oameni fără talent şi nefamiliarizați cu starea lucrurilor – sarcina de-a scrie despre • isprăvile comandanților de oşti. Cinstirea adevărului istoric să rămână aşadar în grija noastră, de vreme ce grecii nu se mai sinchisesc de el!

6. Să scriu despre obârşia iudeilor, despre ce fel de popor a fost, despre felul cum s-a înfăptuit exodul din Egipt, despre

ținuturile pe care le-a cutreierat, despre regiunile pe care le-a cucerit, pentru a pleca din nou de acolo[9] – socot că acum nu este momentul potrivit şi de altfel asta nici nu-şi mai are rostul de vreme ce mulți iudei au tratat anterior cu exactitate istoria strămbunilor mei, iar cei câțiva greci care le-au tradus scrierile în limba lor, nu s-au abătut prea mult de la adevăr. Ca atare, lucrarea mea începe să depene şirul evenimentelor de acolo de unde ele au fost părăsite de istorici şi de profeții noştri. Numai partea privitoare la războiul contemporan trăit de mine, o voi prezenta pe îndelete şi cu toată exactitatea de care sunt în stare. Doar cele petrecute înainte de vremea mea vor fi străbătute mai pe scurt.

7. Voi spune cum Antioh, supranumit Epiphanes[10], a luat cu asalt Ierusalimul şi, după ce l-a stăpânit vreme de trei ani şi şase luni, a fost alungat din țară de către fiii lui Haşmoneus; apoi, cum urmaşii acestora, în disputele lor pentru succesiunea la tron, i-au atras în treburile lor pe romani şi pe Pompeius şi cum Herodes, feciorul lui Antipater, apelând la ajutorul lui Sossius[11], a pus capăt dinastiei lor; cum, după moartea lui Herodes, poporul s-a răzvrătit atunci când Augustus cârmuia la Roma, iar Quintilus Varus era guvernatorul provinciei[12] aşijderi cum, în al doisprezecelea an al domniei lui Nero, a izbucnit războiul, ce anume s-a petrecut sub Cestius[13] şi câte localități au fost luate cu asalt de către iudei la începutul ostilităților.

8. Apoi voi relata cum iudeii şi-au fortificat oraşele învecinate; cum Nero, temându-se că înfrângerile lui Cestius

---

[9] În acest paragraf introductiv, Flavius Josephus prefigurează ampla sa lucrare în 20 de cărți: *Antichități iudaice* referindu-se nu numai la scrierile biblice, ci şi la cele ale unor autori elini: Filon, Demetrios, Eupolemos (n.e.).

[10] Antioh IV Epiphanes, suveran al Regatului Seleucid (175-163 î.e.n.), într-unul din războaiele sale siriene (170-165 î.e.n.), a cucerit temporar o mare parte din Egipt, precum şi Ierusalimul (n.e.).

[11] Guvernator al Siriei, numit de Marcus Antonius(n.e.).

[12] Publius Quintilius Varus a guvernat Siria între anii 6-4 î.e.n., fiind unul dintre favoriții lui Augustus (n.e.).

[13] Gallus Cestius, în calitatea lui de guvernator al Siriei, a pornit un război împotriva iudeilor, mărşăluind înspre Ierusalim, unde va asalta fără succes Templul Sfânt (n.e.).

îi ameninţă autoritatea, a încredinţat conducerea războiului lui Vespasianus şi cum acesta însoţit de fiul său cel mai vârstnic, a pătruns în ţara iudeilor; adaug şi cât de numeroasă era armata aflată sub comanda lui, precum şi câte trupe auxiliare i-au stat la dispoziţie când a cotropit întreaga Galilee; cum au ajuns sub dominaţia lui Vespasianus oraşele acestui ţinut, parte dintre ele doar cu ajutorul forţei armate, parte prin tratative de capitulare. Ajuns aici, voi descrie care este tactica de luptă a romanilor, deosebita instruire a legiunilor, întinderea şi caracteristicile naturale ale celor două Galilei[14], graniţele Iudeii, particularităţile ţării, lacurile şi izvoarele de pe teritoriul ei; voi cerceta în amănunţime, în cadrul fiecărui oraş cucerit, soarta prizonierilor iudei, potrivit cu cele văzute de mine: nu voi trece sub tăcere niciuna din nenorocirile prin care am trecut eu însumi, fiindcă mă adresez unor oameni care cunosc cum stau lucrurile.

9. Voi arăta cum, situaţia iudeilor devenind între timp critică, Nero s-a stins din viaţă, iar Vespasianus, care tocmai se afla în marş forţat spre Ierusalim, a fost readus înapoi de succesiunea sa la tronul imperiului; ce fel de semne fatidice i-au prevestit această înălţare şi tulburările care au avut loc la Roma; cum el însuşi, în pofida voinţei sale, a fost proclamat împărat de către soldaţi; apoi cum în vreme ce era plecat în Egipt pentru punerea la punct a treburilor statului roman, printre iudei au izbucnit aprige dispute; cum tiranii au pus mâna pe putere, luptând unii împotriva altora.

10. Urmează felul cum, venind din Egipt, Titus a năvălit iarăşi în ţara iudeilor, cum şi de unde şi-a strâns trupele sale şi care era mulţimea lor; cât a avut de suferit oraşul de pe urma conflictelor interne, la sosirea lui acolo; câte asalturi a dispus să se facă şi câte parapete de asediu a înălţat; voi înfăţişa şi tripla incintă a zidurilor şi dimensiunile acestora, temeinicia fortificaţiilor Ierusalimului, planul Sanctuarului şi al Templului, proporţiile acestor construcţii, ca şi cele ale altarului, toate fiind descrise amănunţit; unele datini ale

---

[14] Aluzie la Galileea de Sus şi Galileea de Jos (cea de Nord şi cea de Sud) (n.e.).

zilelor de sărbătoare, cele şapte purificări[15], atributele religioase ale sacerdoţilor, precum şi odăjdiile lor şi cele ale Marelui Preot, alcătuirea Sanctuarului din Templu: în privinţa lor, nimic nu va fi tăinuit, nimic nu li se va alătura.

11. În sfârşit, voi descrie cruzimea tiranilor faţă de propriii lor compatrioţi şi atitudinea moderată a romanilor faţă de nişte străini; de câte ori Titus, din dorinţa lui de a salva oraşul şi Templul, a chemat taberele răzvrătiţilor să ajungă la o înţelegere; cu deosebire, voi expune pe îndelete chinurile şi năpastele îndurate de popor şi din nenorocirile care i-au silit să capituleze, cât revine războiului, cât anume certurilor interne şi cât foametei propriu-zise. Nu voi trece sub tăcere nici amarnica soartă a transfugilor, nici aspra pedepsire a prizonierilor, nici incendierea Templului, fără încuviinţarea Caesarului, nici câte obiecte de cult au fost smulse din flăcări, nici distrugerea întregului oraş, nici semnele şi minunile prevestitoare ale dezastrului, aşijderi capturarea tiranilor, mulţimea celor vânduţi ca sclavi şi ce soartă a avut fiecare în parte; nici cum romanii au suprimat ultimele rămăşiţe ale împotrivirii, dărâmând din temelii fortificaţiile locale şi cum Titus a străbătut toată ţara pentru a institui ordinea: nu voi omite nici reîntoarcerea împăratului la Roma şi sărbătorirea triumfului său.

12. Toate aceste fapte au fost pe larg înfăţişate în şapte cărţi pentru a nu oferi vreun prilej de reproş sau de învinuire celor care cunosc bine faptele şi au participat la război: am scris pentru iubitorii de adevăr, nu pentru cei ce citesc doar pentru desfătarea lor. Voi începe aşadar povestirea propriu-zisă potrivit rezumatului făcut la începutul capitolelor lucrării mele.

---

[15] Ritualul celor şapte trepte de purificare se referea la preoţii care slujeau în marele sanctuar din Ierusalim, ele fiind dependente de zonele lui de acces (n.e.).

CAPITOLUL I

1. În vremea aceea[16], pe când Antioh Epiphanes se războia cu Ptolemeu VI[17] pentru stăpânirea Siriei întregi[18], între iudeii de rang înalt izbucnise o dezbinare cu privire la întâietatea puterii, deoarece niciunul dintre cei investiți cu onoruri nu catadicsea să se supună celuilalt, de o seamă cu el; Onias[19], unul dintre Marii Preoți, a obținut până la urmă câştig de cauză, izgonind din oraş pe fiii lui Tobias. Aceştia şi-au aflat refugiul la Antioh, pe care l-au rugat stăruitor să invadeze Iudeea, propunând să fie ei înşişi conducătorii oştilor sale. Regele s-a lăsat lesne convins fiindcă asta era şi o veche dorință a lui[20]; aşadar, punând în mişcare o armată mare, a luat cu asalt Ierusalimul[21] şi a măcelărit un mare număr de susținători ai lui Ptolemeu, acordând soldaților săi deplina libertate de a jefui oraşul; el însuşi a prădat Templul şi vreme de trei ani şi şase luni a interzis jertfele zilnice. Marele Preot Onias[22] s-a refugiat la Ptolemeu şi a obținut de la dânsul un teritoriu în noma Heliopolis[23], unde el şi-a

---

[16] În 174 î.e.n. (n.t.).

[17] Aşa-numitul Philometor (180-145 î.e.n.); el nu era în stare să-i smulgă lui Antioh obiectul aflat în dispută – Siria – pe care o pierduse datorită fratelui şi predecesorului acestuia, Seleucos IV (Philopator) (n.t.).

[18] Aici ea cuprinde: Coelesiria (Siria meridională, între Liban şi Antiliban), împreună cu Fenicia şi Iudeea (vezi *Contra lui Apion,* II, 5). Pe atunci, Iudeea era sub dominația Seleucizilor (n.t.).

[19] Nu Onias ci Iesus (Iason) i-a alungat pe fiii lui Tobias (vezi *Antichități iudaice*, XII, 5,1) (n.t.).

[20] Constrâns prin presiuni ale diplomației romane, să părăsească Egiptul, pe care îl şi cucerise în mare parte, proclamându-se regent, Antioh IV găseşte prilejul să-şi răzbune pierderile teritoriale şi să se răfuiască cu iudeii din tabăra favorabilă Ptolemeilor. Pretextul religios acoperă pe deplin țelurile politice reale (n.e.).

[21] Potrivit *Antichităților iudaice*, XII, 5, 3 şi 4, Antioh a cucerit oraşul în două rânduri: prima oară prin trădare şi, după alți doi ani, prin vicleşug. Flavius Josephus se referă aici la cea de-a doua cucerire a oraşului (170 î.e.n.) (n.t.).

[22] Fiul Marelui Preot Onias 111. De fapt, el n-a apucat să fie niciodată Mare Preot, dar a fost numit ca atare în virtutea faptului că ar fi fost îndreptățit să ocupe această demnitate (n.t.).

[23] La detaliile legate de poziția oraşelor şi a teritoriilor mai mari, mă voi

construit un orăşel aidoma Ierusalimului, precum şi un templu după modelul aceluiaşi oraş. Dar despre asta vom vorbi mai pe larg la momentul potrivit[24].

2. Dar Antioh nu s-a mulţumit doar cu nesperata cucerire a cetăţii, nici cu jafurile şi marile vărsări de sânge, ci, ameţit de patimi şi stârnit de amintirea celor îndurate de el în timpul asediului, i-a silit pe iudei ca, încălcând datinile strămoşeşti, să-şi lase copiii necircumcişi şi să jertfească porci pe altarele lor. Împotriva acestei porunci s-a răzvrătit întregul popor, iar cetăţenii cei mai de vază au căzut pradă sabiei călăului. Numit de Antioh comandantul trupelor de ocupaţie, Bacchides[25] nu-şi precupeţea cruzimea înnăscută în aplicarea ordinelor păgâne: fără a evita excesul de zel în încălcarea legilor, rând pe rând a supus torturilor pe iudeii cei mai de seamă, şi a pus în faţa privirii tuturor cetăţenilor spectrul distrugerii oraşului lor, până într-atât încât, întrecând orice măsură a nelegiuirii, a făcut să încolţească în asupriţii săi cutezanţa răzbunării.

3. Astfel că, Matthias, fiul lui Haşmoneus[26], un preot din satul Modein[27], a înjghebat o ceată bine înarmată împreună cu cei din familia lui – căci el avea cinci feciori – şi l-a răpus cu jungherul pe Bacchides[28]. Fără să mai zăbovească, temându-se de numeroasele trupe de ocupaţie, s-a şi refugiat în munţi. Dar, după ce o mare mulţime de oameni din popor s-a adunat în jurul lui, acesta a prins curaj, s-a pogorât din munţi şi i-a învins în luptă pe comandanţii lui Antioh,

---

referi aici, ca şi în următoarele mele relatări istorice, la *Indicele alfabetic de nume* de la sfârşitul lucrării (n.t.).

[24] Vezi Cartea a şaptea, X, 2, unde se vorbeşte despre distrugerea templului din Heliopolis (n.e.).

[25] *Cartea întâi a Macabeilor* (7,8), menţionează acest personaj ca dregător al regelui abia în 162 î.e. N, sau opt ani mai târziu. Neconcordanţe în cronologia Macabeilor şi a Haşmoneilor, întâlnite şi în alte locuri, par să arate că Flavius Josephus nu s-a ghidat după izvoarele biblice (n.e.).

[26] După *Antichităţi iudaice,* XII, 6, 1, *Matthatias* (în loc de Matthias) era fiul lui Ioannes, fiul lui Simon, fiul lui Haşmoneus: adică strănepotul acestuia (n.e.).

[27] În *Antichităţi iudaice: Modii* (n.t.).

[28] În *Antichităţi iudaice,* XII, 6, 2, cel înjunghiat se numeşte Apelles, nu Bacchides (n.t.).

izgonindu-i din Iudeea. Norocoasa faptă militară i-a asigurat putere şi prestigiu, iar compatrioţii lui l-au ales bucuroşi suveranul lor drept recunoştinţă pentru că îi eliberase de jugul străinilor; la moartea lui[29], el a lăsat comanda supremă fiului său mai vârstnic, Iudas[30].

4. Acesta, presupunând fireşte că Antioh nu va sta cu mâinile încrucişate, a pregătit o oaste constituită din compatrioţi de-ai săi, a încheiat o alianţă cu romanii – fiind primul care a făcut acest lucru – şi l-a învins pe Antioh cu pierderi mari atunci când el a năvălit iarăşi în ţară. Înflăcărat de recenta sa victorie, el s-a năpustit după aceea asupra garnizoanei oraşului, care nu fusese încă nimicită, a alungat-o din oraşul de sus înspre oraşul de jos, denumit Akra[31], a ocupat templul, curăţând întregul teritoriu din jur, l-a împrejmuit cu un zid, a confecţionat noi obiecte de cult, întrucât cele vechi fuseseră profanate, aducându-le pe acestea în Templu, apoi a făurit şi un alt altar, unde a reînceput aducerea de jertfe. Tocmai când oraşul de-abia apucase să se bucure iar de slujbele religioase solemne, a survenit moartea lui Antioh, dar urmaşul tronului precum şi al urii sale faţă de iudei a devenit fiul său Antioh[32].

5. În fruntea unei armate de 50.000 de pedestraşi, vreo 5.000 de călăreţi şi 80 de elefanţi[33], acesta a pătruns în Iudeea până în ţinuturile muntoase. A cucerit orăşelul Bethsura; dar în localitatea numită Bethzacharia, unde trecătoarea se îngustează, l-a întâmpinat Iudas cu trupele sale. Mai înainte ca oştile să se încaiere, Eleazar, fratele lui Iudas, a observat un elefant mai înalt decât ceilalţi, înzestrat cu un turn semeţ, şi cu parapete aurite; convins că pe

---

[29] În 167 î.e.n. (n.t.).

[30] Iudas, numit şi Macabeul, era în realitate cel de-al treilea fiu, fiind precedat de Ionan şi Simon şi urmat de Eleazar şi Ionatan. Prin tatăl lor, aparţineau familiei sacerdotale Joiarib (n.e.).

[31] „Cetăţuia” – o fortificaţie a stăpânirii siriene din oraşul Ierusalim (n.e.).

[32] Urmaşul lui Antioh IV Epiphanes la tronul Seleucizilor a fost fiul său Antioh V Eupator, care a avut o domnie scurtă: 164-162 î.e.n. (Josephus Flavius îl confundă cu Antioh VI Epiphanes) (n.e.).

[33] În *Cartea I a Macabeilor* (6, 30), armata seleucidă numără 100.000 de pedestraşi, 20.000 de călăreţi şi 32 de elefanţi deprinşi cu războiul (n.e.).

spinarea acestuia s-ar afla Antioh, s-a avântat mult mai în față decât oştenii săi, a străbătut rândurile duşmanilor, ajungând până la elefantul cu pricina. Datorită faptului că n-a putut ajunge până la presupusul rege, având în vedere înălțimea unde stătea cocoțat, el a rănit atunci la burtă namila care s-a prăvălit asupra lui, strivindu-i trupul sub propria-i greutate. În felul acesta ce altceva a realizat decât că şi-a primejduit viața, mânat de cutezanța unei fapte mari. Dar călăuza elefantului nu era decât un soldat de rând. Dacă din întâmplare ar fi dat de Antioh, războinicul viteaz n-ar fi dobândit decât gloria de a-şi fi riscat viața în speranța că va comite o faptă mare. Întâmplarea a însemnat pentru fratele său o prefigurare a rezultatului bătăliei: căci iudeii se împotriviră cu îndârjire multă vreme, dar trupele regelui, superioare ca număr şi favorizate de noroc, ieşiră victorioase. După ce a suferit pierderi mari, Iudas împreună cu supraviețuitorii au fugit în toparhia[34] Gophna. La rândul său, Antioh a mărşăluit spre Ierusalim; el n-a rămas acolo decât câteva zile, din pricina lipsei proviziilor; apoi, lăsând în oraş o garnizoană socotită destul de puternică, a plecat, ducând restul armatei sale la iernat în Siria.

6. Dar, după retragerea regelui, Iudas n-a rămas inactiv. Cu sprijinul numeroşilor compatrioți care i se alăturaseră, pe lângă cei pe care îi adusese el însuşi, a dat o nouă bătălie lângă satul Adasa[35] împreună cu conducătorii oastei lui Antioh şi, după ce a săvârşit minuni de vitejie, ucigând o mulțime de duşmani, şi-a găsit în cele din urmă moartea. După câteva zile, fratele său Ioannes a fost atacat mişeleşte de partizanii lui Antioh şi răpus la rândul său.

---

[34] „Toparhul" era conducătorul unui stat sau ținut grecesc, „toparhia" denumind nu numai prima magistratură rurală sau urbană ci şi „districtul" sau regiunea (n.e.).

[35] Iudas Macabeul n-a căzut în lupta de la Adasa (sau Akedasa), unde l-a răpus pe Nikanor, ci în cea de la Eleasa, sau Berrethos, care a avut loc în martie 160 î.e.n. (n.e.).

CAPITOLUL II

1. Lui Iudas i-a urmat la domnie fratele său Ionathan[36] care, în privința intereselor compatrioților săi, a luat deosebite măsuri de precauție, dar a înțeles să-şi consolideze puterea printr-o alianță cu romanii, împăcându-se cu Antioh cel tânăr[37]. Dar toate acestea nu i s-au părut îndestulătoare pentru siguranța lui. Căci tiranul Tryphon, tutorele lui Antioh cel tânăr, care uneltea mai demult împotriva lui şi urmărea să se descotorosească de prietenii săi. Astfel el l-a prins cu viclenie când Ionathan s-a deplasat spre Ptolemais, la Antioh, însoțit de o escortă slabă, l-a pus în lanțuri şi a pornit apoi lupta împotriva Iudeei. Când însă a fost respins de Simon, fratele lui Ionathan, supărat pentru înfrângerea suferită, a dispus uciderea prizonierului.

2. Simon, care a preluat cu bărbăție treburile ocârmuirii[38], a cucerit învecinatele oraşe Gazara, Ioppe şi Iamnia şi a distrus Akra, silind garnizoana să capituleze. Apoi s-a aliat cu Antioh[39] împotriva lui Tryphon, pe care regele îl asedia în cetatea Dora înaintea plecării sale în expediția contra mezilor[40]. Cu toată contribuția lui la înfrângerea lui Tryphon, el n-a izbutit să domolească lăcomia regelui. La scurtă vreme după aceea, Antioh l-a trimis pe generalul său Cendebeus în fruntea unei armate ca să jefuiască Iudeea şi să-l înrobească pe Simon. Dar acesta, în pofida vârstei sale înaintate, a condus războiul cu o energie tinerească. Şi-a trimis feciorii înaintea duşmanilor împreună cu trupele sale cele mai bune, în vreme ce el însuşi, cu restul armatei, avansa dintr-o altă direcție. A întins nenumărate capcane până-n munți,

---

[36] În 160 î.e.n. (n.t.).

[37] Antioh VI Epiphanes (145-142 î. E. N.) în loc de Antioh V Eupator (n.e.).

[38] Între 142-134 î.e.n. (n.e.).

[39] Fostul tutore regal a uzurpat tronul seleucid (142-138 î.e.n.), succesorul său legitim fiind Antioh VII, Euergetes Sidetes (139-129 î.e.n.) (n.e.).

[40] Prin mezi trebuie să înțelegem, de fapt, pe parții conduşi de Arsacidul Fraate II, care a respins ofensiva seleucidă de recucerire a Mesopotamiei, frontiera apuseană a parției fiind stabilită pe fluviul Eufrat (n.e.).

închizându-le astfel trecătorile toate. După strălucita sa victorie, Simon a fost ales Mare Preot, fiind cel care i-a eliberat pe iudei – după un interval de 170 de ani – de dominație macedoneană.

3. Dar şi el a pierit, victima unui complot pus la cale în timpul unui ospăț[41] de către propriu-i ginere Ptolemeu care a azvârlit-o în închisoare şi pe soția lui împreună cu doi dintre fiii săi, trimițând oameni anume tocmiți să-l răpună şi pe cel de al treilea, Ioannes, numit şi Hyrcanos. Dar tânărul a aflat între timp de apropiata sosire a ucigaşilor şi s-a îndreptat grabnic spre oraş, cu ferma convingere că poporul nu dăduse uitării eroicele fapte ale tatălui său, tuturora fiindu-le odioasă nelegiuirea lui Ptolemeu. Dar şi Ptolemeu se zorea să intre în Ierusalim pe o altă poartă, el a fost însă respins de popor, care îl şi primise degrabă pe Hyrcanos cu brațele deschise. Ptolemeu se retrase numaidecât într-o cetate mai sus de Ierihon, căreia i se zicea Dagon. În schimb Hyrcanos a preluat funcția de Mare Preot, deținută de propriu-i tată, pornind repede împotriva lui Ptolemeu, spre a sări în ajutorul mamei şi a fraților săi.

4. Cu toate că, la asedierea cetății, superioritatea lui era vădită, îl încerca o suferință pe deplin justificată. Ori de câte ori se vedea încolțit, Ptolemeu scotea afară, pe metereze, cât mai la vedere, atât pe mama cât şi pe fiii lui Hyrcanos, îi supunea biciuirilor, amenințând că-i va prăvăli de pe ziduri dacă asediatorii nu se retrag degrabă. Urmarea a fost că mila şi teama s-au arătat a fi mai puternice decât mânia lui Hyrcanos. Fără să se lase intimidată nici de loviturile primite, nici de amenințările cu moartea, mama îşi conjura feciorul, cu mâinile întinse spre el, să nu fie impresionat de spectacolul supliciului ei şi nu cumva să-l menajeze pe nelegiuitul acela; cică ar fi preferat chiar şi nemuririi, o moarte prin mâna lui Ptolemeu, cu condiția ca sceleratul să plătească pentru mârşăviile pe care le-a săvârşit împotriva familiei sale. Iar Ioannes, ori de câte ori constata neclintitul curaj şi auzea rugămințile mamei, pornea cu îndârjire să asalteze cetatea; când însă vedea cum era bătută şi snopită

---

[41] În anul 134 î.e.n. (n.t.).

sărmana, atunci inima lui se înmuia pe dată şi se simțea copleşit de tristețe. În vreme ce asediul se prelungea în felul acesta, iată că a sosit şi leatul de repaos, care este sărbătorit de iudei la fiecare şapte ani, la fel ca şi cea de-a şaptea zi a săptămânii – Sabatul. Aşadar Ptolemeu a scăpat de asediu, i-a ucis pe frații lui Ioannes împreună cu mama acestuia şi s-a refugiat la Zenon poreclit Cotylas: el era tiranul din Philadelphia[42].

5. Între timp Antioh, încă supărat de înfrângerile pe care i le pricinuise Simon, a intrat cu oastea în Iudeea, ridicându-şi tabăra în fața Ierusalimului, unde îl asedia pe Hyrcanos. Dar acesta a deschis mormântul lui David, care a întrecut pe toți regii în bogăție, a scos din cavou peste 3.000 de talanți[43] convingându-l pe Antioh să ridice asediul prin plata sumei de 300 de talanți. Banii rămaşi i-au înlesnit angajarea de mercenari străini: de fapt, el a fost primul iudeu care a făcut aşa ceva.

6. Mai apoi, când Antioh, ca urmare a războiului său împotriva mezilor, i-a oferit prilej de răzbunare, Hyrcanos s-a năpustit fără întârziere asupra oraşelor siriene pe care, după propriile sale aşteptări, spera să le găsească părăsite de războinici încercați, ceea ce s-a şi întâmplat. Astfel, el a cucerit Medaba şi Samaga[44] împreună cu oraşele învecinate, de asemeni Sikima[45], şi Garizim, supunându-i şi pe urmaşii huteilor[46], care locuiau în preajma unui lăcaş sfânt, imitând templul din Ierusalim. A cucerit şi nu prea puține oraşe din Iudeea, printre care Adoreos şi Marisa.

7. A înaintat apoi până în Samaria, acolo unde se află

---

[42] Nume elenizat al străvechiului oraş Rabbath Ammon (actualul Amman) (n.e.).

[43] Monedă greacă de argint a cărei valoare a variat în jurul sumei de 60 de mine sau 6.000 de drahme (circa 4710 mărci, după aprecierea traducătorului) (n.e.).

[44] Unele manuscrise optează pentru Samaea, forma elenizată a semiticului *samaja* (n.e.).

[45] *Sichem* din *Vechiul Testament;* templul de la Garizim a fost construit cu aprobarea lui Alexandru cel Mare (n.e.).

[46] Aşa-zişii samariteni, proveniți din amestecul izraeliților cu străinii (n.e.).

Oraşul Sebaste, întemeiat de regele Herodes, l-a înconjurat de jur-împrejur cu o întăritură, încredinţând apoi asediul fiilor săi Aristobul şi Antigonus. Aceştia i-au supus unui asediu necruţător aşa că de îndată a izbucnit în oraş o foamete atât de crudă încât locuitorii se înfruptau din bucatele cele mai neobişnuite. De aceea, ei l-au chemat în ajutor pe Antioh, supranumit Aspendius[47], care i-a şi răspuns cu promptitudine, dar a fost învins de trupele lui Aristobul. Cei doi fraţi îl urmăriră până la Skythopolis, dar el izbuti să scape de aceştia. Amândoi s-au întors iarăşi împotriva Samariei, i-au închis din nou pe locuitori în întăritură şi, după cucerirea oraşului, l-au ras din temelii, vânzând pe locuitorii săi ca sclavi. Fiindcă norocul i-a favorizat, ei nu şi-au slăbit zelul deloc, ci au înaintat până la Skythopolis cu oastea lor, au asaltat oraşul, prădând întreaga regiune situată la miazăzi de muntele Carmei.

8. Dar invidia stârnită de norocul lui Ioannes însuşi, precum şi al fiilor săi a provocat o răscoală în rândurile localnicilor. Ei au ţinut întruniri îndreptate împotriva acestora şi nu s-au potolit până ce nu s-a ajuns la lupte făţişe, în decursul cărora răzvrătiţii au fost până la urmă învinşi. În restul zilelor sale, Ioannes a avut parte de un trai din cale afară de fericit şi după o desăvârşită domnie de 33 de ani[48], a murit, lăsând în urma lui cinci feciori[49]. Acest bărbat norocos a fost demn de toată lauda, drumul său prin viaţă nedându-i niciun motiv să se plângă de soarta lui. Într-o singură persoană, el a întruchipat trei dintre cele mai înalte demnităţi: cea de cârmuitor al poporului său, cea de Mare Preot şi harul de profet. Căci Dumnezeirea a tăinuit cu el, încât nimic nu i-a rămas ascuns în privinţa viitorului. De aceea a prevăzut şi prezis celor doi fii mai mari ai săi că ei nu vor rămâne multă vreme în fruntea statului. Merită să ne dăm osteneala de a înfăţişa tragica lor cădere, deoarece

---

[47] Nu este vorba de Antioh VIII (Grypos), al cărui loc de baştină era Aspendos din Pamphilia, ci de Antioh IX (Cycikenos) (n.e.).

[48] După *Antichităţi iudaice,* XIII, 10, 7: 31 de ani; după c. XX, 10 a aceleiaşi lucrări: 30 de ani (n.t.).

[49] În anul 106 î.e.n. (n.t.).

norocul lor a fost foarte departe de cel al părintelui lor.

CAPITOLUL III

1. După moartea tatălui lor, Aristobul, cel mai vârstnic dintre fraţi, a schimbat forma de domnie în una regească, fiind primul Haşmoneu care şi-a încins fruntea cu o diademă la 471 de ani de la reîntoarcerea poporului iudeu în ţară, după eliberarea lui din captivitatea babiloniană. Pe Antigonos, fratele născut imediat după el, faţă de care, aparent, părea ataşat, îl trata ca de la egal la egal, în vreme ce pe ceilalţi fraţi ai săi îi ţinea întemniţaţi şi sub strictă supraveghere. A pus-o în lanţuri până şi pe mama lui, cu care se afla în conflict din pricina domniei, fiindcă Ioannes o numise propriu-zis pe ea în fruntea treburilor statului. Aristobul a împins cruzimea până într-atât încât a lăsat-o să moară de foame în cătuşe.

2. Răzbunarea s-a revărsat repede asupra fratelui său Antigonos, pe care îl îndrăgea, făcându-şi-l părtaş la domnie. Căci pe acesta l-a ucis datorită unor calomnii care au fost născocite de nişte nelegiuiţi aciuaţi la curtea regească. La început, Aristobul n-a vrut să dea crezare zvonurilor, în parte fiindcă era într-adevăr ataşat de fratele său, în parte fiindcă socotea că sursa majorităţii bârfelor era invidia. Dar într-o zi Antigonus s-a întors dintr-o acţiune militară, venind în ţinută de gală la o serbare unde, potrivit datinii străbune, se înălţau tabernacole în cinstea lui Dumnezeu: s-a întâmplat ca tocmai atunci, Aristobul să fie ţintuit la pat de o boală. Spre sfârşitul serbării, Antigonos, însoţit de garda sa bine înarmată, a suit până la templu gătit cu cele mai frumoase veşminte, pentru a se ruga din toată inima pentru fratele său. Cu acest prilej intriganţii aceia s-au prezentat în faţa regelui, zugrăvindu-i pomposul cortegiu al celor bine înarmaţi ca şi atitudinea prea trufaşă a lui Antigonos, mai mult decât ar fi cadrat cu un subaltern; susţineau că el venise cu o ceată atât de numeroasă anume pentru a-l omorî pe rege; mai arătau că Antigonos nu se mai mulţumeşte doar cu onorurile regeşti, socotindu-se în stare de a lua în stăpânire tronul.

3. Mai mult împotriva voinţei sale, puţin câte puţin, Aristobul a început să dea crezare acestor vorbe; dar, pentru

a nu-şi trăda făţiş bănuielile şi ca să se asigure pentru orice eventualitate, a poruncit gărzii sale personale să se posteze într-una din încăperile subterane şi întunecoase ale palatului în care se afla – căci el zăcea într-un turn denumit mai întâi *Baris*[50] pentru ca apoi să se cheme Antonia – cu dispoziţia ca, dacă Antigonos va veni înarmat, să fie ucis pe loc; totodată, a trimis lui Antigonos o solie prin care îi cerea să se prezinte la dânsul neînarmat. Atunci regina împreună cu uneltitorii au întocmit un plan viclean. Ei au înduplecat pe solii regelui să-i tăinuiască porunca şi să-l vestească pe Antigonos că fratele său, auzind de excepţionalul său echipament militar, confecţionat în Galileea, pe care n-a avut ocazia să-l admire din pricina bolii, crede că acum, când acesta intenţionează să se deplaseze, arzătoarea lui dorinţă este de a-l vedea în armura de gală.

4. La primirea acestui mesaj, Antigonos – care ştia că purtarea de până acum a fratelui său faţă de el nu-i oferea niciun temei de bănuială – a pornit la drum echipat în armură, ca la o paradă militară. Când a ajuns în întunecatul pasaj care se chema Turnul lui Straton, el a fost ucis de soldaţii gărzii, aducând încă o dovadă certă că binevoitoarele legături ale naturii sunt frânte de calomnie şi că niciunul dintre cele mai bune sentimente nu este atât de trainic încât să se împotrivească la nesfârşit invidiei.

5. În această jalnică întâmplare stârneşte uimire păţania unui anume esenian[51] care n-a făcut niciodată precizări false sau mincinoase. Atunci când acesta l-a zărit pe Antigonos care tocmai trecea prin acea încăpere a Templului, s-a adresat astfel învăţăceilor săi, nu puţini la număr, strânşi în juru-i: „Vai mie! mai bine m-aş fi aflat la ora asta printre cei morţi, deoarece iată, adevărul a decedat înaintea mea, iar una din propriile-mi preziceri nu se adevereşte deloc: încă mai este în viaţă Antigonos care trebuia să moară astăzi.

---

[50] „Fortăreaţa” destinată să apere latura nordică a templului a fost denumită de Herodes cel Mare „Antonia”, după prietenul său roman Antonius (n.e.).

[51] Prima menţionare a unui esenian, Iudas, care îşi iniţiază elevii în arta profeţiei, fiind în bune relaţii cu oficialităţile iudaice ale vremii (n.e.).

Locul ales de soartă pentru asasinarea lui este Turnul lui Straton, dar acesta este situat la vreo şase sute de stadii[52] depărtare de aici şi suntem deja la cea de a patra oră a zilei. Ce-i drept, timpul expirat zădărniceşte prezicerea!" După rostirea acestor vorbe bătrânul, cu faţa încruntată, se cufundă din nou într-o tăcere meditativă şi puţin mai târziu se răspândi ştirea uciderii lui Antigonos în pasajul subteran ce se numea Turnul lui Straton[53] la fel ca şi Caesarea de lângă mare: această coincidenţă îl derutase pe prezicător.

6. Regretul stârnit de nelegiuirea comisă l-a îmbolnăvit şi mai rău pe Aristobul. Permanentele mustrări de conştiinţă pricinuite de asasinat i-au agravat boala până ce supărarea excesivă a atras după ea sfârtecarea intestinelor, ducând la o sângerare abundentă. Când micul sclav care îl îngrijea s-a dus să arunce sângele adunat, el a alunecat chiar pe locul unde fusese răpus mişeleşte Antigonos, sângele ucigaşului amestecându-se cu petele lăsate de sângele celui răpus, aşa cum hotărâse providenţa divină. Cei care au fost martorii întâmplării au scos numaidecât strigăte de groază, de parcă micul sclav ar fi vărsat dinadins în locul acela sângele ca o libaţie. Când însă regele, care auzise aceste strigăte, a vrut să ştie pricina lor şi, întrucât nimeni n-a cutezat să-i dezvăluie motivul, dorinţa suveranului de a-l afla a devenit şi mai puternică. În sfârşit, de-abia când regele a ameninţat că va lua măsuri de constrângere, i s-a dezvăluit adevărul. Ochii săi s-au umplut atunci de lacrimi şi, suspinând atât cât îi îngăduiau puterile sleite de boală, a cuvântat astfel: „Aşadar, nelegiuirile mele n-au rămas ascunse puternicului ochi al lui Dumnezeu şi degrabă mă ajunge din urmă pedeapsa pentru uciderea rudelor mele! Câtă vreme, mârşavul meu trup, îmi vei reţine sufletul condamnat de o mamă şi de un frate? Până când va trebui să aduc, drept ofrandă, sângele meu, picătură cu picătură? Mai bine să se ia totul dintr-odată şi Dumnezeirea să nu mai batjocorească răposaţii prin libaţii pornite din măruntaiele mele!" Curând după rostirea acestor

---

[52] Un stadiu elin = 186 m (n.t.).

[53] Herodes cel Mare va reconstrui aşa-zisul Turn al lui Straton, dându-i denumirea de Caesarea (n.e.).

cuvinte, el s-a stins din viață, durata domniei sale fiind de un singur an.

CAPITOLUL IV

1. Soția lui Aristobul a eliberat apoi din închisoare pe frații acestuia, numindu-l ca rege pe Alexandru[54] care părea să-i întreacă pe ceilalți prin vârsta şi prin purtarea sa cumpătată. Dar, de îndată ce s-a urcat pe tron, a poruncit uciderea unuia dintre frații lui, pe care îl socotea ahtiat de guvernare în vreme ce pe supraviețuitorii, mulțumiți să ducă o viață retrasă, i-a cinstit cum se cuvine.

2. După aceea el a avut o bătălie cu Ptolemeu, poreclit Lathyros, care cucerise oraşul Asochis; în pofida faptului că a răpus o mulțime de duşmani, victoria a înclinat de partea lui Ptolemeu. Totuşi, atunci când ultimul, pus pe fugă de mama sa Cleopatra, s-a retras în Egipt[55], Alexandru a reuşit după un asediu să ia în stăpânire Gadara, mai apoi citadela Amathus, de bună seamă cea mai importantă fortăreață situată dincolo de Iordan, unde erau păstrate cele mai prețioase comori ale lui Theodorus, fiul lui Zenon. Dar Theodorus, apărut pe neaşteptate, şi-a recuperat propriile sale comori, a luat chiar şi bagajele regelui, omorând aproape zece mii de iudei. În schimb Alexandru s-a refăcut din lovitura primită, s-a îndreptat spre țărmul mării şi a cucerit Gaza şi Rafia şi Anthedonul, pe care regele Herodes l-a numit mai târziu Agrippias.

3. De-abia subjugase aceste oraşe când împotriva sa a izbucnit o răscoală a poporului iudeu în decursul unei ceremonii. Căci îndeobşte la ei revolta izbucneşte cu prilejul celebrării marilor sărbători. Şi se pare că el n-ar fi reuşit să înăbuşe această uneltire dacă nu l-ar fi ajutat trupele de mercenari, precum pisidienii şi cilicienii, fiindcă pe sirieni regele nu-i angajase din pricina urii lor față de poporul iudeu. După ce a ucis peste 6.000 de răzvrătiți, Alexandru a

---

[54] Văduva lui Aristobul, Salomeea Alexandra, a devenit soția lui Alexandru Iannaios care a domnit în Iudeea între anii 103 şi 76 î.e.n. (n.e.).

[55] Ptolemeu IX Soter II Lathyros a fost alungat din Egipt şi domnea în Cipru, de unde l-au chemat locuitorii din Ptolemais, să-i apere de Antioh (n.e.).

năvălit în Arabia, unde i-a supus pe galaadiți şi pe moabiți[56], impunându-le un tribut, după care s-a întors să atace iar Amathus. Theodorus s-a înspăimântat de succesele războinice ale duşmanului: Alexandru a găsit citadela părăsită, făcând-o una cu pământul.

4. Apoi el a avut o ciocnire cu regele Arabiei, Obedas[57], care l-a atras într-o ambuscadă lângă Gaulana[58]. În această bătălie, Alexandru şi-a pierdut întreaga lui armată care a fost împinsă într-o prăpastie adâncă, fiind apoi strivită de mulțimea cămilelor. El singur a scăpat teafăr, fugind la Ierusalim. Acolo însă poporul, care îl detesta de multă vreme, s-a răsculat împotriva lui, folosindu-se de gravitatea dezastrului provocat de el. Chiar şi de data asta, Alexandru a ieşit iarăşi biruitor, într-o rapidă succesiune de lupte măcelărind nu mai puțin de 50.000 de iudei în răstimp de şase ani. Aceste victorii nu-i aduceau nicio bucurie de vreme ce ele iroseau puterile propriei sale țări aşa că, renunțând la forța armelor, căută să se împace cu supuşii săi prin forțe paşnice. Dar această schimbare a concepției precum şi nestatornicia comportării sale n-au făcut altceva decât să sporească ura mulțimilor. Iar atunci când s-a interesat de cauza acestei antipatii, întrebând ce ar trebui să facă pentru a-i îmbuna pe iudei, aceştia i-au răspuns astfel: „N-ai decât să mori, cu toate că pe unul care a săvârşit atâtea ticăloşii ne va veni tare greu să-l iertăm chiar şi după ce a intrat în rândul morților!” Numaidecât aceştia l-au chemat în ajutor pe Demetrius poreclit Akairos[59]. Când el, nădăjduind să obțină avantaje deosebite, a răspuns bucuros chemării lor şi s-a apropiat cu trupele sale, iudeii s-au unit cu aliații lor din

---

[56] Galaadiții şi moabiții locuiau dincolo de țărmul răsăritean al Iordanului (n.e.).

[57] Urmaşul lui Aretas II, care a domnit în Nabatea între anii 96-87 î.e.n. sub numele de Obodas sau Obedas I (n.e.).

[58] În *Antichități iudaice*, XIII, 13, 5 se vorbeşte de satul galaadit cu numele de Gadara (n.t.).

[59] Demetrius III, fiul lui Antioh VIII (Grypphos), rege al Damascului, avea porecla de „Eukairos” – „Venit la momentul potrivit”, schimbată batjocoritor în „Akairos” – „Inoportunul”, în consonanță cu evoluția evenimentelor relatate (n.e.).

Sikima.

5. Cu toate acestea, Alexandru i-a înfruntat şi pe unii, şi pe alţii cu o mie de călăreţi şi 10.000 mii de pedestraşi mercenari. Avea de partea lui şi 10.000 de iudei bine intenţionaţi. Potrivnicii săi aveau

3.000 de călăreţi şi 14.000 pedestraşi. Înainte de a ajunge la încăierare, ambii regi au încercat prin solii lor să-i facă pe adversari să dezerteze: Demetrius trăgea speranţa să-i ademenească pe mercenarii lui Alexandru, iar Alexandru, să-i atragă de partea lui pe iudeii aflaţi în tabăra lui Demetrius. Dar fiindcă iudeii nu-şi calmară mânia, nici grecii nu-şi încălcară fidelitatea, n-a rămas altă soluţie decât ca armele să decidă totul. A ieşit biruitor Demetrius, cu toate că mercenarii lui Alexandru au dat numeroase dovezi ale vitejiei şi puterii lor. Dar sfârşitul bătăliei a avut un deznodământ care a diferit mult de ceea ce a aşteptat şi unul, şi celălalt: căci iudeii care îl chemaseră pe Demetrius nu i-au fost credincioşi, cu toate că el învinsese, ci, înduioşaţi de soarta care îl lovise, 6.000 de iudei trecură de partea lui Alexandru, alăturându-i-se în munţii, unde el îşi găsise refugiul. Demetrius n-a putut suporta această întorsătură a lucrurilor şi, convins că Alexandru este din nou gata de luptă, întregul popor fiind de partea lui, a făcut mai apoi cale-ntoarsă.

6. În pofida faptului că aliaţii se retrăseseră, restul mulţimii n-a încetat câtuşi de puţin ostilităţile, ci au fost într-un război permanent cu Alexandru până când regele, după ce i-a ucis pe cei mai mulţi dintre ei, pe ceilalţi i-a îngrămădit în Bemeselis[60], pentru ca, după distrugerea oraşului, prizonierii rămaşi să fie aduşi la Ierusalim. Furia lui n-a mai cunoscut atunci limite, astfel încât şi-a împins cruzimea până la sacrilegiu. Căci, pironind pe cruce vreo 800 dintre captivi, chiar în centrul oraşului, a pus să li se ucidă soţiile şi copiii sub ochii lor: el însuşi asista la aceste scene golind cupe de vin şi benchetuind în mijlocul concubinelor sale. Atât de cumplită a fost spaima care a cuprins poporul încât în noaptea următoare 8.000 de oameni din tabăra adversă au trecut degrabă dincolo de graniţele Iudeii întregi,

---

[60] Cetate din Iudeea neidentificată (n.e.).

exilul acestora luând sfârşit abia după moartea lui Alexandru. Numai prin asemenea măsuri, târziu şi anevoios, a instaurat în regatul său liniştea, găsind prilejul să pună armele deoparte.

7. A fost însă trezit din tihna lui de către Antioh, poreclit Dionysus[61], fratele lui Demetrius, ultimul Seleucid. Când acesta a pornit într-o expediţie împotriva arabilor, Alexandru s-a temut şi a dispus ca pe toată întinderea de la zona muntoasă, situată mai sus de Antipatris[62] şi până la ţărm, lângă Ioppe să se sape un şanţ adânc: în faţa şanţului s-a construit un zid prevăzut cu turnuri de lemn pentru a stăvili atacurile în porţiunile uşor accesibile. N-a reuşit, totuşi, să-l împiedice pe Antioh: căci acesta a incendiat turnurile şi a astupat şanţul, străbătând cu oastea sa Iudeea. Hotărât să se răzbune mai târziu pe cel care îi barase trecerea, s-a îndreptat numaidecât împotriva arabilor. Regele acestora s-a retras însă într-o regiune mai propice pentru luptă, a făcut apoi o cotitură bruscă împreună cu călăreţii săi – care erau în număr de 10.000 – atacând oastea lui Antioh, mai înainte ca aceasta să se fi aşezat în ordine de luptă. S-a dezlănţuit o crâncenă bătălie, unde trupele lui Antioh s-au împotrivit vitejeşte, atâta timp cât regele a supravieţuit, cu toate că arabii i-au măcelărit în număr mare. Dar, după pieirea lui – căci el se avânta mereu unde era mai primejdios, pentru a sări în ajutor celor ce băteau în retragere – toţi au rupt-o la fugă. Cea mai mare parte a armatei a pierit fie în luptă, fie în timpul retragerii, pe când rămăşiţele ei s-au refugiat în satul Cana, murind acolo din lipsa proviziilor, cu excepţia câtorva.

8. Atunci locuitorii Damascului, mânaţi de ura lor împotriva lui Ptolemeu, fiul lui Mennaeus[63], l-au chemat pe Aretas[64], numindu-l rege al Coelosiriei. Aretas a întreprins de

---

[61] Antioh Dionysus, fratele lui Demetrius III, adică Antioh XII, n-a fost „ultimul seleucid”, rol jucat de Antioh XIII, care a domnit până în 65 î.e.n. (n. E.).

[62] Potrivit *Antichităţilor iudaice*, (XIII, 15, I) oraşul se numea pe atunci Chabarraba (sau Kapharsaba) (n.t.).

[63] Oraşul Chalkis din Coetesiria era sub ocârmuirea lui (n.e.).

[64] Rege al arabilor. Lupta dintre Aretas şi Alexandru Iannaios a avut loc la Adida. Aretas III a fost suveranul arab cu cele mai multe victorii (n.e.).

îndată o expediție împotriva Iudeei şi l-a învins pe Alexandru, încheind apoi cu el o înțelegere, după care s-a întors acasă. La rândul său, Alexandru a cucerit Pella[65] şi, încă ahtiat după comorile lui Theodorus, a înaintat până la Gerasa, a încercuit garnizoana cu un zid triplu, supunând apoi oraşul fără luptă. A devastat după aceea Gaulana[66] şi Seleucia, precum şi aşa-numita „vale a lui Antioh"; a cucerit aşijderi puternica fortăreață Gamala, l-a demis din funcțiile sale pe comandantul acesteia Demetrius, ca urmare a numeroaselor plângeri împotriva lui şi, după un război care a durat trei ani întregi, s-a întors în Iudeea. Acolo a fost primit cu entuziasm de popor, datorită strălucitelor sale fapte războinice. Tocmai când ar fi putut să se refacă după ostenelile războiului, a fost lovit de o boală. Şi fiind el amarnic chinuit de friguri intermitente, a socotit că va putea scăpa de ele prin reluarea îndeletnicirilor războinice. Cu o asemenea intenție a întreprins o expediție militară, dar pe o vreme nefavorabilă şi, solicitându-şi trupul cu mult peste puterile sale, şi-a grăbit sfârşitul. Astfel a murit în toiul luptelor după o domnie de 27 de ani[67].

---

[65] Nume, cu rezonanță elenistică, datând probabil din vremea instaurării dominației macedonene: la Pella s-a născut Alexandru cel Mare (336 î.e.n.) (n.e.).

[66] Este vorba de Golan, cartier mărginaş aparținând de Gaulanitis, localitate situată la nord de Jarmuc (n.e.).

[67] În 76 î.e.n. (n.t.).

CAPITOLUL V

1. Şi-a lăsat tronul soţiei sale Alexandra, ferm convins că iudeii îi vor arăta cea mai zeloasă supunere, căci mai întâi, ea era pe deplin străină de cruzimea soţului, mai apoi, prin faptul că se opunea încălcării legilor, îşi asigurase din capul locului stima poporului. Şi prevederile nu l-au contrazis câtuşi de puţin. Această femeiuşcă a ţinut în mâinile sale hăţurile domniei datorită evlaviei de care dădea dovadă: ea a urmat cu stricteţe strămoşeştile datini ale mulţimii şi chiar de la început a înlăturat din funcţiile lor pe cei ce se abăteau de la tradiţiile sfinte. Dintre cei doi fii pe care îi avea de la Alexandru, pe cel mai mare, Hyrcanos, l-a numit Mare Preot pe temeiul vârstei şi a faptului că, fiind prea apatic, putea să-i provoace dificultăţi în domeniul guvernării; iar pe mezin, Aristobul, l-a expediat în viaţa particulară din pricina temperamentului său focos.

2. Foarte strânsă participare la guvernarea ei au avut-o farizeii[68], o sectă iudaică a căror membrii treceau drept oameni mai evlavioşi decât ceilalţi şi deosebit de pricepuţi în interpretarea legilor. După aceştia s-a orientat într-o măsură prea mare Alexandra în stăruitoarele-i preocupări privitoare la Dumnezeu. Insinuându-se treptat în sufletul naiv al acestei femei, ei au ajuns să cârmuiască toate treburile statului astfel încât, după bunul lor plac, exilau sau rechemau din surghiun, legând sau dezlegând pe oricine. Într-un cuvânt ei se înfruptau din foloasele regalităţii, spezele şi ponoasele rămânând în contul Alexandrei. În realitate, ea era destoinică în conducerea marilor treburi de stat: mereu preocupată să-şi sporească trupele, a reuşit să dubleze numărul lor, angajând în serviciul ei şi mercenari din ţări străine, astfel încât a majorat pe de o parte forţa de apărare a poporului ei, iar pe de altă parte a stârnit spaima suveranilor învecinaţi. Aşadar ea deţinea puterea asupra altora, ea însăşi aflându-se în puterea farizeilor.

---

[68] Flavius Josephus îi judecă cu asprime pe farizei, cu toate că a făcut şi el parte din tabăra lor, atât la începutul carierei lui de om de stat (56-57 e.n.), cât şi la întoarcerea lui de la Roma, în primăvara anului 66 (n. E.).

3. Astfel, ei au pus la cale executarea lui Diogene, bărbat de vază şi bun prieten al lui Alexandru, sub învinuirea de a-l fi sfătuit pe rege să pironească pe cruce pe cei 800 de răzvrătiți. Tot ei au stăruit pe lângă Alexandra să trimită la moarte şi pe alții care îl incitaseră pe Alexandru împotriva celor hărăziți crucificării. Stăpânită de teamă religioasă, Alexandra s-a supus fără crâcnire farizeilor, aşa că aceştia au predat călăului pe cine au vrut ei. Cei mai de vază bărbați din rândul celor expuşi primejdiei de moarte şi-au căutat refugiul la Aristobul, iar acesta a convins-o pe mama lui să-i cruțe în virtutea înaltelor lor funcții, urmând ca dânsa, în cazul când nu-i va găsi nevinovați, să le îngăduie măcar expulzarea din oraş. După ce li s-a acordat scutirea de pedeapsă, aceştia s-au împrăştiat încolo şi încoace, prin întreaga țară. Apoi Alexandra, invocând pretextul că Ptolemeu hăituieşte necontenit Damascul[69], a trimis împotriva lui o oaste, iar aceasta a cucerit oraşul care n-a întreprins nimic demn de menționat pentru propria-i apărare[70]. Pe regele Armeniei, Tigrane[71] instalat înaintea oraşului Ptolemais, unde o asedia pe Cleopatra, a căutat să-l convingă prin tratate şi cadouri, să se retragă[72]. Dar regele a plecat repede din proprie inițiativă, datorită tulburărilor din țara lui, Lucullus invadând tocmai atunci Armenia[73].

4. Cum între timp Alexandra zăcea doborâtă de boală, fiul ei mezin Aristobul a profitat de ocazie slujindu-se de partizanii lui, care erau numeroşi şi pe deplin ataşați elanului său tineresc: cu ajutorul lor, el a ocupat toate

---

69 Se pare că Damascul obținuse o oarecare autonomie netolerată de vecinii lui (n.e.).

70 Potrivit altei traduceri, armata Alexandrei a trebuit să se retragă fără să înfăptuiască mare lucru (n.e.).

71 Războinicul Tigrane II, rege armean din dinastia Artaşizilor (95-55 î.e.n.) a întreprins o expediție împotriva Cleopatrei Selene, fiica lui Ptolemeu VII Fisco, care fusese căsătorită cu mai mulți domnitori seleucizi (n.e.).

72 Spre a nu invada cumva Iudeea (n.t.).

73 Generalul roman Caius Licinius Lucullus l-a învins pe Tigrane cel Mare în bătăliile de la Tigranocerta şi Artaxata (69 şi respectiv 68 î.e.n.). Lăsând apoi lui Cnaeus Pompeius gloria pacificării Orientului (n. E.).

fortărețele; cu banii pe care i-a găsit acolo, şi-a procurat mercenari, proclamându-se singur rege. Când Hyrcanos a deplâns cele întâmplate, mama lui a dat ordin ca soția lui Aristobul, împreună cu copiii săi, să fie închişi în citadela Antonia. Aceasta era o fortăreață alipită la panta de miazănoapte a Templului, care, anterior după cum am mai spus, s-a chemat Baris; mai apoi, sub domnia lui Antonius, a împrumutat numele acestuia, la fel cum oraşele Sebaste şi Agrippias au primit noi denumiri în locul celor de odinioară, potrivit cu Sebastos[74] şi Agrippa. Dar mai înainte ca să poată interveni împotriva lui Aristobul din pricina alungării fratelui său de pe tron. Alexandra a murit după o domnie de 9 ani[75].

[74] Denumirea grecească pentru Augustus (n.t.). Marcus Vipsanius Agrippa (63-12 î.e.n.) a fost prietenul din tinerețe şi cel mai apropiat sfetnic al acestuia (n.e.).
[75] Între 76-67 î.e.n. (n.e.).

CAPITOLUL VI

1. Moştenitorul legitim al tronului era, de fapt, Hyrcanos, căruia mama lui îi transmisese domnia înainte de a-şi găsi sfârşitul; dar Aristobul îl întrece prin vigoarea şi spiritul său. La întâlnirea lor de la Ierihon, unde îşi disputau domnia pe calea armelor, majoritatea partizanilor lui Hyrcanos l-au părăsit, trecând în tabăra lui Aristobul. Împreună cu cei care-i mai rămăseseră credincioşi, Hyrcanos a fugit, ajungând primul la turnul Antonia, unde a pus mâna pe nişte ostateci în măsură să-i asigure salvarea: aceştia erau soţia şi copiii lui Aristobul. Mai înainte ca să se petreacă lucruri şi mai grave, el a încheiat cu fratele său un legământ care prevedea ca Aristobul să fie rege, iar Hyrcanos, renunţând la tron, să se bucure de toate onorurile revenind de drept fratelui unui rege. Când ei s-au împăcat în Templu, prin adoptarea acestor condiţii, s-au îmbrăţişat călduros în faţa poporului, schimbându-şi locuinţele: Aristobul s-a instalat în palatul regal, Hyrcanos în casa lui Aristobul.

2. Nesperata urcare pe tron a lui Aristobul a stârnit spaima adversarilor săi, în primul rând lui Antipater, care de mult era o aşchie în ochii săi. Născut din părinţi idumeeni[76], prin bogăţia şi alte atribute ale autorităţii, el era cel dintâi reprezentant al neamului său. Acest Antipater, pe de o parte, l-a înduplecat pe Hyrcanos să-şi caute refugiul la curtea lui Aretas, regele arabilor; spre a-şi recuceri demnitatea regală; pe de altă parte, l-a convins pe Aretas să-l primească pe Hyrcanos, spre a-l readuce pe tronul său. Pe cât de rău a ponegrit firea lui Aristobul, pe atât de mult l-a ridicat în slăvi pe Hyrcanos, spre a-l determina pe rege să-i ofere o primire deosebită oaspetelui său. Lui Aretas i-a mai arătat cât de

---

[76] Idumeenii sau edomiţii (de la strămoşul lor Esau sau Edom) erau de origine arabă şi ţara lor se întindea ca un îngust lanţ de munţi între pustiul din est şi vestul Arabiei nisipoase, ajungând până la Golful elamitic. Ioannes Hyrcanos i-a supus, obligându-i să adopte circumcizia *(Antichităţi iudaice,* XIII, 9, 1). De fapt, ei erau închinători la idoli *(Antichităţi iudaice,* XV, 7, 9). Antigonos îl numeşte pe idumeanul Ilerodes (cel Mare) un „semi-iudeu” *(Antichităţi iudaice,* XIV, 15, 2) (n.t.).

potrivit este ca suveranul unui regat atât de strălucitor să-şi întindă ocrotitorul său braţ asupra unui oprimat. Oricum, Hyrcanos a fost într-adevăr nedreptăţit prin faptul că a fost deposedat de tronul care i se cuvenea prin dreptul primului născut. După ce prin asemenea mijloace i-a câştigat pe amândoi, el a părăsit în miez de noapte oraşul, împreună cu Hyrcanos şi, în mare goană, a ajuns cu bine în cetatea Petra[77] – care este capitala Arabiei. Acolo l-a încredinţat pe Hyrcanos lui Aretas şi prin şuvoiul de vorbe rostite, ca şi prin numeroasele daruri oferite, l-a convins pe rege să pună la dispoziţia oaspetelui o oaste care să-i redea tronul; rândurile ei erau alcătuite de-a valma din 50.000 de pedestraşi şi călăreţi. Acestor trupe n-a izbutit să li se opună Aristobul şi, învins încă de la prima ciocnire, a fost urmărit până la Ierusalim, unde ar fi căzut fără îndoială în mâna duşmanilor săi dacă generalul roman Scaurus nu s-ar fi slujit de ocazia favorabilă, obţinând ridicarea asediului. De fapt, el fusese trimis din Armenia în Siria de către Pompeius Magnus[78], care ducea război împotriva lui Tigrane. Scaurus sosea din Damasc, recent cucerit de către Metellus şi Lollius şi, după trimiterea acestora în altă parte, aflând ce anume se petrecea în Iudeea, a pornit degrabă într-acolo, de parcă l-ar fi aşteptat un mare chilipir.

3. De îndată ce a păşit pe pământul ţării, s-au şi prezentat la el soli din partea ambilor fraţi, fiecare cerându-i sprijinul pentru cauza lui. Dar mai mult decât dreptatea propriu-zisă au cântărit în balanţă cei 300 de talanţi aduşi de Aristobul[79].

---

77 Denumit în arabă Batra, acest oraş caravanier din nord-vestul Peninsulei arabice, între Marea Roşie şi Marea Moartă, a devenit din secolul II î.e.n. Capitala Regatului Nabateilor. În ebraică *Sela* = *stâncă* (n.e.).

78 Cnaeus Pompeius (106-48 î.e.n.) a primit *cognomentul* (poreclă oficializată) de *Magnus* când şi-a sărbătorit la Roma, printr-un fastuos triumf, îndelungata lui expediţie în Orient, încununată de atâtea izbânzi. „Cel mare" a fost poreclit şi unul dintre învinşii lui Pompeius: Tigrane II, regele Armeniei (n.e.).

79 Din *Antichităţile iudaice*, XIV, 2, 3 reiese că fiecare dintre cei doi fraţi ar fi oferit câte 400 de talanţi, preferat de Scaurus fiind totuşi Aristobul, deoarece acesta cerea cele mai mici contraservicii (n.t.).

După încasarea acestei sume, Scaurus i-a amenințat prin solii lor atât pe Hyrcanos şi pe arabi cu intervenția romanilor şi a lui Pompeius dacă nu vor pune capăt asediului pe care îl porniseră. Înspăimântat, Aretas s-a retras din Iudeea la Philadelphia, pe când Scaurus s-a întors la Damasc. Fără a se mulțumi cu faptul că a scăpat din captivitate, Aristobul în schimb şi-a urmărit cu toate trupele duşmanii şi lângă lacul Papyron a avut loc o încăierare, unde el a ucis vreo 6.000 de oameni printre care şi pe fratele lui Antipater, Phallion.

4. Lipsiți astfel de sprijinul arabilor, Hyrcanos şi Aristobul şi-au mutat speranța în tabăra opusă şi de îndată ce Pompeius, după marşul său prin Siria, a ajuns la Damasc, şi-au căutat refugiul la dânsul: fără daruri, ci doar pe temeiul aceloraşi drepturi pe care le-au invocat şi înaintea lui Aretas, ei l-au implorat să condamne abuzul de putere al lui Aristobul, redând tronul celui îndritruit să-l aibă prin vârsta şi moravurile sale. Fireşte, n-a zăbovit nici Aristobul ci, bizuindu-se pe banii dați pentru mituirea lui Scaurus, s-a înfățişat el însuşi, cu fast regesc, etalat prin cele mai prețioase podoabe. Dar, întrucât socotea nedemn de el să se umilească şi fiind deloc înclinat să-şi slujească interesele printr-o supuşenie nepotrivită cu măreția lui, a părăsit oraşul Dion[80].

5. Indignat de această purtare şi asediat de rugămințile lui Hyrcanos şi ale susținătorilor lui, Pompeius a pornit cu armata română şi numeroase trupe siriene auxiliare împotriva lui Aristobul. După ce a trecut de Pella şi de Skythopolis, a sosit la Coreai[81], de unde începe Iudeea pentru cei ce merg spre interiorul țării. Acolo a aflat că Aristobul s-a refugiat la Alexandrion[82], o fortăreață foarte bine înzestrată cu arme şi situată pe creasta unui munte. Pompeius i-a dat ordin să coboare numaidecât. La primirea

---

[80] Oraş cucerit de Alexandru Iannaios, unde începea regatul lui Aristobul, care nu voia să apară ca vasal al unui străin în propria lui țară (n.e.).

[81] Localitate situată la vreo 30 km mai la nord de Ierihon (n.e.).

[82] Cetate din Iudeea construită de Alexandru Iannaios pe o creastă de munte (n.e.).

acestei porunci atât de trufaşe, Aristobul nu s-a arătat prea dispus să se supună, fiind pregătit să înfrunte orice riscuri. Dar el i-a văzut pe toţi cei din jur stăpâniţi de frică şi pe prietenii săi sfătuindu-l să ţină seama de forţa de neînvins a romanilor. S-a lăsat astfel convins şi a coborât până la Pompeius. În faţa lui şi-a prezentat amănunţit justificatele sale pretenţii asupra tronului, apoi s-a reîntors în fortăreaţă, fără să fie împiedicat de Pompeius. La cererea fratelui său, el a coborât din nou, a discutat cu acesta despre probleme de drept, apoi a revenit la fortăreaţa lui, tot fără împotrivirea lui Pompeius. Şovăind între teamă şi speranţă, Aristobul a ieşit iarăşi din fortăreaţă spre a-l înduplec a prin rugăminţi pe Pompeius să-i accepte cererile, dar a revenit la cetăţuie, dornic să nu dea impresia greşită că ar fi renunţat prea devreme la propria-i apărare. Dar când Pompeius i-a impus să-şi părăsească fortăreţele, silindu-l să semneze un ordin către toţi comandanţii acestora – care aveau consemnul să respecte numai ordinele scrise ale regelui în vederea abandonării lor – ce-i drept a cedat, plin de indignare, retrăgându-se în Ierusalim, spre a fi gata înarmat pentru lupta împotriva lui Pompeius.

6. Acesta, fără să-i lase răgazul necesar pregătirilor, a pornit numaidecât în urmărirea lui: ceea ce îi sporea şi mai mult avântul era ştirea morţii lui Mithridates[83], care i-a parvenit la Ierihon, regiune a Iudeii unde pământul este nespus de fertil, făcând să crească din belşug palmieri şi copăcei de balsam. Mirositoarea răşină se obţine prin despicarea cu pietre ascuţite a tulpinii arbustului în partea de jos, culegându-se apoi picăturile care se scurg din crestăturile acelea. Pompeius şi-a instalat tabăra în ţinutul acesta pentru o singură noapte, şi în zorii zilei următoare s-a şi îndreptat spre Ierusalim. Înspăimântat de sosirea lui, Aristobul i-a ieşit înainte spre a i se închina şi, făgăduindu-i bani şi asigurându-l că atât el cât şi întregul oraş sunt gata

---

[83] Mithridates VI Eupator Dionysos (132-63 î.e.n.), suveran al regatului Pontului, a purtat trei războaie împotriva romanilor, fiind adversarul lor cel mai temut; învins de Cnaeus Pompeius în bătălia pe râul Lycos, el s-a refugiat în Crimeea, fiind silit să se sinucidă la Panticapaion (n.e.).

să se predea în mâinile sale, a potolit apriga mânie a lui Pompeius. Totuşi, el nu şi-a respectat niciuna din promisiunile sale iar atunci când Gabinius[84] a venit să încaseze suma făgăduită, partizanii lui Aristobul nici nu i-au dat voie să intre în oraş.

[84] Aulus Gabinius, tribun şi prieten al lui Pompeius, a fost guvernatorul Siriei între anii 57-55 î.e.n. (n.e.).

CAPITOLUL VII

1. Cu mânia ajunsă în pragul indignării pentru această purtare, Pompeius a dispus capturarea lui Aristobul şi, apropiindu-se mai mult de oraş, a cercetat cu grijă punctul cel mai potrivit pentru atacarea lui. Astfel, şi-a dat seama că luarea cu asalt a zidurilor va fi greu de înfăptuit datorită trainicei lor construcţii şi că ele sunt înconjurate de înspăimântătoare şanţuri adânci aşa încât sanctuarul, situat dincolo de prăpastie, reprezenta o fortificaţie aşa de puternică, oferind adversarilor un loc sigur de refugiu chiar după căderea oraşului.

2. În vreme ce multă vreme el a şovăit în luarea unei decizii, între orăşeni au izbucnit certuri: partizanii lui Aristobul erau în favoarea războiului şi a eliberării regelui lor, în vreme ce susţinătorii lui Hyrcanos se pronunţau pentru deschiderea porţilor în faţa lui Pompeius. Numărul celor din urmă sporea datorită fricii, mai ales că aveau în faţa ochilor pildele date de disciplina romanilor în timpul luptelor. Tabăra lui Aristobul, de îndată ce s-a dovedit mai slabă, s-a retras în Templu, a distrus punţile de legătură cu oraşul, pregătindu-se de o rezistenţă armată dusă până la capăt. Ceilalţi i-au primit pe romani în oraş, predându-le palatul regal şi, pentru ocuparea lui, Pompeius l-a trimis pe Pison, unul dintre comandanţii săi, împreună cu o parte a trupelor din subordine. Acestea au instalat gărzi în diferite puncte ale oraşului şi, deoarece n-au reuşit să convingă pe niciunul dintre cei ce se refugiaseră în Templu să accepte propunerile de pace, au pregătit pentru asediu terenul din jur; dovedindu-şi cu prisosinţă zelul, susţinătorii lui Hyrcanos i-au sprijinit cu sfaturile şi serviciile lor.

3. Pompeius însuşi a dat ordinul ca în latura de miazănoapte să fie umplut atât şanţul cât şi întreaga râpă, în vederea cărui fapt soldaţii cărau materiale. Munca de umplere a adânciturilor, era deosebit de trudnică, mai întâi pentru mărimea lor neobişnuită, mai apoi pentru că iudeii, postaţi pe metereze, se străduiau să stânjenească lucrările prin toate mijloacele posibile. Romanii de bună seamă că nu şi-ar fi dus treaba până la capăt dacă Pompeius nu s-ar fi

folosit de fiecare a şaptea zi a săptămânii – atunci când, din considerente religioase, iudeii se abţineau de la orice treabă – şi doar astfel a umplut râpa, poruncind soldaţilor săi să se abţină de la orice faptă războinică. Căci iudeii au voie să se lupte chiar şi în timpul sabatului doar dacă sunt nevoiţi să-şi apere propria persoană[85]. După ce râpa a fost astupată, Pompeius a dat ordin ca pe pământul bătătorit să se dureze turnuri înalte şi, de îndată ce au fost aduse maşinile de asediu din Tyr, a pus la încercare rezistenţa zidurilor. Cu ajutorul catapultelor izgonea apărătorii aflaţi pe metereze, care stânjeneau eforturile romanilor. Însă turnurile din acest sector, deosebit de mari şi de frumoase, au rezistat o vreme îndelungată.

4. În vreme ce romanii îndurau numeroasele lor ponoase războinice, Pompeius nu contenea să se minuneze, printre altele, de sufleteasca tărie a iudeilor şi mai ales de faptul că, sub ploaia de săgeţi, nu săreau peste nicio parte a ceremoniilor sacre. Ca şi cum în oraş ar fi domnit o pace deplină, au fost celebrate cu stricteţe sacrificiile zilnice, purificările şi întreaga slujbă în cinstea lui Dumnezeu; dimpotrivă, nici măcar la cucerirea sanctuarului, când erau măcelăriţi în preajma altarului, ei n-au renunţat la ceremoniile de fiecare zi ale serviciului divin legitim. Căci în a treia lună a asediului, după ce cu mari sacrificii au prăvălit unul dintre turnuri, romanii au răzbit în sanctuar[86]. Primul care a cutezat să treacă peste zid a fost fiul lui Sulla, Faustus Cornelius, căruia i s-au alăturat doi centurioni, Furius şi Fabius. Fiecare era urmat de soldaţii din cohorta lor şi, împresurându-i pe iudei din toate părţile, i-au ucis pe unii în timp ce alergau spre Templu, pe alţii după o scurtă împotrivire.

---

[85] Şi geograful grec Strabon (*Geografia*, XVI, 2, 40) afirmă că: „Pompeius a cucerit Ierusalimul aşteptând, după câte se spune, ziua lor de abstinenţă, când iudeii se ţin departe de orice lucru”. Excepţie făcea autoapărarea. Potrivit aceleiaşi surse şanţul astupat de soldaţii lui Pompeius avea 17,742 m adâncime şi 73,925 m lăţime (n.e.).

[86] Trebuie să se facă o distincţie clară între sanctuar *(io hieron)* sau întreaga zonă împrejmuitoare şi clădirea propriu-zisă a Templului *(o naos* – în elină) (n.t.).

5. Atunci numeroşi preoţi, deşi văzuseră cum duşmanii năvăliseră cu săbiile trase, şi-au continuat netulburaţi ceremonialul slujbei şi au fost răpuşi în timp ce făceau libaţii şi ardeau tămâia, arătând că, pentru ei, salvarea propriei persoane rămâne mai prejos decât slujirea lui Dumnezeu. Dar cei mai mulţi au fost ucişi de concetăţenii lor din tabăra adversă; numeroşi alţii s-au aruncat în râpele abrupte; câţiva, cuprinşi de nebunia situaţiei lor fără speranţă, au incendiat clădirile din preajma zidului, fiind mistuiţi de flăcări. Din rândul iudeilor, au pierit atunci vreo 12.000, romanii au pierdut puţini soldaţi, mare fiind numărul răniţilor lor.

6. Totuşi, dintre nenorocirile abătute asupra lui, nimic n-a fost mai dureros pentru poporul iudeu decât faptul că sanctuarul, până atunci nevăzut de nimeni, se dezvăluise în faţa privirilor profane: Pompeius, ce-i drept, urmat de suita lui, a pătruns în acel loc al Templului unde era îngăduită intrarea doar a Marelui Preot. El a cercetat tot ce se afla în interior; sfeşnicul cu candelele lui, jertfelnicul şi vasele pentru libaţii, şi cădelniţele, toate numai de aur, precum şi o bogată provizie de mirodenii, sacrul tezaur ridicându-se la valoarea de 2000 de talanţi. Dar Pompeius nu s-a atins de nimic din toate acestea, nici de oricare altul dintre obiectele sfinte şi chiar în ziua imediat următoare cuceririi Templului, a poruncit slujitorilor să-l cureţe şi să aducă jertfele obişnuite. Apoi, el l-a proclamat iar ca Mare Preot pe Hyrcanos, pe de o parte fiindcă l-a sprijinit cu mult zel în timpul asediului, pe de altă parte fiindcă oprise marea mulţime a locuitorilor din împrejurimi să ridice armele în sprijinul lui Aristobul. Prin asemenea măsuri, demne de un bun comandant, şi-a atras populaţia de partea lui mai degrabă prin bunăvoinţă decât prin teroare. Printre cei capturaţi în lupte se afla şi socrul lui Aristobul, care-i era în acelaşi timp şi unchi. Pe cei ce purtau în foarte mare măsură vina războiului i-a făcut să cadă pradă securii. Pe Faustus şi pe cei care, alături de el, luptaseră vitejeşte, i-a răsplătit cu daruri strălucite; apoi, a impus un bir atât ţării cât şi

locuitorilor Ierusalimului[87].

8. Pompeius a luat poporului de asemeni oraşele pe care le cucerise în Coelesiria şi le-a trecut în subordinea comandantului numit de romani în fruntea acelei regiuni, limitându-i pe iudei la propriile lor hotare. Gadara, pe care tot iudeii o distruseseră, el a reconstruit-o, anume pentru a face hatârul lui Demetrius Gadaritul, unul dintre sclavii săi liberați. A eliberat de dominația lor şi oraşele din interiorul țării pe care iudeii nu le nimiciseră mai înainte: Hippos, Skythopolis şi Pella, Samaria, Iamnia, Marisa, Azotos[88] şi Arethusa şi, deopotrivă, pe țărmul mării, Gaza, Ioppe, Dora, precum şi oraşul denumit odinioară Turnul lui Straton, reconstruit mai târziu şi înzestrat cu splendide clădiri, de către regele Herodes, chemându-se după aceea Caesarea. Toate aceste oraşe le-a redat cetățenilor de baştină şi le-a alipit la provincia Siria. Pe aceasta, împreună cu Iudeea şi cu teritoriul care se întindea până în Egipt şi până la Eufrat, le-a lăsat sub guvernarea lui Scaurus, împreună cu două legiuni[89]. Pompeius însuşi s-a îndreptat spre Roma prin Cilicia ducând cu sine ca prizonier pe Aristobul şi familia lui: acesta avea două fiice şi doi fii, dintre care unul, şi anume Alexandru, a evadat în timpul călătoriei, în vreme ce Antigonos împreună cu surorile lui au fost duse la Roma.

---

[87] Cucerirea Ierusalimului de către Pompeius a avut loc în anul 63 î.e.n. (n.t.).

[88] Asdod, oraş al filistenilor, situat la sud de Iamnia (n.e.).

[89] Cvestorul Aemilus Scaurus a guvernat Siria în anul 62 î.e.n. (n.e.).

CAPITOLUL VIII

1. Între timp Scaurus a năvălit în Arabia, dar terenul greu de străbătut l-a împiedicat să ajungă în Petra; a devastat multe locuri din împrejurimile oraşului, cu toate că aici el a avut de îndurat multe necazuri, căci armata lui a răbdat de foame. De aceea Hyrcanos i-a dat ajutor, expediindu-i prin Antipater alimentele strict necesare. Chiar pe el l-a trimis Scaurus la Aretas, întrucât îi era prieten bun, spre a-i face propunerea de a se vedea scăpat de război prin achitarea unei sume de bani. Într-adevăr, arabul s-a lăsat convins de Antipater să plătească 300 de talanți şi, ca atare, Scaurus şi-a retras oastea din Arabia.

2. Dar Alexandru, singurul dintre fiii lui Aristobul care scăpase din mâinile lui Pompeius, după câtăva vreme şi-a adunat o oaste numeroasă; prin războinicele sale incursiuni în Iudeea, el stârnea îngrijorarea lui Hyrcanos. Se părea chiar că o să-l răstoarne repede – deoarece el şi înaintase până în fața Ierusalimului şi cutezase să refacă zidul distrus de Pompeius[90] – dacă Gabinius, trimis în Siria ca succesor al lui Scaurus[91], bărbat care îşi dovedise destoinicia în diferite isprăvi vitejeşti, n-ar fi pornit degrabă în marş împotriva lui Alexandru. Înspăimântat de apropierea lui Gabinius, acesta şi-a sporit numărul ostaşilor, astfel încât a ajuns la un efectiv de 10.000 de pedestraşi greu înarmați şi 1500 de călăreți; totodată, el a întărit cu ziduri cele mai strategice poziții ale țării, adică Alexandreion, Hyrcaneion şi Machaerus[92], situate în vecinătatea ținuturilor muntoase ale Arabiei.

3. Gabinius l-a trimis înainte pe Marcus Antonius cu o

---

[90] După vădit mai corecta informare de *Antichitățile iudaice,* XIV, 5, 2, Hyrcanos a fost cel care a încercat să reconstruiască zidul de apărare (n.t.).

[91] După Aemilius Scaurus, Siria a avut alți doi guvernatori: Marcius Philippus (61-60 î.e.n.) şi Lentulus Marcellinus (59-58 î.e.n.), abia după aceea urmând Aulus Gabinius (57-55 î.e.n.), Licinius Crassus (54-53 î.e.n.), Cassius Longinus (53-51 î.e.n.) şi Calpurnius Bibulus (51-50 î.e.n.) (n.e.).

[92] Fortăreață aflată la 10 km de Marea Moartă, spre răsărit (n.e.).

parte a soldaților săi şi mai apoi l-a urmat el însuşi cu oastea întreagă. Trupele de elită ale lui Antipater, împreună cu prisosul armatei iudaice, aflată sub comanda lui Malichos şi Peitholaos, s-au unit cu subalternii lui Marcus Antonius, pornind în întâmpinarea lui Alexandru; ceva mai târziu s-a ivit şi Gabinius cu pedestraşii săi având armament greu. Forțelor reunite ale duşmanului, Alexandru n-a putut să le țină piept, din care cauză s-a retras; ajuns aproape de Ierusalim, a fost însă silit să dea o bătălie şi în această ciocnire a pierdut 6.000 de soldați, dintre care 3.000 au căzut pe câmpul de luptă, iar 3.000 au fost luați prizonieri; cu restul oastei lui, s-a refugiat la Alexandreion.

4. Când a sosit la rândul său în fața fortăreței şi a aflat trupe numeroase care îşi făcuseră tabăra în afara zidurilor împrejmuind Alexandreionul, Gabinius şi-a dat osteneala în ajunul luptei să-şi atragă duşmanii de partea lui cu promisiunea că le va ierta toate greşelile pe care le comiseseră. Dar cum aceştia nu arătară niciun dram de judecată, i-a răpus pe cei mai mulți dintre ei, iar pe ceilalți i-a împresurat în fortăreață. În această bătălie s-a evidențiat în mod deosebit generalul Marcus Antonius care îşi dovedise pretutindeni vitejia, dar nicăieri mai vădit decât acum. Lăsând în seama trupelor sale sarcina cuceririi fortăreței asediate, Gabinius cutreieră țara ca să restabilească viața normală în oraşele scăpate de devastare şi să reclădească pe cele distruse în întregime. Datorită ordinelor date de el, au început să fie populate din nou Skythopolis, Samaria şi Anthedon, şi Apollonia, şi Iamnia, şi Raphia, aşijderi Marisa şi Adoreos, şi Gabala, şi Azotos, precum şi multe altele, iar locuitorii se îmbulzeau bucuroşi să revină între zidurile lor.

5. După ce s-a îngrijit de toate acestea, s-a reîntors la Alexandreion, unde a impulsionat asediul cu atâta vigoare încât Alexandru, pierzându-şi orice speranță, a trimis la Gabinius un sol, ca să-i ceară iertare pentru greşelile sale şi să predea fortărețele Hyrkaneion şi Machaerus, pe care le mai stăpânea încă. După aceea, şi Alexandreion venea la rând. Pe toate trei le-a distrus Gabinius, ascultând sfatul mamei lui Alexandru, pentru ca ele să nu devină focarele unui nou război. Ea însăşi venise anume ca să-l înduplece pe

Gabinius prin rugăminţile sale, căci ea era îngrijorată de soarta soţului şi a copiilor rămaşi prizonieri la Roma. După aceea, Gabinius l-a reinstalat pe Hyrcanos la Ierusalim şi i-a încredinţat ocrotirea Templului, statornicind ocârmuirea astfel încât cei mai de vază să se afle la con ducerea ţării. Apoi a împărţit întregul popor în cinci despărţăminte[93]: prima depindea de Ierusalim, a doua de Gadara[94], a treia ţinea de Amathus, a patra era atribuită Ierihonului şi a cincea aparţinea de Sepphoris, oraş din Galileea. Iudeii au fost bucuroşi că, o dată scăpaţi de dominaţia unui singur om, vor beneficia în viitor de o guvernare aristocratică.

6. După un scurt interval, au izbucnit noi tulburări provocate de Aristobul care, după ce fugise din Roma, strânsese iarăşi în jurul lui o mulţime de iudei, unii dintre ei arătându-se dornici de schimbări, alţii fiindu-i credincioşi încă de mai înainte. Pentru început, el a ocupat Alexandreion, ale cărui ziduri a încercat să le refacă. Dar de îndată ce a aflat că Gabinius a trimis împotriva sa o oaste condusă de Sisenna şi Antonius şi Servianus, el s-a retras la Machaerus. S-a descotorisit de strânsura nefolositoare şi a păstrat doar oamenii bine înarmaţi, vreo 8.000 la număr, între aceştia aflându-se şi Peitholaos, subcomandantul Ierusalimului, care trecuse de partea lui împreună cu 1.000 de soldaţi. Dar romanii l-au urmărit şi astfel s-a ajuns la o bătălie, unde oamenii lui Aristobul au opus o rezistenţă îndelungată, bătându-se vitejeşte; în cele din urmă, romanii i-au învins: 5.000 de iudei au căzut în luptă, vreo 2000 s-au refugiat pe un deal şi cei o mie care mai rămăseseră, împreună cu Aristobul, au străpuns rândurile romanilor, fiind nevoiţi să se retragă la Machaerus. În prima seară, aici şi-au întins corturile, printre ruine, regele care trăgea nădejdea să-şi strângă o nouă oaste dacă războiul i-ar fi dat

---

93 În loc de „synodoi" (de la elinul „synodos"= adunare, sinod), autorul foloseşte în *Antichităţile iudaice,* (XIV, 91) formularea „synedria" (de la „synedrion" = consiliu, sinedriu). Opţiunile traducătorilor moderni merg spre „district" „comunitate" etc. (n.e.).

94 Mai probabil *Gazara* (Geser), după unii comentatori. Sepphoris era situată la nord de Nazareth (n.e.).

un răgaz oarecare; apoi, el a întărit citadela atât cât era neapărat nevoie. Dar când romanii l-au atacat în sfârşit, după ce li s-a împotrivit două zile în şir, aproape peste puterile sale, regele a fost capturat şi – alături de fiul său Antigonos, împreună cu care fugise din Roma – pus în lanţuri şi trimis lui Gabinius, fiind expediat iarăşi la Roma de către Gabinius însuşi. Acolo Senatul a decis ca el să fie zvârlit în temniţă, dar pe copiii lui i-a retrimis în Iudeea, fiindcă Gabinius comunicase printr-o scrisoare că făcuse această făgăduială soţiei lui Aristobul, în schimbul predării fortăreţelor.

7. Când s-a pregătit să pornească în războiul împotriva parţilor, Gabinius a fost împiedicat de Ptolemeus[95]; datorită acestuia, el a trebuit să se înapoieze de la fluviul Eufrat, ca să-l readucă în Egipt, în cursul expediţiei Hyrcanos şi Antipater fiind ajutoarele lui de nădejde în toate privinţele. Căci mai ales Antipater i-a procurat şi bani, şi arme, şi trupe auxiliare: tot el i-a convins pe iudeii stabiliţi în regiunea aceea, care păzeau căile de acces spre Pelusium[96], să-i dea liberă trecere lui Gabinius. Când întreaga Sirie s-a pus în mişcare ca urmare a plecării lui Gabinius, Alexandru, fiul lui Aristobul, i-a instigat pe iudei să se răzvrătească; el strânsese o oaste deosebit de puternică şi se pregătea să masacreze pe toţi romanii din ţară. Acestea au pricinuit îngrijorarea lui Gabinius care s-a şi întors degrabă din Egipt, îmboldit de izbucnirea tulburărilor locale şi, trimiţându-l pe Antipater ca mijlocitor pe lângă unii răzvrătiţi, aceştia s-au răzgândit. Totuşi, lui Alexandru i-au rămas credincioşi 30.000 de oameni cu care Gabinius ţinea neapărat să se răfuiască: ca atare, a plecat numaidecât să-i înfrunte. Iudeii i-au ieşit în întâmpinare şi bătălia s-a desfăşurat lângă

---

[95] Ptolemeus XIII Auletes, tatăl celebrei Cleopatra, fusese alungat din Egipt de o răscoală. Triumvirii au hotărât ca el să fie readus pe tron. Această misiune a fost încredinţată lui Gabinius, care a şi împlinit-o în 55 î.e.n., expediţia fiind „asigurată” de regele egiptean cu 10.000 de talanţi (n.e.).

[96] Oraş antic situat lângă braţul Pelusiac al Nilului, cheia care deschidea invadatorilor calea spre Egipt. Pe atunci, el era păzit nu numai de deşert şi de fortificaţii puternice, ci şi de o garnizoană iudaică (n.e.).

muntele Itabyriou[97], unde 10.000 au căzut pe câmpul de luptă, ceilalți împrăştiindu-se printr-o fugă anarhică. Gabinius s-a îndreptat apoi spre Ierusalim, unde guvernarea a fost orânduită după dorința lui Antipater. A plecat şi de acolo spre a-i învinge pe nabateeni[98] într-o bătălie iar pe Mithridates şi Orsanes, nişte transfugi ai parților, i-a expediat în taină, spunând soldaților că aceştia evadaseră[99].

8. Între timp Crassus a venit ca succesor al lui Gabinius şi a preluat de la el Siria[100]. Pentru campania lui împotriva parților, acesta a luat nu numai întregul aur al Templului din Ierusalim, ci şi cei 2000 de talanți de care Pompei nu se atinsese. Cum a trecut Eufratul, a pierit atât el cât şi oastea lui[101]. Dar despre asta nu-i locul potrivit să vorbim mai pe larg acum.

9. După moartea lui Crassus, parții au trecut dincolo de fluviu, spre a invada Siria, dar au fost respinşi de Cassius, care se refugiase în această provincie[102]. De îndată ce s-a văzut stăpân pe Siria, a pornit degrabă împotriva Iudeii, unde a cucerit Tarichea[103], hărăzind sclaviei vreo 30.000 de iudei. Dar l-a executat pe Peitholaos, care aduna în jurul lui pe susținătorii revoltei lui Aristobul: cel ce l-a sfătuit să-l omoare fusese Antipater. El se căsătorise cu o nobilă dintr-o ilustră familie arabă. Soția lui se numea Cypros şi îi dăruise patru fii: Phasael şi Herodes, care avea să fie rege, apoi Josephus şi Pheroras, aşijderi o fiică, Salomeea. Prin dovezi de prietenie şi prin legături de ospitalitate, el îşi atrăsese

---

97 Tabor (n.t.).

98 Principalul popor din Arabia Petree, la început neînsemnat şi pomenit cu numele de *nebaioth,* devenit apoi puternic în timpul lui Augustus. Regatul lor, cu capitala la Petra, şi-a încetat existența sub domnia lui Traian. Țara a aparținut mai târziu Palestinei t*ertia* (vezi Schenkel, *Lexicon biblic,* IV, p.200) (n.t.).

99 Vezi prezentarea diferită din *Antichități iudaice,* XIV, 6,4 (n.t.).

100 În 54 î.e.n. (n.t.).

101 Triumvirul Marcus Licinius Crassus a fost înfrânt de regele parților Orodes II în bătălia de la Carrhae, găsindu-şi acolo sfârşitul (n.e.).

102 Ca supraviețuitor al armatei lui Crassus (n.t.).

103 Oraş de pe malul vestic al lacului Genezareth, celebru în imperiul roman pentru peştii pescuiți acolo şi sărați (Magdala de azi). „Tarichos" în elină înseamnă: „peşte sărat sau afumat" (n.e.).

pretutindeni pe toți oamenii puternici, dar mai ales prin căsătoria lui intrase în relații strânse cu regele Arabiei; iar atunci când a pornit războiul împotriva lui Aristobul, şi-a trimis copiii sub ocrotirea acestui rege. De îndată ce l-a silit printr-un tratat pe Alexandru să rămână liniştit, Cassius s-a reîntors la fluviul Eufrat, spre a-i împiedica pe parți să treacă fluviul: despre aceasta vom vorbi însă într-un alt loc.

CAPITOLUL IX

1. Când Pompeius împreună cu Senatul au fugit, trecând peste Marea Ionică, Caesar, devenit stăpânul Romei şi al întregului imperiu[104], l-a eliberat din temniță pe Aristobul, i-a încredințat două legiuni şi l-a trimis degrabă în Siria cu speranța că el va atrage lesne de partea lui această provincie şi Iudeea cu împrejurimile sale. Numai că invidia s-a dovedit mai promptă decât bunăvoința lui Aristobul şi decât aşteptările lui Caesar. Trimisul său a fost, de fapt, răpus cu otrăvuri de partizanii lui Pompeius[105]; multă vreme el n-a avut parte de-o groapă săpată în pământul patriei sale, iar cadavrul său a fost conservat în miere de albine[106] până când a fost expediat mai târziu de Marcus Antonius în Iudeea şi înmormântat în criptele regale.

2. Şi fiul său Alexandru a fost decapitat în Antiohia de către securea lui Scipio[107], din porunca lui Pompeius, după ce mai înainte fusese adus în fața unui tribunal, fiind învinuit că săvârşise crime împotriva romanilor. Frații şi surorile sale au trecut sub protecția lui Ptolemeus, fiul lui Menneus, care domnea peste ținutul din Chalkis de la poalele Libanului; pe fiul său Philippion l-a trimis la Ascalon, anume spre a-i prelua. El l-a smuls pe Antigonos şi pe surorile acestuia din brațele mamei lor, văduva lui Aristobul, aducându-i părintelui său. S-a îndrăgostit de fiica mezină, cu care s-a şi căsătorit, fiind apoi ucis datorită ei de propriul său părinte. Căci Ptolemeu, după uciderea fiului său, a luat-o de soție pe Alexandra şi, datorită acestei căsătorii, a arătat o deosebită grijă față de rudele ei.

---

[104] Demis de Senat din funcțiile pe care le deținea la 10 ianuarie 49 î.e.n. Caesar a trecut Rubiconul, granița dintre provincie şi metropolă, în fruntea legiunilor sale, iar Pompeius, investit cu puteri dictatoriale în vederea apărării Republicii, a fost silit să se refugieze la Brundisium, apoi în Grecia (17 martie 49 î.e.n.). Astfel s-a declanşat războiul civil (n.e.).

[105] Anul 49 î.e.n. (n.t.).

[106] Acelaşi sistem de conservare a cadavrelor a fost semnalat de surse antice la spartani, asirieni, ba chiar şi la Herodes cel Mare (n.e.).

[107] Aluzie la Q. Metellus Scipio, socrul lui Pompeius, devenit în 49 î.e.n. Guvernatorul Siriei (n.e.).

3. După moartea lui Pompeius, Antipater a trecut în cealaltă tabără, punându-se în slujba lui Caesar. Atunci când Mithridates, regele Pergamului, a vrut să treacă cu oastea lui în Egipt[108], fiind nevoit să se oprească la Ascalon întrucât căile de acces spre Pelusium i-au fost interzise, Antipater a fost cel ce nu numai că i-a convins pe arabi, cu care avea bune legături de ospitalitate, să-i sară în ajutor, ci a venit el însuşi cu 3.000 de pedeştri iudei înzestraţi cu armament greu. În plus, el i-a îndemnat să sprijine expediţia militară pe cei mai puternici oameni din Siria, ba chiar pe Ptolemeus[109], care locuia aproape de Liban, precum şi pe Iamblichus: pilda lor a făcut ca şi oraşele din ţinutul acela să ia parte bucuroase la război. Atunci Mithridates, încurajat de întăriturile obţinute prin intervenţia lui Antipater, a înaintat repede spre Pelusium şi, văzând că nu i se îngăduie să treacă cu oastea, a asediat oraşul. Antipater s-a acoperit de glorie şi în cursul asaltului; printr-o spărtură făcută în porţiunea zidului care îi revenea, el a pătruns primul în oraş, împreună cu trupele sale.

4. Astfel a fost cucerit Pelusium; dar oastea a fost iarăşi împiedicată să mărşăluiască de către aceia care sălăşluiau în aşa-zisul „Ţinut al lui Onias": era vorba de nişte iudei egipteni. Şi pe aceştia i-a convins tot Antipater nu numai să renunţe la împotrivirea lor, ci şi să ofere provizii trupelor aflate în marş. Iată de ce locuitorii din împrejurimile oraşului Memphis n-au mai pus mâna pe armele lor, ci au trecut bucuroşi de partea lui Mithridates. Acesta a ocolit Delta şi, sosit în regiunea denumită „Tabăra iudaică", a pornit cu ceilalţi egipteni. În cursul bătăliei, atât el cât şi toată aripa lui dreaptă ajunseseră într-o situaţie primejdioasă, dar Antipater l-a salvat din strânsoare printr-o manevră de încercuire efectuată pe malul fluviului: aceasta după ce el însuşi, comandând aripa stângă, reuşise să învingă trupele care îl întâmpinaseră. Apoi, năpustindu-se asupra duşmanilor care

---

[108] Ca aliat al lui Caesar (vezi prezentarea oarecum diferită în *Antichităţile iudaice,* XIV, 8, 1)(n.t.).

[109] Este vorba de fiul lui Soemos şi nu de omonimul său menţionat mai înainte, fiul lui Menneus (vezi *Antichităţile iudaice,* XIV, 8) (n. E.).

îl hărțuiau pe Mithridates, ucise pe mulți dintre ei şi urmări pe supraviețuitori atât de departe încât puse stăpânire şi pe tabăra lor. În această luptă n-au căzut decât vreo 80 din oamenii lui, în vreme ce Mithridates a pierdut în timpul fugii sale 800 de soldați. Salvat după ce îşi pierduse orice speranță, el i-a transmis lui Caesar fidela relatare a vitejeştilor fapte săvârşite de Antipater.

5. Prin laudele pe care i le-a adus şi prin speranțele pe care i le-a inspirat, Caesar l-a stârnit atunci pe Antipater să-şi asume riscuri şi mai mari în slujirea țelurilor lui: în toate ocaziile s-a dovedit luptătorul cel mai neînfricat şi, rănit în nenumărate rânduri, corpul său se acoperi curând pe de-a-ntregul cu cicatrice, dovezi vădite ale vitejiei sale. După ce a restabilit ordinea în Egipt, o dată reîntors în Siria, Caesar l-a scutit pe Antipater de plata impozitelor, acordându-i cetățenia romană şi, prin alte favoruri şi mărturii ale prieteniei ce i-o purta, l-a făcut un om demn de invidiat: confirmarea lui Hyrcanos în funcția de Mare Preot s-a datorat exclusiv influenței lui Antipater.

CAPITOLUL X

1. Între timp Antigonos, fiul lui Aristobul, veni să intervină pe lângă Caesar şi, contrar aşteptărilor lui, a fost cel care a contribuit la sporirea prestigiului lui Antipater. S-ar fi cuvenit ca să deplângă soarta părintelui său, despre care se credea că fusese otrăvit datorită conflictelor avute cu Pompeius şi să osândească cruzimea lui Scipio faţă de propriu-i frate, fără să amestece nicio manifestare de ură în mila pe care urma s-o stârnească. Dar el a trecut peste toate acestea, acuzându-i pe Hyrcanos şi Antipater că, printr-o flagrantă încălcare a legilor, l-au izgonit de pe întregul întins al pământului strămoşesc atât pe el, cât şi pe fraţii şi surorile lui; că prin aroganţa lor, şi-au supus poporul la umilinţe repetate; ba chiar că ei au trimis în Egipt ajutoare nicidecum din devotament faţă de Caesar, ci numai din pricina temerilor inspirate de vechile lor duşmănii, spre a şterge din amintire prietenia lor faţă de Pompeius.

2. Atunci Antipater şi-a smuls ostentativ îmbrăcămintea, şi-a arătat cicatricele nenumărate şi a spus că vorbele sunt de prisos pentru a dovedi ataşamentul său faţă de Caesar; căci, chiar dacă ar păstra tăcerea, trupul său ar cuvânta de la sine sus şi tare. S-a arătat uimit de neobrăzarea lui Antipater care, ca fiu al unui adversar al romanilor şi ca fost prizonier fugit din Roma, moştenind de la tatăl său patima schimbării lucrurilor şi a revoltei, se încumetă să-i pârască pe alţii la căpetenia romanilor, dornic să-şi agonisească niscaiva favoruri, în loc să fie bucuros că mai este în viaţă; chiar şi acum, nu nevoia îl mână să râvnească puterea, ci râvna de a-i aţâţa pe iudei la răscoală, întorcând sprijinul obţinut celui care i l-a dat.

3. La auzul acestor vorbe, Caesar l-a indicat pe Hyrcanos drept omul cel mai potrivit pentru rangul de Mare Preot, iar lui Antipater i-a dat permisiunea de a-şi alege singur titlul. Dar el a lăsat aprecierea cinstirii cuvenite la îndemâna cinstitorului şi ca atare a fost numit procurator[110] al întregii

---

[110] Administratorul din provinciile mai mici depinzând direct de împăratul

Iudei[111] şi în afară de asta, a primit şi permisiunea de a reclădi zidul ruinat al oraşului său natal[112]. Caesar a comunicat la Roma onorurile pe care le-a acordat, pentru ca ele să fie gravate pe table de bronz, ca o expresie a spiritului său de dreptate, precum şi a meritelor acestui bărbat[113].

4. Antipater l-a însoţit pe Caesar până la graniţa Siriei, apoi s-a reîntors în Iudeea. Mai întâi a reclădit zidul de apărare al oraşului său natal, pe care Pompeius îl distrusese; după aceea a cutreierat ţara oriunde aveau loc tulburări, spre a restabili liniştea, îmbinând în fiecare caz ameninţările cu sfaturile bune: dacă vor trece de partea lui Hyrcanos, se vor bucura de fericire şi de tihnă, profitând de averea lor personală şi de pacea generală, dar dacă se vor lăsa ademeniţi de nălucirile vane ale celor dornici să schimbe ordinea pentru avantajele lor proprii, atunci vor afla în el nu un protector ci un stăpân, în Hyrcanos nu un regent, ci un tiran iar în romani şi în Caesar, negreşit nişte duşmani şi nicidecum nişte conducători şi prieteni: căci ultimii nu vor îngădui niciodată înlăturarea de la putere a unui om întronat de ei. Prin asemenea vorbe rostite de el, a instaurat ordinea în ţară prin mijloace proprii, fiindcă a văzut că Hyrcanos era cam molâu şi lipsit de energia indispensabilă funcţiei regale. Pe fiul său cel mai mare, Phasael, l-a numit aşadar comandant al Ierusalimului şi împrejurimilor lui. Pe Herodes, al doilea ca vârstă, l-a trimis în Galileea, în aceeaşi funcţie, cu toate că era încă foarte tânăr[114].

5. Dar Herodes, născut să împlinească fapte mari, a găsit

---

care l-a numit, însărcinat cu veniturile vistieriei imperiale, deşi Caesar n-a apucat să domnească (n.e.).

111 În 47 î.e.n. (n.t.).

112 Conform *Antichităţilor iudaice,* XIV, 8, 5, Hyrcanos a fost cel care a primit această aprobare, fapt cu atât mai verosimil cu cât Antipater nu era originar din Ierusalim (n.t.).

113 Înlăturând reformele administrative ale lui Gabinius, Caesar a reunificat Iudeea, emiţând decrete prin care Hyrcanos II era numit „ethnarh" al ţării, rămânând Mare Preot, iar Antipater primea titlul de „procurator" (n.e.).

114 Conform *Antichităţilor iudaice,* XIV, 9, 2, el avea 25 de ani.

repede termenul în care să-şi demonstreze valoarea: prinzând de veste că un şef de bandă, Ezechias[115], cu o numeroasă ceată de tâlhari, devasta ţinuturile din vecinătatea Siriei, l-a capturat şi l-a executat împreună cu mulţi complici ai săi: această ispravă a plăcut nespus de mult sirienilor, astfel încât în sate şi în oraşe Herodes era preamărit ca aducător al păcii şi salvatorul avuţiei lor. În felul acesta, el a fost remarcat de Sextus Caesar, care era o rudă a marelui Caesar şi guvernatorul Siriei[116]. Cu deja celebrul său frate, Phasael se afla într-o benefică întrecere de vreme ce se străduia să câştige de partea lui pe locuitorii Ierusalimului unde, deşi era unicul stăpân al oraşului, nu comitea niciun abuz de putere prin dovezi de grosolănie şi trufie. Ca atare, Antipater era stimat de către popor aidoma unui rege: totuşi, asta nu ştirbea cu nimic supunerea şi fidelitatea sa faţă de Hyrcanos.

6. Este cu neputinţă ca norocosul să fie ocolit de invidie. Pe Hyrcanos îl rodea de multă vreme faima acestor tineri chiar dacă nu sufla nicio vorbă despre asta; dar cel mai mult îl afectau isprăvile lui Herodes, precum şi crainicii care soseau unul după altul cu vestea despre fiecare nouă faptă vitejească. Resentimentele sale erau aţâţate şi de unii clevetitori de la curte care nu se împăcau deloc cu înţeleapta purtare a lui Antipater şi a fiilor săi, susţinând că Hyrcanos, de fapt, lăsase treburile statului în mâinile lui Antipater şi a odraslelor lui şi că rămăsese rege doar cu numele, fără nicio putere. Cât va mai stărui în greşeala de a lăsa să crească mari nişte regi care-i uneltesc pieirea? De altfel ei nu se mai osteneau să pară guvernatori, ci erau stăpâni învederaţi, dându-l pe el deoparte, de vreme ce Herodes, fără să fi primit de la Hyrcanos o poruncă prin viu grai sau prin ordin scris, a trimis la moarte o mulţime de iudei prin încălcarea legilor. Dacă nu era încă rege înscăunat, ci doar un simplu supus, el trebuia să compară înaintea unui tribunal, ca să dea socoteală pentru comportarea lui faţă de suveran şi faţă de legile strămoşeşti, care nu îngăduie uciderea vreunuia care

---

[115] Unii autori moderni văd în „şeful de bandă" un patriot plin de zel religios care lupta pentru îndepărtarea dominaţiei străine (n.e.).
[116] Între 49-48 î.e.n., ca succesor al lui Metellus Scipio (n.t.).

n-a fost judecat.

7. Aceste vorbe l-au stârnit puțin câte puțin pe Hyrcanos care, dând în sfârşit frâu liber mâniei sale, l-a chemat pe Herodes să-l judece. Potrivit sfaturilor tatălui său şi liniştit în privința faptelor săvârşite, acesta a plecat la Ierusalim, după ce în prealabil presărase din loc în loc garnizoane în Galileea. A venit însoțit doar de o escortă puternică pentru ca nu cumva să se iste bănuiala că urmărea să-l răstoarne pe Hyrcanos, întrucât aducea cu sine trupe numeroase, dar nici să ajungă neînarmat pradă unor invidioşi. Sextus Caesar, temându-se să nu i se întâmple ceva rău tânărului izolat de adversarii lui, i-a trimis lui Hyrcanos soli care să-i ceară fără ocol să-l absolve pe Herodes de acuzația de crimă pedepsită cu moartea. Iar Hyrcanos care în sinea lui decisese de fapt să facă acest lucru, căci îl îndrăgea pe Herodes, l-a achitat pe acesta[117].

8. Atunci Herodes, convins că scăpase de primejdie în pofida voinței regelui[118], s-a înapoiat la Damasc, în preajma lui Sextus, luându-şi toate măsurile de prevedere ca să nu mai răspundă la o nouă somație de a se înfățişa la judecată. Hyrcanos a fost din nou atât de clevetitorii care susțineau că Herodes plecase de acolo mânios, înarmându-se împotriva lui. Regele a dat crezare vorbelor acestea, dar nu era dumirit ce trebuie să facă, dându-şi seama de superioritatea potrivnicului său. Când însă Herodes a fost numit de Sextus Caesar guvernatorul Coelosiriei şi al Samariei, devenind primejdios nu numai datorită simpatiei de care se bucura în rândurile poporului, ci şi prin puterea sa personală, Hyrcanos a fost cuprins de o frică cumplită, aşteptându-se dintr-o clipă în alta că Herodes va tăbărî cu oastea asupra lui.

9. Propunerile sale n-au fost greşite: înfuriat de amenințarea pe care i-o căşunase acuzația de crimă, Herodes îşi adună o armată şi mărşălui până la Ierusalim, spre a-l

---

117 Oarecum diferită şi probabil mai aproape de adevăr este relatarea din *Antichități iudaice,* 14, 9, 4 şi 5 (n.t.).

118 În afara rangului de „Mare Preor”, Hyrcanos deținea deopotrivă şi titlul de „rege” (n.t.).

detrona pe Hyrcanos. El şi-ar fi dus planul la îndeplinire degrabă, dacă tatăl şi fraţii lui n-ar fi venit la vreme în întâmpinarea lui, spre a-i domoli elanul: ei l-au implorat să-şi răstrângă răzbunarea la ameninţări şi intimidare, dar să-l cruţe pe regele sub domnia căruia ajunsese la o putere atât de mare. Dacă l-a supărat atât de mult convocarea lui la judecată, se cuvine totuşi să fie recunoscător că a fost achitat şi pe de o parte, să nu se încrânceneze împotriva unei hotărâri silnice, iar pe de altă parte să nu-şi arate recunoştinţa pentru salvarea vieţii lui. Ar trebui să-i dea de gândit faptul că Dumnezeu ţine în mâinile sale schimbătoarea cumpănă a războiului şi că în ea atârnă mai greu nedreptatea cauzei decât armata care se luptă: de aceea nu se cuvine să-şi pună întreaga speranţă în izbândă, mai ales că este gata să se războiască cu un rege şi un tovarăş care i-a fost adesea un binefăcător şi niciodată un vrăjmaş, decât doar atunci când, dând ascultare unor sfetnici proşti, l-a ameninţat în treacăt cu umbra nedreptăţii. Herodes s-a lăsat înduplecat de sfaturile primite, socotind suficientă pentru planurile sale de viitor această demonstraţie de forţă desfăşurată în faţa poporului.

10. Între timp au avut loc ciocniri între romani la Apameea[119] şi a izbucnit războiul civil; Caecilius Bassus, mânat de fidelitatea sa faţă de Pompeius, l-a ucis prin vicleşug pe Sextus Caesar, preluând conducerea supremă a armatei acestuia. Ceilalţi generali ai lui Caesar[120] s-au năpustit cu toate forţele lor asupra lui Bassus, pentru a răzbuna asasinatul. Acestora le-a trimis ajutoare sub conducerea fiilor săi Antipater, din respect faţă de cei doi Caesar, atât cel asasinat cât şi supravieţuitorul lui, ambii fiind prietenii săi. În vreme ce războiul se prelungea, din Italia a sosit Murcus, ca succesor al lui Sextus.

---

[119] Cetate situată pe cursul mijlociu a fluviului Orontes din Siria, care nu trebuie confundată cu oraşele omonime din Frigia şi Bithynia (n.e.).
[120] E vorba de Caius Iulius Caesar (n.t.).

CAPITOLUL XI

1. Cam pe atunci s-a dezlănțuit şi marele război dintre romani, deoarece Cassius şi Brutus uciseseră mişeleşte pe Caesar, după ce el deținuse puterea supremă vreme de trei ani şi şapte luni[121]. Acest asasinat a provocat o mare frământare. Dihonia s-a instaurat între potentați, fiecare împins de speranța atingerii scopurilor personale, fiecare trecând în tabăra unde spera să obțină avantajul cel mai mare. La rândul său Cassius a plecat în Siria ca să preia conducerea trupelor staționate în Apameea. Aici a realizat reconcilierea atât a lui Murcus şi Bassus, cât şi a legiunilor aflate în conflict, a ridicat asediul Apemeei, apoi a cutreierat țara în fruntea oştilor sale, constrângând oraşele să plătească biruri peste puterile acestora.

2. Când li s-a cerut şi iudeilor să plătească 700 de talanți, Antipater, speriat de amenințările lui Cassius, a repartizat rapida încasare a sumelor între fiii şi rudele sale, printre care se număra şi Malichos, care îi arăta mai puțină prietenie: nevoia îl constrângea să recurgă la el. Primul care l-a satisfăcut pe Cassius a fost Herodes, predându-i cota repartizată Galileei, adică o sută de talanți, şi astfel a devenit foarte bun prieten al acestuia. Dar pe ceilalți i-a mustrat aspru pentru încetineala de care dădeau dovadă, revărsându-şi mânia până şi asupra oraşelor. Pe locuitorii din Gophna şi Emmaus precum şi din alte două oraşe neînsemnate[122] i-a vândut ca sclavi, mergând până acolo încât a cerut ca Malichos să fie executat, fiindcă nu se îngrijise să încaseze mai repede birul. Pieirea ce plana asupra lui şi a altor oraşe a înlăturat-o Antipater care l-a îmbunat pe Cassius repede plătindu-i o sută de talanți[123].

3. În schimb Malichos, după retragerea lui Cassius,

---

[121] Intervalul dintre bătălia de la Farsala (9 august 48 î.e.n.), unde cezarienii i-au învins pe pompeienii republicani şi până la asasinarea dictatorului în Senatul de la Roma (15 martie 44 î.e.n.) (n.e.).

[122] Lydda şi Thamna *(Antichități iudaice,* XIV, 11, 2) (n.t.).

[123] Bani pe care îi obținuse de la Hyrcanos *(Antichități iudaice,* XIV, 11,2) (n.r.).

departe de a-şi arăta recunoştinţa faţă de Antipater, tocmai împotriva celui care îl salvase în repetate rânduri a urzit un complot, grăbindu-se să-l înlăture prin vicleşug, fiindcă era o stavilă în calea nelegiuirilor sale. Neliniştit de puterea şi de dibăcia acestui om, Antipater a trecut dincolo de Iordan, ca să adune acolo o oaste cu care să se apere de loviturile lui perfide. În pofida dezvăluirii intrigilor sale, Malichos, fără pic de ruşine, a atras de partea lui pe fiii adversarului: Phasael, apărătorul Ierusalimului şi Herodes, în grija căruia rămăseseră armele, îmbrobodindu-i prin tot felul de scuze şi jurăminte, i-a convins să-i mijlocească împăcarea cu tatăl lor. Aşa că Antipater i-a mai salvat încă o dată viaţa, intervenind pe lângă Murcus, guvernatorul de atunci al Siriei, care tocmai se pregătea să-l execute pe Malichos, pentru că urzea o răscoală împotriva romanilor.

4. Când a izbucnit războiul între tânărul Caesar[124] şi Antonius, pe de o parte, Cassius şi Brutus de cealaltă parte[125], Cassius şi Murcus au strâns o oaste în Siria; întrucât reieşea că Herodes le pusese la îndemână o mare parte din mijloacele de care aveau nevoie, ei l-au numit atunci administratorul Siriei întregi, dându-i şi o parte din trupele de pedestraşi şi călăreţi; în plus, Cassius i-a promis că, după terminarea războiului, îl va proclama rege al Iudeii. Dar tocmai puterea dobândită de fiul său, şi speranţele legate de aceasta aveau să-i fie fatale lui Antipater. Căci Malichos, speriat de aceste perspective, l-a cumpărat cu bani pe unul dintre paharnicii regelui ca să-i dea otravă lui Antipater. Astfel a murit, după ospăţ, victimă a ticăloşiei lui Malichos, acest bărbat energic şi priceput în conducerea treburilor de stat, care a recucerit domnia pentru Hyrcanos şi i-a întărit-o.

5. Malichos a ştiut cum să domolească indignarea mulţimii care îl credea vinovat de otrăvirea lui Antipater, negând fără înconjur orice amestec, şi şi-a întărit forţele prin recrutarea unei trupe de pedestraşi înzestraţi cu armament greu. Căci era convins că Herodes nu va rămâne cu braţele încrucişate; într-adevăr, acesta se şi ivi degrabă în fruntea unei armate,

---

[124] Caesar Octavianus (Augustus) (n.t.).
[125] În 43 î.e.n. (n.t.).

ca să-şi răzbune părintele. Dar fratele său Phasael îl sfătui să nu-l pedepsească atât de făţiş pe acest om, ca să nu provoace o răscoală a poporului. Herodes acceptă deocamdată dezvinovăţirea lui Malichos, spunându-i deschis că nu-l mai bănuieşte de nimic; apoi, la înmormântarea tatălui său, a organizat funeraliile măreţe.

6. S-a îndreptat apoi spre Samaria, zdruncinată de o rebeliune şi a reinstaurat acolo ordinea. După aceea, însoţit de trupele sale, s-a reîntors la Ierusalim, unde se celebra o mare sărbătoare. La instigarea lui Malichos, pe care îl speriase apropierea lui Herodes, Hyrcanos a trimis acestuia soli, cu ordinul de a-i interzice aducerea de străini cu prilejul ceremoniilor de purificare făcute în prezenţa localnicilor[126]. Fără să ţină seama nici de pretextul, nici de persoana care emisese ordinul, Herodes a pătruns noaptea în oraş. Malichos a şi venit iarăşi la el, jelind moartea lui Antipater, Herodes, la rândul său, s-a prefăcut de asemenea, cu toate că de-abia îşi stăpânea mânia. A adresat apoi lui Cassius – care îl ura în aceeaşi măsură pe Malichos, dar din alt motiv – o scrisoare unde dădea frâu liber durerii pricinuite de moartea tatălui său. Drept răspuns, Cassius i-a scris lui Herodes să se răzbune pe ucigaşul părintelui său, dând în secret tribunilor din subordinea sa ordinul de a-l sprijini pe Herodes în înfăptuirea unui act de dreptate.

7. Tocmai când a fost cucerită Laodicea[127] de către Cassius, iar nobilii, veniţi de pretutindeni, se adunau în preajma lui cu daruri şi coroane de flori ale victoriei, Herodes a decis că atunci era momentul potrivit să-şi înfăptuiască răzbunarea. Dar Malichos a bănuit ceva şi, aflat în oraşul Tyr, a hotărât să-şi ducă de-acolo, într-ascuns, feciorul care era ostatec la tyrieni, pregătindu-se să fugă la rândul său în Iudeea. Situaţia disperată în care se găsea îl îndemna să-şi facă planuri şi mai mari: nădăjduia să-şi atragă poporul într-

---

126 La această mare sărbătoare (probabil a Tabernacolelor), după ceremoniile lustrale, locuitorilor Ierusalimului li se prescriu evitarea oricărui contact cu oameni de alt neam (n.e.).

127 Oraş sirian de pe ţărmul mediteranean, la sud de Apemeea care nu trebuie confundat cu cetăţile omonime din Mesopotamia şi Frigia (n.e.).

o răscoală împotriva romanilor, în vreme ce Cassius era absorbit de războiul său cu Antonius şi să devină el însuşi rege, detronându-l cu uşurinţă pe Hyrcanos.

8. Dar soarta şi-a bătut joc de speranţele sale: Herodes, care ghicise ce anume punea el la cale, l-a invitat la un ospăţ împreună cu Hyrcanos. Acolo a chemat la el un sclav din apropierea sa, şi l-a trimis, chipurile, să facă pregătirile pentru ospăţ; în realitate, trebuia să-i anunţe pe tribuni să se pună la pândă. Iar aceştia, amintindu-şi de ordinul dat de Cassius, au ieşit pe malul situat în afara oraşului, înarmaţi cu săbii, iar acolo l-au împresurat pe Malichos, după care l-au străpuns de mai multe ori, până şi-a dat duhul. Numaidecât Hyrcanos, cuprins de groază, se prăbuşi, pierzându-şi cunoştinţa; după ce şi-a revenit cu chiu cu vai, l-a întrebat pe Herodes cine sunt ucigaşii lui Malichos. La răspunsul unuia dintre tribuni: „Ordinele lui Cassius!”, el a zis: „Aşadar Cassius este salvatorul meu ca şi al patriei, căci l-a înlăturat pe cel ce uneltea împotriva amândurora!” Dacă Hyrcanos a vorbit din convingere sau dacă frica l-a îndemnat să potrivească cuvintele ce încuviinţau fapta, rămâne de văzut. Cert este că Herodes s-a răzbunat pe Malichos în felul acesta.

CAPITOLUL XII

1. De-abia se retrăsese Cassius din Siria, că la Ierusalim a izbucnit o nouă revoltă: Helix[128], conducând o oaste, a pornit împotriva lui Phasael, ca să se răzbune pe Herodes pentru asasinarea lui Malichos în persoana fratelui său. Herodes, aflat atunci la Damasc în preajma generalului Fabius, dorea mult să vină de îndată în ajutorul său, dar boala a fost cea care i-a împiedicat să plece. Între timp, Phasael l-a biruit pe Helix cu forțele proprii şi l-a mustrat pe Hyrcanos pentru ingratitudinea sa, deoarece îl favorizase pe Helix, lăsând ca fortărețele să ajungă în stăpânirea fratelui lui Malichos; multe dintre acestea fuseseră deja ocupate şi între ele se afla şi Masada, mai puternică decât toate.

2. Dar acest frate al lui Malichos n-a reuşit să se împotrivească câtuşi de puțin forțelor lui Herodes care, odată însănătoşit, i-a luat înapoi toate celelalte fortărețe, iar din Masada l-a lăsat să se retragă după ce a căzut în genunchi înaintea lui. După aceea Herodes l-a alungat din Galileea pe Marion, tiranul Tyrului, care cucerise trei fortărețe. I-a cruțat pe toți tyrienii luați prizonieri; unora dintre cei eliberați le-a dat daruri când i-a lăsat să plece, datorită acestui fapt făcându-se iubit de locuitorii oraşului şi tot atât de urât de către tirani. Deşi Marion a abținut rangul de tiran de la Cassius – atunci când acesta împărțise întreaga Sirie în principate – numai din ura lui față de Herodes îl susținea pe fiul lui Aristobul, Antigonos, mai ales sub înrâurirea lui Fabius, pe care Antigonos reuşise, cu ajutorul banilor, să-l facă sprijinitor al reîntoarcerii sale pe tron. Toate cheltuielile făcute de Antigonos erau suportate de Ptolemeu, cumnatul său.

3. Împotriva acestor vrăjmaşi, Herodes şi-a dispus oastea în linie de bătălie chiar la granița Iudeii, i-a biruit în luptă şi, după izgonirea lui Antigonos, s-a reîntors la Ierusalim, unde a fost bine primit de toți pentru strălucitele sale fapte

---

[128] Patriot iudeu care, poate chiar cu asentimentul lui Hyrcanos, căuta să îndepărteze oastea filoromană a lui Herodes şi Phasael (n.e.).

războinice. Chiar şi pe cei ce până atunci nu-i fuseseră îndeobşte favorabili, i-a atras de partea lui datorită faptului că acum se înrudea cu Hyrcanos. Mai înainte Herodes îşi luase din rândul băştinaşilor o soție de obârşie nobilă, cu numele de Doris, împreună cu care l-a zămislit pe Antipater. De astă dată el se însurase cu Mariamme[129], fiica lui Alexandru, fiul lui Aristobul, o nepoată a lui Hyrcanos, devenind astfel o rudă apropiată a regelui.

4. După ce Cassius şi-a aflat moartea în bătălia de la Philippi[130], Caesar şi Antonius s-au despărțit, primul îndreptându-se spre Italia, al doilea spre Asia. Atunci când cetățile celelalte şi-au trimis delegații la Antonius, în Bithynia, acolo au sosit şi nişte iudei de prim rang, ca să se plângă de Phasael şi Herodes, spunând că aceştia au acaparat toată puterea în mâinile lor, lăsându-i lui Hyrcanos doar titlul onorific. Dar Herodes s-a prezentat de asemenea şi, cu o sumă de bani deloc neînsemnată, l-a câştigat pe Antonius, făcându-l atât de părtinitor încât n-a catadicsit să mai dea cuvântul adversarilor săi. Aşa că ei s-au văzut nevoiți să se retragă din nou.

5. Iarăşi, la scurtă vreme, o sută dintre cei mai prestigioşi bărbați din Iudeea s-au deplasat până la Daphne[131], lângă Antiohia, să-l afle pe Antonius, deja subjugat de dragostea lui pentru Cleopatra. Împingându-i în față pe cei mai avantajați de rangul lor şi de darul vorbirii, ei i-au acuzat pe cei doi frați. În favoarea cauzei tinerilor pleda Messala[132], asistat de Hyrcanos, datorită legăturilor lor de rudenie. După ce a ascultat păsul ambelor părți, Antonius l-a întrebat pe Hyrcanos: care dintre ei este cel mai apt să conducă.

---

[129] Căsătoria lui Herodes, care a avut loc mai târziu, urmărea acceptarea în familia Haşmoneilor a unui străin de obârşie idutneană, ca şi prima lui soție, Doris, repudiată din rațiuni politice (n.e.).

[130] Înfrânt de Caesar Octavianus şi de Marcus Antonius în toamna anului 42 î.e.n., Caius Cassius Longinus s-a sinucis la sfârşitul bătăliei pierdute (n.e.).

[131] Crâng de dafini, închinat lui Apolo, situat lângă Antiohia, capitala Siriei (n.e.).

[132] Celebrul orator M. Valerius Messala Corvinus slujea interesele celor doi triumviri victorioşi (n.e.).

Deoarece acesta s-a pronunțat pentru Herodes şi ai săi, Antonius s-a bucurat foarte mult, întrucât el fusese găzduit odinioară de tatăl tinerilor şi Antipater îl primise cu multă ospitalitate atunci când venise în Iudeea împreună cu Gabinius: i-a numit aşadar pe cei doi fraţi Tetrarhi[133], încredinţându-le administraţia Iudeii întregi.

6. Când delegaţii şi-au exprimat deschis dezacordul, el a poruncit ca vreo cincisprezece dintre ei să fie înşfăcaţi şi aruncaţi în temniţă, având de gând să-i şi execute[134]: pe ceilalţi i-a izgonit cu grele vorbe de ocară. Aceste măsuri au făcut să crească agitaţia din Ierusalim. Alţi delegaţi, de astă dată o mie la număr, au fost trimişi la Tyr, unde poposise Antonius, pregătit să pornească în expediţia sa spre Ierusalim. Împotriva delegaţilor care vociferau zgomotos, Antonius l-a trimis pe comandantul oraşului Tyr, ordonându-i să-i lichideze pe toţi cei ce vor fi prinşi, spre a întări astfel autoritatea Tetrarhilor numiţi de el.

7. Mai înainte însă, Herodes s-a deplasat spre ţărm, însoţit de Hyrcanos, spre a-i îndemna pe mulţi dintre ei să nu-şi provoace singuri moartea şi să-şi împingă patria în război prin certuri fără nicio noimă. Când însă indignarea delegaţilor a sporit, în pofida avertismentelor primite, Antonius şi-a trimis pedestraşii înzestraţi cu armament greu, care au lăsat în urma lor mulţi morţi şi mulţi răniţi, înmormântarea celor ucişi ca şi îngrijirea celor răniţi au rămas în seama lui Hyrcanos. Totuşi, cei care au scăpat, luând-o la fugă, nu s-au astâmpărat deloc, ci i-au aţâţat pe orăşeni şi astfel l-au înfuriat pe Antonius peste măsură încât i-a executat pe toţi prizonierii săi.

---

[133] Cândva titlul purtat de regentul unei pătrimi dintr-o ţară, aici capătă doar sensul de prinţ (n.t.). Acest titlu apare pentru prima oară în Palestina, Hyrcanos rămânând „Ethnarh” (conducător de provincie romană) (n.e.).

[134] El a anulat această pedeapsă la intervenţia lui Herodes *(Antichităţi iudaice*, XIV, 13, 1) (n.t.).

CAPITOLUL XIII

1. Doi ani mai târziu, când satrapul parţilor, Barzaphames, împreună cu Pacorus, fiul regelui său[135], au cucerit Siria, Lysanias, devenit urmaşul la tron al defunctului său părinte, Ptolemeu, fiul lui Mennaeus, l-a convins pe satrap ca, primind drept răsplată 1.000 de talanţi şi 500 de femei, să-l reîntroneze pe Antigonos, după ce-l va răsturna pe Hyrcanos. Pacorus a acceptat propunerea; el însuşi a înaintat de-a lungul ţărmului mării, Barzaphames urmând să pătrundă cu oastea pe drumul din interiorul uscatului. Dintre locuitorii de pe ţărm, cei din Tyr şi-au zăvorât porţile înaintea lui Pacorus, dar cei din Ptolemais şi Sidon l-au primit bucuroşi. O parte a călărimii sale a încredinţat-o unui paharnic regal, care avea acelaşi nume, dându-i ordinul să pătrundă în Iudeea pentru a face o recunoaştere a situaţiei trupelor inamice, acordându-i ajutor lui Antigonos în măsura în care va fi nevoie.

2. În vreme ce trupele străbăteau ţinutul Carmei, prădându-l, numeroşi iudei s-au adunat în preajma lui Antigonos şi s-au arătat gata să ia parte la expediţia lui de cucerire. Antigonos i-a trimis înainte spre aşa-numita Pădure-de-stejar, cu misiunea de a cuceri această regiune. În lupta care s-a dat acolo, ei şi-au respins duşmanii, i-au urmărit, înaintând repede spre Ierusalim şi, cu efective sporite în timpul marşului, au ajuns până la palatul regal[136]. Când Hyrcanos[137] şi Phasael i-au întâmpinat pe aceştia cu o trupă compactă mai puternică, în piaţă s-a ajuns la o încăierare, în cursul căreia luptătorii lui Herodes i-au silit pe duşmani s-o ia la fugă şi i-au închis în Templu, postând apoi 60 de soldaţi în cele mai apropiate case, ca să-i păzească pe cei aflaţi înăuntru. Dar acea parte a populaţiei care se răzvrătise împotriva celor doi fraţi a asaltat casele, dându-le pradă flăcărilor. Indignat de moartea celor arşi de vii, Herodes s-a năpustit asupra populaţiei, făcând mare prăpăd

---

[135] Orode II, rege al parţilor (57-37 î.e.n.), avea ca regent pe Pacorus (n.e.).
[136] Probabil palatul Haşmoneilor (n.e.).
[137] E vorba mai degrabă de Herodes, menţionat peste două rânduri (n.e.).

în rândurile acesteia. Astfel, se încăierau zilnic unii cu alții, în cete mai mici, şi masacrele nu mai conteneau.

3. În acest răstimp a căzut sărbătoarea denumită Pentekoste[138], datorită căreia împrejurimile templului precum şi întregul oraş era ticsit de o mulțime de țărani, cei mai mulți bine înarmați. Phasael asigura paza meterezelor iar Herodes, însoțit de o mână de soldați, pe cea a palatului regal; ultimul a dezlănțuit atacul dezordonatei mulțimi de la intrarea cetății, a măcelărit o mare parte dintre ei; pe toți ceilalți i-a alungat, pe unii în interiorul oraşului, pe alții în Templu şi pe cei rămaşi, în şanțurile de apărare exterioare. Atunci Antigonos a solicitat să se permită intrarea în oraş a lui Pacorus, ca mediator; Phasael a acceptat, primindu-l cu ospitalitate în oraş pe part, împreună cu 500 de călăreți: acesta venise, chipurile, să pună capăt tulburărilor, în realitate, mai mult ca să-l sprijine pe Antigonos. Apoi, cu gând ascuns, Pacorus l-a convins pe Phasael ca, în vederea încheierii păcii, să plece ca ambasador la Barzaphames, deşi Herodes îl sfătuise insistent să se răzgândească, îndemnându-l să-l înlăture din calea lui pe acest om şiret, ca să nu cadă el pradă vicleniei lui; căci barbarii sunt perfizi din naştere. Totuşi, Phasael a plecat împreună cu Hyrcanos, iar Pacorus, ca să mai atenueze bănuielile, a lăsat în preajma lui Herodes pe câțiva dintre călăreții lui, care se numeau „Liberii”[139], pe când el l-a însoțit pe Phasael, alături de ceilalți.

4. Când au sosit în Galileea, au dat de localnici cuprinşi de revoltă şi bine înarmați; în satrapul cu care s-au întâlnit au aflat un om foarte şiret care îşi ascundea trădarea sub dovezi de bunăvoință: aşadar, a oferit oaspeților daruri şi, după plecarea lor, le-a şi întins capcane. Dar cei doi au descoperit uneltirile lui când au fost duşi într-o localitate de pe țărmul mării, numită Ecdippon. Acolo au auzit ei vorbindu-se de cei 1.000 de talanți făgăduiți ca răsplată, precum şi de faptul că,

---

138 Rusaliile sau Sărbătoarea recoltei, celebrată în cea de a cincizecea zi („pentekoste”) după ce s-a sărbătorit Paştele (n.t.).

139 Avem de-a face cu războinici de seamă, întrucât armata parților era îndeobşte alcătuită din sclavi (n.e.).

dintre cele 500 de femei, promise de Antigonos parților, majoritatea erau propriile sale femei. Apoi ei au mai aflat că barbarii le întinseseră capcane în fiecare noapte şi că ar fi fost făcuți prizonieri de multă vreme, dacă duşmanii n-ar fi aşteptat ca Herodes să fie în prealabil arestat la Ierusalim, pentru ca dânşii să nu-şi mai poată lua măsurile de apărare atunci când îşi vor cunoaşte soarta lor. Acestea nu erau câtuşi de puțin vorbe de clacă; căci se şi zăreau mai departe soldații care îi păzeau.

5. Oricât de stăruitor a fost sfătuit să fugă de către un anume Ophellius, pus la curent cu întregul complot prin intermediul lui Saramalla, cel mai bogat syrian al timpului, Phasael nu s-a îndurat să-l lase de izbeliște pe Hyrcanos, ci s-a dus de-a dreptul la satrap, reproşându-i pe față că l-a trădat şi mai ales că fusese atât de perfid din pricina banilor. I-a făgăduit că, pentru propria-i salvare, el însuşi îi va da o sumă mai mare decât cea pe care i-o oferise Antigonos pentru regatul său. Partul cel viclean a respins toate aceste învinuiri prin proteste şi jurăminte mincinoase şi, despovărat de orice bănuială, s-a dus la Pacorus[140]. Numaidecât, parții rămaşi în urma lui, îndeplinind ordinele date de el mai înainte, i-au făcut prizonieri pe Phasael şi Hyrcanos, care i-au împroşcat cu blesteme, mai ales pentru că îşi încălcaseră jurămintele şi trădaseră buna credință.

6. Între timp, şi paharnicul trimis de parți să-l captureze prin vicleşug pe Herodes îşi țesea urzelile ca să-l ademenească în afara zidurilor, aşa cum primise el porunca. Dar el nutrea din capul locului bănuieli împotriva barbarilor, cu atât mai mult cu cât aflase că tocmai atunci – o scrisoare cu ştiri despre un complot împotriva lui încăpuse în mâinile duşmanului; iată de ce se ferea să părăsească oraşul, deşi Pacorus îl poftise foarte stăruitor că se cuvine Să iasă în întâmpinarea aducătorilor de scrisori. Căci ele n-au fost deloc interceptate de duşmani şi nici nu mărturiseau nimic despre vreun complot, ci descriau tot ceea ce a înfăptuit Phasael. Întâmplător, Herodes aflase deja din altă sursă despre arestarea fratelui său. De asemenea, Fiica lui

---

[140] Adică fiul regelui şi nu paharnicul regal omonim (n.e.).

Hyrcanos, Mariamme[141], o femeie deosebit de înțeleaptă, a venit la el spre a-l implora să nu părăsească oraşul şi să nu aibă încredere în barbarii care urmăreau fără înconjur să-l omoare.

7. Pe când Pacorus şi oamenii săi mai cumpăneau încă asupra vicleniei cu care şi-ar putea ei înfăptui țelul lor pe-ascuns, deoarece ar fi fost cu neputință să vii de hac unui potrivnic atât de puternic, acționând pe față, Herodes le-o luă înainte, fugind noaptea împreună cu rudele sale apropiate înspre Idumeea, fără ca duşmanul să prindă de veste. Aflând de acest lucru, parții au şi pornit pe urmele fugarului. Herodes a poruncit atunci ca mama lui, surorile, logodnica[142] lui, împreună cu mama ei şi cu fratele său mezin, să-şi vadă de drum. El însuşi, ca şi tovarăşii săi de arme, au înfruntat vitejeşte barbarii, în vederea apărării rudelor sale. La fiecare atac al acestora, a răpus pe mulți dintre ei. Astfel, în cele din urmă a ajuns teafăr la fortăreața Masada.

8. În timpul fugii sale, iudeii i-au dat mai mult de furcă lui Herodes decât parții: ei l-au hărțuit tot drumul necontenit, iar când s-a aflat la vreo 60 de stadii[143] de oraş, a trebuit să dea o bătălie ordonată şi îndelungată. Herodes a ieşit atunci biruitor şi a măcelărit pe mulți dintre iudei: mai târziu, în amintirea victoriei sale, el a întemeiat acolo o localitate, pe care a împodobit-o cu splendide palate şi a înzestrat-o cu o fortăreață, chemând-o după numele său Herodeion[144]. În timpul fugii i s-a alăturat zilnic o mulțime de oameni, astfel încât, de îndată ce a ajuns la Thresa din Idumeea, i-a ieşit în întâmpinare fratele său Josephus, sfătuindu-l să se debaraseze de majoritatea însoțitorilor săi: căci Masada nu va putea cuprinde atâta puhoi de oameni. Erau la vreo 9.000. Herodes i-a ascultat sfatul: i-a eliberat pe cei ce mai degrabă împovărau, decât să se dovedească folositori; i-a împrăştiat prin Idumeea, dându-le şi provizii de drum; i-a

---

141 Mariamme era nepoata şi nu fiica lui Hyrcanos, numele ei nefiind menționat în acelaşi episod în *Antichități iudaice,* XIV, 351 (n.e.).

142 Fiica fiului lui Aristobul, Alexandru (n.t.).

143 Un stadiu grecesc măsura 125 paşi = 185 m. (n.e.).

144 În *Antichitățile iudaice*, XIV, 13, 9, ea se numeşte Herodias (n.t.).

păstrat numai pe cei mai demni de încredere şi mai viguroşi şi împreună au ajuns teferi în fortăreaţă. A lăsat acolo 800 de soldaţi, ca să slujească drept pază femeilor, asigurându-le toate merindele de care aveau nevoie pentru asediu, iar el însuşi s-a îndreptat în grabă spre Petra, în Arabia.

9. Între timp parţii, care s-au dedat la jafuri în Ierusalim, au năvălit în casele fugarilor şi în palat, lăsând neatins numai tezaurul lui Hyrcanos; acesta nu depăşea, de fapt, 300 de talanţi. De altfel, ei au găsit mai puţin decât sperau: căci Herodes, care mai demult îi suspectase pe barbari de infidelitate, avusese grijă să expedieze în Idumeea cele mai preţioase dintre avuţiile sale încă mai înainte, fiecare dintre partizanii lui făcând acelaşi lucru. După acest jaf, parţii au mers atât de departe în insolenţa lor încât au supus întreaga ţară unui război nedeclarat şi au distrus din temelie oraşul Marisa[145]; de asemenea, l-au instalat ca rege pe Antigonos, predându-i chiar şi pe Phasael şi Hyrcanos, în lanţuri, pentru a fi torturaţi. Pe Hyrcanos, căzut în genunchi înaintea lui, Antigonos l-a lăsat fără urechi, retezându-le cu dinţii[146], pentru ca în viitor, la o eventuală răsturnare a situaţiei, să nu mai poată fi numit Mare Preot: căci doar cei ce se bucură de integritate corporală ocupă această funcţie.

10. Mai promptă decât Antigonos a fost fermitatea lui Phasael, care şi-a zdrobit capul de un perete de piatră, neavând la dispoziţie o sabie şi nici mâinile libere. Aşadar el, care a dovedit că este fratele de sânge al lui Herodes, iar Hyrcanos, un om lipsit de orice demnitate, şi-a ales o moarte bărbătească şi un sfârşit la înălţimea vieţii pe care a dus-o. După o altă versiune, el şi-ar fi revenit după rănirea sa, dar că doctorul trimis de Antionos, chipurile, să-l vindece, i-ar fi tratat rana cu leacuri otrăvite şi astfel i-ar fi pricinuit moartea. Fie că una sau alta corespunde adevărului, gestul său iniţial a fost eroic. Zice-se că, înainte de a-şi da duhul, aflând de la o femeie oarecare că Herodes a evadat, a spus:

---

145 După cucerirea lui de către Ioannes Hyrcanos, oraşul fusese anexat Iudeii, iar locuitorii idumeeni constrânşi să se circumcidă (n.e.).

146 Potrivit *Antichităţilor iudaice*, XIV, 13, 9, el a ordonat ca urechile să-i fie tăiate (n.t.).

„Mor cu inima împăcată, fiindcă ştiu că las viu pe acela care mă va răzbuna în dauna duşmanilor mei!”

11. De acest sfârşit a avut parte Phasael. Parții însă, cu toate că le-a fost înşelată speranța în răsplata cea mai râvnită de ei – femeile – i-au asigurat lui Antigonos puterea de-a cârmui în Ierusalim, aducându-l cu ei în Parția pe Hyrcanos în lanțuri[147].

[147] În anul 40 î.e.n. (n.t.).

CAPITOLUL XIV

1. Herodes şi-a accelerat marşul său spre Arabia; mânat de credința că fratele său mai este în viață, el se grăbea să obțină de la regele țării banii, singurii care – aşa spera el – erau în măsură să obțină de la barbarii lacomi de bani eliberarea lui Phasael. Potrivit socotelilor pe care şi le făcea, dacă arabul va arăta că nu-şi mai aminteşte de prietenia cu tatăl său şi va fi prea zgârcit ca să-i ofere singur nişte bani, va împrumuta de la el suma cerută drept răscumpărare, lăsându-i ca zălog pe fiul celui pe care dorea să-l răscumpere: căci îşi luase cu sine pe fiul fratelui său, în vârstă de 7 ani şi era hotărât să plătească 300 de talanți, recurgând la serviciile de mijlocitori ale unor tyrieni. Dar soarta a luat-o înaintea zelului său şi, prin moartea lui Phasael, dragostea fraternă îşi pierduse obiectul. De altfel, la arabi a aflat că din vechea lor prietenie nu mai rămăsese nicio urmă. Într-adevăr, regele lor Malchos[148] i-a trimis în întâmpinare soli cu ordinul de a se întoarce degrabă din drumul spre țara lui; s-a slujit de pretextul amestecului parților care, printr-o delegație trimisă de ei, îi ceruseră expulzarea lui Herodes din Arabia. În realitate, regele hotărâse să-şi însuşească banii împrumutați de Antipater, nesimțindu-se deloc obligat să răscumpere cumva darurile părintelui prin cadourile oferite în schimb copiilor hărțuiți de mari nevoi. Cei care îl sfătuiseră să adopte această comportare ruşinoasă aveau şi ei dorința arzătoare de a pune mâna, pe sumele depuse de Antipater: erau cei mai influenți nobili de la curtea regelui.

2. Deci Herodes a descoperit că arabii deveniseră duşmanii săi din aceleaşi motive care îl îndreptățiseră să spere că vor fi prietenii lui cei mai apropiați; a dat solilor răspunsul în care răbufnea supărarea lui, îndreptându-se apoi spre Egipt. În prima noapte a poposit într-un templu al localnicilor după ce şi-a recuperat suita pe care o lăsase în urma lui. În ziua

---

[148] Malchos I, rege al arabilor din Nabatea (50-28 î.e.n.), cu care Antipater din Idumeea învecinată a întreținut relații prieteneşti (n.e.).

următoare, când a sosit în Rhinocorura[149], a primit ştirea morţii fratelui său: pe cât de adâncă i-a fost durerea, pe atât de mare a fost uşurarea pe care a resimţit-o, aşa că şi-a continuat drumul, între timp, cuprins de remuşcări tardive, regele arab trimise în mare grabă soli, să recheme omul pe care îl jignise. Dar Herodes era de acum departe, ajungând la Pelusium. Întrucât corăbiile ancorate în port au refuzat să-l treacă dincolo, el s-a adresat conducătorilor oraşului. Din respect faţă de acest om renumit şi de vază, ei i-au admis plecarea la Alexandria. La sosirea lui în oraş, a fost primit cu mult fast de Cleopatra, sperând să-l numească pe el comandantul expediţiei războinice pe care o pregătea. Herodes n-a acceptat propunerea reginei şi, fără să ţină seama, de asprimea iernii şi de răscoalele din Italia[150], a plutit pe mare spre Roma.

3. Surprins însă de o furtună în preajma coastelor Pamphiliei, a fost silit să arunce peste bord o mare parte a lucrurilor sale, găsindu-şi scăparea cu chiu cu vai în Rhodos, care suferise cumplit de pe urma războiului împotriva lui Cassius. Aici a fost găzduit de prietenii săi Ptolemeu şi Sapphinius[151] şi, cu toate că ducea lipsă de bani, el şi-a construit o corabie mare cu trei rânduri de vâsle, pe puntea căreia a navigat împreună cu prietenii săi până la Brundisium; de aici, a plecat de îndată la Roma; s-a îndreptat mai întâi spre Antonius, cel care avusese legături de prietenie cu tatăl său şi i-a înfăţişat nenorocirile abătute asupra lui şi a familiei sale, precum şi faptul că a trebuit să-şi lase rudele apropiate într-o fortăreaţă supusă unui asediu, în vreme ce el a străbătut marea în toiul iernii furtunoase, spre a veni la dânsul ca un rugător, cerând îndurare.

4. Adânc mişcat de această răsturnare a soartei, cu amintirea vie a ospitalităţii pe care i-o arătase şi recunoscând mai ales destoinicia omului din faţa lui, Antonius a decis să-l

---

[149] Oraş fenician la frontiera cu Egiptul, azi El Aris, pe ţărmul mediteranian. Numele oraşului (Tăierea nasului) evocă pedeapsa dată hoţilor de către localnici (n.e.).

[150] Aluzie la tensiunile dintre triumviri, aplanate ulterior (40 î.e.n.) (n. E.).

[151] Potrivit *Antichităţilor iudaice,* XIV, 14, 3, el se numea *Sappinos* (n.t.).

facă rege al Iudeii pe acela pe care îl numise Tetrarh el însuşi[152]. Deloc mai prejos decât simpatia lui faţă de Herodes se situa antipatia lui faţă de Antigonos[153]: căci vedea în acesta un răzvrătit şi un duşman al romanilor. Dar Caesar s-a arătat şi mai binevoitor decât Antonius, căci el şi-a amintit de campania pe care a întreprins-o Antipater, în sprijinul tatălui său[154], precum şi de ospitalitatea şi firea lui îndatoritoare faţă de oricine; mai presus de toate, se convinsese singur de vitejia lui Herodes. Aşadar, a convocat Senatul, unde Messala şi, după el, Atratinus[155] l-au prezentat pe Herodes, enumerând serviciile pe care le adusese părintele său şi pildele lui de devotament faţă de romani; totodată, ei l-au descris pe Antigonos ca pe un inamic nu numai pentru că intrase în conflict cu Roma într-un răstimp atât de scurt, ci şi pentru faptul că se urcase pe tron cu ajutorul parţilor, ocolindu-i pe romani. Toate acestea au tulburat Senatul, iar atunci când Antonius a avansat şi a spus cât de util ar fi ca Herodes să fie rege în perspectiva războiului împotriva parţilor, toţi senatorii au fost de acord. După terminarea şedinţei, Antonius şi Caesar au ieşit din Senat, având-l pe Herodes în mijlocul lor, împreună cu consulii şi cu ceilalţi magistraţi şi s-au dus până la Capitoliu ca să aducă o jertfă şi să depună decretul în templu. În prima zi când a dobândit demnitatea de rege, Antonius l-a onorat pe Herodes cu un ospăţ festiv.

---

[152] În anul 39 î.e.n. (n.t.).

[153] De fapt, Herodes îi promisese şi bani (vezi *Antichităţile iudaice,* XIV, 1, 4) (n.t.).

[154] Iulius Caesar îşi adoptase strănepotul, Caesar Octavianus devenind moştenitorul său legal (n. E.).

[155] L. Sempronius Atratinus era un retor reputat, la fel ca Messala (n.e.).

CAPITOLUL XV

1. În tot acest răstimp, Antigonos i-a asediat pe cei aflați în Masada, care erau aprovizionați din belşug cu alimente, ducând însă lipsă de apă. De aceea fratele lui Herodes, Josephus, a hotărât să se refugieze împreună cu două sute dintre oamenii săi la arabi, fiindcă prinsese de veste că Malchos regreta felul cum se purtase cu Herodes. El ar fi părăsit într-adevăr fortăreața dacă, tocmai în noaptea când era prevăzută plecarea, n-ar fi plouat cu găleata. Astfel că, rezervoarele de apă s-au umplut din nou, fuga devenind de prisos. În schimb, asediații au întreprins atacuri împotriva soldaților lui Antigonos, omorând pe mulți dintre ei, fie în cursul unor înfruntări fățişe, fie cu prilejul unor ambuscade. Fireşte că n-au avut întotdeauna noroc, aşa încât uneori au fost nevoiți să se retragă, suferind pierderi.

2. Între timp Ventidius[156], comandantul roman care primise misiunea să-i alunge pe parți din Siria, urmărindu-i pe aceştia, a pătruns în Iudeea, chipurile pentru a veni în ajutorul lui Josephus şi a soților săi; de fapt însă, mai mult pentru a-l stoarce de bani pe Antigonos. Aşadar, şi-a ridicat tabăra în preajma zidurilor Ierusalimului, apoi, de îndată ce a fost satisfăcută lăcomia lui pecuniară, el a plecat însoțit de majoritatea trupelor sale, lăsându-l acolo pe Silo împreună cu un detaşament pentru a nu dezvălui învoiala lui ruşinoasă prin retragerea tuturora în acelaşi timp. Antigonos, în schimb, nu-şi pierduse speranța că parții vor veni iarăşi în ajutorul său şi până una alta şi-a arătat devotamentul față de Silo ca nu cumva acesta să-i zădărnicească nădejdile.

3. Dar Herodes, călătorind pe mare din Italia şi până la Ptolemais, îşi şi strânsese o oaste numeroasă, alcătuită în parte din trupe străine, în parte din trupe de localnici, şi mărşăluia de zor prin Galileea împotriva lui Antigonos, cu sprijinul lui Ventidius şi Silo, pe care Dellius, solul împuternicit de Antonius, îi însărcinase să contribuie la

---

156 P. Ventidius Bassus, trimis de Antonius în Asia Mică pe la mijlocul verii anului 39 î.e.n. I-a respins pe parți dincolo de munții Taurus (n.e.).

instalarea pe tron a lui Herodes. Ventidius tocmai era ocupat cu potolirea tulburărilor izbucnite în oraşele siriene, ca urmare a invaziei parților, în vreme ce Silo zăbovea în Iudeea, cumpărat de Antigonos. Totuşi, Herodes nu ducea lipsă de forțe de luptă, căci pe măsură ce înainta, oastea lui se înmulțea de la o zi la alta şi, în scurtă vreme, întreaga Galilee, cu câteva excepții, trecuse de partea lui. Or, dintre țintele pe care le urmărea, cea mai presantă era despresurarea Masadei şi, înainte de toate, eliberarea rudelor sale asediate acolo. Un obstacol în calea lui era Ioppe: căci el trebuia să cucerească acest oraş care îi era vrăjmaş, spre a nu lăsa în urma lui un bastion al duşmanilor atunci când se va îndrepta împotriva Ierusalimului. Aici i s-a alăturat şi Silo, care găsise un binevenit pretext să-şi pună oastea în marş. Dar evreii i-au urmărit pe romani, pricinuindu-le necazuri mari. În această situație, Herodes s-a năpustit asupra lor cu ostaşi puțini la număr şi i-a împrăştiat repede, salvându-l pe Silo care se apăra slab.

4. După ce a cucerit Ioppe, el a mărşăluit în grabă spre Masada, ca să-şi scape rudele de primejdie. Dintre localnici, unii i s-au alăturat acum datorită prieteniei lor vechi datând din vremea tatălui său; alții, atraşi de gloria lui personală; alții din recunoştință pentru binele făcut de tată şi de fiu; majoritatea însă pentru că îşi puneau speranța într-un om a cărui urcare pe tron era sigură. Astfel el a izbutit să adune în jurul său o armată greu de învins. Pe măsură ce înainta, Antigonos îl pândea, întinzându-i curse prin soldați ascunşi în cele mai potrivite locuri de trecere, numai că prin acestea îi provoca pagube mici sau neînsemnate. Herodes i-a eliberat apoi cu uşurință pe toți ai săi din Masada, a mai cucerit şi fortăreața Rhesa[157], îndreptându-se spre Ierusalim. I s-au alăturat trupele lui Silo, precum şi mulți dintre cetățenii pe care puterea sa îi înspăimântaseră.

5. Trupele lur Herodes de-abia îşi instalaseră tabăra în partea de apus a oraşului că posturile de pază instalate acolo i-au şi ciuruit cu sulițe şi săgeți, iar unele cete, năvălind în rânduri strânse, au atacat avanposturile sale. Numaidecât

---

[157] Una şi aceeaşi cu Thresa (vezi cap. XIII, paragr. 8) (n.t.).

Herodes a poruncit ca de-a lungul zidurilor împrejmuitoare să se proclame faptul că el a venit pentru bunăstarea poporului şi izbăvirea oraşului, fără nicio intenție de a-i pedepsi pe adversarii lui declarați, ci doar ca să dea iertare până şi celor mai înverşunați duşmani pentru greşelile lor față de dânsul. Dar partizanii lui Antigonos au ripostat prin îndemnuri contrarii, având grijă ca proclamațiile crainicilor să nu fie auzite şi nimeni să nu treacă în tabăra opusă. Atunci Herodes dădu soldaților lui ordinul de a răspunde atacurilor apărătorilor de pe ziduri; printr-o ploaie de sulițe, aceştia i-au alungat Într-adevăr pe toți de pe metereze.

6. Aici a devenit limpede că Silo fusese mituit. Instigați de el, mulți dintre soldații săi s-au plâns deschis de lipsa alimentelor şi au cerut bani pentru procurarea celor necesare traiului, precum şi deplasarea lor în locuri mai potrivite pentru cantonamentul de iarnă, întrucât împrejurimile oraşului fuseseră pustiite de trupele lui Antigonos, care folosiseră totul pentru întreținerea lor. Într-adevăr, Silo ridica deja tabăra şi făcea pregătirile de retragere a trupelor. Atunci Herodes a intervenit pe lângă comandanții subordonați lui Silo, alături de mulți din soldații acestora, cerându-le să nu lase de izbelişte pe un trimis al lui Caesar (Octavianus), Antonius, precum şi al Senatului: le-a făgăduit că în aceeaşi zi va curma suferințele tuturor. După retragerea acestor rugămințI, el s-a deplasat imediat în țară, aducând o cantitate de alimente atât de mare încât nu i-a mai lăsat lui Silo niciun motiv să se mai plângă de ceva. Ca să nu întrerupă aprovizionarea nici în zilele următoare, le-a transmis locuitorilor din Samaria – oraş care trecuse de partea lui – cererea de a trimite cereale, vin, ulei şi vite la Ierihon. De îndată ce Antigonos a aflat ştirea, a şi trimis în țară ordinul să se bareze trecerea convoaielor şi să li se întindă curse. Porunca a fost ascultată şi o mare mulțime de oşteni bine înarmați s-au strâns mai sus de Ierihon. Aceştia au ocupat poziții în munți, pentru a pândi transporturile de alimente. Nici Herodes n-a rămas inactiv: a luat cu el zece cohorte, cinci alcătuite din romani şi cinci din iudei, amestecați cu mercenari şi un slab detaşament de cavalerie – apărând înaintea Ierihonului. A aflat oraşul părăsit şi a

capturat vreo 500 de oameni împreună cu soţiile şi copiii acestora, eliberându-i după aceea. În schimb, romanii, năpustindu-se asupra oraşului spre a-l jefui, au găsit casele pline cu felurite avuţii. Apoi regele a lăsat o garnizoană la Ierihon, s-a reîntors şi a încartiruit în cantonamente de iarnă trupele romane în oraşele din Idumeea, Galileea şi Samaria, aliate cu el. Şi Antigonos, prin mituirea lui Silo, a obţinut permisiunea de a cantona o parte din oastea română la Lydda, sperând să câştige astfel favoarea lui Antonius.

CAPITOLUL XVI

1. Romanii au dus un trai îmbelşugat în vreme ce armele lor au cunoscut tihna. Herodes însă n-a stat cu mâinile în sân, ci cu o oaste de 2000 de pedestraşi şi 400 de călăreți a cucerit Idumeea, lăsând această sarcină în seama fratelui său Josephus, pentru a feri țara de un eventual atac venit din partea lui Antigonos. El însuşi şi-a dus în Samaria propria mamă, împreună cu celelalte rude eliberate din Masada, spre a-i pune la adăpost, apoi s-a îndreptat spre Galileea, ca să ocupe celelate localități, alungând din ele garnizoanele lăsate de Antigonos.

2. A sosit la Sepphoris în timpul unui viscol năprasnic, cucerind cu uşurință oraşul, deoarece apărătorii săi au luat-o la fugă înainte ca el să dea atacul. Trupele care îl însoțiseră, suferind asprimea iernii, şi le-a lăsat acolo, să se refacă, întrucât provizii aveau din belşug; în schimb el a pornit împotriva bandiților[158] care se aciuaseră în peşteri, prin incursiunile lor făcute într-o mare parte a țării, pricinuind locuitorilor tot atâtea necazuri cât un război adevărat. A trimis în avangardă trei cohorte de pedestraşi şi un escadron de cavalerie până în satul Arbela[159], iar el a sosit cu grosul trupelor sale după patruzeci de zile. Duşmanii nu s-au temut deloc de atacul său ci s-au împotrivit cu armele în mâini, dovedind atât o bună experiență de luptă cât şi cutezanța tâlharilor. S-a ajuns la o bătălie în care aripa dreaptă a vrăjmaşului a silit aripa stângă a lui Herodes să bată în retragere. Dar Herodes a realizat o repliere rapidă cu aripa sa dreaptă, spre a veni în ajutorul alor săi şi nu numai că le-a oprit retragerea, ci s-a năpustit asupra urmăritorilor, le-a stăvilit iureşul, punându-l pe fugă după o luptă frontală înverşunată.

---

[158] Tactica şi strategia aşa-zişilor „tâlhari troglodiți" i-a determinat pe unii cercetători moderni să-i asemuiască cu luptătorii lui Simon Bar-Kochba din ultima mare răscoală antiromană (132-135), reprimată în condiții similare (n.e.).

[159] Localitate din Galileea, aproape de lacul Tiberiada (azi Irbid), menționată şi în *Antichități iudaice,* 12,421 (n.e.).

3. Printr-un măcel necruțător, el i-a urmărit până la malul Iordanului, stârpindu-i pe cei mai mulți dintre ei, în vreme ce supraviețuitorii s-au împrăştiat pe cealaltă parte a fluviului: aşa a scăpat Galileea de toată spaima ei, cu excepția celor ce trăiau ascunşi, în peşteri, combaterea lor mai durând câtăva vreme. Pentru a răsplăti truda îndurată de soldații săi, Herodes a distribuit recompense individuale, fiecare oştean primind câte 150 de drahme de argint, comandanții lor alegându-se cu mult mai mult. Apoi Herodes i-a trimis pe toți în cantonamentul de iarnă. Fratelui său mezin Pheroras i-a poruncit să-i aprovizioneze pe soldați cu alimente şi să se îngrijească de întărirea fortăreții Alexandreion. Iar acesta şi-a îndeplinit ambele misiuni.

4, Pe atunci Antonius se afla în preajma Atenei iar Ventidius[160] i-a însărcinat pe Silo şi pe Herodes să dezlănțuie războiul împotriva parților[161], cerându-le ca mai înainte să restabilească ordinea în Iudeea. Herodes l-a lăsat bucuros pe Silo să plece la Ventidius, pornind el însuşi într-o expediție împotriva bandiților care sălăşluiau în peşteri. Aceste peşteri[162] se aflau în nişte munți cu pante abrupte, fără să aibă acces din nicio parte; numai unele cărări foarte înguste şi şerpuitoare duceau până la ele, iar grămezile de stânci care se găseau la intrările lor se prăvăleau în prăpăstii extrem de adânci, ridicându-se aproape vertical şi sălbatic. Destulă vreme, dificultatea terenului i-a dat regelui multă bătaie de cap până s-a decis să recurgă la nişte proiecte primejdioase din cale-afară, A poruncit ca oamenii săi cei mai voinici să fie coborâți în nişte cutii până la intrările peşterilor. Războinicii aceştia au ucis apoi pe bandiți împreună cu familiile lor, dând foc celor care se împotriveau. Herodes ținea mult să prindă pe câțiva dintre ei vii, trimițându-le prin nişte crainici ordinul să se predea. Nimeni nu s-a predat însă de bună voie, iar cei ce s-au văzut nevoiți să se lase capturați au preferat moartea în locul prizonieratului. Un bandit

---

160 Acesta era atunci în Siria (vezi *Antichități iudaice* XIV, 15, 5) (n.t.).
161 În anul 38 î.e.n. (n.t.).
162 Aceste peşteri mari de lângă Marea Roşie comunicau între ele şi erau prevăzute cu rezervoare de apă (n.e.).

bătrân, părinte a şapte copii, atunci când a fost implorat de propriii săi fii şi de mama lor să aibă încredere în promisiunile crainicilor şi să se predea, i-a ucis pe toţi în felul următor: s-a postat el însuşi la intrarea în peşteră, chemându-şi feciorii să iasă unul câte unul şi, pe măsura apariţiei fiecăruia, i-a înjunghiat pe toţi. Herodes, care urmărea scena din depărtare, cuprins de milă, a întins dreapta sa spre moşneag, rugându-l să-şi cruţe copiii. Bătrânul n-a vrut să audă de aşa ceva ci l-a împroşcat cu sudălmi pe Herodes, amintindu-i de originea sa umilă, şi-a ucis după copii şi soţia, le-a azvârlit cadavrele în prăpastie, după care s-a aruncat la rândul său[163].

5. În felul acesta, Herodes a pus stăpânire pe peşteri şi pe locuitorii acestora. Sub comanda lui Ptolemeu, a lăsat apoi o parte a armatei sale, atât cât ar fi fost nevoie ca să facă faţă în cazul unei răscoale, iar el a pornit cu 3.000 de pedestraşi şi 600 de călăreţi, îndreptându-se spre Samaria, împotriva lui Antigonos. După plecarea lui, numaidecât cei ce provocaseră şi până atunci tulburări în Galileea au prins curaj, l-au ucis pe Ptolemeu, atacat prin surprindere, şi au devastat ţara retrăgându-se în preajma mlaştinilor şi în locuri greu de dibuit. Cum a aflat despre răscoale, Herodes a venit repede în ajutorul populaţiei şi a ucis mulţi răsculaţi; a cucerit prin asediu toate fortăreţele, încasând de la inamicii săi 100 de talanţi, drept amendă pentru tulburarea ordinii.

6. Între timp, parţii fiind alungaţi iar Pacorus ucis, Ventidius a împlinit ordinul lui Antonius şi a trimis în ajutorul lui Herodes 1.000 de călăreţi şi două legiuni. Comandantului acestor trupe, Machairas, i s-a adresat printr-o scrisoare Antigonos, rugându-l să treacă de partea lui; în plus, se văita mult de samavolniciile lui Herodes şi de purtarea lui trufaşă faţă de casa regală; îi făgăduia, de asemenea, că va primi şi bani. Dar Machairas se ferea să ignore ordinul celui care îl trimisese acolo şi, întrucât Herodes plătea mai bine, el n-a fost ispitit să trădeze;

---

163 După opinia lui Paret, cei înfieraţi de Herodes ca „bandiţi” au fost negreşit în aceeaşi măsură patrioţi care se opuneau dominaţiei străine iudeo-romane (n.t.).

adoptând o atitudine prietenoasă amăgitoare, s-a deplasat totuşi până la Antigonos, ca să tatoneze situaţia lui, în pofida avertismentelor lui Herodes. Antigonos însă, care îi ghicise din vreme gândurile, i-a zăvorât porţile oraşului şi de pe zidurile cetăţii l-a înfruntat ca pe un duşman, astfel că Machairas a fost silit să revină umilit la Emmaus, înapoi la Herodes. Exasperat de insuccesul său, pe drumul de întoarcere a ucis pe toţi iudeii întâlniţi pe drum, fără să-i cruţe nici pe oamenii lui Herodes, tratându-i ca şi cum toţi ar fi trecut de partea lui Antigonos.

7. Indignat de această întâmplare, Herodes s-a hotărât să-l atace pe Machairas ca pe un duşman; apoi, şi-a mai strunit mânia, grăbindu-se să-l întâlnească pe Antonius, spre a-l acuza pe Machairas de comportarea lui nedreaptă. Între timp, Machairas şi-a dat seama de greşeala comisă, alergând în întâmpinarea regelui, pe care a reuşit să-l îmbuneze prin rugăminţile lui stăruitoare. Herodes n-a renunţat, totuşi, să-şi urmeze călătoria lui la Antonius; mai abitir când a auzit că acesta asedia cu oaste multă Samosata – puternică cetate din preajma Eufratului – el s-a grăbit cu atât mai temeinic cu cât i se oferea prilejul să-şi dovedească vitejia, fiindu-i şi mai îndatoritor. Într-adevăr, sosirea lui acolo a însemnat pentru romani grabnica terminare a asediului. Pentru faptul că ucisese o mulţime de barbari şi strânsese o pradă bogată, Antonius, care şi până atunci fusese un admirator al vitejiei sale, şi-a sporit şi mai mult stima faţă de el, acordându-i alte onoruri noi şi mărindu-i speranţele legate de urcarea lui pe tron. În schimb, regele Antioh[164] a fost constrâns să predea Samosata.

---

[164] Antioh i, regele din Commagene, provincie în Siria Septentrională a cărei capitală era Samosata. El era nepotul lui Antioh VIII, regele Siriei de Nord (n. E.).

CAPITOLUL XVII

1. În timpul acestor evenimente, cauza lui Herodes în Iudeea a primit o grea lovitură. El lăsase pe fratele său Josephus în funcția de comandant suprem, cu recomandarea ca, până la înapoierea sa, să se abțină de la orice acțiune militară împotriva lui Antigonos, întrucât Machairas, potrivit atitudinii sale de până acum, nu se dovedise un aliat sigur. Dar de îndată ce l-a ştiut pe fratele său la mare depărtare, nesocotind ordinul primit, Josephus, în fruntea celor cinci cohorte date de Machairas, a pornit împotriva oraşului Ierihon. Scopul expediției era să pună mâna pe recoltă, căci era în toiul secerişului. Duşmanii l-au atacat într-o zonă de munte, pe un teren dificil şi, după o luptă în care şi-a dovedit din plin vlaga şi vitejia, el şi-a găsit sfârşitul, întregul corp roman pierind în bătălie. Căci cohortele erau alcătuite din soldați recrutați de curând din Siria, din rândurile lor lipsind ve*teranii*[165] care i-ar fi putut sprijini pe camarazii lor fără experiență.

2. Antigonos nu s-a mulțumit doar cu victoria obținută ci şi-a împins furia atât de departe încât a batjocorit până şi cadavrul lui Josephus. Având la dispoziția sa trupurile celor învinşi, a ordonat să se taie capul lui Josephus, cu toate că fratele său Pheroras îi oferise 50 de talanți ca-sumă de răscumpărare. Situația din Galileea s-a deteriorat în aşa măsură după victoria lui Antigonos încât partizanii acestuia îi smulgeau din casele lor pe principalii susținători ai lui Herodes care au fost duşi până la lac[166], fiind înecați acolo. Mari tulburări au survenit şi în Idumeea, unde Machairas tocmai întărea meterezele unei fortificații numită Gitta. Despre toate aceste întâmplări Herodes nu aflase încă. După căderea Samosatei[167], Antonius l-a numit pe Sossius guvernatorul Siriei, dându-i ordinul să-l sprijine pe Herodes

---

165 Soldații romani vârstnici cu stagiul militar neterminat (n.t.). Acest stagiu dura 20 de ani în timpul domniei lui Augustus (n.e.).

166 Gennezaret (n.t.).

167 Potrivit relatărilor lui Dio Cassius (XI IX, 24), Antonius n-a reuşit să întreprindă nimic împotriva Samosatei (n.t.).

în lupta împotriva lui Antigonos, în vreme ce el s-a îndreptat din nou spre Egipt. Sossius însă a trimis spre Iudeea două legiuni în ajutorul lui Herodes, el însuşi urmând să sosească cu restul armatei după aceea.

3. Când însă Herodes se afla la Daphne, lângă Antiohia, nişte vise transparente i-au vestit moartea fratelui său; plin de consternare, sărise din pat şi tocmai atunci intrară în camera lui solii nenorocirii. Scurtă a fost vremea în care şi-a deplâns năpasta amânând pentru mai târziu datina doliului îndelungat şi a plecat în urmărirea duşmanului, în marşuri forţate, aproape peste puterile lui. Cum a ajuns în Libanon, a luat 800 de aliaţi dintre muntenii din partea locului şi acolo a făcut joncţiunea cu una dintre legiunile romane care-i fuseseră făgăduite. Cu această oaste, fără să mai aştepte ivirea zorilor, a năvălit în Galileea, iar pe duşmanii care îi ieşiseră în întâmpinare, îi izgoni înapoi în întăritura din care cutezaseră să iasă. Le-a şi atacat fortăreaţa neîntârziat, dar, înainte de-a obţine victoria, a trebuit să-şi găsească adăpost în satele învecinate din pricina unei furtuni puternice. După câteva zile, când i-a venit în ajutor şi cea de a doua legiune trimisă de Antonius, duşmanii au părăsit fortăreaţa în timpul nopţii, speriaţi de superioritatea puterii sale militare.

4. După aceea a trebuit să mărşăluiască prin ţinutul Ierihonului, întrucât el se zorea să ajungă cât mai repede cu putinţă, să se răzbune pe ucigaşii fratelui său. Acolo el a trecut printr-o uluitoare întâmplare ieşită din comun şi întrucât, contrar aşteptărilor, a scăpat teafăr, şi-a creat faima de om binecuvântat de Dumnezeu. În seara aceea mulţi bărbaţi de vază luaseră parte la o masă dată de el; după ce ospăţul s-a terminat şi toţi invitaţii au ieşit afară, casa s-a prăbuşit din senin. Herodes a văzut în aceasta o prevestire a primejdiilor care îl pândeau în război, precum şi a salvării sale; iar în zorii zilei a şi pornit cu oastea la atac. Asupra lor s-au năpustit vreo 6.000 de duşmani, coborâţi din munţi, hărţuindu-i avangarda; n-au îndrăznit să se măsoare cu romanii în lupta corp la corp, dar cu pietrele şi suliţele aruncate de la distanţă au rănit pe mulţi dintre ei, Herodes însuşi a fost atins de o suliţă la şold pe când trecea în galop de-a lungul coloanei.

5. Vrând să dea dovada superiorității nu numai prin cutezanța trupelor sale, ci şi prin numărul lor, Antigonos l-a trimis pe Pappos, unul dintre prietenii săi apropiați, însoțit de o oaste în Samaria. Misiunea lor era să lupte împotriva lui Machairas. Dar Herodes, care şi-a înmulțit incursiunile în teritoriile inamice, a distrus cinci orăşele, a ucis 2000 dintre locuitorii lor şi, după ce le-a incendiat casele, s-a reîntors în tabăra pe care o instalase lângă un sat numit Cana.

6. Zi de zi, în jurul lui Herodes se aduna o mare mulțime de iudei, veniți din Ierihon sau din alte ținuturi, mânați fie de ura lor față de Antigonos, fie de admirația lor față de faptele sale războinice. În majoritatea lor, erau însuflețite de instinctiva dorință de schimbare a situației existente. Herodes ardea de nerăbdare să-şi înfrunte duşmanul[168]. Dar Pappos şi oştenii lui nu se temeam deloc nici de numărul mare, nici de iureşul adversarului, mergând plini de elan în întâmpinarea lui. În bătălia care s-a pornit, rândurile duşmanului au opus rezistență câtăva vreme, dar Herodes, obsedat de moartea fratelui său, fără să-i pese de niciun pericol, s-a bătut de parcă s-ar fi răzbunat chiar pe ucigaşii propriu-zişi, dovedindu-şi superioritatea asupra adversarului, apoi s-a năpustit asupra celor care mai opuneau rezistență şi, de îndată ce întreaga oaste a luat-o la fugă, a pornit în urmărirea ei. A urmat o baie de sânge în care vrăjmaşii au fost împinşi de-a valma spre satul[169] de unde au pornit la atac, el tăbărând asupra fugarilor rămaşi mai în urmă şi căsăpindu-i în număr mare. Herodes a pătruns împreună cu duşmanii în satul unde fiecare casă era ticsită de soldați înzestrați cu armament greu, iar acoperişurile erau înțesate de apărători. Odată biruiți cei ce se aflau afară, el a dat ordin să se dărâme casele, silind astfel pe cei din interiorul lor să iasă afară. Marea majoritate a fost strivită de prăbuşirea acoperişurilor, cei scăpați teferi fiind aşteptați de vrăjmaş cu săbiile trase din teacă; cadavrele s-au strâns în mormane astfel încât ele au astupat chiar şi

---

168 Potrivit *Antichităților iudaice*, XIV, 15, 12, Pappos şi-a făcut tabăra la Isanse în Samaria, unde trebuia să mărşăluiască Herodes (n.t.).
169 Isanse (n.t.).

drumurile învingătorilor. Inamicul n-a mai rezistat acestui măcel: cetele de duşmani care se regrupaseră de ici şi colo, cum au dat cu ochii de morţii din sat, au rupt-o la fugă, împrăştiindu-se. Copleşit de bucuria victoriei, Herodes ar fi pornit neîntârziat spre Ierusalim dacă n-ar fi fost ţintuit locului de o iarnă foarte grea. Aşa se explică că Herodes nu şi-a putut duce victoria până la capăt, zdrobindu-l de-a binelea pe Antigonos care se şi gândea să părăsească oraşul.

7. Spre seară, Herodes a lăsat pe războinicii săi să se învioreze; el însuşi încă înfierbântat de luptă, potrivit tradiţiei ostăşeşti, s-a dus să se îmbăieze, nefiind însoţit decât de un mic băiaş. Înainte de a intra în camera de baie, deodată i-a ieşit în faţă, fugind, un soldat duşman cu sabia în mână, urmat de al doilea, al treilea şi încă vreo câţiva. Aceştia fugiseră în timpul bătăliei şi se refugiaseră înarmaţi în încăperea băii: răzbiţi de frică, bine ascunşi vederii, au stat acolo ghemuiţi până când s-a ivit regele. Cuprinşi de panică, au trecut în goană pe lângă el, tremurând de spaimă, cu toate că era neînarmat, căutând să găsească ieşirea. Întâmplător, nu era de faţă niciun oştean al lui Herodes, care să încerce să-i prindă şi, întrucât el era bucuros că a rămas viu şi nevătămat, toţi au scăpat fără să păţească nimic[170].

8. În ziua următoare, Herodes a ordonat să se taie capul lui Pappos, generalul lui Antigonos care căzuse în luptă, trimiţându-l fratelui său Pheroras, ca dovadă că moartea fratelui lor fusese ispăşită, deoarece Pappos fusese cel care îl ucisese pe Josephus. De îndată ce asprimea iernii s-a mai îmblânzit, el a pornit împotriva Ierusalimului[171], aducându-şi oastea lângă zidurile sale şi şi-a întins tabăra în dreptul Templului: tocmai se împlineau trei ani de când Roma îl proclamase rege. Căci oraşul putea fi mai lesne luat cu asalt din această parte[172] şi tot pe aici izbutise Pompeius să-l cucerească. După ce a repartizat trupelor sale muncile privitoare la asediu şi a defrişat împrejurimile oraşului, a dat

---

170 Se adevereşte astfel ceea ce a prefigurat prăbuşirea fără victime a casei în care se ospătase regele şi prietenii lui (n.t.).
171 În anul 37 î.e.n. (n.t.).
172 În latura nordică (n.t.),

porunca să se construiască trei parapete de apărare şi să se înalțe turnuri deasupra lor. Apoi, lăsând în grija celor mai harnici dintre tovarăşii săi de luptă sarcina efectuării acestor lucrări, el a plecat în Samaria ca să se căsătorească cu fiica lui Alexandru[173], fiul lui Aristobul, cu care Herodes era logodit cum am şi spus mai înainte. Aşa şi-a permis el să facă nunta ca un accesoriu al asediului, într-atât îşi disprețuia din acel moment duşmanul.

9. După celebrarea căsătoriei, Herodes s-a întors la Ierusalim cu întăriri de trupe, pentru că între timp i se alăturase Sossius cu o numeroasă armată de călăreți şi pedestraşi. Aceste trupe fuseseră trimise înainte prin interiorul țării în vreme ce el alesese pentru marşul său calea Feniciei[174]. Reunite laolaltă, aceste forțe cuprinzând 11 legiuni şi 6.000 de călăreți, fără să mai punem la socoteală trupele auxiliare din Siria, care nu constituiau o cantitate neglijabilă – au fost cantonate în preajma zidului de miazănoapte. Herodes însuşi se baza în acțiunile sale pe un decret al Senatului, care îl proclamase rege, iar Sossius pe ordinul lui Antonius, armata comandată de el fiind trimisă în sprijinul lui Herodes.

---

[173] Mariamme (grecizare din ebraica Miriam), spre a se face deosebirea de fiica omonimă a Marelui Preot Simon, care a fost de asemenea soția lui Herodes (vezi I, 28, 4) (n.t.).

[174] Potrivit *Antichităților iudaice*, XIV, 16, 1, Herodes a sosit la Ierusalim direct din Samaria, în vreme ce trupele lui Sossius au mărşăluit în două coloane despărțite de o zonă interioară, respectiv de-a lungul coastei (n.t.).

CAPITOLUL XVIII

1. Nenumăraţii iudei închişi în interiorul oraşului se zbuciumau în fel şi chip: căci cei firavi se adunau în jurul Templului, cădeau într-o stare de transă şi rosteau „preziceri divine”, adecvate evenimentelor; cei cutezători, reuniţi în bande, comiteau felurite acte de tâlhărie, jefuind mai ales împrejurimile oraşului şi nu cruţau nici nutreţul pentru cai, nici alimentele pentru oameni[175]. Dintre combatanţi, cei mai disciplinaţi îşi ocupau posturile lor pentru a-i respinge pe asediatori: ei izgoneau de lângă ziduri pe săpătorii de şanţuri, născocind mereu alte şi alte mijloace de combatere a maşinilor de asediu. În niciun domeniu nu se dovedeau mai presus decât duşmanul ca în săparea galeriilor.

2. În vederea combaterii tâlhăriilor, regele a pus la pândă soldaţi în ascunzători, reuşind în felul acesta să stăvilească atacurile; el s-a îngrijit să aducă din locuri îndepărtate alimente, spre a preîntâmpina lipsa celor strict necesare traiului. Marea experienţă de război a romanilor îi oferea avantaje faţă de asediaţi cu toate că vitejia acestora era neasemuită. De fapt ei nu se luptau în câmp deschis cu romanii, ceea ce le-ar fi adus o moarte sigură; dimpotrivă, apăreau prin surprindere, în mijlocul asediatorilor, din ascunzătorile lor subterane şi, mai înainte ca o parte a zidului să fie distrusă, ei şi înălţau un altul în locul său. Pe scurt, nici în munca manuală, nici în inventivitatea minţii lor, ei nu cunoşteau oboseala, fiind ferm hotărâţi să se opună până la capăt. Deşi împresuraţi de o armată atât de puternică, au rezistat asediului vreme de cinci luni, până când nişte soldaţi de elită ai lui Herodes au reuşit să escaladeze zidurile şi să năvălească în cetate, urmaţi de centurionii lui Sossius. Mai întâi au fost cucerite împrejurimile Templului, apoi armata s-a revărsat pretutindeni şi a urmat un adevărat măcel: romanii erau exasperaţi de îndelungatul asediu, iar iudeii din trupele lui

---

[175] Potrivit *Antichităţilor iudaice,* XIV, 16, 2, anul în care a avut loc asediul a fost un leat de Sabat, când erau interzise atât semănatul, cât şi culesul de aici şi lipsa proviziilor (n.t.).

Herodes se deciseseră să nu cruțe viața nici unui adversar. Mulți dintre învinşi au fost căsăpiți în străzile înguste sau înghesuiți în case sau în timp ce se refugiau în Templu. Nici copiii, nici moşnegii n-au cunoscut îndurare, nici măcar femeile neputincioase: cu toate că regele îşi trimitea pretutindeni solii care cereau clemență, nimeni nu-şi strunea brațul, măcelărind fără să țină seama de vârstă, într-o furie turbată. Atunci Antigonos, fără să se sinchisească nici de soarta lui din trecut, nici de cea din prezent, a coborât din turnul său fortificat aruncându-se la picioarele lui Sossius. Deloc impresionat de jalnica-i prăbuşire de acum, nu şi-a mai stăpânit hohotele de râs şi l-a numit „Antigona”[176]. Nu l-a lăsat să plece liber, ca o femeie, ci l-a pus în lanțuri, sub o pază strictă.

3. După ce a pus stăpânire pe duşmanii săi, preocuparea lui Herodes a fost să-şi stăpânească şi propriii aliați străini: căci această gloată de venetici se îngrămădea să vadă Templul şi sfintele odoare păstrate în sanctuar. Dar regele i-a oprit, pe unii prin rugăminți, pe alții prin amenințări şi pe ceilalți prin forța armelor, ferm convins că victoria ar fi mai rea decât înfrângerea dacă vreunul din acele obiecte interzise privirilor străine ar fi văzute de acestea. Totodată el a împiedicat jefuirea oraşului, prin faptul că i-a repetat lui Sossius întrebarea dacă romanii, prin golirea oraşului de oameni şi de avuții, au de gând să-l lase să domnească peste un deşert şi dacă, prin asasinarea atâtor cetățeni, nu socoteşte cumva că până şi stăpânirea lumii locuite constituie pentru el o recompensă prea mică. Când acesta i-a răspuns că se cuvine să îngăduie soldaților săi să se dedea jafurilor după osteneala îndurată în timpul asediului, Herodes i-a replicat că el este gata să-l recompenseze pe fiecare din tezaurul său propriu. Răscumpărând cu acest preț ceea ce mai rămăsese din patria lui, el şi-a respectat promisiunile sale: căci a recompensat pe fiecare soldat cu prisosință, pe ofițeri în proporția cuvenită, iar lui Sossius i-a

---

[176] Protagonista tragediei lui Sofocle care îi poartă numele, aluzie care înfierează teatralitatea gestului lui Antigonos, lipsit de demnitatea Fiicei lui Oedip care şi-a pus singură capăt zilelor în temniță (n.e.).

făcut un dar regesc încât nimeni n-a plecat simțind că mai duce lipsă de bani. Sossius a închinat apoi lui Dumnezeu o coroană de aur şi a părăsit Ierusalimul, ducându-i lui Antonius pe Antigonos în lanțuri. Agățându-se până în ultimul moment de viață cu speranțe zadarnice, acesta a pierit sub securea călăului; un sfârşit demn de firea lui josnică[177].

4. Ca rege, Herodes a făcut o triere a cetățenilor oraşului: pe cei care îmbrățişaseră cauza lui i-a atras şi mai mult prin sporirea onorurilor acordate lor; în schimb pe partizanii lui Antigonos i-a executat. Din lipsă de bani peşin, el a poruncit ca din toate bijuteriile pe care le avea să se bată monede, trimițându-i pe aceştia lui Antonius şi apropiaților săi. Totuşi, el nu şi-a asigurat securitatea o dată pentru totdeauna, deoarece Antonius, de-acum subjugat de pasiunea lui pentru Cleopatra, devenise pe de-a-ntregul sclavul senzualității acesteia. După ce îndepărtase pe toți membrii familiei[178], nemairămânând niciuna din rudele sale apropiate, setea ei de sânge s-a orientat în exterior. Prin defăimarea fruntaşilor Siriei în fața lui Antonius urmărea să-l convingă să-i ucidă, ca să pună mai lesne stăpânire pe teritoriile lor. Nesățioasele ei planuri se extindeau deja asupra Iudeii şi a Arabiei, urzind în taină executarea regilor lor: Herodes şi Malchos.

5. Totuşi, barem pentru o parte a ordinelor date de el, Antonius şi-a mai păstrat o judecată sănătoasă, şi socotea o nelegiuire uciderea unor oameni atât de viteji şi a unor regi însemnați. A slăbit însă relațiile sale prieteneşti cu aceştia. I-a deposedat de multe din teritoriile lor, ca de pildă păduricea de palmieri de lângă Ierichon, de unde se extrăgea balsamul – atribuind Cleopatrei şi toate oraşele situate dincolo de fluviul Eleutherus, cu excepția Tyrului şi a Sidonului. Devenită stăpâna acestor teritorii, ea l-a condus pe Antonius,

---

177 Execuția prin secure era socotită drept dezonorantă. Ea a avut loc în anul 37 î.e.n., la Antiohia. Prin această moarte s-a stins domnia Haşmoneilor (n.t.).

178 Cleopatra l-a otrăvit pe fratele ei mezin Ptolemeus, punându-l pe Antonius să o ucidă pe sora ei Arsinoe (n.e.).

plecat în expediția sa împotriva parților[179], până la fluviul Eufrat, apoi, trecând prin Apameea şi Damasc, ea sosi în Iudeea. Aici Herodes i-a înlăturat ostilitatea prin daruri bogate: a luat în arendă ținuturile desprinse din regatul său, plătindu-i 200 de talanți anual. După aceea a condus-o cu toate onorurile posibile până la Pelusium. La scurtă vreme după aceea[180], s-a întors din țara parților Antonius, aducând cu el ca prizonier pe Artabazes, fiul lui Tigrane[181], pe care l-a dăruit Cleopatrei, împreună cu toate bijuteriile şi celelalte prăzi de război de la parți.

---

[179] Potrivit *Antichităților iudaice,* XIV, 4, 2, trebuie să fie vorba de armeni.
[180] În anul 34 î.e.n. (n.t.).
[181] Artavazde II, fiul lui Tigrane II cel Mare, care a domnit între anii 55-34 î.e.n. În Armenia şi nu în Parția (n.e.).

CAPITOLUL XIX

1. Când a izbucnit războiul de la Actium[182] Herodes s-a pregătit să pornească la luptă alături de Antonius, fiindcă de-acum el pusese îndeobşte capăt tulburărilor din Iudeea şi, mai ales, fortăreaţa Hyrcania, pe care o deţinea sora lui Antigonos, căzuse în mâinile lui. Dar prin vicleşugurile sale, Cleopatra l-a împiedicat să fie părtaş la primejdiile înfruntate de Antonius. Căci întrucât urzea pieirea regilor, aşa cum am mai spus, ea l-a înduplecat pe Antonius să-i încredinţeze lui Herodes războiul împotriva arabilor; şi, în cazul când va obţine victoria, Arabia să intre în stăpânirea ei; iar dacă va suferi o înfrângere, ei să-i revină Iudeea, distrugând astfel pe unul dintre regi prin intermediul celuilalt.

2. Dar planul acesta s-a întors, în favoarea lui Herodes: căci, mai întâi, a supus unor represalii teritoriul inamic şi a recrutat o cavalerie numeroasă; în fruntea ei, s-a năpustit aproape de Diospolis asupra adversarilor, izbutind să-i biruie cu toată împotrivirea lor îndârjită. Această înfrângere a stârnit o cumplită revoltă în rândurile arabilor şi strânşi laolaltă la Canatha în Coelesiria, ei i-au aşteptat într-un număr mare pe iudei. Dar când a sosit acolo cu oastea lui, Herodes a plănuit să-şi conducă lupta cu cea mai mare prudenţă, dând ordinul ca tabăra să fie împrejmuită de un zid de apărare. Mulţimea nu i-a dat ascultare, totuşi, ci, încurajată de victoria obţinută de curând, a tăbărât asupra arabilor. De la primul atac aceştia au dat bir cu fugiţii, iudeii pornind în goană pe urma lor. Prin această urmărire, Herodes a fost victima unei stratageme a lui Athenion – unul dintre generalii Cleopatrei, duşmănindu-l de multă vreme pe Herodes – care i-a instigat pe locuitorii din Canatha împotriva lui. Încurajaţi de acest atac, arabii s-au oprit, strângându-şi rândurile pe un teren stâncos şi accidentat şi au pus pe fugă

---

[182] Promontoriu din Acamania, la ieşirea din Golful Ambracia, lângă coasta apuseană a Peninsulei Balcanice, unde la 2 septembrie 31 î.e.n. A avut loc confruntarea decisivă pentru războaiele civile între Marcus Antonius şi Caius Octavianus, victoria navală fiind obţinută de ultimul (n.e.).

trupele lui Herodes, pe care le-au măcelărit fără milă. Cei scăpați din această bătălie şi-au căutat scăparea la Ormiza, dar arabii le-au înconjurat tabăra şi au cucerit-o, luându-i prizonieri pe toți.

3. Curând după această nenorocire, a apărut şi Herodes cu trupe auxiliare, dar ele veneau prea târziu pentru orice ajutor. Vinovați de înfrângere erau comandanții care nu-i ascultaseră ordinele; într-adevăr, dacă atacul n-ar fi pornit atât de repede, Athenion n-ar fi avut prilejul să-şi aplice şiretlicul. Oricum, Herodes s-a răzbunat după aceea pe arabi, întreprinzând repetate incursiuni pe teritoriul lor, astfel încât aceştia şi-au regretat adesea victoria lor unică. Dar, în vreme ce îşi hărțuia duşmanul, o altă calamitate, trimisă de puterea dumnezeiască, s-a-abătut asupra lui Herodes în cel de al şaptelea an al domniei sale[183], tocmai când războiul de la Actium atinsese punctul său culminant. La începutul primăverii, un cutremur de pământ[184] a provocat pieirea a nenumărate turme de vite, curmând viața a 30.000 de oameni; doar armata a rămas nevătămată, deoarece ea îşi avea tabăra sub cerul liber. Curajul arabilor a crescut foarte mult, fiindcă zvonurile despre dezastre adaugă totdeauna nenorociri şi mai mari. Ferm convinşi că Iudeea era un morman de ruine, ei au crezut că pot pune lesne stăpânire pe o țară pustiită şi depopulată, dând buzna în ea, după ce mai înainte au sacrificat pe solii iudeilor, sosiți tocmai atunci la ei[185]. Văzând că soldații erau îngroziți de această invazie şi demoralizați de loviturile sorții, care se țineau lanț, Herodes i-a adunat laolaltă şi s-a străduit să le redea puterea de a rezista prin următoarele cuvinte:

4. „Mi se pare fără noimă faptul că acum vă lăsați atât de lesne dominați de spaimă. Să te simți înfricoşat de nenorocirile pe care ți le trimite soarta este în firea lucrurilor, dar a te lăsa descumpănit de un atac venit din partea

---

183 Calculat de la moartea lui Antigonos (n.t.).

184 Ruinată de cutremur, sediul sectei esenienilor din Qumran a rămas nelocuit în timpul domniei lungi a lui Herodes, păstrând urmele cutremurului (n.e.).

185 Ca nişte mesageri ai păcii (vezi *Antichități iudaice,* XV, 5, 2) (n.t.).

oamenilor denotă lipsă de bărbăție. În ceea ce mă privește, nu mă înfricoșează deloc faptul că această invazie dușmană survine după cutremurul de pământ; ba mai mult, socot că Dumnezeu a aruncat arabilor această momeală, pentru ca ei să năvălească asupra noastră spre a-și primi pedeapsa. Căci n-au venit ei din prea mare încredere în armele și în brațele lor, sprijinindu-se mai mult pe calamitățile naturale abătute întâmplător asupra noastră. Amăgitoare este speranța care se bizuie nu pe forțele proprii, ci pe nenorocirea altora. De altfel și nenorocirea ca și contrariul ei nu dăinuie mult printre oameni și lesne se constată că soarta se înclină de la una la alta. Vă puteți convinge de acest lucru prin propriul vostru exemplu: dacă am obținut victoria în prima bătălie, am fost învinși în a doua de dușmanul pe care este firesc să-l învingem noi acum, când el se și vede biruitor. Căci încrederea excesivă îi face pe oameni nechibzuiți, pe când teama îi învață să fie prevăzători; așadar în ce mă privește, tocmai înfricoșarea voastră îmi sporește curajul. Căci, atunci când în înfruntarea cu vrăjmașul v-ați arătat mai îndrăzneți de cât se cuvenea și, împotriva ordinelor mele, ați pornit orbește la atac, Athenion a găsit momentul potrivit să vă atragă în capcana întinsă de el. De astă dată, șovăiala și descurajarea voastră reprezintă pentru mine garanția victoriei. Este firesc ca soldații să aibă asemenea stări sufletești până când sosește ora bătăliei, dar în toiul luptei trebuie să vă demonstrați vitejia și să dovediți acestor hoarde păgâne că nicio nenorocire venită de la Dumnezeu sau provocată de oameni nu poate să frângă curajul iudeilor atâta vreme cât mai au o fărâmă de viață în ei și niciunul nu îndură cu mâinile încrucișate ca să se facă stăpân pe avuția sa vreun arab pe care de atâtea ori a fost gata să-l ia prizonier. Nu vă lăsați copleșiți de clătinarea elementelor neînsuflețite și nu socotiți cutremurul de pământ drept semnul prevestitor al altor nenorociri. Fiindcă tot ceea ce se întâmplă cu elementele se desfășoară potrivit legilor naturii și omul nu îndură o altă pagubă în afară de cea adusă de fenomenul propriu-zis. Desigur că ciuma sau foametea sau cutremurul au anumite semne prevestitoare, dar nenorocirile își au și ele mărimea lor strict limitată. La urma urmei, cum

ne-ar produce războiul, în cazul unei înfrângeri, o daună mai mare decât cutremurul de pământ? Dimpotrivă, prevestirea mai sigură a înfrângerii sale viitoare o primeşte, de fapt, inamicul nostru, nu ca urmare a întâmplării sau a intervenţiei altcuiva: ne-a ucis fără milă solii de pace, în pofida tuturor legilor umanităţii, iată victimele încoronate pe care le-au închinat lui Dumnezeu pentru norocoasa încheiere a războiului! Dar nu va scăpa el de cel al cărui ochi vede totul şi al cărui braţ este neiertător! Pedeapsa noastră îl va lovi fără întârziere dacă, amintindu-ne de eroismul străbunilor noştri, ne vom răzbuna pe cel care a încălcat lealitatea faţă de legea pecetluită prin jurământ. Haideţi la luptă, nu pentru soţiile, nici pentru copiii noştri, nici pentru patria primejduită, ci pen tru răzbunarea asasinării solilor noştri trimişi de noi! Ei vor fi conducătorii luptei, mai destonici decât noi, cei ce vieţuim! Dacă nu-mi veţi încălca ordinele, eu însumi voi înfrunta primejdiile cel dintâi. Ştiţi prea bine cât de temut este curajul vostru dacă nu-i veţi aduce daune printr-o temeritate pripită!"

5. După ce şi-a îmbărbătat soldaţii prin acest discurs şi i-a văzut animaţi de elan războinic, Herodes a adus o jertfă[186] lui Dumnezeu şi, terminând ceremonialul divin, a trecut cu armata sa Iordanul. Tabăra şi-a instalat-o lângă Philadelphia, în apropierea duşmanilor săi. El i-a supus hărţuielilor, ca să pună stăpânire pe o fortăreaţă situată între cele două tabere, dorinţa lui fiind să atace cât mai repede; de altfel, şi adversarii trimiseseră înainte un detaşament ca să cucerească bastionul. Trupele regelui au respins numaidecât detaşamentul şi au cucerit colina fortificată. Zilnic, Herodes îşi scotea oastea, o aşeza în linie de luptă, provocându-i pe arabi. Dar întrucât nimeni nu se aventura afară din tabără, căci o frică cumplită îi cuprinsese pe toţi, iar comandantul lor Elthemus îngheţase de groază la vederea mulţimii adversarilor, Herodes a înaintat şi a smuls ţăruşii palisadei" lor. Constrânşi astfel să se apere, arabii au ieşit la luptă în

---

[186] Această jertfă sub cerul liber, amintind de ritualurile păgâne ale conducătorilor de oşti, se abate de la tradiţia iudaică, admiţând efectuarea sacrificiilor doar în interiorul Templului din Ierusalim (n.e.).

dezordine, pedestraşi şi călăreți de-a valma. Ei erau superiori iudeilor ca număr, dar nu şi ca sete de luptă şi, pierzându-şi speranța de a obține victoria, s-au bătut şi ei cu mult curaj.

6. Atâta timp cât au opus rezistență, ei n-au înregistrat pierderi mari; când însă şi-au întors spatele, mulți dintre ei au fost răpuşi de iudei, mulți alții au pierit călcați în picioare de propriii lor compatrioți. Vreo 5.000 au pierit în vălmăşagul acela, ceilalți au scăpat, precipitându-se înapoia palisadelor. Acolo i-a împresurat Herodes şi i-a supus unui asediu; deşi trebuia să-i ia cu asalt prin forța armelor, Herodes îi supunea mai întâi chinului setei, căci apa le lipsea. Pe solii lor, regele i-a primit cu un dispreț suveran, cu toate că îi oferiseră 50 de talanți, drept preț al răscumpărării lor, s-a purtat şi mai aspru cu ei. Deoarece setea îi chinuia din ce în ce mai amarnic, unii ieşeau în grupuri şi se predau de bunăvoie iudeilor, astfel încât în cinci zile, peste 4.000 au fost puşi în lanțuri. În a şasea zi, restul mulțimii a ieşit disperată, gata de luptă. Herodes i-a înfruntat, omorând alți şapte mii dintre ei. Prin lovitura lui decisivă, Herodes s-a răzbunat pe arabi şi le-a umilit aroganța, urcând atât de mult în stima lor încât acest popor l-a ales drept protectorul său.

CAPITOLUL XX

1. Curând însă după aceea, l-a îngrijorat nespus starea generală a lucrurilor din pricina prieteniei sale cu Antonius, după victoria obținută asupra sa de Caesar la Actium. Teama lui era mai mare decât ceea ce avea de tolerat. Caesar socotea cu justețe că Antonius nu este încă învins câtă vreme Herodes rămâne în strânse legături cu el. Regele a hotărât să preîntâmpine primejdia care îl pândea; ca atare, a navigat până la Rhodos, unde se afla pe atunci Caesar. S-a prezentat în fața acestuia fără diademă, cu îmbrăcăminte şi ținută de simplu cetățean, dar cu noblețe de rege. Fără să îmbrobodească deloc adevărul, el i-a spus întocmai următoarele: „Eu am fost numit de Antonius rege al iudeilor şi recunosc deschis că în toate cele întreprinse de Antonius i-am fost de un real folos. Şi nu mă sfiesc să-ți spun că, fără nicio îndoială, m-ai fi aflat cu armele în mâini, alături de el, dacă eu n-aş fi fost în război cu arabii. I-am procurat şi atâți aliați câți am avut la îndemână, şi, în privința cerealelor, i-am livrat mii şi mii de banițe, ba nici măcar după înfrângerea lui la Actium nu mi-am părăsit binefăcătorul. Neputând să-l slujesc cu trupele mele, i-am devenit cel mai bun sfetnic, recomandându-i drept singura cale în măsură să-l scoată din impasul greu în care se afla: moartea Cleopatrei. În cazul că se va fi descotorosit de această femeie, eu îi făgăduisem bani, ziduri care să-l adăpostească, o oaste şi pe mine însumi ca tovarăş de arme în lupta împotriva ta. Dar dragostea lui pătimaşă pentru Cleopatra şi Zeul care ți-a dăruit domnia au făcut ca urechile lui Antonius să rămână surde la spusele mele. Învins am fost alături de Antonius şi, împărtăşind trista lui soartă, mi-am depus diadema regală. Am venit la tine punându-mi întreaga nădejde în statornicia mea şi am convingerea că vei cumpăni nu cu cine anume, ci ce fel de prieten am fost!”

2. La toate acestea, Caesar a răspuns astfel: „Păstrează-ți cumpătul şi fii iarăşi rege în mai deplină siguranță ca înainte. Căci demn eşti să domneşti peste oameni mulți tu, care ai slujit prietenia cu atâta credință! Cată să rămâi fidel celor favorizați de soartă, fiindcă eu îmi pun speranțele mele

cele mai mari în noblețea de care dai dovadă. Fără îndoială, bine a făcut Antonius că a ascultat mai mult de Cleopatra decât de tine, deoarece ai devenit al nostru prin sminteala lui. Pe cât se pare, ai şi împlinit deja o binefacere căci, aşa cum rezultă din ceea ce mi-a scris Ventidius, tu i-ai trimis ajutoare împotriva gladiatorilor[187]. Eu întăresc acum printr-un decret rangul tău de rege şi voi căuta ca şi pe viitor să-ți dau şi alte dovezi ale bunăvoinței mele ca să nu regreți dispariția lui Antonius"!

3. După ce şi-a arătat prin aceste vorbe sentimentele sale de prietenie şi i-a pus regelui diadema, Caesar şi-a consfințit dărnicia printr-un decret în care aducea lui Herodes multe şi mărinimoase elogii. Câştigând mai întâi favoarea împăratului prin darurile oferite, Herodes i-a cerut să-l grațieze pe Alexas, un prieten al lui Antonius, care venise să-i ceară iertare. Mânia a pus stăpânire pe Caesar[188], care a adus celui ocrotit de Herodes multe şi grele învinuiri, respingându-i cererea. Mai târziu, cu prilejul marşului său din Siria spre Egipt, el a fost primit de Herodes cu cel mai mare fast de care poate fi în stare un rege şi tot atunci în Ptolemais, la o paradă militară, a călărit pentru prima oară alături de el şi în cinstea lui şi a prietenilor săi a dat un ospăț; după aceea, a distribuit până şi restului armatei toate cele trebuincioase unei mese îndestulate. De asemenea, el s-a îngrijit ca în traversarea zonei aride până la Pelusium, atât la ducere cât şi la întoarcere, trupele să aibă îmbelşugate provizii de apă şi să nu ducă lipsă de niciun fel de merinde. Asta a făcut ca şi Caesar însuşi, şi soldații lui să fie de părere că regatul lui Herodes era prea mic în raport cu înlesnirile pe care le-a oferit armatei romane. Aşadar, atunci când Caesar a sosit în Egipt, unde nu i-a mai găsit în viață pe Cleopatra şi pe

---

[187] Aceşti gladiatori, pe care Antonius îi ținea la Cyzicos, au încercat, după înfrângerea stăpânului lor, să pătrundă în Egipt, ca să vină în ajutorul lui, cel care i-a oprit fiind Quintus Didius Ventidius, guvernatorul de atunci al Siriei (n.t.).

[188] Inițial un nume propriu, din a cărui formă grecizată „Caisar" a derivat cuvântul german „Kaiser", el a devenit titlul autocratului roman. Acest lucru se referă şi la epitetul Augustus, acordat de Senat în anul 27 lui Octavianus (n.t.).

Antonius, el nu numai că a adăugat noi onoruri la cele conferite anterior, ci a anexat regatului său teritoriile pe care i le smulsese Cleopatra şi în afara acestora Gadara, Hippos şi Samaria, aşijderea şi dintre oraşele de pe ţărmul mării Gaza, Anthedon, Ioppe şi Turnul lui Straton. Pe deasupra, i-a mai dăruit şi o gardă personală, alcătuită din 400 de gali, care mai înainte asiguraseră paza Cleopatrei. Ceea ce l-a îndemnat pe Caesar să facă asemenea daruri mari n-a fost altceva decât nobila mărinimie a destinatarului lor.

4. După încheierea primei Acţiade[189], Caesar a întregit regatul lui Herodes cu ţinutul numit Trachonitis, cu învecinata Batanea, precum şi Ţara Auranitis[190], având următoarele motive: un anume Zenodorus, care luase în arendă domeniul lui Lysanias, nu înceta să aţâţe bandele de tâlhari din Trachonitis împotriva locuitorilor Damascului. Aceştia şi-au căutat salvarea la Varro, guvernatorul Siriei, şi l-au rugat să-i vestească lui Caesar nenorocirea abătută asupra lor. Aflând care este situaţia lor, Caesar a dat ordinul ca bandele de tâlhari să Fie stârpite. Varro şi-a trimis trupele sale şi a curăţat de bandiţi acest domeniu, luându-l din stăpânirea lui Zenodorus; mai târziu, Caesar l-a dăruit lui Herodes, pentru ca, în viitor, ţinutul să nu mai fie cuib de tâlhari care să ameninţe iarăşi Damascul. După un interval de zece ani, când a venit din nou în această provincie, Caesar l-a numit chiar şi guvernator al Siriei întregi, şi guvernatorii din subordinea lui nu erau autorizaţi să dea vreun ordin fără să ceară încuviinţarea lui. După moartea lui Zenodorus, el i-a atribuit tot teritoriul situat între Trachonitis şi Galileea. Dar ceea ce conta pentru Herodes mai mult decât favoarea asta era împrejurarea că devenise cel mai drag prieten al lui Caesar după Agrippa[191] şi totodată, al lui Agrippa, după Caesar. Astfel, după ce a atins culmea norocului său, şi-a

---

189 Perioada de patru ani dintre două Jocuri acţiace, celebrate pe coasta din Epir, pentru celebrarea victoriei lui Octavianus asupra lui Augustus la Actium. Prima Acţiadă n-a durat decât trei ani (31-28 i. E.n.) (n. E.).

190 Trachon sau Trachonitis, bogată în peşteri unde se ascundeau hoţii, Batanea şi Auranitis erau ţinuturi din Iordania apuseană, fiind situate la miazăzi de Damasc (n.e.).

191 Marcus Vipsanius Agrippa, ginerele lui Augustus (n.t.).

dezvoltat mai cu seamă spiritul, schițându-şi măreţele-i planuri îndeosebi în direcţia operelor evlavioase.

CAPITOLUL XXI

1. În cel de al cincisprezecelea[192] an al domniei sale a restaurat şi, de jur-împrejur, a lărgit de două ori teritoriul Sanctuarului pe care l-a înconjurat cu un zid trainic, pentru toate acestea făcând cheltuieli uriaşe, de o neîntrecută bogăţie. Drept mărturie, stăteau mai ales sălile cu coloane mari care dădeau înconjur Templului, precum şi fortăreaţa megieşă din partea de miazănoapte. Sălile au fost înălţate din temelii, fortăreaţa fiind reconstruită cu cheltuieli mari, încât nu era cu nimic mai prejos decât un palat regal; în cinstea lui Antonius, el i-a dat denumirea de Antonia. Propriul său palat regal şi l-a construit în partea de sus a oraşului; acesta era alcătuit din două clădiri măreţe şi splendide, nici măcar Templul neputându-se asemui cu ele, iar numele pe care le-a dat îi amintea de prietenii săi de vază: unul Caesareum, altul Agrippeum.

2. De altfel, el nu s-a mărginit să perpetueze amintirea şi numele acelor bărbaţi doar prin clădiri, zelul său mergând până la a-i onora cu oraşe întregi. În Samaria, el a construit un oraş înconjurat de un zid impresionant, având o lungime de 20 de stadii: într-însul a instalat 6.000 de locuitori, cărora le-a distribuit ogoare fertile; în mijlocul proaspăt întemeiatului oraş a înălţat un somptuos templu, împrejmuit de o incintă de trei stadii şi jumătate, închinându-le lui Caesar. A denumit oraşul Sebaste[193]. Localnicilor le-a dat o constituţie privilegiată.

3. Mai târziu, după ce mărinimia lui Caesar s-a vădit prin dăruirea altui ţinut, Herodes a înălţat şi acolo un templu din marmură albă, şi anume la izvoarele fluviului Iordan: locul se cheamă Paneion[194]. Aici se ridică un pisc de o înălţime ameţitoare, iar la poalele muntelui se află o grotă întunecoasă, în interiorul căreia se cască o scobitură de o adâncime nemăsurată, plină ochi cu apă stătută, frânghia celui ce cufundă plumbul, ca să dea de fund, dovedindu-se

---

192 Potrivit *Antichităţilor iudaice* XV, 11,1: al 18-lea (n.t.).
193 În cinstea lui *Sebastos* (Augustus, în greceşte) (n.t.).
194 Grotă a lui Pan (în arabă: *Banias* (n.e.).

insuficient de lungă. Din temeliile de la exteriorul grotei țâşnesc nişte izvoare care, după părerea unora, dau naştere Iordanului; dar despre asta vom vorbi mai pe larg altundeva[195].

4. Chiar şi la Ierihon, între fortăreața Cypros[196] şi vechiul palat regal, regele a înălțat clădiri mai arătoase şi mai primitoare, cărora le-a dat numele prietenilor săi (Caesar şi Agrippa). Într-un cuvânt, n-a existat un loc de seamă din regatul său care să rămână fără dovezi ale cinstirii lui Caesar. Şi, după ce propriul său teritoriu a fost plin de temple, a răspândit şi în provincie semnele preamăririi lui Caesar, înălțând în numeroase oraşe aşa-numitele Caesaree[197].

5. Dintre oraşele maritime, el l-a remarcat pe cel ce se numea Turnul lui Straton, aflat pe-atunci în paragină, dar care, datorită poziției sale minunate, merita să primească roadele generozității sale; ca atare, l-a reclădit pe de-a-ntregul din pietre albe şi l-a împodobit cu strălucite palate, dovedind în cea mai înaltă măsură înnăscutul său simț al măreției. De la Dora la Ioppe, față de care oraşul este situat la o distanță egală, litoralul era cu totul lipsit de porturi încât cei ce pluteau de-a lungul coastei feniciene până în Egipt trebuiau să navigheze în largul mării din pricina vântului de miazăzi[198] care, chiar şi la o adiere normală, prin izbirea lor de stâncă, stârnea valuri atât de înalte încât, revenind învolburate, talazurile răvăşeau marea până hăt departe. Dar regele a biruit natura prin cheltuieli mari şi ambiție, construind un port mai mare ca Pireul[199], care în scobiturile lui avea locuri de ancorare cu apă adâncă.

6. Cu toate că locurile i se împotriveau, regele a înfruntat, totuşi, dificultăți întâmpinate cu atâta dârzenie încât construcția trainică a putut să reziste la loviturile valurilor, frumusețea ei netrădând deloc uriaşa trudă depusă pentru

---

195 Vezi mai departe *Cartea a treia*, cap. X.paragr. 7, (n.t.).
196 Probabil cea menționată în capitolul IX (n.e.).
197 Deci construcții înălțate în cinstea lui Caesar (n.t.).
198 Mai exact de sud-vest (n.t.).
199 Portul oraşului Atena (n.t.).

înfăptuirea operei. A stabilit mai întâi mărimea portului după dimensiunile pomenite deja, el a prăvălit apoi în mare la o adâncime de douăzeci de coți[200] imense blocuri de piatră, majoritatea lor măsurând 50 de picioare în lungime, 9 picioare în înălțime şi 10 picioare în lățime, unele chiar şi mai mult. După ce blocurile au umplut astfel întreaga adâncime, el a înălțat deasupra mării un dig cu o lărgime de 200 de picioare, o sută dintre ele fiind înfipte în față, anume pentru a frânge furia valurilor, de aici şi denumirea de Prokymia (Preval); ceea ce mai rămânea din dig a devenit suportul zidului de piatră care se întindea de-a lungul portului. Acesta era prevăzut cu turnuri semețe, cel mai important şi mai frumos dintre ele fiind denumit Drusium, după fiul vitreg al lui Caesar, Drusus[201].

7. Numeroase bolți slujeau drept adăpost pentru navigatorii corăbiilor intrate în radă şi în dreptul acestor refugii era o terasă circulară oferind celor ce debarcau un spațiu larg pentru plimbări. Intrarea în port era situată la miazănoapte, deoarece pe meleagurile acelea Boreas[202] este vântul cel mai blând dintre toate. Pe ambele laturi ale intrării se aflau trei statui uriaşe, ridicate pe coloane: cele situate în stânga intrării în port erau susținute de un turn masiv, iar cele din partea dreaptă, adăstau pe două blocuri de piatră drepte şi legate între ele, depăşind înălțimea turnului din fața lor. Casele din vecinătatea portului erau aşijderi din piatră albă şi, la distanță egală una de alta, străzile oraşului se îndreptau spre liman. Peste drum de intrarea în port se înălța pe o colină un templu al lui Caesar, nespus de frumos şi de mare. El adăpostea o uriaşă statuie a lui Caesar, cu nimic mai prejos decât cea a lui Zeus din Olympia, din care se inspirase, şi o altă statuie reprezentând Roma, după modelul Herei din Argos[203]. Herodes a închinat oraşul

---

[200] Un cot iudaic reprezintă aproximativ o jumătate de metru (n.t.).

[201] Nero Claudius Drusus (39-9 î. E.n.) era fiul Liviéi Drusilla dintr-o căsătorie anterioară celei prin care ea devenise soția lui Augustus (n.e.).

[202] În tradiția elină, Vântul de nord-est eta renumit pentru asprimea lui, fiind cel ce aducea iarna şi frigul dinspre Tracia, antiteza blândului Zefir sudic (n.e.).

[203] Textul menționează celebra statuie uriaşă din templul lui Zeus din

provinciei, portul, marinarilor din partea locului, iar gloria ctitoriei întregi lui Caesar, chemând oraşul după numele său: Caesarea.

8. Şi celelalte construcţii: amfiteatrul, teatrul şi piaţa publică – au fost demne de faima celui al cărui nume îl purtau. Regele a instituit apoi şi organizarea unor jocuri cincinale[204], care să fie legate tot de numele lui Caesar. Le-a inaugurat el însuşi în cea de a 192-a Olympiadă[205], oferind premii foarte importante: în aceste jocuri, nu numai învingătorii, ci şi concurenţii clasaţi pe locurile doi şi trei au cunoscut mărinimia lui regală. A reconstruit de asemenea Anthedonul, cetate maritimă distrusă în timpul războiului şi a denumit-o Agrippeum[206]. Şi faţă de acelaşi Agrippa, bunul său prieten, şi-a arătat nemărginitul său devotament, poruncind să i se graveze numele pe poarta unui templu înălţat de el.

9. Şi-a vădit pietatea filială mai mult ca nimeni altul: spre a perpetua amintirea tatălui său, alegând cea mai frumoasă câmpie[207] a regatului său, unde erau fluvii şi pomi fructiferi din abundenţă, el a întemeiat un oraş, căruia i-a dat numele de Antipatris. Mamei sale i-a dedicat o fortăreaţă, ale cărei ziduri le-a înălţat mai sus de Ierihon, pe cât de puternică, pe atât de frumoasă, denumind-o Cypron. Fratelui său Phasael i-a închinat Turnul din Ierusalim, care i-a primit numele, despre forma şi minunata-i construcţie urmând să vorbesc ceva mai târziu[208]. A numit Phasaelis şi un alt oraş fundat de el şi situat în preajma unei văgăuni, situată mai la miazănoapte de Ierihon.

10. După ce a eternizat astfel amintirea rudelor şi prietenilor săi, el s-a îngrijit şi de propria-i posteritate,

---

Olympia, capodopera lui Fidias, şi pe cea din templul Herei (Argolida). Sanctuarul lui Herodes era consacrat lui Augustus şi Romei (n. E.).

[204] Care se repeta la cinci ani o dată (n.e.).

[205] O Olympiadă avea loc la un interval de patru ani. Numărarea Olympiadelor a început din anul 776 î.e.n. (n.t.). Olympiada invocată de Herodes corespunde anilor 12-8 î.e.n. (n.e.).

[206] Potrivit *Antichităţilor iudaice,* XIII, 13, 3, ea se chema Agrippias (n.t.).

[207] Câmpia Saron (n.t.).

[208] Vezi *Cartea a cincea,* cap. IV, paragr. 3 (n.t.).

înălțând pe munții dinspre Arabia o fortăreață pe care a chemat-o după numele său, Herodeion. A numit la fel şi colina în forma unui sân de femeie, ridicată de mâinile oamenilor, la vreo 60 de stadii depărtare de Ierusalim, împodobind-o însă cu mai mult fast. Creştetul colinei era încoronat cu turnuri rotunde, iar teritoriul împrejmuit de ziduri fusese ocupat de palate atât de somptuoase, încât ele îşi revărsau strălucirea nu numai în interior, ci şi prin pereții exteriori, prin crenelurile şi acoperişurile lor, împodobite cu un lux fără margini. Cu cheltuieli uriaşe şi de la mare depărtare, a adus apă în cantități suficiente, construind şi nişte scări cu două sute de trepte de marmură de un alb orbitor. Colina era foarte înaltă, deşi, făurită de mâna omului. La poalele colinei, el a ridicat alte palate, destinate găzduirii suitei şi a prietenilor, astfel încât întreaga aşezare avea înfățişarea de oraş, cu toată măreția unui palat.

11. După ce a isprăvit atâtea construcții, Herodes şi-a arătat regeasca-i dărnicie şi față de multe alte oraşe străine. Astfel, a înzestrat Tripolis Damasc şi Ptolemais cu gymnasii[209], Byblos cu un zid de apărare, Berytus şi Tyr cu exedre, portice, temple şi piețe publice, Sidon şi Damasc cu teatre, Laodicea de lângă mare[210], cu un apeduct, Ascalon[211] cu băi publice, fântâni costisitoare şi, pe lângă acestea, colonade uimitoare prin perfecțiunea şi dimensiunile lor; unor oraşe le-a dat dumbrăvi sfinte şi pajişti înverzite; multe au primit de la el teritorii, de parcă ar fi făcut parte din țara lui. Altora, de pildă celor din Cos, le-a făcut o donație prin care le asigura pentru rolul de gymnasiarh[212] nişte venituri fixe şi anuale, scopul urmărit fiind perpetuarea acordării

---

[209] Locul public unde grecii tineri, fără niciun veşmânt pe ei, făceau exercițiile lor gytnnastice, specifice palestrelor (n.e.).

[210] Oraş de pe litoralul Mării Mediterane, aparținând Siriei, el putea fi confundat cu omonimele sale din Mesopotamia, Frigia ş.a. (n.e.).

[211] După spusele lui Eusebius, Herodes a văzut lumina zilei la Ascalon (n.e.).

[212] Cetățean bogat ales să suporte cheltuielile de întreținere ale gymnasiilor, să plătească profesorii şi să organizeze jocuri gymnice cu prilejul sărbătorilor. Această costisitoare funcție onorifică căzuse probabil în desuetudine (n.e.).

premiilor de concurs. A furnizat cereale tuturor ce aveau mare nevoie de ele; rhodienilor le-a dat adesea şi cu diferite ocazii bani să-şi reînzestreze flota şi, atunci când templul închinat de ei lui Apolo Pythianul a fost mistuit de un incendiu, Herodes l-a reclădit pe cheltuiala lui, făcându-l şi mai frumos. Mai e nevoie să pomenim darurile pe care le-a făcut celor din Lycia şi Samos precum şi dărnicia lui resimțită în întreaga Ionie, de fiecare popor, după nevoile sale? Oare şi Atena, şi Lacedemona. Nicopolis sau Pergamon din Mysia nu sunt ele pline de ofrandele lui Herodes? Şi strada principală a oraşului Antiohia din Siria, care era ocolită din pricina murdăriei sale, nu s-a îngrijit tot el s-o paveze cu marmură şlefuită pe întreaga-i lungime de 20 de stadii, prevăzând-o şi cu un portic de aceeaşi lungime, drept pavăză împotriva ploilor?

12. S-ar zice că aceste daruri priveau îndeosebi fiecare popor căruia îi fusese adresat; dar cel oferit de el eleenilor reprezintă un cadou care a bucurat nu numai Grecia toată, ci şi întreaga lume, oriunde a pătruns faima Jocurilor olympice. Când a văzut că acestea erau pe cale de dispariție din lipsa mijloacelor băneşti, ultima amintire a Greciei vechi fiind amenințată să piară, el a acceptat nu numai să fie membru al juriului[213] pentru anul olympic care a coincis cu călătoria lui pe mare la Roma, ci chiar a şi donat pentru viitorime anumite sume de bani, pentru a perpetua amintirea activității sale de judecător de lupte atletice. N-aş mai isprăvi niciodată enumerarea scutirilor de datorii şi impozite, acordate de el: de pildă, locuitorilor din Phasaelis şi Balanea, precum şi orăşelelor de la granița Cilciei le-a redus contribuțiile anuale. Totuşi, adesea, generozitatea lui a fost ținută în frâu de teama de a nu stârni invidia sau de a fi suspectat de intenții ambiționase, întrucât oraşele primeau de la el mai multe binefaceri decât de la propriii lor conducători.

13. Prin exercițiile sale corporale, el se ridica la înălțimea calităților lui spirituale; la vânătoare şi-a arătat mereu destoinicia, în ajutorul lui venind faptul că era un călăreț

---

[213] În original „agonother = organizator sau prezidentul Jocurilor (n.e.).

iscusit. Într-o singură zi, a vânat 40 de sălbăticiuni. Ţara lui avea porci mistreţi din abundenţă, încă şi mai mulţi cerbi şi măgari sălbatici. Ca războinic, nu-l întrecea nimeni. Până şi la întrecerile gymnice mulţi se temeau de el, văzând la ce distanţă arunca sulița şi cât de bine nimerea ținta la tragerea cu arcul. La toate avantajele lui spirituale şi corporale s-a adăugat faptul că era norocos: căci rareori a suferit eşecuri în războaie, iar când a suferit înfrângeri, ele n-au fost din vina lui, ci se datorau fie trădării, fie temerităţii trupelor sale.

CAPITOLUL XXII

1. Dar pentru succesele din viața publică soarta l-a făcut să plătească prin neplăcerile sale din sânul familiei, iar de necazurile pe care le-a întâmpinat se făcea vinovată tocmai femeia nespus de dragă lui. Căci după ce a ajuns la domnie, Herodes şi-a părăsit soția cu care se însoțise ca simplu particular, o femeie din Ierusalim cu numele de Doris, căsătorindu-se cu Mariamme, copila lui Alexandru, fiul lui Aristobul: ea a devenit sursa dezbinărilor din casa lui, încă de timpuriu, dar mai ales după întoarcerea lui de la Roma. Mai întâi, spre a face hatârul copiilor dăruiți de Mariamme, el l-a expulzat din oraş pe Antipader, fiul pe care îl avusese cu Doris, nepermițându-i să intre în cetate decât în zilele de sărbătoare. L-a înlăturat apoi pe Hyrcanos, bunicul soției sale, reîntors la el din Parția, bănuindu-l de uneltiri împotriva sa: acesta fusese luat prizonier de Barzaphames atunci când invadase Siria, însă consângenii lui de dincolo de Eufrat[214] s-au milostivit de el şi l-au răscumpărat. Dacă ar fi ascultat avertizările lor de a nu se întoarce la Herodes, el nu şi-ar fi pierdut viața. Momeala care i-a adus moartea a fost căsătoria nepoatei lui. Încrezător în această înrudire şi, mai ales, mistuit de dorul de țară, el s-a reîntors. A stârnit mânia lui Herodes nu pentru faptul că îşi revendica tronul, ci pentru că acesta îi revenea conform legii.

2. Mariamme i-a dăruit lui Herodes cinci copii: două fiice şi trei fii. Dintre băieți, mezinul a murit la Roma, unde fusese trimis la învățătură; ceilalți doi, fiind mai mari ca el, au primit o educație princiară, datorită nobilei origini a mamei lor precum şi a faptului că se născuseră după urcarea pe tron a tatălui lor. Dar ceea ce l-a stimulat mai mult decât argumentele pomenite mai sus, a fost dragostea lui Herodes față de Mariamme, care, de la o zi la alta, îl mistuia şi mai puternic, încât rămânea impasibil la certurile provocate de femeia adorată. Dar cu cât mai mare era dragostea lui față de ea, pe atât mai cumplită era şi ura pe care i-o purta

---

[214] Iudeii din Babilon (n.t.).

Mariamme. Întrucât însă aversiunea ei avea motive temeinice, bazate pe fapte şi certitudinea că era iubită îi garanta libertatea de a vorbi, i-a reproşat deschis ceea ce făcuse bunicului Hyrcanos şi fratelui ei Ionathan. Nici pe ultimul nu-l cruțase Herodes, cu toate că era încă adolescent: după ce l-a numit Mare Preot la vârsta de 17 ani, l-a ucis imediat ce şi-a ocupat funcția; şi asta numai pentru că, înfățişându-se îmbrăcat în veşminte sfinte, la altar, în zi de sărbătoare, mulțimea l-a întâmpinat cu lacrimi în ochi[215], în aceeaşi noapte, tânărul a şi fost expediat la Ierihon, unde nişte gali, potrivit ordinului primit de ei, l-au înecat într-o piscină.

3. De aceste fapte nelegiuite îl învinovățea Mariamme pe Herodes, adresând grele injurii atât sorei cât şi propriei sale mame. Datorită iubirii care îl subjugase, gura lui rămânea mereu închisă. În schimb femeile au fost cuprinse de-o indignare fără margini şi, spre a stârni cât mai sigur mânia lui Herodes, ele au acuzat-o pe Mariamme de adulter. Printre numeroase minciuni cu aparență de adevăr scornite în sprijinul acestei afirmații, femeile au învinuit-o îndeosebi pe Mariamme că şi-ar fi trimis portretul în Egipt, lui Antonius şi, în adânca ei depravare, transmițându-şi de departe farmecele sale unui notoriu afemeiat, desfrânat, oricând înclinat spre brutalități. Această ştire, căzută ca un fulger, l-a tulburat adânc pe Herodes, mai ales că iubirea lui pătimaşă îi ațâța gelozia, dar îl îngrijora deopotrivă cruzimea Cleopatrei, din pricina căruia şi-au aflat sfârşitul şi regele Lysanias[216] şi Malchos arabul. Căci primejdia de care se temea el acum nu era numai perspectiva răpirii soției sale, ci şi moartea ce-i pândea propria viață.

4. Gata să plece la drum, Herodes şi-a lăsat soția în grija lui Josephus, soțul surorii sale Salomeea, care-i era om de încredere şi devotat prin înrudirea lor. Lui îi dăduse în secret sarcina s-o omoare pe Mariamme dacă Antonius îl va ucide la

---

[215] Înduioşați fiind de înfățişarea lui (n.t.).

[216] Victimă a trădări Cleopatrei, fiul lui Ptolemeu Menneu, tiranul din Chalkis în Liban şi-a găsit moartea potrivit *Antichităților iudaice,* (XV, 4, 1) (n.e.).

rândul său. Josephus a destăinuit secretul, nu din rea-voință, ci din dorința de-a arăta soției dragostea ce i-o poartă regele care nu vrea să se despartă de ea nici prin moarte. Când Herodes s-a întors acasă şi, în timpul îmbrățişărilor conjugale, a rostit multe jurăminte de iubire şi a asigurat-o că nicio femeie nu-i va lua locul pe care îl ocupă în inima lui, Mariamme i-a răspuns în felul următor: „Fireşte că ți-ai dovedit marea ta dragoste față de mine, prin tainicul ordin pe care l-ai dat lui Josephus ca eu să fiu ucisă!”

5. Când i-a fost dat să audă taina dezvăluită de gura ei, Herodes nu s-a mai putut stăpâni şi, zicându-şi că Josephus nu i-ar fi trădat ordinul prin flecăreala lui dacă ea nu l-ar fi sedus, a sărit din pat furios şi a alergat prin palatul său în sus şi în jos. Folosind bunul prilej de a calomnia, sora lui, Salomeea a întărit între timp bănuielile sale privitoare la Josephus. Atunci, cu mintea răvăşită de o gelozie nestrunită, Herodes a dat ordinul ca amândoi să fie executați pe loc. Dar delirului devastator i-a urmat numaidecât căința şi, de îndată ce furia s-a mai potolit, dragostea a început să-l înflăcăreze din nou. Atât de puternică era văpaia dorului său încât nici nu-i venea să creadă că Mariamme murise şi, plin de mâhnire, îi vorbea de parcă ar mai fi fost în viață. Apoi, cu trecerea timpului, şi-a dat seama că o pierduse pentru totdeauna astfel că durerea lui Herodes a fost la fel de intensă ca şi iubirea pe care i-o purtase pe când mai trăia încă.

CAPITOLUL XXIII

1. Ura mamei a fost moştenită de fiii ei iar, când aceştia îşi aminteau de nelegiuirea tatălui lor, nu vedeau în el decât un duşman, convingere apărută încă de pe când se aflau pentru studii la Roma şi întărită apoi mai mult după reîntoarcerea în Iudeea. Ajunşi la vârsta însurătorii, unul s-a căsătorit cu fiica mătuşii lor Salomeea[217], cea care le învinuise mama, celălalt cu fiica regelui Cappadociei, Arhelaos[218], la ura lor adăugându-se atunci libertatea de-a o mărturisi slobod. Cutezanța lor a oferit calomniatorilor pretextul de-a bârfi, iar unii curteni i-au şi spus regelui tot mai fățiş că amândoi feciorii uneltesc împotriva lui şi că ginerele lui Archelaos, contând pe sprijinul socrului său, se şi pregătea să fugă, ca să-l acuze pe Herodes în fața lui Caesar. Înrâurit de aceste bârfe, regele l-a luat fără înconjur pe Antipater, fiul lui Doris, drept o pavăză împotriva propriilor săi feciori, începând să-şi arate preferințele prin felurite favoruri față de el.

: 2. Cu această schimbare nu s-au împăcat deloc cei doi frați: când au văzut că întâietatea o avea Antipater, fiul unei femei de condiție modestă, cei ce se mândreau cu obârşia lor princiară nu şi-au mai putut stăpâni indignarea, ci şi-au dat frâu liber mâniei la fiecare nouă umilire a lor. Astfel că, de la o zi la alta, ei au căzut tot mai mult în dizgrația curții; între timp, Antipater îşi dădea toată strădania prin aceea că îşi măgulea părintele cu multă îndemânare, urzind diferite intrigi împotriva fraților săi pe seama cărora răspândea calomnii, unele singur, altele cu concursul prietenilor apropiați, încât le-a retezat orice speranță de a urca pe tron. Căci atât în testamentul lui Herodes, cât şi în ochii mulțimii, era moştenitorul oficial; el a şi fost trimis la Caesar[219] cu pompa şi întreg alaiul, aşa că doar diadema îi mai lipsea ca să fie rege. Treptat a devenit atât de influent încât a adus-o pe mama lui în patul conjugal al Mariammei; şi, folosind împotriva fraților săi vitregi două soiuri de arme – a linguşirii

---

[217] Berenike (n.t.).
[218] Glaphyra (n.t.).
[219] Această călătorie la Roma a avut loc în anul 13, î. e. n. (n.e.).

şi a defăimării – l-a determinat pe rege să plănuiască uciderea celor doi fii ai săi.

3. Oricum, Herodes l-a dus cu sine pe Alexandru la Roma, unde l-a acuzat în faţa lui Caesar că voia să-şi otrăvească propriul părinte[220], învinuitul a găsit, chiar şi în această situaţie ingrată, amarnicul prilej de a-şi dezvălui nenorocirile şi, dând peste un judecător mai experimentat decât Antipater şi mai înţelegător decât Herodes, a aruncat un văl de umbră asupra greşelilor tatălui său, cum se cuvine unui fiu, dar a pus în lumină deplină lipsa de temeinicie a acuzaţiilor false. După ce a arătat deopotrivă nevinovăţia fratelui său, ameninţat de aceleaşi primejdii, el s-a plâns de viclenia lui Antipater şi de discreditarea nemeritată în care a fost împins. De mare folos i-au fost nu numai conştiinţa lui curată, ci şi forţa cuvântului, căci era un orator deosebit de iscusit. Atunci când, în finalul discursului, a afirmat că părintele poate să-şi ucidă fiii dacă vinovăţia lor este dovedită, toţi cei de faţă au fost mişcaţi până la lacrimi; şi Caesar, adânc impresionat, a achitat acuzaţii şi a cerut lui Herodes să se împace pe loc cu ei. Reconcilierea a fost aprobată cu condiţia ca feciorii să asculte întru totul pe tatăl lor şi ca Herodes să decidă singur pe care din ei îl va lăsa moştenitor.

4. După aceea, regele a plecat de la Roma spre casă, doar în aparenţă retrăgându-şi acuzaţiile aduse fiilor săi; în realitate, fără să renunţe definitiv la bănuielile lui. De fapt, era însoţit de Antipater, autorul intrigilor, care, temându-se de mediatorul reconcilierii, se sfia să-şi arate făţiş duşmănia lui. Când corabia lor a atins ţărmul Ciliciei, ei au debarcat la Eleusa[221], unde Archelaos i-a găzduit prieteneşte, mulţumit de salvarea ginerelui său şi foarte bucuros că părţile au ajuns la împăcare. El însuşi scrisese din vreme prietenilor săi de la Roma să-l ajute pe Alexandru în privinţa procesului. Şi-

---

220 Potrivit *Antichităţilor iudaice,* XVI, 4, I ş.u., Herodes a luat cu el în Italia pe ambii săi fii, pe Alexandru şi Aristobul şi, potrivit aceleiaşi surse (4,1), judecata a avut loc nu la Roma, ci la Aquilea (n.t.).

221 Insuliţă lângă coasta ciliciană care slujea drept reşedinţă pentru principii cappadocieni în cea mai mare parte a anului (n.e.).

a condus apoi oaspeții până la Zephyrion[222], dându-le daruri în valoare de 30 de talanți.

5. Reîntors la Ierusalim, Herodes a chemat poporul la o adunare, unde şi-a prezentat tustrei feciorii şi a făcut o expunere a călătoriei Sale, exprimându-şi recunoştință față de Dumnezeu şi nu mai puțin față de Caesar, care a pus capăt dihoniei din casa lui şi a dat fiilor săi ceva mai prețios decât domnia, şi anume împăciuirea. În continuare el a spus următoarele: „Mă voi strădui să întăresc această concordie. Căci El a decis ca eu să fiu unicul domnitor în țara mea şi mi-a dat dreptul să-mi aleg singur moştenitorul; mă călăuzesc după vrerea lui, aşa cum îmi cere propriul interes. Pe aceşti trei fii ai mei îi proclam acum regi şi îl rog pe Dumnezeu să-mi consfințească alegerea, mai întâi El şi mai apoi s-o faceți şi voi. Căci ceea ce îi îndreptățeşte să-mi fie urmaşi este la unul vârsta, la ceilalți obârşia lor nobilă. Oricum, regatul are o întindere destul de mare, încât să ajungă la mai mulți prinți. Fiilor reuniți de Caesar şi confirmați de tatăl lor vă cer să le dați cuvenitul respect fără să acordați vreunuia onoruri nedrepte sau exagerate, ci numai pe temeiul vârstei fiecăruia. Căci bucuria celui ce-a primit cinstiri mai presus de vârsta lui nu ar fi mai mare decât durerea celui ce a fost desconsiderat. Voi hotărî eu însumi *rudele* şi *prietenii*[223] care vor face parte din anturajul fiecărui prinț: aceştia vor trebui să-mi garanteze că deplina înțelegere dintre fiii mei va fi menținută, întrucât eu ştiu prea bine că atât certurile cât şi discordiile sunt pricinuite numai de intrigile urzite de curteni; dacă însă sunt fără cusur, ei întrețin o atmosferă de afecțiune reciprocă. Nu pretind numai de la ei ci şi de la comandanții din armata mea să-şi caute reazemul lor de acum doar în mine. Nu regalitatea în sine este cea pe care o transmit fiilor mei, ci numai onorurile ce le revin, pentru ca ei să se bucure de desfătările acesteia, în vreme ce eu voi duce, vrând nevrând poverile sale.

---

222 Numele a două promontoriu unul între Soloi şi Anchiale, altul situat lângă Calicadnos (azi capul Zafra) (n. E).

223 La curțile elenistice ale regilor seleucizi se foloseau asemenea titluri de „rude” şi „prieteni”, întâlnită mai înainte la persani (n.e.).

Cumpănească fiecare la vârsta, traiul pe care îl duc şi evlavia mea: căci nu sunt chiar atât de bătrân încât să-mi pierd nădejdea de-a mai trăi şi nici atât de tributar plăcerilor care doboară îndeobşte oamenii tineri; cât priveşte divinitatea, cred că mă voi bucura de viaţă lungă, de vreme ce am venerat-o întotdeauna[224]. Cel ce va aduce servicii fiilor mei şi contează pe faptul că voi muri curând va fi tras la răspundere de mine pentru aceasta. Nu pentru că aş fi gelos pe nişte făpturi zămislite de mine mă împotrivesc ca ei să primească onoruri prea mari ci pentru că ştiu că linguşirea aceasta înseamnă pentru tineri un imbold spre temeritate. De aceea, dacă toţi cei ce intră în legătură cu ei vor pricepe faptul că numai cei ce sunt de bună credinţă pot primi răsplată din partea mea, pe când cei ce provoacă zâzanie n-au de aşteptat vreo recompensă pentru răutatea lor nici măcar din partea celor măguliţi de ei, socot că supuşii îmi vor cunoaşte mai bine interesul, de fapt unul şi acelaşi cu al fiilor mei. Căci este spre folosul lor ca eu să deţin puterea aşa cum este spre folosul meu ca ei să conviețuiască paşnic. Aşadar voi, fiii mei dragi, gândiţi-vă mai întâi la sacrele legături ale naturii, care până şi la animalele sălbatice garantează iubirea statornică, mai apoi la Caesar, care a realizat împăcarea dintre noi şi, în al treilea rând, la mine, cel ce vă imploră, când ar putea să vă şi poruncească: aveţi-vă ca fraţii! Vă dau deci veşminte regeşti precum şi o curte regală. Îl rog pe Dumnezeu ca să fie ocrotitorul hotărârii mele atâta vreme cât rămâneţi uniţi!" După rostirea acestor vorbe, Herodes îmbrăţişă cu dragoste părintească pe fiecare dintre fiii săi, împrăştiind poporul, dintre care o parte se ruga pentru înfăptuirea spuselor sale, iar cealaltă parte, avidă de noutăţi, se prefăcea că n-a auzit nimic.

---

[224] În privinţa evlaviei sale, lucrurile nu erau în realitate atât de trandafirii, tot ceea ce a întreprins el slujind doar satisfacerii ambiţiei şi setei sale de lux (n.t.).

CAPITOLUL XXIV

1. Dar când fraţii au plecat, vrajba i-a întovărăşit şi, la despărţire, suspiciunile reciproce erau mai rele decât înainte: Alexandru şi Aristobul erau mâhniţi că i se recunoscuse lui Antipater întâietatea de vârstă, iar Antipater era la rândul lui invidios pe fraţii săi pentru că veneau imediat după dânsul. Dar, întrucât era foarte şiret din fire, el a ştiut să nu-şi divulge tainele şi, cu o perfidie mare, şi-a ascuns ura faţă de fraţii săi; iar aceştia, datorită obârşiei lor nobile, aveau obiceiul să spună pe şleau tot ce simţeau. Mulţi îşi dădeau osteneala să-i aţâţe, dar şi mai mulţi dintre prietenii lui Antipater s-au infiltrat în cercul lor, ca să-i spioneze din apropierea imediată. Aşa că fiecare cuvânt rostit de Alexandru ajungea numaidecât la Antipater, şi de la Antipater, amplificat cu adaosuri, la urechea lui Herodes. Astfel, chiar şi când făcea afirmaţii nevinovate, tânărul nu era scutit de bănuieli şi orice spusă a lui era deformată pentru a face loc calomniei vinovate. Dacă era mai slobod la gură, până şi lucrurile mărunte căpătau proporţii uriaşe. Antipater îşi trimitea mereu pe ascuns oamenii care să-l aţâţe pe Alexandru pentru ca minciuna să nu fie fără un oarecare suport real. Dacă numai o fărâmă din ceea ce se colporta părea adevărată, cu atât mai mult era acceptat restul. Prietenii săi de nădejde erau fie de o discreţie înnăscută, fie cumpăraţi cu ajutorul darurilor, astfel încât ei nu divulgau nimic din ceea ce trebuia tăinuit; nu greşeai prea mult dacă numeai viaţa lui Antipater un mister al infamiei. Prin mituire sau prin viclene măguliri cu care punea totul la cale, el a făcut din cei aflaţi în directă legătură cu Alexandru nişte trădători care transmiteau tot ce se vorbea ori se întâmpla la curtea lui. Înscenând minuţios orice detaliu, ca un bun actor, el îşi deschidea cu dibăcie căile care călăuzeau calomniile până la urechile lui Herodes şi lăsa pe alţii să le răspândească în vreme ce el adopta masca fratelui iubitor. Când sosea vreo veste defavorabilă lui Alexandru, el ştia să-şi joace bine rolul: Antipater lua mai întâi în derâdere cele transmise, ca mai apoi, treptat-treptat, să le facă verosimile, stârnind astfel nemulţumirea regelui. Totul

trebuia să aducă a complot, spre a da impresia că Alexandru plănuieşte asasinarea tatălui său; nimic nu adeverea mai bine calomniile îndreptate împotriva lui Alexandru decât apariţia lui Antipater în postura de apărător.

2. Toate acestea îl întărâtau pe Herodes şi pe cât restrângea de la o zi la alta dragostea lui faţă de tinerii prinţi, pe atât de mult o revărsa numai asupra lui Antipater. Aceeaşi cotitură o făceau şi curtenii, unii din proprie iniţiativă, alţii la comandă, precum Ptolemeu[225], cel mai bun prieten al regelui, fraţii lui[226] şi întreaga-i familie. Căci Antipater însemna totul şi, spre marea amărăciune a lui Alexandru, mai presus de toate era mama lui Antipater, iar ea se arăta mai rea decât o maşteră în sfaturile pe care le dădea doar împotriva prinţilor, urându-i pe copiii reginei mai mult decât pe nişte fii vitregi. Antipater era adulat de toţi pentru strălucitele sale perspective, în vreme ce fiecare întorcea spatele celor doi fraţi, potrivit ordinului regal, care interzicea favoriţilor să întreţină relaţii cu ei sau să le acorde cea mai mică importanţă. Nu numai prietenii aflaţi în interiorul regatului, ci şi cei din afara lui nu aveau de ce să fie speriaţi, căci nici un alt rege nu mai primise de la Caesar dreptul acordat lui Herodes de a cere extrădarea vreunuia dintre supuşii săi fugari, chiar şi de către oraşele care nu se aflau sub autoritatea lui. Tinerii prinţi erau străini de învinuirile care li se aduceau şi, datorită ignoranţei, căzeau tot mai mult în mreaja acestora, deoarece tatăl lor nu le făcuse niciodată reproşuri deschise. Puţin câte puţin, ei şi-au dat seama de starea lucrurilor după răceala cu care îi primea tatăl lor şi după izbucnirile tot mai furioase datorate unor situaţii neplăcute. Între timp, Antipater i-a făcut să devină ostili prinţilor pe unchiul lor Pheroras, ca şi pe mătuşa Salomeea, pe care o trata de parcă ar fi fost soţia lui, întreţinând conversaţii foarte strânse şi aţâţând-o împotriva

---

225 Acest ministru al lui Herodes este unul şi acelaşi cu cel menţionat alături de Sapphinius, prietenul său din Rhodos (n.e.).

226 Mai corect ar fi „fratele”, întrucât, dintre fraţii lui Herodes, unul singur mai era în viaţă: Pheroras (n.t.).

lor. Duşmănia ei era provocată de Glaphyra[227], soţia lui Alexandru, care nu contenea să se laude cu obârşia ei aleasă, de unde decurgea că toate femeile de la curte trebuiau să i se supună, întrucât din partea tatălui, se trăgea din Temenos[228], iar din partea mamei, cobora din Darius, fiul lui Hystaspes. Ea o batjocorea mereu pe sora lui Herodes pentru originea ei modestă, precum şi pe soţiile acestuia, susţinând că regele se căsătorise cu ele pentru frumuseţea corporală, nicidecum pentru stirpea lor nobilă. Într-adevăr, Herodes avea numeroase soţii, fiindcă datina strămoşească îngăduia iudeilor să aibă mai multe neveste, iar regele îşi găsea plăcerea în asta. Toate aceste femei îl urau pe Alexandru doar pentru trufia Glaphyrei şi pentru jignirile aduse de ea.

3. Dar şi Aristobul şi-a atras asupra lui mânia soacrei sale, Salomeea, şi aşa înfuriată deja de calomniile Glaphyrei, căci el reproşa întruna soţiei sale originea ei inferioară, plângându-se de faptul că el şi-a luat de nevastă o femeie din popor, în vreme ce fratele său se căsătorise cu o fiică de rege: cu lacrimi în ochi, ea a povestit toate acestea mamei sale, Salomeea, mai adăugă că cei din grupul lui Alexandru ameninţă că, dacă ar deţine ei puterea, mamele celorlalţi fraţi s-ar vedea trimise la războiul de ţesut, alături de sclave, iar pe fraţii lor i-ar face scribi ai satelor, anume ca să ia în derâdere educaţia pe care, chipurile, o primiseră. Auzind una ca asta, Salomeea n-a mai putut să-şi stăpânească mânia şi i-a comunicat totul lui Herodes. Era o martoră demnă de toată încrederea căci vorbea deschis împotriva propriului ginere. La dezlănţuirea furiei regale a contribuit o nouă calomnie: ajunsese la urechile regelui vestea că fiii Mariammei rostesc ades numele mamei lor cu lacrimi în ochi şi cu blesteme pe buze şi de fiecare dată, când tatăl lor dăruie câte o rochie de-a Mariammei uneia dintre tinerele

---

227 Fiica lui Archelaos Sisines, ultimul rege al Cappadociei elenistice (36 î.e.n. – 17 e.n.). Regele macedonean omonim (Archelaos I) din dinastia Argeazilor este un străbun al lui Alexandru cel Mare. Mama Glaphyrei provenea din casa regală armeană (n.e.).

228 Rege mitic din Argos (n.t.). Trecea drept strămoşul lui Archelaos I (n.e.).

femei cu care Herodes s-a căsătorit mai târziu, cutează să amenințe că, în locul hainelor regeşti, ele vor fi nevoite să poarte veşmintele pocăinței țesute din păr de capră.

4. Chiar dacă atitudinea trufaşă a tinerilor stârnea neliniştea lui Herodes, acesta nu-şi pierduse totuşi nădejdea că-i va aduce pe căi mai bune. I-a chemat aşadar la el, căci tocmai pleca într-o călătorie pe mare la Roma, şi le-a adresat niscaiva amenințări, ca rege, precum şi numeroase mustrări, ca părinte; i-a îndemnat să-şi iubească frații, promițându-le iertarea greşelilor comise până în prezent, dacă se vor îndrepta în viitor. Amândoi au respins însă învinuirile ce li s-au adus declarându-le palavre mincinoase şi au promis să se dezvinovățească prin faptele lor. La rândul său, regele ar trebui să pună capăt bârfelor şi să nu mai fie atât de credul, întrucât se vor găsi totdeauna inşi gata să le aducă învinuiri neîntemeiate, atâta vreme cât cineva le dă crezare.

5. Prin asemenea cuvinte, ei şi-au înduplecat lesne părintele şi astfel au îndepărtat într-adevăr primejdia pentru moment, dar îşi priveau viitorul nu fără îngrijorare. Căci între timp ei aflaseră că Salomeea îi duşmăneşte, aşijderi unchiul lor Pheroras. Ambii erau influenți şi primejdioşi, mai ales Pheroras: acesta împărțea cu Herodes prerogativele regale, cu excepția diademei, încasa 100 de talanți de pe urma proprietăților sale şi beneficia de venitul întregului teritoriu de dincolo de Iordan, primit în dar de la fratele său. Acesta îl numise Tetrarh[229], cu aprobarea lui Caesar şi-l socotise demn de o căsătorie princiară, dându-i de nevastă pe sora propriei sale soții. După moartea acesteia, Herodes îşi logodise fratele cu fiica lui cea mai mare, asigurându-i o zestre de 300 de talanți. Dar Pheroras, îndrăgostit de o sclavă, a refuzat să se căsătorească cu prințesa. Mâniat de această faptă, Herodes şi-a căsătorit fiica cu unul dintre nepoții săi[230] care mai târziu a murit în războiul cu parții. După câtăva vreme, lui Herodes i-a trecut supărarea, arătându-se îngăduitor cu boala lui de dragoste.

---

[229] Numirea a avut loc în anul 20 î.e.n. (n.e.).

[230] Unul dintre fiii lui Phasael (vezi *Antichități iudaice*, XVI, 7, 3) (n.t.).

6. Încă mai demult, pe când mai trăia încă regina[231], asupra lui Pheroras planase acuzația unei tentative de otrăvire a regelui. Acum însă denunțurile se strânseseră cu nemiluita, astfel că, oricât de mult şi-ar fi iubit fratele, Herodes a fost nevoit să dea crezare zvonurilor, fiind cuprins de teamă. După ce a supus torturilor pe mulți dintre cei suspectați că ştiu ceva, la sfârşit a venit şi rândul prietenilor lui Pheroras. Dintre aceştia, n-a recunoscut nimeni existența vreunui complot, s-a aflat însă că Pheroras se pregătea să fugă la parți, luându-şi iubita cu el, şi că la proiectata lui fugă uneltise Costobar[232], soțul Salomeei, cel cu care fusese căsătorită de către rege, după executarea primului ei soț[233], datorită adulterului. Nici măcar Salomeea nu era scutită de acuzații: fratele ei Pheroras o învinuia că făcuse o învoială de căsătorie[234] cu Syllaeus, care guverna Arabia în numele regelui său Obaida, cel mai înverşunat duşman al lui Herodes. Deşi toate acuzațiile aduse de Pheroras au fost dovedite, ea a fost iertată şi regele l-a absolvit şi pe Pheroras de toate abaterile săvârşite[235].

7. Astfel furtuna care zgâlțâia casa lui Herodes s-a adunat şi s-a abătut în întregime deasupra creştetului lui Alexandru. Regele avea trei eunuci pe care îi prețuia din cale-afară, după cum reieşea din îndatoririle lor: unul era însărcinat să-i toarne vin în pahar, altul să-l servească la masă, iar al treilea îl slujea la culcare, dormind în odaia regelui. Alexandru i-a ademenit pe tustrei prin daruri bogate, făcând din ei obiectul voluptății sale. Cum a aflat de isprava asta, Herodes i-a supus unei anchete chinuitoare pe tustrei: ei au recunoscut

---

231 Aluzie la Mariamme, care, după toate aparențele, a fost singura dintre soțiile lui Herodes distinsă cu acest titlu (n.t.).

232 Acest iduniean va fi şi el executat de către Herodes (25-24 î.e.n.) fiindcă adăpostise în casa lui nişte rude îndepărtate ale Haşmoneilor (n.e.).

233 Vezi Flavius Josephus, *Cartea întâi,* cap. XXII, paragr. 4 şi 5 (n.t.).

234 Potrivit *Antichităților iudaice,* XVI, 7, 6, această căsătorie nu s-a perfectat deoarece Syllaeus a refuzat să treacă la iudaism (n.t.).

235 Vezi în special *Antichitățile iudaice,* XVI, 7, 3 – 7.6. Acuzația adusă aici lui Pheroras va fi tratată în următorul capitol încă o dată, mai pe larg (n.t.).

că avuseseră relații amoroase cu Alexandru, dar au dezvăluit şi felul cum au fost seduşi prin făgăduieli şi cum au fost înşelați de Alexandru, care le-a spus că nu trebuie să mai spere nimic de la Herodes, moşneag fără ruşine, vopsindu-şi părul numai pentru ca să pară tânăr. E spre interesul lor să țină mai degrabă la dânsul, care va moşteni tronul chiar şi în pofida voinței tatălui său şi în scurtă vreme se va răzbuna pe duşmanii săi, făcându-şi fericiți prietenii şi, înaintea tuturor, pe ei înşişi. Au mai adăugat că de pe acum oamenii de vază umblă după favoarea lui Alexandru, comandanții de oşti şi cei cu grade mari întâlnindu-se pe ascuns cu el.

8. Aceste destăinuiri l-au speriat pe Herodes atât de mult încât nici n-a cutezat pentru moment să le facă cunoscute; a trimis în schimb, zi şi noapte, spioni, cerându-le să-l informeze despre tot ce se întâmpla şi, oricine îi dădea de bănuit, era trimis fără întârziere la moarte. Palatul era năpădit de o nelegiuire fără margini. Fiecare scornea calomnii dictate de ura şi duşmăia lui şi mulți erau cei ce abuzau de furia ucigătoare a regelui în dauna potrivnicilor proprii. Orice minciună era crezută imediat, iar pedepsele erau mai prompte decât acuzațiile false. Unul care de-abia devenise acuzator ajungea să fie imediat acuzat la rândul său, fiind dus la execuție împreună cu cel condamnat din vina lui. Cercetările amănunțite erau înlăturate, căci era vorba de grija regelui pentru propria lui viață. Atât de amarnică era îndârjirea lui încât nu mai vedea cu ochi buni nici pe cei mai presus de orice vinovăție, purtându-se brutal chiar şi cu prietenii apropiați. Multora le-a interzis accesul în palat, iar pe cei până la care mâna lui nu era în stare să ajungă, căuta să-i lovească cu vorbe grele. Pentru a împovăra situația şi aşa dificilă a lui Alexandru, Antipater şi-a grupat rudele într-o trupă compactă, împroşcându-şi adversarul cu toate calomniile posibile. Minciunile şi intrigile urzite de Antipater şi de acoliții săi ajunseseră să-l sperie pe rege în aşa măsură încât i se părea că-l vede mereu în fața sa pe Alexandru cu sabia îndreptată împotriva lui. De aceea a ordonat grabnica arestare a lui Alexandru, apoi a trecut la torturarea prietenilor săi. Cei mai mulți au murit fără să sufle o vorbă nedictată de conştiința lor curată. Cei care,

datorită torturilor, au recurs la minciuni, au susţinut că Alexandru împreună cu fratele său Aristobul plănuiesc să curme viaţa regelui, aşteptând doar prilejul de a-l asasina la o vânătoare, pentru ca apoi să fugă la Roma. Acestor mărturisiri neverosimile şi smulse sub ameninţarea cu moartea, prin torturi, regele le-a dat crezare, mângâindu-se singur cu întemniţarea fiului său, pe care n-o socotea drept o măsură dreaptă.

CAPITOLUL XXV

1. Când Alexandru a priceput că e cu neputință să schimbe convingerea tatălui său, s-a decis să înfrunte primejdia fățiş: a scris patru cărți îndreptate împotriva inamicilor săi, unde şi-a recunoscut criminala tentativă de atentat, dar a demascat complicitatea celor mai mulți dintre ei, îndeosebi a lui Pheroras şi a Salomeei. Acesta s-a strecurat noaptea în odaia lui de dormit, silindu-l să se culce cu ea. Cărțile sale pline de învinuiri aduse unor persoane influente au încăput pe mâinile regelui. A venit degrabă în Iudeea Archelaos, îngrijorat de soarta ginerelui şi a fiicei sale. El le-a adus un ajutor bine cumpănit şi, prin viclenia lui, a reuşit să înlăture primejdioasa mânie a regelui. Deabia sosit la Herodes, el i-a spus cu glas tare: „Unde este ginerele meu nelegiuit? Unde pot să dau cu ochii de capul ucigaşului de tată, ca să-l zdrobesc cu mâinile mele? Şi fiicei mele o să-i hărăzesc soarta bunului ei soț; căci, deşi n-a participat la atentatul său, ea s-a întinat prin legătura ei matrimonială cu un astfel de bărbat. Mă uimeşte răbdarea de care dai dovadă tu, cel pândit de capcane, precum şi faptul că Alexandru mai trăieşte încă. Când am plecat din Cappadocia, să ajung degrabă aici, mi s-a părut firesc să-l găsesc deja executat pe Alexandru şi, împreună cu tine, s-o trag la răspundere pe fiica mea, pe care i-am dat-o de soție din respect față de rangul tău înalt. Acum va trebui să hotărâm pentru amândoi. Iar dacă tu te vei dovedi un părinte prea inimos pentru a-şi pedepsi fiul care a urmărit să-ți curme viața, va trebui să ne împrumutăm unul altuia mâinile şi întâiul să preia furia celui de al doilea!”

2. Prin vacarmul cuvintelor sale, a reuşit să câştige încrederea regelui, cu toate că la început el s-a arătat destul de reținut. Herodes i-a dat lui Archelaos să citească cărțile scrise de Alexandru, parcurgându-le împreună conținutul, spre a poposi atent la fiecare capitol în parte. De această ocazie s-a folosit pentru reuşita stratagemei sale Archelaos şi, puțin câte puțin, a strămutat întreaga vină asupra persoanelor menționate în carte, cu precădere asupra lui Pheroras. De îndată ce a constatat că regele îi dădea crezare,

el a spus: „Trebuie să cercetăm cu atenție: nu cumva tânărul este prada căzută în capcanele întinse de aceşti ticăloşi, tu nefiind deloc prada râvnită de tânăr? Căci nu văd niciun motiv care l-ar fi mânat spre o crimă atât de abjectă, deoarece el se bucura deja de onoruri regeşti, sperând să devină moştenitorul tronului, în afară de cazul când ar fi existat nişte indivizi gata să îndrume spre rău nechibzuința lui tinerească. Mai apar şi asemenea mişei în stare să sucească nu numai tinerilor capul, ci chiar şi vârstnicilor, ducând de râpă atât familii pline de strălucire, cât şi regate întregi”!

3. Aceste cuvântări l-au înduplecat pe Herodes şi, pe măsură ce furia lui împotriva lui Alexandru scădea treptat, în aceeaşi măsură sporea indignarea lui împotriva lui Pheroras, căci el era subiectul predilect al celor patru cărți. Când Pheroras şi-a dat seama de brusca schimbare a atitudinii regelui față de el, precum şi de puternica influență exercitată de prietenia lui Archelaos, a conchis că nu se poate salva pe căi cinstite, recurgând la mijloace mai puțin onorabile. Fără a se mai sinchisi de Alexandru, el s-a dus să ceară protecția lui Archelaos. Acesta i-a explicat că nu vede cum ar putea să ceară îndurare pentru un om împovărat de acuzații atât de grave, din care rezultă limpede că a complotat împotriva regelui său, fiind neîndoielnic vinovat şi de nenorocirile abătute acum asupra tânărului prinț. Cel mult – a mai spus el – dacă vrea să renunțe la vicleşuguri şi la tăgăduirea faptelor, şi să recunoască toate nelegiuirile care i se impută, venind să ceară iertare lui Herodes, cu deplină încredere în dragostea sa frățească: în acest caz, el şi-ar da toată osteneala să-l ajute.

4. Pheroras a acceptat această propunere şi, ca să inspire cât mai multă compasiune, şi-a pus veşminte negre şi cu ochii scăldați în lacrimi, s-a aruncat la picioarele lui Herodes, aşa cum mai făcuse în atâtea rânduri; l-a rugat să-l ierte, recunoscând că este un nelegiuit şi că a făptuit toate infamiile de care era învinuit, dar a deplâns rătăcirea minții sale precum şi nebunia pricinuită de dragostea lui pentru o

femeie[236]. După ce l-a făcut pe Pheroras să devină şi acuzator şi martor împotriva propriei sale persoane, Archelaos a intervenit în favoarea lui şi s-a străduit să potolească mânia lui Herodes, slujindu-se de exemple oferite chiar de familia lui: şi el a îndurat necazuri şi mai mari provocate de fratele său punând legile naturii mai presus de răzbunare. Căci la unele regate, ca şi la oamenii corpolenţi există mereu o excrescenţă gata să se inflameze datorită greutăţii pe care o suportă, dar ea nu trebuie extirpată, ci tratată cu leacuri liniştitoare.

5. Prin multe intervenţii asemănătoare, Archelaos a izbutit să-l facă pe Herodes mai indulgent cu Pheroras: în schimb el a persistat aparent în indignarea sa împotriva lui Alexandru şi a spus chiar că vrea s-o despartă pe fiica sa de dânsul şi s-o ia acasă, mergând până acolo încât l-a silit pe Herodes să intervină în favoarea tânărului, şi să-l roage s-o redea pe Glaphyra în căsătorie lui Alexandru. Cu un aer de sinceritate deplină, Archelaos s-a prefăcut că-i îngăduie să-i mărite fiica cu oricare alt bărbat în afară de Alexandru: căci el dorea mai înainte de toate să se menţină relaţiile dintre el şi Herodes stabilite prin legături matrimoniale. Regele l-a asigurat că-şi va primi fiul ca pe un dar al lui Archelaos dacă va accepta să nu desfacă această căsătorie întrucât pe de o parte soţii au deja copii împreună, pe de altă parte tânărul prinţ îşi iubeşte foarte mult soţia: dacă rămân împreună şi de-acum încolo, ea va fi pentru el leacul împotriva greşelilor deja comise; dacă însă ea va fi smulsă, atunci el ar putea ajunge în culmea disperării, căci acolo unde sufletul este desfătat de bucurii casnice, impetuozitatea tinerească se domoleşte. Nu fără a opune rezistenţă, Archelaos s-a lăsat în sfârşit înduplecat şi s-a împăcat cu Alexandru, împăcând totodată şi pe tânăr cu părintele său. A mai adăugat că, oricum, prinţul trebuie să plece la Roma, ca să aibă o întrevedere cu Caesar, căruia el îi trimisese o scrisoare, relatându-i tot ce s-a întâmplat.

6. Astfel a izbutit stratagema prin care Archelaos şi-a scăpat ginerele de primejdie şi timpul rămas după împăcare a fost umplut cu ospeţe şi vesele petreceri amicale. La

---

[236] Sclava menţionată în cap. XXIV, paragr. 5 (n.t.).

plecarea lui Archelaos, Herodes i-a adus în dar 70 de talanți, un tron de aur încrustat cu pietre prețioase, câțiva eunuci şi o concubină ce se numea Pannychis; pe prietenii din suita lui Archelaos i-a onorat aşijderea potrivit rangului lor. De asemenea, şi rudele lui Herodes, la porunca acestuia, i-au oferit bogate daruri lui Archelaos. Apoi el a fost însoțit până la Antiohia de către Herodes şi nobilii țării.

CAPITOLUL XXVI

1. Puțin mai târziu a poposit în Iudeea un bărbat mult mai iscusit în vicleşuguri decât Archelaos, care nu numai că a zădărnicit împăcarea obținută de el în favoarea lui Alexandru, dar a adus şi sfârşitul prințului. Era un lecedemonian cu numele de Eurycles[237], pe care lăcomia lui de bani îl făcuse să se infiltreze în regatul iudeu, căci Grecia nu mai putea să îndure mania lui de risipă. Lui Herodes i-a adus nişte daruri extraordinare, ca momeală pentru a obține ceea ce urmărea el să vâneze, primind în schimbul lor cadouri mult mai valoroase decât cele aduse de el. Fără a se mulțumi cu aceste daruri curate, el socotea că trebuie să cumpere favoarea suveranului cu prețul sângelui vărsat. L-a prins în mrejele sale prin linguşeli, cuvinte bine ticluite şi laude fățarnice la adresa lui. A întrezărit repede caracterul lui Herodes şi, prin spusele sale făcând totul ca să-i fie pe plac, a devenit unul din prietenii lui cei mai apropiați: căci şi regele şi toți curtenii lui arătau bucuroşi cea mai înaltă considerație spartanului de dragul patriei sale[238].

2. Când acest om a aflat metehnele casei regale, adică dihonia dintre frați şi atitudinea diferită a părintelui lor față de fiecare în parte, Eurycles a acceptat mai întâi ospitalitatea lui Antipater, apoi a simulat amiciția lui față de Alexandru, făcând să treacă în chip mincinos drept un vechi tovarăş al lui Archelaos. Din aceste motive, el a fost primit ca un prieten de nădejde pe care Alexandru l-a prezentat numaidecât fratelui său Aristobul. Versat în toate rolurile, reuşind să fie pe placul fiecăruia într-un anume fel, de preferință însă, el a fost mercenarul lui Antipater şi trădătorul lui Alexandru. Primului îi reproşa faptul că, fiind cel mai vârstnic dintre prinți, nu se sinchiseşte de cei care îi întind curse, ca să-i năruie speranțele de domnie; celuilalt îi obiecta că, deşi este fiul unei regine şi soțul unei fiice de rege,

---

[237] C. Iutius Eurycles a luptat împotriva lui Antonius alături de Caesar, care i-a încredințat cârmuirea Spartei sale natale (n.e.).

[238] Iudeii au întreținut în repetate rânduri legături de prietenie cu lacedemonienii ivezi *Antichități iudaice,* XII, 4, 10, XIII, 5, 8 (n.t.).

admite ca feciorul unei femei din popor să ajungă moştenitorul tronului, mai ales că, datorită lui Archelaos, are spatele pe deplin asigurat. Deoarece Eurycles îl minţise că ar fi prietenul lui Archelaos, tânărul prinţ l-a socotit drept sfetnic demn de încredere: aşadar, fără niciun ocol, şi-a revărsat la sânul lui ura ce i-o purta lui Antipater, spunându-i chiar că, de vreme ce i-a ucis mama, nu-i de mirare ca Herodes, să-i despoaie fiii şi de regatul care fusese al ei. Eurycles a întâmpinat aceste vorbe simulând mila şi regretul său profund. După ce l-a ademenit cu perfidie şi pe Aritobul să formuleze plângeri asemănătoare, prinzând în laţ pe cei doi fraţi prin învinuiri aduse tatălui lor, el s-a grăbit să-i împărtăşească lui Antipater secretele sale. A adăugat de la sine o născocită ştire despre complotul urzit de cei doi fraţi, urmărind uciderea mişelească a tatălui lor şi nu le mai rămânea decât să se năpustească asupra lui cu sabia trasă din teacă. Pentru aceste dezvăluiri el era răsplătit cu mari sume de bani şi l-a lăudat pe Antipater înaintea lui Herodes. În cele din urmă punând la cale făţiş, pentru aşteptatul său câştig, pieirea lui Aristobul şi Alexandru, le-a devenit acuzator în faţa tatălui lor. După scurtă vreme, s-a dus să-l întâlnească pe Herodes, căruia i-a spus că vine să-i salveze viaţa în schimbul binefacerilor de care s-a bucurat din partea lui, redându-i lumina zilei pentru ospitalitatea acordată. De multă vreme a fost ascuţită sabia hărăzită lui iar mâna dreaptă a lui Alexandru este gata să-l lovească: el însuşi întârziase executarea loviturii, prefăcându-se că se asociază cu un tovarăş la complot. Alexandru i-a spus că Herodes nu s-a mulţumit să domnească într-o ţară care nu-i aparţinea şi, după uciderea reginei, i-a prădat regatul, ci a ales ca moştenitor al tronului pe un bastard, transmiţând blestematului de Antipater coroana bunicului lor. Va lua asupra lui răzbunarea umbrelor lui Hyrcanos şi Mariamme; căci nu se cuvine să preia domnia din mâna unui asemenea tată fără vărsare de sânge. De fapt nu trecea nicio zi fără ca Alexandru să nu fie hărţuit, fără ca fiecare din vorbele rostite de el să nu fie răstălmăcite: dacă venea cumva vorba de originea aleasă a altor oameni, el era umilit fără motiv de Herodes care îi zicea: „Doar Alexandru este de viţă nobilă şi

de aceea îşi disprețuieşte tatăl pentru că se trage dintr-o familie de rând!" La vânătoare, tăcerea lui era interpretată drept o ofensă; dacă aduce altcuiva o laudă, acela se credea luat în derâdere. În orice ocazie îl repezea cu brutalitate Herodes, care era afectuos numai cu Antipater. De aceea ar prefera să moară dacă atentatul împotriva lui Herodes ar da greş; dacă tatăl va muri asasinat, şi el îşi va căuta salvarea, mai întâi la socrul său Archelaos, unde va găsi lesne refugiul, apoi la Caesar, care până acum n-a cunoscut adevăratul caracter al lui Herodes. De astă dată nu va mai sta în fața lui Caesar, ca data trecută, tremurând la vederea tatălui său şi nu se va mărgini la acuzațiile care i se aduc personal; ci mai întâi va scoate la lumina zilei mizeria poporului căruia impozitele i-au stors până şi măduva din oase; apoi va arăta în ce fel de orgii şi destrăbălări sunt risipiți banii pătați cu sânge nevinovat, ce fel de oameni s-au îmbogățit din avuția cetățenilor şi în ce scop şi în favoarea cui erau oferite în dar oraşe întregi; la urmă va pune să se cerceteze trista soartă a bunicului[239] şi a mamei sale şi va da în vileag toate fărădelegile comise de cârmuirea actuală, îndoindu-se foarte mult că el va mai fi atunci înfierat ca ucigaş de tată!

3. După ce a terminat să înşire monstruoase scorneli puse pe seama lui Alexandru, Eurycles l-a copleşit cu laude pe Antipater; el era singurul care îşi iubea părintele şi doar datorită lui complotul nu avusese pentru acum sorți de izbândă. Herodes, care nu apucase să-şi redobândească întregul calm de pe urma necazurilor anterioare, a fost cuprins de o furie cumplită. Atunci Antipater s-a folosit de ocazia prielnică şi a născocit încă odată acuzatori împotriva fraților săi, care au susținut că aceştia au tainice întâlniri cu Iucundus şi Tyrannus, doi foşti ofițeri din cavaleria regală, care tocmai fuseseră eliberați din funcția lor datorită unor intrigi care au displăcut. Aceste veşti au sporit şi mai mult indignarea lui Herodes care i-a supus pe amândoi unor torturi. Ei n-au recunoscut nimic din ceea ce li se imputa pe nedrept; dar a fost adusă ca mărturie o scrisoare a lui

---

[239] În realitate, străbunicul, căci Hyrcanos era bunicul mamei sale (n.e.).

Alexandru către comandantul fortăreţii Alexandreion[240], prin care îi cerea să-l adăpostească în cetate împreună cu fratele său Aristobulos, după asasinarea tatălui lor, punându-le la dispoziţie armele şi celelalte mijloace de apărare. Alexandru a declarat că această scrisoare este o plastografie realizată de Diophantos. Acest Diophantos era secretar al regelui, lipsit de scrupule şi abil în imitarea scrierii oricui; dovedindu-se că mai săvârşise numeroase asemenea falsificări, el a fost executat în cele din urmă pentru acest soi de delict. Când Herodes l-a supus torturilor şi pe comandantul fortăreţei, n-a reuşit să smulgă de la el nicio mărturisire privitoare la învinuirea care i se aducea.

4. Dar, cu toate că dovezile culese erau şubrede, regele şi-a pus feciorii sub supraveghere strictă, fără să-i înlănţuiască deocamdată. Dar pe Eurycles, care abătuse prăpădul asupra casei sale şi era născocitorul odioasei înscenări, l-a numit salvatorul şi binefăcătorul său, dăruindu-i 50 de talanţi. Fără să mai aştepte ca nelegiurirea lui să iasă la iveală, el a fugit în Cappadocia, unde a cutezat să susţină că îl împăcase pe Herodes cu Alexandru, obţinând astfel bani şi de la Archelaos. Apoi a plecat în Grecia, unde şi-a folosit avuţia agonisită prin necinste tot pentru scopuri nelegiuite. Reclamat în două rânduri la Caesar că stârnise răzmeriţe în întreaga Ahaie şi jefuise cetăţile, a fost în sfârşit trimis în exil. Astfel şi-a ispăşit el fărădelegile comise faţă de Alexandru şi Aristobul.

5. Merită să contrapunem atitudinii acestui spartani pe cea a lui Euarestos Cosianul[241]. El era unul din cei mai buni prieteni ai lui Alexandru, sosind în Iudeea cam în acelaşi timp cu Eurycles. Când regele l-a anchetat cu privire la nelegiuirile atribuite lui Alexandru de Eurycles, el a spus sub pecetea jurământului că nu aflase nimic din ceea ce se punea pe seama prinţilor. Dar această mărturie a lui Euarestos n-a ajutat cu nimic acestor nefericiţi, căci Herodes nu-şi pleca urechea decât la zvonurile răutăcioase şi, ca să te ia cumva

---

[240] Vezi *Antichităţi iudaice,* XVI, 10, 4 (n.t.).

[241] Locuitor din insula Cos (n.t.). În lista preoţilor lui Apolo din Halasama figurează în anul 12 î.e.n. Numele lui Gallus Iulius Euaretanus (n.e.).

în seamă, trebuia să creadă în aceleaşi lucruri şi să se înfurie împreună cu el.

CAPITOLUL XXVII

1. Cea care a aţâţat cruzimea lui Herodes împotriva fiilor săi a fost Salomeea. Ca s-o atragă în mreaja primejdiilor care îl păşteau pe cea care îi era soacră, şi mătuşă, Aristobul i-a trimis o solie prin care o sfătuia să fie cu ochii în patru: regele a pus la cale executarea ei pentru acuzaţiile care îi fuseseră aduse de mai înainte, anume că de dragul arabului Syllaeus, pe care tânjea să-l ia de bărbat, i-a divulgat acestuia secretele regelui, care îl socotea cel mai mare duşman al său. Acesta a fost ultimul vârtej care i-a înghiţit definitiv pe tinerii încolţiţi de furtună. Salomeea a fugit degrabă la rege şi i-a dat să citească avertismentul pe care tocmai îl primise. Pierzându-şi stăpânirea de sine, Herodes a dat ordin ca fiii săi să fie puşi în lanţuri şi despărţiţi unul de altul. Apoi a trimis numaidecât pe tribunul militar Volumnius şi pe curteanul său Olympus până la Caesar cu un raport scris despre denunţurile făcute. Aceştia au călătorit pe mare până la Roma, unde au înmânat destinatarului scrisoarea regală; Caesar a fost cuprins de o sinceră milă faţă de prinţi, dar a socotit că nu se cuvine să ştirbească autoritatea părintelui asupra fiilor săi. El a răspuns printr-o scrisoare lui Herodes, pe care l-a lăsat stăpân deplin asupra casei sale, adăugând totuşi că ar fi înţelept ca pentru cercetarea conspiraţiei să constituie un consiliu de judecată alcătuit din rudele sale şi din guvernatorii provinciali; dacă se va dovedi vina lor, ei merită să moară, dacă însă ei au intenţionat numai să fugă, trebuie să li se aplice o pedeapsă mai blândă.

2. Herodes i-a respectat îndrumările şi, ducându-se la Berytus[242], oraşul recomandat de Caesar în acest scop, a convocat acolo tribunalul. Potrivit indicaţiilor transmise prin scrisori de Caesar, preşedinţia era deţinută de guvernatorul

---

[242] Colonia Iulia Augusta Felix Beritus, întemeiată de romani în anul 14 î.e.n. Pe teritorul unui vechi oraş cananean de pe coasta septentrională a Feniciei, devenit centru important al administraţiei imperiale (azi Beirut, Liban) (n.e.).

Satuminus[243] şi legaţii Pedanius împreună cu administratorul finanţelor Volumnius; apoi veneau la rând *rudele* şi *prietenii,* printre care Salomeea şi Pheroras, în sfârşit, toţi nobilii din Siria, cu excepţia regelui Archelaos: ca socru al lui Alexandru, el nu inspira încredere lui Herodes. Ca o măsură de precauţie, regele nu şi-a adus feciorii la proces, ştiind prea bine că, numai prin înfăţişarea lor, ar fi inspirat milă tuturora, iar dacă li se dădea şi cuvântul să se apere, Alexandru ar fi spulberat uşor acuzaţiile. Ei au fost ţinuţi sub pază strictă în Platane, un sat din teritoriul sidonienilor.

3. Regele s-a ridicat şi a vorbit cu înverşunare împotriva fiilor săi, de parcă ar fi fost de faţă. Acuzaţia privitoare la planul lor de a-l ucide a fost menţionată în treacăt, deoarece el singur simţea că ea nu stătea în picioare din lipsă de probe; în schimb, a înfăţişat pe larg membrilor tribunalului dojenile jignitoare, batjocurile, insultele şi nenumăratele înjosiri pe care el le socotea mai greu de îndurat decât moartea. Întrucât nimeni nu l-a contrazis, s-a văicărit ca şi cum el ar fi cel ce suportă condamnarea chiar şi în cazul când ar obţine o amară victorie asupra fiilor săi; după aceea, a cerut părerea fiecăruia în parte. Cel dintâi şi-a spus părerea Satuminus, care i-a condamnat pe tinerii prinţi, dar nu la pedeapsa cu moartea; căci nu se cuvine ca el, tatăl a trei feciori prezenţi la proces, să se pronunţe pentru uciderea copiilor unui alt părinte. De aceeaşi părere au fost cei doi delegaţi ai săi, exemplul lor fiind urmat de alţii. Volumnius a fost cel dintâi care a acceptat pedeapsa capitală, iar cei care au urmat la rând s-au pronunţat pentru condamnarea la moarte a tinerilor, unii din slugărnicie, alţii din ura lor faţă de Herodes, niciunul însă din ură faţă de acuzaţi. Întreaga Sirie, ca şi Iudeea, aşteptau cu sufletul la gură deznodământul acestei tragedii. Dar nimeni nu credea că Herodes îşi va împinge cruzimea chiar până la executarea fiilor săi. Totuşi, el i-a târât până la Tyrus, de unde a plecat cu o corabie până la Caesarea, spre a cumpăni cum să le ia viaţa.

---

[243] C. Sentius Satuminus, guvernatorul Siriei între 9-6 î.e. N. (n.e.).

4. Un bătrân soldat al regelui cu numele de Tiron avea un fiu care era prietenul cel mai de nădejde al lui Alexandru, el însuşi îndrăgind mult pe cei doi prinţi: cumplita supărare pricinuită de condamnarea acestora l-a făcut să-şi piardă stăpânirea de sine. Mai întâi a alergat la întâmplare, strigând că dreptatea a fost călcată în picioare, că adevărul a pierit, că natura a luat-o razna, iar lumea e plină de nedreptăţi, într-un cuvânt tot ceea ce durerea poate inspira unui om pentru care viaţa nu mai are niciun rost. La sfârşit, a cutezat să se înfăţişeze regelui şi să-i spună următoarele: „Mi se pare că cel mai rău dintre demoni a pus stăpânire pe tine, tu care, în dauna făpturilor demne să-ţi fie nespus de dragi, dai crezare celor mai mari nelegiuiţi, dacă este adevărat că Pheroras şi Salomeea, condamnaţi de tine la moarte în atâtea rânduri, te-au convins cu calomniile lor la adresa copiilor tăi! Ei nu fac altceva decât să te lase fără urmaşii legitimi, ca să nu le mai rămână decât Antipater, pe care ei îl vor drept rege, spre a-l mânui mai lesne după placul lor. Ia aminte ca nu cumva moartea fraţilor să atragă după ea ura soldaţilor tăi: căci în toată oştirea nu găseşti unul care să nu aibă sinceră milă de cei doi prinţi; iar cât priveşte comandanţii, mulţi îşi exprimă deschis nemulţumirea lor!” După aceea, el a spus şi numele celor nemulţumiţi. Pe toţi aceştia i-a arestat regele, împreună cu soldatul bătrân şi cu fiul său.

5. Între timp, unul dintre bărbierii curţii, cu numele de Tryphon, cuprins de nu ştiu ce nebunie trimisă de zei, a năvălit, învinuindu-se singur, şi a spus: „Acest Tiron a vrut să mă convingă şi pe mine ca, în timpul bărbieritului, să te ucid cu briciul meu, promiţându-mi în schimb o bogată răsplată din partea lui Alexandru”. Auzind una ca asta, Herodes a supus torturilor pe Tiron, împreună cu fiul său şi cu bărbierul curţii: primii doi au tăgăduit totul şi bărbierul n-a mai adăugat nimic. Aşadar Herodes a poruncit ca Tiron să fie torturat şi mai crâncen. Răzbit de milă, fiul a tăgăduit regelui că va mărturisi totul dacă îi va cruţa viaţa tatălui său. Când Herodes i-a acceptat propunerea, el a spus că tatăl său a vrut să-l omoare la instigarea lui Alexandru. Unii pretind că el a scornit această minciună pentru a-l scăpa pe tatăl său de torturi, alţii, că acesta era adevărul.

6. Herodes a convocat poporul la o adunare şi i-a acuzat pe comandanţi şi pe Tiron, asmuţind mulţimea împotriva acestora: sub loviturile de toiege şi grindina de pietre aruncate asupra lor, ei au murit pe loc o dată cu bărbierul. Dar pe fiii săi i-a trimis la Sebaste[244], oraş situat nu departe de Caesareea şi a poruncit ca ei să fie sugrumaţi acolo. Porunca a fost dusă la îndeplinire numaidecât. Trupurile neînsufleţite le-a adus în fortăreaţa Alexandreion, ca să-şi afle odihna veşnică alături de Alexandru, părintele mamei lor. De acest sfârşit cumplit au avut parte Alexandru şi Aristobul.

[244] Samaria (n.t.).

CAPITOLUL XXVIII

1. Antipater era acum moştenitorul de necontestat al tronului, dar ura poporului care apăsa asupra lui devenise greu de suportat, deoarece se ştia bine că el era cel ce urzise toate calomniile la adresa fraţilor săi. L-a cuprins însă o frică fără margini când vedea cum cresc copiii victimelor sale. Căci de la Glaphyra, Alexandru a avut doi feciori: Tigrane şi Alexandru; iar Aristobul a avut de la Berenice, fata Salomeei, următorii fii: Herodes, Agrippa şi Aristobul şi următoarele fiice: Herodiada şi Mariamme. După executarea lui Alexandru, Herodes a trimis-o pe Glaphyra înapoi în Cappadocia, împreună cu zestrea ei; în schimb pe Berenice, soţia lui Aristobul, a măritat-o cu fratele mamei lui Antipater[245]. Această căsătorie a fost pusă la cale de Antipater, ca să se împace cu Salomeea, cu care era în duşmănie. A căutat să-l atragă de partea lui şi pe Pheroras cu cadouri şi alte atenţii, făcând acelaşi lucru şi cu prietenii lui Caesar, cărora le trimitea importante sume de bani la Roma. La fel şi pe toţi cei ce făceau parte din suita lui Satuminus din Siria i-a împovărat de daruri. Totuşi, cu cât oferea mai mult, cu atât era mai urât fiindcă se ştia că dărnicia lui nu pleca din noblețea caracterului, risipa lui Fiind dictată de frică. Aşa se făcea că primitorii darurilor nu-i deveneau cu nimic mai binevoitori, iar cei ce nu se alegeau cu nimic de la el îl duşmăneau cu atât mai mult. Totuşi, dărnicia lui creştea mereu de la o zi la alta, deoarece şi-a dat seama că, infirmându-i propriile speranţe, regele avea grijă de copiii rămaşi orfani şi prin mila revărsată asupra urmaşilor săi îşi arăta căinţa pentru fiii ucişi din ordinul lui.

2. Într-o bună zi, Herodes şi-a strâns laolaltă *rudele* şi *prietenii,* le-a înfăţişat copiii şi, cu ochii scăldaţi în lacrimi, le-a zis următoarele:

„Un demon răuvoitor mi-a smuls pe taţii acestor vlăstare, dar glasul naturii şi mila faţă de nişte orfani mă îndeamnă

---

[245] Theudion, fratele lui Doris (vezi *Antichităţile iudaice,* XVI, 4, 2, iar în prezenta lucrare cap. XXX, paragr. 5 (n.t.).

să-i iau sub oblăduirea mea. Ca atare, îmi dau osteneala ca, întrucât am fost un părinte atât de nefericit, barem ca bunic să fiu mai milostiv şi, după moartea mea las celor mai buni prieteni grija ocrotirii lor. Pe fiica ta, Pheroras, o logodesc cu cel mai vârstnic dintre fraţi, fiii lui Alexandru, pentru ca tu să fii tutore al lui, prin datoria ta de rudă apropiată. Pe fiul tău, Anti pater, îl logodesc cu fiica lui Arisobul, pentru ca astfel să devii tatăl acestei orfane. În schimb, sora ei să-l ia în căsătorie pe Herodes, fiul meu, având ca bunic din partea mamei sale un Mare Preot. Deci să accepte deciziile mele oricine mă iubeşte, nimeni să nu încerce să-mi încalce hotărârile dacă mi-e prieten adevărat, îl rog pe Dumnezeu să binecuvânteze aceste legături matrimoniale, spre binele ţării şi al urmaşilor mei şi să-mi privească copiii cu un ochi mai blând decât pe părinţii lor".

3. Încă din timpul rostirii acestor vorbe el a izbucnit în lacrimi, a unit între ele mâinile copiilor şi, după ce l-a îmbrăţişat pe fiecare în parte, a dizolvat adunarea. Dar Antipater a rămas din capul locului înmărmurit, supărarea care i se citea pe chip putând fi observată de toţi cei de faţă. A socotit că atenţia acordată de tatăl său orfanilor însemna prăbuşirea lui: căci totul va fi iarăşi pus în cumpănă dacă fiii lui Alexandru vor avea ca sprijinitori, în afară de Archelaos, pe Pheroras, care era Tetrarh[246], El îşi dădea seama de ura pe care i-o purta poporul, plin de milă faţă de orfani, respectul cu care i-a înconjurat poporul, încă din timpul vieţii, pe fraţii săi şi amintirea frumoasă pe care le-au păstrat-o şi după moartea lor. Toate acestea l-au determinat să zădărnicească logodnele cu orice preţ.

4. El a ezitat să recurgă la vicleşuguri ca să-şi atragă favoarea tatălui său deoarece îl ştia iute la mânie şi gata oricând să intre la bănuieli. Dar şi-a luat inima în dinţi şi s-a înfăţişat regelui, rugându-l să nu-i retragă demnitatea de care l-a socotit demn şi să nu-i acorde doar de formă numele de rege şi să lase puterea pe mâinile altora; căci aşa el nu va mai fi stăpân pe situaţie dacă, fără să mai ţinem seama de bunicul său Archelaos, fiul lui Alexandru mai avea ca socru

---

[246] Tetrarhia lui se afla dincolo de Iordan (vezi cap. XXIV, paragr. 5) (n.t.).

pe Pheroras. De aceea l-a implorat să schimbe proiectele sale matrimoniale, întrucât familia regală era numeroasă. De fapt regele avea nouă soții şi şapte dintre ele îi dăruiseră copii: Antipaler însuşi provenea de la Doris, şi Herodes de la Mariamme[247], fiica Marelui Preot; Antipas şi Archelaos[248], de la samariteanca Malthake, care îi dăruise şi o fiică: Olympias, măritată cu fiul fratelui său, Josephus; Herodes şi Philippus, de la Cleopatra, originară din Ierusalim; Phasael, de la Pallas. Regele mai avea şi alte fiice: Roxana şi Salomeea, prima de la Phaedra, a doua de la Elpis. Două dintre soțiile sale nu avuseseră copii, una vară primară, cealaltă, nepoata lui. Mai erau apoi cele două surori ale lui Alexandru şi Aristobul, copilele Mariammei. Deoarece avea urmaşi atât de mulți, Antipater îl rugase pe Herodes să schimbe planurile sale privitoare la logodne.

5. Regele s-a făcut foc şi pară când şi-a dat seama de urâta lui comportare față de orfani şi, amintindu-şi de părinții lor ucişi, s-a gândit că poate şi aceştia căzuseră pradă calomniilor lui Antipater. De aceea, la început i-a dat un lung răspuns furios, alungându-l de lângă dânsul. Mai târziu însă, s-a lăsat convins de linguşelile acestuia, modificând proiectatele căsători: pe fiica lui Aristobul a dat-o lui Antipater însuşi, iar pe copila lui Pheroras, fiului său.

6. Lesne poți să deduci câtă putere au avut linguşelile lui Antipater în această întâmplare văzând înfrângerea suferită de Salomeea într-o situație asemănătoare: deşi era sora lui, şi o convinsese pe soția lui Caesar, Iulia[249], să intervină pe lângă rege ca s-o lase să se căsătorească cu arabul Syllaeus, Herodes s-a jurat că o va socoti duşmanul lui cel mai aprig, dacă nu renunță la cererea ei. În cele din urmă, el a măritat-

---

[247] Fiica Marelui Preot Simon nu trebuie confundată cu prima Mariamme, urmaşa Haşmoneilor, executată din ordinul lui Herodes cel Mare, fiii ei Alexandru şi Aristobul având aceeaşi soartă. Numărul se ridică astfel la zece în loc de nouă (n.e.).

[248] Succesorul lui Herodes cel Mare (n.t.).

[249] Soția lui Augustus se numea în realitate Livia şi i s-a zis Iulia de-abia după moartea lui Caesar, când a fost primită în familia Iuliilor (vezi Tacitus, *Analele,* I, S) (n.t.). Edițiile moderne evită anacronismul, optând pentru Livia în Cartea 1 (vezi cap. XXXII, paragr. 6) (n.e.).

o fără voia ei cu unul dintre prietenii săi, Alexas. Pe una din fiicele sale a dat-o bunului său amic, Alexas, iar pe cealaltă a unit-o cu unchiul lui Antipater din partea mamei. Dintre fetele pe care le-a avut cu Mariamme, pe una a nuntit-o cu Antipater, fiul sorei sale[250], iar pe cealaltă[251], cu Phasael[252], fiul fratelui său.

[250] Salampsio (vezi *Antichitățile iudaice,* XVIII, 5, 4) (n.t.).
[251] Cypros (ibidem) (n.t.).
[252] Feciorul defunctului său frate Phasael (n.t.).

CAPITOLUL XXIX

1. După ce a spulberat astfel speranţele orfanilor şi căsătoriile înfăptuite potrivit intereselor sale, Antipater şi-a socotit propriile speranţe bine înrădăcinate; când însă la josnicia lui s-a adăugat şi siguranţa de sine, a devenit de-a dreptul insuportabil. Nesimţindu-se în stare să destrame ura generală care îl înconjura, a crezut că pentru a-şi garanta siguranţa personală se cuvine să împrăştie groază în jurul său. I-a venit în ajutor Pheroras, care vedea în el pe viitorul rege. La curte se mai formase şi o clică de femei care provoca noi tulburări. Soţia lui Pheroras, împreună cu mama şi sora ei, la care s-a alăturat şi mama lui Antipater, au avut în palatul regal o comportare din ce în ce mai arogantă cutezând să insulte până şi pe cele două fiice ale regelui. Aceasta le-a atras adânca aversiune a lui Herodes. Dar în pofida urii suveranului, aceste femei le dominau pe celelalte; numai Salomeea se împotrivea înţelegerii lor, ţinându-l la curent pe Herodes cu aceste întruniri, pe care le socotea dăunătoare regatului. De îndată ce au prins de veste că sunt spionate şi că Herodes era profund nemulţumit de comportarea lor, femeile au renunţat la adunările în văzul tuturor şi la legăturile lor de prietenie, prefăcându-se în auzul regelui că între ele ar domni duşmănia. La această mascaradă a luat parte şi Antipater, care zilnic îl jignea în public pe Pheroras. Aveau, totuşi, loc întruniri secrete şi chefuri nocturne şi faptul că erau supravegheate le întărea şi mai mult coeziunea. Niciuna din acţiunile lor nu rămânea străină de Salomeea care denunţa totul regelui.

2. Atunci mânia care l-a cuprins s-a revărsat mai ales asupra soţiei lui Pheroras, împotriva căreia se îndreptau îndeosebi acuzaţiile Salomeei. Aşadar regele şi-a strâns *prietenii* şi *rudele* la o adunare, unde a adus femeii o sumedenie de învinuiri, nu numai faptul că a avut o comportare jignitoare faţă de fiicele lui, ci şi că i-a aţâţat pe farizei împotriva lui, năimindu-i cu daruri băneşti, iar prin băuturile sale magice, subjugase inima fratelui drag, sădind în ea duşmănia faţă de el. Apoi s-a întors către Pheroras, spunându-i că trebuie să aleagă una din două: ori propriul

frate, ori nevasta. Acesta i-a răspuns că mai degrabă renunță la viață decât să se despartă de nevasta lui, astfel încât Herodes n-a ştiut ce să facă şi s-a adresat lui Antipater, poruncindu-i să întrerupă toate legăturile cu nevasta lui Pheroras, ca şi cu Pheroras, inclusiv toți cei ce fac parte din cercul lor. Antipater n-a încălcat pe față acest ordin, dar pe-ascuns petrecea nopți întregi împreună cu indezirabilii. Temându-se totuşi de supravegherea pe care o exercita Salomeea, prin mijlocirea prietenilor săi din Italia a pus la cale o călătorie la Roma. Amicii aceştia i-au trimis o scrisoare potrivit căreia Antipater trebuia să fie trimis la Caesar într-un timp cât mai apropiat. Fără să mai zăbovească, Herodes l-a şi expediat împreună cu o suită strălucită şi mari sume de bani; cu acest prilej, i-a încredințat şi testamentul său, unde ca rege era prevăzut Antipater, succesorul său urmând să fie Herodes, zămislit împreună cu Mariamme, fiica Marelui Preot.

3. În acelaşi timp a plutit pe mare pentru a ajunge la Roma şi arabul Syllaeus, care pe de o parte încălcase ordinele primite de la Caesar[253], iar pe de altă parte venea să pledeze împotriva lu' Antipater în acelaşi proces prin care mai înainte îl târâse în judecată Nicolaos[254]. În afară de asta, el intrase într-un grav conflict cu propriul său rege, Aretas, asasinând pe mulți dintre prietenii acestuia, mai cu seamă pe Soaemus, cel mai influent bărbat din Petra. Întrucât îl cumpărase cu bani mulți pe Fabatus, administratorul local al vistieriei lui Caesar, Syllaeus a crezut că se poate bizui pe el şi împotriva lui Herodes. Dar cu darurile sale şi mai bogate, Herodes l-a făcut pe Fabatus să-l părăsească pe Syllaeus şi să treacă de partea lui şi, slujindu-se de el, a căutat să-l constrângă pe Syllaeus să-şi plătească datoriile pe care prin porunca lui Caesar trebuia să i le restituie. Syllaeus nu numai că a

---

253 Privitor la aceste ordine ca şi la ceea ce urmează, vezi *Antichitățile iudaice,* XVI, 10, 8 (n.t.).

254 Nicolaos din Damasc, istoric şi bun prieten al lui Herodes cel Mare, care l-a apărat pe rege înaintea lui Augustus, acuzându-l de trădare pe Syllaeus. Acesta fusese condamnat la moarte dar, în prealabil trebuia să-i plătească ceea ce îi datora lui Herodes. De aceea nu acceptase el căsătoria surorii sale Salomeea cu Syllaeus (n.e.).

refuzat să plătească, dar l-a şi reclamat la Caesar pe Fabatus, învinuindu-l că el nu-şi îndeplineşte funcţia de vistier în favoarea lui Caesar, ci în cea a lui Herodes. Afirmaţia lui a stârnit mânia lui Fabatus, încă răsfăţat cu mari favoruri de Herodes, încât el a trădat secretele lui Syllaeus, comunicând regelui că acesta îl cumpărase cu bani pe Corinthus, care făcea parte din garda lui de corp, şi ca atare, l-a sfătuit să-l aresteze pe acest om. Herodes a ţinut seama de sfatul lui, deoarece Corinthus, deşi crescut în regatul său, era de origine arabă. Herodes l-a arestat de îndată atât pe Corinthus, cât şi pe alţi doi arabi care au fost găsiţi la el; un prieten al lui Syllaeus şi un şef de trib. Supuşi torturilor, amândoi au recunoscut că l-au ademenit pe Corinthus cu sume uriaşe de bani, ca să-l asasineze pe Herodes. Ei au fost interogaţi şi de Satominus, care guverna Siria, şi apoi expediaţi la Roma.

4. Între timp, Herodes nu încetase deloc să-l silească pe Pheroras să se despartă de nevasta lui şi, în pofida faptului că avea atâtea motive s-o urască, nu găsea niciun mijloc de a se răzbuna pe dânsa până când, supărarea lui atingând culmea, împreună cu ea, şi-a izgonit şi propriul frate de la curte. Pheroras a tratat cu indiferenţă această jignire şi s-a retras în Tetrarhia sa[255]; s-a jurat însă că exilul său nu se va termina decât o dată cu moartea lui Herodes şi că nu se va mai întoarce la curtea lui atâta timp cât el va mai fi în viaţă. Într-adevăr, Pheroras nu s-a mai dus la căpătâiul fratelui său, când acesta zăcea bolnav, cu toate că el îl ruga stăruitor să vină, ca să-i încredinţeze unele sarcini cu limbă de moarte. Contrar însă tuturor aşteptărilor, regele s-a însănătoşit şi i-a venit rândul lui Pheroras să se îmbolnăvească la scurtă vreme după aceea, Herodes arătându-se mai îngăduitor. El s-a dus la fratele său şi l-a îngrijit cu multă râvnă. Dar întrucât n-a mai putut îndura suferinţele, după câteva zile Pheroras şi-a dat obştescul sfârşit. Cu toate că Herodes l-a înconjurat cu dragostea lui până în ultimele clipe, s-a răspândit zvonul că el l-ar fi otrăvit. Oricum, Herodes a adus trupul neînsufleţit până la

---

[255] În ţinutul Palestinei, numit Peraea (n.e.).

Ierusalim şi a proclamat marele doliu în rândul întregului popor, acordând defunctului o înmormântare fastuoasă. Acesta a fost sfârşitul unuia dintre uciga şii lui Alexandru şi Aristobul.

CAPITOLUL XXX

1. Începând o dată cu moartea lui Pheroras, ispăşirea pedepsei s-a abătut apoi asupra lui Antipater, adevăratul autor al nelegiuirilor. Câțiva dintre sclavii liberați ai răposatului au venit cu mâhnirea în ochi la rege şi l-au înştiințat că fratele său murise otrăvit. Căci soția lui i-a servit o mâncare gătită foarte ciudat, după care Pheroras a căzut la pat numaidecât. Cu două zile mai înainte, mama şi sora nevestei lui sosiseră din Arabia cu o femeie pricepută în leacuri vrăjitoreşti, ca să-i prepare lui Pheroras o băutură fermecată de dragoste: în locul acestei licori, ea i-a administrat o otravă ucigătoare, la instigarea lui Syllaeus, pe care îl cunoştea îndeaproape[256].

2. Cuprins de diferite bănuieli chinuitoare, regele a supus torturilor nenumărate sclave, ba chiar şi slujitoare dezrobite. În timpul torturilor, una dintre ele a strigat: „Fie ca Domnul, care stăpâneşte Cerul şi Pământul, să pedepsească pe adevărata vinovată de suferințele noastre: mama lui Antipater”! De la acest punct de pornire, regele şi-a urmat drumul spre aflarea adevărului. Femeia torturată a dezvăluit strânsa prietenie a mamei lui Antipater cu Pheroras şi femeile acestuia, întrunirile lor secrete, precum şi felul cum, la întoarcerea lor de la rege, Pheroras şi Antipater au petrecut nopți întregi cu femeile, fără să accepte în prezența lor niciun sclav şi nicio sclavă. Aceasta a fost mărturisirea uneia dintre slujitoarele liberate din sclavie.

3. Apoi Herodes a supus torturilor şi sclavele, pe fiecare în parte. Toate, laolaltă, au făcut aceleaşi declarații ca şi predecesoarele lor; de la acestea a mai reieşit că între ei a existat o înțelegere atunci când Antipater a plecat la Roma, iar Pheroras în Peraea. Căci în discuțiile lor, ei şi-au spus în repetate rânduri că, după Alexandru şi Aristobul, Herodes se va dezlănțui împotriva lor şi a soțiilor lor. Căci nimeni nu poate conta pe blândețea unuia care n-a cruțat pe Mariamme

---

256 Syllaeus, plecat între timp la Roma, nu putea fi amestecat în această crimă decât indirect, prin procurarea otrăvii fatale potrivnicului său (n.e.).

şi pe copiii ei; de aceea, cel mai înţelept lucru ar fi să fugi cât mai departe de o asemenea fiară. Antipater se plânsese deseori mamei sale, spunându-i că el a şi încărunţit, pe când tatăl său întinereşte de la o zi la alta; probabil că el va şi muri înainte de a apuca să domnească aievea. Dar chiar dacă Herodes ar muri în cele din urmă – şi când se va întâmpla minunea asta? – scurtă va fi bucuria în ceea ce priveşte descendenţa lui: între timp vor creşte şi capetele hydrei – copiii lui Alexandru şi Aristobul. Căci copiilor săi, propriu-i părinte le-a retezat orice speranţă de viitor, întrucât pe niciunul nu l-a desemnat ca urmaş la tron, după moartea lui[257], ci pe Herodes, fiul Mariammei. În această privinţă mintea lui a luat-o razna ca la orice bătrân, dacă îşi închipuie că testamentul nu poate fi schimbat. Căci Herodes însuşi va avea grijă ca niciunul din familia lui să nu-i supravieţuiască. Niciun părinte nu şi-a urât vreodată copiii mai mult decât Herodes, dar ura lui faţă de frate era şi mai aprigă. Nu de mult, i-a dat 100 de talanţi doar ca să nu mai vorbească deloc cu Pheroras. La întrebarea acestuia: „Ce rău i-am făcut noi?”, Antipater i-a răspuns: „Fie ca, după ce ne-a luat totul, să ne lase despuiaţi, dar teferi! Dar este cu neputinţă să scapi de un asemenea monstru atât de sadic încât nu-ţi îngăduie să-ţi arăţi deschis prietenie faţă de cineva. Iată de ce ne întâlnim noi pe ascuns, dar curând ne vom putea întâlni fără oprelişti dacă prin curajul şi braţul nostru vom dovedi că suntem bărbaţi adevăraţi!”

4. Acestea au fost declaraţiile femeilor torturate, care au adăugat că Pheroras plănuise să fugă cu ele în Peraea. Ceea ce l-a făcut pe rege să dea crezare spuselor lor a fost menţionarea celor o sută de talanţi: despre asta, el nu discutase decât cu Antipater. Furia lui s-a dezlănţuit mai întâi asupra mamei lui Antipater, Doris: i-a luat înapoi toate bijuteriile, valorând nespus de mulţi talanţi, pe care i le dăruise, izgonind-o pentru a doua oară din palat. În schimb, pe femeile lui Pheroras le-a grațiat, poruncind ca să li se aline suferinţele îndurate în timpul interogatoriilor. De acum,

---

257 E vorba de Antipater însuşi (nu de Herodes, care urma să moară mai înainte de a-i lăsa moştenire tronul Iudeii elenistice (n.t.).

el era năucit de frică, deci la cea mai mică bănuială clocotea de mânie şi, pentru ca nu cumva să-i scape un singur vinovat, supunea torturilor o sumedenie de nevinovaţi.

5. Aşa a ajuns el la samariteanul Antipater, administratorul prinţului Antipater. Supus torturilor, acesta a recunoscut că, prin intermediul unui prieten de-al său, numit Antiphilus, Antipater a obţint din Egipt o otravă destinată pieirii tatălui său; de la el a preluat-o Theudion, unchiul lui Antipater, care a transmis-o lui Pheroras. Pe acesta l-a însărcinat Antipater să-i administreze licoarea ucigătoare atunci când el se va afla deja la Roma, ferit de orice bănuială. Pheroras a dat otrava, spre păstrare, nevestei sale. Pe dânsa a chemat-o numaidecât regele, poruncindu-i să-i aducă degrabă obiectul care-i fusese încredinţat. Ea a plecat, chipurile, pentru a aduce ceea ce i s-a cerut. În realitate s-a aruncat de pe acoperişul casei, ca să scape de ancheta şi de tortura ordonată de rege. Prin providenţa divină, care urmărea pedepsirea lui Antipater, ea n-a căzut în cap, ci pe o altă parte a corpului, scăpând astfel cu viaţă. După ce a fost adusă în faţa regelui, încă moleşită din cauza căderii, acesta s-a îngrijit ca ea să-şi revină. A întrebat-o apoi de ce s-a aruncat de pe acoperiş, jurându-i că, dacă va spune adevărul, va fi scutită de orice pedeapsă; dacă însă îi va ascunde ceva, trupul ei va fi sfârtecat în timpul torturii, încât nu va mai rămâne nimic din el spre a fi înmormântat.

6. După o scurtă cumpănire, femeia i-a spus următoarele: „Ce rost mai are să-mi păstrez taina acum când Pheroras e mort? Doar ca să-l apăr pe Antipater care a adus pieirea tuturora? Ascultă, o, rege, şi, împreună cu tine, să mă asculte Dumnezeu, martorul meu, care nu poate fi înşelat, că eu spun adevărul! Când tu stăteai cu ochii în lacrimi în preajma muribundului tău frate Pheroras, el m-a chemat deoparte şi mi-a zis: «Nevastă, află că m-am înşelat tare mult în privinţa sentimentelor fratelui meu faţă de mine; căci eu l-am urât în vreme ce el mă iubea şi am plănuit să-l omor pe acela care acum, cât n-am murit încă, se arată îndurerat de suferinţa mea. Îmi primesc astfel cuvenita răsplată pentru lipsa mea de iubire frăţească. Ţi-am dat în păstrare otrava pregătită pentru el, pe care ne-a încredinţat-o Antipater.

Adu-mi-o aici şi distruge-o imediat în faţa mea, ca nu cumva să iau duhul răzbunării cu mine în Hades[258]!" Întocmai cum mi-a poruncit, i-am adus otrava, turnând cea mai mare parte din ea pe foc, sub privirile lui, iar restul l-am păstrat pentru mine, dacă o să am surprize sau din teamă faţă de tine!"

7. După rostirea acestor cuvinte, ea a scos cutiuţa care mai conţinea puţină otravă. Regele a mai anchetat pe mama şi pe fratele lui Antiphilus; aceştia au recunoscut că Antiphilus a adus din Egipt cutiuţa cu otravă, primită de la fratele său, care este medic în Alexandria. Spiritele lui Alexandru şi Aristobul bântuiau palatul prin toate ungherele în căutarea adevărului, aducând la lumină ascunse nelegiuiri acolo unde exista bănuiala cea mai mică. Până şi Mariamme, fiica Marelui Preot, a fost demascată ca fiind la curent cu conspiraţia, aşa cum au recunoscut-o fraţii ei, supuşi torturilor. Regele a făcut ca pentru păcatul mamei să plătească fiul; l-a şters din testament pe fiul zămislit cu ea, Herodes, care fusese desemnat ca succesor la tron al lui Antipater.

---

[258] *Sheol* (locuinţă imaginară, *Psalmii,* 49, 15, groapa Nimicului, Iezechiel, 38, 17), unde umbrele duc o existenţă fantastică, ireală, pentru ca să nu-l mai aştepte pe Domnul (*Psalmii*, 6, 6), corespunde iadului, în contrast cu locul cunoaşterii divine, hărăzit celor buni, sufletelor evlavioase – adică Paradisul; de-abia Biserica creştină este cea care a scos limpede în evidenţă acest contrast (n.t.).

CAPITOLUL XXXI

1. După aceea, a contribuit şi un anume Bathyllos la furnizarea probelor acuzatoare, care adevereau fără putință de tăgadă mârşavele intenții ale lui Antipater. Căci el era un sclav liberat al acestuia şi a venit având asupra lui o altă otravă, alcătuită din venin de aspidă şi sucurile altor şerpi, cu care Pheroras şi soția lui se înarmau împotriva regelui, în cazul când prima otravă n-ar fi dat rezultatul scontat. Ca o întregire a planurilor ucigaşului de tată, primise şi sarcina de a aduce nişte scrisori confecționate de Antipater pentru compromiterea unor frați de-ai săi. Era vorba de Archelaos şi Philippus, fiii regelui care îşi făceau studiile la Roma, crescuseră mari şi aveau o fire aleasă. Pe aceşti tineri, care stăteau în calea speranțelor lui, intenționa să-i înlăture degrabă Antipater. În acest scop, pe de o parte, el a plăsmuit nişte scrisori compromițătoare, semnate, chipurile, de prietenii lor de la Roma, pe de altă parte, i-a convins pe alții, după ce i-a cumpărat cu bani, să trimită scrisori care arătau că tinerii îşi defăimau necontenit părintele, deplângeau deschis soarta lui Alexandru şi Aristobul. Fiind foarte nemulțumiți că trebuiau să se întoarcă acasă. Tatăl lor tocmai îi rechemase, fapt care îngrijorase în cel mai înalt grad pe Antipater.

2. De fapt, chiar şi înainte de plecare, pe când se mai afla în Iudeea, Antipater obținuse, cu ajutorul banilor, să i se trimită asemenea scrisori din Roma, îndreptate împotriva lor; apoi, ca să nu atragă bănuieli asupra lui, se ducea singur la propriul părinte, ca să ia apărarea fraților săi, susținând uneori că cele menționate în scrisori erau minciuni curate, alteori, că se dovedeau nişte nechibzuințe ale tinereții. Întrucât la Roma el plătise între timp cu sume mari pe autorii scrisorilor împotriva fraților săi, a căutat să înlăture dovezile acestor cheltuieli, cumpărând anume veşminte scumpe, cuverturi pestrițe, cupe de argint şi de aur precum şi felurite alte obiecte prețioase, pentru ca recompensele date pentru achitarea corespondenței falsificate să se piardă în grămada luxului risipitor. Până la sfârşit, totalul cheltuielilor s-a ridicat la 200 de talanți, cea mai mare parte a sumei fiind

trecută în contul plăților pentru procesul împotriva lui Syllaeus. Acum când ieşiseră la iveală toate nelegiuirile comise, şi cele mari, şi cele mici, când numeroase torturi dezvăluiseră atât de limpede planul său de a-şi suprima părintele, iar din scrisori reieşise o nouă tentativă de fratricid, niciunul dintre cei sosiți la Roma nu i-a spus cât de proastă este reputația sa în Iudeea, deşi trecuseră deja şapte luni de când era stabilită vinovăția şi iminenta lui reîntoarcere: aşa de răspândită era ura care îl înconjura de pretutindeni. Poate că umbra fraților uciși astupa gura celor care ar fi avut intenția să-l pună la curent cu cele întâmplate. Aşa încât el a trimis din Roma o scrisoare prin care îşi vestea apropiata întoarcere acasă, arătând cu câtă pompă se despărțise el de Caesar.

3. Regele ardea de nerăbdare să pună mâna pe perfidul conspirator, nescutit de teama ca nu cumva să se ascundă în cazul când va fi aflat ceva, aşa că i-a răspuns printr-o scrisoare fățarnică, plină de bunăvoință, îndemnându-l să-şi zorească întoarcerea, căci, dacă se va grăbi, atunci şi el va fi gata să anuleze plângerile împotriva mamei lui. Antipater nu era străin de alungarea mamei sale din palat; mai înainte, el primise la Tarent o scrisoare cu vestea morții lui Pheroras, fapt care l-a întristat profund, unii întrezărind în acest doliu un ataşament sincer față de unchiul său. În realitate, el era, pare-se, abătut de eşuarea complotului, lacrimile sale fiind vărsate nu pentru Pheroras, ci pentru pierderea unui complice. Era îngrijorat în privința faptelor acestuia, dacă nu cumva a fost descoperită otrava. După ce a primit în Cilicia scrisoarea tatălui său, amintită mai înainte, s-a grăbit să-şi continue călătoria. Când a debarcat în Celenderis, a fost frământat de situația grea a mamei sale, inima lui presimțind soarta care îl aştepta şi pe el. Cei mai prudenți dintre prietenii lui apropiați l-au sfătuit să nu se prezinte la rege înainte de a cunoaşte învinuirile aduse mamei sale; căci aceştia se temeau să nu se reverse şi asupra lui acuzațiile care i se aduceau. Cei mai puțin chibzuiți şi mai nerăbdători să-şi revadă patria, nesinchisindu-se de soarta lui Antipater, îl îmboldeau să se zorească, spre a nu stârni, prin întârzierea lui, funestele bănuieli ale tatălui şi îndrăznețele calomnii ale

potrivnicilor săi. Căci tot ce se urzeşte acum împotriva lui se datorează absenţei sale; nu s-ar mai fi întreprins nimic în prezenţa lui. N-ar avea noimă ca, din pricina unor bănuieli nesigure, să piardă prilejul favorabil; mai bine s-ar arunca cât mai repede în braţele tatălui său, pentru a-şi asigura coroana regală, care în lipsa lui ar putea să se clatine. Ascultând aceste sfaturi şi, stimu lat de un demon rău, Antipater a străbătut marea şi a debarcat în Limanul lui Augustus, la Caesarea.

4. Contrar aşteptărilor sale, aici el s-a simţit singur şi părăsit; toţi îl ocoleau, nimeni nu cuteza să se apropie de el. Deşi fusese dintotdeauna urât în egală măsură, acum nu se mai sfia nimeni să-şi manifeste deschis această ură. Mulţi îl evitau din teamă faţă de rege, căci fiecare oraş era împânzit de ştiri rele despre el, care nici n-avea habar în ce pericol se afla. Nimeni nu fusese condus cu mai multă pompă ca el, atunci când a plecat la Roma, dar nimeni n-a avut parte la întoarcere de o primire mai înjositoare. Începuse să adulmece nenorocirile care îl pândeau acasă, totuşi, din şiretenie, n-a lăsat să se vadă nimic şi, oricât de înspăimântat era el în sinea lui, se străduia ca, în afară, să pară cât mai încrezător. Nu mai avea nicio şansă să scape cu fuga şi nici nu vedea vreo posibilitate de a se desface din acest laţ. Ñu ştia nimic sigur despre întâmplările din palat, din pricina ameninţărilor proferate de Herodes. Îi mai rămăsese o ultimă rază de speranţă, care să-l îmbărbăteze: poate că nu s-a descoperit nimic şi, dacă s-a aflat câte ceva, poate că el va acoperi totul printr-o atitudine sfidătoare sau prin viclenie: o altă cale spre salvarea lui nu mai era.

5. Înarmat cu aceste hotărâri, el a intrat în palatul regal, neînsoţit însă de *prietenii* săi: la prima intrare, ei au fost opriţi cu vorbe de ocară. În interior, se afla, întâmplător, şi guvernatorul Siriei, Varus[259]. Antipater s-a îndreptat spre tatăl său şi, cu o îndrăzneală fără de pereche, s-a apropiat de

---

[259] Publius Quintilius Varus (46 î.e. N-9 î.e.n.), favorit al lui Augustus, care l-a numit guvernator al Siriei (6-4 î.e.n.), apoi al Germaniei (7 î.e.n.), unde cheruscul Arminius l-a atras într-o cursă în pădurea Teutoburg şi i-a nimicit legiunile, silindu-l să se sinucidă (n.e.).

el, ca să-l îmbrățişeze. Dar Herodes, oprindu-l cu mâinile întinse şi cu capul întors într-o parte, i-a spus: „Iată o ispravă demnă de un paricid: să vrea să mă îmbrățişeze, atunci când îl apasă atâtea vinovății! Pleacă din calea mea, om nelegiuit, şi nu mă atinge până ce nu te vei despovăra de vina ta. Te voi da pe mâna unui tribunal adevărat şi a unui judecător, în persoana lui Varus, care a venit la momentul potrivit. Du-te de-aici şi pregăteşte-ți apărarea până mâine, fiindcă doar acest termen ți-l mai pot acorda pentru uneltirile tale!” Uluit, Antipater s-a retras, nemaiputând să răspundă nimic. A primit de îndată vizita mamei şi a soției[260] sale, care i-au înfățişat amănunțit toate dovezile găsite împotriva lui. Treptat, el şi-a găsit stăpânirea de sine în aşa fel încât a fost în stare să se gândească la pledoaria sa.

[260] Fiica lui Antigonos, precursorul lui Herodes, executat din ordinul lui Marcus Antonius (n.e.).

CAPITOLUL XXXII

1. În ziua următoare, regele şi-a convocat *rudele* şi *prietenii* la un consiliu de judecată, la care au fost poftiți şi amicii lui Antipater. El însuşi împărțea preşedinția cu Varus şi, la porunca lui, au fost aduşi toți martorii, printre aceştia aflându-se şi câțiva sclavi ai mamei lui Antipater, de curând arestați, care i-au prezentat o scrisoare adresată fiului ei, cu următorul conținut: „Deoarece tatăl tău cunoaşte toate cele puse la cale de tine, fereşte-te să te înfățişezi înaintea lui dacă nu poți conta pe ajutorul lui Caesar”. După ce aceşti sclavi au fost audiați împreună cu ceilalți martori, a intrat Antipater, s-a trântit cu fața în jos la picioarele părintelui său şi a spus: „Tată, te implor să nu mă condamni din capul locului, ci pleacă-ți fără nicio reținere urechile la apărarea mea, căci, cu îngăduința ta, îmi voi dovedi nevinovăția”!

2. Herodes s-a răstit la el să tacă din gură şi, îndreptându-se apoi spre Varus, a zis: „Nu mă îndoiesc câtuşi de puțin că şi tu, Varus, ca orice judecător just, îl vei socoti pe Antipater un ticălos fără speranță de îndreptare. Teamă mi-e, totuşi, că îmi vei detesta soarta şi că mă vei găsi demn de toate nenorocirile abătute asupra mea, fiindcă am adus pe lume asemenea progenituri. Dar s-ar cuveni să mă compătimeşti însă barem pentru faptul că am fost părintele cel mai iubitor al acestor fii atât de nelegiuiți. Pe feciorii mei de mai înainte, încă de când erau nişte copilandri, i-am socotit demni să-mi urmeze la domnie, şi nu numai că i-am educat la Roma cu cheltuieli mari, ci am obținut pentru ei prietenia lui Caesar, făcându-i să stârnească gelozia altor regi. Dar am aflat că ei unelteau să mă ucidă şi de aceea au trebuit să moară, mai ales pentru binele lui Antipater; lui, care era tânăr şi moştenitorul tronului meu, am vrut în primul rând să-i garantez siguranța. Dar această nesățioasă fiară, punându-mi răbdarea la grea încercare, şi-a dezlănțuit asupra mea întreaga sa furie. Lui însă i s-a părut că trăiesc prea mult şi, întrucât îmi tolera cu greu bătrânețea, n-a vrut să ajungă rege decât devenind un paricid. Merit cu prisosință această pedeapsă, eu, care am readus de la țară un surghiunit şi mi-am alungat fiii născuți de o regină, spre a-l numi pe el

moştenitor al tronului. Îmi recunosc deschis, Varus, rătăcirea minții mele. Singur i-am ațâțat pe aceşti fii împotriva mea, retezând speranțele lor legitime în folosul lui Antipater. Ce favoare de care au beneficiat ei se poate asemui cu cele revărsate din belşug asupra lui? Lui, căruia, în viață fiind, i-am transmis aproape întreaga putere? Cel pe care, în văzul tuturor, l-am înscris ca unic moştenitor al tronului; i-am acordat un venit de 50 de talanți, suportând din averea mea personală alte subvenții cu nemiluita. De curând, când s-a îmbarcat să plece la Roma, i-am dat încă 300 de talanți şi, din întreaga familie, numai pe el am vrut să-l recomand lui Caesar ca pe salvatorul tatălui său. Ce nelegiuiri au comis aceştia, care să se compare cu cea săvârşită de Antipater? Ce fel de dovezi s-au adus împotriva acestora aidoma celei care îl stigmatizează pe el ca trădător? Totuşi, paricidul a avut curajul să glăsuiască şi trage speranța că va mistifica iarăşi adevărul cu vicleşugurile sale. Ia aminte, deci, Varus! îl cunosc bine pe acest monstru şi prevăd de pe-acum că se va înfăşura în vălul adevărului şi va vărsa lacrimi fățarnice. El este cel ce m-a avertizat atunci când Alexandru mai trăia să nu-mi încredințez trupul orişicui; el obişnuia mereu să mă însoțească până la patul meu şi cerceta pretutindeni, temându-se că în dormitor se ascundea un ucigaş; el era cel ce-mi supraveghea somnul şi se îngrijea de siguranța mea, cel ce mă mângâia când oftam din greu după feciorii mei răpuşi de călău şi urmărea ce sentimente aveau față de mine frații lui aflați încă în viață; pe scurt, era pavăza şi garda mea de corp. De câte ori îmi amintesc, o, Varus, ce mare şiret este şi cât de bine se preface de fiecare dată, nu-mi vine să cred că mai trăiesc şi mă mir cum de am scăpat din mâinile unui trădător atât de experimentat. Întrucât se pare că un demon al răului caută să semene pieirea în casa mea şi ațâță împotrivă-mi rudele cele mai dragi, nu-mi rămâne decât să-mi deplâng soarta nemiloasă şi să-mi căinez singurătatea; dar niciunul din cei însetați de sângele meu nu va scăpa teafăr chiar dacă se vor ivi dovezile de vinovăție grăind împotriva tuturor copiilor mei!"

3. În timpul rostirii acestor cuvinte, emoția profundă l-a împiedicat să continue, aşa că regele a făcut semn lui

Nicolaos, unul dintre prietenii lui, să prezinte rechizitoriul. Dar între timp, Antipater, care zăcea întins la picioarele tatălui său, şi-a ridicat capul şi a zis cu glas tare: „Tu singur mi-ai rostit apologia, tată! Cum aş fi putut deveni paricid eu, care am fost paznicul tău permanent, aşa cum singur ai recunoscut-o. Pietatea mea filială e denumită de tine minciună goală şi prefăcătorie. Cum se face că eu, multiscusitul în toate privinţele, am fost atât de nătâng încât să nu-mi dau seama că pregătirea unei asemenea crime cu greu poate rămâne ascunsă oamenilor, dar că este cu neputinţă ca ea să treacă neobservată de Judecătorul ceresc, atotvăzătorul şi omniprezentul? Oare nu cunoscut-am eu sfârşitul fraţilor mei pe care Dumnezeu i-a pedepsit atât de crunt pentru criminalele lor uneltiri împotriva ta? Ce-ar fi putut să mă ataţe pe mine împotriva ta? Cumva dorinţa de a domni? Dar eu eram, de fapt, regele! Teama că mă urăşti pe mine? Nu eram eu iubit de tine? Mă temeam cumva de alţii din pricina ta? Dar tocmai prin faptul că te păzeau pe tine inspirau teamă altora. Duceam lipsă de bani? Cine ar fi putut, mai mult decât mine, să cheltuiască oricât poftea? Dacă m-aş fi dovedit cel mai josnic dintre toţi oamenii şi aş fi avut năravuri de fiară sălbatică, doar atunci nu m-aş fi lăsat înduplecat de binefacerile tale, tată; căci tu m-ai readus din surghiun, cum singur ai spus; m-ai preferat tuturor celorlalţi copii ai tăi; m-ai numit rege încă din timpul vieţii tale şi m-ai făcut să fiu invidiat, copleşindu-mă cu mulţimea favorurilor acordate. Ah, ce nefastă a fost pentru mine această călătorie blestemată! Câte prilejuri de desfăşurare n-am dat eu şi ce largi răgazuri n-am oferit celor ce complotau împotriva mea? Dar pentru tine, tată, şi în interesul tău personal, am întreprins această drumeţie, pentru ca să-l împiedic pe Syllaeus să-şi bată joc de bătrâneţea ta. Roma este martorul dragostei mele părinteşti, precum şi ocrotitorul sorţii hărăzite întregului pământ, Caesar, care m-a numit adesea *Philopater*[261]*.* Primeşte, tată, scrisoarea lui, mai demnă de încredere decât calomniile răspândite aici pe seama mea: ea

---

261 În elină „Iubitor-de-tată" – antiteza numelui *anti-părintesc,* pe care îl merita pe deplin (n.e.).

este unica mea apărare, ea dovedeşte dragostea ce ţi-o port! Aminteşte-ţi cu câtă lehamite în suflet m-am îmbarcat pe corabie, deoarece ştiam eu câte duşmănii mocnind împotriva mea se piteau în ţară. Tu eşti, tată, cel ce, fără voia ta, m-ai sortit pieirii, silindu-mă să plec, spre a oferi invidiei răgazul de a mă ponegri. Iată-mă ajuns din nou aici, ca să aduc mărturie, iată-mă din nou aici, eu, paricidul care a străbătut mări şi ţări, fără să pătească ceva. E o adeverire a nevinovăţiei mele, pentru care nu-ţi cer să mă iubeşti. Căci în faţa lui Dumnezeu şi a ta, tată, rămân un osândit. Aşa osândit cum sunt, te rog să nu te încrezi în nişte mărturii făcute de alţii în timpul torturilor: dimpotrivă, adă-mi focul, să mă mistuie pe mine. Instrumentele torturii să pătrundă în măruntaiele mele! Nu-mi cruţa deloc trupul pângărit, când îmi vei auzi vaietele. Căci, de vreme ce sunt un paricid, nu se cuvine să mor fără a fi torturat!" întrucât vorbele lui Antipater erau însoţite de strigăte, plânsete şi gemete, el a stârnit mila celor de faţă, mai cu seamă lui Varus; singurul care n-a vărsat lacrimi din pricina mâniei sale a fost Herodes: ştia el prea bine cât de îndreptăţite erau învinuirile!

4. La porunca regelui a luat cuvântul Nicolaos care a înfăţişat mai întâi şiretenia lui Antipater prin multe exemple şi a destrămat mila inspirată de el celor din sală, trecând apoi la grave acuzaţii la adresa lui: i se atribuiau toate nelegiuirile care au avut loc în întregul regat, mai cu seamă executarea celor doi fraţi, moartea lor datorându-se, după părerea lui, calomniilor sale. Apoi Nicolaos a susţinut că acum, Antipater unelteşte chiar şi împotriva supravieţuitorilor care ar putea periclita succesiunea lui la tron. Acela care a fost în stare să prepare otravă pentru tatăl său, cum oare ar putea şovăi să-şi răpună fraţii! După ce a furnizat dovezile privitoare la atentatul prin otrăvire, plănuit de Antipater, el a menţionat unul după altul denunţurile martorilor şi, referitor la Pheroras, s-a arătat indignat de faptul că Antipater La putut împinge la fratricid şi, prin mituirea celor mai buni *prieteni* ai regelui, a transformat palatul într-un cuib al nelegiuiţilor. A continuat un timp cu prezentarea altor dovezi, terminându-şi astfel rechizitoriul.

5. Când Varus l-a întrebat ce are de zis în apărarea lui,

Antipater n-a spus decât atât: „Dumnezeu este martorul nevinovăției mele”, după care a rămas întins la pământ. Varus a poruncit să fie adusă otrava şi a administrat-o unui prizonier, condamnat la moarte: după ce a băut-o, acesta a şi căzut mort la podea. Varus a mai avut o convorbire secretă cu Herodes, a redactat pentru Caesar un raport despre desfăşurarea consiliului şi a doua zi şi-a văzut de drum. Dar Herodes l-a pus în lanțuri pe Antipater, trimițând o delegație care să-i relateze lui Caesar cele întâmplate.

6. După aceea, s-a descoperit că Antipater a urzit şi pieirea Salomeei. Din Roma a sosit un slujitor al lui Antiphilus, aducând o scrisoare de la o cameristă a Liviei, ce se numea Acme: ea îi scrisese regelui că, în corespondența Liviei, descoperise nişte scrisori de-ale Salomeei, pe care i le transmitea pe-ascuns, din devotament față de dânsul. Scrisorile conțineau acerbe atacuri şi grave acuzații la adresa regelui. Antipater le falsificase şi o plătise pe Acme, să expedieze scrisorile lui Herodes. Antipater a fost demascat printr-o scrisoare adresată lui, unde Acme îi scria: „îndeplinindu-ți dorința, i-ain scris tatălui tău şi i-am trimis scrisorile respective, şi sunt sigură că, după ce le va citi, regele n-o va mai lăsa în viață pe sora lui. Dacă lucrurile se vor desfăşura conform aşteptărilor, bine ar fi să nu dai uitării promisiunile pe care mi le-ai făcut”.

7. La descoperirea acestei scrisori precum şi a celor îndreptate împotriva Salomeei, regelui i-a venit ideea că poate şi scrisorile defavorabile lui Alexandru fuseseră, de asemenea, false. L-a îndurerat până în străfundul sufletului faptul că puțin a lipsit ca el să devină ucigaşul propriei sale surori din pricina lui Antipater. Aşadar s-a hotărât să nu mai întârzie pedepsirea pentru toate mârşăviile sale. Când însă a vrut să ia aspre măsuri împotriva lui Antipater, el a fost împiedicat de o boală gravă. I-a scris totuşi lui Caesar doar despre Acme şi mincinoasele ei uneltiri la adresa Salomeei. Apoi a cerut să i se aducă testamentul, l-a modificat şi, l-a numit rege pe Antipas, trecând peste fiii săi mai vârstnici Archelaos şi Philippus, căci şi pe aceştia îi ponegrise Antipater. În afara obiectelor de valoare, el i-a lăsat 1.000 de talanți lui Caesar, soției sale, copiilor, prietenilor şi sclavilor

liberați de el circa 500 de talanți; tuturor celorlalți le-a distribuit teritorii şi sume de bani deloc neglijabile, dar pe sora lui a onorat-o cu cele mai frumoase daruri. În aceste privințe şi-a modificat Herodes testamentul său.

CAPITOLUL XXXIII

1. Boala regelui s-a agravat din ce în ce mai mult, iar bătrânețea şi grijile contribuiau la vlăguirea lui: căci el avea aproape 70 de ani şi necazurile pricinuite de copiii săi îl deprimaseră în aşa măsură încât, chiar dacă s-ar fi bucurat de o sănătate deplină, n-ar mai fi găsit nicio plăcere în existența sa. Faptul că Antipater mai trăia încă îi sporea răul iar el era ferm hotărât să-l execute nu în treacăt, ci după însănătoşirea lui.

2. Ca o întregire a nenorocirilor sale, a mai izbucnit şi o revoltă populară. În oraş[262] trăiau doi cărturari, care treceau drept foarte buni cunoscători ai legilor strămoşeşti şi ca atare erau mult apreciați de întregul popor: unul era Iudas, fiul lui Seppheraios[263], iar celălalt Matthias, Fiul lui Margalos[264]. Când aceşti bărbați explicau legile, tineri nu puțini la număr se adunau în jurul lor şi în fiecare zi recrutau o adevărată oaste de oameni la o vârstă încă fragedă. Când ei au aflat că regele este secătuit de supărare şi boală, au răspândit în cercul lor de discipoli consemnul că a sosit momentul potrivit să i se facă dreptate lui Dumnezeu prin distrugerea chipurilor cioplite, care încălcau datinele străbune. Căci era o nelegiuire să se aşeze în templu statui, reprezentări de animale sau alte lucrări având înfățişarea unor oameni în viață. De fapt, Herodes aşezase deasupra porții mari a Templului un vultur de aur. Cărturarii cereau tocmai îndepărtarea acestuia, spunând că, chiar dacă ai de înfruntat primejdii, este frumos să-ți dai viața pentru cauza legii patriei tale. Căci sufletul celor ce mor în asemenea împrejurări devine nemuritor, având parte de fericirea veşnică; în schimb, făpturile comune care nu şi-au însuşit înțelepciunea necesară, în ignoranța lor se ataşează de viață şi preferă să moară bolnavi în patul lor decât să piară eroic.

3. Pe când mai rosteau aceste vorbe, s-a răspândit zvonul că regele e pe patul de moarte, astfel încât tinerii au prins şi

---

262 E vorba de Ierusalim (n.t.).
263 În *Antichitățile iudaice*, XVII, 6, 2, el se cheamă Sariphaeus (n.t.).
264 În *Antichitățile iudaice* XVII, 6, 2: Margaloth (n.t.).

mai mult curaj, să treacă la împlinirea faptei lor. Aşadar la amiază, în vreme ce mulţimea ieşea şi intra în Templu, cu ajutorul unor frânghii trainice, au coborât de pe acoperiş şi cu lovituri de secure au prăvălit la pământ vulturul de aur. Numaidecât a fost anunţat regescul comandant al Templului, care a sosit repede cu o escortă numeroasă şi a înşfăcat vreo patruzeci de tineri, târându-i în faţa regelui. Herodes i-a întrebat mai întâi dacă ei sunt cei care au cutezat să dea jos vulturul de aur: aceştia şi-au recunoscut deschis fapta. Întrebaţi apoi cine le-a dat ordin, ei au răspuns: „Legea strămoşilor noştri". Când regele i-a mai întrebat şi de ce sunt atât de voioşi când au moartea în faţa ochilor, tinerii i-au zis că pe lumea cealaltă vor avea parte de fericirea supremă.

4. Cumplita mânie care l-a cuprins pe rege i-a produs o ameliorare a bolii, făcându-l să se ducă la o întrunire publică[265]. Acolo, în lungul său discurs acuzator, i-a prezentat pe acei tineri ca profanatori ai Templului care, sub pretextul apărării legilor străbune, ascundeau ţeluri mai ambiţioase, şi a cerut pentru ei pedeapsa cuvenită nelegiuiţilor. Dar poporul s-a temut că prea mulţi oameni vor fi implicaţi în urma denunţurilor; de aceea, el a fost rugat să pedepsească numai pe instigatori, apoi pe cei prinşi asupra faptei, ceilalţi fiind însă feriţi de mânia lui. Regele s-a învoit cu mare greutate; a poruncit să fie arşi de vii numai tinerii care au coborât pe frânghii, împreună cu cărturarii îndrumători, iar pe ceilalţi arestaţi i-a dat pe mâna călăilor săi, pentru executarea lor.

5. Ulterior, boala i-a cuprins întregul său trup, producându-i dureri în diferitele lui părţi. Deşi febra nu era mare, pe toată suprafaţa pielii îl chinuia o insuportabilă mâncărime: simţea şi neîntrerupte dureri în măruntaie. Picioarele i se umflaseră ca la bolnavii de dropică; avea o inflamaţie la abdomen, iar la organele genitale o umflătură plină de puroi şi colcăind de viermi. De altfel, nu putea să respire decât în poziţie dreaptă, fiind torturat de sufocări şi crampe în toate mădularele. Ghicitorii susţineau că boala era ispăşirea crimei săvârşite prin uciderea cărturarilor. Deşi

---

[265] Potrivit *Antichităţilor iudaice* XVII, 6, 3 ea a avut loc la Ierihon (n.t.).

avea de îndurat atâtea suferințe, ținea cu îndârjire la viață și, sperând să se însănătoșească, era în căutarea unor căi de vindecare. Astfel Herodes a fost dus peste fluviul Iordan, spre a recurge la tratamentul apelor termale de la Callirhoe[266]. Aceste izvoare se vărsau în Lacul de asfalt[267], având ape atât de dulci, încât puteau fi băute. Acolo, tămăduitorii au decis să-l oblojească, cufundându-i întregul trup într-o baie cu ulei cald; dar în cadă el și-a pierdut cunoștința, dându-și ochii peste cap, de parcă ar fi murit. Strigătele scoase de servitorii săi înspăimântați l-au readus cu greu la viață și, pierzându-și atunci orice speranță de vindecare, a poruncit să se distribuie tuturor soldaților câte 50 de drahme pentru fiecare, dând comandanților și *prietenilor* săi daruri mult mai mari.

6. La întoarcere, când a sosit la Ierihon, fierea i-a pricinuit necazuri mari[268] și, parcă dornic să se războiască cu moartea, a pus la cale o faptă mârșavă: a poruncit să fie strânși laolaltă oamenii de vază din Iudeea întreagă, fiecare localitate în parte, închizându-i pe toți în așa-numitul Hipodrom[269]. Apoi a chemat la el pe sora lui Salomeea, împreună cu soțul ei Alexas, și le-a zis următoarele: „Eu știu că moartea mea va fi pentru iudei un bun prilej de sărbătoare, dar eu am puterea să-i fac pe alții să mă jelească și astfel să am parte de o înmormântare strălucitoare dacă voi veți executa ordinele mele: de îndată ce mi-am dat ultima suflare, lăsați ca oamenii ținuți sub pază să fie încercuiți și măcelăriți de soldații mei pentru ca întreaga Iudee, fiecare familie, să verse pentru mine lacrimi silnice!”

7. Tocmai dădea aceste instrucțiuni când de la ambasadorii lui, aflați la Roma, regele a primit scrisori care anunțau că Acme fusese executată din ordinul lui Caesar, iar Antipater era condamnat la moarte; se menționa totuși, în

---

[266] Azi Zerka Main, unde se află izvoare termale sulfuroase, temperatura maximă atinsă de ele fiind de 61,5° C. Arabii folosesc și în prezent aceste izvoare pentru băi și cură de apă medicinală (n.t.).

[267] Azi Marea Moartă (n.t.).

[268] Probabil un icter negru, dar se pare că boala de care suferea Herodes, era fie o ciroză, fie un cancer la ficat (n.t.).

[269] Stadion destinat curselor de cai (n.t.).

scris, că, în cazul când tatăl se arată mulțumit cu trimiterea fiului în exil, Caesar îi dă dezlegarea lui. Atunci, pentru scurtă vreme, Herodes şi-a recăpătat cheful de viață dar, întrucât nu mai era în stare să se hrănească şi o tuse convulsivă îl chinuia peste măsură, el s-a decis să-şi devanseze ceasul ales de destin. A luat un măr şi a cerut un cuțit căci el obişnuia, atunci când mânca fructe, să le taie singur în felii. S-a uitat apoi în jurul său, să vadă dacă se afla cineva prin apropiere, gata să-l împiedice şi şi-a ridicat mâna dreaptă, ca să se străpungă singur. Dar a sărit imediat vărul său Achiab şi i-a înşfăcat brațul, împiedicând astfel sinuciderea. Numaidecât palatul a răsunat de plânsete, ca şi cum regele ar fi murit aievea. Vaietele au ajuns la urechile lui Antipater, care a prins din nou curaj şi, nespus de vesel, şi-a rugat paznicii ca, în schimbul unei sume de bani, să-i scoată cătuşele şi să-l lase să fugă. Comandantul gărzii nu numai că l-a refuzat, dar s-a şi dus degrabă până la rege, semnalându-i tentativa de corupție. Herodes a scos un strigăt foarte puternic, cum nu te-ai fi putut aştepta de la un om grav bolnav, trimițându-şi gărzile de corp să-l ucidă imediat pe Antipater. După ce a poruncit să i se înmormânteze cadavrul în Hyrcania, şi-a modificat iarăşi testamentul: l-a trecut ca moştenitor al tronului său pe Archelaos, fiul său mai vârstnic, fratele lui Antipas, numindu-l pe Antipas însuşi Tetrarh.

8. Doar cinci zile a supraviețuit execuției fiului său Herodes, moartea lui survenind[270] după o domnie care a durat 34 de ani de la preluarea puterii prin uciderea lui Antigonos şi 37 de ani de la proclamarea lui ca rege de către romani. Soarta l-a favorizat în toate privințele mai mult decât pe oricare altul el, care, poporan simplu, s-a urcat pe tronul regal şi, ocupându-l multă vreme, l-a transmis fiilor săi poporani; numai în viața de familie a fost omul cel mai lipsit de noroc. Fără să aştepte ca armata să afle de moartea lui, Salomeea s-a dus împreună cu soțul ei ca să-i elibereze pe prizonierii sortiți pieirii potrivit ordinului dat de rege: ea le-a spus că Herodes şi-a schimbat între timp hotărârea, fiecare

---

[270] În anul 4î.e.n. (n.t.).

fiind trimis acasă de el. Abia după plecarea acestora, a dezvăluit soldaților adevărul şi i-a convocat la o adunare în amfiteatrul din Ierihon, împreună cu restul locuitorilor oraşului. Acolo a apărut şi Ptolemeu, căruia i se încredințase inelul cu sigiliul regal, a spus că regele a trecut în rândul preafericiților, a mângâiat poporul pentru pierderea suferită, citind apoi scrisoarea ultimă, lăsată de Herodes soldaților săi: el îi îndemna în repetate rânduri să rămână credincioşi urmaşilor săi. După citirea scrisorii, el a despecetluit testamentul, făcând cunoscut conținutul lui. Trachonitis şi ținuturile învecinate reveneau ca moştenire lui Phillipus, Antipas, cum am mai spus, era numit Tetrarh, iar Archelaos, rege. Ultimului i s-a recomandat să transmită lui Caesar inelul cu sigiliu, împreună cu actele privitoare la administrarea țării, pecetluite: el trebuia să valideze deciziile luate ulterior de Herodes şi să asigure executarea testamentului său. În general dispozițiile testamentare mai vechi rămâneau valabile.

9. Archelaos a fost felicitat de îndată prin aclamații puternice iar soldații, grupați pe unități şi urmați de alaiul poporului, au defilat prin fața regelui, şi i-au jurat credință, rugându-l pe Dumnezeu să-i dea binecuvântarea lui. După aceea s-au făcut pregătirile pentru funeraliile regelui. Archelaos nu se abținea de la nicio cheltuială, ca să le asigure cât mai mult fast, astfel că din cortegiul funebru n-au lipsit deloc ornamentele regale. Sicriul era din aur masiv încrustat cu pietre prețioase, lințoliul din purpură cu broderii multicolore, trupul defunctului fiind înveşmântat tot în purpură. Pe creştet purta diadema regală, având deasupra ei o coroană de aur, iar în mâna dreaptă ținea sceptrul. Catafalcul era înconjurat de fiii şi de numeroasele rude ale regelui, şi urmat de lăncierii regali, de trupele tracilor, germanilor şi galilor, toate în mare ținută de război. În față mărşăluia, sub conducerea comandanților şi superiorilor, restul oştirii, înarmată şi într-o ordine fără cusur. Cinci sute de servitori şi de sclavi liberați ai lui Herodes, purtând mirodenii, încheiau cortegiul. Astfel a parcurs cadavrul cele

200 de stadii[271] până la Herodeion, unde a fost înmormântat, potrivit dorinței defunctului: așa a luat sfârșit domnia lui Herodes.

[271] Atât de departe se afla așadar Herodeion de Ierihon, unde a murit Herodes, în vreme ce distanța de la Ierusalim era de 60 de stadii (vezi 13, 8 și *Antichități iudaice,* XIX, 13, 9). Este deci eronată precizarea din *Antichități iudaice,* XVII, 8, 4, conform căreia cadavrul a străbătut doar opt stadii (n.t.).

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

1. Călătoria obligatorie pe care urma s-o întreprindă la Roma Archelaos a fost pricina unor noi tulburări. Şapte zile încheiate l-a jelit pe tatăl său şi a dat poporului un praznic costisitor: această datină ruinează pe mulţi iudei, deoarece ospătarea celor îndoliaţi este o datorie şi nerespectarea ei trece drept o lipsă de evlavie. După aceea şi-a pus un veşmânt alb şi s-a dus la Templu, unde poporul l-a primit cu felurite urări de bine. Vorbind de pe un tron de aur instalat pe o tribună înaltă, Archelaos a salutat mulţimea şi i-a mulţumit pentru zelul cu care a luat parte la funeraliile părintelui său, precum şi pentru devotamentul pe care i l-a arătat, ca şi cum ar fi fost confirmat ca rege. Deocamdată însă, a mai spus el, nu se învoieşte să-şi exercite puterea de domnitor, nici să primească titlurile cuvenite atâta timp cât Caesar, căruia îi revenea luarea deciziilor definitive în privinţa testamentului, nu-l va confirma pe el ca urmaş al tronului. Aşa se face că la Ierihon, el n-a acceptat diadema cu care oastea voia să-i încununeze fruntea. Având însă în vedere dovezile de fidelitate şi de supunere, el îşi va vădi mulţumirea deplină faţă de armată şi de popor după ce va fi înscăunat ca rege de către puterea supremă. Căci el se va strădui să se arate în toate privinţele mai blând faţă de ei decât a fost părintele său.

2. Nespus de încântată de aceste promisiuni, mulţimea i-a pus numaidecât la încercare adevăratele intenţii prin revendicări importante. Unii au cerut prin strigăte scăderea impozitelor, alţii suprimarea taxelor vamale şi ceilalţi, eliberarea deţinuţilor. Ca să fie pe placul poporului, Archelaos a promis împlinirea tuturor cererilor. Apoi a adus jertfe, luând parte la un ospăţ alături de prietenii săi. Dar spre seară s-a adunat acolo o mare mulţime care punea la cale o răzmeriţă şi, întrucât îndelungatul doliu pentru rege se terminase, ei şi-au început propria ceremonie de doliu,

deplângându-i pe cei ce fuseseră pedepsiți de Herodes pentru că doborâseră vulturul de aur țintuit deasupra porții Templului. Nu era vorba de o durere reținută, căci întregul oraş răsuna în gemete puternice, ci de bocete sfâşietoare şi de palme izbind piepturile, în amintirea bărbaților care, după spusele lor, ajunseseră pradă flăcărilor, apărând legile strămoşeşti şi Templul. Răzbunarea acestora – strigau oamenii – trebuie să cadă asupra favoriților lui Herodes, dar mai întâi asupra Marelui Preot[272] investit de el, pentru că lor le revenea alegerea altuia mai evlavios şi mai neprihănit.

3. Purtarea lor îl exaspera pe Archelaos care, presat de iminenta sa plecare, amâna pedepsirea lor până una alta, temându-se că o revoltă generală l-ar întârzia dacă ar stârni duşmănia mulțimii prin măsuri de forță luate împotriva ei. De aceea a căutat să-i potolească pe răzvrătiți mai degrabă prin vorbe bune decât prin constrângere; trimise aşadar la ei un comandant de frunte, dându-i însărcinarea să-i domolească. Când acesta a intrat în Templu, înainte de a apuca să scoată un cuvânt, a fost alungat cu pietre de către demonstranți; la fel au fost întâmpinați şi cei care au veni după el să liniştească spiritele – şi Archelaos a trimis destui soli; la tot ce li se spunea dădeau răspunsuri furioase şi era limpede că n-aveau de gând să se liniştească dacă le-ar fi venit întăriri din afară. Tocmai urma să înceapă sărbătoarea Pâinii nedospite, pe care iudeii o numesc Paşti şi o cinstesc cu aducerea multor jertfe, o uriaşă mulțime din împrejurimi strângându-se în oraş pentru ceremoniile îndătinate. Cei care purtau doliul după cărturarii uciși alcătuiau în Templu grupuri compacte şi căutau să dea forțe proaspete răzvrătirii. Din această pricină Archeâaos s-a înfricoşat şi, mai înainte ca febra revoltei să se extindă asupra întregului popor „a trimis pe-ascuns un tribun militar însoțit de o cohortă cu ordinul de a pune mâna cu forța pe căpeteniile răzvrătirii. Toată mulțimea s-a dezlănțuit atunci împotriva lor, cei mai mulți dintre soldați fiind uciși cu pietre; tribunul însuşi a fost rănit şi a scăpat din încăierare cu mare greutate. Apoi

---

[272] Joazar, numit în locul lui Matthias după doborârea vulturului de aur (n.e.).

răzvrătiții au trecut la ceremonia jertfelor, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic neobişnuit. Archelaos şi-a dat seama atunci că poporul nu va putea fi ținut în frâu fără vărsare de sânge. Ca atare, a hotărât ca întreaga sa oaste să pornească împotriva răsculaților, pedestraşii grupați în formații compacte străbătând oraşul în vreme ce călăreții au venit în goană din câmpie[273]. Soldații s-au năpustit pe neaşteptate asupra fiecărui grup de jertfitori şi au omorât vreo trei mii dintre ei, restul mulțimii găsindu-şi refugiul în munții din apropiere. Acolo i-au ajuns din urmă crainicii lui Archelaos, care le-au trimis ordinul ca, unul câte unul, să se îndrepte spre casa lui; cu toții au părăsit sărbătoarea şi şi-au văzut de drum.

[273] Pentru a împiedica pătrunderea în Templu a mulțimii aflate în afara lui (vezi *Antichități iudaice*, XVII, 9, 3) (n.t.).

CAPITOLUL II

1. Împreună cu propria-i mamă şi cu prietenii săi, Poplas, Ptolemeu şi Nicolaos, el însuşi a mers până la malul mării, lăsându-l pe Philippus administrator al palatului şi păzitorul averii familiei sale. Salomeea îl însoţea împreună cu copiii şi nepoţii ei, precum şi ginerii regelui, chipurile, pentru a susţine pretenţiile lui Archelaos la succesiunea la tron, de fapt, însă pentru a-l învinovăţi de nelegiuirea în incinta Templului.

2. Ceata lor a întâlnit la Caesarea pe Sabinius, trezorierul Siriei, gata să plece în Iudeea pentru a lua în păstrare comorile lăsate de Herodes. Dar sosirea lui Varus, stăruitor chemat de Archelaos prin intermediul lui Ptolemeu, l-a împiedicat pe Sabinus să-şi continue călătoria. Într-adevăr, făcându-i hatârul lui Varus[274], Sabinus a renunţat să ajungă cât mai repede până la citadele, spre a-i interzice lui Archelaos accesul la comorile tatălui său. A făgăduit să nu întreprindă nimic până la sosirea deciziei lui Caesar, el urmând să aştepte la Caesarea. Când însă dintre cei care îi stăteau în drum[275], unul s-a îndreptat spre Antiohia, iar celălalt a pornit cu o corabie spre Roma, Sabinus s-a dus imediat la Ierusalim şi a luat în stăpânire palatul. A chemat apoi la el pe comandanţii fortăreţelor şi pe vistieri pentru a avea evidenţa bunurilor pe care le deţineau şi pentru a trece citadelele sub controlul său. Fireşte, comandanţii au refuzat să încalce ordinele primite de la Archelaos şi fiecare a păzit ceea ce îi fusese încredinţat, spunând că ei răspund pentru aceasta mai mult faţă de Caesar decât faţă de Archelaos.

3. În aceeaşi vreme s-a îndreptat spre Roma şi Antipas, spre a-şi revendica drepturile la tron, încredinţat că Testamentul, în care el era desemnat ca rege[276], va fi mai puternic decât codicilul[277]. Din capul locului, îi făgăduiseră

---

[274] Guvernatorul Siriei şi superiorul lui Sabinus (n.t.).
[275] Varus, care a sosit la Caesarea împreună cu Ptolemeu (vezi *Antichităţi iudaice*, XVII, 9, 5) (n.t.).
[276] Vezi *Cartea imái,* cap. XXXII, paragr. 7 (n.t.).
[277] Vezi *Cartea întâi,* cap. XXXIII, paragr. 7 (n.t.).

că-l vor susține atât Salomeea cât şi multe dintre rudele sale care navigau spre Roma împreună cu Archelaos. Îşi asigurase sprijinul mamei sale şi a fratelui lui Nicolaos, Ptolemeu, a cărui influență o socotea decisivă, ținând seama de marea încredere pe care o avusese în el Herodes. El se bucurase de prețuirea acestuia mai mult decât toți ceilalți *prieteni.* Dar cele mai mari speranțe şi le punea în oratorul Irenaeus, pentru iscusita lui elocvență, ceea ce şi explică faptul că el respinsese pe sfetnicii care îl îndemnaseră să dea întâietate lui Archelaos, fiind mai în vârstă şi prevăzut în codicil ca moştenitor al tronului. La Roma, preferințele tuturor membrilor de familie au trecut de partea lui, întrucât îl detestau pe Archelaos. Fiecare în parte aspira spre autonomie, sub conducerea unui guvernator roman de provincie; în caz contrar, l-ar fi preferat pe Antipas ca rege.

4. Țelul urmărit de ei s-a bucurat de sprijinul lui Sabinus care, prin scrisorile sale, îl învinuia pe Archelaos în fața lui Caesar, aducând în schimb multe elogii lui Antipas. Cei din tabăra Salomeei şi-au aşternut în scris plângerile şi le-au înmânat lui Caesar; după exemplul lor, şi Archelaos a redactat un sumar al pretențiilor sale, pe care l-a trimis prin intermediul lui Ptolemeu, împreună cu inelul de sigiliu al tatălui său şi cu condica de socoteli. Caesar a cercetat de sine stătător punctele de vedere ale celor două părți; întinderea regatului, mărimea veniturilor, precum şi numărul copiilor lui Herodes; mai înainte el citise rapoartele pe această temă, trimise de Varas şi Sabinus. Apoi a convocat pe romanii cei mai de vază la o adunare la care a luat parte pentru prima oară Gaius[278], fiul lui Agrippa şi al fiicei sale Iulia, adoptat de el, dând cuvântul celor două părți aflate în dispută.

5. S-a ridicat atunci fiul Salomeei, Antipater – cel mai bun vorbitor dintre adversarii lui Archelaos – care, în învinuirile aduse, a afirmat că, prin spusele sale, Archelaos pretinde, chipurile, domnia, dar, de fapt, el este de multă vreme rege,

---

[278] Gaius Caesar, fiul fiicei lui Augustus, Iulia şi al lui Marcus Vipsanius Agrippa. În anul 4 e.n., el a fost îndepărtat de Livia, soția lui Augustus, în favoarea lui Tiberius (n.t.).

ba chiar şi acum el înveseleşte urechile lui Caesar cu un simulacru de dispută. Nici n-a mai aşteptat decizia lui Caesar privitoare la succesiune, şi, ca dovadă, după moartea lui Herodes a adus nişte oameni cumpăraţi de el să-i pună diadema pe frunte; s-a instalat pe tron în văzul lumii şi a luat decizia aidoma unui rege, a introdus o nouă ordine în armată, a făcut avansări, a făgăduit poporului tot ceea ce i-a cerut în calitate de rege, eliberând pe cei condamnaţi de tatăl său pentru delicte nespus de grave. Iată-l că vine să obţină de la superiorul său şi umbra regalităţii pe care şi-a însuşit-o de multă vreme cu forţa în esenţă, lacându-l astfel pe Caesar un stăpân nicidecum asupra faptelor, ci asupra vorbelor. I-a mai reproşat de asemenea că doliul după tatăl său a fost de o comică făţărnicie: în timpul zilei avea o figură tristă, iar noaptea se ţinea de chefuri, dedându-se orgiilor bahice. Antipater a mai adăugat că indignarea stârnită de comportarea lui este cea care a provocat tulburările populare. Ajuns în punctul culminant al discursului său, a stăruit pe larg asupra marelui număr de oameni ucişi în incinta Templului: aceştia veniseră să celebreze o sărbătoare şi fuseseră masacraţi fără milă alături de animalele aduse de ei pentru jertfă. În Templu se strânseseră mai multe cadavre decât dacă ar fi avut loc un război cu nişte duşmani necruţători din afară. Tocmai pentru că a prevăzut această cruzime, Herodes nu i-a mai dat nicio speranţă de a-i urma la tron; de-abia când s-a îmbolnăvit mai mult sufleteşte decât trupeşte şi n-a mai fost în stare să judece sănătos şi, fără să aibă habar ce scrie, l-a desemnat pe el drept moştenitor în codicil. Şi asta s-a întâmplat când n-avea ce să-i reproşeze celui pe care îl trecuse primul în Testamentul redactat de Herodes pe când se mai bucura de o sănătate trupească deplină şi mintea îi rămăsese neatinsă de vreo suferinţă. Dar chiar dacă admitem că judecata unui bolnav aflat pe pragul morţii este uneori mai puternică, Archelaos şi-a pierdut autoritatea regală prin dispreţul arătat faţă de toate legile. Ce fel de cârmuitor s-ar dovedi, după ce va fi primit investitura lui Caesar, un om care a făcut atâtea victime înainte de a o dobândi?

6. După ce a prezentat numeroase argumente

asemănătoare, luând ca martor pentru fiecare acuzație în parte pe cele mai multe dintre rudele sale de față, Antipater şi-a încheiat discursul. Apoi s-a ridicat Nicolaos, ca să ia apărarea lui Archelaos şi a susținut că masacrul din Templu a fost obligatoriu, deoarece victimele s-au dovedit a fi vrăjmaşi nu numai ai regatului, ci şi ai lui Caesar care are ultimul cuvânt. Cât priveşte celelalte capete de acuzare, el a arătat că tocmai învăluitorii lui de acum sunt cei care i-au dat lui Archelaos sfaturi în situațiile respective. Referitor la codicil, el a fost de părere că valabilitatea lui a fost adeverită chiar de Herodes, care a specificat că Caesar trebuia să confirme pe moştenitorul tronului; căci cel care a avut o judecată atât de limpede încât a recunoscut că deplina autoritate revine stăpânului lumii, nu putea să greşească în privința alegerii urmaşului său, ştiind bine cine urma să-l protejeze; aşadar judecata lui a fost chibzuită când şi-a desemnat candidatul care era potrivit cu funcția.

7. Când Nicolaos şi-a terminat toată pledoaria, Archelaos s-a apropiat şi, aruncându-se la genunchii lui Caesar, a păstrat tăcerea. Plin de bunăvoință, acesta i-a făcut semn să se ridice şi l-a asigurat că este demn să devină urmaşul tatălui său; nu i-a dat, totuşi, confirmarea definitivă. A dizolvat adunarea sfetnicilor săi şi ziua aceea şi-a petrecut-o ca să chibzuiască în linişte, după tot ce auzise acolo, dacă se cuvine să-l numească moştenitor pe unul dintre cei menționați în testament, sau să împartă țara la toți membrii familiei: având în vedere numărul mare al acestora, se impunea sprijinirea tuturora.

CAPITOLUL III

1. Dar Caesar nici nu apucase să ia vreo hotărâre în această problemă şi, pe de o parte, mama lui Archelaos, Malthake, se îmbolnăvi şi muri, iar pe de altă parte, sosise de la Varus din Siria o scrisoare care anunța că în Iudeea izbucnise o răscoală, pe care o şi prevăzuse, de altfel. Căci, după ce Archelaos plecase cu o corabie spre Roma, Varus sosise la Ierusalim pentru a potoli spiritele răzvrătite, fiindcă devenise limpede că poporul n-o să se abțină de la tulburări, el lăsă în oraş una din cele trei legiuni cu care venise din Siria, apoi se întoarse în Antiohia. Pretextul aşteptat de răzvrătiți a fost călătoria la Ierusalim a lui Sabinus. Căci el constrângea garnizoanele să-i predea fortărețele şi căuta cu îndârjire comorile regelui, slujindu-se pentru aceasta nu numai de soldații lăsați de Varus, ci şi de mulțimea sclavilor săi, cu toții înzestrați de el cu arme, spre a-i folosi ca unelte ale lăcomiei lui. Tocmai atunci cădeau şi Penticostalele[279] – celebrate la şapte săptămâni după Paşte şi care îşi trag numele de la numărul de zile scurse între cele două sărbători – şi ceea ce a strâns laolaltă poporul nu a fost propriu-zis ceremonia divină cât mai ales amărăciunea lui fără margini. O uriaşă mulțime s-a strâns la Ierusalim, venind din Galileea, Idumeea, Ierihon şi Peraea de dincolo de Iordan, dar populația de baştină a Iudeei i-a întrecut pe toți prin număr şi dârzenie bărbătească. Ei s-au împărțit în trei grupe şi s-au instalat în trei tabere: prima la miazănoapte de Templu, a doua la miazăzi, lângă Hipodrom, iar a treia la apus, în preajma palatului regal. I-au împresurat astfel pe romani din toate părțile şi i-au supus asediului.

2. Înspăimântat de mulțimea duşmanilor şi de hotărârea lor de a-l înfrunta, Sabinus a trimis sol după sol până la Varus, cu cererea de a-i veni cât mai repede în ajutor: în cazul că întârzie, întreaga legiune va fi masacrată. El însuşi

---

279 De la elinul „penteconta” (=50), cuvântul evreiesc *Sabouth* derivând din cifra „şapte” (de şapte ori şapte zile). Aici provine numele sectei penticostale şi a *Penticostal elor* (ritualul slujbelor dintre Paşti şi prima duminică după Rusalii) (n.e.).

s-a urcat în cel mai înalt turn al citadelei, care se chema Turnul lui Phasael, după numele fratelui lui Herodes, ucis de parți şi de acolo a făcut un semn soldaților legiunii, să pornească atacul împotriva duşmanilor, căci era atât de înfricoşat încât nu cuteza să coboare, alăturându-se oamenilor săi. Soldații s-au supus, totuşi, ordinului, au înaintat până la Templu şi s-au încăierat cu iudeii într-o luptă crâncenă unde, mulțumită experienței lor războinice, s-au dovedit superiori adversarilor lor neexperimentați, câtă vreme nimeni nu i-a atacat de sus. Când însă iudeii au escaladat porticurile şi ținta săgeților lor au devenit capetele romanilor, aceştia au pierit în număr mare, căci lor le venea greu să se apere de cei ce trăgeau de sus şi totodată să reziste celor cu care luptau corp la corp.

3. Încolțiți astfel din două părți, romanii au dat foc porticurilor, opere de artă care stârneau admirația prin mărimea şi splendoarea lor: iudeii care se aflau pe acoperiş au fost repede cuprinşi de flăcări; mulți au pierit acolo, iar cei care au sărit în mijlocul duşmanilor au fost ucişi de aceştia; unii s-au aruncat pe partea opusă a zidului, pe când alții, în situația lor fără ieşire, şi-au curmat viața cu propriile lor săbii, mai înainte de a fi mistuiți de flăcări. Cei care au coborât, lunecând în josul zidurilor şi s-au repezit asupra romanilor, în buimăceala lor au fost biruiți cu uşurință. După ce o parte a răsculaților a căzut în luptă, iar cealaltă parte s-a împrăştiat, datorită fricii, soldații s-au năpustit asupra tezaurului lui Dumnezeu, rămas fără apărători, şi au prădat vreo 400 de talanți, iar din această sumă, ceea ce n-a putut fi sustras, a încăput pe mâinile lui Sabinus[280].

4. Distrugerea minunatelor construcții şi pierderea atâtor vieți omeneşti n-a făcut decât să sporească numărul iudeilor şi pofta lor de a lupta împotriva romanilor; împresurând palatul regal, au amenințat că vor nimici toate trupele dacă acestea nu se vor retrage cât mai repede. I-au făgăduit lui Sabinus că-i asigură liberă trecere dacă acceptă să-şi retragă legiunea din oraş. Majoritatea soldaților regelui dezertaseră şi trecuseră deja de partea răsculaților pe când trupele cele mai

---

[280] Compară cu *Antichități iudaice*, XVII, 10, 2 (n.t.).

destoinice luptau de partea romanilor: erau 3.000 de sebasteni[281], aflați sub conducerea lui Rufus şi Gratus; ultimul comanda trupele regale pedestre, iar Rufus, cavaleria, amândoi fiind în stare, mulțumită vitejiei şi priceperii lor, să decidă soarta războiului, chiar fără să aibă trupe la dispoziția lor. Iudeii au întețit asediul, punând la grea încercare tăria zidurilor citadelei şi prin strigătele lor îl îndemnau pe Sabinus şi ai săi să se retragă, ca să nu le mai stea în cale acum când, după atâta vreme, umăresc să recâştige iar neatârnarea strămoşilor lor. Sabinus s-ar fi retras cu dragă inimă, dar nu avea încredere în promisiunile adversarilor, socotind că blândețea lor era momeala menită să-l atragă într-o cursă: întrucât spera să primească în curând ajutoare de la Varus, el prelungea asediul.

[281] Adică soldați din ținutul Sebaste (Samaria) (n.t.).

CAPITOLUL IV

1. În acelaşi timp au izbucnit tulburări în multe alte locuri din ţară şi unora li s-a părut că se ivise momentul prielnic să năzuiască spre încoronare. În Idumeea, 2000 de foşti soldaţi ai lui Herodes şi-au reluat armele, luptând împotriva celor din tabăra regelui. Achiab, vărul regelui[282], purta cu ei războiul din fortăreţele cele mai puternice, evitând însă orice luptă dată în câmpie. La Sepphoris, în Galileea, un anume Iudas, fiul lui Ezechias, căpetenia tâlharilor care devastase odinioară regiunea până ce a încăput pe mâinile regelui Herodes, şi-a strâns o bandă foarte numeroasă, a prădat arsenalele regeşti şi, înarmându-şi bine susţinătorii, i-a atacat pe cei ce râvneau la domnie.

2. În Peraea Simon, un sclav al regelui răposat, încrezător în frumuseţea şi mărimea trupului său, şi-a pus singur o diademă şi, cutreierând ţinutul cu tâlharii pe care i-a atras de partea lui, a dat foc palatului regal din Ierihon, precum şi multor case de bogătaşi, adunând o pradă bogată în timpul incendiului. Era în stare să jefuiască toate casele arătoase dacă Gratus, comandantul pedestraşilor regali, luând cu el pe arcaşii din Trachonitis şi pe cei mai buni luptători dintre sebasteni, n-ar fi ieşit înaintea lui. Mulţi dintre peraeeni au fost ucişi în această bătălie, Simon însuşi a căutat să scape printr-o prăpastie îngustă, dar i-a tăiat calea Gratus care, cu o lovitură laterală, dată fugarului, i-a retezat gâtul. O altă ceată de răsculaţi din Peraea au preschimbat în cenuşă palatul regal din Betharamtha[283], în apropierea Iordanului.

3. Tot atunci a cutezat să aspire la domnie până şi un păstor: numele lui era Athrongaios[284]. El îşi baza speranţa pe

---

[282] Regele Herodes, a cărui tentativă de sinucidere a fost zădărnicită de ruda sa fidelă (vezi *Cartea întâi*, cap. XXXIII, paragr. 7) (n.e.).

[283] În *Antichităţi iudaice*, XVII, 10, 6 această localitate se numeşte Amatha. Este vorba deci de acelaşi oraş care de fapt s-a chemat Betharamphta şi ulterior, a primit din partea lui Herodes Antipas numele de Iulias sau Livias, în cinstea soţiei lui Augustus (vezi *Antichităţi iudaice*, XVIII, 2, 1) (n.t.).

[284] În *Antichităţi iudaice*, XVII, 10, 7, Athronges (n.t.).

vigoarea trupului, pe sufletul său care nu se sinchisea de moarte şi, în afară de asta, pe cei patru fraţi din acelaşi aluat ca el. Punând sub comanda fiecăruia câte un detaşament bine înarmat, îi folosea ca pe nişte generali sau satrapi pentru incursiuni războinice, pe când el, la fel ca un rege, rezolva problemele cele mai importante. Atunci şi-a pus singur diadema, dar şi după aceea, împreună cu fraţii săi, a continuat să pustiască ţara un timp îndelungat. Ţelul lor era să ucidă pe romani şi pe oamenii regelui, dar până şi iudeii de la care trăgeau speranţa să stoarcă ceva, nu scăpau atunci când încăpeau pe mâinile lor. Odată au îndrăznit să împresoare la Emmaus[285] o cohortă romană în formaţie strânsă, care aproviziona legiunea sa cu cereale şi arme. Centurionul Arius, care o comanda şi 40 de soldaţi, dintre cei mai viteji, au fost doborâţi cu sulițele; aceeaşi soartă îi aştepta şi pe ceilalţi soldaţi, dar Gratus, împreună cu sebastenii săi, le-au sărit în ajutor, scăpându-i. După ce, în tot timpul tulburărilor, fraţii au comis numeroase asemenea nelegiuiri împotriva străinilor şi a localnicilor, în cele din urmă, trei dintre ei au fost capturaţi: cel mai în vârstă de către Archelaos, următorii doi au căzut în mâinile lui Gratus şi Ptolemeu. Al patrulea[286] s-a predat lui Archelaos pe baza unei înţelegeri reciproce. Această soartă au avut-o ei mai târziu, dar pe atunci au acoperit Iudeea întreagă cu atacurile lor tâlhăreşti.

---

[285] Nu pare să fie vorba de localitatea din *Evaghelia* lui Luca (24, 13), situată prea aproape de Ierusalim, ci de alta, la sud-est de Lod (n.e.).

[286] Nu se spune care a fost soarta celui de al cincilea frate dacă nu cumva Athrongaios n-a avut decât trei fraţi, el fiind al patrulea (n.e.).

CAPITOLUL V

1. De îndată ce Varus a primit scrisorile lui Sabinus şi ale celorlalţi comandanţi militari, s-a convins că are motive de îngrijorare pentru întreaga legiune şi că trebuie să vină cât mai repede în ajutorul ei. Luând cu el cele două legiuni rămase la dispoziţia lui şi cele patru formaţiuni de cavalerie[287] care le reveneau, a pornit în marş spre Ptolemais, locul stabilit pentru adunare, şi pentru trupele auxiliare ale regilor şi prinţilor. La trecerea prin Berytos[288], şi-a pornit efectivele cu 1500 de soldaţi înzestraţi cu armament greu, oferiţi de acest oraş. După ce şi celelalte trupe aliate i-au fost puse la dispoziţie şi lor li s-a alăturat cu importante unităţi de pedestraşi şi călăreţi arabul Aretas, care îl ura pe Herodes, Varus a trimis o parte a armatei sale spre Galileea, învecinată cu Ptolemais, comanda fiind încredinţată prietenului său Gaius. Acesta a pus pe fugă duşmanii care i se împotriveau, a cucerit oraşul Sepphoris, i-a incendiat, pe locuitorii săi vânzându-i ca sclavi. Cu grosul armatei sale, Varus însuşi a mărşăluit spre Samaria, cruţând însă oraşul, deoarece aflase că locuitorii săi nu se agitaseră în timpul tulburărilor din celelalte oraşe. El îşi stabili tabăra în preajma satului Arus, proprietatea lui Ptolemeu, fiind tocmai din această pricină crunt jefuit de arabii care îl urau ca prieten al lui Herodes. De aici a mers până la Sampho, alt sat fortificat, pe care de asemenea l-au jefuit arabii, aşa cum au făcut şi cu celelalte localităţi întâlnite în drumul lor. Totul era trecut prin foc şi sabie şi nimic n-a scăpat de setea de jaf a arabilor. Şi Emmaus a fost ars până în temelii – locuitorii săi scăpând cu fuga – la porunca dată de Varus, ca să răzbune masacrarea lui Arius şi a soldaţilor săi.

2. De aici, a mărşăluit până la Ierusalim şi a fost de-ajuns să apară cu armata lui mare pentru ca iudeii aflaţi în tabără să se împrăştie numaidecât; ei au fugit, pierzându-şi urma în

---

[287] Aceste regimente de 500-1000 de călăreţi erau independente, neconfundându-se cu cei 120 de călăreţi, alocaţi fiecărei regiuni (n.e.).
[288] El venea din Antiohia, la nord de Beirut (n.t.).

interiorul țării[289]. Cei ce se aflau în oraş l-au primit înăuntru pe Varus, disculpându-se de a Fi participat la răscoală; ei nu erau deloc sprijinitorii răsculaților şi numai sărbătoarea i-a constrâns să primească mulțimea în oraş, ei înşişi îndurând asediul alături de romani, fără să țină partea răzvrătiților la împresurarea oraşului. Încă mai înainte, Josephus[290], vărul lui Archelaos, ieşise în întâmpinarea lui Varus şi, asemenea lui, Gratus şi Rufus în fruntea trupelor regale şi sebastene, urmați de soldații din legiunea romană, în obişnuita lor ținută războinică. Sabinus n-a avut însă curajul să apară în fața ochilor lui Varus şi, înaintea sosirii lui, părăsise oraşul, îndreptându-se spre malul mării. Varus şi-a trimis o parte din armata lui în incursiuni prin țară, pentru a pune mâna pe aţâţătorii la răscoală; mulți dintre ei au fost capturați: cei ce se arătaseră mai puțin turbulenți au fost încarcerați; pe cei mai vinovați, vreo 2000 la număr, i-a țintuit pe cruce.

3. Atunci Varus a primit vestea că în Idumeea se mai aflau 10.000 de oameni încă înarmați. De arabi s-a descotorosit, întrucât socotea că ei nu se purtau ca nişte aliați, ci duceau războiul după pofta inimii lor şi, mânați de ura pe care i-o purtau lui Herodes, ei devastau țara mai crâncen decât ar fi vrut el, a pornit în marş forțat împotriva răzvrătiților cu propriile legiuni. Înainte de a se ajunge la o încăierare şi urmând sfatul dat de Achiab, aceştia s-au predat singuri romanilor: Varus a scutit de orice vină mulțimea soldaților simpli, pe conducătorii lor i-a trimis, în schimb, lui Caesar, spre a fi judecați. Caesar i-a amnistiat pe cei mai mulți, dar a trimis la moarte pe unele rude ale lui Herodes, căci nişte membri ai familiei regale făcuseră cârdăşie cu răsculații, ridicându-şi armele împotriva unui suveran din propriul lor neam. După ce a restabilit astfel ordinea în Ierusalim, lăsând drept garnizoană legiunea care se aflase şi mai înainte în oraş, Varus s-a reîntors în Antiohia.

---

289 Vezi *Cartea a doua,* cap. III, paragr. 1 (n.t.).

290 Fiul lui Josephus, fratele lui Herodes, căzut în luptă la Ierihon (n.e.).

CAPITOLUL VI

1. Între timp, Archelaos avea la Roma un alt proces cu iudei care, înainte de izbucnirea răscoalei şi cu dezlegarea lui Varus, veniseră ca soli împuterniciți să ceară neatârnarea statului lor[291]. La înfățişare erau 50 de delegați, dar lor li s-au alăturat mai mult de 8.000 de iudei stabiliți la Roma. Caesar a convocat o adunare constituită din cei mai de vază romani şi de *prietenii* săi în templul lui Apolo de pe Palatin, pe care îl ctitorise el însuşi[292] şi îl decorase cu o bogăție fără de pereche. Mulțimea iudeilor se grupase de partea delegaților, iar de cealaltă parte a Caesarului stătea Archelaos, împreună cu *prietenii* săi, în schimb prietenii rudelor sale nu țineau cu nicio tabără: pe de o parte ura şi disprețul lor față de Archelaos nu le permitea să i se alăture, pe de altă parte, sfiala de a fi văzuți de Caesar îi stânjenea să treacă în rândul acuzatorilor săi. De față era şi fratele lui Archelaos, Philippos, pe care, plin de bunăvoință, Varus îl trimisese la Roma cu o escortă într-un scop dublu: întâi să sprijine cauza lui Archelaos, apoi, să obțină partea care i se cuvine dacă Caesar va împărți moştenirea lui Herodes la toți urmaşii săi.

2. Când s-a dat cuvântul acuzatorilor, aceştia au început prin a înşira nelegiuirile lui Herodes: după spusele lor, el nu a fost nicidecum un rege, ci au trebuit să îndure pe cel mai crunt dintre tiranii care au ajuns vreodată la domnie; el a asasinat nespus de mulți oameni, iar soarta supraviețuitorilor a fost atât de jalnică încât ar fi putut să-i invidieze pe cei răposați; a supus torturilor nu numai trupurile supuşilor săi, ci chiar şi oraşe întregi; şi-a maltratat propriile oraşe spre a le înfrumuseța pe cele străine, făcând cadou altor popoare sângele iudeilor; în locul bunăstării de odinioară şi de respectarea legilor strămoşeşti, neamul n-a

---

[291] Adică ei nu mai voiau să fie conduşi de prinți din neamul idumeilor, atât de urât de ei, ci să fie sub stăpânirea supremă şi nemijlocită a romanilor (n.t.).

[292] După bătălia de la Actiuni (n.t.). Acolo ființase un vechi templu al lui Apolo, cel din Roma fiind în strânsă legătură cu o mare bibliotecă (n.e.).

cunoscut pretutindeni decât sărăcia şi cea mai amarnică nedreptate; doar în câțiva ani, iudeii au îndurat din partea lui Herodes mai multe suferințe decât le-a fost dat să rabde strămunii lor în întreaga perioadă care s-a scurs de la plecarea din Babilon când, în timpul domniei lui Xerxes[293], s-au întors în țara lor; datorită supuşeniei şi a faptului că s-a obişnuit cu nenorocirea, poporul a ajuns atât de departe încât a acceptat această sclavie grea ca fiind de-a dreptul ereditară, ba chiar şi-a ales singur succesorul; şi acest Archelaos, fiul unui asemenea tiran, numaidecât după moartea tatălui său, a fost proclamat rege: moartea lui Herodes a fost jelită împreună cu el şi tot împreună au fost rostite urările de prosperitate pentru urmaşul la tron; dar el, ca şi cum s-ar fi temut că nu va fi socotit fiul legitim al lui Herodes, şi-a început domnia prin masacrarea a 3.000 de cetățeni: iată jertfa pe care a adus-o el lui Dumnezeu pentru succesul domniei sale, iată mormanul de cadavre cu care a umplut el templul în toiul sărbătorii! Nu-i de mirare că aceia care au scăpat teferi din atâtea nenorociri se întorc, în sfârşit, împotriva asupritorilor şi vor, potrivit legilor războiului, să facă față loviturilor; ei se roagă de romani să se îndure de rămăşițele Iudeei şi ceea ce s-a mai păstrat din țară să nu ajungă pradă sfârtecătorilor nemiloşi, ci ei să le alipească la Siria patria care să fie administrată de conducători locali: se va dovedi atunci că iudeii calomniați că ar fi răzvrătiți şi războinici ştiu să se supună unor demnitari ponderați. Cu această cerere şi-au încheiat iudeii rechizitoriul lor. Apoi s-a ridicat Nicolaos şi a combătut acuzațiile aduse regilor. El a reproşat poporului că este greu de guvernat şi că, datorită firii lui, nu ascultă de regi. I-a vorbit de rău şi pe rudele lui Archelaos, care trecuseră de partea acuzatorilor.

3. Dând aşadar ascultare ambelor părți, Caesar a dizolvat adunarea şi după câteva zile l-a numit pe Archelaos Etnarh

---

[293] Vezi *Antichități iudaice,* XI, 5, 1 ş.u. (n.t.). Autorul se referă la al doilea val al revenirii din „captivitatea babiloniană”, care a avut loc sub Artaxerxes I Longimanus (465-425 î.e.n.), în frunte cu Nehemia şi Esra (n.e.).

şi i-a acordat jumătate din regat, cu promisiunea că-l va face rege dacă se va dovedi demn de asta. Jumătatea cealaltă a împărţit-o în două Tetrarhii pe care le-a dat altor doi fii ai lui Herodes: una lui Philippus, cealaltă lui Antipas, aflat în dispută pentru tron cu Archelaos. Lui i-a revenit Peraea şi Galileea, cu un venit general de 200 de talanţi, pe când Philippus a obţinut Batanea, Trachonitis şi Auranitis, precum şi unele părţi din domeniul lui Zenon de lângă Iamnia[294], având un venit de 100 de talanţi. Din Etnarhia lui Archelaos făceau parte Iudeea întreagă şi Samaria, căreia i se reduseseră impozitele cu o pătrime, drept răsplată pentru că nu luase parte la răscoală, alături de restul ţinuturilor. Ca oraşe supuse autorităţii sale, Archelaos a primit: Turnul lui Straton[295], Sebaste[296], Ioppe şi Ierusalim. Caesar a separat de regatul său oraşele greceşti[297] Gaza, Gadara şi Hippos, alipindu-se Siriei. Venitul general pe care îl aduce acest teritoriu lui Archelaos era de 400 de talanţi. În afară de ceea ce îi lăsase regele prin testament, Salomeea a mai primit domnia asupra Iamniei, a lui Azotos şi Phasaelis, Caesar dăruindu-i în plus palatul din Ascalon. Din toate aceste posesiuni încasa un venit general de şaizeci de talanţi. Domeniul ei a trecut în administraţia lui Archelaos. Ceilalţi urmaşi ai lui Herodes au primit fiecare partea lui de moştenire prevăzută în testament. Celor două fiice ale acestuia[298], nemăritate încă, Caesar le-a dăruit în plus 500.000 de drahme de argint şi le-a măritat cu fiii lui Pheroras. După împărţirea moştenirii sale, a împărţit între membrii familiei regale darul primit de el de la Herodes, suma de 1.000 de talanţi, nepăstrându-şi pentru dânsul decât câteva neînsemnate bijuterii, ca amintire de la cel răposat.

---

[294] Aici e vorba de satul fortificat Iamnia din Galileea de Sus, ceva mai departe, în acest capitol, fiind menţionat, în schimb, oraşul Iamnia din Iudeea (n.t.). Ediţiile noi se referă la *Innano* sau *Panias* (n.e.).
[295] Caesarea (n.t.).
[296] Samaria (n.t.).
[297] Oraşe locuite majoritar sau în totalitate de greci (n.t.).
[298] Roxana şi Salomeea (n.e.).

CAPITOLUL VII

1. În vremea aceea, un tânăr de obârşie iudaică, dar crescut la Sidon, în casa unui libert roman, se dădea drept acel Alexandru[299], executat de Herodes, cu care avea o izbitoare asemănare, sosind la Roma în speranţa că nu va fi descoperit. El avea drept complice al înşelăciunii un compatriot care cunoştea foarte bine tot ce se petrecuse în regat; instruit de acesta, el povestea că oamenilor, trimişi să-i curme viaţa lui şi a lui Aristobul, le-a fost milă de ei şi i-au sustras pe furiş, punând în locul lor nişte cadavre întru totul asemănătoare lor. Cu aceste povestiri i-a încântat pe iudeii din Creta, şi cu generoasa lor contribuţie la cheltuielile de călătorie, a navigat până la Melos[300]; acolo, datorită deplinei verosimilităţi a spuselor sale, a strâns o sumă şi mai substanţială, convingându-şi propria gazdă să-l însoţească până la Roma. După ce a debarcat la Dicaiarchaia[301], şi iudeii localnici l-au copleşit cu darurile lor iar nişte pretinşi prieteni ai tatălui său l-au însoţit în alai ca pe un rege. Asemănarea exterioară era atât de perfectă încât până şi cei ce îl văzuseră şi îl cunoscuseră bine pe Alexandru, jurau că este chiar el. Întreaga comunitate iudaică din Roma s-a strâns de-a valma ca să-l vadă şi o uriaşă mulţime s-a îmbulzit pe străzile prin care a fost purtat el; căci sminteala melienilor ajunsese atât de departe încât îl purtau într-o lectică[302], procurându-i pe cheltuiala lor un alai regesc.

2. Caesar îşi amintea cu exactitate de trăsăturile feţei lui Alexandru căci prinţul fusese târât în judecată până la el de către Herodes; de aceea, încă înainte de a fi dat cu ochii de acest personaj, a întrezărit că înşelăciunea se baza pe o asemănare exterioară; ca să ofere însă cercetării unele speranţe îmbucurătoare, el l-a trimis pe un anume Celados, din tagma celor care îl cunoscuseră îndeaproape pe

---

299 Fiul Mariammei (vezi *Cartea întâi*, cap. XXVII, paragr. 6) (n.t.).

300 Insulă situată la nord de Creta. În arhipelagurile greceşti locuiau mulţi evrei (n.e.).

301 Numele grecesc al portului Puteoli din Campania (azi Pozzuoli) (n.e.).

302 Potrivit *Antichităţilor iudaice,* XVII, 12, 1, el mergea într-o căruţă (n.t.).

Alexandru, cu ordinul de a-l aduce pe acest tânăr în fața lui. De la prima vedere, el a şi observat deosebirea din trăsăturile feței; după ce a constatat şi asperitatea întregului corp divulgându-l pe sclav, a priceput pe loc toată lucrătura; l-a indignat şi obrăznicia cu care vorbea omul acela. Căci la întrebarea privitoare la soarta lui Aristobul, a răspuns că şi el e teafăr, dar că a rămas dinadins în Cypru, ca să se asigure de eventualele urmăriri, deoarece, fiind despărțiți unul de altul, se simțeau mai la adăpost. Atunci Celados l-a luat de-o parte şi i-a zis: „Caesar este gata să-ți dăruiască viața dacă vei dezvălui numele celui care te-a îndemnat să duci până la capăt această gravă escrocherie"; el a răspuns că se învoieşte, l-a urmat până la Caesar şi acolo a dat numele iudeului care s-a folosit de asemănarea lui cu Alexandru, pentru a stoarce bani. A şi adunat în fiecare oraş mai multe daruri decât a primit Alexandru în viața lui. La auzul acestor vorbe, Caesar a pufnit în râs şi întrucât falsul Alexandru avea un trup vânjos, l-a trimis să vâslească la galere; dar pe urzitorul înşelăciunii l-a executat. Cât priveşte melienii, Caesar a găsit de cuviință că au fost pedepsiți îndeajuns pentru prostia lor prin cheltuielile pe care le făcuseră.

3. După ce a intrat în stăpânirea Etharhiei sale, cu amintirea încă vie a vechilor dispute, Archelaos i-a tratat şi pe iudei, şi pe samariteni cu atâta cruzime, încât a fost reclamat la Caesar de delegații ambelor tabere, astfel că, în al nouălea an al domniei sale[303] a fost surghiunit la Vienna, un oraş din Galia: avuția lui a fost trecută în tezaurul imperial. Înainte de a fi chemat la Caesar, spre a fi judecat, el a avut următorul vis: i s-a părut că vede nouă spice cu bobul plin şi înalte, care au fost păscute de nişte boi. El a chemat prezicătorii şi câțiva caldeeni, ca să-i tâlcuiască visul. Aceştia l-au interpretat în chip şi fel, dar un anume Simon din secta esenienilor a tălmăcit că spicele înseamnă anii, iar boii o răsturnare a situației, întrucât la arat ei mută din loc pământul. Aşadar Archelaos va domni atâția ani câte spice a

---

[303] Potrivit *Antichităților iudaice,* XVII, 13, 3: al zecelea, adică în anul 6 e.n. (n.t.).

văzut în vis şi după felurite schimbări ale lucrurilor, îşi va afla sfârşitul. Cinci zile mai târziu, Aclielaos a fost chemat la Roma pentru a fi judecat.

4. Mi se pare demn de menţionat şi visul soţiei sale Glaphyra, fiica lui Archelaos, regele Cappadociei, care mai înainte fusese măritată cu Alexandru; acesta era fratele lui Archelaos, despre care am vorbit pe îndelete, şi fiul lui Herodes, de care a şi fost executat, fapt de asemenea relatat de noi. După moartea primului ei soţ, ea s-a remăritat cu Iuba[304], regele Libyei, şi, când şi acesta s-a stins din viaţă, s-a întors acasă, trăind în văduvie pe lângă tatăl ei; acolo a văzut-o Etnarhul Archelaos şi s-a îndrăgostit de ea într-atât încât a repudiat-o de îndată pe soţia lui Mariamme, căsătorindu-se cu Glaphyra. Ea s-a reîntors în Iudeea şi, curând după sosirea ei acolo, a visat că Alexandru stătea în faţa ei şi îi spunea următoarele: „Căsătoria din Libya ar fi trebuit să-ţi ajungă, dar, fără să te mulţumeşti numai cu ea, te-ai întors la vatră, luându-ţi un al treilea bărbat, şi anume pe fratele meu, nesocotito! Nu voi tolera însă această nelegiuire[305], ci te voi aduce iarăşi la mine, de vrei sau nu vrei!” După ce şi-a povestit visul altora, n-a mai trăit decât două zile.

---

[304] Iuba II, regele Mauretaniei, murind în 23 e.n., Glaphyra n-a rămas văduvă, ci a fost, pare-se, repudiată de soţul ei (n.e.).

[305] Legea iudaică (*Leviiicul*, 18, 16; 20, 21) interzicea femeilor să se căsătorească cu fratele primului soţ dacă devenise mamă (n.e.).

CAPITOLUL VIII

1. Teritoriul lui Archelaos a căpătat rangul de provincie[306], ca administrator fiind numit Coponius, un roman din clasa cavalerilor, căruia Caesar i-a acordat drepturi depline, inclusiv pe cel de viață și de moarte asupra supușilor săi. În timpul administrației sale, un bărbat din Galileea cu numele de Iudas[307], care îi instiga pe localnici să se răzvrătească: el îi mustra pentru faptul că au consimțit să plătească tribut și, după Dumnezeu, au acceptat să primească niște muritori ca stăpân. El era cuvântătorul[308] unei secte cu totul aparte fără o legătură cu celelalte[309].

2. La iudei există de fapt trei școli de filosofie[310]: cei ce țin de prima se numesc farizei, din cea de a doua fac parte saducheii, iar din a treia, având faima de a pretinde o viață deosebit de pioasă, fac parte esenienii[311]. De obârșie iudaică, ultimii se iubesc unii pe alții mult mai mult decât în cazul celorlalte secte. Pentru ei, plăcerile simțurilor sunt o nelegiuire, iar virtutea constă în stăpânirea de sine și în dominarea pasiunilor. Față de căsătorie au o părere disprețuitoare și adoptă copiii la o vârstă destul de fragedă pentru a fi lesne educați, iar atunci îi tratează ca pe niște membri ai familiei și le insuflă doctrinele lor; nu detestă totuși, căsătoria, nici grija pentru obținerea urmașilor, ci caută să se pună la adăpost de destrăbălarea femeilor,

---

306 Etnarhia a trecut în categoria provinciilor imperiale de clasa a treia, condusă de un procurator din ordinul cavalerilor romani (n. E.)

307 Care este menționat și în *Faptele apostolilor* 5, 37 (n.t.).

308 Autorul folosește termenul elin: „sofist” spre a traduce, probabil, pe cel de „rabbi” din versiunea aramaică originară (n.e.).

309 Vezi detalii asupra acestei secte în *Antichități iudaice,* XVIII, I, 6 (n.t.).

310 Nu putea fi vorba de așa ceva la iudeii care nu năzuiau să atingă absolutul cu ajutorul rațiunii, mărginindu-se să studieze Legea dată de Dumnezeu, Flavius Josephus a căutat să fie pe înțelesul „păgânilor” (n.e.).

311 Farizeii înseamnă: Izolații, saducheii (Țaducheii): Adepții lui Taduk; numele de esenieni (eseieni) aminteşte de cuvântul aramaic-sirian assaya (medic) și înseamnă așadar o sectă înrudită cu terapeuții. Aceşti terapeuți trăiau în Alexandria și se ocupau, de fapt, cu studiul științelor naturale (n.t.).

fiindcă au convingerea că niciuna dintre ele nu-şi păstrează credinţa faţă de un singur om.

3. Ei dispreţuiesc bogăţia şi demnă de admirat la ei este comunitatea bunurilor: n-ai să găseşti pe niciunul care să se distingă de ceilalţi prin avere. La ei există regula potrivit căreia oricine intră în sectă trebuie să renunţe la averea lui în favoarea comunităţii, astfel încât la ei nu întâlneşti îndeobşte nici sărăcia înjositoare, nici bogăţia sfidătoare, bunurile fiecăruia contopindu-se în fondul comun şi toţi, ca nişte fraţi, dispun de întreaga avuţie adunată la un loc. Ei sunt de părere că uleiul pătează şi cel care a fost uns cu el, contrar voinţei sale, trebuie să-şi cureţe corpul, ei socotind ceva cuviincios să ai o piele aspră şi să porţi mereu veşminte albe. Cei ce administrau avuţia comunităţii erau aleşi prin majoritate de voturi şi fiecare, fără deosebire, trebuia să fie gata pentru orice serviciu în folosul tuturora.

4. Ei nu au un oraş propriu-zis al lor, în fiecare dintre ele locuind mai mulţi laolaltă. Membrilor sectei, veniţi de altundeva, Îi se pun la îndemână toate lucrurile agonisite de comunitate, de parcă ar fi propria lor avuţie şi, la nişte oameni pe care nu i-au mai văzut până atunci, ei intră ca şi cum le-ar fi prieteni apropiaţi. De aceea când pleacă la drum, nu iau cu ei nimic, cu excepţia armelor, ca să se apere de tâlhari. În fiecare oraş, un membru anume are sarcina să se îngrijească de oaspeţii sectei, procurându-le hainele şi cele necesare traiului zilnic. Prin felul cum se îmbracă şi prin purtarea lor, ei par nişte ţinuţi în frâu cu biciul de către un pedagog. Hainele şi încălţările nu sunt schimbate decât când ele au ajuns ferfeniţă ori s-au tocit de tot, după o folosire îndelungată. Cumpărări şi vânzări nu au loc între ei, ci fiecare dă din avuţia sa celui care este nevoiaş şi primeşte la rândul său de la celălalt ceea ce îi lipseşte. Chiar şi fără un contraserviciu, ei au dreptul să ceară de la un membru al sectei orişice poftesc.

5. Faţă de Dumnezeu, ei îşi arată evlavia într-un fel aparte, înainte de răsăritul Soarelui, ei nu rostesc nicio vorbă profană, ci îi adresează nişte vechi rugăciuni moştenite de la părinţii lor, implorându-l parcă să răsară. Abia atunci supraveghetorii lor îi lasă să plece, fiecare la meşteşugul cu

care s-a deprins. După ce au muncit cu râvnă până la ora a cincea[312], se adună iar într-un loc anume, cu o fâşie de pânză de in înfăşurată în jurul şalelor, şi-şi spală trupul cu apă rece. De îndată ce s-au curăţit astfel, se duc într-o clădire deosebită, în care niciun om, străin de sectă, nu are voie să intre: purificaţi, ei înşişi intră în sala de mese ca în incinta unui sanctuar. Cum şi-au ocupat locurile într-o linişte desăvârşită, brutarul le pune rând pe rând câte o pâine în faţă, după care bucătarul le dă câte un castronaş cu un singur fel de mâncare. Până să înceapă masa, preotul rosteşte o rugăciune şi comite un sacrilegiu cel ce începe cumva să înfulece înainte de terminarea rugăciunii. La terminarea mesei, preotul se roagă din nou: la început şi la sfârşit, ei îl proslăvesc pe Dumnezeu ca pe Creatorul vieţii. Apoi ei îşi dezbracă veşmintele, socotindu-le sacre, şi revin la îndeletnicirile lor până la asfinţitul Soarelui. La reîntoarcere, ei se ospătează în acelaşi fel, de astă dată luând loc alături de străini, dacă se află vreunul la ei. Nu se aude nicio zarvă şi niciun zgomot nu tulbură vreodată casa, ci unul lasă să vorbească pe celălalt, respectând rândul. Celor aflaţi în afară, tăcerea celor dinăuntru le apare drept o taină înfiorătoare. Dar linişte a aceasta are ca noimă statornica cumpătare a membrilor sectei şi faptul că ei mănâncă şi beau doar până se satură.

6. Din celelalte lucruri, ei nu fac nimic fără dezlegarea supraveghetorilor lor. Doar în două privinţe li se dă îngăduinţa de a hotărî singuri: acordarea de ajutor şi dovedirea milosteniei. Să ajute pe cei ce merită să primească ajutorul, atunci când au mare nevoie de el, şi să ofere hrană celor aflaţi în mizerie. Nu li se permite însă să aducă ajutor rudelor lor fără să aibă aprobarea superiorului. Înţelepţi vistieri ai mâniei, strunitori ai pasiunilor, pilde ale fidelităţii, slujitorii păcii, fiece cuvânt rostit de ei atârnă mai greu decât un jurământ; esenienii se abţin de la jurăminte[313] pe care le cred mai rele decât sperjurul. Cel ce nu este crezut pe cuvânt şi fără invocarea lui Dumnezeu, acela este condamnat din

---

[312] Ora 11 dimineaţa (n.t.).

[313] Cu excepţia celui depus La intrarea în sectă (n.e.).

capul locului. Ei cercetează cu o neobişnuită râvnă strămoşeştile scrieri; îndeosebi, ei extrag din ele ceea ce are nevoie trupul şi sufletul: iată de ce studiază ei scrierile pentru a afla lecuirea bolilor cu ajutorul rădăcinilor medicinale şi calităţile pietrelor.

7. Pentru cel ce aspiră să intre în sectă accesul nu este imediat, ci, vreme de un an, rămas în afara ordinului, solicitantul duce o viaţă asemănătoare cu a membrilor sectei şi primeşte o toporişcă, şorţul de care am vorbit anterior, şi un veşmânt alb. Dacă în acest răstimp a trecut cu bine proba stăpânirii de sine, el se apropie cu un pas de felul de viaţă al esenienilor şi ia parte la sfinţirea apei purificatoare, fără să fie, totuşi, acceptat încă la adunările comunităţii. După ce a făcut dovada statorniciei sale, vreme de alţi doi ani caracterul pe care îl are este pus la încercare şi, dacă se arată cu adevărat demn, abia atunci el este primit în comunitate. Dar, înainte de a se atinge de bucatele comune, el depune în faţa tuturor un teribil jurământ: să-l cinstească pe Dumnezeu; să-şi respecte îndatoririle faţă de oameni şi să nu aducă pagube nimănui atât din proprie iniţiativă cât şi din ordinul altcuiva; să-i urască mereu pe cei nedrepţi şi să lupte alături de cei drepţi; că va păstra credinţa tuturor, mai cu seamă celor ce cârmuiesc, întrucât nimeni nu dobândeşte puterea fără consimţământul lui Dumnezeu; dacă cumva ajunge să dea ordine, nu se va arăta îngâmfat şi asupritor, şi nu-şi va întrece subordonaţii prin strălucirea veşmintelor şi a altor podoabe; că va îndrăgi întotdeauna dreptatea şi va demasca pe mincinoşi; că-şi va ţine mâinile nepângărite de hoţie, iar sufletul curat de orice câştig necinstit; că nu va tăinui nimic membrilor sectei şi nu-i va divulga nimănui secretele sale, chiar dacă va fi supus torturilor până la moarte. În afară de asta, el jură că nu va transmite dogmele altfel decât le-a primit el însuşi, că se va feri de tâlhăria de stradă; că va veghea cu grijă să nu se piardă cumva cărţile sectei precum şi numele îngerilor[314]. Prin asemenea jurăminte, esenienii îşi

---

[314] Mihail joacă un rol de frunte în lupta dusă împotriva întunericului de fiii luminii, iar numele îngerilor Gabriel, Sariel şi Rafael apar în scrierile apocrife ale esenienilor (n.e.).

asigură credința noilor membri ai sectei.

8. Cei care comit păcate grele sunt scoşi în afara sectei şi cel exclus are parte îndeobşte de un sfârşit jalnic: legat prin jurăminte solemne şi prin îndatoriri, el nu are voie să primească hrană de la ceilalți oameni: trebuie aşadar să se hrănească cu buruieni, trupul său este secătuit de foame şi moarte. De aceea ei au reprimit în sectă pe unii din acei nenorociți, înduioşați de faptul că sunt gata să-şi dea duhul, socotind că şi-au ispăşit deja păcatele prin îndurarea chinurilor care i-au dus în pragul morții.

9. În luarea deciziilor judecătoreşti, esenienii sunt foarte conştiincioşi şi drepți; ei nu rostesc o sentință decât dacă s-au strâns cel puțin o sută laolaltă, dar atunci verdictul lor este fără drept de apel. În afară de Dumnezeu, ei respectă în cea mai mare măsură numele Legislatorului[315] şi cel ce îl defăimează este condamnat la moarte. A da ascultare bătrânilor şi majorității trece la ei drept ceva frumos; dacă, de pildă, s-au adunat zece laolaltă, unul singur nu poate vorbi fără asentimentul celorlalți nouă. Ei se feresc să scuipe atât în mijlocul unei adunări, cât şi în partea dreaptă; mai mult decât toți iudeii luați împreună, ei evită să lucreze în a şaptea zi a săptămânii; până şi mâncarea şi-o pregătesc cu o zi înainte, ca să nu mai aprindă focul în ziua aceea, ba mai mult, nu cutează să mute niciun obiect din loc sau să-şi satisfacă necesitățile fiziologice. În celelalte zile, ei sapă o gropiță a cărei adâncime măsoară un picior, folosindu-se de o căzmăluță – ceva asemănător cu toporişca dăruită de ei fiecărui nou-venit în sectă – acoperă cu mantia lor deschizătura, spre a nu jigni cumva strălucirea lui Dumnezeu[316], făcându-şi acolo nevoile omeneşti. Cu pământul scos afară mai înainte, ei astupă la loc gaura; pentru aceste necesități, ei caută locurile cele mai îndepărtate. Cu toate că a te uşura de scârnă este ceva firesc, ei au obiceiul să se spele după aceea, de parcă s-ar fi spurcat.

10. După durata traiului lor ascetic, ei se împart în patru

---

315 Moise (n.t.).

316 Soarele divinizat (n.e.).

grupe[317] iar cei care au intrat în sectă sunt atât de desconsideraţi de cei veniţi de mai înainte încât dacă unul tânăr l-a atins pe cel mai vârstnic, acesta se spală de parcă ar fi fost spurcat de un străin. Ei sunt longevivi şi mulţi dintre ei depăşesc vârsta de o sută de ani, ceea ce, după cum mi se pare mie, este urmarea faptului că duc o viaţă simplă şi ordonată. Nu se sinchisesc de lucruri înfiorătoare, îşi biruie durerile prin tăria lor sufletească şi preferă o moarte glorioasă vieţii nemuritoare. Războiul împotriva romanilor a scos la lumină toate trăsăturile de caracter, căci în timpul lui au fost surghiuniţi, supuşi caznelor, arşi de vii sau frânţi pe roată, chinuiţi cu toate instrumentele de tortură ca fie să ocărască numele Legiuitorului lor, fie să mănânce alimente care le erau interzise: n-au făcut nici una, nici alta, rămânând neclintiţi, fără să-şi mustre călăii şi fără să verse lacrimi; surâzători în timpul chinurilor groaznice, glumeţi cu cei ce le aplicau torturile, îşi dădeau bucuroşi sufletul, convinşi că-l vor redobândi în viaţa de apoi.

11. Căci ei au ferma credinţă că trupurile sunt sortite pieirii, iar materia din care s-au înjghebat se descompune, dar sufletele sunt eterne şi dăinuie veşnic; alcătuite din cel mai subtil eter, după ce au plutit la voia întâmplării, atrase de o seducţie naturală, ele se îngemănează cu trupurile devenite o temniţă a lor; dar, o dată scăpate de aceste lanţuri ale cărnii, ca şi cum s-ar fi eliberat dintr-o lungă sclavie, ele se îndreaptă fericite spre zonele superioare[318]. În deplină concordanţă cu fiii Greciei, ei hărăzesc sufletelor virtuoase o hălăduire într-un loc situat dincolo de Ocean, unde nu bântuie nici ploaie, nici zăpada, nici arşiţa, ci adierea pururi blândă a Zefirului, suflând dinspre Ocean, le aduce răcoarea. Dimpotrivă, sufletelor nelegiuite li se atribuie o genune întunecată şi friguroasă, unde au parte de chinuri veşnice. Această concepţie se întâlneşte, pare-mi-se, şi la grecii care au atribuit vitejilor lor, numiţi de ei eroi sau semizei, aşa-

---

[317] Preoţi; leviţi; laici; novici (n.e.).

[318] Eterul sau cerul superior, unde lumina era mai pură decât mai jos (n.e.).

zisele Insule ale nemuritorilor[319], în schimb sufletelor infame tărâmurile nelegiuiților din Hades, unde, potrivit legendelor proprii, îşi îndură pedepsele unele personaje precum Sisif, Tantal, Ixion şi Tityos[320]. Ei susțin în primul rând învățătura despre nemurirea sufletului spre a netezi calea spre virtute şi a pune stavili celei ce duce spre vicii, sprijiniți pe convingerea că oamenii buni vor deveni şi mai buni în timpul vieții lor pământeşti dacă trag speranța că vor fi răsplătiți după moarte, iar apucăturile urâte ale celor răi vor fi ținute în frâu de frică, dacă ei ştiu că trebuie să îndure pedepse după obştescul lor sfârşit, chiar şi în cazul când nelegiuirile lor rămân nedescoperite în această viață. Aceasta este sacra învățătură despre suflet a esenienilor şi ea este ca o momeală de neocolit pentru cei ce s-au înfruptat cândva din înțelepciunea lor.

12. Printre ei dai şi de unii care se încumetă să prezică viitorul: încă din cea mai fragedă copilărie ei au fost deprinşi cu cercetarea cărților sfinte, cu ceremoniile de purificare, precum şi cu maximele profeților şi, într-adevăr, rar se întâmplă ca prezicerile lor să nu se adeverească.

13. Mai există şi un alt ordin esenian care, prin modul de viață, obiceiurile şi legile sale, nu diferă cu nimic, unica divergență fiind concepția asupra căsătoriei: aşadar, cei ce nu se căsătoresc, nesocotesc cea mai însemnată latură a vieții: asigurarea urmaşilor. Ba mai mult: dacă toată lumea ar gândi la fel, atunci specia umană ar pieri repede. Aceştia îşi pun la încercare logodnicele trei ani la rând şi dacă după cea de a treia purificare[321] au ajuns la concluzia că ele sunt în stare să aducă pe lume copii, abia atunci are loc căsătoria. În timpul sarcinii, ei se abțin de la relații sexuale, ca o dovadă că ei nu s-au căsătorit de dragul desfătărilor, ci din

---

[319] Pindar în cea de a doua *Odă olympică* şi Lucian în *Poveste adevărată* vorbesc de Insula Fericiților, aflată în circumterestrul Ocean nestrăbătut de corăbierii înfricoşați de necunoscutele întinderi de ape (n.e.).

[320] Eroi mitologici elini care au săvârşit mari infamii în timpul vieții, suferind cele mai aspre pedepse în Infern, unde au fost văzuți de Odiseu când a venit să-l consulte pe prorocul Tiresias în împărăția morților (n.e.).

[321] Este vorba de purificarea lăuzei (*Leviticul*, 12): înainte de a deveni soție, femeia trebuia să facă de trei ori dovada fecundității sale (n.e.).

dorința de a avea copii. Când își fac băile lustrale, femeile se înfășoară într-un veșmânt iar bărbații poartă un șorț. Iată care sunt obiceiurile acestei secte[322].

14. Dintre ambele secte, menționate anterior, cea a fariseilor are faima de a oferi cei mai riguroși interpreți ai legii, ei constituind secta cea dintâi[323]; aceștia atribuie totul Sorții și lui Dumnezeu, socotind că posibilitatea de a face ceea ce este drept sau strâmb este mai mult la îndemâna omului, dar că la fiecare faptă contribuie și soarta[324]. După părerea lor, toate sufletele sunt nemuritoare, dar numai sufletele celor buni trec într-un alt trup, pe când sufletele celor răi sunt supuse pedepselor veșnice. În schimb saducheii, cea de a doua sectă, neagă în întregime existența Destinului și susțin că Dumnezeu nu are niciun amestec în săvârșirea sau constatarea răului; ei spun că alegerea binelui sau a răului depinde exclusiv de oameni și că fiecare înclină într-o parte ori în alta, după propria lui voință. Ei resping și nemurirea sufletului[325], și pedepsele sau recompensele în

---

[322] Esenienii au fost cei mai importanți căci, prin marea prețuire de care se bucurau în rândurile mulțimii, au asigurat învățăturilor lui Isus Hristos și aderență și popularitate (n.t.).

[323] În autobiografia sa *(Vita,* 2), autorul a mărturisit că a făcut un stagiu de inițiere în toate cele trei secte, pentru a opta până la urmă în favoarea fariseilor (n.e.).

[324] O opinie pe care Josephus din secta fariseilor o reia în *Antichități iudaice*, repetând formularea, de pildă în *Antichități iudaice,* VIII, 15, 4, 15, 6, IX, 9,3; XVI, 11, 8 (n.t.).

[325] Deoarece teoria nemuririi constituie piatra de temelie a fiecărei religii pozitive, și deoarece de-a lungul secolelor, după cum s-a dovedit, saducheii și-au disputat cu farizeii întâietatea în rang, astfel încât din mijlocul lor au ieșit de multe ori Mari Preoți și membri ai Marelui Sfat, nu este deci prea sigur că ei au negat pur și simplu nemurirea. Ei au combătut mai mult teoria Reînvierii, care nu este de obârșie iudaică și și-a găsit în farizei pe principalii ei sprijinitori; în esență, însă, ei au crezut în nemurire, bazându-și pe ea principiile lor religioase (vezi Spiegler, *Istoria filosofiei iudaismului,* p. 202). După cea de a doua distrugere a Ierusalimului, secta saducheilor s-a destrămat de fapt, iar membrii ei au trecut unii de partea creștinismului, alții s-au alipit la farizei care, sub conducerea rabinilor, au înconjurat mozaismul pur cu o întăritură de statute, ceremonii și legi, întemeind astfel Talmudul, și până astăzi puternica cetate a rabinismului, întru apărarea acestuia (n.t.).

lumea de apoi. Farizeii sunt cât se poate de apropiaţi unul de altul, socotind traiul în deplină înţelegere drept cel mai de preţ bun comun. Dar saducheii adoptă până şi între ei o atitudine mult mai respingătoare, încât relaţiile lor cu compatrioţii sunt tot atât de reci ca şi cele cu străinii. Acestea sunt lucrurile pe care am intenţionat să le spun despre şcolile filosofice ale iudeilor.

CAPITOLUL IX

1. În vreme ce Etnarhia lui Archelaos a decăzut la rangul de provincie, ceilalți prinți – Philippus şi Herodes, denumit Antipas – au continuat să-şi cârmuiască Tetrarhiile lor, Salomeea, care se stinsese între timp din viață, lăsase moştenire soției lui Augustus, Iulia[326] domeniul său împreună cu Iamnia şi păduricea de palmieri de lângă Phasaelis. După moartea lui Augustus[327], care a stat la cârma statului timp de 57 de ani, şase luni şi două zile[328], conducerea imperiului roman a trecut în mâinile lui Tiberius, fiul Iuliei, Herodes şi Philippus rămânând în fruntea Tetrarhiilor lor. Ultimul a întemeiat la izvoarele Iordanului, în ținutul Paneas, oraşul Caesarea[329] şi în Gaulanitis de jos pe cel numit Iulias[330], iar Herodes a construit şi el în Galilea Tiberias şi în Peraea alt oraş, numit de asemenea Iulias[331].

2. Trimis de Tiberius în Iudeea ca guvernator de provincie, Pilatus[332] a adus în Ierusalim, sub obrocul nopții învăluitoare, nişte portrete ale lui Caesar numite de romani „signa”[333]: aceasta a stârnit mari tulburări printre iudei chiar din zorii zilei. La vederea portretelor, cei aflați în apropiere[334]

---

326 Vezi observația de la Cartea întâi, cap. XXVIII, paragr. 6, n. 5 (n.t.).
327 În anul 14 e.n. (n.t.).
328 Autorul calculează durata domniei nu de la 31 î.e.n. (după Actium), ci de la asasinarea lui Caesar (44 î.e.n.), greşind cu o lună şi două zile (n.e.).
329 Numit Caesarea Philippi după ctitorul său (n.t.).
330 Unde anterior s-a aflat Bethsaida, adică pe malul răsăritean al Iordanului, nu Bethsaida, din *Biblie*, situată la apus de Marea Galileei (n.t.).
331 Vezi remarca de la *Cartea a doua*, cap. IV, paragr. 2 (n.t.).
332 În 25 e.n. Predecesorii săi de la exilarea lui Archelaos au fost: Coponius (6 e.n.), Marcus Ambivius (9 e.n.), Annius Rufus (II e.n.) şi Valerius Gratus (14 e.n.) (n.t.).
333 Medalioane reprezentând doi vulturi fixați pe săgeți, cărora în acea vreme li se adăugau mici busturi ale Caesarilor (n. T). Aceste medalioane cu efigia împăratului erau prinse de prăjina steagurilor (n.e.).
334 De aşa-zisul *Praetorium,* unde se păstrau medalioanele. Praetoriul servea drept locuința obişnuită pentru guvernatorii de provincie cu reşedința în Caesarea *maritima* (n.t.). Erau, de fapt, palatele guvernatorilor de provincie din imperiu! roman (n.e.).

au rămas încremeniți, deoarece credeau că fuseseră călcate în picioare datinile lor care interziceau cu strictețe amplasarea în oraş a orişicărui portret. Treptat, indignarea celor din oraş a atras în grupuri compacte şi pe locuitorii de la țară. Împreună s-au îndreptat repede spre Caesarea, la Pilatus, rugându-l stăruitor să îndepărteze din Ierusalim portretele, spre a nu zdruncina legile strămoşeşti. Pilatus le-a respins cererea şi atunci ei s-au aruncat cu fața la pământ în jurul palatului său şi vreme de cinci zile şi de cinci nopți au rămas astfel, fără să se mişte din loc.

3. În ziua următoare, Pilatus se instală în marele Hipodrom, pe un jilț de judecător şi chemă la el poporul, ca şi cum ar fi vrut să-i răspundă fără întârziere; a dat însă soldaților săi înarmați un semn convenit dinainte, ca să-i împresoare pe iudei. Înconjurați de trupe dispuse pe trei rânduri, iudeii au privit cu groază neaşteptatul spectacol; Pilatus i-a amenințat că-i va măcelări dacă nu vor accepta portretele lui Caesar, dând soldaților ordinul să-şi tragă săbiile din teacă. Atunci, ca şi cum ar fi fost vorbiți, iudeii s-au aruncat în şiruri strânse la pământ, dezvelindu-şi cefele, şi au strigat cât îi ținea gura că preferă să moară decât să încalce legile lor. Uluit de înflăcărata lor credință față de Dumnezeu, Pilatus a dat ordin să fie retrase numaidecât toate portretele din oraş.

4. Ceva mai târziu el a pricinuit noi tulburări prin faptul că s-a folosit de sacrul tezaur al Templului numit Corban pentru construirea unui apeduct, având o lungime de 400 de stadii[335]. Acest fapt a stârnit mânia poporului şi, când Pilatus s-a înființat la Ierusalim, iudeii i-au împresurat jilțul său de judecător, scoțând strigăte ostile. Pilatus aflase dinainte de intențiile iudeilor, şi a poruncit ca soldați în civil, dar înarmați, să se infiltreze pe-ascuns printre cetățeni, fără să-şi folosească săbiile, lovindu-i însă cu ciomegele lor pe cei gălăgioşi. De pe jilțul său de judecător a făcut soldaților semnul convenit; mulți iudei au pierit fie sub ploaia de lovituri, fie călcați în picioare de către compatrioții lor,

---

[335] Potrivit *Antichităților iudaice,* XVIII, 3, 2, doar 200 de stadii. Vezi şi Spiess, *Ierusalimul lui Ioesphus,* p. 54, ş.u. (n.t.).

căutând să scape cu fuga. Spaima produsă de jalnica soartă a celor uciși a silit poporul să amuțească.

5. Între timp Agrippa – fiul lui Aristobul care fusese ucis de tatăl său Herodes – s-a înfățișat înaintea lui Tiberius ca să-l învinuiască pe Tetrarhul Herodes. Deși împăratul n-a ținut seama de învinuirile lui, el a rămas, totuși, la Roma, căutând să câștige favoarea altor oameni influenți, mai ales pe cea a lui Gaius, fiul lui Germanicus, pe atunci încă un simplu cetățean[336]. Într-un ospăț dat în cinstea lui, unde l-a copleșit cu felurite amabilități, în încheiere, Agrippa și-a înălțat mâinile spre cer, rugându-se în văzul tuturor ca să-l vadă cât mai curând Stăpânul Lumii, după ce Tiberius își va fi dat duhul[337]. Unul dintre slujitori a transmis vorbele sale lui Tiberius: furios, acesta l-a trimis la închisoare pe Agrippa, ținându-l vreme de șase luni în carceră, supus unui regim sever; în cele din urmă, a survenit și moartea lui, după o domnie de 22 de ani, șase luni și trei zile.

6. De îndată ce Caius[338] a fost ales Caesar, el l-a eliberat din temniță pe Agrippa și i-a dat Tetrarhia lui Philippus, care între timp murise[339], numindu-l rege. Ascensiunea la putere a lui Agrippa a stârnit invidia Tetrarhului Herodes, stimulând cutezătoarele lui țeluri. Mai ales soția lui, Herodiada, trăgea ambițioasa speranță că el va dobândi titlul de rege: ea îl dojenea pentru indolența lui și i-a spus că, nevrând să se îmbarce spre a ajunge la Caesar, a pierdut ocazia avansării sale în rang; căci, dacă el l-a făcut pe Agrippa, din simplu particular, cum va șovăi în privința lui, un Tetrarh? Herodes s-a lăsat convins și s-a dus până la Caesar, care l-a pedepsit[340] pentru aviditatea sa, surghiunindu-l în Spania[341]:

---

336 Caius Iulius Caesar Germanicus nu s-a afirmat în politică în timpul domniei unchiului său Tiberius, devenind, totuși, succesorul său (n.e.).

337 Potrivit *Antichităților iudaice,* XVIII, 6, 5, el și-a exprimat această dorință în cursul unei plimbări cu o căruță. Compară datele referitoare la soarta lui Agrippa cu expunerea detaliată din *Antichități iudaice,* XVI, 6 (n.t.).

338 Caius Iulius Caesar Germanicus, supranumit Caligula (n.t.).

339 În 36 e.n. (n.t.).

340 În *Antichități iudaice,* XVIII, 7, 2: la Lugudunum (Lyon), în Galia (n.t.).

341 În 38 e.n. (n.t.).

Agrippa, care a călătorit în urma lui pentru a-l acuza, a primit de la Caius Tetrarhia lui Herodes, ca adaos la regatul său[342]. Herodes şi-a sfârşit zilele în Spania, unde soția lui l-a urmat în exil.

[342] În anul 40 e.n. (n.t.).

CAPITOLUL X

1. Caesar Caius a fost nespus de sfidător cu norocoasa lui soartă: a cerut să fie socotit zeu, fiind numit ca atare, şi şi-a lipsit patria de bărbaţii ei cei mai de vază, extinzându-şi nelegiuirea până în Iudeea. El l-a trimis la Ierusalim în fruntea unei oşti, pe Petronius, ca să introducă în Templu statui de-ale sale[343], dându-i ordinul că, dacă iudeii nu se vor supune, să-i ucidă pe cei ce se împotrivesc, restul întregului popor urmând să ia calea târgului de sclavi. Dumnezeu nu s-a arătat nepăsător faţă de aceste ordine. Petronius a mărşăluit din Antiohia împotriva Iudeei cu trei legiuni şi multe trupe auxiliare siriene. Acestor zvonuri războinice nu li s-a dat crezare în rândurile unei părţi ale iudeilor, partea celor încrezători arătându-se descumpănită în privinţa felului cum să se apere. Curând întregul popor a fost cuprins de frică de îndată ce oastea romană a sosit la Ptolemais.

2. Acest oraş a fost construit pe ţărmul maritim al Galileei, la marginea unei câmpii[344] întinse, fiind înconjurat de munţi: spre răsărit, la vreo 60 de stadii distanţă, se află crestele Galileei; spre miazăzi, îl separă de Carmei 120 de stadii; spre miazănoapte, la depărtarea de 100 de stadii, se ridică cel mai înalt pisc, pe care localnicii îl numesc „Scara tyriană”. La vreo două stadii de oraş curge micul fluviu ce se cheamă Belaeus[345], pe malul căruia dai de mormântul lui Memnon[346], având în apropierea lui un loc foarte curios, cu un diametru de 100 de coţi. El este rotund şi scobit şi produce nisipul sticlos care, de îndată ce a fost cărat de numeroasele corăbii ancorate acolo, este înlocuit numaidecât. Vânturile aduc din afară, ca la comandă, nisip obişnuit, iar mina aceea îl preschimbă pe loc în sticlă[347]. Şi

---

[343] În 39 e.n. (n.t.).

[344] Jezreel (n.t.).

[345] Belus îi zice Tacit *(Hisioriae,* V, 7 (n.t.).

[346] Fiul lui Tithons şi Eos (Aurora), ale cărui oseminte erau disputate şi de multe alte locuri asemănătoare (n.t.).

[347] Potrivit relatării mai exacte a lui Tacit (*Históriáé*, V, 7), nisipul era transformat în sticlă cu adaos de salpetru. Vezi şi la Plinius *(Naturális*

mai uluitor mi se pare faptul că sticla care se revarsă din mină redevine nisip de rând. Cu asemenea calități este înzestrat locul.

3. Iudeii s-au adunat de-a valma, împreună cu soțiile şi copiii lor în câmpia de lângă Ptolemais, rugându-l stăruitor pe Petronius să cruțe nu numai datinele lor strămoşeşti, ci şi pe ei înşişi. Înduplecat de numărul copleşitor şi de rugămințile lor, el a lăsat în Ptolemais şi statuile şi oastea însoțitoare, a mers până în Galileea şi a convocat la Tiberias mulțimea şi pe toți oamenii de vază; acolo le-a înfățişat pe larg puterea romană şi amenințările lui Caesar, căutând să-i convingă cât de nechibzuite sunt pretențiile lor: căci toate popoarele supuse instalaseră deja în oraşele lor, alături de statuile celorlalți zei, şi pe cea a lui Caesar, ei fiind singurii care se împotrivesc, fapt care reprezintă o răzvrătire, însoțită şi de intenții jignitoare.

4. Întrucât evreii au invocat legea şi datinile lor strămoşeşti, care nu le îngăduie din poruncă divină să expună statuia oricărui zeu, cu atât mai puțin a unui om, nu numai în interiorul Templului, ci şi în fiece loc laic din țară, Petronius le-a dat următorul răspuns: „Dar şi eu sunt nevoit să mă supun legii stăpânului meu, căci dacă eu o încalc, ca să vă cruț pe voi, moartea mă aşteaptă fără drept de apel. Războiul cu voi îl va purta cel ce m-a trimis aici, nu eu, căci eu însumi, aidoma voua, împlinesc ordinele lui”! Atunci întreaga mulțime a strigat că este gata să îndure orice pentru legea lor. Petronius le-a potolit strigătele şi i-a întrebat: „Veți lupta împotriva lui Caesar?” Iudeii i-au răspuns astfel: „Pentru Caesar şi pentru poporul roman noi aducem jertfe[348] de două ori pe zi, dar dacă stăruie să-şi instaleze propriile

---

História, V, 17 şi XXVI, 65). Încă din Evul Mediu, nisipul din Belus era adus la Genova şi Veneția, pentru fabricarea sticlei. Velde a descoperit la Belus lângă el Mekr, la est de Acre (Ptolemais), o colină acoperită cu un strat de sticlă. Constatarea lui Josephus că sticla revărsată din mină se preschimba din nou în nisip este de bună seamă eronată (n.t.).

[348] Jertfa închinată lui Caesar a fost instituită în Templul din Ierusalim de pe vremea lui Augustus, desfăşurându-se fără întrerupere până la suspendarea ei, fapt care a contribuit la izbucnirea războiului iudeilor cu romanii (n.e.).

statui, atunci va trebui mai întâi să jertfească întregul popor iudeu: suntem dispuşi să ne lăsăm măcelăriţi laolaltă cu copiii şi femeile noastre”! Petronius a fost cuprins de uimire şi milă când a văzut nezdruncinata cucernicie a acestor oameni şi zelul lor de a îndura moartea. Deocamdată, el a împrăştiat adunarea fără să ia o hotărâre.

5. În zilele următoare, el a convocat în număr mare pe oamenii de vază la întruniri restrânse, iar la cele publice, mulţimea şi ba prin mustrări, ba prin sfaturi, de cele mai multe ori prin ameninţări făţişe, a căutat să le pună înaintea ochilor marea forţă a romanilor, furia lui Caius şi constrângerea la care era supus el însuşi. Dar întrucât iudeii nu cedau la tentativele lui de a-i înduplecа iar Petronius vedea că ţara era în primejdie de a rămâne fără recoltă, căci în perioada însămânţărilor poporul zăbovise 50 de zile la rând fără să facă nimic, el i-a reunit în cele din urmă şi le-a zis: „Aşadar mai degrabă eu sunt cel ce trebuie să dea piept cu primejdia: ori voi reuşi, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-l înduplec pe Caesar, având bucuria să scap teafăr împreună cu voi, ori dacă îi voi dezlănţui mânia, bucuros îmi voi jertfi viaţa, pentru salvarea atâtor vieţi omeneşti!” Despărţindu-se de mulţimea ce-i hărăzea numeroase binecuvântări, şi revenit în fruntea oştii sale, a părăsit Ptolemais, împreună cu ea şi s-a întors în Antiohia. De acolo i-a trimis imediat lui Caesar o dare de seamă despre felul cum a decurs expediţia sa în Iudeea şi despre rugăminţile fierbinţi ale poporului: dacă nu vrea să distrugă această ţară o dată cu oamenii ei, se cuvine să respecte legea acestora şi să renunţe la executarea ordinului său. La această scrisoare, Caius a dat un răspuns câtuşi de puţin indulgent şi l-a ameninţat pe Petronius cu moartea pentru încetineala cu care i-a îndeplinit ordinele sale. S-a întâmplat însă că tocmai aducătorii acestei scrisori să zăbovească trei luni în călătoria lor pe mare din pricina vremii furtunoase în vreme ce alţii, care vesteau moartea lui Caius au avut parte de o traversare norocoasă. Astfel că Petronius a primit cea de a doua scrisoare cu 27 de zile înaintea celei care conţinea ameninţări

la adresa lui[349].

[349] Ordinul dat de împărat a fost emis în septembrie 40 e.n., iar tratativele lui Petronius cu iudei s-au tergiversat până în noiembrie, moartea lui Caius survenind la 24 ianuarie 41 e.n. (n.e.).

CAPITOLUL XI

1. După o domnie de 3 ani şi 8 luni[350], Caius a fost asasinat mişeleşte, trupele staţionate la Roma[351] l-au întronat cu de-a sila pe Claudius; dar la propunerea consulilor Sentius Saturninus şi Ponponius Secundus, Senatul a încredinţat paza oraşului celor trei legiuni care-i rămăseseră credincioase şi s-a întrunit pe Capitoliu, unde, ţinând seama de atrocităţile lui Caius, a decis să ducă război împotriva lui Claudius. El urmărea fie să instaureze o constituţie aristocratică, aşa cum fusese odinioară, fie să aleagă pe altul, mai demn să deţină puterea.

2. Tocmai atunci, Agrippa se afla întâmplător la Roma şi, de o parte, el a fost poftit de Senat la o consfătuire, iar pe de altă parte, Claudius a făcut acelaşi lucru din tabăra pretorienilor: urma să fie de folos amândurora în atingerea scopurilor lor. El a întrezărit cine era aievea împărat prin puterea pe care o deţinea şi s-a dus la Claudius. Acela l-a trimis ca sol al său la Senat, ca să expună acestuia părerile sale. Mai întâi, el a spus că a fost înălţat în rang cu de-a sila, de către soldaţi şi lui nu i se pare drept să amăgească zelul acestora, pe de o parte, iar pe de alta, el credea că situaţia lui actuală nu este sigură, întrucât şansa de a obţine tronul imperial nu este scutită de primejdii. Mai apoi, el avea intenţia să-şi exercite puterea ca un cârmuitor blând şi nicidecum ca un tiran; el s-ar mulţumi şi cu cinstea titlului de împărat, dar că în toate treburile statului el va consulta întregul popor. Chiar dacă prin firea lui n-ar fi înclinat spre blândeţe, felul în care şi-a găsit sfârşitul Caius ar trebui să fie pentru el un îndemn spre moderaţie.

3. Acest mesaj a fost transmis de Agrippa. Senatul i-a răspuns că, bizuindu-se pe oastea lui şi pe înţeleptele sale hotărâri, el nu va accepta de bună voie sclavia. Când a auzit acest răspuns al Senatului, Claudius l-a trimis din nou pe

---

[350] În anul 41 e.n. Vezi relatarea amănunţită în *Antichităţi iudaice,* XIX, 1, 1 şu. (n.t.). În realitate, Caligula a domnit cu două luni mai mult (n.e.).

[351] Este vorba de cele 10 cohorte pretoriene, numărând fiecare câte o mie de soldaţi ai gărzii imperiale (n.e.).

Agrippa cu mesajul că el însuşi nu se încumetă să-i trădeze pe cei care l-au ales în unanimitate; se vede aşadar obligat să se lupte cu aceia cu care n-avea nicio tragere de inimă s-o facă. Trebuie mai întâi să găsească un câmp de luptă în afara oraşului; căci ar fi o nelegiuire ca, din pricina deciziei Senatului prost sfătuit, sacra incintă a patriei să fie pătată de sângele unor concetăţeni. După ce a ascultat acest mesaj, Agrippa l-a transmis Senatului.

4. Între timp, unul dintre soldaţi, care era de partea Senatului, şi-a tras sabia din teacă şi a zis cu glas tare: „Oşteni, camarazii mei, cum se face că noi urmărim să-i ucidem pe fraţii noştri şi să ne năpustim asupra propriilor rude care îl susţin pe Claudius, de vreme ce noi avem un împărat căruia nu i se poate găsi niciun cusur şi suntem deopotrivă legaţi prin trainice legături cu cei împotriva cărora păşim cu armele în mâini”? După rostirea acestor vorbe, el a trecut cu paşi repezi prin mijlocul Senatului adunat, urmat fiind de toţi soţii lui de arme. În primul moment, retragerea soldaţilor i-a înspăimântat pe patricieni, iar când în cele din urmă, n-au mai avut o altă cale de ieşire din impas, s-au grăbit să pornească la rândul lor pe drumul oştenilor – spre Claudius. În faţa zidurilor le-au ieşit în întâmpinare o hoardă de soldaţi cu săbiile în mâini, deosebit de zeloşi în a-şi căuta norocul. Viaţa senatorilor din primele rânduri ar fi fost într-o mare primejdie mai înainte ca Claudius să afle despre excesul de zel al soldaţilor, dacă Agrippa nu s-ar fi zorit să ajungă până la el şi nu i-ar fi dezvăluit situaţia extrem de primejdioasă. În cazul când n-ar fi potolit la timp elanul soldaţilor săi, însetaţi de sângele senatorilor, el va domni asupra unui pustiu, pierzând pe toţi acei oameni care ar fi dat strălucire domniei sale.

5. De îndată ce Claudius a fost pus la curent cu cele întâmplate, el s-a şi dus să domolească pofta de luptă a soldaţilor; i-a primit pe senatori în tabăra lui, s-a purtat prieteneşte şi imediat a pornit împreună cu ei să aducă jertfe de mulţumire zeilor pentru urcarea lui pe tron. Fără întârziere, i-a dăruit lui Agrippa întregul regat al bunicului său, la care a mai adăugat teritoriile situate dincolo de graniţe, încredinţate de Augustus spre administrarea lui

Herodes, precum Trachonitis şi Auranitis, şi în plus o altă țară[352], aşa-zisul regat al lui Lysanias[353]. Claudius s-a preocupat ca poporul să afle de această donație printr-un decret, iar magistraților săi le-a poruncit să graveze documentul pe tăblițe de bronz, care urmau să fie expuse în Capitoliu. Şi lui Herodes, fratele lui Agrippa, care prin căsătoria lui cu Berenice îi devenise ginere, i-a dăruit regatul Chalkis[354].

6. Dintr-un regat atât de întins, curând avea să se reverse o mare avuție asupra lui Agrippa, iar el a folosit aceste sume de bani în scopuri nu lipsite de însemnătate; căci el a început să înconjoare Ierusalimul cu un zid atât de puternic[355] care, dacă ar fi fost terminat, romanii ar fi asediat fără succes oraşul. Dar mai înainte ca zidul să atingă înălțimea proiectată, el a murit[356] la Caesarea, după ce a domnit ca rege trei ani; mai înainte vreme de alți trei ani, el şi-a guvernat Tetrarhiile sale. A lăsat în urma lui trei fiice, pe care le-a zămislit soția lui Cypros[357]: Berenice, Mariamme şi Drusilla şi, de asemenea, un fiu, având aceeaşi mamă: Agrippa. Deoarece ultimul era încă prea tânăr[358], Claudius a preschimbat regatele într-o provincie, numind acolo ca guvernator pe Cuspius Fadus[359], iar după aceea pe Tiberius Alexander[360]. Amândoi au cârmuit în linişte poporul, fiindcă i-au respectat datinele strămoşeşti. După aceea[361] a murit şi regele din Chalkis, Herodes, şi a lăsat în urma lui doi fii,

---

[352] În 41 e.n. (n.t.).

[353] Menționat în *Evanghelia* Lui Luca (3, 1), regatul său avea drept capitală Abiiene şi se întindea până la lanțul muntos sirian Antiliban, aflându-se sub stăpânirea lui Agrippa încă de pe vremea lui Caligula (n.e.).

[354] Situat între munții Liban şi Antiliban, regatul îşi trăgea numele de la capitala lui, care se găsea la nord-vest de Abila (n.e.).

[355] Cel de al treilea zid al Ierusalimului urma să apere Oraşul Nou din zona nordică, mai expusă atacurilor din afară (n.e.).

[356] În anul 44 e.n. (n.t.).

[357] Fiica lui Phasael şi nepoata lui Herodes cel Mare (n.e.).

[358] Avea 17 ani (născut în 27 e.n. (n.t.).

[359] A fost procuratorul provinciei între 44-46 e.n. (n.e.).

[360] Procurator al provinciei între 46-48 e.n. (n.e.).

[361] În 48 e.n. (n.t.).

dăruiți de nepoata lui Berenice: Berenicianos şi Hyrcanos, având de la prima lui soție, Mariamme, un alt fiu, numit Aristobul. A murit de asemenea şi un alt frate al lui Agrippa, care rămăsese simplu cetățean, având ca unică fiică pe Iotape. Tustrei erau feciorii lui Aristobul, fiul lui Herodes, cum am mai spus deja; Aristobul şi Alexandru au fost fiii pe care Herodes i-a avut de la Mariamme, fiind dați de tatăl lor pe mâna călăului. Urmaşii lui Alexandru au devenit regi în Armenia Mare[362].

[362] Fiii lui Alexandru se numeau Tigrane şi Alexandru. Primul a primit de la Augustus tronul Armeniei Mari (anul 11 e.n.) fiind înlăturat şi executat din porunca lui Tiberiu. Fiul lui Alexandru, purtând acelaşi nume ca şi unchiul său, a fost adus pe tronul Armeniei de Nero: Tigrane VI a domnit între anii 60-62 e.n. (n.e.).

CAPITOLUL XII

1. După moartea lui Herodes care a domnit în Chalkis, Claudius l-a urcat pe tronul unchiului său pe Agrippa, fiul lui Agrippa[363]; la guvernarea restului provinciei, Alexandru a avut drept urmaş pe Cumanus[364], sub conducerea căruia au reînceput tulburările şi vărsările de sânge în rândurile iudeilor. La celebrarea Paştilor, când poporul s-a strâns de-a valma la Ierusalim şi o cohortă romană se postase sus, pe porticul Templului – căci în zilele de sărbătoare, militari bine înarmaţi străjuiesc mereu mulţimea adunată, să nu izbucnească vreo răzmeriţă în rândurile ei – unul dintre soldaţi şi-a săltat mantaua, apoi s-a pus pe vine într-o poziţie necuviincioasă şi şi-a arătat şezutul iudeilor, slobozind totodată sunetul specific acestei poziţii. În urma gestului provocator, întregul popor a fost cuprins de mânie şi prin strigătele sale i-a cerut lui Cumanus pedepsirea soldatului; cei mai năbădăioşi dintre tineri, precum şi acea parte a mulţimii îndeobşte înclinată spre răzvrătire, au trecut la atac şi, adunând pietrele culese de jos, le-au azvârlit asupra soldaţilor. De teama unui asalt al întregului popor, Cumanus a chemat în ajutor mai mulţi soldaţi înzestraţi cu armament greu. Când aceştia s-au răsfirat în portic, iudeii au intrat în panică şi, neputând fi ţinuţi pe loc, au căutat să fugă din Templu înspre oraş. Din această pricină, în preajma ieşirilor, îmbulzeala a fost atât de mare încât s-au călcat în picioare unii pe alţii şi au fost striviţi peste 30.000 de oameni[365]. Astfel, sărbătoarea s-a transformat într-un doliu al naţiunii întregi, şi bocetele se înălţau din fiecare casă.

2. După această nenorocire, a survenit o altă tulburare pricinuită de o ispravă tâlhărească. Pe un drum la îndemâna tuturor, aproape de Bethoron[366], nişte tâlhari au tăbărât

---

[363] Agrippa II (a domnit între anii 49-101 e.n.), (n.t.).

[364] În anul 49 e.n. (n.t.).

[365] Cifră neverosimilă, micşorată în *Antichităţi iudaice*, XX, 5, 3 la 20.000. Unele manuscrise se opresc la 10.000 de victime (n. E.).

[366] Localitate situată la 25 km de Ierusalim, pe drumul spre Caesarea (n.e.).

asupra unui sclav al lui Caesar, numit Stephanus, furându-i bagajul pe care îl avea asupra sa. Cumanus a trimis într-acolo un detaşament, cu ordinul de a-i pune în lanţuri pe locuitorii satelor învecinate, spre a-i aduce la dânsul; el le-a reproşat faptul că nu i-au urmărit şi nu i-au prins pe tâlhari. Cu acest prilej, un soldat a găsit într-un sat Legea Sfântă, a rupt sulul şi le-a zvârlit în foc. De aceea iudeii s-au răzvrătit, de parcă întreaga lor ţară ar fi căzut pradă flăcărilor. În râvna lor religioasă, mânaţi parcă de o forţă mecanică, cum s-a răspândit ştirea despre această întâmplare, au alergat cu toţii spre Caesarea la Cumanus, rugându-l stăruitor să nu treacă cu vederea, lăsându-l nepedepsit pe cel ce l-a jignit atât de rău pe Dumnezeu şi Legea lui. Când a priceput că mulţimea nu se va potoli dacă nu i se va da satisfacţie, Cumanus a adus soldatul cu pricina, trecându-l printre rândurile acuzatorilor săi, după care aceştia l-au executat. Mai apoi, iudeii se împrăştiară cu toţii.

3. După aceea a izbucnit un conflict între galileeni şi samariteni. Lângă satul ce se numeşte Gema[367] şi este situat în valea mare a Samariei, a fost ucis un galileu, făcând parte dintre numeroşii iudei care se îndreptau spre sărbătoarea de la Ierusalim. Din această pricină, s-au strâns galileeni cu duiumul, ca să se războiască cu samaritenii; cei mai de vază oameni dintre galileeni s-au dus însă degrabă până la Cumanus şi l-au rugat să vină în Galileea spre a-i pedepsi pe cei vinovaţi de asasinat, căci numai aşa putea fi împrăştiată mulţimea, fără să se mai ajungă la încăierări. Fireşte, Cumanus n-a trecut aceste cereri înaintea treburilor urgente cu care era confruntat, lăsându-i pe petiţionari să se întoarcă acasă cu problema nerezolvată.

4. Când vestea despre cumplita soartă a celui răpus a ajuns la Ierusalim, mulţimea s-a şi dezlănţuit şi, lăsând de izbelişte sărbătoarea, toţi au pornit val-vârtej spre Samaria, fără să aibă conducători şi fără să dea ascultare vreunuia dintre magistraţii care se străduiau să-i oprească din drum. În fruntea cetelor de jefuitori şi răzvrătiţi s-au pus un anume

---

[367] Ginaea este denumirea satului în *Antichităţi iudaice,* XX, 6, 1 (n.t.). E vorba de actualul Djenin, la frontiera nordică a Samariei (n.e.).

Eleazar, fiul lui Dinaeus şi Alexandru: au tăbărât asupra locuitorilor de la frontiera Toparhiei Acrabatene[368], i-au măcelărit fără să țină seama de vârsta lor, incendiindu-le satele.

5. Abia atunci a venit din Caesarea Cumanus cu un stol de călăreți denumiți „sebasteni". Ca să dea ajutor celor supuşi devastărilor, şi a luat prizonieri pe mulți dintre oamenii lui Eleazar, omorând un număr şi mai mare din rândurile lor. Spre restul mulțimii care năvălise să lupte împotriva samaritenilor s-au îndreptat degrabă magistrații din Ierusalim în aspre straie de târsână şi cu cenuşă pe cap, implorându-i să se întoarcă acasă şi prin râvna lor de a se răzbuna pe samariteni, să nu-i provoace pe romani să pornească împotriva Ierusalimului; ei trebuie să se milostivească de patria, de Templul, de soțiile şi copiii lor, riscând să piardă toate acestea doar fiindcă vor să răzbune uciderea unui singur galilean. Iudeii s-au lăsat astfel convinşi şi s-au împrăştiat. Mulți dintre ei s-au dedat însă actelor de tâlhărie neîntreruptă, în speranța că nu vor fi prinşi şi pedepsiți; în întreaga țară jafurile aveau loc zilnic, iar cei mai cutezători au pus la cale răscoale. Ca atare, cei mai influenți samariteni s-au îndreptat spre Tyr, până la Ummidius Quadratus, guvernatorul Siriei[369], cerându-i să ia măsuri drepte împotriva celor ce devastează țara. Dar acolo se aflau deja iudeii cei mai de vază, împreună cu Marele Preot Ionathan[370], fiul lui Ananos, susținând că urzitorii tulburărilor sunt samaritenii care au asasinat un galilean; cât priveşte desfăşurarea ulterioară a evenimentelor, răspunderea o poartă Cumanus, întrucât n-a catadicsit să-i pedepsească pe făptaşii crimei acesteia.

6. Quadratus a pacificat ambele părți, dându-le asigurarea că, de îndată ce va sosi în provincia aceea, va ancheta totul

---

[368] Una dintre cele 11 Toparhii ale Iudeei, la sud-est de Sichem, localitate şi district de frontieră (n.e.).

[369] În această calitate, pe care a deținut-o doar în cursul anului 50 e.n., el avea dreptul să intervină în situațiile critice ale Palestinei (n.e.).

[370] N-a fost în realitate Mare Preot, ci a făcut parte din tabăra acestuia. Această înaltă funcție a revenit mai degrabă lui Ananias, menționat alături de el (n.e.).

la fața locului, cu de-amănuntul; după aceea, el a poposit la Caesarea şi a poruncit ca toți cei capturați de Cumanus să fie țintuiți pe cruce. De acolo a plecat la Lydda, unde a mai ascultat o dată plângerile samaritenilor. A trimis să fie prinşi 18 iudei, despre care aflase că luaseră parte la lupte, decapitându-i cu securea. Pe alți doi iudei de rang înalt şi pe Marii Preoți Ionathan şi Ananias, pe fiul ultimului, Ananos şi pe încă câțiva iudei influenți, ca şi pe cei mai de vază samariteni i-a expediat lui Caesar. A poruncit aşijderea lui Cumanus şi tribunului militar Celer să plece pe mare spre Roma, ca să dea socoteală lui Claudius pentru cele întâmplate. După luarea acestor măsuri, el a plecat de la Lydda la Ierusalim, unde a aflat mulțimea sărbătorind în linişte Paştile, după care s-a întors la Antiohia.

7. La Roma Caesar i-a audiat pe Cumanus şi pe samariteni, de față fiind şi Agrippa, care i-a susținut cu ardoare pe iudei, în vreme ce şi Cumanus s-a bucurat de sprijinul multor romani suspuşi. I-a găsit vinovați pe samariteni şi a ordonat executarea a trei dintre bărbații lor cei mai aleşi; Cumanus a fost trimis în surghiun. Pe Celer, împovărat de lanțuri, l-a trimis îndărăt la Ierusalim poruncind să fie predat iudeilor spre a fi supus torturilor şi, după ce va fi fost târât prin întregul oraş, să fie decapitat.

8. După aceea[371], Caesar l-a numit pe Felix, fratele lui Pallas, ca administrator al Iudeei, Galileei, Samariei şi al Peraeei. În schimb pe Agrippa l-a mutat[372] din Chalkis într-un regat mai întins, acordându-i ceea ce fusese cândva provincia lui Philippus, adică Trachonitis, Batanea şi Gaulanitis, la care a mai adăugat şi regatul lui Lysanias şi Tetrarhia lui Varus[373]. După ce a cârmuit împărăția vreme de 13 ani, 8 luni şi 2 zile, Claudius a murit[374], lăsându-l ca succesor pe Nero; în urma intrigilor soției sale Agrippina, el îl adoptase ca urmaş al tronului, deşi avea de la fosta lui soție

---

371 În anul 52 e.n. (n.t.). Până în 60 e.n. (n.e.).

372 El este menționat şi în *Faptele Apostolilor,* 23-25. Compară apoi cu ce spune Tacit despre el în *Anuale,* XII, 34 (n.t.).

373 Acest ministru al lui Agrippa II a fost Tetrarh al Libanului (n.e.).

374 În 54 e.n. (n.t.).

Messalina un fiu, pe Britannicus, precum şi o fiică, pe Octavia, pe care o măritase cu Nero; de la Petina mai avea o altă fiică: Antonia.

CAPITOLUL XIII

1. Cu câtă trufie şi-a sfidat destinul Nero, cuprins de delirul pricinuit de excesul de noroc şi bogăţie; în ce fel s-a descotorosit el, rând pe rând, de fratele său, de soţia şi propria lui mamă; cum, după săvârşirea acestor omoruri, şi-a revărsat vădita-i cruzime asupra celor mai nobili bărbaţi ai împărăţiei sale, pentru ca în nebunia lui să apară în cele din urmă şi pe scenă sau la teatru – întrucât sunt nişte fapte îndeobşte cunoscute de toţi, eu le las deoparte, ocupându-mă de ceea ce li s-a întâmplat iudeilor în timpul domniei neroniene.

2. Tronul Armeniei Mici l-a dat lui Aristobul, fiul lui Herodes[375], iar regatului lui Agrippa i-a mai adăugat patru oraşe cu teritorii împrejmuitoare: Abila[376] şi Iulias din Peraea, Tarichea şi Tiberiana în Galileea; peste restul Iudeei, l-a numit administrator pe Felix. Acesta l-a prins viu pe căpetenia tâlharilor, Eleazar, care vreme de 20 de ani devastase ţara, capturând în acelaşi timp şi pe cei mai mulţi din banda lui şi pe toţi i-a trimis la Roma. Nu se cunoaşte numărul tâlharilor ţintuiţi pe cruce din porunca lui, împreună cu localnicii care s-au dovedit a fi complicii lor, pedepsiţi astfel la rândul lor.

3. De-abia fusese curăţată astfel ţara că în Ierusalim şi-a făcut apariţia un alt soi de bandiţi pe care locuitorii i-au numit sicari[377]. Ziua în amiaza mare, ei omorau oamenii în mijlocul oraşului şi operau de obicei în timpul sărbătorilor, strecuraţi în mulţime şi, cu pumnalele lor bine ascunse în haine, îşi înjunghiau potrivnicii; apoi, când aceştia se prăvăleau la pământ, ei se preschimbau din asasini în părtaşi ai mulţimii indignate şi din pricina aparentei lor cumsecădenii, nu puteau fi prinşi niciodată. Prima victimă a

---

375 Cel din Chatkis, nepotul lui Herodes cel Mare (n.e.).

376 Nu Abila aflată aproape de Liban, ci Abila situată în partea de răsărit a Iordanului, faţă în faţă cu Ierihonul, prima fiind deja în posesia lui Agrippa (vezi *Antichităţi iudaice,* IV, 7, 6) (n.t.).

377 „Oameni înarmaţi cu un pumnal curjaat *(sica),* denumit de autor *xipitidion* = sabie scurtă (n.e.).

acestor cuțitari a fost Marele Preot Ionathan[378]; după pieirea lui, s-au înmulțit crimele în aceeași zi. Teama inspirată de ei provoca o panică mai mare decât accidentele propriu-zise și fiecare, ca într-o bătălie, își aștepta sfârșitul în orice oră. Dușmanul era pândit de la distanță și nimeni nu mai avea încredere nici măcar într-un prieten când se apropia: în pofida tuturor suspiciunilor și măsurilor de prevedere, mereu aveau loc asasinate, atât de mare era iuțeala de mână și iscusința bandiților de a nu se lăsa descoperiți.

4. În afara acestora s-a constituit și o altă bandă de răufăcători, ale căror mâini erau, ce-i drept, mai curate, dar cu țeluri și mai nelegiuite, fără să contribuie mai puțin decât sicarii[379] la nimicirea fericirii orașului. Ei erau niște oameni hoinari și șarlatani care, sub pretextul inspirației divine, instigau la răsturnări și schimbări, și se străduiau să insufle o demonică înflăcărare mulțimii; mai apoi o atrăgeau într-un pustiu, unde ea putea să vadă niște semne ale lui Dumnezeu, ajutând-o să se mântuiască[380]. Felix, care a socotit că aici se află germenii unei răzvrătiri, a trimis împotriva lor călăreți și pedestrași înzestrați cu armament greu, măcelărindu-i pe mulți dintre ei.

5. O pacoste și mai mare pentru evrei a fost falsul profet din Egipt. Acest mincinos făcător de minuni a venit în țară și s-a dat drept proroc, reușind să strângă în jurul său 30.000 de victime ale amăgirii sale. După ce i-a făcut să cutreiere prin deșert, el i-a dus până la așa-zisul Munte al măslinilor; de acolo intenționa să pătrundă cu ajutorul însoțitorilor săi înarmați, folosindu-se de forță, ca să pună stăpânire pe trupele romane de ocupație și să se proclame suveran deplin al poporului, iar pe tovarășii săi să-i folosească drept gardă

---

[378] La instigația lui Felix (vezi *Antichități iudaice*, XX, 8, 5) (n.t.).

[379] Sicarii din Palestina reprezentau aripa dreaptă a zeloților, alcătuind o organizație secretă care își manifesta patriotismul cu mijloace împrumutate de la tagma cuțitarilor, cu deosebirea că nu-și jefuiau victimele, ci se mulțumeau cu lichidarea lor tacită (n.e.).

[380] Vezi aici avertismentele Mântuitorului din *Evanghelia* lui Matei (24, 4; 5; 26)
(n.t.).

personală[381]. Felix i-a preîntâmpinat atacul între timp şi i-a ieşit înainte cu o oaste bine înarmată şi bucurându-se de sprijinul întregului popor; atunci când a avut loc încăierarea, egipteanul a fugit cu puțini însoțitori[382], cea mai mare parte a susținătorilor săi fiind uciși sau luați prizonieri; cei rămaşi s-au împrăştiat, şi fiecare s-a întors pe ascuns la casa lui.

6. Când ordinea a fost instaurată şi aici, inflamația a reapărut în altă parte, la fel ca în orice corp cuprins de boală. Şarlatanii s-au înhăitat cu tâlharii şi i-au îndemnat pe mulți iudei să se răzvrătească, încurajându-i să lupte pentru eliberarea lor; i-au amenințat cu moartea pe cei ce se supuneau stăpânirii romane şi susțineau că-i vor dezrobi cu de-a sila pe cei ce acceptau de bună voie sclavia. Distribuiți în bande mai mici răspândite în întreaga țară, ei jefuiau casele oamenilor influenți, pe care îi şi ucideau, dând foc satelor, încât toată Iudeea avea de suferit de pe urma nebuniei lor. Astfel războiul acesta se aprindea mereu de la o zi la alta.

7. Alt gen de tulburări au survenit în Caesarea, unde iudeii care locuiau acolo au intrat în conflict cu concetățenii lor sirieni. Ei susțineau că oraşul este al lor, de vreme ce el fusese întemeiat de un iudeu: era vorba de regele Herodes. Ceilalți recunoşteau că oraşul avea drept întemeietor un iudeu, dar pretindeau că Caesarea aparține grecilor deoarece, dacă ctitoria ar fi fost destinată iudeilor, Herodes n-ar fi înzestrat-o cu statui şi cu temple. Aceasta era pricina dihoniei dintre cele două părți. Disputa s-a întețit repede încât s-a ajuns la folosirea armelor, iar zilnic cei mai curajoşi din ambele tabere se hazardau în lupte sângeroase. Pe de o parte, iudeii vârstnici nu erau în stare să-i țină în frâu pe cei mai războinici din comunitatea lor, pe de altă parte, grecii socoteau că ar fi fost înjositor pentru ei să rămână mai prejos decât iudeii. Aceştia le erau superiori prin bogăția şi forța lor fizică, în vreme ce tabăra grecească se baza dimpotrivă pe

---

381 Compară *Antichitățile iudaice,* XX, 8, 6 (n.t.).

382 Printre egiptenii care au scăpat teferi din încăierare s-a aflat probabil şi ofițerul roman al Sfântului Pa vel, menționat în *Faptele Apostolilor (2*1,38) (n.t.).

sprijinul soldaților. Căci în marea lor majoritate, trupele staționate acolo fuseseră recrutate de romani din Siria şi erau gata să le sară în ajutor pe temeiul înrudirii lor. Ce-i drept, comandanții îşi dădeau toată osteneala să înăbuşe tulburările: ei îi arestau pe cei mai puşi pe harță, pedepsindu-i prin biciuiri şi prin trimiterea lor la închisoare. Dar caznele îndurate de arestați, departe de a inspira celor rămaşi liberi reținere sau frică, îi stimula şi mai mult să se răzvrătească. Într-o zi, când iudeii ieşiseră biruitori, Felix însuşi şi-a făcut apariția în piață şi, pe un ton amenințător, le-a poruncit să se retragă pe loc. Dar întrucât n-au vrut să se supună ordinului, el şi-a trimis soldații împotriva lor, omorând un număr de iudei, ale căror averi au fost prădate numaidecât. Deoarece dihonia a continuat totuşi, Felix a ales pe cei mai de seamă bărbați din ambele tabere şi i-a trimis într-o delegație la Nero, ca să-şi dispute în fața lui drepturile lor.

CAPITOLUL XIV

1. După ce a luat locul lui Felix la conducerea provinciei[383], Festus a pornit să stârpească marea plagă a țării: a capturat numeroşi tâlhari şi numărul celor pe care i-a executat n-a fost deloc mic. Dar Albinius, urmaşul lui Festus[384], s-a călăuzit după alte metode în administrarea lui şi n-a existat nicio nelegiuire de la care să se abțină. Nu s-a mulțumit ca în exercitarea funcției sale să jefuiască şi să despoaie de avere pe fiecare cetățean în parte şi totodată să împovăreze cu impozite întregul popor, ci în schimbul banilor de răscumpărare, a dat drumul tuturor celor încarcerați pentru tâlhărie, fie de autoritățile locale, fie de către administratorii de dinaintea lui, astfel că numai cine n-a fost în stare să plătească a rămas în temniță ca tâlhar. Atunci a crescut curajul celor care puneau la cale răscoale în Ierusalim, iar cei puternici l-au atras cu bani pe Albinus de partea lor, astfel încât li se îngăduia să-şi continue nestingheriți atâțarea lor la revoltă; acea parte a poporului, care nu se împăca cu liniştea, a trecut de partea celor acoperiți de Albinus. Fiecare nemernic, înconjurat de propria lui ceată, păşea în fruntea bandei sale ca o adevărată căpetenie sau ca un tiran, cei bine înarmați fiind folosiți la jefuirea moderaților. Aşa se face că victimele prădăciunilor, în loc să-şi poată exprima indignarea, trebuiau să-şi țină gura, iar cei ce nu fuseseră încă păgubiți, temându-se să împărtăşească soarta celor dintâi, îi linguşeau pe cei ce meritau pedeapsa cu moartea. Tuturora le era îngrădită libertatea de a vorbi şi tirania era exercitată de mai mulți deodată; de atunci încolo au fost împrăştiate în oraş semințele apropiatei sale pieiri.

2. O asemenea fire a avut aşadar Albinus; în comparație, însă, cu succesorul său Gessius Florus[385], el trebuia să

---

[383] Porcius Fastus a fost procuratorul Iudeei între anii 60-62 e.n. Fiind cel ce l-a ținut în temniță pe apostolul Pa vel, trimițându-l din Caesarea la Roma, spre a fi judecat de împărat (n.e.).

[384] Albinus a fost procurator în următorii doi ani: 62-64 (n.e.).

[385] Ultimul procurator şi-a exercitat funcția de la sfârşitul anului 64

treacă drep un om de toată cinstea. În vreme ce primul şi-a comis greşelile pe-ascuns şi cu oarecare prevedere, Gessius Florus se făcea de-a dreptul cu nelegiuirile pe care le căşunase poporului şi, de parcă ar fi fost un călău trimis să execute nişte condamnaţi la moarte, nu se dădea înapoi de la nicio formă de jaf, sau de silnicie. El se dovedea nespus de crud cu cei mai demni de milă şi fără pic de ruşine în săvârşirea faptelor cele mai înjositoare. Nimeni n-a discreditat adevărul mai mult decât el şi n-a descoperit căi mai lăturalnice în înfăptuirea vicleşugurilor sale. I se părea un fleac să câştige de pe urma unui singur om şi supunea jafului oraşe întregi, ruinând o mare parte a populaţiei; nu mai rămânea decât să proclame printr-un crainic în toată ţara că fiecare are voie să comită tâlhării, cu condiţia ca el să-şi primească partea lui de pradă. Aşa că, din pricina lăcomiei sale nesăţioase, toate oraşele au devenit pustii şi mulţi cetăţeni, siliţi să încalce datinile strămoşeşti, s-au refugiat în alte provincii[386].

3. Câtă vreme Cestius Gallus a rămas în Siria, să-şi administreze provincia[387], nimeni n-a cutezat să-i trimită o delegaţie care să-l învinovăţească pe Florus. Dar de îndată ce el a sosit la Ierusalim, cu prilejul sărbătoririi Paştilor[388], în jurul lui s-a strâns o mulţime, care număra nu mai puţin de trei milioane de iudei[389] şi cu lacrimi în ochi l-au rugat să se milostivească de suferinţele poporului, strigând din răsputeri că Florus este o adevărată pacoste pentru ţară. Acesta era de faţă, stând în preajma lui Cestius, şi-şi bătea joc de strigătele lor. La rândul său, Cestius a căutat să potolească revolta mulţimii, asigurând-o că va interveni în favoarea ei pentru ca, în viitor, Florus să se arate mai binevoitor, după care s-a

---

(n.e.).

386 Aici se încheie relatarea paralelă din *Antichităţi iudaice* (n.e.).

387 Cestius Gallus a preluat guvernarea Siriei în anul 63, primind ulterior şi prerogativele militare. Chipul său apare pe monede abia în 65 e.n. (n.e.).

388 Această primă vizită la Ierusalim a avut loc în anul 66 (n.e.).

389 Deşi Heinrich Clementz susţine această cifră într-o notă a traducerii sale, omisă de noi, comentatorii recenţi se îndoiesc de verosimilitatea ei, socotind că este o eroare frecvent întâlnită la copişti (n.a.).

reîntors în Antiohia. Florus l-a însoțit până la Caesarea, căutând să-l amăgească cu vorbele sale: căci el avea în vedere un război împotriva poporului iudeu, singurul mijloc cu care credea că-şi poate acoperi nelegiuirile. Cât timp dăinuia pacea, el se aştepta ca iudeii să-l târască la judecată în fața Caesarului în schimb, dacă îi împingea pe aceştia spre răzvrătire, spera ca, printr-o nenorocire şi mai mare, să abată atenția de la înfierarea unor învinuiri mai mărunte. Sporea aşadar, de la o zi la alta, împilarea poporului, ca să-l ducă înspre o răzvrătire antiromană.

4. Între timp, grecii din Caesarea câştigaseră în fața lui Nero procesul şi obținuseră dreptul de a cârmui oraşul aducând cu ei actul verdictului şi datorită lui a început războiul în cel de al 12-lea an al supremației lui Nero şi în cel de al 17-lea an al domniei lui Agrippa, în cursul lunii Artemisios[390]. Întâmplarea care a slujit drept pretext al

---

[390] Josephus foloseşte constant calendarul siro-macedonean pentru clarificarea căruia dăm mai jos un tabel cu denumirea paralelă a lunilor (din pricina anului evreiesc bisect, având 13 luni, se înțelege că survin adesea permutări, astfel încât concordanța este relativă):

Ebraic	*Siro-macedonean*	*Atic*	*Roman*
Nisan	Xanthikos	Mynichion	Aprilie
Ijar	Artemisios	Thargelion	Mai
Siwan	Daisios	Skirrhophorion	Iunie
Tamuz	Panemos	Hecatombaion	Iulie
Ab	Loos	Metageitnion	August
Elul	Gorpiaios	Boedromion	Septembrie
Tisari	Hyperbereta ios	Pyanepsion	Octombrie
Marheswan	Dios	Maimacterion	Noiembrie
Kislev	Appelaios	Poseideon	Decembrie
Tebet	Audvnaios	Gamelion	Ianuarie
Swat	Peritios	Anthesterion	Februarie

războiului n-a avut nicio legătură cu marile nenorociri pe care le-a provocat. Iudeii din Caesarea aveau o sinagogă situată în imediata vecinătate a unui teren care, aparținea unui concetățean grec: în repetate rânduri, ei încercaseră să cumpere locul, oferind un preț care întrecea de mai multe ori valoarea lui reală. Proprietarul nu s-a sinchisit de ofertele lor şi, pentru a-i întărâta şi mai mult, a construit pe terenul acela nişte ateliere, lăsându-le pentru intrare un loc de trecere îngust şi incomod. La început, cei mai înfocați dintre tineri au năvălit şi au încercat să împiedice lucrările de construcție; când însă Florus a zădărnicit tentativele lor de intimidare, iudeii înstăriți, împreună cu perceptorul Ioannes, în strădania lor de a ieşi din încurcătură, au căutat să obțină de la Florus, cu prețul a opt talanți, interzicerea construcției. Dornic doar să încaseze banii, Florus a făgăduit că le va îndeplini toate dorințele. După ce a obținut suma promisă, el a plecat din Caesarea la Sebaste, dând astfel frâu liber răscoalei, ca şi cum ar fi vândut iudeilor dreptul de a se răfui.

5. În ziua următoare, fiind Sabat, în vreme ce iudeii se întruneau în sinagogă, un locuitor din Caesarea, cunoscut pentru firea lui îndărătnică, a pus în preajma intrării o oală răsturnată, pe care a adus jertfă nişte păsări[391]. Nestăvilită a fost mânia iudeilor stârnită de această ispravă: căci legile lor erau astfel batjocorite iar locul acela, spurcat. Cei mai liniştiți şi mai cumpătați dintre ei au fost de părere că trebuie să se recurgă iarăşi la autorități; dar cei înclinați spre răzvrătire şi tinerii înflăcărați ardeau de nerăbdare să pună mâna pe arme. Pe de altă parte, instigatorii din rândurile locuitorilor Caesareei se şi adunaseră, gata să intervină:

Elaphebolio

Adar I Dystros n Martie
(şi în anul bisect Adar II) (n.t.).

[391] Sacrificarea păsărilor pe o oală era jertfa de purificare a leproşilor, (*Leviticul*, 14, 4 ş.u., 49 ş.u.). Potrivit tradiției păgâne, iudeii fuseseră alungați din Egipt din pricina acestei boli, răspândite de ei. Prin această înscenare, iudeii erau batjocoriți ca nişte leproşi, religia lor fiind ridiculizată, iar locul întâmplării, întinat (n.e.).

omul care urma să aducă jertfa aceea fusese trimis chiar de ei, după cum se înțelesesem mai dinainte şi, în curând, s-a ajuns la o încăierare. S-a ivit atunci Iucundus, comandantul cavaleriei, care primise ordinul să intervină: el a îndepărtat oala răsturnată şi a căutat să aplaneze disputa lor. Deoarece el nu se putea impune în fața înverşunării caesareenilor, iudeii şi-au strâns în grabă sulurile cu cărțile lor de legi şi s-au refugiat la Narbata[392]; aşa se numeşte acest sat al lor, situat la vreo 60 de stadii de Caesarea. Doisprezece dintre iudeii mai de vază, în frunte cu Ioannes, s-au îndreptat spre Sebaste, până la Florus, i s-au plâns de cele întâmplate şi i-au cerut ajutorul, amintindu-i în treacăt şi de cei opt talanți încasați de el. Dar Florus i-a reținut pe oamenii din delegație şi i-a întemnițat, sub învinuirea că luaseră cu ei cărțile de legi din Caesarea.

6. Aceste incidente au sporit indignarea locuitorilor Ierusalimului, care îşi struneau însă furia. Atunci Florus ațâță flacăra războiului, de parcă ar fi fost plătit pentru asta: a trimis să se ia din tezaurul Templului suma de 17 talanți, sub pretextul că Caesar avea nevoie de ea[393]. Numaidecât, mulțimea a început să clocotească: ea s-a năpustit de-a valma în Templu şi, cu strigăte asurzitoare, a rostit numele lui Caesar, implorându-l să-i scape de tirania lui Florus. Unii dintre părtaşii la răzvrătire s-au dedat la cele mai urâte înjurături adresate lui Florus şi, trimițând un coşuleț de la un rând la altul, cerşeau pentru el pomeni mărunte, ca pentru un biet desmoştenit şi amărât. Departe de a-i lecui lăcomia lui de bani, aceasta n-a făcut decât să-i sporească setea de câştig. În loc să se-ndrepte spre Caesarea, să stingă vâlvătaia războiului care se răspândea de acolo şi să înlăture pricina neînțelegerilor, pentru care şi fusese plătit, de fapt, şi-a mânat oastea lui de călăreți şi pedestraşi[394] împotriva Ierusalimului, spre a-şi atinge țelul cu ajutorul armelor

---

[392] Localitate aflată la o distanță de 15 km spre sud-est de oraşul pe care şi-l disputau concetățenii lui iudei şi greci (n.e.).

[393] Sub pretextul unor impozite ajunse la scadență (n.e.).

[394] Aşa-zisa armată era alcătuită probabil dintr-o singură cohortă însoțită de călăreți (n.e.).

romane, jefuind fără milă oraşul căzut pradă panicii şi ameninţărilor.

7. Dornic să le atenueze setea de răzbunare, poporul a ieşit în întâmpinarea soldaţilor guvernatorului cu aclamaţii de bun venit şi a făcut pregătirile cuvenite ca să-l primească şi pe Florus cu supuşenie. Acesta l-a trimis înainte pe centurionul Capito, adresând mulţimii ordinul să se întoarcă acasă, fără să mai simuleze acum atitudinea ei prietenoasă faţă de cel pe care anterior l-a jignit atât de cumplit. Dacă ei se socotesc aievea bărbaţi curajoşi şi sinceri, atunci n-au decât să-l hulească şi în prezenţa lui şi să-şi dovedească dragostea lor de libertate nu numai prin vorbe, ci şi cu arma în mână. Aceste cuvinte au înspăimântat mulţimea adunată şi, întrucât călăreţii lui Capito s-au năpustit s-o hărţuiască, ea s-a retras, fără să mai apuce să-l salute pe Florus, arătându-şi paşnicele-i intenţii faţă de soldaţii romani. Toţi s-au adăpostit în casele lor, petrecând o noapte de groază şi descurajare.

8. Florus, care-şi alesese drept reşedinţă palatul regal, a doua zi a adus în faţa clădirii un jilţ judecătoresc, şi s-a instalat în el; înaintea tribunei s-au strâns Marii Preoţi, puternicii zilei şi îndeobşte cei mai distinşi cetăţeni ai oraşului. Florus le-a cerut să-i predea pe aceia care l-au jignit, adăugând că ei vor simţi răzbunarea pe pielea lor dacă nu vor fi aduşi vinovaţii. Dar cei de faţă i-au atras atenţia asupra paşnicelor intenţii ale poporului şi l-au implorat să fie îngăduitor cu cei ce au rostit vorbe deplasate; nici nu-i de mirare că, într-o adunătură atât de mare, există smintiţi şi tineri necopţi la minte, dar nu-i cu putinţă să mai descoperi vinovaţii, deoarece fiecare şi-a schimbat atitudinea şi, cuprins de frică, îşi tăgăduieşte fapta; dacă doreşte cu-adevărat ca pacea poporului să fie menţinută şi vrea ca oraşul să fie păstrat de romani, se cuvine ca el să-i ierte pe cei câţiva vinovaţi, de dragul uriaşului număr de inocenţi, neprimejduind pentru niscaiva nemernici un popor în marea lui majoritate atât de cumsecade.

9. Toate acestea au sporit şi mai mult furia lui Florus, care

a strigat soldaților săi să jefuiască aşa-zisa „piață de sus”[395] şi să ucidă pe oricine iese în calea lor. Întrucât propria lor poftă de pradă se îngemăna perfect cu ordinul dat de generalul lor, ei n-au jefuit doar locul unde fuseseră trimişi, ci au năvălit în toate casele, omorând pe locuitorii lor. Localnicii căutau să scape cu fuga pe străzile înguste, iar cine era înşfăcat, îşi găsea moartea pe loc; soldații s-au dedat la toate formele de tâlhărie şi mulți dintre cetățenii moderați, înhățați de ei, au fost mânați până la Florus: acesta i-a biciuit mişeleşte şi i-a crucificat. Numărul celor care şi-au pierdut viața în ziua aceea, inclusiv femeile şi copiii – căci nici măcar minorii n-au fost cruțați – se ridică la 630[396]. Ceea ce a făcut nenorocirea şi mai apăsătoare a fost o dovadă de cruzime până atunci neaplicată de romani; căci Florus a îndrăznit să ducă la capăt ceea ce nimeni nu mai făcuse până atunci: în fața jilțului său judecătoresc, el supusese supliciului biciuirii şi al crucificării nişte bărbați aparținând ordinului cavaleresc[397], care, deşi de obârşie iudaică, fuseseră investiți cu demnități romane.

---

[395] Această agora ocupa colina sud-vestică din zona cea nouă a oraşului; de aici şi denumirea ei (n.e.).

[396] N-am acceptat cifra de 6300, prezentă în unele manuscrise originale şi adoptată de traducătorul H. Clementz, socotind-o eroare de copist (n.e.).

[397] Ca „suplicium servile”, răstignirea nu putea fi aplicată cetățenilor şi cavalerilor romani (n.t.). Florus aparținea ordinului cavalerilor (n.e.).

CAPITOLUL XV

1. Întâmplător, tocmai atunci plecase la Alexandria regele Agrippa, spre a-l felicita pe Alexander[398], trimis acolo de Nero, care îi încredinţase guvernarea Egiptului. Sora lui Berenice[399] se afla, în schimb, la Ierusalim şi, ca martoră a atrocităţilor comise de soldaţi, a rămas adânc îndurerată. De mai multe ori, ea şi-a trimis la Florus comandanţii ei de cavalerie precum şi gărzile sale de corp, rugându-l să pună capăt măcelului. Dar acesta nu s-a sinchisit nici de numărul victimelor, nici de obârşia nobilă a celei care îi cerea îndurare, urmărind doar câştigul pe care urma să-l aibă de pe urma jafului, şi n-a dat deloc atenţie cererii Berenicei. Furia oarbă a soldaţilor s-a abătut până şi asupra reginei; aceştia nu numai că-şi maltratau şi îşi ucideau prizonierii în faţa ochilor ei, dar ar fi fost în stare s-o răpună, dacă nu s-ar fi retras la timp în palatul regal.

Acolo şi-a petrecut ea noaptea, sub paza gărzilor sale, temându-se de atacul soldaţilor romani. Ea sosise la Ierusalim pentru îndeplinirea unui legământ faţă de Dumnezeu. Există la iudei obiceiul ca aceia care sufereau de o boală grea sau fuseseră loviţi de o altă nenorocire să facă legământul ca, vreme de 30 de zile înainte de data aducerii jertfei cuvenite, să se abţină de la vin şi abia atunci să-şi tundă părul. Berenice tocmai înfăptuia un asemenea legământ când s-a înfăţişat desculţă înaintea jilţului judecătoresc al lui Florus, fără să i se arate nicio consideraţie, ba chiar riscându-şi propria viaţă.

2. Acestea s-au întâmplat în a 16-a zi a lunii Artemisios; a doua zi, copleşită de durere, mulţimea a năpădit „piaţa de sus” şi a deplâns pe cei omorâţi acolo cu bocete sfâşietoare, printre ele răzbind şi mai puternicele strigăte de ură la

---

[398] Alexandrinul Tiberius Alexander se lepădase de credinţa iudaică spre a intra în administraţia imperială. După ce fusese procurator al Iudeii în timpul domniei lui Claudius, Nero l-a numit prefect al Egiptului (66 e.n.).

[399] Sora lui Agrippa II a fost mai întâi soţia fratelui lui Tiberius Alexander şi a lui Herodes, regele din Chalkis iar în anul 63, s-a căsătorit cu Polemon, regele Ciliciei (n.e.).

adresa lui Florus. Cuprinşi de-o adâncă îngrijorare, fruntaşii şi Marii Preoţi[400] şi-au sfâşiat propriile veşminte, s-au trântit la pământ unul după altul, rugând stăruitor poporul să se astâmpere pentru ca, după nenorocirea lor de până acum, să nu-l stârnească pe Florus să treacă la noi represalii cu urmări neprevăzute. Mulţimea le-a dat ascultare numaidecât, pe de o parte din respect faţă de cei ce i-au implorat, pe de altă parte mânaţi de speranţa că, în viitor, Florus nu va mai dezlănţui nelegiuite atacuri împotriva lor.

3. Dar pe el l-a supărat faptul că revolta s-a stins şi, ca s-o reaprindă iarăşi, s-a gândit să-i convoace pe Marii Preoţi şi pe cetăţenii de vază la reşedinţa lui; acolo le-a comunicat că singura dovadă a faptului că poporul a renunţat să se mai răzvrătească, ar fi ca iudeii să iasă în întâmpinarea trupelor care vor veni din Caesarea. Două cohorte se şi aflau în marş spre oraş. Dar în vreme ce fruntaşii se străduiau să adune mulţimea, el a trimis o solie la centurionii cohortelor prin care le ordona să ceară subordonaţilor să nu răspundă la salutul iudeilor şi să recurgă la armele lor dacă vor auzi cuvinte jignitoare la adresa lui. Între timp, Marii Preoţi adunaseră mulţimea în incinta Templului, unde îi îndemnau să iasă în întâmpinarea romanilor şi să facă o primire prietenoasă cohortelor, pentru ca nenorocirea să nu se abată iar asupra lor. Cei înclinaţi spre răzvrătire n-au vrut să audă de aşa ceva iar mulţimea, cu amintirea încă proaspătă a celor ucişi, a trecut de partea celor temerari.

4. În acel moment de cumpănă, fiecare preot, fiecare slujitor al Domnului[401], ducând cu solemnitate odăjdiile sfinte, gătit cu odăjdiile preoţeşti, purtate în timpul ceremoniilor religioase, precum şi harfiştii şi coriştii împreună cu instrumentele lor, cu toţii au îngenuncheat, implorând poporul să cruţe podoabele sacre şi să nu-i

---

[400] Acest titlu era purtat, în afara Marelui Preot în funcţie, şi de locţiitorii lui precum şi de acele persoane care deţinuseră mai înainte această înaltă demnitate (n.t.).

[401] Este vorba de leviţi. Ca să atragă de partea lui clerul inferior, Herodes Agrippa introdusese o nouă reglementare a funcţiilor sale, lucru dezaprobat de Flavius Josephus (n.e.).

provoace pe romani să jefuiască giuvaierele închinate Domnului. Chiar şi Marii Preoţi erau văzuţi cum îşi presărau cenuşă pe cerştet şi dezgolindu-şi piepturile, întrucât îşi sfâşiaseră veşmintele. Oamenii de vază chemaţi fiecare pe nume, iar poporul în întregime, erau rugaţi deopotrivă, ca, prin refuzul lor de a îndeplini o formalitate măruntă, să nu-şi dea oraşul natal pe mâinile celor care nu aşteaptă decât să-l pustiască. Ce mare favoare vor obţine dacă iudeii îi vor întâmpina să-i salute? Ce îndreptare a nenorocirii îndurate vor dobândi iudeii prin refuzul lor de a nu ieşi în calea cohortelor? Dacă însă îi vor saluta pe cei ce se întorc după vechiul lor obicei, îi vor răpi lui Florus orice pretext de răfuială, în schimb ei îşi vor feri patria de prăpăd şi vor fi cruţaţi de alte nenorociri. Pe de altă parte, ar fi o dovadă de amarnică nechibzuinţă să dea ascultare câtorva capete înfierbântate când mai firesc ar fi ca marea voastră mulţime să constrângă acea minoritate să adere la opinia lor.

5. Prin asemenea vorbe, ei au reuşit să potolească mulţimea, iar pe cei revoltaţi i-au făcut să amuţească fie prin ameninţări, fie prin respectul care li se cuvenea. Apoi în linişte şi ordine deplină, s-au dus în întâmpinarea soldaţilor şi, o dată ajunşi în apropierea lor, i-au salutat; întrucât n-au primit niciun răspuns la salutul lor, răzvrătiţii au strigat cuvinte de ocară la adresa lui Florus. Acesta a fost semnalul convenit pentru dezlănţuirea atacului împotriva iudeilor: numaidecât soldaţii i-au împresurat şi i-au lovit cu măciucile, iar cei ce-o luau la fugă erau urmăriţi de călăreţi şi striviţi sub copitele cailor. Mulţi au căzut sub ploaia de lovituri a romanilor, şi mai mulţi au fost striviţi de cei din jurul lor. Îmbulzeala înaintea porţilor a fost cumplită şi, fiindcă fiecare se grăbea să treacă înaintea celuilalt, cu atât mai îngreunată a fost fuga tuturora, iar cei ce se prăvăleau, aveau parte de o moarte îngrozitoare: sufocaţi şi cu trupurile zdrobite de mulţimea care trecuse deasupra lor, încât au devenit de nerecunoscut; niciunul dintre morţi n-a putut fi identificat spre a fi înmormântat de propria lui familie. Soldaţii au năvălit în oraş împreună cu fugarii, doborând sub loviturile lor pe cei ce le ieşeau în cale. Ei au hăituit mulţimea prin cartierul mărginaş numit Bezetha, silindu-se

s-o depăşească cu forţa, ca să poată ocupa Templul şi Antonia. Urmărind acelaşi scop, Florus a scos din curtea palatului regal trupele de care dispunea şi s-a străduit să răzbească până la fortăreaţă. Planul său a dat însă greş. Căci poporul, făcând cale-ntoarsă, a opus rezistenţă înaintării sale şi câţiva, împrăştiaţi şi pe acoperişuri, au tras de sus asupra romanilor. Copleşiţi de săgeţile venite de sus şi, nesimţindu-se în stare să-şi croiască un drum prin mulţimea care zăgăzuia străzile înguste, soldaţii s-au retras în tabăra lor din preajma palatului regal.

6. Răzvrătiţii s-au temut că Florus va reveni, ca să ia cu asalt Templul dinspre Antonia: ei au escaladat porticul din vecinătatea Templului, care făcea legătura cu Antonia, tăind calea de acces. Aceasta a înăbuşit lăcomia lui Florus, căci el râvnea să pună mâna pe comorile Domnului şi de aceea năzuia să ajungă la Antonia; după ce porticul a fost dărâmat, a renunţat la atac. A convocat aşadar pe Marii Preoţi împreună cu Sfatul şi le-a comunicat că va părăsi oraşul dar că va lăsa în urma lui o garnizoană, atât cât crede el de cuviinţă; ei i-au garantat păstrarea siguranţei depline şi evitarea oricărei revolte dacă le va lăsa o singură cohortă, în niciun caz cea care îi atacase, deoarece poporul o ura datorită suferinţelor pe care i le pricinuise. Florus a înlocuit cohorta cu o alta[402], aşa cum i s-a cerut, apoi, cu restul trupelor, s-a reîntors în Caesareea.

---

[402] Cohorta adusă de Florus, care jefuise „piaţa de sus”, a fost retrasă, locul ei fiind luat de o cohortă sosită din Caesarea (n.e.).

CAPITOLUL XVI

1. Într-o nouă tentativă de continuare a războiului, Florus a trimis lui Cestius un raport în care, prin minciuni sfruntate, îi învinuia pe iudei de răzvrătire, le atribuia vina de a fi început lupta, pretinzând sus şi tare că ei pricinuiseră altora suferinţele pe care tocmai le înduraseră singuri. Fireşte că şi magistraţii din Ierusalim n-au tăcut nici ei ci, la fel ca Berenice, i-au relatat lui Cestius în scris nelegiuirile comise de Florus împotriva oraşului. După ce a citit rapoartele ambelor părţi, Cestius şi-a chemat comandanţii la o consfătuire. Aceştia l-au sfătuit pe Cestius să mărşăluiască el însuşi cu o oaste până la Ierusalim, fie pentru a pedepsi răzvrătirea, dacă ea a avut loc aievea, fie, dimpotrivă, să întărească fidelitatea iudeilor, dacă se va adeveri că aceştia au păstrat-o; dar el însuşi a fost de părere să trimită mai întâi pe unul dintre prietenii lui de nădejde ca să cerceteze situaţia la faţa locului şi să-l informeze în ce dispoziţie sunt iudeii. L-a lăsat să plece în acest scop pe tribunul său militar Neapolitanus, care l-a întâlnit apoi la Iamnia pe regele Agrippa, reîntors din Alexandria, destăinuindu-i cine este cel ce l-a trimis şi în ce scop anume.

2. Acolo s-au întrunit Marii Preoţi şi cei mai influenţi dintre iudei, împreună cu Sfatul, spre a-i ura bun venit regelui. După ce şi-au prezentat omagiul lor, şi-au deplâns amarnic nenorocirile îndurate, înfăţişând pe îndelete crâncenele fapte ale lui Florus. Acestea au stârnit indignarea lui Agrippa dar, din calcule înţelepte, el şi-a revărsat totuşi, mânia asupra iudeilor, care îi inspirau multă milă, asta numai ca să le smerească îngâmfarea şi să le smulgă convingerea că au suferit fără să fie vinovaţi, abătându-le astfel gândul de la răzbunare. Dar aceştia, ca oameni distinşi şi dornici de pace datorită propriilor lor averi, au înţeles că dojana regelui dovedea bunele lui intenţii. Dar şi poporul din Ierusalim a venit la o distanţă de 60 de stadii, ca să-i întâmpine pe Agrippa şi pe Neapolitanus. Văduvele celor ucişi au alergat înaintea alaiului cu vaiete jalnice şi impresionată de bocetele lor, mulţimea a scos gemete de durere, implorând astfel ajutorul lui Agrippa; lui

Neapolitanus i-au spus printre strigăte câte suferințe le-a pricinuit Florus şi, la intrarea lor în oraş, i-au arătat piața devastată şi casele jefuite. Apoi, prin intervenția lui Agrippa, l-au înduplecat pe Neapolitanus ca, însoțit doar de un slujitor, să facă înconjurul oraşului până la Siloah[403], spre a constata singur că iudeii sunt supuşi tuturor celorlalți romani şi că nu-l detestă decât pe Florus datorită excesivei sale cruzimi față de ei. De îndată ce a parcurs acest drum, el s-a convins de paşnicele intenții ale locuitorilor şi a urcat până la Templu. Acolo a strâns laolaltă mulțimea, a lăudat-o mult pentru fidelitatea ei față de romani şi a sfătuit-o stăruitor să mențină pacea; apoi, aducând cuvenita închinăciune lui Dumnezeu, în fața sanctuarului, până unde avea voie să pătrundă[404], s-a întors la Cestius.

3. Apoi gloata iudeilor a adresat regelui şi Marilor Preoți rugămintea să-i trimită lui Nero o solie, care să-l acuze pe Florus, căci nu se cuvine să se păstreze tăcerea asupra unui asemenea masacru, ca să nu se iste astfel bănuiala că ei plănuiesc o revoltă; s-ar putea crede că iudeii au pus primii mâna pe arme, dacă, înainte ca falsa părere să se răspândească, ei nu-l vor denunța pe adevăratul vinovat. Devenise limpede că iudeii nu se vor linişti dacă solia va fi împiedicată să plece. Pe de o parte, Agrippa găsea odios faptul de a sprijini nişte oameni care îl vor acuza pe Florus, pe de altă parte, nu era nici în interesul lui să asiste nepăsător cum flacăra războiului este aţâţată printre iudei. A convocat aşadar poporul, la Xyste[405] şi, alături de sora lui Berenice, s-a instalat într-un loc cu vedere de ansamblu din palatul Haşmoneilor. Palatul se înălța mai sus de Xystos şi se afla la granița cu Oraşul de Sus, existând şi un pod care lega

---

[403] Bazin din valea Tyropeon, la sud de muntele Sion, extremitatea unui tunel construit pentru a capta apa izvorului Gichon, ducând-o spre oraş (n.e.).

[404] Piața oaspeților străini era separată de curtea interioară a Templului printr-o balustradă dincolo de care nu aveau acces decât iudeii, intruşii de alt neam riscându-şi viața (n.e.).

[405] Teren de sport legat probabil de un *gymnasium* (palestră unde tinerii greci îşi făceau exercițiile cu desăvârşire goi), care poate fi situat între podul peste Tyropeon, la est, şi palatul Haşmoneilor, la vest (n.e.).

Xystos de Templu. De acolo a ţinut el următorul discurs:

4. „Dacă aş fi văzut că voi, cu toţii, vă grăbiţi să dezlănţuiţi războiul împotriva romanilor şi n-aş constata că cea mai cinstită şi mai sinceră parte a poporului nostru este înclinată să păstreze pacea, de bună seamă că n-aş fi cutezat să vin în mijlocul vostru, ca să vă ofer sfatul cel bun. Căci zadarnică este osteneala de a irosi un cuvânt despre ceea ce aveţi de făcut dacă toţi, în unanimitate, aţi ales răul. Dar, întrucât unii sunt mânaţi de vârsta lor fragedă, neîncercată de nenorocirile războiului, alţii de o nechibzuită râvnă spre libertate, iar alţii de lăcomie şi de nădejdea de a stoarce câştiguri de pe urma celor slabi în învălmăşeala generală, am găsit de cuviinţă să vă adun pe toţi aici şi să vă spun ce vă poate folosi după socoteala mea, pentru ca şi cei ce se răzgândesc să se schimbe, iar cei buni să aibă mai puţin de suferit datorită câtorva cu gânduri rele. Să nu vocifereze nimeni, chiar dacă va auzi că rostesc cuvinte care nu-i sunt pe plac. Căci chiar şi cei ce urmăresc cu orice preţ războinica ruptură de Roma n-au decât să-şi menţină părerea în pofida îndemnurilor mele; dimpotrivă, dacă toată lumea nu păstrează o tăcere deplină, atunci până şi cei dornici să mă asculte îmi vor pierde discursul. Ştiu că mulţi exagerează intenţionat abuzurile comise de guvernatorii romani ai provinciilor şi înalţă imnuri de slavă libertăţii. Dar înainte ca eu să cercetez ceea ce sunteţi voi, pe de o parte, iar pe de altă parte cu cine vreţi să duceţi războiul, doresc mai întâi să descurc ţelele pretextelor pe care le invocaţi. Câtă vreme nu urmăriţi decât să vă apăraţi de cei ce vă fac nedreptăţi, ce rost mai are glorificarea libertăţii? Dar câtă vreme sclavia vi se pare insuportabilă, de prisos sunt dojenile adresate stăpânilor voştri, căci, oricât de cumpătaţi s-ar dovedi aceştia, robia rămâne la fel de înjositoare. Cântăriţi fiecare argument în parte şi vedeţi cât de şubred este motivul pentru care porniţi războiul – cel mai greu atârnă, de fapt, acuzaţiile aduse guvernatorilor; trebuie să-i îndupleci pe cei ce deţin puterea, nicidecum să-i stârneşti împotriva ta. Dar când la măruntele lor abateri răspundeţi cu ocări exagerate, atunci faceţi numai în dezavantajul vostru aceste reproşuri: încetând să vă aducă pagube numai pe ascuns şi cu o

oarecare ruşine, ele vă distrug acum fățiş. Nimic nu pune mai repede capăt loviturilor decât resemnata lor acceptare şi supunerea victimei înduioşează în cele din urmă călăul. Să admitem că înalții demnitari romani sunt de o duritate suportată cu greu de supuşii lor; ceea ce nu înseamnă deloc că toți romanii împreună cu Caesar însuşi vă asupresc: şi totuşi, împotriva acestora vreți voi să luptați! Chiar dacă aceştia vă trimit un guvernator nelegiuit ei nu fac asta intenționat, iar apusenii nu pot zări cu ochii lor ce se petrece cu supuşii lor răsăriteni; până şi ştirile despre ce se întâmplă aici ajung foarte încet dincolo. N-are nicio noimă ca pentru unul singur să înfrunți o mulțime de oameni, luptându-te pentru motive neînsemnate cu nişte războinici atât de puternici şi fără să aibă habar de necazurile pe care le punem pe seama lor. Lucrurile de care ne plângem pot fi de altfel îndreptate cu uşurință; oricare guvernator de provincie nu rămâne mereu acelaşi şi de bună seamă că succesorii lui vor fi iarăşi cârmuitori mai cumpătați. Dar, o dată dezlănțuit războiul, el nu poate fi lesne oprit, fără sacrificii imense, continuarea lui fiind şi mai greu de îndurat. Dar în orice caz, nu este acum momentul potrivit să râvniți libertatea: pentru ea ar fi trebuit să luptați mai demult, ca nu cumva s-o pierdeți. Căci la grea încercare te supune robia şi dreaptă este lupta pentru ca să nu cazi în ea! Dar oricine a fost deja subjugat de ea caută apoi să-i scuture jugul, acela este un sclav îngâmfat şi nicidecum prietenul libertății. Odinioară ar fi trebuit să facem totul pentru a nu-i primi pe romani, atunci când Pompeius a pătruns în țara noastră. Dar strămoşii noştri şi regii lor, superiori nouă prin avuția, vigoarea trupească şi tăria lor sufletească, nu s-au putut opune măcar unei frânturi a puterii militare romane; în schimb voi, care ați primit moştenire supunerea şi aveți resurse inferioare celor de care dispuneau cei ce au acceptat primii subjugarea, voi cutezați să vă împotriviți întregului imperiu roman? Chiar şi atenienii, care au luptat cândva pentru libertatea Greciei şi au dat flăcărilor propriul oraş, cei pentru care a navigat pe uscat şi a mărşăluit pe talazuri[406]

---

[406] Xerxes a străpuns promontoriul Athos, scutindu-şi flota să-l ocolească

cu o flotă, făcând ca marea să pară neîncăpătoare, şi cu o oaste dovedindu-se prea numeroasă pentru Europa – trufaşul Xerxes, hăituit mai apoi ca un sclav fugar atunci când a găsit salvarea pe o singură corabie – acei atenieni, care la rândul lor au zdrobit formidabila forță a Asiei în preajma insuliței Salamina[407], iată-i acum ajunşi robi ai Romei, iar oraşul aflat altădată la conducerea Greciei, este guvernat prin decrete sosite din Italia. Şi lacedemonienii, după eroicele lor fapte de la Thermopyle[408] şi Plateea[409] şi după investigarea Asiei prin Agesilau[410], se împacă bine cu stăpânii lor romani. Chiar macedonenii în visele cărora apare şi azi regele lor Filip[411], şi o întrezăresc pe Fortuna, împrăştiind alături de Alexandru semințele împărăției universale, se împacă cu asemenea răsturnare a situației lor şi se înclină înaintea celor de partea cărora a trecut Zeița Norocului. Nenumărate alte neamuri, care din adâncul inimii au năzuit spre libertate, s-au plecat în fața sceptrului roman; doar voi socotiți că e nedemn să fiți robii celor care i-au subjugat pe toți! Unde vă este oastea, unde vă sunt armele pe care vă bizuiți? Unde vă este flota care să pună stăpânire pe mările romanilor? Unde vă sunt tezaurele cu care să faceți față expedițiilor voastre? împotriva egiptenilor şi a arabilor socotiți că veți lupta în acest război pornit de voi? Oare nu chibzuiți deloc la tăria Romei şi nu vă măsurați deloc propria slăbiciune? Trupele noastre n-au fost oare învinse în repetate rânduri până şi de neamurile învecinate în vreme ce forțele

---

şi pe un pod de vase şi-a trecut oastea peste Hellespont, în Europa (n.e.).

[407] În Golful Saronic din fața coastelor Atticii, flota elenă a zdrobit greoaiele nave persane, obținând victoria decisivă asupra lui Xerxes (n.e.).

[408] Vestită trecătoare în care trupele elene, conduse de regele spartan Leonidas, au rezistat eroic armatelor persane invadatoare (480 î.e.n.), fiind copleşite de superioritatea numerică a duşmanului murind la datorie el însuşi (n.e.).

[409] Oraş din Beoția, la granița cu Atica, unde armata grecilor, în frunte cu regele spartan Pausanias, a obținut victoria asupra trupelor generalului persan Mardonius (479 î.e.n.), în cel de al doilea război medic (n.e.).

[410] Agesilau II, rege spartan care a preluat comanda expediției din Asia Mică, învingându-l pe satrapultisafeme la Pactolos (395 î.e.n.) (n.e.).

[411] Filip II, regele Macedoniei (359-336 î.e.n.), tatăl lui Alexandru cel Mare (n.e.).

lor n-au fost biruite de o lume întreagă! Ei s-au străduit să treacă şi peste hotarele Pământului. Nu s-au mulţumit să aibă drept graniţă tot cursul Eufratului, la răsărit, nici Istrul, la miazănoapte, nici Libya cercetată până în pustietăţile nelocuite, la miazăzi, nici Gadira[412], înspre apus; într-adevăr, dincolo de Ocean, ei au căutat o lume nouă şi cu armele lor au învins pe britanicii de care nu auzise nimeni până atunci. Aşadar, sunteţi voi oare mai bogaţi decât galii, mai puternici decât germanii, mai deştepţi decât grecii, mai numeroşi decât toate popoarele pământului? Ce încredere în voi vă dă curajul să vă ridicaţi împotriva romanilor? zice-se că «greu este jugul robiei»; cu atât mai apăsător trebuie să pară el grecilor care, întrecând prin nobila lor origine toate neamurile luminate de soare şi locuind într-o ţară atât de întinsă, ascultă totuşi de cele şase fascii[413] romane. Aşijderea macedonenii[414], şi mai îndreptăţiţi să tânjească după libertate. Ce să mai zicem de cele 500 de oraşe ale Asiei[415]? Fără să aibă măcar o garnizoană romană[416], nu se înclină ele în faţa unui guvernator şi a fasciilor proconsulare? Să-i mai pomenesc pe heniochi[417], pe colchidieni[418], triburile taurilor[419], locuitorii bosporani[420], precum şi neamurile din preajma Pontului Euxin şi al Lacului Maeotidei[421]? Ei, care odinioară n-au avut

---

412 Sau Gades (= Cadiz), colonie-port din sud-vestul Spaniei (n.e.).

413 Mănunchiurile de nuiele în care erau înfipte câte o secure, fiind purtate de cei şase lictori, însoţitorii proconsulilor din provinciile senatoriale (n.e.).

414 Aliaia (Grecia propriu-zisă) şi Macedonia erau provincii senatoriale (n.e.).

415 Geograful grec Ptolemeu a ajuns la cifra de 140 de oraşe situate în jumătatea occidentală a Asiei Mici (n.e.).

416 Prin acest termen, autorul înţelege *legiuni,* nu şi trupe auxiliare (n.e.).

417 Popor sannat de pe coasta nord-estică a Pontului Euxin (n.e.).

418 Locuitorii Colchidei, situată între Munţii Caucaz şi Armenia, patria legendarei Medeea (partea apuseană a Republicii Georgia) (n.e.).

419 Tatirosciţi care populau Taurida sau Chersonesul Tauric, cum se numea în antichitate Crimeea (n.e.).

420 Statul lor era Regatul bosporan, care ocupa ambele maluri ale Bosporului cimerian (= Strâmtoarea Kerci), cu capitala la Pantikapaion (= Kerci) (n.e.).

421 Maeoticus lacus (sau Palus) este Marea de Azov, pe malurile căreia trăiau maeoţii (n.e.).

stăpâni nici măcar din rândurile lor, sunt ținuți în frâu de 3.000 de oşteni cu armament greu în vreme ce 40 de corăbii de război mențin pacea pe întinsul unei mări cunoscută ca neprimitoare şi sălbatică. Câte justificate pretenți la independență ar putea ridica Bithynia, Cappadocia, poporul pamphilienilor, lycienii şi cilicienii[422], plătind totuşi tribut fără constrângerea armelor. Dar până şi tracii, locuitorii unei țări pentru care ai nevoie de 5 zile ca s-o străbați de-a latul, iar de-a lungul, 7 zile, mai râpoasă şi mai ocrotită decât patria noastră, izgonind pe năvălitori prin gerurile sale aspre, nu se supun şi ei unei garnizoane care numără vreo 2000 de romani? Iar vecinii lor ilirii, locuitorii ținutului mărginit de Istru şi întinzându-se până în Dalmația, nu ascultă decât de două legiuni, cu ajutorul cărora resping atacurile dacilor? Dar dalmațienii, care, de dragul libertății, şi-au scuturat de atâtea ori jugul, fiind mereu subjugați din nou spre a-şi împrospăta forțele pentru o nouă revoltă, nu trăiesc acum liniştiți sub paza unei singure legiuni? Dar dacă există vreun popor care să aibă mari imbolduri spre răzvrătire, acesta ar fi cel al galilor, pe care natura i-a înconjurat cu atâtea metereze: la răsărit, culmile Alpilor, la miazănoapte, fluviul Rin, la miazăzi munții Pirinei iar la apus, Oceanul. Deşi au asemenea ziduri de apărare, deşi populația ei numeroasă numără 305 triburi, deşi izvoarele prosperității se află, ca să zicem aşa, în propria lor ogradă, astfel încât ar putea să inunde aproape întreaga lume cu bunurile lor, totuşi, ei se lasă storşi de către romani, îngăduind ca aceştia să le gospodărească bogățiile după bunul lor plac. Ei se lasă pe tânjeală nu datorită laşității şi a obârşiei lor inferioare, de vreme ce au luptat pentru libertate vreme de 80 de ani[423], dar ei sunt înspăimântați de puterea romanilor şi de faptul că în război îi însoțeşte norocul, care le-a hărăzit mai multe izbânzi decât propriile lor arme: iată-i aşadar ținuți în robie

---

[422] Cilicia din sud-estul Asiei Mici se învecina cu Pamphila şi Cappadocia. Lycia se afla între Pamphilia şi Marea Mediterană, Bithynia între Marea Neagră şi Marea de Marmara (n.e.).

[423] În realitate, n-au fost decât şapte decenii: 121-51 î.e.n. (n.e.).

de 1200 de soldați[424], fiindcă orașele lor sunt în număr și mai mare[425]. Pentru iberici[426], belșugul de aur pe care l-au scos din propriul sol, ca să poată susține lupta lor pentru libertate, s-a dovedit neîndestulător, la fel ca și enorma distanță de romani, atât pe uscat cât și pe mare, la fel ca furia războinică a triburilor de lusitani[427] și cantabrii[428], sau ca și megieșul Ocean al cărui reflux îngrozește până și pe localnici. Romanii și-au dus armele chiar și dincolo de Coloanele lui Hercule[429], și și-au croit un drum prin noroasele trecători ale Pirineilor, supunându-i astfel pe iberici; iar acum, spre a sluji drept garnizoană pentru niște populații greu de învins și aflate la marginea lumii, ajunge o singură legiune. Care dintre voi n-a auzit vorbindu-se de numeroasele neamuri ale germanilor? Lesne vă puteți convinge cu ochii voștri de voinicia și de statura lor înaltă, căci romanii au pretutindeni prizonieri din rândurile lor. Locuiesc pe un teritoriu foarte întins și mai presus de voinicie stă mândria lor, iar în suflet păstrează un adânc dispreț față de moarte, având o fire mai cumplită decât a sălbăticiunilor; romanii le-au impus drept hotar pentru iureșul lor Rinul și, ținuți în frâu de opt legiuni, cei care sunt capturați devin sclavi, majoritatea poporului căutându-și scăparea prin fugă. Aruncați-vă privirile și spre zidurile britanicilor, voi cei atât de încrezători în zidurile de apărare ale Ierusalimului! Deși au de jur-împrejurul lor Oceanul și locuiesc pe o insulă nicidecum mai mică decât uscatul nostru[430], romanii au traversat marea pe corăbii, făcându-i sclavi și numai patru legiuni supraveghează o insulă atât de întinsă. Dar ce să mai înșir prea multe vorbe când și

---

[424] Cele două legiuni staționate la Lyon, capitala Galiei (n.e.).
[425] La cele 62 de orașe ale Galiei, autorul a adăugat și subdiviziunile acestora *(pagi),* probabil pentru a atinge această cifră (n.e.).
[426] Poporul din preajma Ebrului și-a dat numele locuitorilor Spaniei (n.e.).
[427] Ocupau partea occidentală a peninsulei iberice (= Portugalia) (n.e.).
[428] Cantabria era un ținut din nord-estul Spaniei Taraconeze (n.e.).
[429] Calpe și Abyla – munții care marcau strâmtoarea Gibraltar (n.e.).
[430] Uriașa întindere a Britaniei, rivalizând cu Europa, apare și la naturalistul Pliniu cel Bătrân *(Istoria naturală,* 4, 16) (n.e.).

parții[431], printre cele mai războinice neamuri, stăpânii atâtor popoare şi înzestrați cu o oaste nespus de puternică, trimit romanilor ostateci şi, sub pretextul menținerii păcii, în Italia, vezi cum floarea nobilimii Răsăritului se supun corvezilor de sclav. În vreme ce mai toate popoarele luminate de soare trebuie să se încline în fața armelor romane, doar voi vreți să vă războiți cu ei, fără să vă gândiți la sfârşitul cartaginezilor, care se puteau făli cu marele Hannibal şi cu obârşia lor feniciană, fiind doborâți de straşnicul braț al lui Scipio[432]? Nici cyrenienii[433], în vinele cărora curge sânge lacedemonian, nici marmaricanii[434], un neam cu aşezări situate până în pustiul fără strop de apă, nici locuitorii Syrtelor[435], inspirând groază numai prin rostirea numelui lor, nici nasomonii[436], maurii şi nici nenumăratele hoarde ale nomazilor – n-au putut să țină piept vitejiei romanilor. Aşadar ei au supus cea de a treia parte a Pământului[437], cu seminții deloc uşor de socotit câte sunt, mărginit pe-o latură a sa de Oceanul Atlantic şi Coloanele lui Hercule, iar pe cealaltă latură, până la Marea Roşie, ocupată de uriaşele cete de etiopieni. În afara faptului că aceste neamuri aprovizionează cu anualele lor recolte de cereale populația Romei vreme de opt luni, plătesc şi felurite tributuri, oferind cu promptitudine contribuțiile lor la nevoile împărăției, fără a socoti ca voi ordinele primite de

---

[431] Populație iraniană care a preluat moştenirea persană, constituind cel mai puternic stat din Orientul Mijlociu, principalul adversar al Romei în Asia. Impus de parți ca rege al Armeniei, Tiridate I s-a supus romanilor (63 e.n.), fiind încoronat apoi de Nero în Forum (n.e.).

[432] Publius Cornelius Scipio Africanus maior (cel Mare) – general roman, învingătorul lui Hannibal chiar în Africa, la Zama (202 î.e.n.), prin care s-a încheiat cel de-al doilea război punic, Cartagina devenind o putere locală (n.e.).

[433] Locuitorii Cyrenei, cel mai înfloritor oraş grec de pe litoralul Africii de Nord, întemeiat de colonişti dorieni, dând numele Cyrenaicei, provincie romană în 74 î.e.n. (n.e.).

[434] Din ținutul african Marmarican, situat între Egipt şi Siria (n.e.).

[435] Syrta Mare şi Syrta Mică – bancuri de nisip aduse de valuri pe coasta nordică a Africii, şi totodată regiune dintre Cyrene şi Cartagina (n.e.).

[436] Locuitorii Syrtei Mari (n.e.).

[437] Africa; celelalte continente cunoscute de antici erau Europa şi Asia (n.e.).

ei drept o sfidare, cu toate că pentru menținerea ordinei au o singură legiune la dispoziție. Dar ce rost are să vă demonstrez puterea romană prin dovezi de la mare depărtare, când acestea pot fi găsite şi în învecinatul Egipt? El se întinde din Etiopia[438] şi până la țărmul «Arabiei fericite»[439], e locul de transbordare al Indiei, populația lui ridicându-se la şapte milioane şi jumătate, cu excepția Alexandriei, după cum reiese din calculul impozitului pe cap de locuitor. Țara asta nu socoteşte ca o înjosire faptul că se află sub supremația romanilor, în pofida întemeiatului stimulent la revoltă oferit de Alexandria prin mulțimea locuitorilor, prin bogăția şi mărimea ei. Cu o lungime de 30 de stadii şi o lățime nu mai mică de 10 stadii, oraşul plăteşte romanilor, într-o singură lună, un tribut mai mare decât al vostru pe un an întreg şi, în afara birului în bani, aprovizionează Roma cu grâu pentru patru luni anual. În plus, Alexandria este ocrotită din toate părțile fie de pustiuri greu de străbătut, fie de marea nepropice porturilor, fie de fluvii şi mlaştini. Toate acestea n-au putut clinti din loc norocul romanilor şi doar cele două legiuni cantonate în oraş țin în frâu interiorul Egiptului precum şi nobilimea macedoneană[440]. Aşteptați cumva pentru acest război niscaiva aliați veniți din nelocuitul pustiu? Pe întregul Pământ toate popoarele sunt romane. Poate că unii dintre voi şi-au purtat speranțele până dincolo de Eufrat, şi socotesc că veți primi ajutor de la cei de acelaşi neam din Adiabene[441]. Dar aceştia nu se vor lăsa atraşi într-un asemenea război fără un motiv temeinic şi, chiar dacă ei s-ar încumeta s-o facă, parții se vor opune înfăptuirii acestui pas primejdios. Ei sunt însă interesați să mențină armistițiul încheiat cu romanii şi ar fi o încălcare a acordului dacă vreunul dintre

---

[438] În accepția greco-romană: Nubia (n.e.).

[439] Sud-vestul Peninsulei Aralria (=Yemen): Regatul Saba, bogat în mirodenii (n.e.).

[440] Egiptul cucerit de Alexandru cel Mare a fost condus de o dinastie macedoneană, întemeiată de Ptolemeu Lagos (n.e.).

[441] Ținut din Asiria unde, în afara iudeilor, existau şi membrii ai casei regale, trecute la iudaism, unii participând la războiul anti-roman (n.e.). Vezi *Antichități iudaice, XX,* 3 (n.t.).

supuşii lor ar intra într-un război cu Roma. Altceva nu vă mai rămâne decât să vă bizuiţi doar pe ocrotirea lui Dumnezeu, dar, până şi aceasta pare să fie de partea romanilor, deoarece, fără ajutorul lui, nu s-ar fi putut înjgheba o asemenea împărăţie. Chibzuiţi bine cât de greu vă va veni să vă respectaţi cu stricteţe cultul vostru religios chiar dacă aţi lupta împotriva unui duşman uşor de învins. Îl veţi îndepărta chiar voi pe Dumnezeu, căci veţi fi constrânşi să-i încălcaţi poruncile prin respectarea cărora trageţi nădejdea să vi-L faceţi aliat. Dacă păstraţi cu sfinţenie datina Sabatului, abţinându-vă de la orice muncă în ziua aceea, lesne veţi fi învinşi, aşa *cum li* s-a întâmplat strămoşilor voştri, când Pompeius a înteţit asediul tocmai în acele răgazuri, când asediaţii stăteau cu braţele încrucişate. Dar dacă, în cursul războiului, voi încălcaţi legile părinţilor voştri, mă întreb de ce mai vreţi să luptaţi, fiindcă nu râvniţi altceva decât să nu fie uitată niciuna din legile moştenite. Cum puteţi să mai cereţi sprijinul lui Dumnezeu, de vreme ce nu-i mai aduceţi intenţionat cinstirea care i se cuvine? Cei ce dezlănţuie un război au încredere de fiecare dată în sprijinul venit fie de la Dumnezeu, fie de la oameni. Când însă în orice caz nu mai aşteaptă nimic din ambele părţi, războinicilor nu le-a mai rămas altceva decât înfrângerea sigură. Ce vă opreşte, aşadar, să vă ucideţi cu propriile mâini copiii şi soţiile şi să daţi foc nespus de frumosului vostru oraş natal? Prin această ispravă nebunească, barem aţi fi scutiţi de umilinţa înfrângerii! Se cuvine, prieteni, se cuvine ca voi, câtă vreme corabia se mai află în port, să aşteptaţi acolo furtuna apropiată, nicidecum să vă aventuraţi în largul mării bântuite de vântoase, găsindu-vă sfârşitul în mijlocul ei! Mila este îndreptăţită faţă de cei ce întâmpină o nenorocire neprevăzută, în schimb cel ce se aruncă făţiş în braţele pieirii, acela nu are parte în nenorocul său decât de dojeni. Să nu-şi închipuie cumva niciunul că romanii vor duce un război după anumite convenţii şi, după ce au învins, veţi fi trataţi cu blândeţe, ci, dimpotrivă, spre a servi drept pildă celorlalte popoare, vor preschiba în cenuşă Oraşul Sfânt şi vor stârpi întregul vostru neam. Căci până şi cei ce vor scăpa cu viaţa nu vor găsi niciun loc de refugiu, câtă vreme toţi

sunt în stăpânirea romanilor sau se tem că vor ajunge supuşii lor. Dar primejdia ameninţă nu numai iudeii de aici, ci şi pe locuitorii din celelalte oraşe străine, fiindcă nu găseşti pe faţa pământului niciun popor unde să afli o ceată de-a noastră. Dacă voi începeţi războiul, duşmanii vor trece la căsăpirea tuturor iudeilor şi, din cauza sfatului necugetat al câtorva oameni, în fiecare oraş vor curge râuri de sânge iudaic şi ucigaşii vor rămâne nepedepsiţi. Admiţând chiar că veţi fi cruţaţi, chibzuiţi bine ce nelegiuire ar fi să ridicaţi armele împotriva unui popor atât de omenos. Aveţi milă, dacă nu de copiii şi nevestele voastre, barem de propria cetate-mamă şi de sacrele ei incinte! Cruţaţi dară locul sfânt, păstraţi Templul vostru şi sanctuarele sale! Căci pe acestea nu le vor mai lăsa neatinse romanii de îndată ce au intrat în stăpânirea lor, mai ales că faţă de îngăduinţa lor anterioară v-aţi arătat atât de nerecunoscători. În ce mă priveşte, eu chem ca martori locurile sacre, pe sfinţii îngeri ai lui Dumnezeu şi întreaga noastră patrie că n-am omis niciun fapt ce ar fi spre mântuirea voastră. La rândul vostru, dacă veţi lua hotărârea care se impune, în pace veţi trăi împreună cu mine; dacă însă vă veţi lăsa atraşi de mânia voastră, atunci doar pe voi vă paşte mare primejdie – fără mine!”

5. După rostirea acestor cuvinte, regele şi sora lui au izbucnit în lacrimi, prin plânsul lor izbutind să potolească dezlănţuirea mulţimii. Aceasta i-a strigat că nu vrea să lupte împotriva romanilor, ci împotriva lui Florus, pricinuitorul atâtor suferinţe îndurate de ei. Agrippa le-a răspuns: „Potrivit faptelor voastre, voi sunteţi deja în stare de război cu romanii, întrucât nu i-aţi plătit lui Caesar tributul ce i se cuvine şi aţi distrus porticul fortăreţei Antonia. De învinuirea de revoltă vă puteţi scutura doar dacă veţi reface porticul şi vă veţi plăti tributul; căci stăpânul fortăreţei nu este Florus şi cu atât mai puţin este şi cel căruia trebuie să-i daţi birul vostru!”

CAPITOLUL XVII

1. Astfel şi-a schimbat poporul atitudinea şi împreună cu regele şi Berenice, s-a îndreptat spre Templu, pentru reconstruirea porticului; magistraţii şi membrii Sfatului s-au împrăştiat însă prin sate, trecând la colectarea tributului. Cei 40 de talanţi, cât reprezentau birurile rămase în urmă, au fost adunaţi degrabă. Până una alta, Agrippa a stăvilit aşadar primejdia războiului; apoi a încercat însă să înduplece mulţimea să dea ascultare lui Florus până când Caesar va numi succesorul lui. Atunci poporul a fost cuprins de-o adâncă amărăciune, ocărându-l pe rege, şi printr-un sol i-au cerut să părăsească oraşul; unii dintre răzvrătiţi au cutezat chiar să arunce cu pietre în el. Regele a văzut cu ochii lui că de-acum furia revoltaţilor nu mai putea fi ţinută în frâu, indignat de jignirile aduse persoanei lui. A şi trimis pe magistraţi şi pe cetăţenii cei mai de vază în Caesarea, la Florus, ca să numească singur din mijlocul lor pe perceptorii peste toată ţara; în schimb, el s-a întors în regatul lui.

2. Între timp, unii dintre cei ce doreau cu orice preţ războiul s-au strâns laolaltă şi s-au dus la fortăreaţa numită Masada pe care au luat-o prin surprindere, omorându-i pe soldaţii garnizoanei romane şi în locul lor au pus pe alţii, din rândurile lor. În acelaşi timp Eleazar, Fiul Marelui Preot Ananias, un tânăr din cale-afară de îndrăzneţ, comandantul gărzii Templului[442], i-a convins pe preoţii care slujeau atunci în sanctuar să nu mai primească daruri sau jertfe din partea celor ce nu sunt iudei. Aceasta a şi fost pricina războiului împotriva romanilor, căci pe această cale erau interzise jertfele în numele lor şi al lui Caesar, totodată. Mulţi dintre Marii Preoţi şi dintre bărbaţii de vază au insistat zadarnic să nu părăsească obiceiul de a închina jertfe împăratului: slujitorii au rămas neînduplecaţi; pe de o parte, ei se sprijineau pe o majoritate covârşitoare – căci cei mai înfocaţi dintre răzvrătiţi îi atrăseseră de partea lor – pe de altă parte, ei se călăuzeau după Eleazar, comandantul gărzii Templului.

---

[442] Pe scară ierarhică, el urma imediat după Marele Preot şi de ordinul lui ascultau 200 de preoţi şi leviţi (n.e.).

3. Atunci bărbaţii influenţi, împreună cu Marii Preoţi şi farizeii de frunte, s-au întrunit spre a se sfătui asupra situaţiei generale în care se găsea statul lor, având de înfruntat o pacoste fără leac. Ei au hotărât să încerce prin discursuri să-i înduplece pe răzvrătiţi şi, ca atare, au strâns poporul în faţa Porţii de bronz, situată în interiorul Templului, îndreptată spre răsăritul soarelui. La început, vorbitorii au rostit multe cuvinte grele împotriva cutezanţei lor de a se răzvrăti şi de a târî ţara într-un război atât de primejdios, apoi au dezvăluit lipsa de noimă a pretextului invocat de răzvrătiţi şi au subliniat că până şi strămoşii au înfrumuseţat Templul mai cu seamă cu ajutorul celor care nu erau iudei, primind întotdeauna daruri de la neamurile străine; ei nu numai că n-au împiedicat vreodată pe cineva să aducă o jertfă – căci asta ar fi fost un grav sacrilegiu – ci au şi pus de jur-împrejurul Templului ofrandele religioase care sunt în văzul tuturor, dăinuind astfel de atâta vreme. Dar ei vor acum să provoace la luptă forţele armate romane şi uneltesc să înceapă războiu cu acestea prin introducerea unor reguli străine cultului divin şi, fără să se gândească la primejdia propriu-zisă, aduc oraşului faima proastă a impietăţii, de vreme ce numai la iudei un străin nu are voie nici să aducă jertfe, nici să se închine. Dacă această decizie ar fi aplicată unui cetăţean de rând, ea ar stârni indignarea ca o dovadă a lipsei de omenie, dar acum, punerea romanilor şi a lui Caesar în afara legii constituie o gravă abatere de la ea. Răzvrătiţii să fie îngrijoraţi de faptul că, o dată ce resping acum jertfele închinate lui Caesar şi Imperiului, pot să pună piedici aducerii jertfelor proprii, şi să-şi situeze oraşul în afara legalităţii imperiale; asta doar dacă, răzgândindu-se cât mai repede, nu vor admite iarăşi aducerea jertfelor,; şi nu vor îndrepta nelegiuirea comisă, mai înainte ca veştile despre ea să ajungă până la urechile celor vizaţi.

4. În timpul acestei cuvântări, au fost aduşi preoţi, cei mai buni cunoscători ai datinelor strămoşeşti, iar aceştia au adeverit că toţi precursorii lor n-au pregetat să accepte jertfele aduse de cei străini de neamul iudeilor. Dar niciunul dintre răzvrătiţi nu s-a sinchisit de vorbele lor; preoţii slujitori, pricina dezlănţuirii războiului, au şi lipsit de la

adunare. Atunci fruntaşii poporului, dându-şi seama că nu mai sunt în stare să stăvilească răscoala cu mijloacele lor şi înfricoşaţi că primejdia întruchipată de romani se va abate mai întâi asupra lor, au căutat să evite orice bănuială a autorităţilor; au trimis, prin urmare, două solii; una către Florus, în fruntea căreia se afla Simon, fiul lui Ananias, iar pe cealaltă către Agrippa, dintre solii ei distingându-se Saul, Antipas şi Costobar, rude de-ale regelui. Soliile cereau ambilor conducători să vină cu trupele lor în oraş ca să înăbuşe răscoala, înainte ca ea să capete amploare. Izbucnirea tulburărilor a fost o veste îmbucurătoare pentru Florus şi, întrucât era nerăbdător să înceapă războiul, el n-a catadicsit să răspundă solilor. În schimb Agrippa, deopotrivă de îngrijorat de soarta răsculaţilor ca şi de cei împotriva cărora se pornea lupta, pe de o parte spre a-i menţine pe iudei în subordinea romanilor, pe de altă parte, spre a păstra neştirbite, pentru iudei, Templul şi cetatea-mamă, ştiind prea bine că dezordinea nu-i aducea vreun folos nici lui însuşi, a trimis în sprijinul populaţiei 2000 de călăreţi din Auranitis, Batanea şi Trachonitis, Darius fiind comandantul escadronului, iar general, Philippus, fiul lui Iakimos[443].

5. Datorită noilor veniţi, au prins curaj fruntaşii, împreună cu Marii Preoţi şi întreaga mulţime, care se pronunţase în favoarea păcii şi au ocupat Oraşul de Sus[444]; căci partea de jos ca şi Templul, de altfel, se aflau în stăpânirea răzvrătiţilor. Pietre aruncate cu mâinile sau catapultate zburau cu nemiluita şi o neîntreruptă ploaie de săgeţi dinspre ambele pante. Uneori trupele ieşeau la atac şi în luptele corp la corp, care se dădeau, răzvrătiţii ieşeau în evidenţă prin curajul lor, iar soldaţii regelui, prin experienţa războinică superioară. Ultimii se străduiau să intre în posesia Templului, spre a izgoni de acolo pe profanatorii lui; răzvrătiţii strânşi în jurul lui Eleazar căutau ca la cartierele deja cucerite să adauge şi partea de sus a oraşului. Şapte zile la rând, a curs sânge din belşug de ambele părţi, fără ca

---

443 A ocupat un rang înalt în timpul domniei lui Agrippa, după cum rezultă şi din *Antichităţi iudaice*, XVII, 29 ş.u. (n.e.).

444 Vezi S. Spiess, *Ierusalimul lui Josephus*, p. 16 ş.u. (n.t.).

vreuna din tabere să cedeze o palmă din terenul pe care îl ocupa fiecare.

6. În ziua a opta se sărbătorea „Aducerea-lemnelor”[445], când datina cerea ca fiecare să strângă lemne pentru altar, pentru ca focul să nu ducă nicio lipsă de vreascuri, el trebuind să ardă veşnic. Răzvrătiţii n-au îngăduit ca adversarii lor să ia parte la ceremonie; dar, întrucât împreună cu mulţimea fără apărare s-au strecurat numeroşi sicari – cum se numeau bandiţii cu jungherele ascunse în haine – aceştia au fost primiţi în rândurile lor, înteţindu-şi atacurile. Deoarece susţinătorii regelui erau în inferioritate numerică şi mai puţin cuieza tori, sub presiunea duşmanului au fost siliţi să se retragă din Oraşul de Sus. Năvălitorii au incendiat casa Marelui Preot Ananias şi palatul lui Agrippa şi al Berenicei; după aceea au dat foc Arhivelor[446], grăbiţi să distrugă condicele de împrumuturi ale credincioşilor, ca să zădărnicească astfel încasarea taxelor şi să atragă de partea lor grămada de datornici, aţâţând fără nicio primejdie pe cei săraci împotriva bogaţilor. Întrucât paznicii Arhivelor au fugit, le-a fost uşor să dea foc clădirii. După ce au ars centrul nervos al oraşului, s-au năpustit propriu-zis asupra duşmanilor lor; între timp, fruntaşii şi Marii Preoţi se şi ascunseseră: o parte dintre ei se afundaseră în coridoarele subterane, cealaltă parte, împreună cu susţinătorii regelui, s-au refugiat în Palatul de Sus[447], zăvorând grabnic porţile sale. Printre ultimii se aflau Marele Preot Ananias, fratele său Ezechias şi membrii soliei care fusese trimisă la Agrippa. Pentru moment, răzvrătiţii, mulţumiţi de victoria lor şi de incendiile provocate de ei, şi-au luat un scurt răgaz.

---

445 Pentru ca focul de pe altarul jertfelor să nu se stingă niciodată, lemnele erau aduse de preoţi leviţi şi popor. Sărbătoarea dura nouă zile, potrivit *Talmudului* (n.e.).

446 Situată în Oraşul de Jos, nu departe de Acra, clădirea va Fi arsă şi de romani ulterior, palatul Agrippa şi al Berenicei fiind în legătură cu cel al Haşmoneiior, dacă nu se confunda cu acesta (n.e.).

447 Adică Palatul regal din Oraşul de Sus al lui Herodes (cel Mare), în preajma căruia se afla tabăra trupelor romane (vezi cap. XV, paragr. V). Probabil că aceasta era strâns legată cu palatul, deoarece va fi asediată de trupe iudaice, după cum reiese mai jos (cap. XVII, paragr. 8) (n.t.).

7. A doua zi, cea de-a 15-a a lunii Loos[448], au pornit atacul împotriva fortăreței Antonia şi, după un asediu de două zile, au cucerit-o, măcelărind garnizoana ei, după care i-au dat foc[449]. Apoi au înaintat spre palat, unde se refugiaseră susținătorii regelui; împărțiți în patru cete, au pornit să străpungă zidurile de apărare. Nimeni din garnizoană n-a cutezat să întreprindă un atac în afară, din pricina mulțimii asediatorilor, dar toți au ocupat pe parapete şi turnuri poziții de unde au tras asupra adversarilor, omorând numeroşi tâlhari aflați sub ziduri. Luptele s-au ținut lanț zi şi noapte, căci răzvrătiții credeau că, lipsiți de provizii, asediații vor părăsi fortăreața, aceştia sperând, dimpotrivă, ca oboseala să-i sleiască pe asediatori.

8. În vremea aceea, un oarecare Manaem – fiul lui Iudas, zis şi Galileanul[450], faimosul cărturar care, pe când guverna Quirinus, mus

Trase pe iudei fiindcă, în afara lui Dumnezeu, ei mai recunosc ca stăpânii lor pe romani[451] – s-a îndreptat cu prietenii săi de nădejde spre Masada[452], unde a prădat arsenalul regelui Herodes şi, alături de compatrioții săi, a înarmat şi alți bandiți străini, care să-i slujească drept gardă personală. Astfel s-a întors la Ierusalim ca un adevărat rege, s-a pus în fruntea răsculaților şi a condus asediul palatului. Dar lipseau cu desăvârşire maşinile de asediu şi nici nu era cu putință ca, sub ploaia de săgeți, să sapi nestingherit dedesubtul zidurilor. Asediatorii au săpat aşadar de la oarecare distanță o galerie spre unul dintre turnuri, pe care

---

448 Corespunde datei de 3 septembrie a calendarului modern (n.e.).

449 Fortăreaţa a fost arsă parţial, rezistând apoi puternicelor atacuri ale lui Titus (n.t.).

450 Întemeietorul partidului zeloților (n.e.).

451 Vezi II, 8, 1 (n.t.).

452 Aceasta fusese deja cucerită de rebeli, pe care Manaem i-a şi înzestrat cu armele scoase din zestrea herodiană a Masadei (n.a.).

l-au şubrezit astfel, sprijinindu-l cu nişte stâlpi de lemn, cărora le-au dat foc înainte de-a ieşi afară. După ce proptelele s-au mistuit în flăcări, turnul s-a prăvălit pe neaşteptate: atunci s-a ivit un al doilea zid, care fusese înălţat în spatele celui dintâi. Asediaţii observaseră din timp tentativa duşmanilor, poate fiindcă turnul se clătinase, pe când fusese şubrezit de săpături, şi au *construit* zidul al doilea. Surprins de vederea lui, asediatorii, care erau ferm convinşi de izbânda lor, au rămas profund dezamăgiţi. Dar cei aflaţi în fortăreaţă au trimis la Manaem şi la căpeteniile răsculaţilor nişte mediatori, ca să le îngăduie să părăsească teferi palatul: îngăduinţa de a trece liber au primit-o doar trupele regelui şi localnicii care au şi ieşit afară. Rămaşi singuri, romanii au fost cuprinşi de îngrijorare; căci, pe de o parte, nici nu puteau să opună rezistenţă unei mulţimi atât de mari; pe de altă parte, nici nu socoteau demn de ei să se târguiască pentru viaţa lor, ba chiar se şi îndoiau că, ajungându-se la o învoială cu răzvrătiţii, aceasta va fi respectată. Aşadar, ei şi-au părăsit tabăra, lesne de cucerit şi s-au retras în turnurile regale, denumite Hippicus, Phasael şi Mariamme[453]. Adepţii lui Manaem au năvălit în tabăra părăsită de soldaţi, i-au omorât pe cei ce, neapucând să fugă din timp, încăpuseră în mâinile lor, apoi au jefuit bagajele rămase şi au incendiat totul. Acestea s-au întâmplat în cea de a şasea zi a lunii Gorpiaios[454].

9. În ziua următoare, Marele Preot Ananias, ascuns într-o conductă din curtea palatului, a fost scos de tâlhari şi ucis împreună cu fratele său Ezechias; răzvrătiţii au împresurat turnurile, punându-le sub pază strictă, ca niciun soldat să nu poată fugi. Prăbuşirea locurilor fortificate şi moartea Marelui Preot Ananias au stimulat trufia lui Manaem, făcându-l să devină crud şi, ferm convins că nu mai are niciun potrivnic care să-i dispute domnia, s-a purtat ca un tiran nesuferit. Atunci adepţii lui Eleazar au decis să-l înlăture şi au convenit între ei următoarele: ei s-au răzvrătit

---

[453] Turnurile regale se aflau în latura nordică a palatului lui Herodes (n.e.).

[454] Adică 24 septembrie (n.e.).

împotriva romanilor din dragostea lor pentru libertate şi nu se cade s-o trădeze pentru un simplu om din popor, căruia să-i suporte tirania şi, chiar dacă n-ar săvârşi nicio silnicie, el este mult sub nivelul lor; deşi se impune, totuşi, ca puterea întreagă să încapă pe mâna cuiva, oricare altul ar merita-o mai degrabă decât dânsul; aşadar au căzut la învoială, încolţindu-l chiar în Templu. Manaem tocmai venise să se închine la altar, plin de semeţie, cu podoabele veşmintelor sale regeşti, urmat de fanaticii însoţitori bine înarmaţi. Când adepţii lui Eleazar au tăbărât asupra lui, şi restul poporului a strâns pietre de pe jos şi le-a aruncat asupra cărturarului, nădăjduind că, prin uciderea lui, se va pune capăt răzmeriţei. Apărătorii lui au rezistat câtva timp, dar cum au văzut că întregul popor năvăleşte asupra lor, au fugit încotro au văzut cu ochii; cei prinşi au fost omorâţi pe loc, cei ce s-au ascuns au fost puşi sub urmărire. Doar câţiva au reuşit să scape teferi, ajungând, pe ascuns, până la Masada; printre aceştia era şi Eleazar, fiul lui Iair, o rudă a lui Manaem, care mai târziu a obţinut depline puteri lui Masada[455]. Manaem însuşi s-a refugiat în aşa numitul Ophel[456], unde s-a ascuns ca un laş, dar a fost prins, adus la lumina zilei şi, după chinuri groaznice, a avut un trist sfârşit, la fel ca adjuncţii săi precum şi Absalom, cea mai vestită unealtă a tiranicei domnii.

10. Poporul devenise, aşa cum am spus, părtaşul faptelor, în speranţa că pe această cale va avea loc îndreptarea lucrurilor ce-au decurs din răzvrătire. Ceilalţi[457], dimpotrivă, nu se gândeau câtuşi de puţin la încheierea războiului, ci îl înlăturaseră pe Manaem ca să poată lupta nestingheriţi. Într-adevăr, poporul stăruise adesea, pe lângă luptători, să pună capăt asediului, dar aceştia l-au înteţit şi mai mult până când, la capătul rezistenţei lor, trupele lui Metilius, comandantul[458] garnizoanei romane, au trimis o solie la adepţii lui Eleazar prin care cereau ca printr-o înţelegere să li

---

[455] Vezi *Cartea a şaptea,* cap. 8-9 (n.t.).
[456] *Umflătură* – colină situată la sud de piaţa Templului (n.a.).
[457] Adică susţinătorii lui Eleazar (n. T.).
[458] *Praefectus* – de care asculta o cohortă auxiliară (n.e.).

se cruțe viața, urmând ca ei să-şi predea atât armele cât şi bunurile lor. De-a dreptul încântați de prilejul ce le-a fost oferit, asediatorii au trimis la romani pe Gorion, fiul lui Nicomedes, pe Anaïs, fiul lui Saduki şi pe Iudas, fiul lui Ionathan, pentru susținerea tratativelor şi depunerea jurămintelor de credință. După ce totul s-a terminat cu bine, Metilius şi-a coborât soldații; atâta timp cât ei mai erau în posesia armelor, răzvrătiții nu şi-au ridicat mâinile spre ei şi nici n-au lăsat să se bănuie printr-un gest trădarea urzită. Dar după ce, potrivit înțelegerii, toți romanii au depus scuturile şi săbiile şi, fără umbră de bănuială, se pregăteau să plece, oamenii lui Eleazar s-au năpustit asupra lor, i-au înconjurat, omorându-i, fără să întâmpine din partea victimelor vreo rezistență sau o rugăminte măcar: au invocat prin strigăte răspicate înțelegerea lor pecetluită prin jurăminte reciproce. Astfel au fost măcelăriți fără milă cu toții, în afara lui Metilius; numai pe el l-au cruțat, căci a fost singurul care a cerut îndurare şi a făgăduit că va trece la credința iudaică, acceptând până şi circumcizia. Pentru romani, paguba a fost neînsemnată: ei nu pierduseră decât câțiva oameni din armata lor atât de numeroasă, pentru iudei măcelul însemnând preludiul cuceririi oraşului lor. Ei şi-au dat seama că nu mai puteau fi înlăturate cauzele războiului, că oraşul lor fusese pângărit de o fărădelege atât de mare încât era firesc ca ei să se aştepte la o îndreptățită pedeapsă divină, chiar dacă romanii nu s-ar răzbuna deocamdată: iudeii nu-şi ascundeau doliul public şi oraşul era cuprins de-o adâncă deprimare; fiecare moderat se înfricoşa la gândul că va trebui să plătească pentru faptele rebelilor. Mai ales că, întâmplător, masacrul avusese loc în timpul Sabatului, zi în care, ca o dovadă a evlaviei lor, oamenii se abțineau de la orice activitate.

CAPITOLUL XVIII

1. În aceeaşi zi şi la aceeaşi oră, printr-o providenţă divină, caesareenii i-au masacrat pe iudeii care locuiau în oraşul lor: în mai puţin de un ceas, ei au omorât 20.000 dintre ei, şi Caesarea întreagă a fost curăţată de populaţia iudaică, deoarece Florus i-a capturat şi pe fugari, trimiţându-i înlănţuiţi pe şantierele navale. Vestea despre măcelul de la Caesarea a stârnit cumplita mânie a întregului neam de iudei: grupaţi în cete înarmate, ei au devastat cătunele siriene precum şi învecinatele oraşe: Philadelphia, Esebon, Gerasa, Pella şi Skythopolis[459]. Apoi au cotropit Gadara, Hippos şi Gaulanitis, localităţi pe care le-au pustiit sau le-au incendiat, înaintând şi spre Cadasa[460], cetate a tyrienilor, Prolemais, Gaba şi Caesarea; nici Sebaste, nici Ascalon n-au rezistat iureşului lor, căci, după ce le-au ars scrum, au distrus şi oraşele Anthedon şi Gaza. Au dat pradă jafului multe sate aparţinând ambelor oraşe, omorând cu nemiluita pe cei ce fuseseră luaţi prizonieri.

2. La rândul lor, nici sirienii n-au măcelărit mai puţin iudei; ei i-au ucis mai ales pe toţi cei pe care au putut să pună mâna în oraşele lor, dar asta nu numai din cauza urii ce le-o purtau, ca mai înainte, ci ca să prevină primejdia pe care o reprezentau ei. Întreaga Sirie era cuprinsă de o cumplită vânzoleală, fiecare oraş era împărţit în două tabere, salvarea uneia constând în a da prima lovitură de gr-aţie celeilalte. Zilele şi le scăldau în sânge, iar nopţile lor bântuite de frică erau şi mai groaznice. Căci chiar şi dacă se instaura convingerea că iudeii au fost înlăturaţi, în fiecare oraş plana bănuiala asupra iudaizanţilor; pe cei socotiţi îndoielnici de către ambele părţi, acestea au convenit să nu-i omoare până

---

[459] Toate făceau parte din Decapolis = „Cele zece oraşe” siriano-elenistice independente, situate la est de fluviul Iordan şi grupate de Pompeius într-o regiune subordonată provinciei romane Siria: Philadelphia = Rabbath Ammon (azi Amman); Esebon = Hesbon, oraş amorit; Gerasa = Dsherash etc. (n.e.).

[460] Kedesh, la nord de lacul Tiberiada; Gaba, la graniţa de vest a Galileei; lângă Cârmei; Anthodon = Agrippias (n.e.).

una alta, deşi, din pricina legăturilor cu iudeii, şi ei erau priviți ca nişte străini adevărați. Râvna de a se îmbogăți i-au ademenit până şi pe cei ce păruseră până atunci îndeobşte paşnici să se dedea la lichidarea adversarilor lor; căci averile celor ucişi erau jefuite fără ruşine şi avuția capturată de la morți era cărată acasă, de parcă ar fi fost prada obținută de ei pe câmpul de luptă, iar cel care strânsese cel mai mult se umplea de glorie, chipurile, ca învingătorul unor duşmani mai numeroşi. Vedeai oraşele năpădite de hoituri neîngropate, bătrânii zăceau de-a valma cu pruncii neînsuflețiți, iar femeilor despuiate nu li se acopereau nici măcar părțile ruşinoase; în întreaga provincie domnea o mizerie de nedescris şi, mai abitir decât atrocitățile comise cu fiecare prilej, plutea pretutindeni statornica amenințare.

3. Până atunci, iudeii se luptaseră doar cu neamuri străine, dar când au atacat Skythopolis, ei au fost nevoiți să cunoască împotrivirea iudeilor din partea locului; căci aceştia au trecut de partea cetățenilor din Skythopolis şi au pus propria lor siguranță mai presus de înrudirea cu cei de acelaşi neam. Ori tocmai excesul lor de zel a dat de bănuit: skythopolitanii ceilalți s-au temut ca nu cumva ei să atace oraşul în timpul nopții şi printr-un mare prăpăd făcut în rândul locuitorilor să răscumpere faptul că şi-au trădat legăturile de sânge; au cerut aşadar iudeilor ca în cazul când vor să-şi întărească buna înțelegere şi să-şi dovedească fidelitatea lor față de nişte străini, să se strămute împreună cu familiile într-o pădurice. Iudeii localnici au dat curs cererii lor, fără să bănuiască nimic; vreme de două zile, skythopolitanii i-au lăsat în pace, ca să le insufle o încredere amăgitoare; dar în a treia noapte, pândind momentul când unii erau fără pază, iar alții dormeau de-a binelea, i-au căsăpit pe toți, într-un număr mai mare de 13.000, şi le-au răpit întreaga avere.

4. Merită să aflăm trista soartă a lui Simon, fiul unui oarecare Saul, bărbat nu tocmai fără însemnătate; înzestrat cu o putere corporală şi un curaj ieşite din comun, el le-a folosit pe amândouă în dauna compatrioților săi. Zi de zi lua parte la luptă şi în preajma oraşului Skythopolis a răpus numeroşi iudei, iar pe toți ceilalți i-a pus pe fugă adeseori,

doar prin vitejia lui hotărând soarta unei bătălii. Dar meritata pedeapsă pentru uciderea fraților de sânge n-a întârziat să-l lovească. Atunci când skythopolitanii i-au împresurat pe iudei în pădurícea sacră şi îi ciuruiau cu sulițele lor, Simon şi-a tras sabia din teacă, în loc să se năpustească asupra duşmanilor, dându-şi seama că din pricina mulțimii lor împotrivirea era zadarnică, a strigat în culmea tulburării următoarele vorbe: „Voi, skythopolitani, îmi primesc acum cuvenita pedeapsă pentru ceea ce am înfăptuit luptându-mă de partea voastră, când noi, iudeii, ne-am pecetluit învoiala făcută cu voi prin măcelărirea fraților de sânge! Prin propria noastră experiență ne convingem, cum era şi firesc, de perfidia străinilor de neam, când noi înşine am uneltit cu atâta josnicie împotriva unor compatrioți. Propria mea mână să mă răpună ca blestemat ce sunt, căci nu accept să fiu doborât de brațul unui duşman! Asta să fie deplina ispăşire a propriilor nelegiuiri şi adeverirea vitejiei mele: faptul că niciun vrăjmaş nu se va făli că m-a învins şi nici nu se va înălța falnic peste cadavrul meu!” După rostirea acestor cuvinte, el şi-a aruncat privirile năpădite de milă dar şi de furie asupra familiei sale: avea şi soție, şi copii, şi părinți vârstnici. Mai întâi l-a înşfăcat pe tatăl său de pletele-i încărunțite, străpungându-l cu sabia; a urmat mama lui, fără ca ea să se împotrivească; apoi au venit la rând soția şi copiii, fiecare dintre ei aruncându-se aproape de la sine în arma ucigaşă, ca să nu cadă în mâinile duşmanului. După ce şi-a masacrat astfel întreaga familie el s-a urcat deasupra neînsuflețitelor trupuri, cât mai în văzul celor din jur, şi-a ridicat mâna dreaptă, pentru ca gestul său să nu scape nimănui, împlântându-şi tot tăişul sabiei şi viața şi-a curmat-o singur. Demn de plâns era acest tânăr pentru puterea corporală şi tăria lui sufletească, dar soarta-i cumplită a fost firească urmare a devotamentului său față de nişte străini de neamul iudeu.

5. După baia de sânge de la Skythopolis, şi celelalte oraşe s-au dezlănțuit împotriva locuitorilor lor iudei şi oamenii din Ascalon au măcelărit 2500, iar cei din Ptolemais 2000, în afară de asta zvârlind în temniță pe mulți dintre ei. Tyrienii au ucis şi ei destui iudei, dar pe cei mai mulți i-au legat şi i-

au încredințat gărzilor. Cetățenii din Hippos şi Gadara s-au descotorosit de cei îndrăzneți şi pe cei temători i-au pus sub pază; la fel au procedat şi celelalte oraşe ale Siriei, fiecare după ura sau frica pe care le-o inspirau iudeii. Doar antiohienii, sidonienii şi apameenii[461] i-au cruțat pe conlocuitorii lor iudei şi n-au îngăduit ca vreunul dintre ei să fie ucis sau întemnițat: poate fiindcă, bazați pe covârşitoarea lor mulțime, au socotit că tulburările iudeilor nu constituie o primejdie reală, sau mai degrabă, înclin să cred că le-a fost milă de nişte oameni ce nu intenționau deloc să se răzvrătească.

Aşijderi gerasienii nu numai că n-au pricinuit niciun rău iudeilor rămaşi, ci i-au escortat până la graniță pe cei ce au dorit să părăsească oraşul.

6. Până şi în regatul lui Agrippa s-a urzit un complot împotriva iudeilor. Căci el însuşi era plecat în Antiohia, la Cestius şi, în locul regelui, ca administrator al treburilor publice, rămăsese un prieten de-al său, numit Noarus[462], care făcea parte din familia regelui Soaemus[463]. La el au venit din Bataneea, ca soli, 70 de bărbați, cei mai de vază şi mai înțelepți dintre cetățeni, şi l-au rugat să le pună la îndemână nişte trupe drept o necesară garnizoană care, în cazul izbucnirii şi la ei a unei revolte, să-i strunească pe răzvrătiți. Noarus a trimis în timpul nopții nişte pedestraşi bine înarmați din trupele regale, care i-a executat pe toți membrii delegației, cutezând să înfăptuiască această nelegiuire fără încuviințarea lui Agrippa; nemăsurata lui lăcomie de bani l-a împins să se poarte mişeleşte cu cei de acelaşi neam cu dânsul şi să aducă grave daune regatului. El şi-a continuat şirul de crude nelegiuiri împotriva neamului iudeu până ce Agrippa a prins de veste; temându-se să-l condamne la moarte din pricina lui Soaemus, el i-a retras însă atribuțiile

---

461 Apameea pe Oronte, oraş aproape de Antiohia, cucerit de romani în 64 î.e.n., patria filosofului stoic Poseidonios (n.e.).

462 Sau Varus, cum apare în traducerea latină (nu Quintilius Varas) (n.e.).

463 Rege din Emesa (=Homs), oraş de pe fluviul Oronte, centrul unui şeicat arab vasal Romei, intrat sub autoritatea imperiului Roman în timpul dinastiei Flaviilor (n.e.).

de guvernator. Între timp răzvrătiții au cucerit fortăreața care se numea Cypros[464] situată mai sus de Ierihon, au masacrat garnizoana iar fortificațiile le-au făcut una cu pământul. Tot în acele zile, şi iudeii foarte numeroşi din Machairus[465] au somat garnizoana romană să părăsească fortăreața şi să le-o încredințeze. Asediații s-au temut că ea va fi luată cu asalt şi au convenit să se retragă cu condiția să li se îngăduie trecerea liberă; după ce li s-a dat garanția cerută, romanii au predat fortăreața, pe care locuitorii din Machairus au ocupat-o, instalând garnizoana lor.

7. În Alexandria, băştinaşii trăiau într-o perpetuă harță cu iudeii din vremea când Alexandru[466] a găsit în ei nişte aliați zeloşi împotriva egiptenilor şi, ca răsplată pentru sprijinul ce i l-au acordat, le-a îngăduit să locuiască în oraş, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi grecii. Această reglementare a fost menținută şi de către succesorii săi la domnie, care le-au şi repartizat un cartier aparte, unde să-şi poată păstra legiuita curățenie a modului lor de viață, ca să vină cât mai puțin în atingere cu străinii, permițându-le chiar să se şi numească macedoneni[467]. După ce romanii au devenit stăpânii Egiptului, nici cel dintâi Caesar, nici urmaşii lui n-au clintit privilegiile stabilite în această privință de către Alexandru. Totuşi, ei intrau mereu în conflict cu grecii şi în ciuda faptului că, zi de zi, guvernatorii aplicau numeroase pedepse şi de o parte, şi de alta, discordia se ascuțea necontenit, întrucât atunci tulburările apăruseră şi în alte ținuturi, vâlvătaia revoltei s-a întețit şi la ei; într-o zi, când alexandrinii țineau o consfătuire cu privire la solia pe care plănuiau s-o trimită lui Nero, împreună cu grecii au pătruns imediat în amfiteatru şi o mulțime de iudei. Cum au dat cu ochii de ei, adversarii au început să le strige în gura mare

---

[464] Fusese construită de Herodes cel Mare (vezi *Cartea întâi*, cap. XXI, paragr. 9) (n.e.).

[465] Localitate situată la sud de Peraea, aproape de țărmul estic al Mării Moarte (n.e.).

[466] Macedoneanul (vezi mărinimia lui față de iudei îm *Antichitățile iudaice*, XI, 8) (n.t.).

[467] Privitor la această titulatură onorifică, vezi *Contra lui Apion,* II, 4 precum şi *Antichități iudaice,* XII, 1, (n.t.).

„duşmani” şi „iscoade”; apoi s-au năpustit asupra lor, să-i înhaţe. Cei mai mulţi dintre iudei au rupt-o la fugă şi s-au împrăştiat; dar trei bărbaţi au încăput în mâinile grecilor, care i-au dus cu ei, să-i ardă de viu pe fiecare. Atunci toţi cei din comunitatea iudaică au sărit, să se răzbune: mai întâi au aruncat pietre asupra grecilor, apoi şi-au procurat făclii şi au alergat cu ele la amfiteatru, ameninţând că vor da pradă flăcărilor mulţimea întreagă, până la ultimul bărbat. Ei şi-ar fi pus în aplicare intenţia pe loc dacă guvernatorul Tiberius Alexander, care se afla în oraş, n-ar fi intervenit să le stăvilească furia. La început a căutat să-i potolească fără să recurgă la folosirea armelor, şi a trimis la ei pe cei mai de vază cetăţeni spre a-i sfătui să se cumineţească, ca să nu provoace dezlănţuirea armatei romane împotriva lor. Răzvrătiţii au întâmpinat aceste îndemnuri cu vorbe batjocoritoare, jignindu-l cu grosolănie pe Tiberius.

8. Acesta şi-a dat seama că, fără aspra lor pedepsire, rebelii nu se vor astâmpăra, de aceea a şi trimis împotriva lor cele două legiuni staţionate în oraş, împreună cu alţi 2000 de soldaţi care, spre nenorocul iudeilor, tocmai sosiseră din Libya; potrivit ordinului, ei aveau voie nu numai să-i ucidă, ci şi să le jefuiască averile şi să le preschimbe în cenuşă casele. Trupele au năvălit în ceea ce se chema Delta[468] – unde locuiau numai iudeii – şi au îndeplinit ordinele primite, nu fără mari vărsări de sânge şi din partea lor. Căci iudeii s-au grupat în rânduri strânse şi, împingând în primele rânduri pe cei mai bine înarmaţi, multă vreme au opus o rezistenţă dârză; dar de îndată ce au dat semne de slăbiciune, ei au fost masacraţi cu nemiluita. Pieirea lor a survenit în felurite chipuri: unii au căzut surprinşi în câmp deschis, alţii înghesuiţi în casele lor, cărora romanii le dădeau foc după ce prădaseră ceea ce găsiseră în interiorul lor. Aceştia nu cunoşteau nici ce-i mila faţă de copii şi nici respectul faţă de bătrâni, ci ucideau oamenii de toate vârstele aşa că întregul cartier se scălda în valuri de sânge: vreo

---

[468] Alexandria antică avea cinci cartiere denumite după primele litere ale alfabetului grec. Filosoful iudeu Filon susţine că în oraşul de la gurile Nilului, compatrioţii săi ocupau două cartiere (n.e.).

50.000 de cadavre se strânseseră în stive şi niciun supraviețuitor n-ar fi fost cruțat dacă n-ar fi recurs la rugăminți. Tiberius Alexander s-a înduioşat de vorbele lor şi a dat romanilor ordinul să se retragă. Deprinşi cu stricta disciplină, soldații au încetat măcelul numaidecât, la primirea primului semnal, dar gloata alexandrinilor, mânată de ura ei nestăvilită, nu s-a lăsat rechemată lesne, fiind îndepărtată cu multă trudă de la jefuirea cadavrelor.

9. Aşa a decurs masacrul desfăşurat în Alexandria. Văzând că, pretutindeni, iudeii erau tratați ca nişte duşmani, Cestius a socotit că nici el nu poate rămâne cu brațele încrucişate. Din Antiohia a luat cu el, în întregime, legiunea a XII-a, împreună cu 2000 de soldați aleşi din celelalte legiuni[469], cu 6 cohorte de pedestraşi şi cu 4 escadroane de cavalerie; acestora li s-au alăturat trupele auxiliare ale regilor: de la Antioh[470], 2000 de călăreți şi 3.000 de pedestraşi, îndeobşte arcaşi, de la Agrippa, acelaşi număr de pedestraşi, dar călăreți cu 2000 mai puțini; şi Soaemus i-a oferit la rândul său 4.000 de oameni, din care o treime erau călăreți şi cea mai mare parte, arcaşi. Cu această oaste, Cestius a înaintat până la Ptolemais. Şi din celelalte oraşe s-au adunat trupe auxiliare care, deşi aveau mai puțină experiență războinică decât soldații încercați, suplineau prin ardoarea în luptă şi ura lor împotriva iudeilor, golurile din instrucția militară. Agrippa însuşi îl însoțea pe Cestius ca bun cunoscător în stabilirea rutei de marş şi în aprovizionarea trupelor. Cu o parte a armatei sale, Cestius a pornit împotriva Chabulonului, oraş întărit din Galileea, poreclit „al bărbaților”, despărțind ținutul iudeilor de Ptolemais. El a găsit oraşul pustiu, căci toți locuitorii săi se refugiaseră în munți, dar era plin de fel şi fel de bogății; pe acestea, Cestius le-a lăsat în seama soldaților săi, spre a fi jefuite, dar oraşul însuşi a fost ars din temelii, deşi avea case de o frumusețe

---

469 Siria dispunea de patru legiuni: III Gallica, VI Ferrata, X Eretensis şi XII Fulminata. Celor 12.000 de legionari, li se alăturau trupele auxiliare substanțiale (n.e.).

470 Antioh IV, supranumit „Epiphanes” – regele clientelar al Commagenei de pe cursul superior al Eufratului între anii 38-72 e.n. (n.e.).

deosebită, construite asemănător cu cele din Tyr, Sidon şi Berytus. Apoi a străbătut în lung şi-n lat ţinutul, a jefuit tot ce a întâlnit în calea lui, dând pradă focului satele învecinate şi s-a reîntors la Ptolemais. Dar în vreme ce sirienii, mai cu seamă cei din Berytus, erau preocupaţi încă numai de jaf, iudeii au prins curaj – căci aflaseră între timp de retragerea lui Cestius – şi au tăbărât pe neaşteptate asupra celor rămaşi în urmă, omorând vreo 2000 dintre ei.

10. Cestius a părăsit apoi Ptolemais şi s-a îndreptat spre Caesarea. O parte a trupelor sale a trimis-o înainte spre Ioppe, cu ordinul de a instala acolo o garnizoană în cazul când va putea fi cucerit prin surprindere iar, dacă locuitorii vor observa apropierea soldaţilor, atunci să-l aştepte pe el, împreună cu grosul oştirii. Înaintând rapid, atât pe mare, cât şi pe uscat, aceste trupe au pus mâna uşor pe oraş, atacând din două părţi deodată. Locuitorii n-au avut vreme să fugă, necum să se înarmeze în vederea luptei, aşa că invadatorii i-au ucis pe toţi împreună cu familiile lor, au prădat oraşul şi l-au incendiat. Numărul morţilor s-a ridicat la 8400. În regiunea învecinată cu Caesarea, Narbata, Cestius a trimis de asemenea numeroşi călăreţi care au jefuit ţinutul, omorând marea mulţime a locuitorilor, cărora le-au prădat avuţiile şi le-au ars satele.

11. Pe Caesennius Gallus, comandantul legiunii a XII-a, Cestius l-a trimis în Galileea, cu oastea pe care el a socotit-o îndestulătoare pentru a subjuga poporul. Sepphoris, cel mai întărit oraş al Galileei, l-a întâmpinat cu aclamaţii prietenoase şi, după pilda lui înţeleaptă, şi celelalte oraşe au păstrat ordinea. În schimb, toată liota de răzvrătiţi şi de tâlhari s-a refugiat pe un munte situat tocmai în centrul Galileei, stând faţă în faţă cu Sepphoris şi care se numea Asamon. Împotriva acestora şi-a condus trupele Gallus. Câtă vreme au deţinut poziţii aflate mai la înălţime, lor le-a venit uşor să se apere de atacurile romanilor, răpunând vreo 200 dintre ei; când însă romanii i-au încercuit şi au ocupat puncte şi mai înalte, au cunoscut repede înfrângerea. Cu echipamentul lor sumar, ei n-au putut rezista în lupta de aproape a soldaţilor înzestraţi cu armament greu, iar cei ce şi-au pus nădejdea în fugă nu au scăpat de călăreţi, aşa că

puțini au izbutit să se ascundă în locuri greu accesibile, mai mult de 2000 pierzându-şi viața acolo.

CAPITOLUL XIX

1. Când a văzut că în Galileea nu mai aveau loc încercări de răscoală Gallus s-a întors cu legiunea sa în Caesarea. Dar Cestius a pornit cu toată oastea lui şi a intrat în Antipatris[471]; când a aflat că în turnul numit Aphek[472] se adunase o însemnată ceată de iudei războinici, a trimis într-acolo un detaşament ca să dea atacul. Încă înainte să înceapă lupta, iudeii cuprinşi de frică s-au împrăştiat; de îndată ce au sosit, romanii au ars tabăra abandonată şi satele învecinate. De la Antipatris, Cestius s-a îndreptat spre Lydda şi a găsit oraşul părăsit de locuitorii săi, căci întreaga populaţie era plecată la Ierusalim, pentru sărbătoarea Tabernacolelor. Nu şi-au făcut apariţia decât 50 de oameni, pe care i-a şi omorât, le-a incendiat oraşul, apoi a mărşăluit mai departe; după ce a suit urcuşul de la Bethhoron, şi-a făcut tabăra lângă locul numit Gabao[473], aflat la 50 de stadii distanţă[474] de Ierusalim.

2. De îndată ce au observat că războiul se apropia de capitala lor, iudeii şi-au întrerupt sărbătoarea şi s-au grăbit să pună mâna pe arme. Cu o deplină încredere în marea lor mulţime, ei s-au avântat în luptă de-a valma, scoţând strigăte puternice şi fără să ţină seama de repaosul săptămânal: căci la ei se bucură de un sacru respect sabatul. Eroicul avânt care i-a făcut să încalce chiar şi datinele lor religioase le-a asigurat superioritatea în bătălie; ei s-au năpustit cu atâta vigoare asupra romanilor încât au străpuns liniile lor de luptă, răspândind moartea în mijlocul duşmanilor. Dacă în sprijinul falangelor ce se clătinau n-ar fi venit călăreţii şi pedestraşii mai puţini vătămaţi, printr-o manevră de învăluire, atunci Cestius şi oastea lui întreagă ar fi fost la mare ananghie. Din rândurile romanilor, au căzut în

---

471 Oraş din câmpia Saron, de unde pornesc două drumuri spre Ierusalim (n.e.).

472 În ebraică „aphecu” = fortăreaţă. Acest turn se afla la 20 km de Iaffa, fiind mult mai aproape de Antipatris (n.e.).

473 Gibeon din *Vechiul Testament* (azi El Gib) (n.e.).

474 Potrivit *Antichităţilor iudaice*, VIII, II, 7 erau doar 40 de stadii (n.t.).

luptă 515: 400 dintre ei erau pedestraşi, iar restul călăreţi; din partea iudeilor, doar 22. Cei mai viteji dintre ultimii s-au dovedit rudele regelui Monobazus[475] din Adiabene, Monobazus şi Cenedaeus şi, în afara lor, Niger[476] din Peraea şi Silas babilonianul[477], care trecuse în tabăra iudeilor de la regele Agrippa, căci făcuse parte, de fapt, din armata acestuia. Atacul frontal fiindu-le zăgăzuit, iudeii au bătut în retragere spre oraş; în schimb Simon, fiul lui Giora[478], i-a atacat din spate pe romanii aflaţi în marş spre Bethhoron, a împrăştiat o bună parte din ariergarda lor, luând ca pradă multe din animalele lor de povară, pe care le-au şi mânat spre Ierusalim. Trei zile a zăbovit Cestius în locul acela; între timp iudeii au ocupat înălţimile, au pus sub pază trecătorile şi era limpede ca lumina zilei că nu vor sta cu mâinile în sân de îndată ce romanii vor porni iar la drum.

3. Când însă Agrippa a văzut că situaţia romanilor nu era scutită de primejdii de vreme ce o nesfârşită mulţime de duşmani ocupase de fapt munţii de jur-împrejur, s-a decis să încerce efectul vorbelor bune asupra iudeilor: ori să-i convingă pe toţi să pună capăt războiului, ori să-i desprindă de adversarii lor pe cei ce nu se împăcau cu desfăşurarea evenimentelor. Din suita lui, el i-a trimis pe Borcius şi pe Phebus, cei mai bine văzuţi de iudei, pentru garantarea încheierii unei paşnice înţelegeri cu Cestius şi pentru făgăduiala iertării certe de către romani a greşelilor comise de ei, în schimbul depunerii armelor şi a trecerii lor de partea lui. Răzvrătiţii s-au temut că întregul popor, nutrind speranţa de a scăpa nepedepsit, va merge alături de Agrippa; s-au năpustit aşadar asupra solilor, ca să le facă de petrecanie. Pe Phoebus l-au şi ucis înainte ca el să rostească o vorbă; dimpotrivă, Borcius, deşi rănit, a reuşit să scape cu

---

475 Împreună cu un frate, numit Izates, şi cu mama lor Helena din Adiabene, se convertise la iudaism (n.e.).

476 Vezi mai departe, cap. XX, paragr. 4 (n.t.).

477 Se trăgea probabil din colonia iudeilor babilonieni, stabiliţi în Batanea. Vezi *Antichităţi iudaice*, XVII, 23 ş.u. (n.e.).

478 În aramică Simon bar Giora (= fiul prozelitului), unul dintre zeloţii radicali şi importantă căpetenie din Ierusalimul asediat de romani, locul său de baştină fiind Gerasa (n.e.).

fuga. Atunci când o parte a populației şi-a arătat indignarea față de comportarea lor, aceasta a fost izgonită spre interiorul oraşului cu ajutorul pietrelor aruncate şi a reteveielor folosite din plin.

4. Văzând în certurile intervenite între iudei o ocazie prielnică pentru un atac, Cestius şi-a azvârlit asupra lor oastea întreagă, şi i-a urmărit pe fugari până la Ierusalim. El şi-a instalat tabăra pe aşa-numitul Scopus[479], situat la 7 stadii depărtare de Ierusalim; vreme de trei zile s-a abținut de la orice măsură împotriva oraşului, aşteptând probabil ca locuitorii lui să se supună, dar a trimis un mare număr dintre soldații săi să cutreiere satele din împrejurimi, în vederea procurării cerealelor. În a patra zi, la 30 ale lunii Hyperberetaios[480], şi-a pus oastea în ordine de bătaie, pornind-o împotriva oraşului. Acolo mulțimea se afla în captivitatea răsculaților; speriați de războinica disciplină a romanilor, aceştia au părăsit porțiunea exterioară a oraşului şi s-au retras spre interior şi spre Templu. În ofensiva lui, Cestius a incendiat cartierul ce se chema Bezetha, şi Oraşul Nou, ca şi aşa-zisa Piață-de-cherestea[481]. Înaintând apoi spre partea de sus a oraşului, şi-a aşezat tabăra în fața Palatului regal. Dacă s-ar fi decis în momentul acela să pătrundă cu forța în interiorul zidurilor, el ar fi cucerit pe loc oraşul şi războiul s-ar fi încheiat atunci. Dar comandantul taberei, Tyrannius Priscus şi majoritatea conducătorilor cavaleriei, mituiți de Florus, l-au ținut departe de această încercare. Iată motivul pentru care războiul s-a prelungit mult şi a atras atâtea nenorociri asupra iudeilor, încât a devenit insuportabil.

5. Între timp mulți cetățeni de vază, convinşi de Ananos, fiul lui Ionathan[482], l-au chemat pe Cestius să vină în oraş, cu făgăduiala că-i vor deschide porțile sale. Dar acesta, în

---

[479] Un deal din nord-vestul oraşului, cu o bună vizibilitate, situat pe drumul ce ducea din Ierusalim spre Anathoth (n.e.).

[480] Adică 17 noiembrie 66 e.n. (n.e.).

[481] Vezi S. Spiess, *Ierusalimul lui Josephus* (n.t.).

[482] Probabil acel Mare Preot asasinat de sicari (vezi cap. XIII, paragr. 3) (n.e.).

supărarea lui, nu i-a luat în seamă şi, întrucât nu le-a arătat prea mare încredere şi a tot şovăit până ce răzvrătiţii au descoperit trădarea, i-au alungat de pe metereze pe susţinătorii lui Ananos, prin pietrele aruncate de ei silindu-i să se întoarcă la casele lor. După ce s-au repartizat ei înşişi în turnurile de apărare, de acolo i-au ciuruit pe toţi cei care tăbărau asupra zidurilor. Cinci zile de-a rândul, romanii au căutat să atace din toate părţile dar iureşul lor a fost zadarnic; de-abia în a şasea zi, împreună cu numeroase trupe alcătuite din soldaţi destoinici şi din arcaşi, Cestius a atacat latura de miazănoapte a Templului. Iudeii au opus o dârză rezistenţă de la porticuri în jos şi de mai multe ori au respins pe cei ce escaladau zidurile; în cele din urmă, îndepărtaţi de ploaia de săgeţi, asediatorii au trebuit să se retragă. Atunci romanii din primul rând, şi-au sprijinit marginea scuturilor de zid, cei din spatele lor şi-au alipit pavezele de celelalte, aflate în faţa lor, iar următorii au procedat întocmai; aşadar au alcătuit ceea ce numesc ei „Broasca ţestoasă”[483], abătând fără urmări săgeţile căzute de sus; fără să primească nicio zgârietură, soldaţii se puteau apropia de ziduri şi să sape sub ele, ba se şi pregăteau să dea foc porţii Templului.

6. O spaimă cumplită a pus stăpânire pe răzvrătiţi; deja mulţi dintre ei fugeau din oraş, de parcă acesta urma să fie cucerit dintr-un moment în altul. Acest fapt, dimpotrivă, sporea curajul poporului; pe măsură ce nelegiuiţii pierdeau teren, el se apropia tot mai mult de porţile oraşului, din dorinţa de a le deschide, primindu-l pe Cestius ca pe un salvator. I-ar fi fost de-ajuns să prelungească puţin asediul, pentru ca oraşul să ajungă grabnic în stăpânirea lui. Cred însă că Dumnezeu şi-a întors atunci faţa de la sanctuarul său din pricina acestor ticăloşi, nelăsând ca războiul să se termine chiar în ziua aceea.

7. Fără să cunoască deloc nici descumpănirea asediaţilor, nici atitudinea poporului faţă de el, Cestius şi-a rechemat soldaţii în mod surprinzător şi, cu toate că nu suferise vreun

---

[483] Această tactică de asediu, descrisă de Dio Cassius (XLIX, 30) şi Titus Livius (XLIV, 9) apare şi pe Columna lui Traian (n.e.).

eşec, a renunțat la Speranțele sale din motive greu de înțeles; astfel a părăsit el oraşul[484]. Neaşteptata lui retragere a dat un nou avânt tâlharilor, care au atacat pe cei rămaşi în urma coloanei şi au ucis un mare număr de călăreți şi pedestraşi. Cestius şi-a petrecut prima noapte în tabăra de la Scopus, iar a doua zi şi-a continuat retragerea, fapt care i-a aţâţat pe răzvrătiți; i-au lovit iarăşi pe cei ce erau ultimii şi i-au răpus; încadrând din ambele laturi ale drumului coloana, i-au ciuruit flancurile cu sulițele lor. Trupele din ariergardă n-au cutezat să se întoarcă împotriva agresorilor, întrucât numărul lor părea uriaş, iar pe hărțuitorii lor din flancuri n-aveau cum să-i respingă, întrucât soldații romani erau înzestrați cu armament greu şi nici nu doreau să rupă linia de marş, iudeii fiind, dimpotrivă, uşor înarmați şi ca atare foarte apți pentru a da atacuri prin surprindere. Aşa se face că romanii au avut de suportat pierderi grele, fără să poată provoca nicio pagubă vrăjmaşului lor. Pe întregul parcurs al marşului, soldații se prăbuşeau, după ce erau loviți şi scoşi din rânduri. Mulți au fost cei ce au pierit pe drum, printre aceştia numărându-se Priscus[485], comandantul legiunii a Vi-a, tribunul Longinus şi comandantul de cavalerie Aemilius Iucundus. În sfârşit, ei au ajuns după multă trudă şi suferință până la tabăra lor anterioară Gabao, pierzându-şi cea mai mare parte a bagajelor lor. Cestius a zăbovit două zile, nedecis cu privire la ceea ce avea de făcut; dar în a treia zi, observând că duşmanii se înmulțeau întruna şi că toată regiunea, de jur-împrejur, mişuna de iudei, şi-a dat seama că orice întârziere aduna din ce în ce mai mulți vrăjmaşi în preajma lui.

8. Pentru a impulsiona fuga, Cestius a dat ordin să se reducă la maximum tot ce frâna marşul armatei. Astfel au fost sacrificați catârii şi măgarii precum şi celelalte animale de povară, cu excepția celor care cărau armamentul şi

---

[484] Plecarea precipitată a lui Cestius se explică prin faptul că nu avea oaste suficientă şi nici maşini de război cu care să poată asedia şi cuceri un oraş mare ca Ierusalimul (n.e.).

[485] Nu poate fi vorba de Tyrannius Priscus, comandantul taberei, menționat anterior (n.e.).

maşinile de război, de care nu voiau să se despartă căci erau strict necesare şi, mai ales, exista temerea ca, o dată încăpute pe mâinile iudeilor, ele puteau fi întrebuinţate împotriva romanilor. Apoi oastea şi-a continuat coborârea spre Bethhoron[486]. Câtă vreme au înaintat prin câmp deschis, trupele au fost mai puţin hărţuite de iudei; dar când romanii se îmbulzeau în defileele coborâşului, o parte a iudeilor le-o lua înainte, ca să le închidă trecerea, cealaltă parte, în schimb, împingea în prăpastie pe cei rămaşi în urmă, iar marea lor majoritate s-a postat pe ambele laturi ale drumului, deasupra povârnişurilor, copleşind coloana romană cu grindina lor de săgeţi. Atunci, întrucât pedestraşii înşişi nu erau în stare să se apere singuri, cu atât mai expuşi primejdiei erau călăreţii: pe de o parte, ei nu puteau să păstreze ordinea în înaintarea lor, din pricina armelor azvârlite cu nemiluita de sus, pe de altă parte, pantele abrupte nu le ofereau posibilitatea să-şi năpustească armăsarii asupra duşmanilor. În ambele părţi ale drumului pândeau râpe şi prăpăstii şi era de-ajuns un pas greşit, ca să aluneci şi să te prăvăleşti în gol; nu aveai încotro să fugi, necum să te gândeşti la împotrivire şi, în neputinţa lor, soldaţii scoteau gemete de durere sau răcnete de disperare, primind din partea iudeilor, drept răspuns, chemări la luptă împreună cu strigăte de bucurie şi totodată de ură. Poate că ei ar fi nimicit de-a binelea întreaga oaste a lui Cestius dacă n-ar fi coborât noaptea, îngăduind romanilor să fugă la Bethhoron, în timp ce iudeii au ocupat, de jur-împrejur, toate poziţiile învecinate, spre a putea ţine sub observaţie plecarea duşmanilor lor.

9. Disperat că nu va putea duce la îndeplinire o retragere vădită, Cestius s-a gândit la o fugă ascunsă şi, în vederea acestui fapt, el a ales vreo 400 dintre soldaţii săi cei mai destoinici şi i-a postat pe metereze, cu porunca de a-şi striga

---

[486] Trecătoare cu o lungime de 2,8 km între Bethhoron-de-sus (= betur el foka) şi Bethhoron-de-jos (= betur et tachta) şi cu o diferenţă de nivel de 250 m bucurându-se de o mare faimă prin victoriile obţinute aici de iudei în repetate ocazii: de pildă cea a lui Iuda Macabeul asupra căpeteniei siriene Siron ş.a. (n.e.).

obişnuitele ordine de pază rostite de străjile din tabere, ca să-i facă pe iudei să creadă că întreaga oaste se mai afla la faţa locului. El însuşi a plecat cu restul trupelor sale şi în deplină linişte a înaintat vreo 30 de stadii. În zorii zilei, iudeii au văzut că tabăra romană era pustie, s-au năpustit asupra celor 400 de soldaţi care îi amăgiseră cu şiretlicul lor războinic, i-au străpuns repede cu sulițele lor, pornind în urmărirea lui Cestius. În timpul nopții acesta câştigase un avans însemnat iar la lumina zilei şi-a înteţit goana într-atât încât, în frica şi deznădejdea lor, soldaţii au abandonat helepolele[487], catapultele şi cea mai mare parte a maşinilor lor de asediu; iudeii au pus mâna pe ele şi le-au folosit din plin împotriva celor care le lăsaseră în părăsire. Ei au continuat urmărirea romanilor până la Antipatris. Fiindcă nu i-au mai ajuns din urmă, au făcut cale-ntoarsă, şi-au luat cu ei maşinile de război, au jefuit cadavrele, culegând prada rămasă în mijlocul drumului şi s-au întors în capitală cu cântecele victoriei. Suferiseră pierderi însemnate, în vreme ce ei uciseseră din rândurile romanilor şi ale aliaţilor lor 5300 de pedestraşi şi 480 de călăreţi. Toate acestea s-au întâmplat în a 8-a zi a lunii Dios[488] din al 12-lea an al domniei lui Nero.

---

[487] Uriaşe turnuri de asediu, cu trei etaje, putând să transporte pe roți 3000 de luptători până la zidurile cetăților ce urmau să fie cucerite. Helepola fusese inventată de regele Demetrios I Poliorcetes (336-283 î.e.n.) şi folosită fără succes în asedierea Rhodosului. Aici e vorba de un soi de helepolă denumită *testudo arietaria,* prevăzută cu trei berbeci care ieşeau în afară, ca gâtul unei broaşte țestoase, de sub carapacea ei (n.e.).
[488] Adică 23 noiembrie (n.e.).

CAPITOLUL XX

1. După înfrângerea suferită de Cestius, mulți dintre iudeii de vază şi-au părăsit oraşul ca pe o corabie care se scufundă. Astfel Costobar şi fratele său Saul, împreună cu Philippos, fiul lui Iakimos, comandantul trupelor regelui Agrippa, au fugit din oraş, ducându-se la Cestius. În schimb Antipas, care fusese asediat împreună cu aceştia în palatul regal, socotind fuga înjositoare, a fost ucis mai târziu de răzvrătiți. Cestius i-a trimis pe Saul şi însoțitorii săi în Ahaia, la Nero, potrivit cererii lor, ca să-i înfățişeze ce s-a abătut asupra lor, aruncând vina izbucnirii războiului asupra lui Floras. El spera, de fapt, că, stârnind mânia împăratului împotriva lui Floras, micşora grava primejdie care îl pândea pe el.

2. Între timp, locuitorii Damascului primiseră deja vestea înfrângerii romanilor şi s-au grăbit să-i ucidă pe iudeii sălăşluind în oraşul lor. Deoarece ei îi țineau de multă vreme închişi într-un gymnasium, măsură dictată de bănuiala care le-o inspirau, socoteau că-şi vor îndeplini cu uşurință uneltirea îndreptată împotriva lor. Se temeau cu-adevărat doar de propriile lor soții care, aproape fără excepție, trecuseră la credința iudaică. De aceea îşi dădeau silința să păstreze taina planului lor față de femei. Au dat buzna peste 10.500 de iudei neînarmați, strânşi într-un spațiu îngust şi într-un singur ceas i-au căsăpit pe toți, fără nicio pierdere.

3. După ce urmăritorii lui Celsius s-au înapoiat în Ierusalim, ei i-au înduplecat fie prin constrângere, fie din convingere pe puținii care rămăseseră fideli romanilor, să treacă de partea lor; i-au adus apoi şi pe ei la o adunare în piața Templului, pentru a numi noii comandanți ai războiului. Au fost aleşi Josephus, fiul lui Gorion, şi Marele Preot Ananos[489], având depline puteri de cârmuitori, iar ca sarcină aparte, reconstruirea zidurilor oraşului. Poporul n-a vrut, însă, să-i ofere prilejul de a conduce lui Eleazar, fiul lui Simon, în ciuda faptului că el adusese prada de la romani şi

---

[489] Numit Mare Preot de Agrippa şi destituit apoi de Albinus, după 3 luni. Ananos era saducheu, partid moderat potrivnic zeloților (n.e.).

jefuise avuția lui Cestius, deținând şi o mare parte din tezaurul public, întrucât era vădit că avea apucături de tiran, iar zeloții, subordonați lui, îl însoțeau pretutindeni ca o escortă personală. După scurtă vreme însă, lipsa de bani şi şarlataniile lui Eleazar au făcut ca poporul să asculte de el ca de supremul conducător al statului.

4. Pentru Idumeea au fost numiți alți generali, şi anume Iesus, fiul lui Sappha, dintr-o familie de Mari Preoți şi Eleazar[490], fiul Marelui Preot Neos; lui Niger, guvernatorului de atunci al Idumeei, originar din Peraea de dincolo de Iordan şi ca atare denumit „Peraeitul", i s-a poruncit să se supună generalilor menționați mai sus. Nici celelalte regiuni n-au fost uitate, ci la Ierihon a fost trimis Josephus, fiul lui Simon, la Peraea, Manasses, iar Ioannes Essaeus a preluat cârmuirea Toparhiei Thamna[491], tot lui revenind aşijderea Lydda, Ioppe şi Emmaus. În regiunile Gophna[492] şi Acrabatene a fost numit comandant Ioannes, fiu lui Ananias, şi pentru Galileile amândouă, Josephus[493], fiul lu' Matthias; sub autoritatea lui a intrat şi Gamala, cea mai puternică fortificație a ținutului.

5. Fiecare general şi-a condus regiunea care i-a fost încredințată după zelul şi priceperea sa. De la sosirea lui în Galileea, Josephus s-a preocupat mai întâi să câştige bunăvoința localnicilor, convins că aşa îşi va îndeplini majoritatea sarcinilor sale, chiar dacă în celelalte privințe va comite greşeli. Şi-a dat seama că el va izbuti să atragă de partea lui pe oamenii cei mai influenți, numai în măsura în care le va îngădui să se asocieze la cârmuirea țării iar întregul popor prin faptul că ordinele sale îi vor fi transmise cu ajutorul mai ales al localnicilor, cunoscuți tuturor. Din mijlocul neamului a ales 70 de oameni în vârstă, dintre cei mai chibzuiți, şi le-a acordat suprema instanță pentru

---

490 În realitate, fiul lui Ananias, întrucât de un Mare Preot cu numele de Neos, n-a auzit nimeni: probabil o eroare de copist (n.e.).

491 Localitate la nord-vest de Ierusalim (n.e.).

492 Se afla la sud-est de Thamna, Acrabetene la sud-est de Sichem (n.e.).

493 Aici intră în scenă autorul lucrării, care va depăna istoria războiului iudeo-roman ca părtaş şi martor ocular (n.e.).

Galileea întreagă; în fiecare oraş a numit 7 magistraţi, care să judece procesele uşoare, cu indicaţia ca lui şi celor 70 să li se repartizeze cauzele importante şi cazurile de omor.

6. După ce a reglementat normele de drept pentru fiecare oraş în parte, el s-a îngrijit şi de securitatea, lor externă. Cunoscând faptul că romanii îşi vor începe invazia în Galileea, a întărit locurile cele mai potrivite: Iotapata, Bersabe, Selame, aşijderea Capharekho, Iapha şi Sigoph, aşa-numitul munte Itabyrion[494], Taricheea şi Tiberias. După aceea, a întărit cu ziduri peşterile de pe malul lacului Gennezareth din ceea ce se cheamă Galileea de Jos, iar din Galileea de Sus, stânca numită Akhabaron, ca şi Sepph, Iamnith şi Nero. În Gaulanitis[495], a fortificat Seleucia, Sogane şi Gamala. Doar în Sepphoris a lăsat ca locuitorii să-şi reclădească singuri zidurile, căci a văzut că aceştia erau bogaţi, şi dispuşi să înceapă războiul, încât îndemnurile lui nu mai erau necesare. Asemănătoare a fost situaţia la Giscala, pe care Ioannes, fiul lui Levi, a întărit-o pe cheltuiala lui, ascultând însă de poruncile lui Josephus; toate celelalte lucrări de fortificaţie au fost făcute în prezenţa şi cu osteneala şi sub supravegherea lui Josephus însuşi. El a recrutat din Galileea şi o oaste de 10.000 de tineri, înzestrându-i pe toţi cu armele vechi, pe care le-a putut procura.

7. Josephus mai ştia că romanii îşi datorau forţa lor invincibilă mai ales disciplinei şi stăruitoarelor exerciţii militare. El trebuia să renunţe pentru trupele sale la o instruire asemănătoare, care nu se dobândea decât printr-o practică îndelungată; dar, văzând că disciplina lor depindea de numărul comandanţilor, şi-a împărţit armata cât mai aidoma cu modelul roman şi a instituit un număr mai mare de gradaţi. El şi-a încadrat soldaţii în grupe de mărimi diferite, puse sub o comandă peste 10, 100 şi 1.000 de oameni; deasupra acestora a numit alţi comandanţi având în subordine unităţi şi mai mari. După aceea i-a deprins pe toţi

---

494 Tabor (n.t.).

495 Gaulanitis a aparţinut lui Agrippa, dar s-a desprins de el (vezi *Autobiografia* lui Josephus, cap. 37) (n.t.).

cu transmiterea parolelor, cu semnalele de trompetă pentru asalt şi retragere, cu atacul pe aripi şi manevra de învăluire a flancurilor, cu ajutorul pe care cel aflat în avantaj trebuie să-l aducă celui în dificultate, precum şi cu sprijinul acordat comandantului încolţit, spre a rezista împreună presiunii inamicului. Le-a pus mereu în vedere ce anume contribuie la fermitatea sufletului şi la călirea trupului; pe această cale, el a căutat să-şi pregătească soldaţii pentru războinica înfruntare, înfăţişându-le cu fiecare prilej exemplara ordine din armata romană. Ei urmau să lupte împotriva unor bărbaţi care prin forţa corporală şi tăria lor sufletească au ajuns să stăpânească aproape întreaga lume. Le-a zis că, înainte de începutul luptei, îşi va face o părere despre disciplina lui războinică prin constatarea că ei se abţin de la obişnuitele apucături urâte: furtul, jaful şi prădăciunea, necinstea faţă de însăşi compatrioţii lor precum şi obţinerea câştigului personal prin daune aduse rudelor de sânge; căci în război se bucură de un deplin succes trupele unde toţi luptătorii au conştiinţa curată; dar când, încă de acasă, războinicii sunt înclinaţi spre rău, atunci ei au ca duşmani înverşunaţi nu numai pe atacatori, ci şi pe Dumnezeu însuşi.

8. Multe asemenea îndemnuri a adresat mereu Josephus soldaţilor săi. Armata gata de luptă pe care şi-a înjghebat-o avea 60.000 de pedestraşi şi 350 de călăreţi; pe lângă aceste trupe, în care avea încredere deplină, mai dispunea de 45.000 de mercenari şi 600 de luptători aleşi, slujind drept garda personală. Cu excepţia mercenarilor, această armată era lesne întreţinută de către oraşe. Fiecare expedia doar jumătate din efectivul recrutat de ele, ceilalţi fiind păstraţi pentru aprovizionarea armatei; astfel, unii erau repartizaţi la exerciţii militare, alţii la muncile paşnice, iar trupele înarmate asigurau, drept răsplată, apărarea celor care îi aprovizionau cu alimente.

CAPITOLUL XXI

1. În timp ce Josephus orânduia astfel Galileea, împotriva lui s-a ridicat un om abil din Ghişala, fiul lui Levi, numit Ioannes, cel mai viclean şi mai perfid dintre toţi cei ce s-au distins prin infamia lor, la început a fost sărac şi, multă vreme, lipsa mijloacelor materiale s-a dovedit o stavilă în calea nelegiuirilor sale; totdeauna gata să mintă, era foarte dibaci în a face cât mai convingătoare născocirile sale; socotea înşelăciunea o virtute şi o folosea chiar şi în dauna prietenilor săi cei mai apropiaţi. Se prefăcea bine că iubeşte oamenii, dar nu se dădeau înapoi de la crimă când era vorba de câştig; mereu năzuia spre ţeluri, dar îşi slujea speranţele cu cele mai josnice ticăloşii; căci a fost un tâlhar care a lucrat de unul singur, dar a găsit mai târziu ciraci cu care să intre în cârdăşie pentru cutezătoarele lui lovituri, la început puţini, iar după aceea, în urma succeselor sale, tot mai numeroşi. Se preocupa mai ales ca în ceata lui să nu pătrundă niciunul lesne de dovedit şi el recruta numai oamenii care se distingeau prin robusteţe trupească, hotărâre neclintită şi experienţă războinică. Treptat, treptat, a înjghebat o ceată bine închegată de 400 de oameni, îndeobşte nişte fugari din ţinutul oraşului Tyr, precum şi din satele învecinate. Împreună cu ei a prădat Galileea întreagă şi a devenit o pacoste mare pentru mulţimea de locuitori care şi aşa era îngrijorată de războiul greu de ocolit.

2. El şi trăgea nădejde să ajungă barem general dacă nu şi mai sus în rang, dar s-a izbit mereu de lipsa de bani. De îndată ce a văzut că Josephus îl preţuieşte fiindcă-i pus pe fapte mari, s-a priceput să-l convingă să-i încredinţeze reconstruirea zidurilor oraşului său natal[496], storcând cu această ocazie mari sume de bani de la cetăţenii bogaţi. După aceea a înscenat o şarlatanie desăvârşită: sub pretextul că vrea să-i scutească pe toţi iudeii care locuiau în Siria să folosească ulei neprocurat de la fraţii de acelaşi neam, a obţinut aprobarea să le ofere ulei adus la graniţă. Cu o

---

[496] Vezi cap. XX, paragr. 6 (n.t.).

monedă tyriană care valora patru drahme atice, el a cumpărat patru amfore[497] de ulei, şi cu acelaşi preţ a vândut o jumătate de amforă. Galileea fiind o ţară producătoare de ulei care tocmai obţinuse o bogată recoltă de măsline şi el era singurul autorizat să acopere prin livrări masive uleiul în ţinuturi unde acesta lipsea, el a câştigat o uriaşă sumă de bani, pe care a şi folosit-o împotriva celui care îi înlesnise acest venit. Şi-a făcut atunci socoteala că, o dată Josephus înlăturat de la putere, comanda supremă a Galileei o va obţine el însuşi; de aceea a cerut tâlharilor din subordinea lui să-şi înteţească mai abitir jafurile pentru ca, de îndată ce vor izbucni revolte în mijlocul mulţimii din ţară, atunci fie să-l ucidă mişeleşte pe guvernatorul venit să dea ajutor celor vătămaţi, fie să sporească ura locuitorilor faţă de el în cazul când nu va lua măsuri împotriva jefuitorilor. În plus, el răspândise de multă vreme zvonul că Josephus vrea să predea treburile publice în mâinile romanilor, urzind prin intrigi asemănătoare să provoace căderea acestui om.

3. În acelaşi timp, nişte tineri din satul Dabaritta[498], care ţineau de avanposturile din Câmpia mare[499], i-au întins o cursă lui Ptolemeu, administratorul lui Agrippa şi al Berenicei, furându-i tot bagajul aflat asupra lui; printre acestea, se aflau destule haine scumpe, o mulţime de cupe de argint şi 600 de monede de aur. Întrucât nu puteau să împartă între ei o asemenea pradă fără să bată la ochi, ei au adus totul lui Josephus, la Tarichea[500]. Acesta i-a dojenit pentru că au supus silniciilor nişte oameni de-ai regelui şi obiectele aduse de el le-a dat în păstrare celui mai de seamă cetăţean din Tarichea, Annaeus, cu intenţia de a le restitui păgubiţilor la momentul potrivit. Tocmai această purtare a lui l-a vârât într-o mare primejdie: pe de o parte, făptaşii erau foarte nemulţumiţi că nu se aleseseră cu nicio fărâmă din prada adusă de ei, iar pe de altă parte au întrezărit că

---

497 O amforă = 261 (n.t.).

498 Localitate situată la est de Tabor (azi Deburieh) (n.e.).

499 Adică Esdraelon (n.e.).

500 Josephus îşi alesese această reşedinţă pe malul de vest al lacului Gennezareth, fiindcă acolo locuiau protectorii săi (n.e.).

Josephus urmăreşte să dăruiască regelui şi reginei preţul trudei lor; aşadar tinerii au cutreierat în timpul nopţii satele lor, învinuindu-l în faţa tuturor pe Josephus de trădare; şi au pus în mişcare şi oraşele învecinate, astfel că în zorii zilei, 10.000 de oameni înarmaţi s-au coalizat împotriva lui.

Mulţimea s-a adunat în hipodromul din Tarichea şi scoteau urlete ameninţătoare: unii strigau că trădătorul trebuie să fie lapidat, iar alţii, că trebuie ars de viu. Ioannes şi în afara lui un anume Iesus, fiul lui Sapphia, pe atunci primul magistrat din Tiberias, se străduiau să sporească furia gloatei. Răzbiţi de frica iminentei dezlănţuiri a mulţimii, prietenii şi gărzile de corp alé lui Josephus au rupt-o la fugă cu toţii, doar patru făcând excepţie. Josephus însuşi se culcase şi s-a ridicat din pat abia când casa urma să fie incendiată. Cei patru, care-i mai rămăseseră credincioşi, l-au sfătuit să fugă, dar el, fără să se sperie de pustietatea din jurul lui şi nici de mulţimea asediatorilor, a ieşit repede afară cu hainele sfâşiate, cu cenuşă presărată pe cap, cu mâinile la spate şi cu propria lui sabie atârnată de gât. Apariţia lui a inspirat mila cunoscuţilor săi şi mai ales taricheenilor; în schimb cei de la ţară şi din împrejurimi, care nu-l puteau suferi, l-au primit cu înjurături, cerându-i să restituie degrabă bogăţiile confiscate, care făceau parte din domeniul public, precum şi să-şi recunoască trădătoarele lui învoieli. Ţinuta lui i-a făcut să presupună că el nu va tăgădui niciuna din faptele de care era învinuit, şi că şi-a pus la cale înscenarea mai mult ca să stârnească mila unanimă, spre a obţine iertarea. Dar umila lui purtare era un prolog pentru o manevră înşelătoare, cu vicleana intenţie de a dezbina mulţimea ostilă lui; el a promis că va recunoaşte printr-o mărturisire deschisă motivele supărării lor şi, căpătând permisiunea de a lua cuvântul, a spus următoarele: „Eu n-am avut de gând să trimit înapoi aceste bogăţii lui Agrippa şi nici să le iau în posesia mea, căci niciodată nu voi găsi un prieten într-un duşman şi nu voi socoti un câştig ceea ce aduce pagubă comunităţii mele. Văzând mai degrabă, o, cetăţeni din Tarichea, că oraşul vostru are o mare nevoie să-şi asigure apărarea iar voi nu dispuneţi de bani ca să-l înconjuraţi cu un zid, m-am temut ca locuitorii din Tiberias

şi alte cetăţi să nu râvnească după pradă şi de aceea am pus la păstrare în tăcere aceste comori, ca să am cu ce să înalţ un zid în jurul oraşului vostru. Dacă propunerea mea vă displace, atunci voi porunci să se aducă obiectele preţioase, ca să ajungă pradă jafului vostru; dacă nu v-am dat cumva un sfat bun, atunci pedepsiţi-l pe binefăcătorul vostru!”

4. La cuvintele sale, taricheenii au răspuns cu strigăte de bucurie, în schimb, cei din Tiberias şi din alte locuri rosteau înjurături şi ameninţări; ambele părţi s-au îndepărtat de Josephus şi se certau între ele. Încrezător în partea pe care o atrăsese de partea lui – căci erau vreo 40.000 de taricheeni – Josephus a prins mai mult curaj, adresându-se mulţimii întregi de-a dreptul. El i-a mustrat sever pentru precipitarea lor şi a susţinut apoi că va fortifica Tarichea cu fondul de care dispune acum, dar că asigura în aceeaşi măsură şi securitatea celorlalte oraşe; căci nu vor duce lipsă de bani câtă vreme se vor împotrivi duşmanului împreună şi nu se vor lăsa aţâţaţi împotriva celor ce îi procură.

5. Atunci, în cea mai mare măsură, mulţimea, amăgită astfel, s-a îndepărtat, supărată, ce-i drept, dar vreo 2000 de oameni înarmaţi au pornit un atac împotriva lui Josephus, înconjurându-i ameninţător casa în care el apucase să se refugieze la vreme. Şi în cazul lor, Josephus a recurs la un şiretlic, pentru a doua oară consecutiv. S-a urcat aşadar pe acoperiş, şi prin semnele pe care le-a făcut cu mâna, a căutat să liniştească gloata zgomotoasă; le-a spus că nu ştie ce anume vor ei de la el deoarece nu-i poate înţelege din pricina zarvei lor confuze. El este gata să le dea tot ceea ce vor de la dânsul dacă ei îşi vor trimite delegaţii în casă, ca să trateze în linişte. La auzul acestor vorbe, au intrat înăuntru oamenii lor cei mai de vază, însoţiţi de conducători. Josephus a poruncit apoi ca ei să fie târâţi în colţul cel mai ascuns al casei şi, după ce a zăvorât uşile, i-a biciuit până ce măruntaiele tuturora au ieşit la iveală. Între timp mulţimea aştepta afară, convinsă că solii aflaţi înăuntru zăbovesc mai mult susţinând aprig cauza ei dreaptă. Pe neaşteptate, Josephus a poruncit să se deschidă uşile şi să fie azvârliţi oamenii bătuţi până la sânge; astfel a stârnit în rândurile mulţimii ameninţătoare atâta spaimă încât toţi şi-au aruncat armele şi au fugit.

6. Aceste incidente au sporit ura lui Ioannes, care a pus la cale un alt atac împotriva lui Josephus. Făcând pe bolnavul, el i-a cerut printr-o scrisoare permisiunea de a folosi izvoarele calde de la Tiberias[501]. Josephus, care nu bănuia ce urmărea intrigantul, a scris autorităților oraşului să-l găzduiască bine pe Ioannes şi să-i asigure tot ce are nevoie. Acesta i-a folosit din plin recomandările şi după două zile şi-a şi pus în practică adevăratul țel al şederii sale: i-a momit pe unii prin înşelăciuni, pe alții prin mită să părăsească tabăra lui Josephus. Silas, însărcinat de Josephus să supravegheze oraşul, a aflat despre asta şi imediat l-a înştiințat în scris despre primejdioasele uneltiri. După primirea scrisorii, Josephus a pornit grabnic la drum în toiul nopții iar în zorii zilei, a şi ajuns la Tiberias. Poporul i-a ieşit în întâmpinare, dar Ioannes, bănuind că această vizită îl privea pe el, a trimis pe unul dintre cunoscuții săi, cu mesajul că slăbiciunea care îl țintuia la pat l-a împiedicat să-i facă cuvenita vizită de bun-venit. Când Josephus care i-a convocat pe tiberieni la stadion, a vrut să discute cu ei despre conținutul scrisorii primite, Ioannes a trimis nişte soldați bine înarmați, cu misiunea de a-l ucide pe Josephus. Mulțimea i-a văzut cum, încă de la oarecare distanță, îşi trăseseră deja săbiile şi a început să strige; țipetele l-au făcut pe Josephus să se întoarcă şi să vadă ridicatele tăişuri, gata să-i dea lovitura de grație; sărind jos – în timpul discursului său, el se urcase pe o movilă înaltă de şase coți – a fugit spre mal. Acolo s-a urcat repede într-o luntre ancorată în apropiere şi, împreună cu doi oameni din garda lui personală, a vâslit spre mijlocul lacului.

7. Dar soldații săi au pus degrabă mâna pe arme şi au pornit împotriva conspiratorilor. Temându-se ca nu cumva să izbucnească un război civil şi să jertfească zadarnic oraşul

---

[501] Şi astăzi se întâlnesc lângă Tabarlye, străvechiul Tiberias, izvoare termale. Ibrahim Paşa a construit acolo în anul 1833 un splendid sanatoriu balnear. Izvoarele depun precipitații în parte albe, în parte roşii-galbene, conținând sulf, sare de bucătărie şi fier, iar ele sunt asemănătoare cu cele din Aaclien. Temperatura unui izvor, măsurată de Robinson, se ridică la 492° R (n.t.).

din pricina zelului câtorva, Josephus a cerut printr-o solie oamenilor săi să aibă grijă doar de propria lor siguranță, fără să ucidă pe nimeni şi nici să tragă la răspundere pe vreunul dintre vinovați. Soldații au respectat ordinul primit şi n-au intervenit deloc; când însă locuitorii din împrejurimi au aflat de complot şi de autorul lui, s-au strâns laolaltă, ca să-l înfrunte pe Ioannes, care a avut vreme să se salveze, fugind în oraşul său natal. Oraş după oraş, galileenii s-au revărsat spre Josephus, strângându-se astfel mai multe zeci de mii de soldați bine înarmați, care au strigat că indignarea îi face să pornească împotriva lui Ioannes, duşmanul lor comun, căci ei vor să-l mistuie în foc împreună cu oraşul care îl adăpostea. Josephus şi-a exprimat recunoştința pentru bunele lor intenții, dar a căutat să le domolească avântul războinic, deoarece prefera să-şi învingă duşmanii mai degrabă prin înțelepciune decât să le ia viața. După ce a aflat de la fiecare cetate numele celor ce trecuseră de partea lui Ioannes – căci concetățenii lor şi-au denunțat cu promptitudine rudele – el a rostit prin glasul crainicilor amenințarea că îi va jefui pe cei care în răstimpul de 5 zile nu vor părăsi tabăra lui Ioannes iar casele, împreună cu familiile lor, vor cădea pradă flăcărilor. Pe această cale, a adus de partea lui vreo 3.000 de oameni, care s-au prezentat la el, depunându-şi armele la picioarele lui; cu restul susținătorilor săi – în jur de vreo 2000 de surghiuniți sirieni[502], Ioannes a abandonat atacurile fățişe, revenind la intrigile lui ascunse. Aşadar în taină a trimis la Ierusalim nişte soli şi l-a ponegrit pe Josephus pentru oastea lui uriaşă; în scurtă vreme – susținea el – dânsul va deveni un tiran cum n-a mai văzut oraşul, fireşte, dacă nu se vor lua măsuri împotriva lui. Poporul, care prevăzuse deja aceste calomnii, nu le-a acordat nicio atenție; dar oamenii influenți, împreună cu câțiva magistrați dintre cei mai de seamă, împinşi de pizma lor față de Josephus, i-au trimis lui Ioannes, pe-ascuns, sume de bani cu care să recruteze mercenari spre a duce lupta

---

[502] Fugarii menționați, în număr de 1500, nu proveneau din Siria, cum prevede manuscrisul, ci din Tyr, cum reiese din autobiografia lui Josephus (n.e.).

împotriva acestuia. Ei între ei au luat şi decizia de a-l înlătura pe Josephus din postul său de comandant. Au socotit, desigur, că decizia lor nu era suficientă; au trimis deci 2500 de soldaţi bine înarmaţi, având în frunte patru bărbaţi foarte însemnaţi: Joesdros, fiul lui Nomicos, Ananias, fiul lui Saddukis, Simon şi Iuda, fiii lui Ionathan, tuspatru excelenţi oratori; scopul urmărit de ei fiind scăderea popularităţii lui Josephus. Dacă se va preda de bunăvoie, urma să i se ceară socoteală, iar dacă va folosi forţa spre a-şi menţine postul, să fie tratat ca un duşman. Prietenii l-au înştiinţat în scris că o oaste se îndreaptă spre el, fără să-i poată dezvălui motivul întrucât duşmanii şi-au învăluit hotărârea în taină deplină. Fiindcă n-a luat nicio măsură de prevedere, patru oraşe au trecut de partea adversarilor, imediat după sosirea lor: Sephhoris, Gamala, Giscala şi Tiberias. Dar el a izbutit să recâştige aceste oraşe fără luptă; prin viclenie, a pus mâna pe cei patru conducători şi pe cei mai voinici dintre soldaţi, trimiţându-i înapoi la Ierusalim. N-a fost neglijabilă mânia cu care i-a întâmpinat poporul şi de bună seamă că ei ar fi pierit împreună cu cei ce i-au trimis dacă n-ar fi scăpat cu fuga.

8. Frica de Josephus l-a ţinut pe Ioannes în spatele zidurilor din Giscala. După câteva zile, Tiberias s-a dezbărat din nou; locuitorii oraşului l-au chemat pe Agrippa în ajutorul lor. Acesta n-a sosit însă la momentul potrivit; totuşi, cum în aceeaşi zi şi-au făcut apariţia câţiva călăreţi romani în oraş, aşa că lui Josephus i s-a retras prin anunţul unui crainic dreptul de a intra în oraş. Răzvrătirea din Tiberias a fost repede aflată la Tarichea; întâmplător, Josephus tocmai îşi trimisese toţi soldaţii să procure provizii; nu putea să pornească de unul singur împotriva răsculaţilor, dar nici nu se îndura să rămână pasiv, de teamă că, şovăind să ia o hotărâre, trupele regelui să nu ocupe oraşul înaintea lui. A doua zi, el nu mai putea să întreprindă nimic, fiindcă era Sabat. S-a gândit să recurgă la un vicleşug împotriva răzvrătiţilor. Mai întâi a poruncit să se zăvorască porţile Taricheei pentru ca nimeni să nu divulge duşmanului stratagema lui, apoi a strâns laolaltă toate luntrile aflate pe lac: erau 230 la număr, fiecare având la bord câte patru

luntraşi, şi cu acestea s-a îndreptat spre Tiberias, în mare grabă. Când a şi ajuns la o oarecare distanţă de oraş, de unde ele nu se distingeau prea bine, a lăsat luntrile pe jumătate goale să plutească în larg, în vreme ce el însuşi, însoţit de şapte gărzi de corp înarmate, s-a apropiat de oraş atât cât trebuia ca să fie văzut. De îndată ce adversarii săi, care până atunci îl defăimaseră, l-au zărit de pe metereze, au intrat în panică şi au crezut că toate luntrile erau ticsite de războinici; ei şi-au aruncat armele cât colo şi, clătinând ramurile de măslin în semn de iertăciune, l-au rugat să le cruţe oraşul.

9. Josephus le-a adresat multe ameninţări şi i-a dojenit cu asprime căci, după ce mai întâi au întreprins războiul împotriva romanilor, acum îşi irosesc pretimpuriu forţele în lupte civile, îndeplinind astfel cea mai arzătoare dorinţă a duşmanilor. După aceea s-au străduit să-l înlăture pe cel ce a vegheat asupra siguranţei lor şi au mers cu neruşinarea până acolo încât au zăvorât oraşul tocmai în faţa celui care i-a înălţat propriile ziduri de apărare. El este, totuşi, dispus să-i asculte cu cinste pe bărbaţii care au ceva de spus în apărarea lor, oferindu-le propria persoană drept garanţie pentru fidelitatea oraşului. Numaidecât, zece dintre cetăţenii de frunte din Tiberias au coborât de pe metereze; ei au fost urcaţi într-o luntre şi trimişi spre mijlocul lacului. Josephus a cerut aşijderi ca 50 dintre membrii cei mai de vază ai Sfatului să vină jos ca şi cum ar fi vrut să-i primească drept zălog. Prin născocirea altor pretexte, el a atras în continuare alţii şi alţii, chipurile, pentru încheierea unei înţelegeri. Cârmacilor de la luntrile care deveniseră neîncăpătoare le-a poruncit să plutească în cea mai mare grabă spre Tarichea, iar acolo să-i arunce în temniţă pe aceşti oameni; astfel a făcut ca întregul Sfat, alcătuit din 600 de membri şi alţi 2000 de oameni din popor să încapă pe mâinile lui şi să fie duşi cu luntrile până la Tarichea.

10. Cei ce mai rămăseseră în oraş au strigat că principalul instigator al răzvrătirii lor era un anume Cleitos şi au cerut ca Josephus să-şi descarce asupra lui mânia; Josephus, care nu intenţiona să ia viaţa nici unui locuitor, a poruncit unuia din garda lui personală, pe nume Levi, să coboare din luntre

şi să taie mâinile lui Cleitos. Acesta s-a temut să meargă de unul singur în mijlocul duşmanilor şi s-a împotrivit. Când l-a văzut pe Josephus mânios şi gata să sară din luntrea lui, ca să aplice singur pedeapsa, Cleitos de pe mal l-a implorat să-i lase barem o mână. Josephus s-a învoit, punând condiția ca el însuşi să-şi taie mâna; şi într-adevăr, Cleitos şi-a scos sabia cu mâna dreaptă şi şi-a retezat-o pe cea stângă: atât de mare era frica pe care i-o inspira Josephus. Cu luntrile goale şi cu şapte gărzi de corp, el a obținut supunerea mulțimii, readucând Tiberias de partea lui. După câteva zile însă, prinzând de veste că oraşul împreună cu cetățenii din Sepphoris îl trădaseră, a îngăduit soldaților săi să jefuiască aceste oraşe. Totuşi, el a strâns apoi întreaga pradă şi a dat-o înapoi cetățenilor Tiberias; la fel a procedat şi cu cei din Sepphoris. Căci prin această jefuire el urmărise să aducă un avertisment locuitorilor pe care i-a supus, iar prin înapoierea propriilor avuții le-a câştigat ataşamentul.

CAPITOLUL XXII

1. Astfel au luat sfârşit tulburările din Galileea şi, o dată cu rezolvarea conflictelor interioare, s-au orientat cu toţii spre înarmarea în vederea războiului cu romanii. La Ierusalim, Marele Preot Ananos şi oamenii puternici, care nu se pronunţaseră în favoarea romanilor, au reparat zidurile şi au pus în funcţiune maşinile de război. De-a lungul şi de-a latul oraşului, se făureau săgeţi şi arme felurite; tinerii se adunau în număr mare şi practicau exerciţii fizice sistematice, în tot oraşul domnind o zarvă asurzitoare. În schimb cetăţenii paşnici erau tare abătuţi, mulţi dintre ei prevedeau apropierea nenorocirilor, scoţând vaiete puternice. Semnele apărute, pe care doritorii de pace le socoteau prevestitoare de rele, aţâţătorii la război le tâlcuiau lesne după propria lor plăcere, iar impresia pe care o dădea Ierusalimul, înaintea sosirii romanilor, era cea a unui oraş sortit pierzaniei. Ananos s-a şi gândit să întrerupă pregătirile de război spre a aduce pe calea cea bună pe cei răzvrătiţi, ca şi nebunia aşa-zişilor zeloţi; a fost însă constrâns să cedeze forţei brute şi felul cum şi-a găsit el sfârşitul îl vom înfăţişa mai târziu[503].

2. În Toparhia Acrabatene, Simon, fiul lui Giora[504] a înjghebat o numeroasă ceată de răzvrătiţi cu care s-a dedat tâlhăriilor făţişe; nu s-a mulţumit doar cu jefuirea caselor celor bogaţi, ci s-a ţinut şi de maltratări corporale; astfel a început de pe-acum să-şi arate tiranicele sale apucături de mai târziu. Ananos şi conducătorii au trimis o oaste împotriva lui, dar el şi complicii săi s-au refugiat la tâlharii cuibăriţi la Masada[505], rămânând acolo până la moartea lui Ananos şi a celorlalţi adversari; între timp, a făcut incursiuni în Idumeea. Aşadar conducătorii acestui popor, siliţi de numeroasele asasinate şi de permanentele jafuri, au adunat o oaste, ca să păzească satele. Aşa stăteau pe-atunci lucrurile în Idumeea.

---

503 Vezi *Cartea a patra,* cap. V, paragr. 2 (n.t.).
504 Vezi cap. XIX, paragr. 2 n. 8 (n.e.).
505 Vezi cap. XVII, paragr. 2 şi 8 (n.t.).

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

1. Când a primit vestea înfrângerilor din Iudeea, Nero[506] a fost desigur cuprins de-o ascunsă consternare şi frică, căutând să pară în exterior semeț şi indignat; el atribuia cele întâmplate mai mult delăsării generalilor săi decât vitejiei duşmanilor şi socotea că, de la înălțimea rangului său imperial, se cuvenea să întâmpine eşecurile cu semeție şi să dea impresia că starea lui sufletească se ridică deasupra tuturor vicisitudinilor. Tulburarea lăuntrică se trăda totuşi în făptura lui îngrijorată.

2. În timp ce el căuta să afle omul căruia să-i încredințeze Orientul zguduit din temelii, spre a-i pedepsi pe iudei pentru răzvrătirea lor şi spre a se asigura în privința popoarelor vecine, molipsite şi ele de acelaşi rău, Nero a găsit că Vespasianus[507] ar fi singurul capabil să-şi asume această sarcină şi să ia asupra lui uriaşa povară a unui asemenea război; acest bărbat, fost soldat din tinerețe şi încărunțit în slujba războiului, pacificase încă de mai înainte pentru romani Occidentul, tulburat de germani; aşijderi, cu forța armelor, Britania, o țară până atunci necunoscută, a fost alipită de el Imperiului, obținând pentru tatăl[508] lui Nero, Claudius, sărbătorirea unui triumf pentru care n-a vărsat niciun strop de sudoare.

3. Nero socotea toate acestea drept senme de bun augur, şi avea în vedere vârsta cumpătată a lui Vespasianus, îmbogățită de o mare experiență de viață, devotamentul său fiind chezăşuit prin cei doi fii ai săi[509], înzestrați cu vigoarea

---

[506] Împăratul se afla în Aliaia, pentru a-şi etala talentul artistic pe scenă (n.e.).

[507] Titus Flavius Vespasianus, născut în anul 9 e.n., adusese până atunci mari servicii războinice statului roman în Tracia, Germania, Britania şi în Africa (n.t.).

[508] Claudius era, de fapt, părinte adoptiv (n.e.).

[509] Titus şi Domițianus, care au devenit împărați după moartea lui

tinereții, uşor de pus în slujba înțelepciunii tatălui; îmboldit poate şi de Dumnezeu, care veghea la întreaga orânduire din vreme a lucrurilor, el l-a trimis[510] pe acest bărbat să preia conducerea supremă din Siria, nu mai înainte ca, aşa cum îi dicta situația şi interesul, să-l câştige de partea lui, copleşindu-l prin linguşeli şi dovezi de favoare[511]. Din Aliaia, unde se afla împreună cu Nero, Vespasianus l-a trimis pe fiul său Titus la Alexandria, ca să aducă de acolo Legiunea a XV-a[512]; el însuşi a trecut peste Hellespont şi a sosit pe uscat în Siria, adunând laolaltă forțele armate ale Romei, ca şi trupele auxiliare, sosite de la regii învecinați.

Vespasianus (n.e.).

[510] În anul 67 e.n. (n.t.).

[511] Mai înainte Vespasianus nu fusese prea apreciat de el, deoarece, de câte ori Nero cânta, generalul părăsea teatrul sau adormea (n.t.).

[512] Această legiune era sub comanda lui (n.e.).

CAPITOLUL II

1. După înfrângerea lui Cestius, iudeii stimulaţi de neaşteptatele lor succese, au devenit încrezuţi, incapabili să-şi stăpânească elanul militar şi, înflăcăraţi deopotrivă de norocul armelor, căutau să dea o nouă extindere războiului. Aşadar au adunat fără întârziere pe toţi cei ce erau mai destoinici în luptă şi au pornit împotriva Ascalonului[513]. Era un oraş vechi aflat la 520 de stadii distanţă de Ierusalim, pe care l-au urât dintotdeauna iudeii, socotindu-l tocmai de aceea o apropiată ţintă pentru primul lor atac. Expediţia era condusă de trei oameni renumiţi prin puterea fizică şi priceperea lor: Niger din Peraea, Silas babilonianul precum şi Ioannes esenianul. Ascalonul avea fortificaţii puternice, fiind aproape lipsit de o garnizoană; căci era alcătuită doar dintr-o cohortă de pedestraşi şi de un escadron de cavalerie sub comanda lui Antonius.

2. Iudeii şi-au iuţit atât de mult marşul din pricina îndârjirii lor încât au ajuns repede în faţa oraşului, de parcă ar fi venit de undeva din apropiere. Dar Antonius nu rămăsese străin de atacul plănuit de ei; îşi scosese deja cavaleria şi, fără să se lase intimidat nici de mulţimea şi nici de cutezanţa duşmanului, el a opus o dârză rezistenţă primelor lor atacuri, respingând pe cei ce se năpusteau asupra zidurilor. Iudeii au fost lesne biruiţi, căci luptau fără să aibă experienţă militară, împotriva unor oşteni căliţi în războaie, nişte pedestraşi încolţiţi de călăreţi, trupe dezordonate pornite împotriva unor formaţii bine închegate, mânuind arme adunate la întâmplare împotriva unor războinici înzestraţi cu armament greu, acţionând mai mult sub comanda patimii decât a raţiunii atunci când aveau de-a face cu soldaţi foarte disciplinaţi, gata să execute toate mişcările lor, fără trudă, la un simplu semn al comadantului. Căci de îndată ce primele rânduri au fost cuprinse de derută şi s-au întors să fugă din calea călăreţilor, ele s-au ciocnit de

---

513 Oraş cananean cucerit de egipteni şi menţionat în scrisorile de la Amama, devenit apoi metropolă a filistinilor şi înfloritoare cetate elenistică, câştigându-şi neatârnarea în 104î.e.n. (n.e.).

cei veniți din spate, care se îmbulzeau spre ziduri şi astfel s-au înfruntat între ei ca nişte duşmani; această situație a durat până când toți, respinşi de atacurile cavaleriei, s-au împrăştiat pe întreaga câmpie; aceasta era vastă şi pe deplin favorabilă manevrelor de cavalerie, fapt care oferea mari avantaje romanilor, dar iudeilor le aducea prăpădul. Cei ce căutau să găsească scăpare erau întrecuți de călăreți care se întorceau pe neaşteptate, dând iama în trupele adunate pentru fugă şi uriaş era numărul celor ucişi; alții îi încercuiau pe fugarii iudei, ori încotro se îndreptau ei şi din goana cailor îi străpungeau lesne cu sulițele lor. În pofida faptului că erau mulți, iudeii se socoteau părăsiți de toți, datorită neputinței lor, dar romanilor, în pofida faptului că erau puțini, li se părea că au luptători destui datorită succesului în război. În vreme ce o tabără lupta cu îndârjire împotriva neşansei, stăpânită de ruşinea că va fi pusă pe fugă prea repede şi în speranța schimbării în bine a situației proprii, cealaltă tabără, dimpotrivă, nu ostenea să-şi folosească din plin norocul de care se bucura; în acest fel, bătălia s-a prelungit până spre seară; în cele din urmă, iudeii au avut 10.000 de oşteni căzuți pe câmpul de luptă, printre ei aflându-se şi doi dintre conducătorii lor: Ioannes şi Silas. Cei rămaşi, în mare parte acoperiți de răni, împreună cu singurul comandant care mai era în viață, Niger[514], şi-au găsit refugiul în orăşelul idumeic, numit Chaalis. De partea romanilor, n-au fost decât câțiva răniți în cursul luptelor.

3. Mândria iudeilor n-a fost, totuşi, îngenuncheată de cumplita înfrângere, iar nenorocirea, dimpotrivă, le-a sporit şi mai mult avântul; fără să țină seama de cadavrele întinse la picioarele lor, s-au lăsat mânați de succesele anterioare către un al doilea dezastru previzibil. Neîngăduindu-şi nici măcar timpul necesar vindecării rănilor, ei şi-au strâns iarăşi toate trupele şi, cu o furie sporită şi într-un număr şi mai mare, au pornit să atace din nou Ascalonul. S-a ținut scai de ei nepriceperea şi lipsurile războinice, ba chiar şi nenorocul lor de dinainte. Pe parcursul drumului străbătut de ei,

---

514 Niger era guvernatorul Idumeei. Iudeii n-au venit la Ascalon însoțiți de o cavalerie proprie numeroasă (n.e.).

Antonius le-a pregătit din vreme nişte capcane în care iudeii au căzut pe neaşteptate şi, înainte de a se grupa în ordine de luptă, s-au şi trezit înconjurați de călăreți, pierzând iară 8.000 de oameni. Ceilalți au luat-o la fugă, împreună Cu Niger care în timpul retragerii şi-a dovedit vitejia prin numeroase isprăvi; urmăriți îndeaproape de duşmani, ei s-au strâns de-a valma într-un turn de apărare din satul numit Belzedec. Spre a nu-şi irosi forțele cu asedierea unui turn greu de cucerit şi ca nu cumva să scape cu viață conducătorul şi totodată războinicul cel mai viteaz al duşmanilor, trupele lui Antonius au dat foc construcției începând de jos. Când turnul a fost cuprins de flăcări, romanii s-au retras nespus de bucuroşi şi ferm convinşi că Niger a pierit acolo. Dar acesta a sărit într-o peşteră adâncă, bine ascunsă în interiorul fortificației, şi după trei zile cei care, cu bocete puternice, îi căutau trupul, ca să-l înmormânteze, au auzit strigătele lui venite din adâncuri. Apariția lui Niger i-a umplut pe toți iudeii de o nesperată bucurie: ei credeau că providența divină îl salvase pentru ca în viitor să le fie conducător.

4. Vespasianus a plecat cu oştile sale din Antiohia – capitala Siriei, care, prin întinderea şi prosperitatea ei deplină, ocupă neîndoielnic locul al treilea[515] în lumea aflată sub stăpânire romană; acolo îl întâlnise pe regele Agrippa, care îi aştepta sosirea alături de toate trupele proprii mărşăluind apoi grabnic împreună spre Ptolemais. În acest oraş au venit să-l întâmpine locuitorii oraşului Sephhoris din Galileea, singurii oameni din regiunea aceea animați de sentimente paşnice; ei chibzuiseră bine la salvarea lor şi la puterea romanilor şi de aceea, încă înainte de sosirea lui Vespasianus i-au adus lui Caesennius (Cestius?) Gallus chezăşii ale fidelității lor, încheind cu el un acord, şi acceptaseră o garnizoană. Locuitorii din Sepphoris i-au făcut o primire cordială comandantului şi i-au făgăduit că-i vor fi tovarăşi de luptă împotriva propriilor consângeni. La cererea acestora, generalul le-a pus la dispoziție pentru siguranța lor atâți pedestraşi şi călăreți câți a socotit el că sunt necesari ca

---

[515] După Roma şi Alexandria (n.t.).

să respingă atacurile iudeilor, dacă vor da cumva semne de nelinişte. Căci Vespasianus nu neglija câtuşi de puțin primejdia care o constituia pentru apropiatul război pierderea oraşului Sepphoris: era cel mai mare din Galileea, ocupând o poziție naturală prielnică apărării, şi putea să joace un rol important în supravegherea întregului popor.

CAPITOLUL III

1. Galileea este constituită din două părți: așa-numita Galilee de Sus și cea de Jos[516], fiind înconjurată de Fenicia și Siria[517]; spre Apusul soarelui, are drept graniță orașul și regiunea Ptolemais, precum și muntele Carmei, care odinioară a aparținut Galileei, iar acum este al tyrienilor. În preajma muntelui se află Gaba, denumit „Orașul călăreților”, întrucât călăreții lăsați la vatră de regele Herodes s-au stabilit acolo[518]; spre miazăzi se întinde ținutul Samariei și Skythopolis până la albia Iordanului; spre răsărit, ea este mărginită de ținuturile Hippos, Gadara și Gaulanitis și tot acolo începe și regatul lui Agrippa[519]. Tyrul și ținutul care îi aparține slujesc drept graniță spre miazănoapte. Așa-zisa Galilee de Jos se desfășoară în lungime de la Tiberias până la Chabulon, care se învecinează cu ținutul de coastă de la Ptolemais; ea se desfășoară în lățime[520] de la satul numit Exaloth, situat în Câmpia mare, până la Bresabe, de unde începe și Galileea de Sus, care la rândul ei se întinde în lățime până la satul Baca, aflat la granița ținutului tyrian; în lungime, ea se întinde de la Thella, un sat de lângă Iordan, și până la Meroth[521].

2. Deși ambele părți au o suprafață atât de limitată și sunt înconjurate de numeroase popoare străine, cele două Galilei au rezistat mereu tuturor atacurilor dușmane; căci încă din fragedă tinerețe, galileenii s-au deprins cu lupta, fiind întotdeauna mulți la număr; nici bărbații n-au fost vreodată lași, nici țara n-a dus lipsă de oameni. Pe Întreaga-i întindere, ea este rodnică și bogată în pășuni, pomi de toate speciile sunt sădiți pretutindeni, încât prin fertilitatea ei îndeamnă la treabă până și pe cel mai puțin atras de munca

---

516 Adică Galileea de Nord și cea de Sud (n.t.).
517 La vest și la nord (n.t.).
518 Vezi *Antichitățile iudaice,* XV, 8, 5 (n.t.).
519 Vezi mai jos, paragraful 5 (n.t.).
520 Lungimea înseamnă aici întinderea de la Est la Vest, iar lățimea de la Nord la Sud (n.t.).
521 Localitate situată la 5 km de Giscala (n.e.).

câmpului. Aşadar toată suprafaţa este cultivată de localnici şi niciun petic de pământ nu rămâne nedesţelinit; dar şi oraşele sunt cu duiumul, ba chiar şi populaţia ţărănească, datorită rodniciei ogoarelor, este atât de densă, încât şi cel mai mărunt sat are pe puţin 15.000 de locuitori[522].

3. În ansamblu, cu toată întinderea ei mai mică decât a Peraeei, se cuvine să dăm întâietate Galileei, pe temeiul avuţiei sale căci ea este cultivată pe de-a-ntregul şi dă recolte în tot timpul anului în vreme ce Peraea, în pofida suprafeţei mult mai mari, este în bună parte slab populată, neprimitoare şi prea sălbatică pentru ca nobilele roade să crească acolo; porţiunile ei mai gingaşe produc, totuşi, diverse soiuri de fructe, iar în zonele de câmpie cresc tot felul de arbori, fiind cultivaţi cu precădere măslinii, viţa de vie şi palmierii. Ţara este udată îndestulător de pâraie care coboară din munţi, iar atunci când ele seacă din pricina secetei, de către izvoare inepuizabile. În lungime, Peraea se întinde de la Machaerus la Pella, iar în lăţime[523], de la Philadelphia[524] până la Iordan. Iar Pella, pomenită mai înainte, reprezintă hotarul de miazănoapte, cursul Iordanului, hotarul de apus; la miazăzi, ea se mărgineşte cu Moabul[525], iar la răsărit cu Arabia şi Sebonitis, unde se separă şi de terioriul Philadelphiei şi de Gerasa.

4. Regiunea Samariei se situează la mijloc, între Iudeea şi Galileea; căci ea începe de la satul aflat în câmpie, ce se numeşte Gineea şi se termină la Toparhia Acrabatene[526]. Zestrea ei naturală nu se deosebeşte cu nimic de cea a Iudeei; amândouă sunt muntoase dar au şi câmpii; privitor la

---

[522] Confruntă aici frumoasa cercetare a lui Raumer. *Credibilitatea lui Josephus* (din Raumer, *Palestina*, Ed. A IV-a, p. 466) (n.t.). Autorul realizează o generoasă descriere a Ţării Sfinte. Potrivit autobiografiei sale, numărul acestor localităţi se ridica la 204 (n.e.)!

[523] Lungimea corespunde aici longitudinii, lărgimea, latitudinii (n.e.).

[524] Azi Amman, oraş care, împreună cu Machaerus, face parte din Decapolis (n.e.).

[525] Regiune situată la Est de Marea Moartă şi de râul Iordan şi locuită de triburi semite, dependentă de Regatul Israel (c. 1000 – 860 î.e.n.), apoi de Regatul Noului Babilon, pentru a deveni parte a Arabiei romane (n.e.).

[526] Care însă aparţinea deja Iudeei (vezi mai jos, paragr. 5) (n.t.).

agricultură, clima este blândă, pământul fertil, cu o mulțime de pomi care dau din belşug fructe pădureţe sau cultivate; nicăieri irigaţia naturală nu-i îndestulătoare, dar ploaia cade din abundenţă; toate apele curgătoare au un gust deosebit de plăcut şi întrucât iarba bună de păscut prisoseşte, vitele dau mai mult lapte decât oriunde. Cea mai sigură dovadă a rodniciei şi bunăstării celor două regiuni este faptul că au locuitori mulţi la număr.

5. La hotarul dintre ambele ţări amintite mai sus se află satul Anuath, poreclit Borcaios[527], limita de miazănoapte a Iudeei; cea de miazăzi, însă – dacă ar fi să măsurăm ţinutul în lungimea lui – este reprezentată de un alt sat, aflat la graniţa cu Arabia, căruia iudeii din partea locului îi zic Iardan. În lărgime, Iudeea se întinde de la fluviul Iordan până la Ioppe[528]. Chiar şi în mijlocul ei se situează Ierusalimul: tocmai de aceea, unii numesc oraşul, nu fără temei, „buricul ţării". De fapt Iudeea nu este lipsită de desfătările mării de vreme ce prin litoralul ei se întinde tocmai până la Ptolemais. Ea este împărţită în „cleruhii"[529] dominate de regescul oraş Ierusalim care se înalţa peste tot ţinutul înconjurător aidoma capului stând peste trup. Celelalte cleruhii, cu excepţia Ierusalimului, corespund Toparhiilor: a doua este Gophna, apoi Acrabeta[530], Thamma, urmate de Lydda, Emmaus şi Pella, şi Idumeea, şi Engaddi, şi Herodeion şi Ierihon; alte centre care administrează localităţile vecine[531] sunt Iamnia şi Ioppe şi lor li se alătură[532] Toparhiile[533] Gamala şi Gaulanitis,

---

527 Localitate aflată la 19 km de Nablus, spre Sud (n.e.).

528 Spre deosebire de paragr. 1, prin lăţime se înţelege aici întinderea de la Est la Vest, iar prin lungime, întinderea de la Sud la Nord (n.t.).

529 Loturi de pământ atribuite colonilor greci prin aşa-zisele trageri la sorţi (*eléros*). Flavius Josephus a folosit acest termen analog pentru iudeii care îşi împărţeau şi ei pământurile între triburi. Romanii foloseau termenul grecesc de *Toparhie* (comanda asupra unui loc) pentru o diviziune teritorială administrativă şi fiscală (n.e.).

530 Totuna cu Acrabatene (= Câmpia de la Acrabeta) (n. E,).

531 De fapt, ele aparţineau nu Iudeei, ci Siriei (vezi *Antichităţi iudaice,* XVIII, 13, 5) (n.t.).

532 Ca părţi componente ale Palestinei, în general (n.t.).

533 Nu erau propriu-zis „Toparhii", fiind mai degrabă oraş şi districte locuite cu precădere de iudei (n.e.).

Bataneea şi Trachonitis, care constituie şi o parte a regatului lui Agrippa. Teritoriul acestuia începe de la munţii Liban şi izvoarele Iordanului şi, în lăţime[534], el se întinde până la lacul Tiberiada, iar în lungime, de la satul numit Arpha[535], până la Iulias. Acolo locuiesc de-a valma iudei şi sirieni. Iată aşadar, înfăţişată cât mai pe scurt, descrierea Iudeei şi a ţărilor înconjurătoare.

[534] Adică de la Nord la Sud (n.e.).
[535] Localitate situată probabil în Trachonitis, la graniţa sudică (n.e.).

CAPITOLUL IV

1. Trupele trimise de Vespasianus în ajutorul locuitorilor din Sepphoris sub comanda tribunului Placidus cuprindea 1.000 de călăreți şi 6.000 de pedestraşi; ei şi-au instalat tabăra în Câmpia mare, pentru a se despărți apoi: pedestraşii au fost cantonați în oraş, ca să-i asigure apărarea, iar călăreții au înnoptat mai departe în tabără. Şi unii şi alții întreprindeau frecvente atacuri şi, prin incursiunile lor făcute în teritoriile înconjurătoare, provocau pagube mari lui Josephus şi oamenilor săi; în vreme ce ei stăteau liniştiți în interiorul oraşelor, în afară romanii jefuiau împrejurimile şi alungau apoi pe cei ce cutezau să atace la rândul lor. Cu toate acestea, Josephus a pornit cu oastea împotriva oraşului Sepphoris, în speranța că-l va lua cu asalt, numai că, mai înainte ca acesta să-i trădeze pe galileeni, el însuşi l-a înconjurat cu ziduri atât de puternice încât şi romanilor le-ar fi fost greu să-l cucerească. Tocmai de aceea aşteptările sale nu s-au înfăptuit, adeverindu-se faptul că el era prea slab pentru a-i supune pe locuitorii din Sepphoris fie cu forța, fie cu vorba bună. În felul acesta, Josephus n-a făcut decât să întețească războiul împotriva țării căci, supărați de atacul dat de el, romanii devastau fără întrerupere, zi şi noapte, ogoarele galileenilor, le prădau avuția, omorând pe toți cei ce erau în stare să lupte şi vânzându-i ca sclavi pe cei plăpânzi. Întreaga Galilee era mistuită de flăcări şi scăldată în sânge, şi n-ar mai fi rămas nici suferințe şi nici nenorociri care să nu se fi abătut asupra capului ei. Singurele locuri de refugiu pentru locuitorii hărțuiți erau oraşele fortificate de Josephus.

2. Între timp Titus, încheind călătoria din Ahaia până la Alexandria mai curând decât te-ai fi putut aştepta în vitregele toane ale iernii, a preluat oastea de acolo, a cărei comandă îi fusese încredințată, şi în marş forțat a ajuns repede la Ptolemais. Şi-a întâlnit aici părintele cu cele două legiuni ale sale renumite – cea de a V-a şi cea de a X-a[536] pe care le-a

[536] Ultima îşi dobândise faima în expedițiile lui Caesar (n.t.).

unit cu legiunea adusă de el – cea de a XV-a[537]. Acestea erau însoțite de 18 cohorte, apoi au sosit 5 cohorte din Caesarea şi un escadron de cavalerie, iar din Siria, alte 5 escadroane de cavalerie. Cât priveşte cohortele, 10 din ele aveau câte 1.000 de pedestraşi, celelalte 13, câte 600 de pedestraşi şi 120 de călăreți. Numeroase trupe auxiliare au fost strânse şi de regi: Antioh şi Agrippa şi Soaemus au dus 2000 de pedestraşi, de asemenea arcaşi buni, precum şi 1.000 de călăreți; arabul Malchus[538] a trimis şi el 1.000 de călăreți, şi 5.000 de pedestraşi, îndeobşte şi arcaşi; aşadar, împreună cu trupele regale auxiliare, tot efectivul armatei se ridica la vreo 60.000 de pedestraşi şi călăreți, fără să mai punem la socoteală şi slujitorii soldaților[539], care îi însoțeau în mare număr şi s-ar fi cuvenit să fie incluşi printre combatanți, deoarece ei iau parte la antrenamentele de luptă. În timp de pace, aceşti slujitori participă la manevrele militare ale stăpânilor, iar în timp de război sunt expuşi aceloraşi primejdii, aşa că în privința experienței şi a rezistenței fizice, ei nu sunt mai prejos decât cei pe care îi slujesc.

---

[537] Supranumită Apollinaris. Legiunea a V-a Macedonica şi cea de a X-a Fretensis staționau în Alexandria (n.e.).

[538] Probabil urmaşul omonim al regelui arab menționat în *Cartea întâi,* mai degrabă decât una şi aceeaşi persoană. Agrippa este Herodes Agrippa II. Antioh şi Soaemus au fost şi ei menționați (n.e.).

[539] Aşa-zişi *calanes*, deseori mai numeroşi decât soldații combatanți, care îşi însoțeau pretutindeni stăpânii, le cărau bagajele etc., fără a fi scutiți de instructajul militar. (n.e.).

CAPITOLUL V

1. Aici nu se poate să nu admirăm perspicacitatea romanilor care s-au preocupat să aibă slujitori pricepuți nu numai la nevoile vieții zilnice, ci şi la treburile războiului. Dacă examinăm cu atenție întregul lor sistem de organizare a armatei, trebuie să recunoaştem că uriaşul imperiu pe care l-au făurit nu este deloc un dar al Norocului, ci se datorează exclusiv virtuților proprii. Căci ei nu recurg prima oară la mânuirea armelor doar cu prilejul războiului, nici nu-şi pun în mişcare mâinile doar atunci când sunt împinşi de nevoie, după ce în timp de pace ele au stat degeaba; ci, de parcă ar fi fost crescuți cu armele încă din leagăn, ei nu cunosc niciun răgaz în mânuirea lor şi nu aşteaptă sosirea unor vremuri potrivnice. Exercițiile lor militare demonstrează o forță combativă care nu stă mai prejos de lupta adevărată şi fiecare soldat în parte se antrenează zilnic cu toată râvna, ca şi cum ar fi la război. De aceea câştigă romanii bătăliile cu o uimitoare uşurință; nicio harababură nu le destramă obişnuitele rânduri de luptă, nicio spaimă nu-i face să-şi piardă capul, nicio oboseală nu-i istoveşte; aceasta le dă mereu certitudinea victoriei asupra unor adversari care nu sunt niciodată pe măsura lor. N-ar fi o greşeală să se spună că exercițiile romanilor sunt bătălii nesângeroase, iar bătăliile nişte exerciții sângeroase. Nici în cazul unui atac prin surprindere, duşmanii nu-i pot dovedi căci, de îndată ce au pătruns într-un ținut vrăjmaş, ei nu întreprind niciun atac fără să-şi facă mai întâi o tabără întărită[540]. Ea nu este instalată la întâmplare, pe un teren denivelat, nici nu lucrează toți în devălmăşie ci, dacă prezintă denivelări, pământul este netezit şi tabăra trasată în forma unui pătrat[541]. Iată de ce oastea este însoțită de o mulțime de meseriaşi cu uneltele lor destinate construcției.

2. Spațiul interior este împărțit în rânduri de corturi, iar în

---

[540] Adăpost în timpul bătăliei, pierderea taberei echivala cu o înfrângere, chiar dacă oastea era victorioasă pe câmpul de luptă (n.e.).

[541] Tabăra avea de cele mai multe ori aspect de patrulater, nu însă întotdeauna (n.t.).

exterior împrejmuirea taberei are înfăţişarea unui zid prevăzut la distanţe egale cu turnuri. În intervalul dintre ele, pe metereze sunt instalate maşini pentru a împroşca duşmanul cu repeziciune, catapulte, baliste[542] şi alte unelte pentru aruncături, toate gata să intre în acţiune. Pe fiecare latură a zidului împrejmuitor, romanii construiesc patru porţi, care asigură animalelor de povară o trecere lesnicioasă, fiind suficient de late pentru plecările la atac, când ele sunt necesare. Interiorul taberei este intersectat de drumuri[543] într-o ordine desăvârşită, iar în centru sunt instalate corturile comandanţilor, exact în mijlocul acestora înălţându-se cortul comandantului suprem[544], asemenea unui templu. Totul arată de parcă ar fi un oraş înjghebat în pripă, cu o piaţă, un cvartal al meseriaşilor, spaţii pentru sediul judecătorilor, unde centurionii şi tribunii împărţeau dreptatea pentru aplanarea unor neînţelegeri. Zidul incintei şi tot ce cuprinde ea răsar ca din pământ mulţumită marelui număr şi al priceperii soldaţilor care trudesc din greu. În caz de nevoie, în exterior se mai sapă şi un şanţ care măsoară 4 coţi în adâncime şi tot atâţia şi în lăţime.

3. După terminarea lucrărilor de fortificaţie, soldaţii, împărţiţi pe grupe, îşi ocupă în linişte şi ordine corturile. Şi toate celelalte treburi sunt împlinite cu stricta respectare a disciplinei şi punctualităţii. Căratul lemnelor, aprovizionarea cu alimentele necesare, aducerea apei cad în sarcina grupei care vine la rând. Nimeni nu are voie să ia prânzul sau gustarea de dimineaţă singur sau atunci când îi vine pofta, ci

---

542 Catapultele, de forma unor uriaşe arbalete, aruncau săgeţi şi bile de plumb într-o direcţie orizontală, câtă vreme balistele proiectau pietre în linie curbă, cu ajutorul forţei declanşate de nişte vine de bou răsucite la maxim (n.t.).

543 *Via praetoria*, având la fiecare capăt câte o *porta decumana,* era perpendiculară pe *via principalis,* prevăzută cu *porta principatis dextra* (dreaptă) şi respectiv *sinistra* (stângă) (n.e.).

544 La intersecţia dintre cele două drumuri principale ale castrului roman se ridica aşa-numitul *Praetorium* – cortul generalului şi spaţiul de dinaintea lui, unde se ţinea adunarea soldaţilor. În faţa cortului se înălţau mai multe altare, forumul aflându-se în partea stângă a Praetoriului (n. E.).

toți mănâncă în comun; culcarea, garda de noapte şi deşteptarea se fac la un semnal de trompetă, nimic nu se execută fără ordin. În zorii zilei, soldații se adună în fața centurionului lor, ca să-l salute; aceştia, la rândul lor, se înfățişează tribunilor, şi laolaltă cu toți ceilalți ofițeri, se prezintă la comandantul suprem. Potrivit obiceiului, acesta le transmite parola şi ordinele sale, spre a fi comunicate subalternilor. Procedând în aşa fel şi pe câmpul de luptă, comandanții realizează rapide mişcări de trupe după cum şi unde este cazul, fie că-i vorba de atac sau de retragere, iar deplasările se fac într-o ordine strictă.

4. Atunci când tabăra urmează să fie părăsită, trâmbița dă semnalul cuvenit; nimeni nu rămâne inactiv, de la primul semnal sunt strânse corturile şi se fac toate pregătirile de plecare. Un nou sunet de trâmbiță îi vesteşte pe toți să fie gata de drum. Soldații îşi pun repede bagajele, strânse pe spinările măgarilor sau ale altor animale de povară, apoi se strâng la barieră, asemenea alergătorilor, pregătiți să pornească în cursă; ei dau foc şi taberei, convinşi că le va fi uşor să construiască o alta, în acelaşi loc, mai ales ca nu cumva duşmanul să se folosească de tabără. În sfârşit, un al treilea semnal al trâmbiței anunță plecarea în marş şi îi îndeamnă să se zorească pe toți cei care au întârziat din diferite pricini; căci nimeni nu poate lipsi din locul pe care îl ocupă în rând. Un crainic aşezat în dreapta generalului îi întreabă de trei ori răspicat, în limba lor maternă, dacă sunt gata de luptă. Soldații la rândul lor răspund tot de trei ori prin strigăte puternice şi voioase că sunt gata; uneori ei o iau înaintea întrebării şi, plini de suflu războinic, îşi înalță mâna dreaptă, în vreme ce scot strigăte puternice.

5. O dată porniți la drum, toți mărşăluiesc tăcuți şi în ordine, fiecare păstrându-şi locul în front, la fel ca pe câmpul de luptă. Pedestraşii sunt echipați cu platoşă şi cască şi poartă la brâu, în ambele părți, arme albe: sabia din partea stângă[545] este vădit mai lungă decât jungherul din partea

---

[545] Potrivit istoricului grec Polybios (*Istorii*, VI, 23), sabia (= gladius) se afla în partea dreaptă, aşa cum apare în monumentele încheiate soldaților, în schimb pumnalul (=pugio), în partea stângă, unde îşi găsesc locul firesc

dreaptă, lung de-o palmă. Pedestraşii de elită, care alcătuiesc garda de corp a generalului, au lăncii şi paveze rotunde[546], pedestraşii de rând, cu sulițe şi scuturi lungi, cu fierăstrău şi cu coş, lopată şi toporişcă, împreună cu curele, o seceră[547], lanțuri precum şi hrană pentru trei zile: nu lipseşte prea mult ca luptătorii pedeştri să fie la fel de încărcați ca vitele de povară. Călăreții au însă în partea dreaptă o sabie lungă şi o suliță mare în mână, o platoşă lunguiață atârnând de-a curmezişul, pe coasta calului şi o tolbă cu trei sau mai multe lăncii gata de aruncat, cu vârful lat, dar nu mai scurte decât o suliță de străpuns. Coiful şi platoşa sunt identice cu cele ale pedestraşilor. Călăreții de elită din garda personală a generalului dețin acelaşi armament ca şi călăreții de rând. În frunte mărşăluieşte totdeauna legiunea aleasă prin tragere la sorți.

6. Aceasta este ordinea păstrată de armata romană în timpul marşului sau în tabără, aceste arme fac parte din dotarea ei; în ceea ce priveşte luptele, romanii nu întreprind nimic fără dezbateri prealabile, nimic nu este improvizat, fiecare faptă este cumpănită dinainte şi, după ce s-a luat o hotărâre, se trece la transpunerea ei în faptă. De aceea, erorile comise de ei sunt rare şi greşelile pot fi îndreptate cu uşurință. Din părerea romanilor, neizbânzile survenite după o matură chibzuință stau mai presus decât succesele oferite de amăgitorul noroc, căci un avantaj dobândit fără truda depusă anterior duce la imprudență, pe când reflexia, chiar dacă uneori este însoțită de un eşec, trezeşte prevederea care ne determină ca în viitor să ocolim cu grijă ghinionul. Ei socotesc că, de pe urma avantajelor venite de la sine, beneficiarii nu trag niciun folos real, pe când nenorocirile abătute asupra cuiva în pofida tuturor măsurilor de prevedere aduc totuşi mângâierea că lucrurile au fost bine

---

săbiile lungi, mai greu de tras din teacă. (n.e.).

546 Pavezele mici şi rotunde (=*parma*), întâlnite şi la gladiatori, împreună cu lăncile mai scurte (=*liasia)* erau armele infanteriei uşoare, pe când cea grea avea scuturi lungi (=*scutum)* şi sulițe aşijderi *(=pihmi),* cu un mâner de 90 cm (n.e.).

547 Curelele slujeau la legarea prizonierilor, iar secera la tăierea sforilor şi curelelor cu care ar fi fost legați soldații romani (n.t.).

cântărite mai înainte.

7. Prin exerciţiile lor militare, romanii îşi călesc nu numai trupurile, ci şi tăria lor sufletească, întrucât la educaţia lor ostăşească îşi aduce contribuţia chiar şi frica. Căci regulamentele lor prevăd pedeapsa cu moartea nu numai pentru dezertare, ci până şi pentru delăsări mărunte. Mai teribilă decât regulamentele este autoritatea comandantului lor suprem; doar prin recompensele aduse soldaţilor destoinici poate să şteargă el impresia de cruzime lăsată de pedepsele date celor vinovaţi. Supunerea deplină a soldaţilor faţă de comandanţi are drept urmare faptul că în timp de pace întreaga armată constituie o pildă de disciplină, iar în cursul războiului un singur corp obştesc – atât de strânse sunt rândurile ei, atât de precise schimbările de direcţie, cu urechile atât de atente la primirea ordinelor, cu ochii mereu aţintiţi la fiecare semn, cu mâinile atât de puse pe fapte mari. Din repeziciunea cu care acţionează mereu soldaţii romani decurge şi greutatea cu care pot fi ei aduşi în situaţii insuportabile. Odată aflaţi în ordine de luptă, ei nu se lasă învinşi nici de superioritatea numerică a duşmanilor, nici de vicleşugurile lor războinice, nici de terenurile impracticabile, nici măcar de către destinul potrivnic, căci certitudinea victoriei este la ei mai tare decât soarta însăşi. Când un popor dovedeşte în război atâta perspicacitate, iar oastea lui este atât de drastică în înfăptuirea deciziilor sale, de ce să ne mai mirăm că hotarele stăpânirii sale se întind la răsărit până la Eufrat, la apus până la Ocean, în miazăzi până la cele mai fertile câmpii ale Libyei şi la miazănoapte până la Istru[548] şi Rin? Se poate spune pe drept cuvânt că această împărăţie este încă prea mică pentru asemenea stăpâni.

8. Toate acestea vi le-am înfăţişat pe larg nu atât pentru a-

---

[548] Dunărea va începe să mai fie unul dintre hotarele nordice ale Imperiului roman după stingerea dinastiei iulio-claudice prin înlăturarea lui Nero, după apogeul şi declinul dinastiei Fluviilor, reprezentată de Vespasianus, şi fiii săi Titus şi Domiţianus, adică după urcarea pe tron a lui Marcus Ulpius Traianus, cel ce va întâmpina avatarurile a două războaie pentru a cuceri în sfârşit Dacia. Interesant este că Flavius Josephus profetizează aceste cuceriri ulterioare (n. E.).

i preamări[549] pe romani, ci mai mult pentru a-i consola pe cei subjugați şi să dau de gândit celor dispuşi să se răzvrătească împotriva lor. Aceste cunoştinţe despre organizarea armatei romane pot sluji şi celor care îndrăgesc noblețea până acum străină lor. Mă întorc aşadar la punctul de unde mi-am întrerupt depănarea faptelor.

[549] Linguşitoarea „laudatio" a armatei romane este motivată în final de autor prin utilitatea ei informativă şi morală, dincolo de satisfacția oferită cititorilor ce îndrăgesc noblețea scrisului (n.e.).

CAPITOLUL VI

1. În vreme ce Vespasianus se afla la Ptolemais, împreună cu fiul său Titus şi îşi organiza oastea întreagă, Placidus străbătea în lung şi-n lat Galileea, unde a capturat o mulțime de oameni, omorându-i fără milă; fireşte, era vorba de cea mai firavă parte a galileenilor, pe care fuga îi istovise. Văzând însă că cei ce erau în stare să lupte se refugiau mereu în oraşele fortificate de Josephus, Placidus a pornit împotriva celei mai puternice dintre toate, Iotapata, convins că va fi de-ajuns un atac prin surprindere, ca să-l cucerească repede. El spera să obțină astfel înalta prețuire a superiorilor săi, dar şi un serios avantaj pentru desfăşurarea campaniilor următoare: căci, o dată cucerită fortăreața cea mai puternică, toate celelalte oraşe se vor preda de frică. Dar speranța lui s-a dovedit cât se poate de amăgitoare; locuitorii Iotapatei aflaseră de înaintarea lui şi l-au întâmpinat înaintea oraşului; ei s-au năpustit în mare număr asupra romanilor, care nu se aşteptau la un asemenea atac, fiind dornici de luptă şi cu conştiința că trebuie să-şi apere patria amenințată, soțiile şi copiii lor; în acest fel şi-au pus pe fugă duşmanii în scurt timp. Aşadar ei au rănit mulți romani, au răpus însă doar şapte, deoarece aceştia nu s-au retras fără să păstreze ordinea deplină, aşa că s-au ales cu răni superficiale, întrucât trupurile lor erau apărate din toate părțile de armuri; în schimb iudeii, mai uşor înarmați, i-au împroşcat cu săgeți doar de la distanță, necutezând să lupte corp la corp cu nişte soldați înzestrați cu armament greu. De partea iudeilor s-au înregistrat trei morți şi vreo câțiva răniți. Placidus s-a convins că nu era în stare să ia cu asalt oraşul, luând-o la fugă.

2. Decis să năvălească el însuşi în Galileea, Vespasianus a plecat din Ptolemais, lăsându-şi oastea să mărşăluiască în ordinea îndeobşte adoptată de romani. A ordonat ca în față să meargă trupele auxiliare cu armament uşor împreună cu arcaşii, ca să respingă atacurile neprevăzute ale inamicului şi să cerceteze suspectele zone împădurite, acolo unde puteau fi întinse capcane. Venea apoi o parte a trupelor romane, înzestrate cu armament greu, pedestraşi şi călăreți

deopotrivă. Lor le urmau câte zece oameni din fiecare centurie care, pe lângă propriile bagaje, duceau cu ei şi sculele de măsurare a taberelor; veneau la rând pionierii care corectau cotiturile drumului mare, netezeau porţiunile greu de străbătut şi înlăturau tufişurile ce împiedicau înaintarea, pentru a cruța oastea de dificultățile unui parcurs istovitor. În urma lor soseau, după ordinul lui Vespasianus, propriile sale bagaje şi ale adjuncților, puse sub protecția unui mare număr de călăreți; după ei venea el însuşi, însoțit de elita pedestraşilor şi călăreților, precum şi de lăncierii săi. Lui li se alăturau călăraşii legionari, câte 120 de călăreți pentru fiecare legiune. Urmau apoi catârii care cărau helepolele şi celelalte maşini de asediu. Veneau în sfârşit comandanții legiunilor, prefecții de cohorte şi tribunii militari, escortați de soldați aleşi. La urmă erau purtate stindardele, în mijloc cu vulturul care la romani se află în fruntea tuturor legiunilor, fiindcă-i regele întregului neam de zburătoare şi cel mai puternic dintre ele; în fața romanilor, trecea drept simbolul împărăției şi prevestitorul victoriei lor asupra oricărui duşman împotriva căruia au pornit. Acestor obiecte sfinte[550] le urmau trompetiştii şi abia după aceea venea grosul armatei într-o coloană de câte şase rânduri strânse. Soldații erau însoțiți, după datină, de un centurion, care avea datoria să păstreze ordinea în timpul marşului. Alaiul slujitorilor pentru fiecare legiune venea după trupele de pedestraşi, ducând de dârlogi asinii şi vitele de povară încărcate cu bagajele soldaților. În spatele tuturor legiunilor mărşăluiau trupele de mercenari, veghind asupra siguranței acestora, ca un fel de ariergardă alcătuită din pedestraşi, soldați înzestrați cu armament greu şi o mulțime de călăreți.

3. Mărşăluind în această ordine, Vespasianus a ajuns cu trupele sale până la hotarele Galileei, unde şi-a instalat tabăra, temperând mai întâi războinicul avânt al soldaților săi; prin etalarea armatei sale, el urmărea să insufle groază duşmanilor şi totodată să-i dea răgazul de gândire pentru o

---

[550] Acvilele treceau drept divinități ale legiunilor romane şi se bucurau de cinstiri zeieşti (vezi mai departe, *Cartea a şasea.* Cap. VI, paragr. I şi Tacitus VI „An*nales. 1*1. 17 (n.t.).

eventuală schimbare de atitudine, făcând în acelaşi timp pregătirile pentru asaltul fortăreţei. Apariţia comandantului suprem i-a determinat într-adevăr pe toţi să vadă cu alţi ochi răscoala şi tuturora le-a vârât frica în oase. Căci trupele adunate în jurul lui Josephus, care îşi făcuseră tabăra nu departe de Sepphoris, lângă oraşul numit Garis, cum au primit vestea apropierii războiului, au luat-o la fugă, deşi nici nu apucaseră să se măsoare cu romanii, adică nici măcar înaintea luptei, ci chiar fără să-şi mai vadă la faţă adversarii. Rămas cu un mic grup de soldaţi în jurul său, dându-şi seama că, pe de-o parte, nu are oaste îndestulătoare ca să-şi întâmpine vrăjmaşii, pe de altă parte, recunoscând că iudeii aveau moralul scăzut şi că mulţi dintre ei ar fi fost bucuroşi să depună armele dacă ar fi câştigat încrederea duşmanului, Josephus s-a arătat foarte îngrijorat de soarta întregului război; până una alta, a hotărât să rămână cât mai departe de primejdie. Şi-a strâns oamenii care îi rămăseseră credincioşi şi, împreună cu ei, s-a refugiat la Tiberias.

CAPITOLUL VII

1. Vespasianus a pornit aşadar împotriva oraşului Gabara[551]. Şi l-a cucerit din primul asalt, deoarece fusese părăsit de bărbaţii în stare să lupte; când s-a văzut înăuntru, el a poruncit să fie ucişi toţi adulţii şi romanii n-au cruţat nici pe tineri, nici pe bătrâni, mânaţi de ura lor împotriva iudeilor, amintindu-şi de nelegiuirile comise de ei împotriva lui Cestius. El a dat pradă flăcărilor nu numai oraşul propiriu-zis, ci şi toate satele şi târgurile înconjurătoare; majoritatea lor erau pe de-a-ntregul părăsite, doar în unele mai rămăseseră locuitori, pe care i-a vândut ca sclavi.

2. În oraşul unde îşi căutase scăparea, Josephus a răspândit frică şi groază prin apariţia lui ca refugiat. Locuitorii din Tiberias erau convinşi că el n-ar *fi devenit* vreodată fugar dacă nu l-ar fi părăsit nădejdea în soarta războiului: în această privinţă, părerile lor n-au fost deloc greşite. Căci comandantul a întrezărit spre ce deznodământ înclină ursita iudeilor, şi a ştiut că singura lor salvare este să se abată din drumul pe care au pornit. El însuşi putea conta pe faptul că va obţine iertarea romanilor, dar prefera să moară de o sută de ori decât să-şi trădeze patria şi să facă de ruşine comanda care îi fusese încredinţată, aciuându-se la cei împotriva căruia fusese trimis să lupte. Ca atare, s-a decis să prezinte cu de-amănuntul, în scris, conducătorilor din Ierusalim adevărata stare a lucrurilor pentru ca nu cumva, printr-o exagerare a forţelor inamicului, să-şi atragă învinuirea de laşitate, şi nici, printr-o eventuală diminuare, să descurajeze pe cei ce se pregăteau să aleagă calea ispăşirii. Le cerea de asemeni că, de vor să ducă tratative cu duşmanul, să-i scrie numaidecât, iar în cazul în care optează, totuşi, pentru război, să-i şi trimită o oaste capabilă să se opună romanilor. Aştemând toate acestea în rândurile sale, el şi-a încredinţat scrisoarea unor soli, care au dus o degrabă la Ierusalim.

---

[551] Textul menţionează *Gadata,* totuşi, acest oraş, aşa cum bine remarcă Paret, nu se afla în drumul lui Vespasianus, astfel încât înlocuirea lui cu Gabara este pe deplin justificată (n.t.).

3. Ferm hotărât să distrugă Iotapata, căci aflase că acolo se refugiaseră cei mai mulți dintre vrăjmaşi şi că ea reprezenta temeinicul punct de sprijin al răzvrătiților, Vespasianus a trimis înainte nişte pedestraşi şi călăreți pentru a netezi drumul muntos şi stâncos, care putea fi parcurs cu greu de infanterie, fiind însă de-a dreptul impracticabil pentru cavalerie. În patru zile, soldații şi-au încheiat misiunea de pionieri, trasând un drum larg pentru oştire. În a cincea zi – cea de a 21-a lunii Artemision[552] – Josephus, plecat din Tiberias, a ajuns la timp în Iotapata, şi astfel a ridicat din nou moralul puternic zdruncinat al iudeilor. Un transfug i-a dat lui Vespasianus plăcuta veste a sosirii sale în Iotapata şi l-a sfătuit să mărşăluiască degrabă împotriva oraşului, prin a cărui cucerire va aduce în stăpânirea sa întreaga Iudee, dacă va reuşi să pună mâna pe Josephus. Comandantul suprem a primit această veste ca pe cel mai mare noroc al său şi a socotit drept un semn al providenței faptul că însuşi omul cel mai înțelept dintre duşmanii săi a venit singur să intre în cursa întinsă pentru el; Vespasianus i-a trimis numaidecât pe Placidus şi pe decurionul Aebutius, militar vestit pentru destoinicia şi vitejia sa, având la dispoziția lor 1.000 de călăreți, cu ordinul de a încercui oraşul, spre a-l împiedica pe Josephus să fugă pe-ascuns.

4. În ziua următoare a plecat la rândul său cu toate trupele spre Iotapata, unde a ajuns spre seară. El şi-a dus oastea în partea de miazănoapte a oraşului, la o depărtare de şapte stadii, pe o colină, unde şi-a instalat tabăra, astfel ca să fie cât mai bine văzută de duşmani, spre a-i înspăimânta în felul acesta; momentan, acest lucru i-a reuşit în aşa mare măsură încât niciun iudeu n-a mai cutezat să se arate în afara zidurilor. Obosiți cum erau după o zi întreagă de marş, romanii au renunțat din capul locului să atace de îndată oraşul; ei l-au înconjurat cu un dublu cerc de trupe de infanterie, întărit în afară cu un al treilea cerc de călăreți, spre a închide orice portiță de scăpare pentru iudei. Tocmai asta a făcut să crească curajul iudeilor, care nu se mai

---

[552] Adică 8 iunie 67 e.n. (n.e.)

puteau gândi la mântuirea lor prin fugă; căci nimic nu sporeşte cutezanța luptătorilor în război decât nevoia.

5. În ziua următoare, romanii au pornit atacul; la început, iudeii rămaşi în câmp liber şi instalați între timp într-o tabără situată în fața celei a romanilor, li s-au împotrivit cu îndârjire înaintea zidurilor.

Când însă Vespasianus le-a opus arcaşii şi prăştiaşii, şi întreaga mulțime a ostaşilor săi înzestrați cu arme de aruncat şi le-a dat frâu liber să tragă şi să arunce cu ce aveau la îndemână, el însuşi, împreună cu pedestrimea asaltând deopotrivă abrupta pantă, de unde zidul putea fi asediat cu uşurință – atunci Josephus s-a temut pentru soarta propriului oraş şi, împreună cu toate trupele iudeilor, a ieşit la rândul său să atace. În rânduri strânse, ei s-au năpustit asupra romanilor, pe care i-au alungat de lângă ziduri şi au dat numeroase dovezi de acțiuni vitejeşti şi curaj. Fireşte că pierderile pe care le-au suferit ei înşişi n-au fost mai mici decât cele pe care le-au pricinuit duşmanilor lor. Căci, în măsura în care ei erau mânați de disperarea de a se salva, şi romanii erau stimulați de teama de a nu se face de ruşine; şi, în vreme ce, de o parte, unii luptători îmbinau forța cu experiența războiului, de cealaltă parte, alții erau înarmați cu temeritatea zămislită de mânia lor. Lupta lor a durat o zi întreagă şi de-abia noaptea a izbutit să-i despartă; iudeii au rănit o mulțime de romani, omorând 13 dintre ei şi, la rândul lor, au avut 17 morți şi 600 de răniți.

6. În ziua următoare, ei au întreprins un nou atac şi s-au aruncat asupra romanilor, luptându-se cu o îndrăzneală şi mai mare, deoarece succesul peste aşteptări cu care se împotriviseră inamicului în ziua precedentă le ridicase mult elanul războinic. Dar şi ei au întâlnit o mai mare îndârjire la romani; căci ruşinea le ațâța vâlvătaia furiei, întrucât ei socoteau drept o înfrângere faptul că n-au obținut o victorie imediată. Până în a cincea zi şi-au reînnoit romanii asalturile lor neîntrerupte, însă şi contraatacurile apărătorilor din Iotapata şi luptele din preajma zidurilor deveneau tot mai crâncene; astfel, nici iudeii nu se temeau de forța duşmanului, nici romanii nu se lăsau descurajați de greutățile pe care le întâmpinau în cucerirea oraşului.

7. Iotapata este aşezată aproape în întregime pe o stâncă abruptă, şi înconjurată pretutindeni de prăpăstii atât de adânci încât oricine îşi aruncă privirile ca să le vadă fundul se simte cuprins de ameţeală; excepţie face doar latura de miazănoapte, singura accesibilă, ea fiind situată pe spinarea mai teşită a muntelui; de altfel, şi această parte a fost cuprinsă în fortificaţiile care încercuiesc oraşul, pentru ca duşmanul să nu poată cuceri piscul de munte înălţat deasupra lui. Cetatea este atât de bine ascunsă de munţii înconjurători încât nici nu poate fi zărită deloc mai înainte să dai de ea. În acest fel era trainic apărată Iotapata.

8. Vespasianus s-a ambiţionat să înfrunte natura potrivnică a locului şi cutezanţa cu care luptau iudeii; el a recunoscut că trebuie să continue cu şi mai mare ardoare asediul, chemându-şi comandanţii spre a se sfătui cu ei asupra desfăşurării atacurilor. Împreună au găsit de cuviinţă să înalţe în porţiunea accesibilă a zidului metereze de pământ; Vespasianus a trimis aşadar întreaga lui oaste să procure lemnul necesar şi, după ce au despădurit înălţimile din preajma oraşului, soldaţii au adus, împreună cu trunchiurile de copaci, şi o uriaşă grămadă de pietroaie. Spre a se feri de obiectele aruncate de pe creneluri, ei au întins deasupra unor pari nişte împletituri şi, la adăpostul lor, au lucrat la ridicarea valului de pământ, fără a suferi deloc sau în mică măsură pierderi datorate săgeţilor zvârlite de pe ziduri. Alţii făceau săpături pe înălţimile învecinate şi de acolo aduceau necontenit pământ camarazilor lor de la dig şi, împărţiţi astfel în trei grupe, niciunul nu stătea degeaba. La rândul lor, iudeii aruncau bucăţi mari de stâncă sau tot felul de proiectile deasupra acoperişurilor împletite[553] şi, chiar dacă nu le străpungeau, stârneau zgomote puternice, înspăimântând şi stânjenind munca lucrătorilor.

9. Atunci Vespasianus a poruncit să fie aşezate în cerc maşinile sale de asediu – în total, el dispunea de 160 de bucăţi – şi să se tragă cu ele asupra celor ce apărau zidurile.

---

[553] Ele reprezintă asemănări cu aşa-zisele *vinea,* nişte barăci militare, pe roţi sau tăvălugi, împletite din viţă de vie (după cum reiese şi din numele lor), pe care romanii le împingeau spre zidurile oraşelor asediate (n.e.).

În acelaşi timp, catapultele trimiteau lăncile lor, iar balistele azvârleau pietroaie cântărind câte un talant[554], împreună cu făclii aprinse şi o puzderie de suliţe, încât iudeii nu mai puteau să păşească pe ziduri, precum şi pe porţiunea din spatele lor, până unde ajungea tirul duşmanului. Căci o mulţime de arcaşi arabi, suliţaşi şi prăştiaşi trăgeau cu toţii în acelaşi timp cu maşinile de război. Dar apărătorii, împiedicaţi astfel să lupte de sus, n-au stat pe loc ci, împărţiţi în cete mici, la fel ca răufăcătorii, făceau incursiuni şi dărâmau acoperişurile protectoare ale soldaţilor ce lucrau la dig, lovind pe cei rămaşi astfel descoperiţi, iar acolo unde romanii se retrăgeau, împrăştiau pământul îngrămădit de ei şi dădeau foc stâlpilor şi împletiturilor din viţă de vie. Asta a durat până când Vespasianus şi-a dat seama că de vină erau golurile mari rămase între lucrările de asediu, oferind iudeilor prilejul să atace. El a îmbinat într-un singur tot acoperişurile protectoare, înfăptuind astfel o mai bună legătură a trupelor sale iar incursiunile iudeilor au fost curmate numaidecât.

10. Valul de pământ câştigase deja în înălţime şi aproape că atingea crenelurile iar Josephus, socotind că situaţia va deveni extrem de critică dacă nu va lua contramăsuri pentru salvarea oraşului, a chemat la el pe meşterii zidari să mai înalţe meterezul. Când aceştia i-au obiectat că, ţinând seama de neîntrerupta grindină de săgeţi duşmane, această lucrare nu va putea fi realizată, Josephus a născocit pentru siguranţa lor următoarea protecţie: el a poruncit să se împlânte în ziduri nişte stâlpi, între care să se întindă pieile proaspăt jupuite ale boilor înjunghiaţi, pentru ca, prin elasticitatea lor, acestea să oprească pietroaiele aruncate de baliste, iar celelalte obiecte azvârlite să alunece la vale, propria lor umezeală stingând aprinsele făclii trimise de aruncătoare. Toate acestea au fost instalate pentru constructori şi, sub această acoperire meşterii au putut lucra zi şi noapte nestingheriţi, şi au înălţat cu 20 de coţi zidul, înzestrându-l cu numeroase turnuri şi cu un parapet puternic. Construcţia a surpat întregul curaj al romanilor

---

[554] Cam o jumătate de chintal, greutatea diferind de la o cetate la alta (n.e.).

care se şi vedeau intraţi în oraş, ei rămânând uluiţi de iscusinţa lui Josephus, precum şi de perseverenţa apărătorilor oraşului.

11. Vespasianus era la rândul lui exasperat de izbutita stratagemă a lui Josephus şi de dârzenia asediaţilor din Iotapata; căci, îmbărbătaţi de înălţarea zidurilor lor, făceau iar incursiuni împotriva romanilor şi zi de zi, grupuri mici de iudei hărţuiau asediatorii: ei se pretau la tot felul de acte tâlhăreşti, jefuiau orice le venea la îndemână şi dădeau foc lucrărilor executate de asediatori; în cele din urmă, Vespasianus a poruncit trupelor sale să-şi curme atacurile şi a decis ca, în urma unui asediu îndelungat, să aducă oraşul în stăpânirea lui prin înfometare. El şi-a zis că apărătorii, fie că lipsiţi de cele necesare traiului, îi vor cere îndurare, fie că, ducându-şi ei împotrivirea până la capăt, el îi va lăsa să moară de foame. Vespasianus socotea aşadar că romanilor le va veni mai uşor ca, după o anumită pauză, să dezlănţuie un nou atac asupra duşmanilor sleiţi de puteri. De aceea a dat ordinul ca toate ieşirile din oraş să fie păzite cu străşnicie.

12. Cerealele şi celelalte alimente, cu excepţia sării, se aflau din belşug în interiorul cetăţii, numai apa lipsea, deoarece Iotapata nu avea niciun izvor, singura sursă pe care conta rămânând ploaia. Ori în ţinutul acela se întâplă ca, rareori, vara să cadă niscaiva stropi. Şi tocmai în acest anotimp a avut loc asediul, aşa că asediaţii au fost cuprinşi de o adâncă descurajare la gândul că vor trebui să rabde de sete, devenind atât de abătuţi de parcă apa s-ar fi terminat cu totul. Când a văzut că oraşul avea provizii din abundenţă şi că moralul luptătorilor era ridicat, Josephus, dornic să prelungească asediul cât mai mult peste aşteptările romanilor, a hotărât ca apa de băut să fie distribuită cu cumpătare. Această raţionalizare a părut locuitorilor mai greu de suportat decât lipsa propriu-zisă şi faptul că nu puteau să bea după voia lor le sporea şi mai mult pofta, începând chiar să lâncezească, de parcă se prăpădeau de-a binelea de sete. Această stare de lucruri n-a rămas ascunsă romanilor care, de pe înaltele lor poziţii, vedeau cum locuitorii se adunau într-un punct anume unde li se distribuia apă cu ţârâita. Într-acolo au şi tras asediatorii cu

catapultele lor, omorând o mulțime de iudei.

13. Vespasianus nădăjduia că în scurtă vreme cisternele se vor goli şi astfel asediații vor fi nevoiți să predea oraşul. Pentru a-i spulbera şi această speranță, Josephus a poruncit unui mare număr de locuitori să-şi umezească bine îmbrăcămintea pe care apoi s-o întindă peste parapete, pentru ca apa să se scurgă deodată de-a lungul întregului zid. Descurajarea şi confuzia au trecut de partea romanilor care vedeau cum iudeii iroseau atâta apă doar ca să-şi bată joc de ei, sfidând convingerea lor că nu mai aveau deloc apă de băut. Atunci comandantul suprem a renunțat la planul său de cucerire a oraşului prin înfometare şi a recurs din nou la forța armelor. De fapt chiar asta era şi dorința arzătoare a iudeilor: căci, ştiind că oraşul lor era sortit pieirii, preferau să fie ucişi în luptă decât să moară de foame şi de sete.

14. În afara acestui vicleşug războinic, Josephus s-a mai folosit de un altul, spre a-şi procura alimente din belşug. Printr-o râpă din partea de miazăzi a câmpiei, foarte greu de străbătut şi tocmai de aceea neglijată de gărzile romane, el a izbutit să strecoare soli spre a trimite scrisori către iudeii din afară, cu care voia să comunice, primind şi răspunsurile acestora; ba mai mult, el căpăta de la ei, din abundență, alimentele dispărute din oraşul împresurat. Îndeobşte el îşi instruise mesagerii să se furişeze pe lângă posturile de pază romane, acoperindu-şi spinarea cu piei de animale, astfel încât, dacă îi zărea cineva în întunericul nopții, să-i ia drept nişte dulăi. În cele din urmă, santinelele au descoperit şiretlicul, înconjurând râpa cu gărzi.

15. Devenit între timp conştient de faptul că de-acum înainte, oraşul nu va mai rezista multă vreme asediului, Josephus a dezbătut cu oamenii de vază din Iotapata, eventualitatea fugii sale căci, dacă ei mai rămânea acolo, salvarea lor va fi problematică. Dar locuitorii au prins de veste şi o mare mulțime s-a strâns în jurul lui, rugându-l stăruitor să nu-i lase în părăsire, fiindcă îl socoteau singurul lor sprijin. Dacă mai rămânea, oraşul mai avea nădejdea să scape, toți vor lupta cu dârzenie; iar dacă le este dat să încapă pe mâinile duşmanului, prezența lui va fi o mângâiere

pentru ei. I-au mai spus că nu i-ar sta bine nici să fugă din faţa vrăjmaşului, nici să-şi abandoneze prietenii, nici să părăsească oraşul ca pe o corabie asaltată de furtună, după ce s-a urcat pe puntea ei când marea era liniştită. El va pecetlui astfel soarta oraşului lor căci, în absenţa celui care le-a insuflat încredere în forţele lor, nimeni nu va mai cuteza să se opună duşmanului.

16. Fără a se lăsa să se întrevadă că era vorba de propria-i siguranţă, Josephus le-a spus că plecarea lui este spre binele lor; căci rămânerea lui în oraş nu le va mai fi de mare folos în cazul că vor fi salvaţi, în schimb dacă oraşul va cădea în mâinile duşmanului, atunci va pieri şi el fără rost; dar dacă va izbuti să iasă din încercuirea asediului, atunci le va fi de un real folos. Ar putea adică să adune cât mai repede cu putinţă pe galileenii din cătunele înconjurătoare şi romanii, siliţi să mute lupta în altă parte, ar lăsa în pace oraşul lor. El nu vedea cum rămânerea lui le-ar putea sluji în situaţia de faţă, decât doar ca să-i ataţe pe romani să înăspreasc asediul, căci ei puneau un preţ deosebit pe capturarea lui; dimpotrivă, cum ar afla de fuga lui, atacurile lor asupra oraşului ar slăbi de bună seamă în intensitate. El n-a reuşit, totuşi, să înduplece mulţimea, ci doar i-a stimulat zelul de a-l înconjura şi mai strâns: copiii şi bătrânii, femeile cu pruncii lor în braţe se aruncau cu lacrimi în ochi la picioarele lui, îi îmbrăţişau genunchii cu toţii şi cu adâncă amărăciune în glas îl implorau să rămână, spre a-şi împărţi soarta cu ei: nicidecum pentru că, pe cât se pare, îl invidiau că va scăpa teafăr, ci mânaţi de speranţele proprii; căci convingerea lor era că nimic rău nu li se poate întâmpla dacă Josephus rămânea în mijlocul lor.

17. Josephus a recunoscut că atâta vreme cât el se va supune, cererile locuitorilor din Iotapata vor rămâne simple rugăminţi, dar dacă aceştia vor să-i impună hotărârea cu forţa, atunci el se va simţi ca într-o temniţă. Pe de altă parte, dorinţa lui de a fugi s-a înclinat în faţa milei stârnite de insistenţele lor, aşa că s-a decis să rămână; făcându-şi o armă din deznădejdea întregului oraş, el şi-a zis: „Acum este momentul potrivit să înceapă lupta, când n-a mai rămas nicio speranţă de salvare; frumos este să-ţi jertfeşti viaţa pe

altarul gloriei şi printr-o ispravă vitejească să dăinuieşti în amintirea urmaşilor tăi!" A trecut apoi de la vorbe la fapte. Cu cei mai viteji luptători ai săi, a întreprins o incursiune la inamic, i-a împrăştiat gărzile, a răzbit până în tabăra romanilor, le-a rupt acoperişurile din piei de animale, la adă postul căruia meştereau soldații la valul de pământ, incendiind lucrările lor de asediu. El a repetat atacul în a doua şi a treia zi, precum şi în zilele şi nopțile următoare, fără să dea semne de oboseală.

18. Pe romani, aceste incursiuni îi punea la grea încercare întrucât le era ruşine să dea înapoi în fața iudeilor, iar dacă adversarii băteau în retragere, ei se dovedeau prea lenți în urmărirea lor din pricina armamentului greu; în schimb iudeii, după ce provocau de fiecare dată pierderi romanilor, se puteau retrage în oraş înainte de a suferi pierderi la rândul lor. De aceea Vespasianus a poruncit pedestraşilor săi înzestrați cu armament greu să evite ciocnirile cu iudeii şi să nu intre în luptă decât cu cei care îşi căutau singuri moartea; căci nimic nu încurajează mai abitir vitejia decât disperarea, dar zelul războinic al iudeilor se va potoli de la sine când vor pierde țelul pentru care luptă, aidoma focului rămas fără vreascuri. Demnitatea cerea ca romanii să cucerească victoria pe o cale cât mai sigură, fiindcă nu duceau acest război împinşi de nevoie, ci ca să-şi sporească măreția. De acum încolo, sarcina izgonirii iudeilor a fost lăsată doar în seama arcaşilor arabi şi a prăştiaşilor şi aruncătorilor de pietre sirieni, nici balistele nefiind lăsate să tânjească, iudeii au suferit atunci pierderi şi au fost nevoiți să se retragă; când însă ajungeau în imediata vecinătate a trupelor ce manevrau maşinile de asediu cu bătaie lungă, se năpusteau asupra romanilor, luptându-se cu dârzenie, fără să-şi cruțe trupul şi viața. Prin forțe proaspete aduse ca întărire, ambele tabere îşi puteau retrage, treptat, trupele istovite.

19. Tărăgănarea asediului şi frecventele incursiuni ale iudeilor i-au dat lui Vespasianus impresia că el ar fi cel asediat; cum însă malul de pământ se apropia în sfârşit de zidul cetății, el a decis să pună în acțiune berbecele. Aceasta este o bârnă nespus de lungă, asemănătoare unui catarg, fiind prevăzută la un capăt cu o solidă armătură de fier care

are forma unui cap de berbec, de unde i se trage şi numele. Dar tocmai la mijloc, ea este atârnată, la fel ca talgerul balanței, de o altă bârnă orizontală care se sprijină la ambele sale capete pe pari puternici. Un mare număr de bărbați voinici trag înapoi bârna, pe care apoi o împing cu forțe reunite înainte, izbind zidul cu creştetul ei metalic[555]. Niciun turn nu este atât de trainic, niciun zid nu este destul de gros încât, chiar dacă au făcut față primelor izbituri, să reziste repetatelor lovituri date de berbece. Cu ajutorul lui a încercat comandantul suprem al romanilor să cucerească prin forță oraşul mai repede, fiindcă orice prelungire a asediului îi aducea pagube iar iudeii nu se potoleau deloc. Romanii au adus catapultele şi celelalte maşini de război la o distanță convenabilă de zid, ca să-i lovească pe iudeii care, de pe creneluri, căutau să le zădărnicească lucrările de asediu, începând apoi să tragă; în acelaşi timp, au înaintat mult atât arcaşii cât şi prăştiaşii. Datorită acestor pregătiri, niciunul dintre apărători n-a mai cutezat să se urce pe metereze; ceilalți soldați romani au adus aproape berbecele, camuflat cu leasă de nuiele de salcie şi în partea superioară acoperit cu piei de animale, spre a ocroti maşina de asediu şi pe cei ce o mânuiau. Încă de la prima izbitură, zidul de apărare s-a şi cutremurat şi un puternic strigăt s-a înălțat din interiorul cetății, ca şi cum ea ar fi fost deja cucerită.

20. Când a văzut că, prin repetatele lovituri date tot în acelaşi loc, zidul urma să se prăbuşească în curând, Josephus a născocit un mijloc prin care o vreme a slăbit forța maşinii duşmane. El a poruncit soldaților să umple nişte saci cu pleavă şi să-i coboare până în locul unde zidul era mereu lovit de berbece, spre a abate de la țintă izbitura, slăbind-o prin mlădierea sacilor. Această stratagemă a adus romanilor o mare pierdere de timp, căci în locul spre care îşi îndreptau vrăjmaşii berbecele, acolo îi urmau şi iudeii cu sacii lor de pleavă manevrați de sus, contracarând izbiturile, astfel încât zidul nu avea de suferit de pe urma loviturilor primite. Asta a durat până când romanilor le-a venit ideea să fixeze la

---

555 Aretele sau berbecul acționa sub protecția unui acoperiş special (testudo arietaria) (n.t.).

capătul unor prăjini lungi nişte seceri cu ajutorul cărora au tăiat frânghiile sacilor. Aşa berbecele şi-a recăpătat randamentul său întreg iar zidul, proaspăt construit, a început să se clatine; ca atare, oamenii lui Josephus au fost siliți să recurgă, ca ultim mijloc de apărare, la foc. Culegând toate lemnele uscate pe care le-au găsit, au făcut incursiuni, împărțiți în trei cete, şi au incendiat maşinile de război, lesele din vița de vie şi construcțiile din lemn ale romanilor. Aceştia au făcut prea puțin ca să-şi salveze maşinile, căci iscusința iudeilor îi scosese din sărite şi, în pofida eforturilor lor de a le strânge, flăcările s-au dovedit mai iuți decât ei. Lemnul uscat, impregnat cu bitum, smoală şi sulf, împrăştia focul cu iuțeala gândului şi într-un singur ceas, toate lucrările de asediu, ridicate cu atâta trudă de romani, s-au preschimbat în scrum.

21. Cu acest prilej, dintre evrei s-a distins un bărbat despre care merită să vorbim şi să-i păstrăm o glorioasă amintire; era fiul lui Samaeus, se numea Eleazar, locul său de baştină fiind Saba[556] din Galileea. El a săltat un bolovan uriaş şi l-a zvârlit peste zid asupra berbecului cu atâta forță încât a rupt capul maşinăriei de război; coborând apoi repede, a luat de jos capul retezat, chiar din mijlocul duşmanilor, fără să se înfricoşeze câtuşi de puțin, şi l-a dus sus, pe zid. El s-a oferit drept țintă pentru toți vrăjmaşii şi, întrucât trupul său nu era ocrotit, l-au nimerit armele lor, străpuns fiind de cinci săgeți. Nu s-a sinchisit de nimic, ci s-a urcat pe meterez, stând drept, ca să-şi arate tuturor vitejia şi de-abia atunci, încovoiat de durerea pricinuită de rănile sale, s-a prăvălit de pe zid, strângând în brațe capul berbecului. În afara lui, cel mai mult s-au remarcat cei doi frați, Netiras şi Philippus din satul Ruma[557], de asemenea galileeni; ei s-au năpustit asupra soldaților din Legiunea a X-a şi i-au atacat cu atâta impetuozitate şi forță pe romani încât le-au spulberat rândurile, punându-i pe fugă pe toți cei ce le-au ieşit în cale.

---

556 Probabil Gaba, în preajma Carmelului, la hotarul dintre Galileea şi Samaria (n.e.).

557 Localitate situată între Iotapata şi Sepphoris (n.e.).

22. Pe urmele acestora a pornit Josephus, însoțit de ceilalți soldați, cu o mulțime de torțe aprinse în mâini, dând foc mașinilor de război, acoperișurilor din împletituri precum și lucrărilor de asediu ce aparțineau legiunilor a V-a și a X-a, după ce ele fugiseră deja; restul trupelor romane și-a acoperit în grabă mașinile de război și construcțiile lor din lemn. Dar spre seară romanii au pus iarăși în funcțiune berbecele, lăsându-l să bată în porțiunea din zid care mai primise loviturile sale. Iată însă că unii dintre apărătorii zidului a tras o săgeată care l-a nimerit pe Vespasianus în laba piciorului. Rana era superficială, deoarece distanța la care fusese țintită săgeata ei slăbise forța de pătrundere; totuși, această pățanie a stârnit o mare panică în rândurile romanilor, întrucât cei ce alcătuiau suita comandantului s-au speriat la vederea sângelui, vestea rănirii sale răspândindu-se iute în întreaga oștire. Soldații au părăsit cu hurta asediul și au fugit cuprinși de teamă și consternare spre generalul lor. Cel ce s-a preocupat înaintea tuturor de soarta tatălui său a fost Titus, astfel că trupele au fost mișcate, deopotrivă, atât de ataşamentul față de comandantul suprem cât și de îngrijorarea pe care o vedeau întipărită pe chipul fiului. Dar tatăl a împrăștiat lesne temerile fiului și a înlăturat neliniștile din rândurile oștirii sale; și-a reprimat durerea și s-a înfățișat cât a putut de repede celor ce tremuraseră pentru el; așa a sporit și mai mult avântul lor războinic împotriva iudeilor. Fiecare a fost gata să înfrunte fățiș vălmășagul bătăliei, vrând să devină răzbunătorul comandantului suprem și, după ce unul s-a înflăcărat pe celălalt prin strigăte de luptă, împreună au pornit să ia cu asalt zidurile de apărare.

23. În pofida faptului că, loviți de catapulte și de baliste, se prăbușeau unul după altul, oamenii lui Josephus nu se lăsau alungați de pe metereze, ci aruncau torțe, bucăți de fier și pietroaie asupra soldaților care, sub protecția leselor de viță de vie, făceau să înainteze berbecele. Deși nu obțineau nimic sau oricum, foarte puțin, ei îndurau necontenit pierderi, fiindcă erau văzuți de adversari, fără să-i vadă deloc la rândul lor. Prin lumina împrăștiată de torțele din mâinile lor, ei deveneau o țintă ideală pentru adversari, ca ziua-n

amiaza mare[558], în schimb, nu se puteau feri de proiectilele zvârlite asupra lor de maşinile de război, invizibile de la mare distanţă. Aruncătoarele de săgeţi şi catapultele cu forţa lor cumplită puteau secera mai multe vieţi dintr-odată, în vreme ce pietroaiele aruncate cu şuier asurzitor de baliste spărgeau crenelurile, rupând colţurile turnurilor. Căci nu exista nicio grupă de bărbaţi atât de zdravănă încât să nu fie culcată la pământ până la ultimul rând de puterea şi mărimea unei singure pietre. Forţa acestor maşini de război a fost dovedită de cele întâmplate în noaptea aceea: un bolovan care l-a lovit în plin pe un om din preajma lui Josephus, aflat pe zid, i-a retezat capul, zvârlindu-i tigva la o distanţă de trei stadii. O femeie gravidă care ieşise dis-de-dimineaţă din casa ei a fost izbită în burtă iar fătul, smuls din pântecele mamei şi aruncat la o depărtare de jumătate de stadiu: atât de teribilă era forţa balistelor. Dar şi mai înspăimântătoare erau zgomotele produse de maşinile propriu-zise precum şi şuierul proiectilelor în cădere. Unul după altul se prăvăleau de pe ziduri cei fără suflare, cu un bufnet surd, iar în interiorul caselor se înălţau cumplite strigăte de femei, întovărăşite de jalnicele gemete ale muribunzilor. Întregul zid, atât cât se desfăşura bătălia, era năclăit de sânge şi lesne te puteai urca pe mormanul de leşuri, până la metereze. Munţii din jur făceau ca ecourile zgomotelor să răsune şi mai înfiorător; nimic din ce putea fi mai îngrozitor pentru văz şi auz n-a lipsit din noaptea aceea. Mulţi dintre apărătorii iudei ai Iotapatei au avut parte de o moarte eroică, mulţi alţii au fost răniţi şi, datorită neîntreruptelor lovituri ale berbecelor, zidul de apărare a cedat în cele din urmă tocmai la straja dimineţii[559]. Mai înainte ca romanii să-şi instaleze scările lor de asalt, iudeii au acoperit spărtura cu trupurile şi armele lor strâns îngemănate, închipuind astfel un nou val de apărare.

24. Spre dimineaţă, după ce i-a dat un scurt răgaz, să se refacă de pe urma eforturilor din timpul nopţii, Vespasianus

---

[558] Era vorba de un atac nocturn (n.t.).

[559] La romani noaptea (de la şase seara până la şase dimineaţa) era împărţită în patru străji a câte trei ore. Straja dimineţii reprezenta aşadar ultima strajă a nopţii (n.t.).

şi-a adunat oastea, ca să ia cu asalt oraşul. Cu vădită intenţie de a-i alunga pe iudeii din dreptul breşei pe care o apărau, el a pus pe cei mai viteji călăreţi ai săi să descalece (de pe cai) şi să se aşeze pe trei şiruri în dreptul zidului deteriorat; ei erau în întregime acoperiţi de platoşe şi îşi ţineau lăncile cu vârful înainte pentru ca, atunci când scările de asalt vor fi agăţate de zid, să pătrundă cei dintâi în oraş; în spatele lor a pus cele mai bune trupe de pedestraşi, cavaleria rămasă fiind desfăşurată de jur-împrejurul zidului din dreptul munţilor, pentru ca niciun fugar să nu scape pe-ascuns în timpul asediului. Înapoia pedestrimii el şi-a postat arcaşii, cu ordinul de a fi gata de tragere, de asemeni prăştiaşii precum şi cei ce deserveau maşinile de război. Altora le-a poruncit să ridice scări şi în părţile nevătămate ale zidului de apărare, anume pentru a atrage în direcţia aceea o parte din apărătorii breşei de zid, cei rămaşi în dreptul ei urmând să fie siliţi printr-o ploaie de proiectile să se ferească din calea romanilor năvălitori.

25. Josephus a întrezărit acest plan şi a ordonat ca în zona unde zidul nu fusese deteriorat să fie plasaţi doar luptătorii obosiţi şi înaintaţi în vârstă, pornind de la presupunerea că acolo vor avea mai puţin de suferit. În schimb, în dreptul breşei, şi-a postat luptătorii cei mai vi-guroşi, punând în fruntea tuturor şase bărbaţi, printre care s-a numărat şi el prin tragere la sorţi, pentru a înfrunta primul primejdia. Le-a recomandat ca la strigătele de luptă ale legiunilor să-şi astupe urechile, spre a nu se înspăimânta, iar de puzderia suliţelor aruncate să se apere lăsându-se în genunchi şi acoperindu-şi capetele cu scuturile lor; de asemeni, să se retragă pentru scurt timp, până când arcaşii îşi vor fi golit tolbele lor. Dar de îndată ce vor fi întinse podurile de asalt[560] să se năpustească asupra romanilor şi să înainteze spre maşinile lor de asediu, ca să-l înfrunte pe duşman cu propriile lui unelte. Fiecare va trebui să lupte nu cu scopul de a-şi salva oraşul natal, ci cu gândul că trebuie deja să răzbune cucerirea acestuia; având mereu în faţa ochilor felul

---

[560] Aceste poduri erau întinse de pe unele turnuri de asalt, făcute din lemn şi aşezate pe nişte roţi sau valţuri mobile (n.t.).

cum vrăjmaşul va căsăpi moşnegii, copiii şi femeile cu o cruzime fără margini, atunci vor putea să-şi descarce de pe acum toată furia lor asupra creştetelor celor vinovaţi de asemenea nelegiuiri.

26. În acest chip şi-a împărţit Josephus oamenii în două grupe de apărători. Acea parte a locuitorilor fără ocupaţie, precum femeile şi copiii, şi-a văzut oraşul înconjurat de o triplă centură de trupe, căci gărzile care fuseseră puse mai înainte n-au fost prevăzute să ia parte la bătălie; mai departe ei au zărit duşmanii cu săbiile trase din teacă, în dreptul breşei din zidul de apărare, în vreme ce munţii din jurul oraşului sclipeau ticsiţi de armele şi de săgeţile arcaşilor arabi, gata să-şi ia zborul: la această privelişte, toţi au început să scoată strigăte, de parcă ar fi vrut să dea glas ultimului mare bocet al oraşului cucerit, iar nenorocirea ce-i pândea nu le mai stătea înainte, ci se şi împlinise aievea. Pentru ca femeile să nu slăbească războinicul avânt al luptătorilor prin vaietele lor înduioşătoare, Josephus a dat ordinul ca ele să fie închise în casă, sub aspra ameninţare că vor fi pedepsite dacă nu se vor potoli. Apoi el s-a deplasat la postul său din dreptul breşei, ales de soartă, fără să se mai sinchisească deloc de celelalte părţi ale zidului către care se îndreptau romanii cu scările lor, aşteptând cu multă înfrigurare dezlănţuirea ploii de săgeţi.

27. Dintr-odată goarnele tuturor legiunilor au început să trâmbiţeze, oştirea a scos şi ea un aprig strigăt de luptă şi, la un semn anume, de pretutindeni au pornit să zboare săgeţile, punând în umbră lumina soarelui. Oamenii lui Josephus, potrivit sfaturilor primite de la el, şi-au ocrotit urechile de strigătul de luptă şi deopotrivă trupurile de săgeţi şi, de îndată ce podurile de asalt au fost aruncate, iudeii s-au năpustit asupra romanilor mai înainte ca aceştia să păşească pe ele. În lupta corp la corp cu duşmanii care se străduiau să urce pe zid, ei au dat numeroase dovezi ale tăriei braţelor şi ale curajului lor sufletesc şi, într-o încăierare pe viaţă şi pe moarte, se sileau să nu rămână mai prejos de vrăjmaşii care, fără să fie la fel de expuşi primejdiei, se băteau atât de bărbăteşte. Nici nu se desprindeau de adversarul lor direct decât dacă mureau ei înşişi sau îi ucideau pe aceştia, dar în

vreme ce iudeii se istoveau într-o bătălie neîntreruptă, fără să poată avea parte de înlocuitori în prima linie, la romani, dimpotrivă, în locul luptătorilor epuizați, veneau întruna trupe odihnite, iar cetele celor respinşi de iudei erau suplinite repede de forțele proaspete, urcând pe zid în sus. Romanii se îmbărbătau unii pe alții prin strigăte, se strângeau om lângă om, apărați de scuturile lor îndreptate în sus, alcătuind coloane compacte, de nedespărțit şi astfel, din răsputeri, ca un singur trup, împingeau înapoi pe iudei, încât erau aproape gata să escaladeze zidul.

28. În această clipă de grea cumpănă, Josephus s-a lăsat călăuzit de nevoie, *căci* ea devine o minunată sfătuitoare de câte ori deznădejdea stimulează spiritul născocitor: el a dat ordin să se toarne ulei încins asupra scuturilor strânse ca o carapace. Ca şi cum ar fi fost pregătiți din vreme, mulți oameni de-ai săi au putut să facă rost repede de aşa ceva în cantități mari şi din mai multe părți deodată l-au turnat peste romani, aruncând până şi oale încinse, cu ulei care clocotea. Acest prilej a provocat romanilor cumplite arsuri şi le-a destrămat ordinea de luptă; cuprinşi de dureri groaznice, ei se prăvăleau buimăciți de pe ziduri. Căci cu o mare uşurință, uleiul încins se prelingea pe sub armurile lor, pe întregul trup, din creştet şi până-n tălpi, şi le pârlea carnea ca o vâlvătaie, fiindcă, prin natura sa, uleiul se încinge repede şi, din pricina grăsimii pe care o conține, se răceşte foarte încet. Închingați în armurile şi căştile lor, soldații nu se puteau descotorosi de pălălaia uleiului, săreau în sus, se încovoiau de dureri şi se prăvăleau de pe podurile de asalt. Cei care, gata de fugă, se întorceau spre camarazii lor, erau împinşi de aceştia iarăşi înainte, fiind lesne doborâți de iudeii care îi loveau din spate.

29. Dar tocmai cum iudeii nu-şi pierduseră judecata limpede, la fel de puțin scăzuse şi combativitatea romanilor în greul impas în care se aflau; deşi vedeau cumplitele chinuri îndurate de cei ce fuseseră opăriți de uleiul încins, ei exercitau o presiune şi mai mare asupra celor ce-l turnau peste ei, fiecare învinuind pe cel din fața lui că-l împiedica să se încleştеze din răsputeri. În schimb iudeii, pentru a stânjeni înaintarea romanilor, au recurs la al doilea vicleşug,

adică au luat fân grecesc[561] proaspăt fiert spre a-l împrăştia pe scândurile podurilor de asalt, încât soldaţii duşmani alunecau şi îşi pierdeau echilibrul. Nici cei ce se retrăgeau, nici cei ce înaintau nu erau în stare să se ţină pe picioarele lor, ci căzeau pe spate de pe scările de asediu şi erau călcaţi în picioare; mulţi alţii erau azvârliţi de sus pe malul de pământ, unde erau străpunşi de săgeţile iudeilor. Căci, datorită faptului că romanii căzeau de-a valma, iudeii se vedeau scăpaţi de lupta corp la corp şi de mâinile lor devenite libere puteau să tragă cu arcurile. Când comandantul suprem a văzut că în cursul atacului oştenii lui au suferit pierderi grele, spre seară le-a poruncit să se retragă. Un însemnat număr dintre ei au căzut în luptă şi mult mai mulţi au fost cei răniţi; la rândul lor, asediaţii din Iotapata au pierdut şase oameni şi vreo 300 de răniţi au fost transportaţi în interiorul cetăţii. Această bătălie a avut loc în cea de a 20-a zi a lunii Daesius[562].

30. Vespasianus a căutat să-şi încurajeze oştenii abătuţi după insuccesul repurtat de ei, când a văzut însă că nu încurajări aşteptau ei, ci prilejul potrivit pentru noi fapte vitejeşti, a dat ordin ca meterezul de pământ să fie înălţat şi să se construiască trei turnuri înalte de 50 de picioare fiecare, căptuşite de jur-împrejur cu fier, ca să câştige în stabilitate prin propria lor greutate şi să nu fie nimicite de flăcări. El le-a instalat pe valul de pământ şi le-a înzestrat cu suliţaşi şi arcaşi, prevăzându-le şi cu catapulte uşoare, ca şi cu prăştiaşii cei mai voinici; fără să fie văzuţi de nimeni, datorită înălţimii turnurilor, precum şi a parapetelor, aceştia puteau să-i nimerească pe duşmanii de pe ziduri, pe care îi distingeau perfect. Ultimii nu se puteau feri lesne de proiectilele venite de sus şi nici să se apere de adversarul lor nevăzut; când asediaţii şi-au dat seama că, datorită înălţimii lor, obiectele zvârlite cu mâna de-abia dacă ajungeau până la turnuri, care, din pricina învelişului lor de fier nici nu luau

---

561 Semințele acestei plante (Trigonella foenum graecum l), fierte în apă, dădeau un terci foarte lipicios şi cleios (n.t.).

562 Data de 8 iulie 67 (e.n.) Schinduful supranumit „fânul grecesc” înflorea în iunie sau iulie, corespunzând lunii Daesius (n.e.).

foc, ei s-au retras pe lângă zidul de apărare, mărginindu-se să facă incursiuni împotriva celor ce se pregăteau de atacul final. În felul acesta, locuitorii din Iotapata opuneau rezistență, cu toate că, zi de zi, mulți dintre ei erau uciși, fără să pricinuiască dușmanului pierderi importante, mulțumiți că-i țineau pe loc cu prețul înfruntării unor mari primejdii.

31. În zilele acelea, Vespasianus l-a trimis pe comandantul Legiunii a X-a, Traianus[563], împreună cu 1.000 de călăreți și 2000 de pedestrași, împotriva unui oraș învecinat cu Iotapata, care se numea Iapha[564] și se răzvrătise: el se lăsase ademenit de rezistența neobișnuit de lungă a apărătorilor Iotapatei. Traianus s-a aflat în fața unui oraș greu de cucerit care, pe lângă faptul că natura îi hărăzise o poziție puternică, era înconjurat de un dublu zid de apărare. El a văzut locuitorii ieșind din oraș, gata să-l înfrunte și a pornit împotriva lor. Aceștia au opus o scurtă rezistență, apoi au rupt-o la fugă. Împreună cu trupele romane, Traianus i-a ținut din scurt pe fugari până la primul zid, pătrunzând înăuntru o dată cu aceștia. Dar când locuitorii din Iapha și-au căutat refugiul după al doilea zid, propriii lor concetățeni le-au zăvorât porțile în fața lor, temându-se să nu pătrundă și romanii. Firește că Dumnezeu a fost cel care i-a lăsat pe galileeni să cadă pradă romanilor făcând ca tuturor luptătorilor destoinici ai cetății să le taie retragerea înșișiși compatrioților lor, spre a-și găsi moartea prin sabia dușmanilor ahtiați de omoruri. În vreme ce se înghesuiau de-a valma în fața porților, strigând pe nume santinelele, ei au fost răpuși în pofida rugilor pe care le rosteau stârnitor. Prima incintă le-a fost închisă de dușmani, cea de a doua, de propriii concetățeni; strâns îngrămădiți între cele două ziduri, mulți au pierit străpunși de săbiile camarazilor, mulți răzbiți de sabia lor, cei mai numeroși fiind căsăpiți de romani, întrucât n-au avut curajul să li se împotrivească. Căci pe lângă groaza pe care le-o inspirau romanii, faptul că înșișiși compatrioții lor i-au trădat, le-au prăbușit încrederea în ei. În timp ce mureau, acopereau cu blesteme nu pe romani, ci pe

---

563 Tatăl viitorului împărat roman (n.t.).

564 Oraș situat la 15 km de Iotapata și la 3 km de Nazareth (n.e.).

cei de acelaşi neam – până ce toţi, în număr de 12.000, au fost măcelăriţi. Acum Traianus era convins că oraşul fusese golit de războinici sau, dacă mai rămăseseră întâmplător câţiva, aceia, după părerea lui, nu vor mai întreprinde nimic, de frică. Dornic să lase cucerirea oraşului în seama comandantului, el a trimis soli la Vespasianus, cu rugămintea de a-l aduce pe fiul său Titus, ca să desăvârşească el victoria. Bănuind că acolo mai era de îndeplinit o treabă grea, şi-a trimis feciorul cu o oaste de 500 de călăreţi şi o mie de pedestraşi. În marş forţat, Titus a ajuns în faţa oraşului, desfăşurându-şi trupele în linie de bătaie. I-a încredinţat lui Traianus aripa stângă, iar pe cea dreaptă şi-a păstrat-o pentru el: astfel şi-a dus oastea la asediul oraşului. Când soldaţii au proptit de zid scările de asalt în toate părţile, galileenii au opus o scurtă rezistenţă, părăsind apoi meterezele; oamenii lui Titus au trecut repede dincolo de ele şi au pus stăpânire pe oraş. În interiorul oraşului, ei au avut totuşi de dus o luptă crâncenă împotriva iudeilor care se regrupaseră. Bărbaţii în stare să lupte s-au aruncat asupra romanilor pe străzile înguste, pe când femeile aruncau de pe acoperişuri tot ce le venea la îndemână în capul duşmanului. Luptele cu arma în mână au durat vreo şase ore, dar după exterminarea războinicilor experimentaţi, restul populaţiei a fost măcelărită, parte sub cerul liber, parte în interiorul caselor, tinerii laolaltă cu bătrânii. Din rândul bărbaţilor n-a mai rămas nimeni viu, în afara pruncilor care, alături de femei, au fost duşi în sclavie. Numărul celor morţi fie în oraş, fie în luptele anterioare s-a ridicat la cifra de 15.000, cel al prizonierilor fiind de 2230. Această nenorocire s-a abătut asupra galileenilor în a 25-a zi a lunii Daesius[565].

32. Nici măcar samaritenii n-au fost ocoliţi de nenorociri; ei se strânseseră pe muntele numit Garizim, care trecea în ochii lor drept sfânt şi acolo au rămas pe loc, dar adunarea şi ţelurile lor aveau un caracter războinic. Nefericitele păţanii ale vecinilor nu izbutiseră să-i cuminţească şi, fără să cugete temeinic la succesele romanilor, pe de o parte, şi la propria

[565] La 13 iulie 67 e.n. (n.e.).

lor slăbiciune, pe de altă parte, au început să se frământe, aşteptând cu înfrigurare prilejul de a se răzvrăti. Vespasianus a decis să preîntâmpine tulburările lor şi să le zădărnicească strădaniile; ce-i drept, întreaga Samarie era presărată de garnizoane dar marea mulțime a celor strânşi laolaltă şi reuniunea lor ofereau motive de îngrijorare. De aceea, a trimis împotriva samaritenilor pe Cerealius, comandantul Legiunii a V-a, cu 600 de călăreți şi 3.000 de pedestraşi. Lui Cerealius i s-a părut prea riscant să urce pe munte şi să intre în luptă cu un duşman aşa de numeros, ocupând o poziție dominantă; deci s-a mărginit până una alta să înconjoare cu trupele sale poalele muntelui şi să țină toată ziua duşmanul sub observație. Spre nenorocul tuturor, samaritenii duceau lipsă de apă tocmai când bântuia o arşiță cumplită, căci era în toiul verii şi mulțimea nu se aprovizionase cu cele necesare traiului. Astfel că în aceeaşi zi, unii au murit de sete şi mulți alții, preferând să ajungă sclavi decât să moară, au dezertat la romani. Când a aflat că cei ce persistau să rămână împreună erau cu totul epuizați de lipsuri, Cerealius s-a urcat pe munte şi, cu oastea lui, i-a înconjurat pe duşmani; mai întâi le-a cerut să ducă tratative: le-a făgăduit că le *cruță* viața şi le garantează securitatea dacă depun armele. Dar întrucât samaritenii n-au cedat, el s-a năpustit asupra lor şi i-a ucis pe toți, numărând 11600 de oameni. Întâmplarea a avut loc în cea de a 27-a zi a lunii Daesius[566]. Această năpastă s-a abătut peste samariteni.

33. Între timp însă, locuitorii din Iotapata, întrecând toate aşteptările, făceau față spaimelor asediului, dar în a 47-a zi, valul de pământ al romanilor a depăşit înălțimea zidului de apărare. În aceeaşi zi, un dezertor i-a dezvăluit lui Vespasianus că apărătorii sunt puțini la număr şi foarte slăbiți şi că, epuizați de nesomn şi de lupte neîntrerupte. N-ar mai fi în stare să facă față unui nou asalt; ei ar putea fi cuceriți şi prin viclenie, dacă cineva s-ar gândi să recurgă la aşa ceva. Căci în timpul străjii ultime[567], când soldații cred

---

[566] Era 15 iulie 67 e.n. (n.e.).

[567] Cea din zorii zilei. *Vechiul Testament* menționează doar trei străji nocturne, față de cele patru ale romanilor, la care se referă textul (n.e.).

că se pot întrema liniştiţi după truda din timpul zilei şi îndeobşte cei osteniţi cad în somnul adânc al dimineţii, iar santinelele dorm în picioare, atunci ar fi indicat să dea atacul romanii, după spusele sale. Vespasianus n-a acordat prea mare încredere dezertorului, căci el ştia că iudeii erau credincioşi unii altora şi că se sinchiseau prea puţin de pedepsele corporale. Astfel de curând un om oarecare din Iotapata, ce ajunsese prizonier, rezistase tuturor torturilor la care fusese supus şi nici măcar ameninţat cu focul să vorbească, n-a vrut să divulge duşmanului situaţia din interiorul oraşului, atunci când l-au crucificat luând în derâdere chinurile morţii. Dar credibilitatea vorbelor a asigurat şi verosimilitatea dezertorului, ceea ce l-a făcut pe Vespasianus să creadă că, poate, el rostea adevărul; pe de altă parte eventuala lui viclenie nu putea să aducă pagube mari romanilor. Aşadar, a poruncit ca prizonierul să fie pus sub pază strictă, iar oastea să facă cuvenitele pregătiri pentru luarea cu asalt a oraşului.

34. La ora stabilită, romanii s-au apropiat de oraş într-o liniştе deplină. Primii s-au aruncat pe zid Titus şi tribunul militar Domitius Sabinus, precum şi câţiva oşteni din Legiunile a V-a şi a X-a. După ce au ucis santinelele, au pătruns în oraş; pe urmele lor au păşit tribunalul militar cu numele de Sextus Calvarius şi Placidus, împreună cu soldaţii de sub comanda lor. Citadela fusese deja luată, duşmanul umbla deja prin mijlocul oraşului, se luminase de ziuă şi asediaţii încă nu ştiau că Iotapata era ocupată. Cei mai mulţi zăceau doborâţi de oboseală şi privirile celor ce de-abia se deşteptaseră erau acoperite de o pâclă năpădindu-le tocmai atunci oraşul. De-abia după ce întreaga oaste răzbise înlăuntrul zidurilor, s-au trezit şi locuitorii, dar numai pentru a-şi da seama de nenorocirea lor, ca şi pentru a se convinge prin mortalele lovituri ale săbiilor duşmane că oraşul lor fusese cucerit. Cu amintirea proaspătă a caznelor îndurate de ei în decursul asediului, romanii n-au cunoscut ce-i mila sau cruţarea, ci au gonit de-a valma poporul din cetate spre poalele muntelui, masacrându-l în întregime. Locul impropriu în care au nimerit i-a privat până şi pe cei în stare să lupte de posibilitatea de a se apăra; înghesuiţi în străzile

înguste şi lunecând pe povârnişul abrupt, ei au fost scoşi din vălmăşagul luptei care se rostogolea din cetate spre vale. Situaţia fără ieşire i-a împins pe mulţi dintre cei mai căliţi oameni ai lui Josephus să-şi pună capăt zilelor cu mâinile lor. Dându-şi seama că nu pot pricinui niciun rău romanilor, ca să nu fie capturaţi de aceştia, s-au adunat în extremitatea de jos a oraşului, unde s-au sinucis.

35. Soldaţii din corpul de gardă care, de îndată ce s-a văzut că oraşul fusese ocupat, au reuşit să fugă imediat, s-au urcat într-un turn din partea de miazănoapte a oraşului, unde au rezistat câtăva vreme; dar, când s-au văzut încercuiţi de mulţimea duşmanilor, au căutat să ducă cu ei tratative – oricum tardive – şi, cu un calm deplin, şi-au întins ceafa să fie înjunghiaţi. Romanii s-ar fi putut lăuda că încheierea asediului nu i-a costat nicio picătură de sânge dacă unul dintre ei n-ar fi pierit la ocuparea oraşului: era centurionul Antonius, care a murit printr-un vicleşug. Unul dintre iudeii refugiaţi într-o peşteră – şi mulţi alţii se aflau acolo – l-a implorat pe Antonius să-i întindă mâna dreaptă, drept semn de chezăşie că-i cruţă viaţa şi pentru a-l ajuta să iasă la suprafaţă. Fără să ia măsuri de precauţie, centurionul i-a întins mâna, dar acela i-a luat-o înainte, împlântându-i de jos lancia în vintre, astfel că romanul a murit pe loc.

36. În aceeaşi zi, romanii au ucis doar pe cei de care au dat cu ochii; în zilele următoare, ei au scotocit ascunzişurile subterane şi i-au urmărit pe cei ascunşi în coridoare şi peşteri; nimeni n-a fost cruţat, indiferent de vârstă, cu excepţia pruncilor şi a femeilor. Au fost luaţi 1200 de prizonieri, iar numărul total al celor căzuţi la cucerirea oraşului ca şi în luptele premergătoare s-a ridicat la 40.000. Vespasianus a ordonat ca oraşul să fie distrus şi toate fortificaţiile incendiate. Astfel a căzut Iotapata în al 13-lea an al domniei lui Nero, la Luna nouă a lui Panemos[568].

---

[568] La 20 iulie 67 e.n. (n.e.).

CAPITOLUL VIII

1. Apoi romanii s-au apucat să-l caute pe Josephus, pe de o parte deoarece erau porniți împotriva lui, pe de altă parte deoarece comandantul lor suprem ținea cu orice preț să pună mâna pe el, socotind capturarea lui ca un fapt hotărâtor pentru desfăşurarea ulterioară a războiului; în acest scop, ei au cercetat pretutindeni cadavrele şi pe cei descoperiți în ascunzători. Dar în timpul cuceririi oraşului, cu oarecare sprijin dumnezeesc, Josephus a reuşit să se strecoare prin mijlocul duşmanilor, afundându-se într-o cisternă adâncă, alături de care era o peşteră spațioasă, tăinuită privirii celor de sus. El a dat peste 40 de bărbați de vază ascunşi acolo, având cu ei provizii suficiente pentru câteva zile. În timpul zilei rămânea în ascunzătoare, întrucât duşmanii ocupaseră toate împrejurimile, în schimb noaptea ieşea afară, ca să găsească drumul pe unde ar putea să fugă, cercetând poziția străjilor romane. Deoarece totul de jur-împrejur era păzit cu străşnicie, tocmai ca să nu fugă, iar prezența lui n-ar fi rămas neobservată, el se cobora iarăşi în peşteră. Două zile s-a ascuns Josephus acolo, dar în a treia zi, a fost denunțat de o femeie care stătuse în peşteră, împreună cu el, fiind apoi capturată. Numaidecât Vespasianus a trimis doi tribuni, pe Paulinus[569] şi Gallicanus, cu ordinul de a-i garanta siguranța şi de a-i cere lui Josephus să părăsească de bunăvoie peştera.

2. De îndată ce au ajuns la fața locului, amândoi i-au transmis ordinul şi l-au asigurat că nu i se va întâmpla nimic, fără a reuşi însă să-l înduplece. Ceea ce, nu fără temei, îl putea îngrijora, era pedeapsa mare, pe deplin meritată de omul care pricinuise romanilor atâtea pagube şi nu privea caracterul purtătorilor de tratative, blândețea lor fiindu-i bine cunoscută. Aşadar Josephus s-a temut că ei au venit să-l scoată prin ademeniri în vederea execuției lui; până la urmă, Vespasianus i-a trimis drept al treilea mesager al

---

[569] M. Valerius Paulinus, menționat de Tacitus *(Istorii,* III, 43), prietenul lui Vespasianus, care îl va numi guvernatorul Galiei Narbonensis în anul 69 e.n. (n.e.).

său pe tribunul Nicanor, pe care Josephus îl cunoştea de mult, şi-l privea cu încredere. Cum a sosit acolo, el i-a relatat că, prin firea lor, romanii au o comportare blândă faţă de cei pe care i-au luat prizonieri, arătând apoi că, datorită vitejiei de care a dat dovadă, Josephus este mai mult admirat decât detestat de către comandanţii romani; de altfel, generalul lor nu urmăreşte să se răzbune, căci în orice caz, el este în măsură să facă asta chiar dacă dânsul s-ar împotrivi să iasă din ascunzătoare, ci s-a hotărât să-i cruţe viaţa fiindcă este un bărbat viteaz. Tribunul a mai adăugat că Vespasianus nu i-a trimis un prieten de nădejde, ca să-i întindă o capcană şi să folosească cel mai frumos dintre sentimente – prietenia – drept pavăză a celei mai josnice fapte; trădarea. Oricum, el însuşi n-ar fi acceptat vreodată misiunea de a-şi înşela prietenul.

3. Deoarece Josephus se arăta şovăitor chiar şi faţă de Nicanor, soldaţii împinşi de mânie s-au repezit să năpădească peştera cu fum. I-a oprit la timp comandantul lor, întrucât ţinea nespus de mult ca omul să ajungă teafăr în mâinile sale. Pe când Nicanor stăruia în rugăminţile sale şi Josephus auzea ameninţările cetei ostile lui, el şi-a reamintit de visele nocturne prin care Dumnezeu îi dezvăluise nenorocirile de care sunt pândiţi iudeii, precum şi viitoarea soartă a împăraţilor Romei. Josephus se pricepea să tălmăcească visele, era în stare să interpreteze divinele semne lipsite anume de limpezime, cunoscând temeinic profeţiile din Cărţile Sfinte, de vreme ce era preot el însuşi şi se trăgea din tagma preoţească. Tocmai în acel ceas în care el era cufundat în revelaţiile divine şi în minte i se perindau înfricoşătoarele imagini ale viselor avute de curând, Josephus a rostit în sinea lui următoarea rugă adresată lui Dumnezeu: „Deoarece Tu ai hotărât să nimiceşti poporul iudeu, creat de Tine, lăsând întregul noroc să treacă de partea romanilor şi ai încredinţat sufletului meu misiunea prezicerii viitorului, eu întind de bunăvoie mâna romanilor şi rămân în viaţă. Te iau însă chezaş că fac acest pas nu ca trădător, ci ca slujitor al Tău!”

4. După această rugă, el a făcut demersul să se predea lui Nicanor. Când însă iudeii, aflaţi în aceeaşi ascunzătoare, au

observat că Josephus cedează la insistențele romanilor, s-au strâns roată în preajma lui şi i-au spus cu glas tare: „Din răr unchi vor ofta, într-adevăr, strămoşeştile noastre legi şi în jos îşi va pleca ochii Dumnezeu, cel ce a creat sufletele iudeilor, sădind în ele disprețul față de moarte, îndrăgeşti atât de mult viața, Josephus, încât te învoieşti să vezi lumina soarelui ca sclav? Cât de repede ai dat uitării ceea ce ai fost! Câți oameni ai îndemnat să se jertfească pentru libertate? Minciună curată a fost faima vitejiei tale, minciună goală s-a dovedit chibzuința ta, dacă crezi că se cade să nădăjduieşti o salvare venită de la cei împotriva cărora ai luptat cu atâta dârzenie. Este oare o dovadă de bărbăție să primeşti din mâna lor grațierea, în măsura în care ea pare asigurată? Iar dacă norocul romanilor te-a copleşit într-atât încât ai uitat cu desăvârşire de tine însuți, trebuie să ne îngrijim noi înşine de renumele patriei noastre! Îți punem la dispoziție sabia şi brațul propriu: mori de bunăvoie şi atunci o faci ca general al iudeilor; mori fără voia ta, şi atunci o faci ca trădător!” La rostirea acestor vorbe, ei şi-au scos din teacă săbiile împotriva lui şi l-au amenințat că-l vor străpunge dacă se va preda romanilor.

5. Fiindcă s-a temut de atacul lor şi a socotit drept o trădare a misiunii încredințate de Dumnezeu moartea provocată de învinuirile aduse, Josephus, încolțit de nevoie, a început să-i combată prin argumente filosofice. El le-a zis următoarele: „Dragii mei, de ce țineți atât de mult să ne ucidem între noi? De ce vreți să separați elementele unite prin cele mai prieteneşti legături – trupul şi sufletul? zice-se că am devenit alt om. Dar aceasta o ştiu romanii cel mai bine. E frumos să mori în luptă, dar după datinile războiului, adică răpus de mâna învingătorului. Dacă fug cumva de sabia romanilor, atunci merit *într-adevăr* să mor de propria mea sabie şi de propria mea mână. Dar dacă acestora le vine ideea să cruțe viața unui duşman, oare nu se cade să aplicăm această idee şi în favoarea noastră? Ar fi o prostie să ne pricinuim ceea ce noi ne străduim, de fapt, să evităm în lupta cu ei. «E frumos să mori pentru libertate» – o spun şi eu – dar cu condiția să lupți şi să te răpună mâna celui care vrea să ți-o răpească. Numai că acum ei nici nu pornesc

împotriva noastră, nici nu vor să ne curme zilele. Laş este cel ce nu se îndură să moară când n-are încotro, dar, în aceeaşi măsură, şi cel ce-şi doreşte sfârşitul când nu e neapărată nevoie. Ce anume ne reţine să urcăm sus şi să ne predăm romanilor? Nu cumva moartea? Ceea ce frica noastră de duşman ne face să aşteptăm din partea acestuia vreţi oare să ne provocăm inevitabil noi înşine? «Nicidecum, noi ne temem de sclavie» – va spune un altul. Ca şi cum noi am fi acum, într-adevăr, liberi! «Este o dovadă de mărinimie să te sinucizi», va susţine un al doilea. Nu, dimpotrivă, e fapta cea mai josnică, aşa cum mi se pare deosebit de laş cârmaciul care, de bunăvoie, îşi cufundă corabia de teama furtunii, încă înainte de izbucnirea ei. Ba mai mult: sinuciderea este cu desăvârşire străină naturii comune a tuturor făpturilor şi o lipsă de pietate faţă de Dumnezeu, creatorul nostru. În rândul animalelor nu afli niciunul care să-şi caute moartea cu premeditare ori să şi-o provoace singur. Căci există o strictă lege a naturii pentru toţi: dorinţa de a trăi; tocmai de aceea, noi îi socotim duşmani pe toţi cei ce caută făţiş să ne ia viaţa şi îi pedepsim pe cei ce o fac pe ascuns. Credeţi oare că Dumnezeu nu se va mânia dacă vede că darul Său este nesocotit? Căci de la El am primit viaţa noastră şi tot lui trebuie să-i încredinţăm şi sfârşitul propriei existenţe. Fiindcă, de fapt, noi toţi avem nişte trupuri muritoare, alcătuite dintr-o materie trecătoare, în schimb sufletul este nemuritor şi sălăşluieşte ca o parte a Dumnezeirii sădită în corpul nostru. Dacă cineva iroseşte un bun care i-a fost dat în păstrare sau îl administrează anapoda, atunci acela este considerat drept un scelerat şi un necredincios; dacă însă cineva îndepărtează din trupul său un bun pe care i l-a încredinţat Dumnezeu, îşi închipuie cumva el că se va putea ascunde de ochii celui pe care l-a jignit? Aşijderi, se socoteşte cât se poate de îndreptăţită pedepsirea sclavilor evadaţi chiar dacă ei au fugit de nişte stăpâni răi; atunci nouă cum de nu ne pare un păcat faptul că fugim de Dumnezeu, cel mai bun stăpân al nostru? Oare n-aţi aflat şi voi că cei ce părăsesc viaţa după legea naturii şi-şi achită astfel datoria pe care o aveau faţă de Dumnezeu, atunci când Dăruitorul vrea să ia înapoi ceea ce a oferit temporar – aceia se bucură de o glorie

eternă şi de o îndelungată dăinuire a vetrei şi a neamului lor? Curate rămân sufletele acestora şi supuse şi astfel ocupă cele mai sfinte locuri ale Cerului de unde, în decursul veacurilor, ei se pot întoarce iarăşi în veşmântul altor trupuri[570]. În schimb cei a căror ucigaşă nebunie le-a îndreptat mâinile împotriva lor înşile îşi văd sufletele ajungând în cel mai întunecos cotlon al lumii subpământene[571], iar Dumnezeu, Părintele lor, revarsă asupra urmaşilor acestora pedeapsa pentru nelegiuirile strămoşilor. De aceea Dumnezeu urăşte această crimă, care este aspru sancționată şi de legiuitorii cei mai înțelepți[572]: la noi este datina ca sinucigaşii să zacă neîngropați până la asfințitul soarelui, cu toate că socotim ca o datorie a noastră să ne înmormântăm până şi duşmanii ucişi. Alte popoare dispun ca să se taie mâna dreaptă unor asemenea morți[573], întrucât s-a arătat atât de duşmănoasă cu propriu-i trup, convingerea lor fiind că înstrăinarea dintre corp şi suflet trebuie să-şi găsească expresia şi în raportul dintre mână şi corp. De aceea, dragi prieteni, bine-ar fi ca gândirea noastră să se împace cu dreptatea şi la omeneştile noastre nenorociri să nu mai adăugăm şi lipsa de pietate față de propriul Creator. Aşadar dacă ni se oferă prilejul să scăpăm cu viață, să ne folosim de el, căci nu ne vom înjosi astfel în fața celor care s-au putut convinge de vitejia noastră dovedită prin atâtea fapte de arme. Dacă tot ne-aşteaptă moartea, drept este ca ea să ne fie adusă de mâna învingătorilor. Eu nu voi trece de partea oştirii duşmane ca să mă trădez pe mine însumi, altfel aş fi mai nătâng decât dezertorii care fug de duşmani doar ca să-şi salveze viața, pe când asta ar însemna pentru mine o pieire sigură, propria mea pieire. Îmi doresc din toată inima să cad victimă unei capcane întinse de romani; dacă, în pofida promisiunilor

---

570 Metempsihoza era o caracteristică a doctrinei farizeilor, înfățişată de Josephus mai înainte (vezi *Cartea a doua,* cap. VIII, paragr. 4) (n.e.).

571 Hades, Infernul elin, împărăția sumbră a morților (n.e.).

572 În scrierile mozaice, potrivit cunoştințelor noastre de până azi, nu întâlnim nicăieri o asemenea dispoziție (n.t.). Platon a condamnat aspru sinuciderea în descrierile sale *(Legile,* 9, 873) (n.e.).

573 Oratorul grec Eschine atestă acest obicei la atenieni *(împotriva lui Ctesiphon,* 244) (n.e.).

făcute, ei mă vor executa, atunci voi muri împăcat, căci perfidia dovedită prin minciunile lor mă va consola mai mult decât biruința însăşi!"[574]

6. Multe argumente asemănătoare a adus Josephus pentru a-şi îndupleca tovarăşii să renunțe la sinuciderea colectivă. Dar în disperarea lor adâncă, ei au rămas cu desăvârşire surzi, căci erau de multă vreme sortiți morții. De aceea păreau atât de îndârjiți împotriva lui şi din toate părțile l-au asaltat cu săbiile trase, acuzându-l de laşitate şi, aparent, fiecare se arăta gata să-l străpungă pe loc. Unuia i-a spus pe nume, la altul s-a uitat cu privirea de general, a prins brațul drept al celui de al treilea, pe cel de al patrulea l-a dezarmat prin rugăminți; răscolit de cele mai felurite sentimente, în împresurarea lui, Josephus a abătut de la ceafa lui toate săbiile lor întocmai ca o sălbăticiune încolțită întorcându-se mereu împotriva celui care s-a apropiat prea mult de ea. Întrucât chiar şi în extrema-i descumpănire, aceştia mai stimau încă în el pe comandantul lor, brațele li s-au înțepenit, săbiile le-au alunecat din mâini şi mulți dintre cei ce-şi trăseseră spada împotriva lui, şi-au vârât-o în teacă de bunăvoie.

7. Chiar şi în această situație grea, Josephus n-a fost lipsit de spirit inventiv, ci şi-a lăsat salvarea în seama protecției lui Dumnezeu, riscându-şi viața printr-un joc şi a zis următoarele: „Deoarece am luat ferma hotărâre de a muri, ei bine, să tragem la sorți ordinea în care unul dă lovitura de grație celuilalt: sorții vor decide cine va pieri de mâna celui ce urmează la rând el însuşi; astfel sorocul ne va veni la toți, fără ca vreunul să fie nevoit să se sinucidă. Ar fi nedrept ca, după moartea tovarăşilor săi, ultimul să se răzgândească, salvându-şi viața". prin această propunere el a recăpătat încrederea lor şi, când i-a convins pe ceilalți, a participat el însuşi la tragerea la sorți. Cel ce-a ieşit la sorți se expunea docil sabiei următorului, întrucât şi generalul lor urma să moară curând, mai dulce decât viața părându-li-se moartea împreună cu Josephus. Ultimul a rămas Josephus împreună

---

574 O completare necesară: Deoarece aşa romanii ar comite o faptă pentru care mânia lui Dumnezeu se va abate asupra lor (n.r.).

cu un altul: s-ar zice că la mijloc a fost o pură întâmplare sau pronia divină[575]. Spre a nu fi condamnat prin tragerea la sorți şi spre a nu-şi mânji nici mâna cu sângele unui compatriot, în cazul când ar fi rămas ultimul supraviețuitor, el şi-a convins tovarăşul să rămână în viață, dându-şi cuvântul de onoare.

8. După ce Josephus a scăpat teafăr din războiul dus atât cu romanii cât şi cu prietenii săi, el a fost condus de Nicanor la Vespasianus. Toți romanii s-au strâns grămadă, ca să-l privească în ochi şi din mulțimea care se înbulzea în jurul generalului se înălța o zarvă cu tonuri diferite: unii nu-şi ascundeau bucuria că fusese prins, alții rosteau vorbe amenințătoare la adresa lui şi mulți îşi croiau drum cu coatele, ca să-l vadă de-aproape. Cei aflați departe cereau prin strigăte pedepsirea duşmanului, cei aflați la mică distanță însă erau mişcați, amintindu-şi de faptele sale de arme şi de-a dreptul speriați de rapida răsturnare a destinului. Dintre comandanți, nu era niciunul care, chiar dacă mai înainte fusese pornit împotriva lui, să nu se înduioşeze la vederea lui. Mai presus de toți, Titus se arăta impresionat de tăria sufletească a lui Josephus în fața nenorocirilor, compătimindu-l totodată şi pentru tinerețea lui[576]. Când el îşi rememora vitejia cu care luptase până deunăzi, iar acum încăpuse pe mâna vrăjmaşilor săi, gândurile lui zburau la atotputernicia sorții, la surprinzătoarea schimbare a norocului în război, precum şi la deplina nestatornicie a treburilor omeneşti. Încă de-atunci el i-a determinat şi pe majoritatea celorlalți să împărtăşească aceleaşi sentimente şi aceeaşi milă pentru Josephus; mai presus de toate, insistentele lui intervenții pe lângă tatăl său au fost hotărâtoare pentru salvarea prizonierului. Fireşte că Vespasianus a poruncit ca el să fie pus sub o pază strictă, anunțând că intenționa să-l trimită neîntârziat lui Nero.

9. Când a aflat de hotărârea lui, Josephus i-a transmis că-i

---

[575] Mai degrabă se poate presupune că a fost o înşelăciune a lui Josephus (vezi introducerea la traducerea mea din *Antichitățile iudaice* (n.t.).

[576] Amândoi erau cam de aceeaşi vârstă, Josephus fiind născut în 37, Titus în 41 e.n. (n.e.).

cere o întrevedere între patru ochi, Vespasianus a poruncit tuturor celor de față să plece, cu excepția fiului său şi a doi prieteni. Josephus i-a spus atunci următoarele: „Tu crezi, o, Vespasianus, că în persoana lui Josephus n-ai pus mâna decât pe un simplu prizonier, dar eu vin la tine ca un vestitor al unor evenimente importante. Căci dacă n-aş fi fost trimis la tine de Dumnezeu, aş fi ştiut ce anume prevede legea iudeilor şi cum se cuvine să moară un comandant suprem. Vrei să mă expediezi lui Nero? De ce oare? Urmaşii lui Nero se vor mai menține multă vreme până când va începe domnia ta[577]? Nicidecum, ci tu, Vespasianus, vei deveni Caesar şi suveran absolut, tu, împreună cu acest fiu al tău! Pune-mă acum în lanțuri şi mai sigure, şi păstrează-mă doar pentru tine; căci nu vei fi doar stăpânul meu, o Caesar, ci vei domni asupra Pământului, Mării şi a întregului neam omenesc! Te rog însă să-mi întăreşti paza, ca să mă poți pedepsi în cazul când te vei convinge că am tratat cu uşurință cuvântul lui Dumnezeu!" Se pare că, la început, Vespasianus n-a dat crezare vorbelor sale, luându-le drept un vicleşug al lui Josephus prin care încerca să-şi salveze viața[578]; puțin câte puțin, el a fost ispitit să creadă că Dumnezeu însuşi îi insufla aspirațiile spre domnie şi-i prevestea prin anumite semne[579] că va obține sceptrul imperial. Faptul că profețiile lui Josephus s-au adeverit şi în alte ocazii l-a putut constata şi Vespasianus: căci unul dintre prietenii care fusese de față la convorbirea tainică nu şi-a putut ascunde mirarea că Josephus n-a prevestit locuitorilor Iotapatei cucerirea oraşului lor, nici lui însuşi că va fi luat prizonier; aşadar

---

577 După sinuciderea lui Nero (9 iunie 68 e.n.), Galba, Otho şi Vitellius au cucerit treptat tronul vacant, fără să se poată menține pe el, până când Vespasianus, proclamat împărat de legiunile din Orient, a întemeiat dinastia Flaviilor (69-96 e.n. (n.e.).

578 Vezi Suetonius, *Vespasianus,* 5: „Et unus ex nobilibus captivis Josephus, cum conjiceretur în vincula, constantissime asseveravit fore ut ab eodem brevi solveretur, verum iam imperatore" (n.t.). Josephus a susținut stăruitor că va fi curând eliberat din lanțuri de Vespasianus, ca împărat (n.e.).

579 Vezi Tacitus, *istorii,* II, 78 (n.t.). Istoricul roman se referă la semne interpretate de Seleucus (astrolog) şi de un preot sirian (n.e.).

toate nu erau decât vorbe goale ale unui om zbătându-se să înlăture mânia furtunii gata să se abată asupra lui. La acestea, Josephus a răspuns că, de fapt, el şi prezisese locuitorilor Iotapatei că vor cădea în mâinile duşmanilor după 47 de zile şi că el însuşi va fi prins viu. După ce a verificat pe-ascuns, în rândurile prizonierilor de război, afirmaţiile sale şi a aflat că ele erau adevărate, Vespasianus a început să dea tot mai mult crezare profeţiilor privitoare la propria lui persoană. Fără să renunţe însă la paznicii temniţei şi la cătuşele puse lui Josephus, el i-a dăruit totuşi veşminte scumpe şi obiecte preţioase, aplicându-i în continuare un tratament prietenos şi plin de respect. În cea mai mare măsură, lui Titus trebuia să-i mulţumească Josephus pentru strădaniile sale în această privinţă.

CAPITOLUL IX

1. În a patra zi a lunii Panemos[580], Vespasianus şi-a adus oastea la Ptolemais şi de acolo a pornit spre Caesarea de pe ţărmul mării, unul dintre cele mai mari oraşe ale Iudeii, populat în majoritate de greci. Locuitorii au întâmpinat oastea şi pe generalul ei cu tot felul de aclamaţii, urări de bine şi dovezi de prietenie, atât din simpatia lor faţă de romani, cât mai ales din ura lor faţă de învinşii acestora. Tocmai de aceea cereau cu glas tare aspra pedepsire a lui Josephus. Dar Vespasianus n-a dat curs cererii care venea din partea unei mulţimi fără niciun discernământ, păstrând tăcerea. Două din cele trei legiuni ale sale le-a lăsat ca să ierneze la Caesarea, iar Legiunea a XV-a a încartiruit-o la Scythopolis, ca să nu împovăreze oraşul cu întreaga lui oaste. Situată la şes şi în preajma mării, Caesarea are parte în timpul iernii de un soare plăcut, pe cât de dogoritor este el în timpul verii.

2. Între timp iudeii izgoniţi de răscoală din oraşele lor şi care reuşiseră să fugă din localităţile distruse s-au adunat într-o mulţime deloc lipsită de însemnătate, reconstituind cetatea Ioppe, recent devastată de Cestius, ca să aibă un punct de sprijin al lor. Deoarece nu se puteau hazarda spre interiorul ţării, devenit nesigur din pricina duşmanilor, ei au luat hotărârea să se îndrepte spre mare. Construindu-şi un mare număr de corăbii piratereşti, au jefuit vasele care cutreierau maritimul drum dintre Siria, Fenicia şi Egipt, astfel încât navigaţia în apele acelea a fost cu desăvârşire înăbuşită. Când a auzit de raitele întreprinse de ei, Vespasianus a trimis pedestraşi şi călăreţi spre Ioppe, care au pătruns noaptea în oraş, fiindcă era lăsat de izbelişte. Locuitorii observaseră, fireşte, din vreme atacul îndreptat împotriva lor dar, alungaţi de frică, au renunţat să mai opună rezistenţă romanilor, căutându-şi refugiul pe corăbiile lor, unde au şi înnoptat în afara razei de bătaie a armelor.

3. Ioppe nu are un liman natural, căci coasta care o

---

[580] La 23 iulie 67 e.n. (n.e.).

mărgineşte este povârnită şi în întregime oablă; numai la cele două capete ale sale se mai inconvoaie puţin spre interior; chiar şi acestea sunt alcătuite din faleze abrupte şi din stânci care înaintează spre mare: acolo ţi se arată şi astăzi urmele cătuşelor Andromedei[581], fapt care dovedeşte vechimea legendei sale. Vântul de miazănoapte asediază frontal ţărmul şi clădeşte peste stâncile alăturate talazuri înalte încât oprirea în radă este mai primejdioasă decât popasul în largul mării. Aceasta era rada unde ancoraseră locuitorii din Ioppe în hulă, când spre dimineaţă s-a dezlănţuit o furtună pe care corăbierii localnici o numesc „Neagra Vântoaie de miazănoapte". Ea a sfărâmat pe loc unele corăbii care s-au ciocnit între ele, pe altele le-a zdrobit de stânci; multe altele, care în pofida brizanţilor căutau să răzbească în larg, căci cei de pe puntea lor se temeau de coasta stâncoasă şi de duşmanii care îi pândeau acolo, au fost înghiţite de enormele talazuri. Nu exista niciun loc spre care să fugă, nicio scăpare dacă rămâneai pe loc; urgia furtunii îi alunga de pe mare, iar romanii împiedicau întoarcerea lor în oraş. Se auzeau puternice strigăte când corăbiile se izbeau una de alta şi un vacarm înfiorător se producea când ele se sfărâmau. Din această mulţime, unii au murit înghiţiţi de valuri, alţii au fost prinşi de sfărămăturile corăbiilor lor; câţiva însă şi-au curmat singuri viaţa cu sabia, crezând că vor pieri astfel mai uşor aşa decât prin înec. În schimb, cei mai mulţi au fost aruncaţi de talazuri încolo şi încoace, apoi zdrobiţi de pereţii de stâncă, încât marea se înroşise de sânge iar ţărmul se acoperise de cadavre. Cel ce era adus la mal încă în viaţă cădea victimă romanilor postaţi acolo. Numărul cadavrelor aruncate de mare la ţărm s-a ridicat la 4200. Romanii au făcut una cu pământul oraşul care a ajuns în stăpânirea lor fără nicio luptă.

4. Aşadar, într-un scurt răstimp, oraşul Ioppe a fost cucerit pentru a doua oară de romani[582]. Pentru a-i împiedica

---

581 Silit de supuşii săi să-şi sacrifice fiica unui monstru marin, regele etiopian Cepheus a înlănţuit-o pe Andromeda de stâncile acelea, prinţesa fiind salvată de eroul argian Perseus, care a luat-o de soţie (n.e.).
582 Vezi *Cartea a doua,* cap. XVIII, paragr. 10 (n.t.).

pe piraţi să se cuibărească iarăşi acolo, Vespasianus a înjghebat în citadelă o tabără militară alcătuită din călăreţi, lăsând şi un număr mic de pedestraşi; în vreme ce primii rămâneau pe loc, ca să păzească tabăra, călăreţii aveau misiunea să jefuiască împrejurimile şi să distrugă satele şi orăşelele din vecinătatea Ioppei. Conform ordinului primit, soldaţii au cutreierat ţinutul pe care l-au prădat zilnic, preschimbându-l pe de-a-ntregul într-un pustiu.

5; Când vestea despre soarta pe care a avut-o Iotapata a ajuns şi la Ierusalim, mai întâi cei mai mulţi n-au vrut s-o creadă şi fiindcă nenorocirea era prea mare, şi fiindcă niciunul dintre cei ce-o împrăştiau nu fusese martor ocular. Căci nu a existat niciun sol care să aducă de la faţa locului ştirea, ci numai zvonul cuceririi oraşului, răspândindu-se de la sine cu fireasca închinare de a întuneca orice întâmplare. Puţin câte puţin, de la o localitate la alta şi-a croit drum adevărul care s-a ridicat mai presus de toate îndoielile; fireşte că la cele care avuseseră loc aievea s-au adăugat şi întâmplări inventate. Astfel s-a spus că o dată cu cucerirea oraşului şi-a pierdut viaţa şi Josephus. Această veste a umplut Ierusalimul de o jale copleşitoare. Pe când în fiecare casă şi în sânul familiilor erau bocite doar neamurile care îşi aflaseră sfârşitul la Iotapata, doliul purtat după Josephus a căpătat un caracter public; unii plângeau foştii oaspeţi, alţii rudele apropiate, alţii prietenii, dar pe Josephus îl deplângeau cu toţii, aşa că vreme de 30 de zile jelania n-a contenit. Drept acompaniatori pentru cântecele lor de jale, foarte mulţi au fost cei ce au tocmit flautişti[583].

6. Dar după ce, o dată cu scurgerea vremii, adevărul a ieşit la lumină şi s-a aflat cum s-au petrecut lucrurile la Iotapata, s-a dovedit că ştirea despre dispariţia lui Josephus era o născocire. Când s-a ştiut că el trăieşte, că se află în mâinile romanilor şi că generalii acestora îi aplicau un tratament de care îndeobşte nu se bucură niciun prizonier de război, atunci mânia *împotriva* celui rămas *în* viaţă n-a fost deloc mai prejos decât simpatia cu care l-au cinstit pe când îl credeau mort. Unii îl învinuiau de laşitate, alţii de trădare şi

---

583 Vezi Matei, IX, 23 (n.t.).

întregul oraş era plin de indignare şi de ocări la adresa lui. Iudeii erau tot mai porniţi împotriva loviturilor primite, iar eşecurile le sporea şi mai mult înverşunarea. Nenorocirea care îndeamnă îndeobşte pe oamenii chibzuiţi să se gândească la siguranţa proprie, pentru a preveni repetarea unui necaz asemănător, i-a îmboldit pe ei spre noi năpaste; sfârşitul unei încercări grele n-a însemnat altceva decât începutul alteia. Tot mai mult creştea înverşunarea iudeilor împotriva romanilor, întrucât credeau că în felul acesta se răzbunau pe Josephus. Asemenea tulburări puseseră stăpânire pe locuitorii din Ierusalim.

7. Vespasianus dorea să viziteze regatul lui Agrippa; aşadar regele l-a invitat la el pentru ca să-l primească cu tot fastul bogat al curţii sale pe comandantul suprem împreună cu oastea lui şi, totodată, pentru că spera să-şi consolideze cu ajutorul romanilor tronul său primejduit. De aceea, generalul a pornit din Caesarea-pe-mare, mărşăluind spre Caesarea denumită şi Philippi[584]. Acolo a acordat trupelor sale, pentru refacere, un răgaz de 20 de zile, el însuşi luând parte la ospeţe şi aducând jertfe de mulţumire lui Dumnezeu, pentru succesele obţinute. Când însă a primit vestea că în Tiberias izbucnise o răscoală şi că Tarichea dădea semne vădite de nesupunere – ambele făcând parte din regatul lui Agrippa – Vespasianus a socotit că se ivise prilejul potrivit să pornească într-o nouă expediţie, mai întâi pentru că era hotărât să-i zdrobească pe iudei în toate localităţile unde aceştia se răzvrăteau, mai apoi, pentru că în felul acesta aducea mulţumiri regelui pentru ospitalitatea acordată, silind cele două oraşe să i se supună din nou. El l-a trimis în acest scop pe fiul său Titus la Caesarea-pe-mare, ca să ia oastea staţionată acolo şi s-o conducă la Skythopolis, cel mai mare oraş din Decapolis, învecinat cu Tiberias. Într-acolo s-a dus şi el, spre a se întâlni cu fiul său; de aici Vespasianus a

---

584 Se pare că Neronias, nume pe care Agrippa l-a dat oraşului, potrivit *Antichităţilor iudaice,* XX, 9, 4, n-a prea fost folosit (n.t.). Întemeiat de Philippus şi împodobit de Herodes cu un templu al lui Pan, oraşul fusese lărgit de Agrippa II, dar numele de Neronias n-a dăinuit, fiind preferat cel de Caesarea panias (n.e.).

mărşăluit cu trei legiuni şi la vreo 30 de stadii depărtare de Tiberias, şi-a instalat tabăra într-un loc anume ales, spre a fi cât mai bine văzut de răzvrătiţi. Numele locului era Sennabris[585]. Apoi l-a trimis pe decurionul Valerianus însoţit de 50 de călăreţi, cu o solie de pace către locuitorii oraşului, ca să-i readucă la supuşenie. Căci Vespasianus aflase prin zvonuri că populaţia avea intenţii paşnice dar că ea era asuprită de o ceată ahtiată după război. Valerianus a înaintat călare până în preajma zidului Tiberiadei, a coborât de pe cal şi a cerut călăreţilor care îl însoţeau să descalece la rândul lor, ca să nu dea impresia că sunt puşi pe harţă. Dar mai înainte ca el să ia cuvântul, s-au năpustit asupra lui cei mai îndârjiţi dintre rebeli, având arme asupra lor; în fruntea lor se afla un anume Iesus, fiul lui Tupha[586], căpetenia întregii liote de jefuitori, Valerianus avea convingerea că nu se cade să se angajeze în luptă fără ordinul dat de generalul său, chiar şi în cazul când victoria sa ar fi sigură; în afară de asta, i s-a părut primejdios să se lase târât într-o încăierare cu adversari mulţi, puşi pe fapte mari, pâlcul lui fiind mai mic şi prea sumar înarmat pentru atac. L-a descumpănit deopotrivă şi neaşteptata îndrăzneală a iudeilor; aşa că a aluat-o la fugă pe jos şi alţi 5 călăreţi şi-au abandonat la rândul lor caii. Aceştia au fost aduşi în oraş de către ciracii lui Iesus cu strigăte de bucurie, de parcă ar fi capturat animalele într-o luptă deschisă, nu printr-o viclenie.

8. Temându-se de urmările acestei peripeţii, bătrânii şi oamenii cei mai de vază ai oraşului s-au dus mai mult alergând în tabăra romanilor. După ce l-au câştigat pe rege de partea lor, au căzut în genunchi înaintea lui Vespasianus, rugându-l să nu-i trateze cu dispreţ şi să nu îngăduie ca un oraş întreg să aibă de pătimit din pricina unor smintiţi, puţini la număr. Se cuvine ca el să cruţe populaţia care a fost mereu de bună-credinţă faţă de romani, iar pedeapsa s-o primească doar instigatorii la răscoală, numai iscoditoarea lor veghe de până acuma împiedicându-i să înceapă mai

---

585 Localitate situată la 8 km de Tiberias (n.e.).

586 În autobiografia lui Josephus, el se numeşte Sapphias sau Saphitas (n.e.).

demult tratativele de pace. Oricât de supărat pe întregul oraş era comandantul suprem pentru răpirea cailor, el a dat satisfacție rugăminților lor, mai ales când a văzut că Agrippa părea îngrijorat de soarta cetățenilor din Tiberias. După ce solii au obținut astfel solemnul legământal iertării locuitorilor, cei din liota lui Iesus, simțind că rămânerea în Tiberias nu mai prezenta nicio siguranță, au fugit la Tarichea. În ziua următoare, Vespasianus l-a trimis înainte pe Traianus cu câțiva călăreți spre un vârf de munte, dominând oraşul, ca să se cerceteze dacă şi poporul, în întregimea lui, are gânduri de pace. Când a constatat că acesta împărtăşeşte aceleaşi sentimente paşnice ca şi solii care imploraseră iertarea, el şi-a adus armata mai aproape. Locuitorii i-au deschis porțile oraşului, l-au întâmpinat cu aclamații şi l-au proclamat salvatorul şi binefăcătorul lor. Întrucât armata era stâjenită de faptul că porțile erau prea înguste, fiind silită să se înghesuie, Vespasianus a dat porunca să se dărâme o parte a zidului de miazăzi şi a lărgit astfel trecerea. Dar el a interzis trupelor să se dedea la orice fel de jaf sau silnicie pentru a da satisfacție regelui şi tot datorită lui a cruțat şi zidurile de apărare, Agrippa punându-se chezaş pentru deplina fidelitate a locuitorilor în viitor. Astfel Vespasianus a readus sub stăpânirea regelui oraşul care a avut foarte mult de suferit de pe urma răzvrătirii sale.

CAPITOLUL X

1. Apoi Vespasianus a plecat mai departe şi între Tiberias şi Tarichea şi-a instalat tabăra pe care a înzestrat-o cu întărituri puternice, prevăzând că aici peripeţiile războiului vor dura mai mult. Căci tot şuvoiul răzvrătiţilor se scursese la Tarichea, întrucât ei se bizuiau pe fortificaţiile oraşului, ca şi pe lacul pe care localnicii îl numeau Gennesar. Situat ca şi Tiberias la poalele unui munte, oraşul fusese bine fortificat de Josephus pretutindeni până la partea scăldată de apele lacului, fireşte, nu atât de mult ca Tiberias. Căci el construise zidul împrejmuitor al ultimului oraş la începutul rebeliunii împotriva romanilor, când îi stăteau la dispoziţie, din plin, şi fonduri băneşti, şi atributele puterii; în schimb, Tarichea nu beneficiase decât de rămăşiţele zelului său ambiţios. De aceea, locuitorii aveau la îndemână, pe suprafaţa lacului, bărci, gata pregătite, spre a se refugia în ele în eventualitatea unei înfrângeri pe uscat. Ei erau înarmaţi şi pentru o luptă navală, dacă li se oferea cumva prilejul. Fără să se sperie nici de mulţimea, nici de ordinea exemplară a duşmanilor, în vreme ce romanii erau ocupaţi cu întărirea taberei lor, cei din ceata lui Iesus au făcut o incursiune şi de la primul atac au împrăştiat pe constructorii întăriturilor, dărâmând o mică parte a lucrărilor acestora, şi s-au retras scutiţi de pierderi de-abia când au văzut că soldaţii cu armament greu se pregăteau să pornească împotriva lor. Romanii şi-au urmărit duşmanii şi i-au silit să se urce în bărcile lor. Aceştia s-au retras spre mijlocul lacului până la distanţa de la care mai puteau să tragă în inamic, şi-au aruncat ancorele şi, adunându-şi bărcile laolaltă, în strânsă formaţiune de luptă, se pregăteau de o bătălie navală cu adversarii lor de pe uscat. Între timp Vespasianus, auzind că o mare mulţime de iudei se adunase în câmpia din faţa oraşului, şi-a trimis propriul fiu împotriva lor, cu 600 de călăreţi dintre cei mai buni, puşi sub comanda lui.

2. Când şi-au dat seama că numărul duşmanilor crescuse îngrozitor, Titus şi-a vestit părintele că are nevoie de o sporire a efectivelor sale. El s-a convins că majoritatea călăreţilor era dispusă să atace înainte de sosirea întăririlor, dar că ceilalţi

erau îngrijorați în sinea lor de superioritatea numerică a iudeilor şi, ca atare, s-a ridicat în aşa fel ca să poată fi auzit bine de pretutindeni, rostind aceste vorbe: „Romani! Chiar de la începutul cuvântării mele, mi se pare folositor să vă reamintesc obârşia voastră, ca să ştiți cine sunteți voi şi împotriva cui urmează să luptăm. De forța brațului nostru n-a scăpat până acum niciun popor din lumea întreagă, numai iudeii – trebuie s-o spun asta spre cinstea lor – în pofida repetatelor înfrângeri nu s-au dat bătuți niciodată. Ar fi de-a dreptul umilitor ca noi să dăm semne de oboseală în mijlocul succeselor noastre, în vreme ce ei îşi înfruntă nenorocirile rămânând în picioare. Mă bucur că pe chipurile voastre se citeşte limpede buna dispoziție şi râvna de a porni la luptă, mă tem, totuşi, ca mulțimea duşmanilor noştri să nu ne îngrijoreze cumva, în sinea lui, pe unul sau altul dintre noi. Acela se cuvine să chibzuiască iarăşi cine este el şi pe cine are în fața lui. Aceşti iudei sunt într-adevăr oameni foarte temerari care disprețuiesc vădit moartea, dar nu au nici ordinea militară, nici priceperea de a purta războiul, încât ei pot fi numiți, mai degrabă o gloată decât o oaste. Ce rost mai are să menționez din nou experiența războinică şi disciplina noastră militară? Căci totuşi, numai noi exersăm folosirea armelor şi în timp de pace întrucât nu mai avem nevoie în timp de război să socotim mereu numărul duşmanilor comparându-l cu al nostru. Ce folos ne-ar mai aduce permanentele exerciții militare dacă ne-am putea măsura doar cu acelaşi număr de adversari nici măcar exersați ca noi. Țineți seama de faptul că, înzestrați cu întregul armament, luptați cu oameni slab înarmați, porniți călare împotriva unor pedestraşi şi, supunându-vă unor comandanți pricepuți, înfruntați o gloată prost condusă. Aceste avantaje pot face să păreți mult mai numeroşi aşa cum dezavantajele deja pomenite micşorează considerabil numărul adversarilor. De fapt rezultatul luptei nu depinde de numărul soldaților, fie ei oricât de războinici, ci de vitejia lor, fie ei şi mai puțini numeroşi. Ultimii se pot deplasa lesne în bătălie, regrupându-se mai uşor ca să se ajute reciproc, pe când trupele prea numeroase îşi aduc sieşi mai multe pagube decât cele provocate de duşmanii înşişi. Iudeii se lasă

călăuziți de îndrăzneală, temeritate şi exasperare, simțăminte puternic încurajate de succese, dar a căror vâlvătaie se stinge la cel mai mic eşec; dar pe noi ne caracterizează vitejia, disciplina şi fermitatea, sentimente ce-şi dovedesc puterea când sunt ajutate de noroc, rezistând însă până la capăt chiar şi potrivniciilor sorții. Apoi voi luptați pentru țeluri mai înalte decât cele ale iudeilor care iau asupra lor pacostea războiului de dragul libertății şi a patriei lor; în schimb noi nu cunoaştem nimic mai de preț decât gloria, precum şi înlăturarea părerii că, după amintirea faptului că am supus întregul pământ, am găsit în iudei nişte adversari de talia noastră. Țin să vă atrag atenția că nu trebuie să ne temem de o înfrângere inevitabilă, întrucât trupele care vin în ajutorul nostru sunt numeroase şi se află în apropiere, dar şi singuri putem să obținem victoria şi tare bine ne-ar prinde să facem acest lucru înaintea sosirii întăririlor trimise de tatăl meu, pentru ca izbânda norocoasă să devină şi mai strălucitoare, nefiind împărțită cu alții. Socot că a sosit ora care va decide în privința părintelui meu, a mea şi a voastră: dacă el este demn de victoriile sale anterioare, eu, de a fi fiul lui şi voi, de a fi soldații mei! Deoarece pentru el izbânda este de-acum un fapt obişnuit, nici eu nu pot să apar în fața lui ca un învins. Iar vouă nu v-ar fi ruşine de înfrângerea suferită atunci când generalul vostru se avântă înaintea tuturora în întâmpinarea primejdiei? Tocmai asta voi face şi eu, aflați de la mine, căci voi înfrunta duşmanul cel dintâi! Nu rămâneți în urma mea şi fiți convinşi că Dumnezeu este alături de mine, sprijinindu-mi atacul, fără să vă îndoiți că vom dobândi acum un succes mai mare decât această bătălie dată în afara oraşului!”

3. Discursul rostit de Titus a sădit un avânt divin în pieptul bărbaților şi când, înaintea atacului li s-au alăturat Traianus cu 400 de călăreți, aceştia au început să mârâie, ca şi cum participarea ajutoarelor sosite le-ar fi micşorat meritele victoriei. Vespasianus le-a trimis de-asemeni pe Antonius Silo cu 2000 de arcaşi, cărora le-a dat ordinul să ocupe înălțimile din fața oraşului, pentru ca din pozițiile lor să alunge pe cei aflați pe metereze. În vreme ce, potrivit misiunii lor, romanii împiedicau duşmanul instalat pe ziduri

să acorde un sprijin temeinic semenilor lor, Titus a fost primul care şi-a îndemnat calul să dea năvală asupra adversarilor; după el au pornit val-vârtej şi ceilalţi cu puternice strigăte de luptă, răsfirându-se apoi peste toată valea pe întregul front al inamicului. Datorită acestui fapt, păreau mai numeroşi decât erau în realitate. Deşi înspăimântaţi de iureşul şi de ordinea lor riguroasă, iudeii au rezistat câtăva vreme atacului; dar în cele din urmă, au fost străpunşi de sulițe, răsturnați de năvala călăreților şi striviți în grămezi de copitele cailor. Când pe întregul câmp de luptă zăceau mulți dintre cei uciși, iudeii s-au împrăştiat, şi fiecare a căutat să fugă spre oraş cât mai repede. Titus i-a răpus pe unii, lovindu-i din spate, pe alții în vreme ce străbătea grămezile lor compacte, pe ceilalți, ajunşi din urmă, îi străpungea cu sulița în față, iar pe ultimii, căzuți în învălmăşeală, se năpustea şi-i căsăpea de-a valma[587]. A căutat să reteze tuturora goana spre zid şi să-i gonească spre vale; în cele din urmă, iudeii au izbucnit să străpungă rândurile prin forța numărului lor şi cu toții s-au refugiat în oraş.

4. Dar acolo, fugarii au întâmpinat o nouă dificultate, adică sciziunea. Căci locuitorii, îngrijorați de soarta averilor şi a oraşului lor, au fost din capul locului împotriva războiului şi stăruiau în această privință cu atât mai mult acum, după înfrângerea suferită; numeroşi străini țineau neapărat să-i silească pe localnici să reziste. În apriga dispută dintre cele două tabere, au izbucnit atâtea răcnete şi vuiete încât puțin a lipsit ca să recurgă la arme unii împotriva altora. Aflat în imediata apropiere a zidului de apărare, Titus a auzit limpede zarva şi a strigat: „Iată momentul potrivit, ostaşii mei! De ce mai şovăim, oare, când Dumnezeu vrea ca iudeii să încapă pe mâinile noastre. Cuceriți victoria ce vă este la îndemână. N-auziți şi voi gâlcevile lor? Cei care au scăpat de brațele noastre sunt profund dezbinați. Al nostru va fi oraşul dacă ne vom grăbi!

---

[587] În suita de biografii ale celor 12 împărați, Suetonius precizează că la asediul Gamalei şi Taricheei, Titus şi-a pierdut propriul cal, fiind nevoit să încalece pe altul, rămas fără călăreț (n.e.).

în afara promptitudinii, mai avem nevoie de efort şi de hotărâre, căci nicio izbândă mare nu se obține fără cutezanța pândită de primejdii. Trebuie să preîntâmpinăm nu numai împăcarea duşmanilor care lesne s-ar putea înfăptui sub presiunea nevoii, ci şi sosirea trupelor trimise în sprijinul nostru pentru ca noi, care am învins deja un puternic vrăjmaş numeros, să cucerim oraşul cu oaste puțină!

5. După rostirea acestor cuvinte, Titus s-a suit pe cal şi, înaintea tuturora, s-a îndreptat spre lac, călărind prin apă, şi a pătruns cel dintâi în oraş, urmat apoi de ai săi. Îndrăzneţul său atac a stârnit panică printre iudeii aflați pe metereze şi nimeni n-a mai cutezat să lupte sau să le aţină calea. Ei şi-au părăsit posturile, iar ciracii lui Iesus au fugit spre câmpie; ceilalți au alergat spre lac, nimerind drept în mâinile duşmanului şi au fost masacrați. Unii au fost ucişi când încercau să se suie în bărci, alții, pe când se străduiau să le ajungă din urmă pe cele pornite la drum. Un groaznic măcel a avut loc în oraş, unde străinii care nu izbutiseră să fugă au opus rezistență, localnicii fiind ucişi fără să se împotrivească; ultimii s-au abținut de la luptă, în speranța că vor fi cruțați pentru că nu doriseră războiul, dar au fost răpuşi şi ei. În cele din urmă, după ce adevărații vinovați au fost lichidați, Titus s-a îndurat de localnici şi a ordonat oprirea măcelului. Cei care apucaseră să se salveze în bărcile lor de pe întinderea lacului de îndată ce şi-au văzut oraşul ocupat, s-au îndepărtat de duşmani cât au putut de mult.

6. Titus a trimis un călăreţ până la tatăl său, ca să-i ducă plăcuta veste a faptei războinice, îndeplinite de el. Vespasianus a fost, firește, foarte bucuros de vitejia fiului său şi de succesul acestuia, căci lui i s-a părut că astfel, cea mai mare parte a războiului purtat de el se încheiase cu bine. A venit el însuşi la fața locului şi a ordonat ca oraşul să fie înconjurat şi apărat cu străşnicie, nu cumva să scape cineva pe ascuns, urmând să fie ucis oricine ar fi încercat să fugă. În ziua următoare s-a dus pe malul lacului, şi a trasat sarcina construirii unor plute destinate urmăririi fugarilor; datorită faptului că avea material lemnos şi meşteri pricepuți

din belşug, treaba a fost repede dusă la îndeplinire.

7. Lacul Gennesar[588] îşi trage numele de la ţinutul care o mărgineşte: el are o lăţime de 40 de stadii, iar în lungime, depăşeşte cu încă o sută de stadii această distanţă[589]; în pofida întinderii sale, apa lui este dulce şi foarte bună de băut. Ea se dovedeşte mai limpede decât apa deasă a bălţilor şi deopotrivă curată fiindcă malurile care o înconjoară sunt pretutindeni fie pietroase, fie nisipoase. Scoasă din lac, apa păstrează o temperatură potrivită, mai plăcută decât unda unui fluviu sau a unui izvor, rămânând însă mereu mai răcoroasă decât te-ai putea aştepta după vastitatea sa. Apa lacului devine rece ca gheaţa când este scoasă la aer, aşa cum obişnuiesc să facă localnicii îndeobşte în nopţile de vară. Speciile de peşti care vieţuiesc în undele sale se deosebesc la gust şi la formă de soiurile întâlnite în celelalte ape[590], lacul fiind brăzdat la mijloc de fluviul Iordan[591], Presupusul său izvor se află în Panium[592]; dar undele sale vin pe sub pământ şi pe-ascuns din aşa-numitul lac Phiala[593], acesta este situat pe drumul spre Trachonitis, nu prea mult spre dreapta, la 120 de stadii[594] depărtare de Gaesarea. Numele de Phiala (=Ceaşcă) este îndreptăţit de

---

588 În *Vechiul Testament,* denumirea lui este Kinnereth, la evanghelişti Marea Galileei, lacul Gennezareth sau Tiberiada (n.t.).

589 Adică 7,4 km lăţime şi 25,9 km lungime. Potrivit măsurătorilor moderne, lacul numit azi Kinneret are lăţimea maximă de 12 km şi lungimea maximă de 25 km. (n.e.).

590 După spusele lui Burckhardt, numai partea nordică a lacului este bogată în peşte. Aceasta se datorează faptului că în partea sudică peştii sunt afectaţi de apele izvoarelor termale din Tiberias (n.t.).

591 Adică braţul estic al Iordanului, singurul luat în consideraţie de iudei întrucât se afla în ţinuturile lor (n.t.).

592 Teritoriu muntos din districtul Panias (vezi *Antichităţi iudaice,* XV, 10, 3)
(n.t.).

593 Are sensul de „ceaşcă" (elină). Ipoteza potrivit căreia braţul estic al Iordanului şi-ar avea izvorul în Phiala este eronată după cercetările recente, încât se poate presupune că Tetrarhul Philippus a făcut experienţa lui cu drojdia într-un alt loc situat mult mai la nord (n.t.).

594 Adică 22 km. Distanţa reală dintre Phiala şi Caesarea Philippi este de 10 km (n.e.).

forma circulara a marginilor lacului; apa se menţine permanent la acelaşi nivel, fără să scadă sub el dar şi fără să-l depăşească. Multă vreme nu s-a ştiut că adevăratul izvor al Iordanului se afla acolo până când Tetrarhul din Trachonitis, Philippus, n-a dovedit primul acest lucru. El a turnat în Phiala nişte drojdie, care a fost văzută ieşind iarăşi tocmai la Panium, unde se bănuia mai înainte că ar fi obârşia fluviului[595]. Frumuseţea cu care natura a înzestrat Panium a fost sporită prin fastuoasele construcţii regeşti pe care Agrippa le-a înălţat cu întreaga lui bogăţie. Din grota de aici începe vizibilul curs al Iordanului, care străbate mlaştinile şi băltoacele lacului Semechonitis[596], parcurge apoi alte 120 de stadii şi în dreptul oraşului Iulius brăzdează pe la mijloc lacul Gennesar, pentru ca după un drum lung, făcut printr-un pustiu întins, să se verse în Lacul de asfalt[597].

8. De-a lungul Gennesarului se întinde regiunea cu acelaşi nume[598], uimitoare prin natura şi frumuseţea ei. Prin fertilitatea lui, solul este prielnic oricărui soi de plantă şi de aceea, localnicii au sădit în el de toate. Clima deosebită[599] favorizează creşterea unor vegetale diferite. Nucii care, în comparaţie cu alţi copaci, au nevoie de o vreme îndeobşte răcoroasă cresc acolo în număr mare, alături de palmieri, foarte dornici de arşiţă; în imediata lor apropiere se găsesc

---

595 Lacul care are forma şi numele unui vas de băut (castronaş), cu un diametru de 626 m., şi o adâncime de 60 m, este situat la altitudinea de 1024 m. Apele sale stătătoare şi uleioase nu seamănă deloc cu undele proaspete ale Iordanului. Josephus n-a avut prilejul să vadă acest lac de munte. Principalul izvor al Iordanului rămâne Panium, celelalte trei fiind alimentate de zăpezile muntelui Hermon (n.e.).

596 În *Vechiul Testament (Cartea lui Iosua,* II, 5) acest lac mlăştinos poartă numele de Merőm (azi Hule). Distanţa pe care o străbate Iordanul de la izvor şi până la vărsarea lui în lacul Gennezareth este de 17 km, cu 5 km mai puţin decât a apreciat Josephus (n.e.).

597 Azi Marea Moartă (n.e.).

598 Câmpia Gennesar este situată în partea nordică a lacului, între Capemaum şi Magdala (n.e.).

599 Acest climat tropical îşi are explicaţia în poziţia joasă a lacului a cărui oglindă, după Russeger, se află la 625 de picioare, iar după alţii la 700 de picioare sub nivelul Mării Mediterane (vezi Raumer, *Palestina,* p. 56) (n.t.).

smochinii şi măslinii care tânjesc după o temperatură mai echilibrată. S-ar zice că aici natura se întrece pe sine, dându-şi întreaga osteneală să adune la un loc toate cele care nu se potrivesc, sau că anotimpurile duc o nobilă dispută şi fiecare caută să obţină întâietatea în acelaşi ţinut. Solul nu numai că rodeşte poame pe care doar greu pot fi întrezărite alături, dar le oferă şi un îndelungat răgaz de coacere. Celor mai regeşti dintre ele – strugurii şi smochinele – le îngăduie zece luni în şir, fără întrerupere, iar celelalte fructe se coc rând pe rând, de-a lungul întregului an. În afară de blândeţea climei, la fertilitatea acestei regiuni contribuie şi irigaţia, înfăptuită printr-un izvor din care ţâşneşte multă apă, fiind denumit de localnici Caphamaum[600]. Unii îl socotesc drept o arteră a Nilului, deoarece în el dai de o specie de „peşte-corb”[601] care se găseşte şi în lacul Alexandriei[602]. Regiunea se întinde de-a lungul malului acestui lac pe o lungime de 30 de stadii şi pe o lăţime de 20 de stadii. Aceasta este zestrea naturală a ţinutului.

9. După ce plutele au fost înjghebate, Vespasianus le-a umplut cu atâtea trupe câte a crezut el că avea nevoie pentru a-şi distruge adversarii refugiaţi pe lac, împingându-le apoi spre largul acestuia. Iudeii au fost aşadar împresuraţi pe lac astfel încât nu mai aveau cum să se întoarcă pe malul ocupat pretutindeni de romani, nici nu puteau să se lupte cu ei de la egal la egal. Căci bărcile iudeilor erau mici şi construite pentru incursiuni piraterești, mult prea slabe pentru a înfrunta plutele, fiecare având un echipaj prea mic ca să aibă curajul să atace plutele pline de romani, pornite în urmărirea lor. Iudeii au dat, totuşi, târcoale plutelor, la oarecare depărtare ba s-au şi apropiat de ele, aruncând de la distanţă

---

600 A nu se confunda cu localitatea Caphamaum sau Capemaum, care la Josephus se numeşte Caphamome, Vezi tot Raumer, *op. cit.,* p. 130 (n.t.). În vecinătatea Capemaumului se află o zonă bogată în izvoare, de aici şi vechea denumire de *Heptapegon (=Şapte izvoare. În* elină) (n.e.).

601 Denumirea de „eoracinus” (de culoarea corbului) este o traducere forţată, numele ştiinţific exact al peştelui fiind *claris ¡acera.* E o specie lipsită de solzi, asemănătoare somnului, probabil identică cu arăbescul „barbut”, consumarea lui fiind interzisă iudeilor (n.e.).

602 Lacul Mareotis (n.e.).

pietre asupra romanilor şi îi ațâțau pentru lupta corp la corp. Dar în ambele cazuri, îşi aduceau mai multe pagube lor înşile: de pe urma pietrelor aruncate nu se alegeau decât cu ciocăniturile loviturilor neîntrerupte, fiindcă ţintele lor erau apărate de zale, pe când ei intrau în raza de acţiune a tragerii romanilor. Dacă veneau însă prea aproape de plute, se ciocneau de ele, şi înainte de a înfăptui ceva, se duceau la fund împreună cu bărcile lor. Pe mulți dintre cei ce căutau să se strecoare neobservați, romanii ce se apropiau i-au străpuns cu sulițele lor; pe unii i-au doborât cu sabia, după ce apucaseră să sară în bărcile lor; pe alții i-au urmărit cu plutele, i-au prins la mijloc şi i-au luat prizonieri împreună cu bărcile lor. Când unii dintre cei căzuți din bărci îşi scoteau capul din apă, numaidecât erau loviți de săgeți sau păliți de o plută; dacă alții, în disperarea lor de a se salva, căutau să se cațăre pe o plută duşmană, acelora li se tăiau mâinile sau capetele de către romani. De jur-împrejur, iudeii au fost răpuşi cu duiumul în fel şi chip până când supraviețuitorii, împresurați în propriile bărci, în goana lor au fost mânați spre uscat. La încercarea lor de debarcare, mulți au fost străpunşi de sulițe înainte de a sosi la mal. Mulți alții au sărit pe uscat, unde au fost măcelăriți de romani, întregul lac se înfățişa vederii înroşit de sânge şi acoperit de cadavre, căci nimeni nu scăpase cu viață. În zilele următoare, tot ţinutul a fost năpădit de o duhoare cumplită, oferind ochilor o privelişte înfiorătoare; malurile erau pline de sfărâmăturile bărcilor şi de hoituri umflate; arşița verii umplea aerul cu miasmele morților intrați în putrefacție, lucru care atrăgea după sine nu numai plânsetele iudeilor îndoliați, ci şi scârba celor ce provocaseră prezenta nenorocire. Astfel s-a încheiat această bătălie navală[603]: în ea şi-au găsit moartea 6700 de oameni, aici fiind incluşi şi cei ce căzuseră în oraş.

---

[603] Pentru a celebra această victorie (mai degrabă lacustră decât navală), o monedă de aramă înfățişându-i pe Vespasianus şi Titus poartă pe ea inscripția „victoria navalis". Multe corăbii au figurat în cortegiul prilejuit de sărbătorirea triumfului prin care Roma a sărbătorit cucerirea Ierusalimului (n.e.).

10. După luptă, Vespasianus s-a aşezat pe jilţul de judecător la Tarichea şi i-a separat pe localnici de străinii care, după părerea lui, purtau vina dezlănţuirii războiului; apoi s-a sfătuit cu comandanţii superiori dacă se cuvine să cruţe viaţa acestora. Răspunsul ofiţerilor de frunte a fost că eliberarea pripăşiţilor ar fi în defavoarea romanilor, întrucât, ca nişte oameni fără nicio patrie, nu se vor potoli după slobozirea lor de acum, ci îşi vor aţâţa la război gazdele care le vor acorda ospitalitate după ce vor fi plecat de aici. Chiar şi Vespasianus a recunoscut că străinii nu-şi merită viaţa pe care oricum o vor folosi în dauna eliberatorilor lor; ceea ce îl preocupa era doar modul în care se va descotorosi de ei. În cazul executării lor pe loc, el se temea de faptul că localnicii vor pune iarăşi mâna pe arme, căci nu vor tolera ca la ei să fie măcelăriţi atâţia oameni care îi ceruseră îndurare; pe de altă parte, nici el nu se îndura să-şi încalce cuvântul dat şi după aceea să recurgă la forţă împotriva lor. În cele din urmă, prietenii au triumfat asupra lui Vespasianus, pe care l-au convins că nu va putea fi vorba de un sacrilegiu faţă de iudei şi că utilitatea trebuise să fie preferată datoriei, atunci când trebuie să te decizi între amândouă. Prizonierilor săi le-a promis amnistia, în cuvinte ambigue, dându-le îngăduinţa să plece, dar le-a cerut să aleagă numai drumul spre Tiberias. Ei au crezut ce le-a convenit lor şi, plini de nevinovăţie, şi-au luat cu ei avuţia, fără să ascundă nimic, pornind pe drumul ce le fusese trasat. Dar romanii au ocupat marginile întregului drum spre Tiberias, pentru ca nimeni să nu se abată de la el şi astfel au fost duşi în oraş sub pază strictă. Când i-a ajuns din urmă, Vespasianus i-a închis pe toţi într-un stadion, poruncind ca bătrânii şi cei firavi la trup, în număr de 1.200, să fie ucişi. Din rândul tinerilor a ales pe cei mai voinici, în număr de 6.000, şi i-a trimis lui Nero, la Isthmus[604]; restul mulţimii, 30.400 de oameni, i-a vândut ca sclavi, cu excepţia celor pe care i-a dăruit lui Agrippa. Întrucât prizonierii proveneau din regatul său, el l-a lăsat pe

---

[604] Istmul de Corint, a cărui străpungere a început-o cu multă râvnă Nero, dar n-a terminat-o. Restul lucrărilor au fost duse la capăt în 1893 (n.t.).

Agrippa să facă cu ei ce pofteşte, dar şi regele i-a vândut la rândul lui. Cei rămaşi pe dinafară provenind din Trachonitis, Gaulanitis, Hippos şi Gadaritis, erau îndeobşte nişte răzvrătiți, fugari precum şi neisprăviți pe care nelegiuirile comise în timp de pace i-a împins să-şi ducă viața în război. Ei au fost capturați în a 8-a zi a lunii Gorpiaios[605].

[605] La 26 septembrie 67 e.n. (n.e.).

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I

1. De îndată ce Iotapata a fost cucerită de romani, galileenii care persistau în răzvrătirea lor au redevenit supuşi după ce Tarichea fusese zdrobită; astfel romanii au reintrat în stăpânirea tuturor fortăreţelor şi oraşelor, excepţie făcând doar Giscala şi garnizoana din muntele Itabyrion[606]. De partea lor a trecut şi Galama, oraş situat pe celălalt mal al lacului, faţă în faţă cu Tarichea. El făcea parte din teritoriul atribuit lui Agrippa, la fel ca Sogane[607] şi Seleucia[608]; amândouă erau oraşe din Gaulanitis: Sogane ţinea de aşa-zisa regiune Gaulanitis-de-sus, Gamala, de Gaulanitis-de-jos. Dar Seleucia se află în preajma lacului Semechonitis. Acesta are o lăţime de 30 de stadii şi o lungime de 60 de stadii; luncile sale mlăştinoase se întind până în ţinutul uscat Daphne[609], o localitate foarte plăcută care dispune de izvoare de unde îşi are sursa aşa-numitul Iordan cel Mic[610], mai jos de Templul „Viţelului de aur”[611], vărsându-şi apoi apele în albia semenului său mai mare. Încă de la începutul rebeliunii antiromane, Agrippa atrăsese de partea lui pe locuitorii din Sogane şi Seleucia, dar Gamala a refuzat să se predea, căci se încredea în poziţia ei naturală mult mai greu accesibilă decât la Iotapata. Căci pe panta unui munte semeţ se

---

606 Vezi *Cartea a doua,* cap. XX, n. 6 (n.e.).

607 Nu e una şi aceeaşi cu localitatea omonimă din Galileea (n.e.).

608 Fireşte, nu Seleucia pe Tigru, aproape de Babilon, capitala Regatului Seleucid, celebră metropolă elenistică, ci Seleucia situată la nord-est de Bethsaida (azi Seluqije) (n.e.).

609 Probabil Daplina, aflată la 20 km Sud de lacul Hule (n.e.).

610 Iordanul Mic este în realitate cel mijlociu, afluentul cel mai bogat în apă al Iordanului, numit azi Nahr Leddân: vezi *Antichităţi iudaice,* V, 3, 1 (n.t.).

611 Viţelul de aur făcut în dublu exemplar de Ieroboam şi instalat unul la Dan, cel de al doilea la Bethel, silindu-i pe israeliţi să adopte acest cult după moartea lui Solomon şi destrămarea regatului său (vezi *III Regi,* 12, 29) (n.e.).

profilează o creastă abruptă care întruchipează la mijloc o cocoaşă; din partea centrală a proeminenței coboară o pantă care se întinde la fel de mult atât înainte cât şi înapoi; astfel totul capătă înfățişarea unei cămile, de unde provine şi denumirea oraşului, lucru pe care nu-l exprimă prea limpede locuitorii săi[612]. Din două părți ca şi din față se cască prăpăstii fără fund şi doar înapoi se micşorează dificultățile terenului, căci acolo creasta are legătură cu muntele. Dar locuitorii au îngreunat până şi accesul acestei punți înguste, săpând de-a curmezişul ei un şanț transversal. Pe abruptul şi uşor scobitul perete al muntelui, casele sunt construite strâns, una lângă alta, şi atât de neliniştitor suprapuse încât din depărtare oraşul parcă ar fi suspendat în aer şi, din pricina povârnişului, în fiecare clipă stând gata să se prăvălească în gol. El are fața îndreptată spre miazăzi şi tot austral este şi piscul foarte înalt care îi slujeşte drept cetățuie; partea din spate a rămas fără ziduri, de acolo pornind o prăpastie foarte adâncă. În interiorul incintei, spre capătul oraşului, țâşneşte un izvor.

2. Când a fortificat Gamala, Josephus l-a întărit şi mai mult, înzestrând-o cu coridoare şi şanțuri. Locuitorii contau pe natura aparte a locului într-o măsură şi mai mare decât cei din Iotapata, aveau în schimb mai puțini oameni de arme şi, încrezători în poziția lor, n-au recurs la întăriri suplimentare; oricum, faima fortificațiilor sale a atras o mulțime de refugiați. Datorită acestor întărituri, oraşul s-a împotrivit vreme de şapte luni trupelor trimise de Agrippa să-l asedieze.

3. Vespasianus a plecat din Ammathus, acolo unde îşi instalase tabăra în fața porților Tiberiadei. Ammathus poate fi tradus cel mai bine prin „Ape calde”, căci aici se găsesc izvoare termale, care au darul de a vindeca. El a mărşăluit la Gamala. Datorită poziției sale, pe care am descris-o mai înainte, Vespasianus n-a putut să încercuiască întregul oraş; a pus totuşi gărzi în punctele unde acest lucru a fost posibil,

---

612 Numele oraşului venea de la ebraicul *gamal,* nu de la elinul *camelos* (cămilă), grecii fiind cei ce puteau socoti drept neclară pronunția cuvântului (n.e.).

şi a ocupat muntele dominând localitatea. Acolo şi-au construit legiunile, după bunul lor obicei, o tabără întărită; apoi Vespasianus a început să ridice valuri de pământ pe spinarea muntelui, ca şi în partea de răsărit, unde în cel mai înalt punct al oraşului se înălța un turn, de care se ocupa Legiunea a XV-a. Legiunea a V-a lucra în zona centrală a oraşului, iar Legiunea a X-a astupa şanțurile şi adânciturile naturale. Când regele Agrippa s-a apropiat de zidurile la Gamalei, căutând să trateze cu oamenii aflați deasupra lor o eventuală capitulare, un prăştiaş l-a nimerit cu o piatră la cotul mâinii drepte. Numaidecât, însoțitorii regelui l-au înconjurat, ca să-l ocrotească, dar romanii au continuat asediul cu şi mai multă râvnă, pe de o parte indignați de felul cum fusese tratat regele, pe de altă parte, temându-se de ceea ce îi aştepta pe ei; căci ei socoteau că asemenea oameni, care arată atâta înverşunare față de un concetățean şi un sfetnic bun, nu se vor da înlături de la nicio cruzime față de nişte străini şi duşmani.

4. Meterezele de pământ au fost repede înălțate, deoarece la ele au lucrat multe mâini experimentate; apoi maşinile de asediu au fost aduse în apropiere. Între timp, Chares şi Josephus, cei mai influenți bărbați ai oraşului, şi-au adus soldații înzestrați cu armament greu; dar aceştia erau destul de descurajați, fiindcă îşi dădeau seama că nu vor putea rezista asediului prea mult timp, întrucât vor duce lipsă de apă şi de celelalte provizii necesare traiului zilnic. Totuşi, ei au fost conduşi până la zidurile de apărare, după ce mai întâi li s-a redat încrederea şi, câtăva vreme, soldații au construit o stavilă în calea duşmanului care aducea maşinile de asediu. Când însă catapultele şi balistele au început să tragă asupra lor, ei s-au retras iarăşi în oraş. Atunci romanii şi-au pus la treabă berbecele şi în trei locuri au făcut breşe în ziduri; apoi, în puternicul sunet al goarnelor, în zăngănitul armelor şi în strigăte de război, asediatorii au pătruns în oraş prin spărturile zidurilor, ajungând să lupte corp la corp cu apărătorii. Aceştia au izbutit să se împotrivească o vreme primilor năvălitori, oprind înaintea lor şi i-au respins vitejeşte. Presați de mulțimea duşmanilor şi a atacurile lor venite din toate părțile, apărătorii s-au retras spre partea de

sus a oraşului; acolo au făcut dintr-odată stânga-mprejur şi s-au năpustit asupra vrăjmaşilor porniți în urmărirea lor, respingându-i în josul pantei abrupte, unde, stânjeniți de terenul îngust şi denivelat, unii au fost măcelăriți. Întrucât nu erau în stare nici să reziste iureşului iudeilor veniți de sus, nici să-şi croiască o cale de retragere prin mijlocul propriilor camarazi care înaintau, alți romani au sărit pe acoperişurile oraşului vrăjmaş, putând fi atins cu uşurință de la nivelul solului. Supraîncărcate de oameni, acoperişurile nu şi-au mai putut îndura povara, astfel încât casele s-au dărâmat curând. A fost de-ajuns să se prăbuşească una singură pentru a dărâma şi alte case aflate dedesuptul ei, iar acestea au târât în cădere pe cele situate încă şi mai jos. Cu prețul vieții au plătit nenumărați romani care, cuprinşi de uluială, au sărit pe acoperişurile prăvălindu-se chiar sub ochii lor. Mulți au fost îngropați de dărâmături, mulți şi-au văzut schilodit o parte a trupurilor lor, dar cei mai mulți au pierit sufocați de colbul care se ridica în jurul lor. Locuitorii din Gamala au întrezărit în asta ajutorul lui Dumnezeu şi, fără să se mai sinchisească de primejdiile înfruntate, au tăbărât asupra duşmanilor, silindu-i să se cațere pe acoperişuri şi trăgeau în adversarii care se poticneau pe străzile în pantă şi cădeau mereu, până când îi ucideau. Ruinele le puneau la îndemână pietroaie din belşug iar armele şi le procurau de la vrăjmaşii omorâți. Căci ei smulgeau din teaca lor săbiile celor căzuți în luptă şi le foloseau împotriva celor care nu apucaseră să moară. De altfel mulți romani se aruncau singuri de pe acoperişurile care amenințau şi aşa să se năruiască, punându-şi astfel capăt zilelor. Nici celor ce căutau să fugă nu le-a fost deloc uşor să scape: deoarece drumurile le erau străine şi din pricina prafului des nu se recunoşteau, se ciocneau între ei căzând unul peste altul.

5. Cel ce găsea cu multă trudă o ieşire, părăsea oraşul. Numai Vespasianus a rămas alături de trupele sale puse la grea încercare, căci o cumplită suferință îl cuprinsese văzând că de jur-împrejur, oraşul se prăvălea peste soldații lui. Fără să țină seama de siguranța personală, a avansat pe nesimțite până aproape de punctul cel mai înalt al oraşului, unde se

afla izolat, în mijlocul primejdiei, împrejmuit de prea puțini însoțitori. Căci fiul său Titus nu era atunci de față, el fiind trimis în Siria la Mucianus[613]. Să întoarcă spatele duşmanului i s-a părut şi primejdios, şi un fapt nedemn de el: s-a gândit la primejdiile pe care le-a înfruntat încă din tinerețea sa şi la vitejia de care dăduse dovadă până atunci şi, cuprins parcă de o inspirație divină, a făcut ca trupurile şi toate armele soldaților strânşi în jurul lui să se contopească într-un singur scut protector. Astfel s-a postat în calea războinicului puhoi care cobora din vârful muntelui şi, fără să se sperie nici de mulțimea vrăjmaşilor, nici de grindina lor de săgeți, s-a împotrivit până când adversarii, slăbind iureşul atacului lor, au văzut în tăria lui sufletească ceva supranatural. De-abia după ce presiunea inamicului a mai slăbit, el s-a retras pas cu pas, fără să-i arate spatele, până când a ajuns în afara zidului de apărare. Mulți romani şi-au pierdut viața în această bătălie, printre aceştia numărându-se şi centurionul Aebutius[614], care, nu numai în lupta unde a căzut ci şi mai înainte, se arătase pretutindeni un viteaz fără pereche, pricinuind pierderi mari iudeilor. Mai norocos a fost însă centurionul numit Gallus, care a fost izolat de ai săi împreună cu 10 soldați. În vălmăşagul luptei, fără să fie observat de nimeni, s-a refugiat într-o casă ai căror locatari discutau în timpul cinei despre ce punea la cale poporul împotriva romanilor precum şi a camarazilor săi (el, ca şi însoțitorii săi, fiind sirieni). În timpul nopții, s-a năpustit şi a ucis pe toți oamenii din casă, reuşind să ajungă împreună cu soldații săi în rândurile romanilor.

6. Oastea romană era foarte abătută datorită nesăbuitei înfrângerii pe care o suferise, întrucât până atunci nicăieri nu se mai abătuse o asemenea nenorocire asupra ei; dar ruşinea cea mare provenea de la faptul că soldații îşi lăsaseră generalul singur în mijlocul primejdiilor. Vespasianus a căutat să le aducă mângâierea, fără să sufle nicio vorbă

---

[613] Militarul, diplomatul şi scriitorul C. Licinius Mucianus era guvernatorul Siriei (n.e.).

[614] S-a distins mai ales în asedierea oraşului Iotapata (vezi *Cartea a treia,* cap. VII, paragr. 3) (n.e.).

despre ceea ce se petrecuse cu propria lui persoană, spre a evita tot ce ar fi putut să pară o mustrare. El le-a spus că obşteştile necazuri se cuvin a fi suportate împreună bărbăteşte şi trebuie să se aibă în vedere că prin însuşi natura războiului, nicio victorie nu poate fi obținută fără vărsare de sânge; uneori Norocul îți cere în război un tribut greu, alteori el trece iarăşi de partea ta; contează faptul că mii de iudei le-au căzut victime în vreme ce ei înşişi trebuiau să aducă acum o mică jertfă pentru zeul războiului; pe cât de vulgar este să te împăunezi prea mult cu succesele tale, pe atât de înjositor este să-ți pierzi cu totul capul datorită loviturilor soartei. „Căci nespus de repede survine schimbarea în ambele cazuri şi soldatul cel mai bun este cel ce în situații norocoase ştie să rămână ponderat şi să se arate destul de curajos ca să îndrepte loviturile primite prin lupte noi. Ceea ce s-a întâmplat tocmai acum nu se explică nici prin laşitatea voastră, nici prin vitejia deosebită a iudeilor, ci mai degrabă terenul dificil a fost în avantajul lor şi în detrimentul nostru. În legătură cu dificultatea terenului, vi se poate fireşte reproşa că avântul vostru războinic a fost nestrunit. Atunci când duşmanii s-au retras în părțile superioare ale oraşului, voi ar fi trebuit să vă opriți la timp şi nicidecum să alergați în întâmpinarea primejdiilor ce vă pândeau acolo sus; se cuvenea să puneți mai întâi stăpânire pe oraşul de jos şi abia după aceea să-i ademeniți, pas cu pas, pe fugari să dea o luptă cu perspective frumoase şi ordonată. Numai că, în năvalnica voastră goană spre glorie, ați pierdut din vedere indispensabila voastră siguranță. Lupta necugetată şi atacurile nebuneşti nu sunt trăsăturile războiului dus de romani care îşi datorează succesele experienței şi disciplinei, ci sunt semne distinctive ale barbarilor şi mai ales iudeii se vor lăsa atraşi de aseme nea erori. Prin urmare trebuie să reveniți la propria voastră vitejie şi să vă recăpătați curajul, nu să vă căinați la nesfârşit înfrângerea nemeritată. Găsească-şi fiecare mângâierea doar în propria lui mână: numai aşa îi veți răzbuna pe cei căzuți în luptă, trăgând la răspundere pe cei care i-au ucis. În ceea ce mă priveşte, aşa cum am făcut şi până acum, în fiecare luptă mă voi strădui să fiu primul care o porneşte împotriva

duşmanului şi ultimul care părăseşte câmpul de bătălie”!

7. Cu aceste cuvinte a reuşit Vespasianus să-şi îmbărbăteze oştirea; în schimb locuitorii din Gamala şi-au recăpătat pentru câtăva vreme încrederea prin victoria lor atât de neaşteptată şi de zdrobitoare. Dar când au chibzuit mai târziu la faptul că pe de o parte, şi-au năruit astfel speranţele în tratative de pace şi, pe de altă parte, şi-au dat seama că orice posibilitate de fugă nu mai exista iar proviziile erau pe sfârşite, atunci ei au devenit din cale-afară de abătuţi şi moralul lor a scăzut simţitor. Totuşi, atât cât stătea în puterile lor, ei nu s-au dat înapoi de la nicio măsură care avea în vedere salvarea lor: cei mai viteji stăteau de pază în dreptul breşelor, ceilalţi ocupând părţile nedeteriorate ale zidului de apărare. Când însă romanii au întărit meterezul de pământ şi au încercat să dea un nou atac, mulţi au fugit din oraş fie prin râpele greu de străbătut şi tocmai de aceea nepăzite, fie prin coridoarele subpământene. Cei care au rămas, temându-se să nu fie prinşi, mureau de foame: căci alimentele au fost strânse din întregul oraş într-un singur loc şi păstrate doar pentru cei ce erau în stare să lupte.

8. În vreme ce locuitorii din Gamala nu se lăsau încovoiaţi de suferinţele lor, Vespasianus a întreprins o expediţie paralelă cu asediul, împotriva răzvrătiţilor care ocupaseră muntele Itabyrion, aflat la jumătatea distanţei dintre Câmpia mare şi Skythopolis. Muntele are o înălţime de 30 de stadii[615] şi cu greu poate fi escaladat dinspre miazănoapte; vârful este alcătuit dintr-un platou care are o întindere de 26 stadii[616], fiind în întregime înconjurat cu un zid. Acest tur împrejmuitor, în pofida perimetrului său mare, a fost înălţat de Josephus în 40 de zile numai cu materiale aduse de jos, inclusiv apă; căci cei stabiliţi acolo nu aveau la îndemână decât apă de ploaie. Întrucât acolo se strânseseră o mare

---

615 Adică 5480 m. Dar înălţimea maximă a muntelui Tabor este de 588 m. Probabil că Josephus a scris *3 stadii.* Dar vechii greci foloseau pentru cifra 3 litera *gamma,* iar pentru 30 litera *lambda*, un gamma răsturnat (n.e.).

616 Măsurătorile moderne atestă doar 3000 picioare sau ceva mai puţin de 900 de m. Urmele zidului lui Josephus de pe muntele Tabor au dăinuit până în zilele noastre (n.e.).

mulțime de iudei, Vespasianus a trimis împotriva lor pe Placidus, însoțit de 600 de călăreți. Dar neputându-se urca pe munte cu trupele sale, el a căutat să atragă jos mulțimea, pe care a ademenit-o cu tentative şi cu perspectiva unei înțelegeri paşnice. Iudeii au coborât într-adevăr, având la rândul lor tot intenții viclene[617]. Placidus a adoptat anume față de ei un ton deosebit de blând, căci el se străduia să-i atragă cât mai mult în câmpie; iar aceştia au ajuns în vale, chipurile, pentru încheierea înțelegerii, în realitate însă, cu scopul de a-i surprinde pe cei de față nepregătiți de atac. Viclenia lui Placidus a ieşit biruitoare. Când iudeii au pornit să-l atace, el s-a prefăcut că fuge, pentru a-i atrage pe adversari cât mai adânc în câmpie; la un moment dat, călăreții au făcut cale-ntoarsă, gonindu-i pe iudei înapoi; pe cei mai mulți dintre ei i-a ucis, iar cetelor rămase le-au aținut drumul şi le-au tăiat retragerea spre munte. Trupele care părăsiseră Itabyrionul au fugit înspre Ierusalim; în schimb localnicii s-au bazat pe asigurările date de Placidus, căci rămăseseră fără apă de băut, predându-se acestuia cu muntele lor cu tot.

9. Dintre locuitorii Gamelei, cei mai cutezători au fugit între timp din oraş pe ascuns, iar cei mai şubrezi la trup au suferit de foame. Cei ce erau în stare să lupte au făcut față asediului până în a 22-a zi a lunii Hyperberetaios[618], când trei soldați din Legiunea a XV-a s-au furişat la straja de dimineață până la turnul din fața lor, săpând în tăcere dedesuptul lui. Paznicii aflați deasupra n-au observat nici deplasarea – căci era încă noapte – şi nici prezența lor acolo. Străduindu-se să facă cât mai puține zgomote, soldații au reuşit să desprindă din locul lor cinci mari pietre de temelie, apoi au sărit repede deoparte. Numaidecât turnul s-a prăbuşit cu un trosnet înspăimântător şi, o dată cu el, s-au prăvălit şi paznicii pe povârniş în jos. Cuprinşi de spaimă, au rupt-o la fugă şi santinelele puse de strajă la celelalte posturi. Romanii au ucis pe mulți dintre cei ce căutau să-şi

---

[617] Iudeii nu mai puteau, oricum, să-şi prelungească asediul fără să dispună de izvoarele care curgeau la poalele muntelui (n.e.).
[618] La 9 noiembrie 67 (n.e.).

croiască drum prin mijlocul lor, printre ei numărându-se şi Josephus, pe care l-a străpuns o săgeată pe când încerca să treacă printr-o spărtură a zidului. Cei aflați în interiorul oraşului, alarmați de trosnetul prăbuşirii turnului, alergau bezmetici, cuprinşi de o cumplită panică, de parcă întreaga oaste duşmană ar fi pătruns în mijlocul lor. Tot atunci a murit şi Chares, care zăcea bolnav în pat, groaza stârnită grăbind mult tragicul deznodământ al bolii sale. Totuşi romanii, cu amintirea proaspătă a înfrângerii pe care o suferiseră de curând, n-au atacat înainte de a 23-a zi a lunii menționate anterior.

10. Reîntors între timp şi indignat de înfrângerea suferită de romani în lipsa lui, Titus a luat cu el 200 de călăreți de frunte şi câțiva pedestraşi, pătrunzând în oraş într-o liniște deplină. Când gărzile au observat incursiunea lui, s-au repezit să-şi ia armele cu strigăte puternice; vestea atacului s-a răspândit repede şi printre cei ce se găseau în interiorul zidurilor. Unii şi-au înşfăcat copiii şi femeile, ducându-i cu ei, şi printre bocete şi strigăte au pornit în goană spre vârful muntelui; alții, care au ieşit în întâmpinarea lui Titus, au fost măcelăriți rând pe rând. Cei care nu erau în stare să suie grabnic spre pisc, erau mânați de neputința lor în mâinile gărzilor romane. Pretutindeni răsunau nenumărate gemete ale celor căsăpiți şi sângele care curgea în josul pantelor inunda întregul oraş. Împotriva iudeilor cățărați pe vârful muntelui a pornit Vespasianus cu tot efectivul trupelor sale. Piscul era de jur-împrejur stâncos şi greu de escaladat; înălțimea lui nespus de mare şi oriunde nu zăreai decât prăpăstii adânci, înconjurate numai de pripoare. De acolo iudeii provocau grele pierderi duşmanilor care se cățărau spre vârf, lansând tot felul de proiectile şi aruncând de sus pietre; la rândul lor, ei constituiau o țintă greu de atins, datorită înălțimii la care se aflau. Dintr-odată, parcă trimisă de puterile cereşti spre pieirea iudeilor, s-a dezlănțuit din senin o furtună care a făcut ca săgețile romanilor să zboare în direcția lor, în vreme ce propriile săgeți deviau de la țintă. Vântul năprasnic s-a întețit atât de mult încât nu-şi mai puteau propti piciorul pe proeminențe, nici nu mai zăreau vrăjmaşul înaintând spre ei. Ca atare, romanii au reuşit să se

cățere pe pisc şi cu o mare iuțeală i-au înconjurat pe iudeii dintre care unii se apărau iar alții întindeau mâinile, spre a cere îndurarea. Dar amintirea celor care căzuseră jertfă primului lor asalt n-a putut decât să sporească şi mai mult furia romanilor astfel că ea s-a abătut asupra tuturora, fără nicio deosebire. Încolțiți de pretutindeni, asediații şi-au dat seama că nu mai au scăpare şi, mai întâi copiii şi soțiile lor, apoi ei înşişi, s-au aruncat în prăpastia care tocmai în dreptul piscului îşi căsca hăul lui cel mai cumplit. Astfel că mânia cu care s-au dezlănțuit romanii s-a dovedit mai blândă în comparație cu sinucigaşa furie a învinşilor față de ei înşişi, căci doar 4.000 au fost măcelăriți de romani, pe când numărul celor ce s-au aruncat singuri în prăpastie a trecut de 5.000. N-a mai rămas nimeni în viață în afară de două femei. Ele erau fiicele surorii lui Philippus, fiul lui Iakimus[619], bărbat de seamă, fostul general al lui Agrippa. Salvarea lor a constat în faptul că în timpul cuceririi oraşului, o ascunzătoare le-a ferit de mânioasele izbucniri ale romanilor. Atunci n-au fost cruțați nici măcar sugarii, mulți dintre cei găsiți fiind înşfăcați de soldați şi de fiecare dată aruncați de pe înălțimi în prăpastie[620]. Aşa a fost cucerită Gamala în cea de a 23-a zi a lunii Hyperberetaios; răzvrătirea ei a început însă în a 24-a zi a lunii Gorpiaios[621].

---

619 Vezi *Cartea a doua*, cap. XVII, paragr. 4; cap. XX, paragr. 1 (n.t.).

620 Soldații romani i-au întrecut pe cuceritorii Troiei care l-au zvârlit pe micul Astyanax, fiul lui Hector şi al Andromacăi, de pe zidurile cetății lui Priam, asediată timp de zece ani (n.e.).

621 La 12 octombrie. Data cuceririi Gamalei (10 noiembrie) nu specifică anul evenimentului (67 e.n.). Ostilitățile au debutat probabil în toamna anului precedent (66 e.n.) fiindcă în paragr. 2 Josephus a precizat că asediul oastei lui Agrippa a *durat şapte luni.* Cele două date par prea apropiate ca să poată fi vorba de acelaşi an (n.e.).

CAPITOLUL II

1. Din cuprinsul Galileei, nesupus de romani rămăseseră doar orăşelul Giscala[622]; dar locuitorii lui aveau intenţii paşnice, căci cei mai mulţi dintre ei erau agricultori ale căror preocupări rămâneau mereu legate de speranţele recoltelor lor. Din păcate, acolo se aciuase o ceată de tâlhari, nu mică la număr, aducând cu ei sămânţa distrugerii, care molipsise şi pe câţiva dintre cetăţeni. Cel care îi ataşase la revoltă şi îi strânsese laolaltă era Ioannes, fiul unui anume Levi[623], bărbat viclean cu o fire înşelătoare, pururi gata să spere la fapte mari şi oricând în stare să le şi realizeze dacă speranţele sale s-ar fi împlinit; era limpede pentru toţi că el îndrăgea războiul, ca prin el să pună mâna pe putere. Sub comanda lui s-a pus tabăra răzvrătiţilor din Giscala prin influenţa cărora cetăţenii paşnici, mai degrabă dispuşi să trateze cu romanii capitularea lor, nu mai aşteptau acum decât sosirea acestora, cu certitudinea că războiul nu putea fi ocolit. Vespasianus a trimis împotriva lor pe Titus, împreună cu 1.000 de călăreţi; a expediat Legiunea a X-a spre Skythopolis; cu celelalte două legiuni, el s-a întors la Caesarea, spre a le oferi cuvenitul răgaz după neîntreruptele eforturi pe care le-au depus mai înainte; după convingerea lui, cu ajutorul oraşului bine înzestrat cu de toate, soldaţii îşi vor împrospăta forţele trupeşti şi-şi vor recăpăta curajul în vederea viitoarelor înfruntări războinice. Căci el întrezărea de pe-acum că sub zidurile Ierusalimului ei vor avea de întâmpinat serioase încleştări, căci oraşul era străveche reşedinţă regală care se bucura de cea mai înaltă preţuire a întregului popor, fiind locul în care s-au strâns toţi cei care scăpaseră teferi din luptele de până atunci. O adâncă îngrijorare îi pricinuia forţa defensivă a oraşului care se bizuia nu numai pe zestrea naturală a terenului, ci şi pe fortificaţiile sale; în afară de asta, trebuia să convină că prin tăria de caracter şi curajul apărătorilor săi, ei ar fi fost greu

---

622 Localitate veche din nordul Galileei, situată la 20 km de lacul Hule, azi Gush Halav (n.e.).

623 Vezi *Cartea a doua,* cap. XX, paragr. I (n.t.).

de îngenuncheat chiar şi fără zidurile lor de apărare atât de greu de străpuns. De aceea îşi antrena Vespasianus oştenii dinainte, ca pe nişte atleţi în ajunul marilor întreceri.

2. Când s-a apropiat călare de Giscala, lui Titus i-ar fi venit uşor să ia oraşul cu asalt, dar ştia că la o cucerire prin forţă, mulţimea va fi măcelărită de soldaţi fără nicio reţinere, iar el se săturase de masacre, aşa că a renunţat la atac, milostivindu-se de faptul că cei mai mulţi vor pieri de-a valma cu cei nevinovaţi, fără nicio deosebire. Aşa că a preferat să atragă oraşul de partea lui prin tratative. Întrucât majoritatea celor urcaţi pe metereze erau oameni care îndeobşte făceau parte din clica intruşilor îndârjiţi, Titus le-a spus că se întreabă cu uimire: pe cine se bizuie ei, împotrivindu-se singuri armelor romane, acum când toate celelalte oraşe au fost deja cucerite? Oare nu văd cu ochii lor cum oraşe mult mai puternice au fost zdrobite de la primul asalt, în vreme ce se bucură în tihnă de desfătarea propriilor averi cei care au avut încredere în îngăduinţa romanilor; şi lor li se oferă acum acest prilej fără ca îngâmfarea lor să fie tolerată prea multă vreme. Trecute cu vederea vor fi speranţele lor de libertate, nu însă şi perseverenţa în situaţii fără ieşire. Dacă vor lăsa să se împrăştie în vânt cuvintele prieteneşti şi făgăduinţele de îndurare, atunci ei vor simţi pe pielea lor nemiloasa cruzime a armelor şi fără zăbavă vor afla mai mult ca niciodată că pentru maşinile de asediu ale romanilor, zidurile lor constituie o pradă uşoară. În cazul când îşi pun nădejdea în fortificaţiile lor, atunci ei vor dovedi prin asta că, dintre galileeni, ei sunt singurii prizonieri care mai suferă de înfumurare.

3. Permisiunea de a răspunde acestor vorbe n-a primit-o niciunul dintre locuitorii oraşului, nimeni neavând voie să se urce pe zidul de apărare. Din capul locului, acesta era pe întreaga lui lungime împărţit în mod egal între răzvrătiţi, care au instalat santinele şi la porţi pentru ca nici măcar o singură persoană să nu poată ieşi în vederea ducerii tratativelor sau să permită călăreţilor duşmani să pătrundă în interior. Doar Ioannes însuşi a luat cuvântul spunând că este întru totul de acord cu propunerile şi că-i va îndupleca pe cei ce li se opun sau îi va sili să le primească. Desigur că

Titus trebuie să țină seama de faptul că, potrivit legii iudaice, fiind cea de a şaptea zi a săptămânii, azi e sărbătoare; căci într-o asemenea zi comite o nelegiuire cel ce pune mâna pe arme ca şi cel care duce tratative de pace. Romanii ştiu doar prea bine cu câtă strictețe trebuie să se abțină de la orice muncă iudeii la fiecare a şaptea zi; orice încălcare a acestei datini înseamnă un păcat la fel de mare şi pentru cel ce recurge la constrângeri ca şi cel ce se lasă constrâns. De fapt, această amânare nu aduce niciun prejudiciu lui Titus. Căci ce se poate pune la cale într-o singură noapte decât o tentativă de fugă, care poate fi însă lesne zădărnicită prin gărzile înşirate de jur-împrejurul oraşului; dimpotrivă, pentru iudei va fi un mare câştig dacă nu vor fi siliți să-şi încalce regulile strămoşeşti. Se şi cuvine ca tocmai cel ce vine cu o neaşteptată ofertă de pace să îngăduie celor salvați pe această cale să-şi respecte normele. Prin asemenea argumente l-a păcălit el pe Titus, că nu-i păsa lui atât de cinstirea Sabatului, cât de propria lui siguranță. Ioannes se temea să nu fie capturat o dată cu cucerirea Giscalei şi nădejdea de a-şi salva viața şi-a pus-o în noapte şi în fuga sa. Dar se pare că intervenția lui Dumnezeu, care dorea să cruțe viața lui Ioannes pentru distrugerea Ierusalimului, a făcut ca Titus nu numai să se lase convins de pretextul invocat pentru amânarea tratativelor, ci să şi mute tabăra într-un loc ceva mai îndepărtat de oraş, la Cydassa[624]. Este vorba de un târguşor întărit situat în interiorul teritoriului ce aparținea Tyrului, ai căror locuitori îi detestă pe galileeni şi sunt mereu în război cu ei, mulțimea locuitorilor şi fortificațiile fiind mijloacele cu care luptă ei împotriva acestui neam.

4. Noaptea când n-a mai văzut nicio strajă romană în jurul oraşului, Ioannes s-a slujit de prilejul favorabil şi a luat cu el nu numai pe susținătorii lui bine înarmați, ci şi o sumedenie de oameni neînstare să lupte, împreună cu familiile lor, fugind spre Ierusalim. Până la distanța de 20 de stadii a putut duce cu el omeneasca droaie de femei şi copii, îmboldiți de teama prizonieratului şi de grija de a scăpa cu viață; dar

---

624 Probabil Cadasa, situată la 36 km de Tyr (vezi *Cartea a doua.* Cap. XVIII, paragr. 1) (n.e.).

când el a mărşăluit mai departe, aceştia au rămas în urmă şi cumplite au fost strigătele disperate ale celor ce se vedeau acum lăsaţi de izbelişte. Cu cât rămâneau mai în urma semenilor lor, cu atât mai aproape de duşmani se credeau aceştia; zăbavnicii socoteau că zbirii lor erau foarte aproape de ei, şi au fost cuprinşi de panică; la fiecare zgomot provocat de propriii lor oameni în goana lor nestrunită, ei se întorceau, ca şi cum i-ar fi ajuns vrăjmaşii de care căutau să scape. Mulţi rătăceau prin locuri fără căi bătătorite şi, la drumul mare, mulţi alţii erau călcaţi în picioare de cei ce se îmbulzeau să o ia înainte. Jalnică era soarta nenorocită a femeilor şi copiilor, dintre care unele persoane cutezau să-şi strige soţii sau rudele, implorându-i printre hohote de plâns să-i aştepte. Dar mai tari erau ordinele lui Ioannes care cerea fiecăruia să se salveze şi să fugă acolo unde se va putea răzbuna pe romani pentru cei lăsaţi în urma lor, dacă aceştia vor fi luaţi prizonieri: astfel s-a fragmentat ceata fugarilor: fiecare a fugit atât de repede, cât l-au ţinut puterile şi iuţeala picioarelor.

5. În ziua următoare, Titus s-a ivit în faţa zidurilor oraşului pentru încheierea tratatului de pace. Poporul i-a deschis larg porţile, întâmpinându-l cu femeile şi copiii, şi l-a proclamat Salvator, cel care a eliberat Giscala de asupritorii ei. L-au pus la curent cu fuga lui Ioannes, i-au cerut să-i cruţe şi să pătrundă în oraş spre a-i înfunda pe răsculaţii care mai rămăseseră în oraş. Titus a trecut rugăminţile poporului în planul al doilea, trimiţând de îndată un pâlc de călăreţi în urmărirea lui Ioannes. Soldaţii n-au reuşit să-l mai ajungă din urmă pe el, care intrase deja în Ierusalim; dar printre susţinătorii care fugiseră împreună cu el, aceştia au omorât vreo 6.000, şi au încercuit vreo 3.000 de femei şi copii, aducându-i înapoi. Titus era mâhnit că nu putuse să-l pedepsească pe Ioannes pentru trădarea lui, dar numărul mare al prizonierilor şi al celor ucişi a adus deplină împăcare necazului său. În uralele populaţiei, el a intrat în oraş, apoi a ordonat soldaţilor săi să dărâme o mică parte a zidului, aşa cum se obişnuieşte după o cucerire; pe răsculaţii din oraş i-a strunit mai mult prin ameninţări decât prin pedepse; căci în timpul trierii celor care meritau cu-adevărat pedeapsa, se

putea întâmpla ca mulți, mânați pare-se fie de ura lor, fie de conflicte personale, să-i denunțe şi pe nevinovați. El socotea că era mai bine ca asupra celui în culpă să planeze în permanență teama decât ca împreună cu acesta să fie condamnat şi un inocent. Căci este cu putință ca, stăpânit de frică, vinovații să se cumințească şi pentru iertarea fărădelegilor comise în trecut să-ți arate un respect recunoscător, pe când în cazul pedepsei cu moartea pe care a îndurat-o un nevinovat, nimic nu se mai poate îndrepta. Totuşi, pentru a întări siguranța oraşului, Titus a lăsat o garnizoană care să-i țină în frâu pe cei câțiva răzvrătiți şi să dea mai mult curaj cetățenilor paşnici şi după plecarea lui. Astfel a fost supusă Galileea întreagă după ce romanii au vărsat destulă sudoare, făcând un bun exercițiu, folositor la asedierea Ierusalimului.

CAPITOLUL III

1. La intrarea lui Ioannes în Ierusalim întregul popor s-a revărsat pe străzi şi în jurul fiecărui fugar s-a adunat o uriaşă mulțime de oameni care se interesau de tristele evenimente petrecute în ținuturile din afară. Cu toate că răsuflau cu năduf şi gâfâiau, trădând mizeria pe care o îndураseră, ei se făleau în mijlocul propriilor nenorociri că n-au fugit de romani, ci au venit aici pentru a-i înfrunta dintr-un loc mai sigur[625]. Doar nişte bărbați smintiți şi fără căpătâi şi-ar fi riscat inutil şi necugetat viețile pentru Giscala şi alte asemenea orăşele lipsite de vlagă atunci când mult mai nimerit era să-şi păstreze armele şi forțele cu chibzuință în folosul capitalei decât să şi le irosească la întâmplare. Ei au trebuit să pomenească în treacăt şi de cucerirea Giscalei, de unde mulți au presupus că, ceea ce după spusele lor poleite reprezenta o retragere, fusese o fugă în toată regula. Dar când s-au aflat şi ştirile despre cei ce fuseseră luați prizonieri, o tulburare fără margini a cuprins poporul, care a dedus că aceste evenimente prevesteau propria lui capturare. Dar Ioannes nu s-a jenat de soarta însoțitorilor săi lăsați să cadă prizonieri, ci s-a dus la fiecare cetățean în parte, ca să-l ațâțe la război, trezindu-i felurite speranțe: pe romani i-a înfățişat drept slabi şi, în schimb, a ridicat în slăvi forțele proprii. A făcut glume pe socoteala locuitorilor naivi care nu aveau habar de război: nici măcar dacă şi-ar pune aripi, n-ar fi în stare să zboare peste zidurile Ierusalimului romanii după ce au avut atâtea de furcă cu târguşoarele din Galileea, nevoiți să-şi folosească din plin maşinile lor de asediu.

2. Prin astfel de vorbe, el a amăgit cea mai mare parte a tinerilor, făcându-i să îmbrățişeze cu entuziasm războiul, pe când printre cei chibzuiți şi vârstnici nu găseai niciunul care să nu întrezărească viitorul şi să nu deplângă soarta oraşului, de parcă ar fi fost deja nimicit. De-o atare învălmăşeală era cuprinsă populația oraşului, dar adânca

---

[625] Convingerea că Oraşul sfânt şi mai ales Templul sunt inexpugnabile se baza pe faptul că regele asirian Sennacherib asediase fără succes Ierusalimul în 701 î. E. N. (n.e.)

dezbinare a poporului de la sate s-a răspândit mai înainte ca la Ierusalim să înceapă răzmerița. Între timp, Titus se şi întorsese de la Giscala la Caesarea, iar Vespasianus mărşăluise până la Iamnia şi Azotos, pe care le-a cucerit şi, după ce le-a întărit cu garnizoane, a revenit împreună cu o mulțime de prizonieri dobândiți printr-o înțelegere paşnică. În fiecare oraş aveau loc încăierări şi războaie civile; cu cât scădea presiunea romanilor asupra cetăților, cu atât se întețeau şi conflictele armate dintre ele: cele ce tindeau spre război erau într-o mare dihonie cu cele ce năzuiau spre pace. Certurile au izbucnit mai întâi în sânul familiei, între oameni care mereu se înțeleseseră de minune; apoi prietenii cei mai apropiați au pornit unii umpotriva altora, fiecare trecând de partea celui care îi împărtăşea opiniile politice; în cele din urmă, toți s-au împărțit în două mari tabere potrivnice. Discordia se instaurase pretutindeni, iar grupul răzvrătiților şi al celor dornici să mânuiască armele, având de partea lor forța tinereții şi îndrăzneala, s-a impus în dauna oamenilor vârstnici şi cumpătați. Pentru început, fiecare s-a apucat să jefuiască de unul singur pe cei din propria localitate; apoi s-a trecut la înjghebarea unor bande armate, în vederea jefuirii întregului ținut. Acestea se purtau cu atâta cruzime şi samavolnicie încât cei ce le deveneau victime nu mai puteau să facă o deosebire între romani şi concetățenii lor, părându-li-se mult mai uşor de îndurat jugul ocupației romane.

3. Fie din teama de a nu fi vătămate, fie din ura lor față de poporul iudeu, garnizoanele din oraşe nu acordau celor păgubiți niciun ajutor sau cel mult unul neînsemnat. În cele din urmă, ghiftuiți de jafurile lor din întreaga țară, căpeteniile bandelor diferite, răspândite pretutindeni, s-au strâns laolaltă; astfel au înjghebat o oaste de răufăcători, strecurându-se în Ierusalim, spre pierzania lui. Oraşul era lipsit de o conducere unitară şi, după obiceiul strămoşesc, acorda azil fiecărui compatriot, fără nicio măsură de precauție; pe atunci oricine avea convingerea că toți cei ce pătrundeau de-a valma în Ierusalim veneau cu bune intenții de aliați; ori tocmai această împrejurare a fost cea care, independent de răscoala propriu-zisă, a dus mai târziu la prăbuşirea oraşului. Căci proviziile care ar fi trebuit să

asigure din belşug hrana trupelor care luptau au fost prematur irosite de turma lor de inapți pentru serviciul militar şi de trântori. În afara războiului, aceştia au dus cu ei povara dezbinării şi a foametei.

4. De la țară au venit în oraş şi alți tâlhari şi, în cârdăşie cu cei ce se aflau în interior, încă şi mai răi decât ei, nu s-au mai dat în lături de la o grozăvie. Departe de a-şi restrânge nemăsurata îndrăzneală numai la hoție şi jaf, ei au trecut şi la crime comise însă nu noaptea, pe ascuns, nici în rândurile unor oameni mărunți, ci de față, în plină zi şi începând cu personalitățile cele mai influente. Ei l-au arestat mai întâi pe Antipas[626] – bărbat de neam regesc, printre cei mai puternici din oraş, încât i s-a încredințat până şi tezaurul public – zvârlindu-l în temniță. Aceeaşi soartă au avut-o apoi Levias, unul dintre oamenii cei mai de seamă şi Syphas, fiul lui Aregetes, amândoi de-asemenea de viță regală, precum şi de alți bărbați care se bucurau de o înaltă prețuire în întreaga țară. Poporul a fost cuprins de o spaimă cumplită şi, ca şi cum oraşul fusese capturat printr-o bătălie cruntă, fiecare se gândea numai la propria lui siguranță.

5. Tâlharii nu s-au mărginit să-şi țină prizonierii în lanțuri şi nici nu li s-a părut prea sigură punerea sub pază pentru o vreme îndelungată a unor bărbați atât de influenți, căci rudele acestora, care nu erau puține la număr, puteau să treacă la măsuri aspre împotriva lor; de asemenea nu era exclus ca tot poporul să fie pus în mişcare spre a porni împotriva fărădelegilor lor. De aceea, s-au decis să-i dea pieirii pe arestații lor şi această misiune au încredințat-o acelui tovarăş al lor care se arăta mereu atras de asasinate, un anume Ioannes: în limba localnicilor i se spunea „Fiul gazelei”[627]. Aceasta şi alți zece oameni au năvălit cu săbiile scoase în temniță şi i-au măcelărit pe prizonieri. Pentru fapta lor mârşavă au găsit un pretext pe măsura abjecției lor: au pretins că victimele lor au dus tratative cu romanii, privitoare

---

626 Vezi *Cartea a doua*, cap. XVII, paragr. 4 şi cap. XX, paragr. 1 (n.e.).

627 În originalul elin: „dorkas”. Autorul se referă probabil la un joc de cuvinte în limba aramaică între echivalentele asemănătoare ale termenilor „gazelă” şi „masacrare”. (n.e.).

la predarea Ierusalimului şi prin executarea lor au fost înlăturaţi nişte trădători ai libertăţii obşteşti. Într-un cuvânt, asasinii s-au făli cu sfruntata lor nelegiuire, înfăţişându-se singuri drept binefăcătorii şi salvatorii oraşului.

6. Pe cât de joasă era treapta de descurajare şi de frică, la care coborâse poporul, pe atât de sus urcase nebunia tâlharilor, încât îşi arogau până şi dreptul de a alege pe Marii Preoţi[628]. Ei au anulat privilegiul acordat familiilor din mijlocul cărora erau aleşi din tată în fiu Mari Preoţi şi în locul acestora au pus nişte oameni simpli şi de origine modestă, ca să-i aibă drept complici la ticăloşiile lor. Căci indivizii fără niciun merit ajunşi în cele mai înalte funcţii erau bine-nţeles nevoiţi să rămână la cheremul celor care îi înscăunaseră. Apoi prin felurite intrigi şi prin zvonuri mincinoase i-au aţâţat şi pe magistraţi unii împotriva altora, trăgând foloase de pe urma frecuşurilor dintre cei ce puteau să stea în calea scopurilor lor. Sătui până peste cap de nedreptăţile făcute oamenilor şi, îndreptându-şi sfidarea neruşinată către Dumnezeu, au pătruns cu picioarele lor jegoase până şi în Templul sfânt.

7. Dar poporul se şi ridicase împotriva acestora: în fruntea lor se afla Ananos, cel mai vârstnic dintre preoţii de neam mare, un om plin de înţelepciune care poate că ar fi fost în stare să salveze oraşul dacă ar fi scăpat de necruţătoarele mâini ale ucigaşilor. Dar ei au transformat Lăcaşul lui Dumnezeu într-o fortăreaţă şi într-un loc de refugiu împotriva atacului revoltelor populare: astfel sanctuarul a devenit un bastion al tiraniei. La aceste fapte cumplite ei au adăugat şi batjocura, mai greu de îndurat decât daunele aduse până acum; ca să se convingă cât de adâncă era înfricoşarea poporului şi să-şi pună la încercare propria lor putere, au hotărât să instituie alegerea Marilor Preoţi prin tragere la sorţi, deşi, aşa cum am menţionat mai înainte, dreptul lor la promovarea în această înaltă demnitate era obţinut prin succesiune ereditară. Ei foloseau drept pretext al proiectului lor o datină străveche, susţinând că odinioară alegerea în această funcţie preoţească se făcea prin tragere la

---

[628] Textul se referă aici la fruntaşii celor 24 de clase de preoţi (n.t.).

sorți[629]. Dar, de fapt, acest lucru presupunea în realitate înlăturarea unei legi mult mai bine hotărnicită şi totodată o uneltire pentru întărirea puterii proprii prin ocuparea celor mai râvnite funcții în stat.

8. Aşadar, convocându-se unul dintre triburile sacerdotale, cu numele de Eniachim, ei au ales pe Marele Preot prin tragere la sorți, întâmplător sorțul a căzut asupra unui om prin care s-a adeverit întocmai lipsa de legalitate a acestei alegeri; numele său era Phanni (=Pinehas)[630], fiul lui Samuel din satul Aphtia, bărbat care nu numai că nu îndeplinea condiția de a fi descendentul unei ramuri de înalți prelați ci, datorită obârşiei sale rustice, nici măcar nu ştia în ce constă funcția Marelui Preot. Deci, după ce l-au dus cu anasâna de la țară la oraş, el a fost îmbrăcat ca pe scenă, pentru un rol ce nu i se potrivea, cu straie sfinte, fiind învățat între timp ce anume avea de făcut în diferite împrejurări. Această îngrozitoare mascaradă era pentru ei un prilej potrivit doar pentru batjocuri şi glume, în vreme ce preoții ceilalți, cu lacrimi în ochi, urmăreau profanarea serviciului divin fără să-şi stăpânească suspinele.

9. Poporul n-a mai putut tolera această obrăznicie a ticăloşilor şi, cu toții laolaltă, s-au ridicat ca la răsturnarea unei tiranii. Cei mai distinşi dintre ei, precum Gorion, fiul lui Josephus[631], şi Simeon, fiul lui Gamaliei, au îndemnat în adunări mulțimile şi aparte pe cei pe care îi întâlneau să dea în sfârşit cuvenita pedeapsă acestor uzurpatori ai libertății lor, şi să curățe sanctuarul de nişte oameni pângăriți de sânge. Cei mai respectați dintre Marii Preoți, precum Iesus, fiul lui Gamaia[632], şi Ananos, fiul lui Ananos, au dojenit cu

---

[629] *Vechiul Testament* nu pomeneşte nicăieri de tragerea la sorți, practicată exclusiv în stabilirea ordinii în care intrau la slujbele din templu cele 24 de familii din vremea lui Solomon (vezi *Cartea întâi a Cronicilor*, cap. 24, 5-19). În spatele tragerii la sorți nu mai stă Dumnezeu, ci întâmplarea sau Tyche-Fortuna din mitologia greco-romană (n.e.).

[630] Paranteza redă varianta iudaică a denumirii eline (n.e.).

[631] Comandantul oraşului Ierusalim, menționat şi în *Cartea a doua,* cap. XX, paragr. 3 (n.e.).

[632] Fiul lui Gamala (= Gamlief), acest Iesus a fost mare Preot între 63-65

asprime, în întrunirile lor, poporul, pentru delăsarea lui şi-l aţâţau împotriva „zeloţilor". Căci aşa s-au numit ei înşişi[633], ca şi cum zelul lor ar fi urmărit ţeluri nobile şi nu cele mai mârşave fapte, unde fiecare s-a luat într-adevăr la întrecere cu celălalt.

10. Când poporul s-a adunat într-o impunătoare întrunire şi toţi s-au arătat profund indignaţi de ocuparea sanctuarului precum şi de jafurile şi crimele comise – fără ca cineva să propună vreo măsură pentru înfruntarea lor făţişă, convingerea generală fiind, pe drept cuvânt, că zeloţii erau foarte greu de învins – iată că Ananos a păşit în mijlocul lor şi, după ce de câteva ori şi-a îndreptat spre Templu ochii săi plini de lacrimi, le-a spus următoarele: „Bine ar fi fost să mor mai înainte ca să văd lăcaşul lui Dumnezeu năpădit de atâtea nelegiuiri şi sfinte locuri, interzise prin aspre porunci tuturora, să le ştiu cutreierate de tălpile unor ucigaşi pătaţi de sânge! Dar eu, care sunt îmbrăcat în veşminte de Mare Preot şi port numele Celui mai îndreptăţit să primească suprema cinstire[634] – încă mai trăiesc şi mă mai agăţ de viaţă[635], în loc să prefer o moarte care ar pune cununa gloriei pe bătrâneţea mea. Dacă va fi nevoie, oare n-aş putea să plec singur, ca într-o pustietate şi să-mi jertfesc eu însumi sufletul lui Dumnezeu? Mai are rost să trăiesc în mijlocul unui popor care a amuţit cu totul în faţa nenorocirii abătute asupra lui, pierzându-şi vlaga ori de câte ori are ocazia să se ridice împotriva suferinţelor care i-au pătruns până-n unghii? Sunteţi jefuiţi şi rămâneţi nepăsători, înduraţi lovituri şi tăceţi din gură şi nici măcar pe cei ucişi nu îndrăzneşte nimeni să-i bocească pe faţă. Ah, amarnică tiranie! Dar de ce să-i dojenesc pe tirani? N-au crescut ei

---

e.n. (n.e.).

633 Se prea poate că alţii le-au dat denumirea ironică de „zeloşi". Descendentul unei familii sacerdotale, cu vederi conservatoare, Josephus dezaprobă „iniţiativele" zeloţilor, prezentându-i într-o lumină defavorabilă (n.e.).

634 Aluzie la numele lui Dumnezeu (Iehova), gravat pe placa de pe frunte, aflată pe acoperământul creştetului Marilor Preoţi (n.t.).

635 În completare: până reuşesc să vă înflăcărez, să porniţi curând un atac împotriva tiranilor voştri (n.t.).

numai datorită vouă şi îngăduinţei voastre? N-aţi răbdat voi, cu privirile voastre nepăsătoare, ca să se unească cei dintâi, când erau încă puţini la număr, şi prin tăcerea vinovată i-aţi lăsat să se înmulţească, iar apoi le-aţi permis să se înarmeze în linişte pentru ca armele lor să se întoarcă împotriva voastră, în loc să fi reprimat primele lor atacuri atunci când ei v-au defăimat rudele? Indolenţa voastră i-a încurajat pe tâlhari să se dedea jafurilor şi, când casele au fost prădate, nimeni n-a suflat o vorbă împotrivă! Nu-i de mirare că ei i-au deposedat pe proprietarii acestora şi, când sărmanii au fost târâţi prin mijlocul oraşului, niciunul n-a intervenit în favoarea lor. Ei au pus înjositoare cătuşe celor trădaţi de voi! Trec sub tăcere câţi şi ce fel de oameni erau; s-au văzut arestaţi fără a fi acuzaţi, nici judecaţi şi nimeni nu le-a luat apărarea. Drept urmare, era şi de aşteptat ca noi să fim martori la uciderea lor. La toate acestea, noi am asistat întocmai ca o turmă de vite fără minte, din mijlocul căreia cele mai izbutite exemplare sunt smulse pentru a fi jertfite: nimeni n-a scos o vorbă, darămite să-şi fi ridicat o mână! Răbdaţi aşadar, răbdaţi acum, când trebuie să priviţi cum sunt călcate în picioare locurile sfinte şi după ce singuri aţi aşternut în calea acestor ticăloşi toate treptele pe care au urcat spre faptele lor neruşinate, să nu vă plângeţi că ei au ajuns în vârf! De bună seamă că aceştia s-ar afla şi mai sus dacă ar fi existat ceva mai demn de nimicit decât sanctuarul. Pe mâinile lor a încăput deja cel mai puternic loc al oraşului: deoarece Templul trebuie privit acum ca o citadelă sau o fortăreaţă. Cu această cumplită tiranie bine fortificată împotriva voastră şi văzând mereu duşmanul deasupra creştetului propriu, cu ce fel de planuri vreţi să vă încălziţi speranţele îngheţate? Contaţi cumva pe ajutorul romanilor în sprijinul sanctuarului vostru? Stăm atât de rău cu oraşul nostru, ne-a prăvălit atât de jos nenorocirea încât până şi duşmanii să se milostivească de noi? Nu vă veţi scula iar, voi, oamenii cei mai răbdători din lume, spre a vă îndrepta împotriva loviturilor – ceea ce se poate vedea până şi la animalele sălbatice – pedepsind astfel pe cei ce vă bat? Nu vreţi ca fiecare să-şi reamintească necazurile proprii, pentru ca, având mereu în faţa ochilor suferinţele îndurate, să

simțiți îndemnul sufletului de a vă răzbuna pe oamenii aceia? S-a stins oare în voi cel mai prețios şi mai firesc sentiment: dragostea de libertate? Atât de mult iubiți sclavia, atât de dragi vă sunt tiranii încât să se creadă că am moştenit vocația supunerii de la strămoşi? Numai că aceştia au purtat multe şi mari războaie de neatârnare şi s-au împotrivit puterii egiptenilor şi mezilor[636], spre a nu fi siliți să le împlinească poruncile. Dar de ce să mai evoc faptele străbunilor? Fără să discutăm acum dacă este profitabil şi necesar sau dimpotrivă – războiul pe care-l ducem acum cu ostile romane ce anume urmăreşte? De bună seamă, libertatea! Dar atâta timp cât noi nu vrem să ne înclinăm în fața stăpânilor lumii, cum de acceptăm ca tirani pe cei ce ne sunt compatrioți? De supunerea față de regii străini poate fi tras la răspundere Destinul, care s-a dovedit mai necruțător ca oricând; dar să te laşi dominat de propriii tăi concetățeni, şi încă dintre cei mai răi, este o trăsătură a oamenilor de rând, care şi-au ales de bunăvoie această soartă. Şi, cum tot i-am pomenit pe romani, n-aş vrea să vă ascund gândul ce mi-a venit în timpul discursului meu, şi anume: dacă noi am fi cuceriți de aceştia – fie ca vorba asta să nu se adeverească niciodată! – atunci chiar că n-am avea de îndurat mai multe năpaste decât cele pricinuite nouă de către tirani. Nu este vrednic de plâns faptul că într-o latură a templului vezi cum romanii îşi aduc ofrandele lor, pe când în cealaltă latură compatrioți de-ai noştri îşi dosesc prăzile smulse de la nobilii oraşului, pe care i-au ucis, înlăturând nişte bărbați care oricum ar fi fost cruțați de duşmani dacă victoria ar fi fost de partea lor? Nu-i vrednic de plâns şi faptul că romanii n-au trecut de stavila pusă în calea profanilor, nici nu ne-au încălcat vreodată sfintele datini, ci s-au mărginit să privească cu o pioasă înfiorare împrejurimile Templului, în vreme ce dimpotrivă, unii oameni născuți în această țară, crescuți în spiritul religiei noastre şi numindu-se iudei, au cutezat să treacă prin mijlocul locurilor sfinte având pe mâini sângele

---

[636] Iudeii n-au avut de-a face direct cu mezii, cuceriți de vecinii lor, perşii (550 î. E. N.), soarta lor fiind împărtăşită de noul Babilon, oraşul captivității locuitorilor Ierusalimului (539 î. E. N.) (n.e.).

încă nerăcit al celor din acelaşi neam? Cum să ne mai temem de un război care dă buzna peste noi din afară şi de nişte vrăjmaşi mult mai omenoşi în comparaţie cu cei de pe propriile noastre meleaguri? Dacă ar fi să spunem lucrurilor pe nume, atunci trebuie să constatăm fără înconjur că mai degrabă romanii sunt păstrătorii legilor noastre, cei ce le duşmănesc aflându-se cuibăriţi chiar între zidurile noastre. De faptul că aceşti conspiratori împotriva libertăţii sunt nişte ticăloşi şi cu greu ar putea găsi cineva o pedeapsă pe măsura faptelor lor – cred că toţi aţi fost convinşi înainte de a pleca acasă, spre a veni aici, şi că, înaintea cuvântării mele, voi aţi fost mâniaţi pe ei pentru ceea ce aţi îndurat de pe urma crimelor lor. Se pare că cei mai mulţi dintre voi sunteţi speriaţi de numărul mare, de îndrăzneala lor precum şi de poziţia favorabilă pe care au ocupat-o. Dar fiindcă această stare de lucruri a fost instaurată de nepăsarea voastră, de-acum încolo ea se va înrăutăţi cu cât veţi şovăi mai mult. Căci şi mulţimea lor sporeşte zi de zi şi fiecare răufăcător trece de partea ciracilor săi, şi întrucât până acum n-au întâmpinat nicio piedică serioasă, cutezanţa lor se înflăcărează mereu. Poziţia pe care o ocupă deasupra creştetelor noastre va fi negreşit folosită de ei, avantajul acesta sporind prin pregătirile lor militare, dacă le vom acorda răgazul. Dar credeţi-mă, dacă pornim hotărât la atac, atunci conştiinţa lor vinovată îi va descuraja şi înţeleapta chibzuinţă le va răpi avantajul oferit de poziţia lor înaltă. Poate că divinitatea batjocorită va întoarce asupra lor ceea ce le zboară din arcuri, profanatorii devenind astfel ţinta săgeţilor proprii. Va fi de-ajuns să ne arătăm şi soarta lor este ca şi pecetluită! În pofida primejdiilor ce ne pândesc, este minunat să mori în faţa porţilor sanctuarului şi să-ţi dai sufletul, dacă nu pentru soţia şi copiii tăi, atunci barem pentru Dumnezeu şi pentru Templu! Eu însumi fi-voi în fruntea voastră cu vorba şi cu fapta şi, în ce mă priveşte, nu voi precupeţi nimic pentru siguranţa voastră şi nu vă va fi dat să vedeţi cum îmi cruţ propria persoană!”

11. Prin asemenea cuvinte a stârnit mulţimea împotriva zeloţilor Ananos, deşi ştia prea bine că ei erau greu de învins atât pentru numărul mare, tinereţea şi dârzenia lor, cât mai

ales că erau pe deplin conştienţi de propriile nelegiuiri. Hotărâseră să nu cedeze până în ultima clipă, căci ştiau că nu le mai rămăseseră nicio speranţă de iertare a faptelor comise de el. Oricum, Ananos era pregătit să înfrunte oricâte suferinţe decât să tolereze mai departe dezordinea care cuprinsese statul. Poporul îi striga să-l conducă la luptă împotriva adversarilor învinovăţiţi de el şi fiecare căuta să iasă cel dintâi în calea primejdiei.

12. În timp ce Ananos alegea oamenii apţi pentru luptă şi se îngrijea de înrolarea lor, zeloţii – care aflaseră de lovitura pregătită împotriva lor, căci erau destui oameni dornici să-i ţină la curent cu tot ce se petrecea în popor – au ieşit din Templu plini de mânie, fie în formaţiuni compacte, fie în cete mai mici, necruţând pe niciunul dintre cei ce le ieşeau în cale. Numaidecât Ananos a strâns sub comanda lui armata recrutată din popor, care stătea mai presus doar ca număr dar rămânea mai prejos decât zeloţii atât în privinţa armamentului cât şi al pregătirii militare. În ambele cazuri însă, avântul războinic suplinea aceste dezavantaje: oastea înjghebată de locuitorii oraşului era înzestrată cu mânia, mai puternică decât toate armele la un loc, pe când luptătorii din Templu se înarmaseră cu o cutezanţă care nu ţinea seama de superioritatea numerică. Pe de-o parte unii credeau că oraşul lor va fi de nelocuit dacă nu va fi cruţat de tâlhari, pe de altă parte zeloţii ştiau că, în cazul unei înfrângeri, nu vor fi scutiţi de nicio formă de pedeapsă. Astfel patimile i-au mânat în vălmăşagul unei bătălii îndârjite; mai întâi au aruncat pietre unii asupra altora fie în oraş, fie în faţa templului, iar de la distanţă au zvârlit suliţele lor; apoi, când una din tabere o lua la fugă, cei victorioşi îi urmăreau cu săbiile trase din teacă. Mare a fost numărul morţilor de ambele părţi, mulţi alţii au fost răniţi. Cei ce făceau parte din oastea poporului erau aduşi acasă de rudele lor; zeloţii ce se aleseseră cu răni se retrăgeau în interiorul Templului, stropindu-i podeaua sfântă cu sânge. Aşadar într-adevăr se poate spune că numai oamenii aceştia au pângărit cu sângele lor sanctuarul[637]. În

---

[637] Carevasăzică, sângele animalelor jertfite era mai curat decât cel al zeloţilor (n.t.).

incursiunile lor, tâlharii ieşeau îndeobşte biruitori dar oastea mulțimii era tot mai îndârjită, şi se întărea, sporindu-şi mereu rândurile; căci pe cei ce dădeau înapoi îi împroşcau cu vorbe de ocară cei ce înaintau vijelios şi, tăind calea de întoarcere a fugarilor, toți îşi întărnau strânsele lor linii de luptă împotriva duşmanilor. Întrucât n-au mai putut să se opună iureşului, zeloții s-au retras puțin câte puțin în Templu; o dată cu ei, au pătruns înăuntru şi oamenii lui Ananos. Mare a fost consternarea zeloților când au pierdut primul zid de apărare al Templului; atunci ei s-au refugiat în incinta interioară şi au zăvorât repede porțile sanctuarului. Ananos a socotit că nu-şi poate îngădui cutezanța de a lua cu asalt porțile sfinte, cu atât mai mult cu cât duşmanii trăgeau de sus cu arcurile. I s-a părut că ar comite un sacrilegiu dacă, în cazul obținerii victoriei, ar fi introdus poporul în Templu fără o purificare prealabilă. De aceea din întreaga lui oaste, el a ales prin tragere la sorți 6.000 de oameni înarmați, punându-i de pază în fața porticului. Aceştia urmau să fie înlocuiți de alții şi toți, rând pe rând, erau obligați să stea de strajă. Mulți dintre bărbații de vază au fost scutiți, fireşte, de comandanții lor, să îndeplinească asemenea corvezi, aceştia plătind pe cei mai săraci concetățeni să le țină locul.

13. De pieirea tuturor acestor oameni se făcea vinovat acel Ioannes, despre fuga căruia din Giscala am vorbit mai înainte; era un bărbat din cale-afară de şiret, păstrând în sufletul său patima despotismului, şi de multă vreme urzea în mintea lui planul de acaparare a puterii statului. Şi atunci el s-a prefăcut că este preocupat de soarta poporului; nu lipsea din preajma lui Ananos nici în timpul zilei când acesta se consfătuia cu conducătorii, nici în timpul nopții, când el făcea rondul gărzilor; apoi transmitea zeloților ştirile strict secrete şi, datorită lui, fiecare plan al poporului, încă înainte de a fi definitivat, ajungea la urechile duşmanului. Îşi dădea toată osteneala să nu trezească bănuieli, purtându-se cu o slugărnicie fără margini față de Ananos şi de cei aflați în fruntea poporului. Prin zelul său slugarnic a obținut contrariul celor urmărite de el: căci tocmai necugetatele linguşeli l-au făcut să pară şi mai suspect şi eterna lui

prezență acolo Unde nu fusese poftit a creat impresia că el ar putea trăda secretele. A reieşit limpede că toate hotărârile luate de tabăra populară erau cunoscute de duşmani şi nimeni nu era mai vizat de sperjur decât Ioannes. Sigur că nu era deloc uşor să dai deoparte un om care prin intrigi iscusite exercita o puternică influență, fiind şi o personalitate remarcabilă; în plus, el îşi asigurase sprijinul multor oameni care erau mari sfetnici în treburile războiului. S-a convenit că e bine ca să se asigure prin depunerea unui jurământ de devotamentul lui față de mulțime. Cu dragă inimă, Ioannes a jurat că va sluji cu credință doar poporul şi nu se va mărgini doar la faptul de a nu transmite nicio hotărâre şi niciun plan duşmanului, ci prin faptă şi sfat va contribui el însuşi la nimicirea atacatorilor. Încrezători în jurământul depus, oamenii lui Ananos l-au lăsat pe Ioannes să participe fără nicio bănuială la toate dezbaterile lor; ba mai mult, l-au trimis şi ca mesagerul lor la zeloți, ca să trateze cu aceştia aplanarea conflictului; căci ei îşi dădeau osteneala, atât cât le stătea la îndemână, ca să cruțe Templul de profanare intenționată şi să evite ca vreun compatriot să cadă în luptă acolo.

14. Ca şi cum şi-ar fi depus jurământul de credință în slujba zeloților şi nu în defavoarea lor, Ioannes a intrat în sanctuar şi, stând drept în mijlocul tuturor le-a spus că el şi-a primejduit adesea viața pentru ei, ca să nu le rămână străin niciunul din planurile secrete făurite împotriva lor de cei din tabăra lui Ananos. Acum însă peste el ca şi peste toți zeloții planează cea mai mare primejdie dacă nu va interveni la timp un ajutor divin. Căci Ananos nu mai voia să aştepte şi şi-a înduplecat poporul să trimită o solie la Vespasianus, spre a-i cere să ocupe oraşul cât mai repede cu putință. Pentru ziua următoare Ananos a anunțat o jertfă de purificare[638] astfel ca oamenii săi, fie ca participanți la ceremonia religioasă, fie cu forța, să-şi facă intrarea şi să

---

[638] O vacă roşcată era înjunghiată de Marele Preot în dreptul porților sanctuarului, pe Muntele Măslinilor, dar ritualul propriu-zis al purificării dura şapte zile, oferind un răgaz asediaților să-şi găsească aliați în afară. (n.e.).

înceapă lupta corp la corp; el nu ştia câtă vreme zeloţii vor mai rezista asediului sau să ducă lupta împotriva unor trupe mult mai numeroase. A adăugat că providenţa divină l-a trimis la ei ca să încheie un contract de pace; deoarece Ananos foloseşte aceste tratative drept un pretext pentru a-i ataca în clipa când ei vor fi mai puţin prevăzători; de aceea, dacă ţin să scape cu viaţă, zeloţii trebuie fie să ceară îndurarea asediatorilor lor, fie să caute ajutor din exterior. Cei care se amăgesc cu speranţa că vor fi iertaţi în cazul când vor fi înfrânţi pesemne că au dat uitării propriile isprăvi cutezătoare sau singuri se înşală amarnic socotind că pocăinţa făptaşului trebuie să inspire neapărat mila victimei sale. Dimpotrivă, tocmai pocăinţa nelegiuiţilor stârneşte o ură şi mai aprigă, iar furia celor afectaţi devine şi mai cumplită de îndată ce se văd stăpâni pe situaţie. Ei erau pândiţi de prietenii şi de rudele celor ucişi, ba chiar şi de marea mulţime a poporului, indignat de faptul că au înlăturat legile şi tribunalele; chiar dacă o parte a locuitorilor s-ar arăta mai miloasă, ea va fi copleşită de zdrobitoarea majoritate a mulţimii cerând răzbunarea.

CAPITOLUL IV

1. Prin împestrițatele lui minciuni a răspândit o mare panică în rândurile tuturor zeloților; totuşi, Ioannes n-a îndrăznit să spună deschis despre ce ajutor din afară era vorba, dar el făcea o învăluită aluzie la idumeeni. Dar pentru a ațâța cât mai mult pe căpeteniile zeloților, l-a ponegrit pe Ananos, cum că ar fi un om crud şi a susținut că ei erau cei mai amenințați de pedepse. Aceşti conducători erau Eleazar, fiul lui Gion[639], care avea faima de-a fi printre ei cel mai în stare să ia măsurile necesare şi, totodată, de a le transpune în faptă, precum şi un anume Zacharias, fiul lui Amphicallei, ambii trăgându-se din familii de preoți. Când, în afara primejdiilor care îi pândeau pe toți, aceştia au aflat de cele care îi priveau personal şi de-asemenea că, pentru a pune mâna pe putere, cei din tabăra lui Ananos îi chemau în ajutor pe romani – o minciună sfruntată născocită de Ioannes – căpeteniile zeloților au şovăit multă vreme în privința măsurilor ce urmau să fie întreprinse de ei sub necruțătoarea presiune a timpului rămas la dispoziția lor. Le era limpede faptul că poporul se pregătea să-i atace nu după multă vreme şi că răgazul scurt până la pornirea asaltului le reteza şansa obținerii unui ajutor din afară; căci puteau să îndure mult şi bine toate năpastele mai înainte ca nişte aliați să fi aflat ceva despre ele. Totuşi, zeloții au decis de îndată să-i cheme în ajutor pe idumeeni. Aşadar, au conceput o scurtă scrisoare unde au arătat că Ananos amăgeşte poporul şi vrea să predea oraşul romanilor dar, de dragul libertății, ei s-au răzvrătit şi sunt asediați în Templu; foarte puțin timp a rămas spre a mai face ceva în vederea salvării lor; dacă idumeenii nu vor veni cât mai repede în ajutorul lor, zeloții vor cădea în mâinile lui Ananos şi a duşmanilor, iar oraşul va ajunge în stăpânirea romanilor. În rest, solilor le revine misiunea de a vorbi mai pe larg despre asta cu căpeteniile idumeene. Pentru transmiterea soliei au fost aleşi doi bărbați hotărâți, înzestrați cu darul de a vorbi şi de a pleda

---

639 Vezi *Cartea a doua,* cap. XX, paragr. 3 (n.t.).

convingător în procesele publice grele, dar o altă calitate a lor mai importantă decât celelalte pentru situația de față, consta în aceea că erau alergători neîntrecuți. Zeloții aveau siguranța că idumeenii se vor lăsa lesne convinşi, căci era vorba de o nație năvalnică şi dezordonată, mereu atrasă de agitații şi dornică să aibă prilejul de a se răzvrăti. Doar cu prețul câtorva linguşeli izbuteau să-i înarmeze cei ce veneau să-i roage, căci pentru ei lupta era ca o adevărată sărbătoare. Precumpănitoare pentru îndeplinirea acestei misiuni era iuțeala. Solii care se numeau amândoi Ananias, nu şi-au precupețit eforturile şi foarte repede au ajuns la conducătorii din Idumeea.

2. Revoltați de conținutul scrisorii zeloților şi de ceea ce le-au relatat solii prin viu grai, aceştia s-au apucat să cutreiere poporul ca nişte apucați, propovăduind războiul prin crainicii lor. Mulțimea s-a luat la întrecere cu ordinele primite şi toți şi-au înşfăcat repede armele, chipurile, pentru a elibera capitala. S-au adunat astfel 20.000 de oameni şi au mărşăluit spre Ierusalim sub conducerea a patru generali: Ioannes şi Iacobus, fiii lui Sosas, apoi Simon, fiul lui Thakeas precum şi Pinehas, fiul lui Clusoth.

3. Plecarea solilor s-a făcut pe ascuns, fără ştirea lui Ananos şi a santinelelor sale, dar nu s-a întâmplat acelaşi lucru cu sosirea idumeenilor. Aflând din timp de ea, Ananos a închis porțile orașului în fața lor, înşirându-şi străjile pe zidurile de apărare. Câtuşi de puțin dornic să devină vrăşmaşul idumeenilor, el a căutat să-i câştige cu vorbe bune, mai înainte de a trece la folosirea armelor. În acest scop Iesus, cel mai vârstnic dintre Marii Preoți după Ananos, s-a urcat într-un turn situat față în față cu oastea idumană şi le-a spus următoarele cuvinte: „Dintre multele şi feluritele necazuri care au năpăstuit orașul, cel mai mult m-a uimit faptul că Soarta a trimis ajutoare unor răufăcători de unde nici nu te aşteptai. Iată-vă dar aici ca să-i sprijiniți în dauna noastră pe cei mai abjecți dintre oameni, cu o râvnă pe care n-ați fi arătat-o dacă însăşi capitala v-ar fi chemat s-o apărați împotriva unor barbari năvălitori; dacă aş fi văzut că oastea voastră este alcătuită din bărbați de teapa celor care au recurs la voi, atunci chiar că nu mi s-ar fi părut fără noimă

zelul vostru, căci numic nu întăreşte o prietenie împărtăşită mai mult decât asemănarea de caracter. În realitate, dacă cineva v-ar cerceta ciracii, unul câte unul, acela ar constata că fiecare merită de-o mie de ori pedeapsa cu moartea. Ei sunt murdăria şi scursura ţării întregi: după ce şi-au risipit prosteşte propria lor avere şi şi-au dat pe faţă nelegiuirea în satele şi târgurile din împrejurimi, în cele din urmă, ei s-au infiltrat pe-ascuns şi cu duiumul în Oraşul Sfânt. Spre a-şi duce infamia până la capăt, au pângărit chiar glia sacră: acum pot fi văzuţi cum, fără pic de ruşine şi frică, se îmbată în sanctuar, umplându-şi burţile nesătule cu prada sustrasă pe nedrept de la cei asasinaţi cu mâinile lor. Dimpotrivă, oastea voastră numeroasă şi strălucitoarea podoabă a armelor oferă o privelişte demnă de a fi admirată dacă v-ar fi chemat capitala printr-o hotărâre comună drept aliaţi de nădejde împotriva unor neamuri străine. Cum poţi numi altfel decât o batjocură a Soartei faptul că vezi cum un popor întreg, scut lângă scut, luptă cot la cot cu o hoardă de ticăloşi? De mult stau şi mă întreb ce anume v-a urnit atât de repede, ca să mărşăluiţi încoace? Căci fără un motiv serios nu v-aţi fi înarmat voi din creştet până-n tălpi numai de dragul unor tâlhari şi împotriva unui popor cu care sunteţi înrudiţi. Auzit-am ceva privitor la „romani” şi la „trădare” – aceste vorbe le-au rostit printre strigăte unii dintre voi şi au adăugat că au venit pentru eliberarea capitalei – dar trebuie să recunoaşteţi că niciuna dintre cutezătoarele isprăvi ale acelor nelegiuiţi nu ne-a uluit mai mult decât scorneala lor mincinoasă. Căci pe nişte oameni care prin însăşi firea lor îndrăgesc neatârnarea şi tocmai de aceea mai pregătiţi decât ceilalţi să lupte cu duşmanii din afară – nimic nu putea să-i înfurie mai mult împotriva noastră decât şarlatania de a înfăţişa drept autorii pretinsei trădări a mult râvnitei libertăţi. Dar se cuvine ca voi să cercetaţi pe îndelete cine sunt aceşti calomniatori şi ce urmăresc calomniile lor, iar purul adevăr să-l descoperiţi nu din nişte vorbe, născocite, ci din starea generală a lucrurilor. Ce motive ne-ar putea determina să ne vindem romanilor chiar în clipa de faţă, când noi am fi avut posibilitatea s-o facem fie încă de la început, încât să nici nu luăm parte la

răscoală, fie, după ce fapta s-a întâmplat totuşi, să revenim degrabă la supuşenia noastră mai înainte ca ţara întreagă să fie pustiită de jur-împrejur? Acum, oricât de mult am dori, nu ne-ar fi deloc uşor să ne împăcăm cu romanii, de vreme ce supunerea Galileei i-a umplut de trufie, iar pentru noi ar fi o înjosire mai odioasă decât moartea să-i întâmpinăm cu o umilă supunere când ei s-au apropiat de noi. În ce mă priveşte, aş prefera pacea în locul morţii, dar, întrucât războiul a şi început şi s-au desfăşurat lupte sângeroase, aş dori mai degrabă să am o moarte glorioasă decât să trăiesc în captivitate. Se spune aşadar că noi, conducătorii poporului am dus tratative pe ascuns cu romanii sau poate că poporul însuşi, pe baza unei hotărâri colective? Dacă noi suntem cei vizaţi, să ni se indice numele prietenilor pe care i-am trimis, precum şi slujitorii ce ne-au mijlocit trădarea! A fost înhăţat cineva la plecare? Sau a fost prins careva la întoarcere? Vreo scrisoare de-a noastră a încăput în mâinile lor? Cum am fi putut să ducem tratative fără ştirea concetăţenilor noştri, cu care ne întâlnim ceas de ceas, în vreme ce zeloţii, niscaiva oameni păziţi cu străşnicie şi nici măcar în stare să coboare din templu în oraş, au putut afla cu precizie despre tratativele ce s-au desfăşurat pe-ascuns în ţară? Doar acum, când ei ştiu că vor fi traşi la răspundere pentru silniciile lor, sunt la curent cu faptele. În schimb, niciunul dintre noi n-a fost acuzat de trădare câtă vreme s-au simţit în siguranţă. Dacă ei aruncă vina asupra poporului, e arhicunoscut faptul că întrunirile lui sunt publice şi niciunul n-a lipsit de la adunare, astfel că zvonul despre trădare ar fi ajuns la voi mai repede decât dubiosul denunţ al zeloţilor. În afară de asta: nu urma să trimitem înapoi şi nişte delegaţi după încheierea tratativelor de pace? Cum se numesc cei aleşi pentru această misiune? Asta trebuie să ne-o spună ei! Dar totul nu este decât un pretext folosit de nişte oameni ameninţaţi de o moarte silnică, căutând numai să scape de pedeapsa care-i pândeşte. Dacă oraşul ar fi fost ursit să cadă prin vânzare, atunci numai calomniatorii noştri ar fi fost în stare de asta, căci dintre cutezătoarele nelegiuiri săvârşite de ei, una singură le mai lipsea: trădarea! Dar datoria voastră de-acum, când v-aţi şi înfăţişat cu armele-n mâini înaintea oraşului, ar

fi să faceți cel mai îndreptățit lucru: să luați capitala sub ocrotirea voastră şi să contribuiți la suprimarea tiranilor, care ne-au călcat în picioare legile, sentințele lor judecătoreşti fiind impuse cu sabia proprie. Nu ne-au înşfăcat ei, în mijlocul pieții, pe bărbații de vază fără cel mai mic cusur şi le-au pus împovărătoare cătuşe, omorându-i fără să-i mai lase să vorbească sau să se roage de ei? Aveți voie să intrați în oraş – dar nu după datina războiului – şi să vedeți cu ochii voştri mărturiile spuselor noastre: casele devastate de jafurile acestor tâlhari, văduvele şi copiii celor uciși în negrele lor straie de doliu, plânsetele şi bocetele răsunând în întregul oraş. Căci nu există niciun om care să nu fi avut de-a face cu incursiunile acestor sceleraţi. Şi-au împins nebunia până într-acolo încât de la țară şi din localitățile înconjurătoare, şi-au adus cu ei banditeştile năravuri nu numai în oraş – chipul şi creştetul țării întregi – ci le-au strămutat chiar şi în interiorul Templului. Iată-l devenit acum fortăreață şi loc de refugiu pentru ei, şi deopotrivă un arsenal pentru atacurile lor împotriva noastră; iar lăcaşul acesta venerat în toată lumea până şi de îndepărtatele popoare, care locuiesc undeva, la marginea pământului, cunoscându-l doar din auzite – a fost încălcat de nişte fiare născute pe meleagurile noastre. Cu toată situația lor disperată, ei încă mai au cutezanța să atâțe popoare împotriva altor popoare, oraşe împotriva altor oraşe, punând armele în mâinile unor concetățeni, spre a le implânta dintr-o parte în propriile măruntaie. În această privință, cel mai frumos şi mai convenabil pentru voi ar fi, după cum v-am mai spus, să vă uniți cu noi, spre a-i stăpâni pe aceşti nelegiuiți, pedepsindu-i pentru şiretenia de a se fi încumetat să vă cheme ca aliați în loc să fie înfricoşați de răzbunarea voastră. Totuşi, dacă vreți să ascultați apelul oamenilor care v-au cerut ajutorul vi se dă voie, după depunerea armelor, să intrați în oraş în calitatea voastră de seminție înrudită[640] şi puteți să adoptați rolul celor care păstrează linia de mijloc între aliați şi duşmani, fiindu-ne adică judecători de pace. Oricum, gândiți-vă cât de avantajos pentru ei va fi să se

---

[640] Vezi *Cartea întâi*, cap. VI, paragr. 2, n. L (n.t.).

prezinte cu delicte atât de certe şi de grele în faţa voastră, nişte arbitrii nepărtinitori, ei, care n-au îngăduit unor oameni fără nicio vină să rostească un cuvânt în apărarea lor. Dar fie-le îngăduită o asemenea favoare mulţumită sosirii voastre aici! Dar dacă voi nu încuviinţaţi nici indignarea noastră, nici rolul de judecători, atunci mai rămâne o a treia variantă, şi anume să părăsiţi singuri ambele tabere, fără să atentaţi la nenorocirea noastră şi fără să treceţi de partea celor care uneltesc împotriva capitalei. Dacă mai păstraţi nezdruncinate bănuieli că unii dintre noi au întreprins niscaiva convorbiri cu romanii, aveţi acum prilejul cel mai bun să supravegheaţi cu străşnicie intrările oraşului; iar dacă vreuna din învinuirile voastre va fi confirmată prin fapte, nimeni nu vă va împiedica să veniţi în ajutorul capitalei, trăgând la răspundere pe cei vinovaţi. Căci vrăjmaşii n-au cum să v-o ia înainte, câtă vreme v-aţi instalat tabăra atât de aproape de oraş. Dar nici măcar una dintre propunerile noastre nu vi se pare înţeleaptă şi cumpătată, atunci să nu vă miraţi că ţinem porţile ferecate în faţa voastră atâta vreme cât sunteţi înarmaţi!”

4. Aceasta a fost cuvântarea lui Iesus. Mulţimea idumeenilor nu i-a acordat nicio atenţie, ci s-a arătat furioasă că nu i s-a permis să intre numaidecât în oraş; generalii lor s-au pronunţat categoric împotriva depunerilor armelor şi, cuprinşi de revoltă, socoteau că, înfăptuind acest lucru la porunca unor străini, ei deveneau totuna cu prizonierii de război. După ce cu multă trudă a izbutit să potolească zarva compatrioţilor săi, Simon, fiul lui Caatha, unul dintre conducătorii idumeenilor, s-a aşezat la distanţa la care putea fi auzit de Marele Preot şi a zis următoarele: „Nu mă mir deloc că apărătorii libertăţii sunt asediaţi în Templu câtă vreme există oameni care împiedică propriul popor să intre în oraşul aparţinând tuturora şi, între timp, se fac intense pregătiri pentru primirea romanilor, în cinstea cărora porţile vor fi împodobite cu flori; în schimb cu idumeenii discută din turnurile lor de apărare, cerându-le să-şi depună armele aflate în slujba libertăţii. Paza capitalei nu vor s-o încredinţeze celor de acelaşi neam cu ei, dar îi acceptă ca arbitrii în neînţelegerile lor şi, acuzându-şi unii

concetățeni că ar fi ucis nişte oameni fără să-i judece deloc, condamnă la dezonoare un întreg popor. Oraşul mereu atât de larg deschis tuturor străinilor veniți să se închine a fost zăvorât în fața unor rude ca noi. Fireşte că noi am pornit repede încoace doar ca să măcelărim şi să ne războim cu compatrioții noştri, când în realitate, graba noastră n-a avut alt țel decât să vă apere libertatea. La fel stau lucrurile şi cu nedreptatea pe care v-au făcut-o oamenii stând închişi de voi acolo sus, în sanctuar, şi am aceeaşi părere despre puterea de convingere a bănuielilor pe care voi le-ați îngrămădit asupra lor. În timp ce țineți captivi între ziduri pe cei preocupați de bunul mers al statului şi să vă ferecați porțile oraşului în fața unui numeros neam cu care sunteți înrudit, căşunându-i pe deasupra şi nişte porunci trufaşe, tot voi vă credeți aserviți şi dați injurioasa poreclă de «tirani» celor ce îndură tirania voastră. Cine poate să înghită fățărnicia acestor vorbe atunci când însuşi starea lucrurilor o contrazice flagrant? Mai rămâne să spuneți că cei care v-au zăvorât capitala sunt idumeenii, cărora – ca să spunem adevărul – voi le-ați închis drumul spre Templul lor strămoşesc! Celor asediați în Templu li se poate aduce îndreptățitul reproş că au avut curajul să-i pedepsească pe cei înfățişați de voi, complicii lor, drept nişte bărbați de vază şi fără cusur, când de fapt ar fi trebuit să înceapă chiar cu voi, tăind din vreme cele mai sănătoase mădulare ale trădării! Dar dacă ei s-au arătat mai îngăduitori decât ar fi trebuit să fie, noi, idumeeni, vom proteja Casa Domnului, punându-ne în fruntea luptei pentru apărarea patriei comune, şi-i vom respinge pe duşmanii ce o atacă din afară ca şi pe trădătorii aflați înăuntru. Vom rămâne aşadar de strajă lângă aceste metereze, cu armele în mâini, până când romanii se vor sătura să vă asculte sau până când voi vă veți schimba gândurile, învățându-vă să prețuiți libertatea!”

5. Aceste vorbe au fost întâmpinate cu aclamații de către mulțimea idumeenilor, iar Iesus s-a retras dezamăgit în interiorul oraşului, deoarece a văzut că vrăjmaşii sunt lipsiți de orice măsură, cetatea urmând să ducă lupta pe două fronturi. Dar nici în rândurile idumeenilor nu domnea liniştea şi siguranța de sine. Pe de o parte, ei erau indignați

de ocara ce li s-a adus prin neadmiterea lor în oraş şi, pe de altă parte, ei au fost puşi în încurcătură de constatarea că zeloţii, pe care ei îi socoteau puternici, nu săreau în ajutorul lor; nu mai ştiau ce să facă şi multora dintre ei le părea rău că veniseră până aici. Totuşi, stânjeniţi de ruşinea de a fi nevoiţi să se retragă fără nicio realizare s-a dovedit mai puternică decât căinţa, astfel că idumeenii au rămas pe loc, poposind lângă zidurile oraşului în condiţii vitrege: în timpul nopţii s-a abătut o furtună deosebit de puternică, însoţită de vânturi năprasnice şi ploi torenţiale, cu fulgere neîntrerupte şi tunete asurzitoare, precum şi un nefiresc vaiet al pământului zgâlţâit din temelii. Cumplita răvăşire a ordinii universale părea să anunţe pieirea omenirii şi era lesne de presupus că asta prevestea o mare nenorocire.

6. Potrivit idumeenilor şi a locuitorilor oraşului, acest eveniment avea un singur tâlc: primii socoteau că Dumnezeu şi-a descătuşat mânia stârnită de expediţia lor militară şi că nu vor scăpa de pedeapsă pentru faptul că şi-au îndreptat armele împotriva capitalei; Ananos şi oamenii săi credeau, dimpotrivă, că au biruit fără să dea nicio bătălie şi că Dumnezeu luptă pentru cauza lor. Şi unii şi alţii erau nişte profeţi nepricepuţi pentru că nenorocirile pe care le prevesteau duşmanilor aveau să fie îndurate de propriii lor prieteni credincioşi. Căci idumeenii, care s-au strâns laolaltă, om lângă om, s-au încălzit unul pe altul şi, punându-şi scuturile deasupra capetelor lor, au îndurat mai uşor aversele de ploaie; în schimb zeloţii au tremurat de frică, dar nu atât pentru primejdia care îi ameninţa pe ei, ci pentru cea care plana peste aliaţii lor; s-au adunat aşadar şi s-au sfătuit spre a găsi calea care îndepărta răul de ei. Cei mai înflăcăraţi erau dispuşi să pornească cu armele în mâini ca să-i doboare pe cei ce stăteau de gardă, pentru ca apoi să dea buzna în oraş, deschizând fără teamă porţile în faţa aliaţilor lor. Căci, năuciţi de atacul lor neaşteptat, străjile vor intra în panică, cu atât mai mult cu cât cei mai mulţi sunt prost înarmaţi şi fără experienţă de luptă; cei mulţi la număr, care locuiau în oraş, pe care urgia furtunii îi ţinea închişi în casă, cu foarte mare greutate s-ar fi strâns laolaltă; chiar dacă se expuneau astfel primejdiilor, era datoria lor de onoare să înfrunte orice

risc, mai degrabă decât să privească cu nepăsare cum piere nedemn o oaste atât de mare numai din pricina lor. Zeloții mai chibzuiți s-au îndoit că ei vor obține ceva cu ajutorul forței întrucât văzuseră că nu numai gărzile puse împotriva lor spori seră efectivul, dar şi străjile de pe meterezele oraşului deveniseră şi mai prevăzătoare din pricina idumeenilor; de asemenea, ei credeau că Ananos era pretutindeni prezent, inspectându-şi santinelele din oră-n oră. Aşa s-au şi petrecut lucrurile în toate nopțile anterioare, în afară de noaptea aceea, nu dintr-o delăsare a lui Ananos, ci fiindcă soarta a urzit pieirea lui şi a numeroaselor sale străji. Puterea ei a făcut ca în noaptea târzie, când furtuna se înteţise de-a binelea, gărzile de la porticuri să cadă într-un somn adânc, inspirându-le zeloților gândul de a lua fierăstraiele aflate în Templu, spre a tăia cu ele traversele care zăvorau porțile oraşului. I-a ajutat mugetul vântului şi neîntrecutul bubuit al tunetelor, împiedicând ca zgomotul făcut de ei să fie auzit.

7. Neobservați de nimeni, zeloții s-au strecurat afară din Templu şi-au ajuns până la zidul de apărare: acolo, cu ajutorul aceloraşi fierăstraie, au deschis poarta cea mai apropiată de idumeeni. La început, aceştia s-au speriat, convinşi că sunt atacați de oamenii lui Ananos, fiecare întinzând mâna dreaptă spre sabie, ca să se apere; dar curând i-au recunoscut pe cei ce veneau la ei şi au pătruns în interiorul cetății. Dacă ei s-ar fi împrăştiat în toate părțile, nimic nu i-ar fi împiedicat să măcelărească poporul, până la ultimul om, atâta de mare le era mânia. Dar de fapt, ei s-au grăbit să-i elibereze mai întâi pe zeloți de paznicii lor; căci prietenii care îi lăsaseră să intre în oraş i-au rugat să nu-i dea uitării pe cei pentru care veniseră cu prețul înfruntării multor riscuri, fără să se expună ei înşişi unei primejdii şi mai mari. Căci după ce vor fi învins gărzile, le va veni uşor să ia în stăpânire oraşul. Dar de îndată ce au pus în mişcare capitala, ei nu vor mai fi în stare să supună gărzile. Căci după ce acestea au fost aduse în stare de alarmă, ele se vor aşeza imediat în ordine de bătaie, tăindu-le drumul ce duce

în sus[641].

[641] Adică spre Templu (n.t.).

CAPITOLUL V

1. Idumeenii au acceptat acest plan şi au străbătut în grabă oraşul, urcând spre Templu unde zeloţii pândeau nerăbdători sosirea lor. Când eliberatorii au pătruns înăuntru, au prins şi ei curaj şi au ieşit din interiorul sanctuarului. Zeloţii s-au contopit cu idumeenii şi s-au năpustit asupra gărzilor; pe cei puşi de strajă în faţa porticului, care adormiseră, i-au ucis în somn; apoi, la strigătele santinelelor trezite, toată garda a sărit în picioare, înşfăcându-şi repede armele, spre a se apăra. Câtă vreme au crezut că sunt atacaţi numai de zeloţi, localnicii şi-au păstrat cumpătul, încrezători fiind în superioritatea lor numerică; dar când au văzut că din Templu ieşeau cu duiumul şi trupe străine, atunci au priceput că invazia idumeenilor se şi produsese şi cei mai mulţi, împreună cu bruma lor de curaj, şi-au aruncat şi armele, scoţând vaiete puternice; totuşi, o mică ceată de tineri s-a grupat într-o poziţie defensivă şi s-a opus cu îndârjire atacurilor date de idumeeni, apărând câtăva vreme grosul trupelor lipsite de vlagă. Prin strigătele lor, acestea vesteau locuitorilor nenorocirea care se abătuse asupra oraşului. Nimeni nu mai cuteza să vină în ajutorul apărătorilor de îndată ce s-a aflat despre invazia idumeeană; în schimb, drept răspuns, toţi scoteau ţipete şi gemete nefolositoare şi cel mai adesea răsunau bocetele femeilor, fiecare având câte o rudă apropiată în rândurile gărzilor aflate în primejdie de moarte. Zeloţii îşi împreunau strigătele de luptă cu cele ale idumeenilor, iar vuietul furtunii făcea ca larma generală să devină şi mai înfricoşătoare. Înclinaţi prin firea lor crudă spre vărsarea de sânge, idumeenii, îndârjiţi şi de dezlănţuirea furtunii, şi de indignarea lor împotriva celor care le închiseseră deunăzi porţile, şi-au dat acum frâu liber săbiilor. Toţi au fost trataţi la fel, şi cei care cerşeau îndurare, şi cei care se apărau şi mulţi au fost străpunşi de săbii tocmai când le aminteau de înrudirea lor şi îi rugau să venereze Templul la care se închinau împreună. Fără să aibă încotro să fugă, fără să mai păstreze vreo speranţă de salvare, ei au fost strânşi grămadă şi străpunşi unul câte unul. Mulţi dintre ei au fost atât de încolţiţi de luptători încât

nu le mai rămăsese niciun loc unde să se retragă şi, fiindcă ucigaşii lor urmăritori nu-i slăbeau deloc în strâmtorarea lor, s-au aruncat cu capul în jos spre oraş, găsindu-şi astfel o moarte aleasă de bunăvoie, după propria mea părere mai crâcenă decât cea căreia i se sustrăseseră. Toată curtea exterioară a Templului era inundată de sânge şi lumina zilei care se înfiripa a dat la iveală un număr de 8.500 de morţi.

2. Dar asta n-a fost de-ajuns ca să potolească furia idumeenilor; ei s-au îndreptat apoi împotriva oraşului, au jefuit toate casele, omorând pe oricine întâlneau în calea lor. Dar li s-a părut că a se ocupa de poporul de jos însemna să-şi irosească forţele degeaba; au plecat aşadar în căutarea Marilor Preoţi şi împotriva lor a pornit năvalnic grosul trupelor. Aceştia au fost găsiţi repede şi ucişi pe loc; unii s-au urcat pe cadavrele lor şi le-au batjocorit: pe Ananos, pentru părinteasca-i bunătate faţă de popor, iar pe Iesus pentru discursul său rostit de pe metereze. Au mers atât de departe în nelegiuirea lor încât au azvârlit cadavrele fără să le mai îngroape, cu toate că iudeii arată o deosebită grijă faţă de înmormântări, până şi hoiturile răufăcătorilor răstigniţi fiind coborâte de pe cruce şi înhumate înainte de asfinţitul soarelui[642]. Cred că nu mă înşel dacă spun că cucerirea oraşului a început o dată cu moartea lui Ananos şi că zidurile de apărare au fost dărâmate şi statul iudeilor s-a prăbuşit în ziua când ei au văzut cum în mijlocul oraşului zăcea ucis Marele lor Preot şi Conducătorul pe care se sprijinea propria lor salvare. Căci el fusese un bărbat demn de stimă şi de o cinste desăvârşită; cu tot prestigiul datorat originii nobile, rangului şi demnităţii sale, obţinute pe merit, obişnuia să-i trateze de la egal la egal chiar şi pe oamenii din treapta de jos; iubea cu înflăcărare libertatea şi preţuia mult ocârmuirea poporului, punând mereu binele obştesc mai presus de interesul său personal, iar ţelul către care tindea era obţinerea păcii, fiindcă ştia prea bine puterea romană nu putea fi învinsă. A făcut totuşi pregătirile de război silit de împrejurări, doar pentru ca iudeii, în cazul când nu vor ajunge la un acord cu romanii, barem să li se împotrivească

---

642 Vezi Moise, V (*Deuteronomul),* cap. 21, paragr. 23 (n.t.).

onorabil. Ca să rezumăm: dacă Ananos ar fi rămas în viaţă, atunci s-ar fi ajuns negreşit la o înţelegere. Căci el era un iscusit vorbitor care ar fi fost în stare să-şi convingă poporul; el se dovedise capabil să-şi înlăture şi adversarii. Dacă nu i-ar fi reuşit planul, de bună seamă că, sub conducerea unui asemenea general, iudeii ar fi opus o rezistenţă foarte lungă romanilor. El era strâns legat de Iesus care, deşi rămânea mai prejos decât Ananos, îi întrecea cu mult pe ceilalţi. Dar după părerea mea, întrucât Dumnezeu osândise pieirii oraşul fiindcă fusese pângărit şi voia să-şi purifice Templul, arzându-l din temelii, de aceea a luat la el pe cei ce înconjurau sanctuarul cu o dragoste nemărginită. Şi astfel nişte bărbaţi care de curând purtaseră veşminte sacre şi se aflau în fruntea unui serviciu religios orânduit pentru întreaga lume, întâmpinaţi cu supremă veneraţie de pelerinii sosiţi la Ierusalim din toate colţurile pământului – puteau fi văzuţi acum zăcând goi, pradă aflată la îndemâna câinilor şi animalelor sălbatice! Cred că Virtutea însăşi a căinat soarta acestora, deplângând faptul că Viciul i-a pricinuit o înfrângere atât de grea. Acesta a fost jalnicul sfârşit al Marilor Preoţi, Ananos şi Iesus.

3. După moartea acestora, zeloţii şi trupele idumeene s-au năpustit asupra mulţimii, măcelărind localnicii ca pe o turmă de animale necurate. Oamenii simplii erau ucişi chiar acolo unde erau prinşi. În schimb nobilii şi tinerii erau prinşi şi întemniţaţi, executarea lor fiind amânată în speranţa că poate vor trece în tabăra lor. Dar niciunul n-a vrut să-i asculte, toţi au preferat să moară decât să se înhăiteze cu răufăcătorii, pronunţându-se împotriva trădării patriei lor. Pentru refuzul lor au trebuit să îndure torturi groaznice: au fost biciuiţi şi schingiuiţi şi, când trupurile lor nu mai suportau uneltele de tortură, abia atunci li se dădea lovitura de graţie. Cei capturaţi în timpul zilei erau executaţi noaptea, iar cadavrele lor aruncate în stradă, ca să facă loc altor prizonieri. Poporul era atât de înfricoşat încât nimeni nu se mai încumeta să bocească pe faţă sau să-şi înmormânteze rubedeniile; doar cu uşile bine ferecate îşi mai vărsau unii tăinuitele lacrimi, iar de câte ori suspina careva, se uita în jurul lui, să nu fie auzit de un duşman. Cel îndoliat

împărtăşa soarta făpturii după care purta doliu. Abia în timpul nopții se mai strângeau şi se presărau căuşe de țărână peste cadavrele ce zăceau în câmpul gol, ispravă pe care n-o repetau ziua decât temerarii. Astfel au pierit 12.000 de tineri de viță nobilă.

4. Până la urmă, zeloții s-au săturat de măcelurile lor necurmate; de aceea, ei au înscenat nişte tribunale şi procese de ochii lumii. Îşi propuseseră să-l sugrume pe bărbatul cel mai de vază, un anume Zacharias, fiul lui Bareis. Ceea ce i-a aţâţat pe zeloți împotriva lui era deosebita-i ură față de ticăloşi şi dragostea fierbinte pentru libertate; în afară de asta, el era bogătaş, astfel că va avea în vedere nu numai con fiscarea averii lui, ci şi înlăturarea din drum a unui om care ar fi fost în stare să-i răstoarne de la putere pe zeloți. În acest scop, ei au chemat prin ordin să vină la Templu 70 de cetățeni cu înalte funcții publice, le-au dat rolul de judecători la fel ca la teatru, fără autoritatea corespunzătoare, învinuindu-l pe Zacharias că vrea să dea statul pe mâinile romanilor şi că întreținea legături trădătoare cu Vespasianus. Acuzația lor nu avea nicio confirmare juridică şi nicio probă doveditoare, dar ei susțineau sus şi tare că sunt pe deplin convinşi de acest lucru, socotind că asta slujea drept garanție suficientă pentru adevăr. Când a văzut că nu-i mai rămăsese nicio speranță, căci el nu fusese adus în fața unui tribunal adevărat, ci doar pentru a fi zvârlit mişeleşte într-o temniță, Zacharias şi-a zis că, de vreme ce tot nu mai scapă cu viață, nimeni nu-i poate închide gura să vorbească. S-a ridicat în picioare şi a batjocorit netemeinicia faptelor pentru care era judecat, spulberând în câteva vorbe acuzațiile invocate. În cuvântarea lui, el s-a adresat apoi direct acuzatorilor săi, a enumerat rând pe rând nedreptățile toate pe care le comiseseră, deplângând haosul înscăunat în treburile statului. Zeloții au protestat zgomotos dar s-au abținut să-şi tragă săbiile din teacă întrucât voiau să ducă până la capăt această comică înscenare a unui fals proces; în afară de asta, ei urmăreau să-i pună la încercare pe judecători, ca să vadă dacă, punându-şi în mare primejdie propriile vieți, rămâneau intenționat de partea dreptății, într-adevăr, toți cei 70 s-au pronunțat în favoarea achitării

acuzatului, arătându-se dispuşi mai degrabă să moară decât să-şi lege numele de condamnarea unui nevinovat. Această achitare a stârnit puternice strigăte de protest din partea zeloților, deopotrivă de porniți împotriva judecătorilor care nu înțeleseseră că împuternicirea lor fusese amăgitoare. Doi dintre zeloții cei mai cutezători s-au năpustit din senin asupra lui Zacharias, l-au ucis în mijlocul Templului şi i-au spus batjocoritor, în vreme ce se prăbuşea fără suflare: „Primeşte acum şi votul nostru ca să ai parte de-o achitare deplină!" L-au scos apoi din Templu şi l-au zvârlit într-o prăpastie ce se căsca dedesubtul lui. Iar pe judecători i-au izgonit din sanctuar, lovindu-i umilitor cu latul sabiei, şi s-au ferit să-i omoare anume pentru ca aceştia, răspândiți în întregul oraş, să vestească pretutindeni robia în care se zbăteau cu toții.

5. Idumeenii regretau deja faptul că au venit la Ierusalim, căci asemenea întâmplări aveau darul să-i nemulțumească profund. Atunci unul dintre zeloți i-a strâns laolaltă, a venit la ei din proprie inițiativă şi le-a arătat ce grave abateri de la lege au comis alături de cei care îi chemaseră aici, înfățişându-le pe îndelete daunele provocate capitalei. Au adus cu ei armele războiului căci erau convinşi că Marii Preoți unelteau să dea capitala pe mâna romanilor; n-au găsit însă nicio dovadă a trădării şi, în schimb, cei care, chipurile, apărau oraşul, comiteau fără frică fapte de război şi de tiranie. S-ar fi cuvenit ca, de la bun început, idumeenii să împiedice aceste fapte. Dar după ce ei înşişi s-au lăsat târâți de dragul alianței în uciderea unor compatrioți, barem acum să pună capăt samavolniciilor lor şi să nu-şi mai pună brațele puternice în slujba celor care duc de râpă legile strămoşeşti. Iar dacă unii dintre idumeeni mai sunt încă revoltați că porțile oraşului au fost închise în fața lor şi nu li s-a îngăduit să intre decât după depunerea armelor, oricum, cei ce i-au lăsat pe dinafară şi-au primit între timp pedeapsa: Ananos a fost ucis şi puțin a lipsit ca, într-o singură noapte, întregul popor să fie măcelărit. El îşi dădea seama că unii dintre idumeeni privesc cu părere de rău aceste grozăvii în vreme ce, la zeloții care i-au chemat, nu se constată decât o cruzime nesățioasă şi, nicio urmă de ruşine față de salvatorii

lor. Chiar sub ochii aliaţilor, ei cutează să înfăptuiască cele mai josnice fapte iar crimele lor vor fi puse pe seama idumeenilor, câtă vreme niciunul nu le împiedică sau nu se dezice de ele. După ce acuzaţia de trădare s-a dovedit a fi o calomnie şi nu se întrezărea deloc apropierea romanilor iar în oraş s-a instaurat un despotism foarte greu de înlăturat, ar fi bine ca idumeenii să se întoarcă la vetrele lor, fără să mai aibă de-a face cu aceşti răufăcători; doar astfel se pot ei dezvinovăţi de mârşăviile la care au participat, înşelaţi de zeloţi.

CAPITOLUL VI

1. Lăsându-se convinşi de aceste vorbe, idumeenii au eliberat din temniţele unde zăceau vreo 2000 de cetăţeni, care au fugit numaidecât din oraş şi s-au îndreptat spre Simon, despre care vom vorbi mai târziu. Apoi, idumeenii au părăsit Ierusalimul şi s-au întors la casele lor. Plecarea acestora a luat prin surprindere ambele tabere: pentru că nu ştia nimic despre faptul că idumeenii îşi schimbaseră opinia, poporul şi-a recăpătat curajul pentru scurtă vreme, la gândul că scăpase de prezenţa unor duşmani; la rândul lor, zeloţii au devenit şi mai întreprinzători, de parcă n-ar fi fost părăsiţi de aliaţii lor, ci s-ar fi descotorosit de nişte martori care îi stânjeneau, căutând să-i abată de la încălcarea legilor. Crimele lor nu mai cunoşteau acum nici zăbavă, nici chibzuinţă îndelungată, fiecare din loviturile lor fiind întreprinse cu viteza fulgerului, iar transpunerea lor în faptă era mai rapidă chiar decât planul propriu-zis. Beţia lor de sânge se îndrepta îndeosebi împotriva bărbaţilor viteji şi nobili; pe ultimii îi ucideau din invidie, pe cei curajoşi, din frica pe care le-o inspirau. Ca ei să se simtă în siguranţă deplină, niciunul dintre bărbaţii de vază nu trebuia să scape cu viaţă. Împreună cu mulţi alţii, a pierit atunci un anume Gurion, om influent şi de origine aleasă, foarte legat de conducerea poporului şi atât de îndrăgostit de libertate că nu mai găseai un al doilea printre iudei. Dintre celelalte calităţi deosebite pe care le avea, francheţea sa în vorbire a fost cea care i-a adus moartea. Nici măcar Niger din Peraea[643], care se dovedise un bărbat viteaz în luptele împotriva romanilor, n-a scăpat cu viaţă din mâinile lor. Când a fost adus în mijlocul oraşului, el a strigat din răsputeri, arătând cicatricele sale.

După ce a fost târât dincolo de porţile oraşului, şi-a pierdut orice nădejde de scăpare, cerând ca barem să i se îngăduie înmormântarea. Călăii săi l-au prevenit ameninţător

---

[643] Vezi *Cartea a doua,* cap. XIX, paragr. 2, cap. XX, paragr. 4; de asemenea *Cartea a treia,* cap. II, paragr. 1, ş.a. Niger era un erou al luptei împotriva romanilor, în vreme ce Gurion reprezintă nobilimea cu vederi democratice, antidictatoriale (n.e.).

că nu va avea parte de ceea ce şi-a dorit atât de mult: pământul – apoi l-au omorât. În pragul morţii, Niger i-a blestemat pe zeloţi ca peste ei să se abată răzbunarea romanilor şi, în afara războiului, să îndure foametea şi ciuma, dar mai presus de toate să se străpungă cu sabia unul pe altul. Toate acestea le-a hărăzit Dumnezeu nelegiuiţilor şi şi-a dovedit dreptatea prin faptul că, în scurtă vreme, dihonia din tabăra lor avea să-i împingă spre nebunia uciderii reciproce. Moartea lui Niger i-a scutit pe zeloţi de teama prăbuşirii lor; totuşi, n-a mai rămas nicio pătură a populaţiei împotriva căreia să nu găsească vreun pretext de execuţie. Cei care într-un fel sau altul se opuseseră cândva zeloţilor fuseseră de mult măcelăriţi; dar împotriva celorlalţi, care în timp de pace nu-i înfruntaseră deloc, trebuiau găsite pretexte adaptate momentului. Cei care se fereau mereu să aibă de-a face cu ei erau socotiţi trufaşi; cei care, în legăturile cu ei, erau mai slobozi la gură, treceau drept disprețuitori; cei ce se arătau prea supuşi, erau suspectaţi de trădare. Şi pentru abaterile grave, ca şi pentru cele mărunte, pedeapsa era una singură: moartea; nu era iertat nimeni, cu excepţia celor ce aparţineau păturilor celor mai de jos sau aveau o origine modestă, sau erau loviţi de soartă.

2. Toţi generalii romani socoteau discordia din tabăra duşmană drept un noroc nesperat şi doreau să mărşăluiască numaidecât împotriva oraşului, făcând presiuni asupra lui Vespasianus, în calitatea lui de comandant al oştirii întregi. Ei aveau convingerea că providenţa divină era de partea lor, de vreme ce i-a stârnit pe vrăjmaşi unii împotriva altora; fireşte că decizia stătea pe muchie de cuţit, deoarece iudeii s-ar fi putut lesne împăca din nou între ei, fie din pricina relelor îndurate în interior, fie din pricina căinţei lor. Drept răspuns, Vespasianus le-a zis: „Ţelul pe care îl urmăriţi nu va fi atins din capul locului dacă aveţi în vedere ca, la fel ca la teatru, să faceţi o demonstraţie a forţelor şi a armelor voastre, care în cazul de faţă n-ar fi lipsită de primejdii; mai degrabă să aveţi în faţa ochilor ceea ce este practic şi sigur. Căci în cazul când aţi mărşăluit numaidecât împotriva oraşului, n-aţi obţine altceva decât să-i împăcaţi pe duşmani; făcându-i pe aceştia să-şi îndrepte regăsita putere împotriva

noastră. Dacă însă rămâneți unde vă aflați, veți avea de înfruntat mai puțini vrăjmași întrucât ei și-au irosit viețile în războiul civil. Un comandant mai iscusit decât mine este Dumnezeu, fiindcă îi predă fără osteneală pe iudei în mâinile romanilor, dăruindu-le victoria fără riscurile artei de a conduce oștile. De aceea datoria noastră este ca, în vreme ce adversarii își curmă viața cu propriile lor mâini și îndură răul cel mai cumplit – războiul civil – noi să rămânem ca niște spectatori și să stăm deoparte de orice primejdie, neîncăierându-ne deloc cu oamenii care își caută singuri moartea și tabără nebunește unul asupra celuilalt. Cel care crede cumva că strălucirea unei victorii dobândite fără luptă păleşte pe jumătate, acela să afle că orice succes obținut în deplină siguranță este preferabil unei bătălii al cărei rezultat rămâne totdeauna nesigur. Căci biruitorul care a triumfat prin vitejia brațelor nu trebuie să stea mai presus de cel care a obținut aceeași izbândă prin stăpânire de sine și prin precaută chibzuință. Şi pe măsură ce numărul dușmanilor scade mereu, propria mea oaste, refăcută după necurmatele sale eforturi, va reveni pe câmpul de luptă cu o forță combativă sporită deopotrivă. Mai cu seamă că nu-i acum momentul potrivit să umblăm cu orice preț după o victorie răsunătoare: căci în această perioadă iudeii nu sunt preocupați să-și făurească arme, să-și construiască ziduri de apărare sau să-și procure trupe auxiliare; așadar amânarea nu este deloc în dezavantajul celor care o îngăduie; ba, mai mult, prin războiul civil și prin dihonia lor, iudeii se expun singuri primejdiilor și îndură zilnic chinuri mult mai apăsătoare decât cele pe care le-am fi provocat noi înșine prin atacurile noastre victorioase. Prin urmare, dacă ne preocupă numai siguranța proprie, trebuie să-i lăsăm pe iudeii dezbinați să se distrugă singuri; iar dacă urmărim neapărat o expediție militară încununată de glorie, nu se cade să atacăm un popor atât de măcinat în interior. Atunci s-ar putea spune, pe drept cuvânt, că victoria nu este meritul atacatorilor, ci al dezbinării asediaților!”

3. Acestea au fost spusele lui Vespasianus, cu care au fost de acord toți generalii și curând faptele aveau să adeverească clarviziunea judecății comandantului suprem: zilnic soseau

la romani mulți transfugi care izbutiseră să scape de zeloți. Fuga lor nu era ușoară deoarece, la toate ieșirile, zeloții puseseră gărzi și oricine era prins acolo, indiferent de motivul invocat, era ucis pe loc, suspectat fiind că intenționa să treacă în tabăra romanilor. În realitate, puteau să răzbată cei ce le dădeau bani și numai cei ce nu aveau ce oferi treceau drept trădători, astfel încât doar cei bogați își răscumpărau fuga, pe când săracii erau uciși. Cadavrele se adunaseră în mormane de-a lungul tuturor drumurilor încât mulți dintre cei care intenționaseră să fugă din Ierusalim se răzgândeau pe parcurs, preferând să-și dea sfârșitul în oraș: căci speranța de-a avea parte barem de un mormânt făcea ca moartea lor acasă să pară ceva mai suportabilă. Dar zeloții și-au împins neomenia până într-acolo încât nu mai îngăduiau să fie înmormântați nici cei uciși în interiorul zidurilor, nici cei răpuși pe drum. Dimpotrivă: de parcă s-ar fi jurat aievea ca împreună cu legile patriei să le încalce și pe cele ale naturii, la grozăviile îndurate de oameni adăugând și profanarea lui Dumnezeu: ei lăsau cadavrele să putrezească la soare[644]. Cine îndrăznea să-și înmormânteze o rudă primea una și aceeași pedeapsă ca transfugii – moartea; cel ce oferea cuiva o groapă, avea nevoie de-o alta pentru el însuși. Vorbind pe scurt: niciunul dintre sentimentele nobile n-a fost mai oropsit în acele zile nenorocite decât mila. Ceea ce era demn să trezească multă compasiune stârnea și mai abitir furia nelegiuiților, ei strămutându-și alternativ mânia de la cei vii, la asasinați și de la hoituri, iarăși la cei în viață. Groaza era atât de mare încât supraviețuitorii invidiau victimele care îi precedaseră, fiindcă aceștia își găsiseră liniștea; așijderi, cei supuși torturilor în temniță, comparativ cu starea lor cumplită, regretau soarta celor ce zăceau neîngropați. Călcate în picioare erau toate orânduielile omenești, de către acești netrebnici, batjocorind și respectul cuvenit lui Dumnezeu de vreme ce socoteau simple palavre de șarlatani oracolele profeților. Totuși, în vremuri străvechi,

---

644 Zeloții interziceau înmormântările în cimitirele situate în afara orașului nu pentru a încălca ritualul, ci pentru a împiedica pe cei ce însoțeau alaiurile funerare să fugă, trecând în tabăra romană (n.e.).

aceştia au făcut multe preziceri privitoare la virtute şi la viciu; iar zeloții care au făcut totul împotriva zicerilor lor, s-au străduit ca acele profeții să se împlinească în dauna patriei lor. Căci dăinuie o antică revelație a unor oameni pătrunşi de inspirație divină, potrivit căruia oraşul va cădea în mâinile duşmanului, iar Templul va fi mistuit de flăcări potrivit datinilor războiului atunci când, bântuită de o răscoală, mâinile unor localnici vor profana incinta preasfântă a Domnului[645]. Zeloții n-au refuzat să dea crezare acestei profeții, dar s-au pus ei înşişi în slujba înfăptuirii sale.

[645] Vezi Miheia, cap. 3, paragr. 9-12; Iezechiel, cap. 24, paragr. 9-13. Poate că Josephus are în vedere nişte profeții nescrise, transmise prin gura poporului (n. T). Citățm un verset semnificativ din prorocirile lui Miheia: „Deci, din pricina voastră, Sionul va fi arat cu plugul ca o țarină şi Ierusalimul va fi prefăcut într-un morman de ruine şi muntele templului va ajunge o înălțime acoperită de pădure!” (n.e.).

CAPITOLUL VII

1. Ioannes[646], care râvnea deja să ajungă tiran, socotea că era sub demnitatea lui să se bucure de aceeaşi cinstire ca şi tovarăşii săi; a atras aşadar în cete mici pe cei mai răi dintre ei şi s-a desprins de tagma zeloților. Mereu se împotrivea hotărârilor luate de ceilalți, pe ale sale dându-le cu aer de stăpân, ca pe nişte porunci, aşa încât era limpede că tindea spre puterea absolută. Unii i se supuneau cu frică, alții din pură simpatie, căci se pricepea de minune să-şi atragă oamenii prin înşelătorii şi vorbe dulci; apoi mulți alții socoteau că, pentru siguranța lor, era mai bine ca răspunderea pentru nelegiuirile comise să revină unuia singur, fără să mai apese asupra celorlalți. Fireşte că prin dârzenia dovedită atât în fapte cât şi în gândire, el şi-a asigurat un oarecare număr de sateliți. A rămas totuşi deoparte o numeroasă ceată de adversari: mai puțini dintre ei s-au lăsat călăuziți de invidie, părându-li-se greu de îndurat faptul de a se lăsa conduşi de un om care le fusese egal; majoritatea s-a temut însă de dominația unui singur om. Dar aceştia au prevăzut că, odată ajuns în culmea puterii, înlăturarea lui nu va fi deloc uşoară, iar atunci începutul opoziției ar fi constituit un pretext pentru Ioannes de a porni împotriva lor; de aceea, fiecare a preferat să îndure orice suferință ca luptător decât să primească de bunăvoie jugul robiei, având parte de o moarte hărăzită unui sclav. Din acest motiv, în tabăra lor s-a ajuns la o ruptură şi Ioannes s-a ridicat împotriva rivalilor săi ca un rege duşman. În relațiile lor reciproce, ei se mulțumeau să se ferească unii de alții şi mai degrabă rar decât niciodată se mai ajungea la câte o încrucişare de arme; ei se luau la întrecere în asuprirea poporului şi ambele tabere se luptau doar ca să obțină o pradă mai mare. Astfel că, în vreme ce oraşul avea de îndurat trei mari cazne: războiul, tirania şi dihonia partidelor, cel mai lesne de suportat părea oamenilor de rând războiul. Aşa se face că, nevoiți să fugă de propriii lor concetățeni, localnicii îşi căutau refugiul la străini şi aflau la romani ceea ce nu mai

---

[646] Vezi cap. III, paragr. I (n.t.).

sperau să obțină la compatrioții lor.

2. Dar s-a pus în mişcare şi a patra plagă deosebită, împingând poporul spre marginea prăpastiei. Nu prea departe de Ierusalim se află o foarte puternică fortăreață, construită de vechii regi[647] ca să-şi ocrotească avuțiile de vicisitudinile războiului şi să-şi pună la adăpost propria persoană: ea se chema Masada. Aceasta a ajuns în stăpânirea aşa-numiților sicari[648] care până atunci se mărginiseră la incursiuni în regiunile învecinate, numai pentru a-şi procura cele necesare traiului, căci teama îi ținuse departe de jafuri pe scară largă. Dar cum au prins de veste că oastea romană rămânea inactivă, în vreme ce iudeii din Ierusalim erau răvăşiți de răzvrătiri şi tiranie, în interiorul propriilor ziduri, fiind împărțiți în mai multe tabere, atunci s-au avântat şi ei în raite mai îndrăznețe. Pe când iudeii sărbătoreau Paştile, în semn de pioasă recunoştință pentru izbăvirea lor, cu prilejul eliberării din robia egipteană, s-au reîntors în patrie – sicarii s-au furişat din fortăreața lor în timpul nopții, nefiind observați de bruma de paznici, şi s-au năpustit asupra orăşelului numit Engaddi[649]. De-acolo i-au alungat pe bărbații în putere, înainte ca ei să pună mâna pe arme şi să se apere laolaltă, iar pe femeile şi odraslele care n-au fost în stare să fugă – vreo 700 la număr – le-au măcelărit. Apoi au golit casele, punând mâna pe recoltele cele mai coapte, şi s-au întors cu prada lor în Masada. Asemănătoare expediții de jaf au făcut sicarii şi în toate satele din preajma fortăreței şi au devastat întregul ținut; cete deloc neînsemnate veneau zilnic să li se alăture de pretutindeni. Şi în toate celelalte regiuni ale Iudeei s-au urnit bandele de tâlhari care până atunci stătuseră cu brațele încrucişate: la fel se întâmplă cu un trup în care, o dată cu inflamarea părților importante, se îmbolnăvesc toate mădularele. Din pricina răzvrătirii şi tulburărilor care

---

647 Marele Preot Ionathan Macabeul, potrivit *Cărții a şaptea*, cap. VIII, paragr. 3 (n.t.).

648 Vezi *Cartea a doua,* cap. XIII, paragr. 3 (n.t.).

649 Localitate de pe țărmul occidental al Mării Moarte, la 15 km. de Masada, azi Ein Gedi (n.e.).

cuprinseseră capitala, cei mai mârşavi răufăcători au căpătat frâu liber să jefuiască după pofta lor şi fiecare bandă jefuia satele localnicilor, după care se retrăgeau în pustietate. Aici ei îşi reuneau forţele, se legau prin jurământ şi alcătuiau trupe mai mici decât ostile, dar mai mari decât obişnuitele bande de hoţi, abătându-se asupra sanctuarelor şi oraşelor. Cei atacaţi de ei îndurau pe de-o parte o soartă asemănătoare cu a celor amarnic loviţi de război, pe de altă parte, eventualitatea de a fi răscumpăraţi era exclusă din capul locului, căci adversarii lor, după bunul obicei al tâlharilor, se făceau nevăzuţi cu prada lor cu tot. Nu mai rămăseseră aşadar nicio parte a Iudeei care să nu fi fost atrasă în dezastrul capitalei sfârtecate de neorânduială.

3. Această stare de lucruri a fost aflată de Vespasianus de la transfugi. În pofida faptului că răsculaţii puseseră străji la toate ieşirile şi executau pe oricine se apropia de ele indiferent de motiv, câţiva izbuteau totuşi să se strecoare neobservaţi şi să fugă la romani, unde stăruiau de lângă comandantul suprem să vină în ajutorul capitalei, spre a salva ceea ce mai rămăsese din locuitorii ei; căci cei mai mulţi fuseseră ucişi datorită simpatiei lor faţă de romani şi supravieţuitorii erau în primejdie de moarte. Din compătimire faţă de suferinţele lor, Vespasianus a pornit la drum, chipurile, spre a asedia Ierusalimul, de fapt, pentru a-l elibera de starea de asediu. Fireşte că mai întâi trebuia să nimicească ţinutul rămas liber, spre a nu lăsa niciun focar de primejdie în spatele său, care să-i stânjenească asediul. A mărşăluit aşadar împotriva Gadarei, capitala Peraeei, întărită cu străşnicie, pătrunzând în oraş în cea de a 4-a zi a lunii Dystros[650]. Căci, fără ştirea răsculaţilor de la ei, cei mai de vază locuitori, dornici de pace şi îngrijoraţi de soarta avuţiilor lor – în Gadara fiind numeroşi cetăţeni bogaţi – au trimis la Vespasianus delegaţi împuterniciţi să trateze predarea oraşului. Adversarii lor n-au ştiut nimic despre solie şi când cercetările lor le-au adus veşti despre ea, Vespasianus se şi afla prin apropiere. S-au îndoit de faptul că vor fi în stare să apere singuri oraşul, fiindcă numărul lor era mai mic decât

---

650 La 21 martie 68 (n.e.).

cel al duşmanilor din interior, şi totodată au văzut că romanii nu erau prea departe de oraş; răsculaţii s-au hotărât atunci să fugă, dar li s-a părut nedemn de ei să plece fără să provoace o vărsare de sânge şi fără să se răzbune deloc pe cei vinovaţi de această situaţie. L-au înşfăcat deci pe un anume Dolesos – nu numai pe temeiul poziţiei pe care o ocupa precum şi a obârşiei sale de fruntaş al oraşului, ci şi pentru că l-au socotit drept unul dintre iniţiatorii soliei – l-au ucis şi, în furia lor fără margini, i-au batjocorit cadavrul, după care au fugit din oraş. La sosirea trupelor romane în Gadara, locuitorii i-au făcut o sărbătorească întâmpinare lui Vespasianus, primind din partea lui garanţii de pace şi o garnizoană alcătuită din călăreţi şi pedestraşi, pentru a-i ocroti de eventualele incursiuni ale fugarilor. Mai înainte ca romanii să le fi cerut acest lucru, gadariţii au dărâmat zidul de apărare al cetăţii, oferind astfel chezăşia dragostei lor pentru pace şi a înlăturării oricărei posibilităţi ca în viitor să mai poarte război, chiar dacă ei înşişi l-ar dori.

4. Pe urmele celor ce fugiseră din Gadara, Vespasianus a trimis pe Placidus cu 500 de călăreţi şi 3.000 de pedestraşi, el însuşi întorcându-se cu restul trupelor în Caesarea. Când fugarii au văzut pe neaşteptate călăreţii porniţi în urmărirea lor, înainte de a ajunge la o încăierare cu aceştia, ei s-au strâns de-a valma într-un târg numit Bethennabris[651]; acolo au dat peste un număr deloc neînsemnat de tineri, pe care i-au înarmat în mare grabă, unii cu voia lor, iar alţii împotriva propriei voinţe, dezlănţuind un atac pripit asupra trupelor lui Placidus. La primul lor iureş, acestea au dat întrucâtva înapoi, ca prin această manevră să-i atragă pe iudei departe de zidul de apărare. După ce i-au ademenit la o distanţă convenabilă, romanii au făcut o mişcare de învăluire, pentru a-i străpunge apoi cu suliţele lor; cei care căutau să fugă erau interceptaţi de călăreţi în timp ce pedestraşii loveau puternic grosul oastei lor. Astfel au alergat iudeii spre propria pierzanie, nefăcând altceva decât să dea o dovadă a temerităţii lor. Căci ei se năpusteau asupra trupelor romane

---

651 Localitate de pe malul răsăritean al Iordanului, în dreptul Ierihonului, numită actualmente Tell Nimrin (n.e.).

care alcătuiau o formațiune compactă, părând nişte metereze prin zestrea lor de arme încât săgeţile nu găseau niciun locşor descoperit, iar iudeii se dovedeau mult prea slabi pentru a străbate rândurile duşmane; străpunşi de sulițele romane, ei se repezeau direct în ucigaşele vârfuri de fier, aidoma fiarelor sălbatice. Aşa au pierit atunci iudeii, fie răpuşi de săbii în lupta corp la corp, fie hăituiți de călăreți.

5. Placidus se arăta nespus de preocupat să taie calea retragerii spre târg a duşmanilor. În această direcție îşi îndrepta el mereu cavaleria, îi cerea să facă la un moment dat cale-ntoarsă, culcând la pământ cu lăncile pe cei mai apropiați adversari, care ofereau o țintă ideală, pe când cei din spatele lor rămâneau pe loc, încremeniți de frică; până la urmă, cei mai viteji dintre iudei au reuşit să răzbată cu forța până la zid. Străjerii nu ştiau ce să mai facă: ei nu se îndurau să-i lase pe dinafară pe gadariți, din pricina propriilor compatrioți, amestecați printre ei; pe de altă parte, dacă îi acceptau înăuntru, riscau foarte mult să piară împreună cu aceştia. Aşa s-au şi petrecut lucrurile, în timp ce iudeii se îmbulzeau în fața zidului, foarte puțin a lipsit ca şi călăreții romani să dea buzna în interior; firește că străjerii au reuşit să închidă porțile în fața lor, dar Placidus a şi început atacul luptând vitejeşte până spre seară, a luat cu asalt zidul şi i-a biruit pe apărătorii târgului. Populația fără apărare a fost măcelărită pe când bărbații în putere s-au slujit de şansa lor de a fugi; soldații romani au jefuit casele şi au incendiat târgul. Cei care izbutiseră să fugă au atras în bejenia lor şi populația ținutului; prin vădita exagerare a propriei nenorociri şi prin zvonul că întreaga oaste romană mărşăluia pe urmele lor i-au alungat de-acasă pe toți cei din partea locului şi de pretutindeni, umplându-i de groază; împreună, au alcătuit o adevărată mulțime, fugind înspre Ierihon; era singurul loc în care îşi puneau nădejdea salvării, întrucât barem prin numărul locuitorilor, acesta era un oraş puternic. Încrezător în cavaleria şi în succesele pe care le obținuse în război, Placidus i-a urmărit pe fugari până la Iordan, omorând mereu pe cei întâlniți de el pe drum. A mânat întreaga mulțime spre fluviul care, umflat de ploile abundente, devenise un şuvoi ce nu putea fi trecut de

nimeni, pregătindu-şi oastea de luptă în faţa fugarilor. Nevoia îi silea să se bată, fiindcă orice posibilitate de fugă era exclusă. După ce s-au înşirat de-a lungul malului cât le-a îngăduit locul, iudeii au înfruntat grindina de săgeţi şi atacurile călăreţilor care au rănit pe mulţi dintre ei sau i-au împins în fluviu. Sub loviturile romanilor au căzut 15.000 de iudei, iar numărul celor care, încolţiţi de primejdie, s-au aruncat în Iordan, a fost uriaş. În mâinile romanilor au căzut 2.200 de prizonieri şi o bogată pradă alcătuită din asini, oi, cămile şi vite cornute.

6. Cu toate că n-a fost câtuşi de puţin mai mică decât cele îndurate până atunci, această înfrângere a părut iudeilor mult mai mare decât a fost în realitate, pentru că nu numai întregul ţinut străbătut de fugari era presărat de corpuri neînsufleţite şi nici Iordanul nu mai putea fi străbătut din pricina cadavrelor, dar până şi Lacul de asfalt era năpăstuit de hoiturile mânate în mare număr de fluviu într-acolo. Călăuzit de norocul său războinic, Placidus a asaltat şi orăşelele şi satele din împrejurimi, ocupând Abila, Iulias şi Besimo, precum şi toate localităţile până la Lacul de asfalt, instalând în fiecare dintre ele garnizoane alcătuite din transfugi pe care i-a găsit potriviţi pentru aşa ceva. Apoi şi-a suit soldaţii în bărci cu care a capturat pe cei ce îşi căutaseră refugiul pe lac. Astfel Peraea întreagă a trecut în stăpânirea romanilor de bunăvoie sau a fost supusă prin forţa armelor până la Machaerus.

CAPITOLUL VIII

1. Între timp a parvenit ştirea despre răscoala din Gallia: Vindex[652] împreună cu fruntaşii băştinaşilor se răzvrătiseră împotriva lui Nero; aceste evenimente sunt înfăţişate pe larg altundeva, în scrieri aparte[653]. Vestea l-a determinat pe Vespasianus să devină mai energic în ducerea războiului la bun sfârşit, căci el prevedea de pe acum războaiele civile şi primejdia ce ameninţa întregul imperiu, convingerea lui fiind că prin restabilirea prealabilă a păcii în Orient, ar putea micşora îngrijorările Italiei. Atât cât a durat iarna, a întărit satele şi oraşele cucerite prin garnizoane, la conducerea cărora a pus în sate decurioni iar în oraşe centurioni. A reconstruit de asemenea multe localităţi ce fuseseră pustiite. Cum a sosit primăvara, păşind în fruntea celei mai mari părţi a trupelor sale, a mărşăluit din Caesarea până la Antipatris, unde în decurs de două zile a restabilit ordinea în oraş, iar în a treia zi şi-a continuat înaintarea, trecând prin foc şi sabie toate localităţile din jur. După ce a supus împrejurimile Toparhiei Thamna, el s-a îndreptat spre Lydda şi Iamnia; în ambele oraşe, care fuseseră deja cucerite, a instalat ca locuitori un însemnat număr de iudei dintre cei ce se predaseră mai înainte romanilor, apoi a plecat la Emmaus. Aici el a ocupat toate drumurile spre capitală şi a înjghebat o tabără întărită, unde-a lăsat Legiunea a V-a, îndreptându-se cu restul trupelor sale spre Toparhia Bethleptepha[654]. A pustiit prin foc această regiune împreună cu împrejurimile ei şi a orânduit puncte de sprijin în locurile cele mai potrivite din vecinătatea Idumeei. El a ocupat chiar în mijlocul ţinutului idumeean două sate: Betabris şi Caphartoba, unde

---

652 Caius Iulius Vindex (25-68 e.n.), guvernatorul Galliei Lugudunensis, s-a revoltat împotriva lui Nero în martie 68 şi, înfrânt în bătălia de la Vesontio de L. Verginius Rufus, comandantul forţelor Germaniei Superior, fidel împăratului, se sinucide (n.e.).

653 De pildă Dio Cassius, LXIII, 22-24 (n.t.).

654 O Toparhie cu acest nume nu este menţionată în *Cartea a III-a,* cap. III, paragr. 5, unde au fost enumerate toate cele 11 Toparhii ale Iudeei, fiind îndeobşte necunoscută. Poate că este vorba de oraşul numit Bethlebaoth din tribul lui Simeon, după *Cartea lui Iosua,* 19, 6 (n.t.).

a ucis peste 10.000 de oameni, luând şi 1.000 de prizonieri; restul populaţiei a fost alungată şi, drept garnizoană, a fost lăsată o parte deloc lipsită de importanţă a trupelor romane, spre a cutreiera şi devasta întreaga regiune muntoasă. Cu ceea ce-i mai rămăsese din oaste Vespasianus a revenit la Emmaus de unde, trecând de-a lungul Samariei şi pe lângă Neapolis, denumit de localnici Mabartha[655], a coborât spre Corea; acolo şi-a instalat el tabăra în a doua zi a lunii Daisios [656]. În ziua următoare, a şi sosit la Ierihon, unde s-a întâlnit cu Traianus, unul din generalii lui, care comanda trupele venite din Peraea, ţinutul de dincolo de Iordan, fiind acum pe de-a-ntregul în stăpânirea romanilor.

2. Fără să mai aştepte venirea romanilor, marea majoritate a locuitorilor Ierihonului s-a refugiat în regiunea muntoasă situată faţă în faţă cu Ierusalimul; cei rămaşi pe loc, nici ei chiar aşa de puţin numeroşi, au fost masacraţi. Romanii au cucerit un oraş pustiu. Ierihonul este aşezat într-o câmpie, dar la poalele unui lanţ muntos pleşuv şi nefertil, de o mare lungime; spre miazănoapte, el se întinde până la Skythopolis, spre miazăzi până la ţinutul sodomiţilor şi până la extremitatea Lacului de asfalt. Este îndeobşte învălurat şi nelocuit din pricina aridităţii sale. În faţa lui, de-a lungul albiei Iordanului, se află un alt lanţ muntos care începe la miazănoapte la Iulias şi se întinde apoi paralel cu primul până la Somorrha[657], învecinându-se cu oraşul Petra din Arabia. El cuprinde aşa-numitul „Munte-de-fier”[658], care ajunge până în ţara moabiţilor. Ţinutul de mijloc dintre cele două lanţuri muntoase se cheamă „Câmpia mare”[659] şi se întinde de la satul Ginnabris[660] până la Lacul de asfalt.

---

655 Localitate situată aproape de Sichem, în perimetrul căreia Vespasianus însuşi va întemeia în anul 72 Flavia Neapolis (n.e.).

656 La 20 iunie e.n. (n.e.).

657 Vezi observaţia la acest nume din *Indicele alfabetic* (n.t.).

658 Bazaltul de la nord de Arnon din actualul el Kura Basalt (compoziţia principală din feldspat) conţine până la 20% fier (n.t.).

659 La fel se numea, în afară de câmpia Iezreel, şi câmpia Iordanului sau valea Iordanului (el Ghor) (n.t.). La ultima se referă autorul (n.e.).

660 Probabil una şi aceeaşi cu Ginnaea (n.t.).

Lungimea ei măsoară 12.000 de stadii, iar lățimea 120[661]; la mijloc câmpia este străbătută de Iordan şi cuprinde două lacuri de natură foarte diferită: Lacul de asfalt şi Lacul Tiberiada; apa celui dintâi este amară şi stearpă, cea a Tiberiadei, dulce şi fertilă. În timpul verii, câmpia este pârjolită de arşiță şi uscăciunea ei face ca aerul să-i fie nesănătos. Căci în afara Iordanului, nu mai are niciun strop de apă; din această cauză, palmierii de pe malul fluviului sunt impunători şi deosebit de înfloritori, în vreme ce semenii lor mai îndepărtați o duc ca vai de lume.

3. În apropriere de Ierihon fireşte că se află un izvor unde apa curge din belşug şi este foarte indicată pentru irigarea ogoarelor; el țâşneşte lângă oraşul vechi, cel dintâi din pământul canaaniților pe care l-a cucerit cu sulița în mână Iesus[662], fiul lui Nave, căpetenia evreilor. Despre acest izvor se povesteşte că odinioară era vătămător nu numai roadelor pământului şi pomilor, ci şi plodului femeilor însărcinate, având un efect bolnăvicios şi distrugător asupra tuturor vietăților, până când un anume profet Elisa i-a răpit nefasta lui putere, preschimbându-l dimpotrivă într-un izvor sănătos şi dătător de viață. Acest discipol şi urmaş al lui Elia a fost bine primit de către oamenii din Ierihon, care s-au arătat foarte ospitalieri, iar el le-a fost recunoscător răsplătind întregul ținut cu un dar care să dăinuie mereu. S-a apropiat de izvorul amintit şi a aruncat în undele lui curgătoare un vas de lut plin cu sare, apoi, şi-a ridicat spre cer justițiara-i mână dreaptă, vărsând purificatoare libații peste glie. Pe aceasta a rugat-o să îmbunătățească izvorul şi să-şi deschidă vinele sale de apă mai dulce, amestecând aerul mai sănătos cu apele curgătoare, pentru ca să dăruiască locuitorilor

---

661 Valea Iordanului are o lungime de circa 110 km, cifra dată de Josephus reprezentând vreo 220 km (1200 de stadii), adică de două ori mai mare. Probabil că ei au inclus aici şi Lacul Tiberiada şi Marea Moartă. Lățimea văii variază şi ea între 3 km. La sud de lacul Gennezareth, şi 20 km. La extremitatea nordică a Mării Moarte, cifrele date de istoricul evreu fiind aici mai aproape de măsurătorile moderne (n.e.).

662 În realitate, Iosua, slujitorul lui Moise, care a păşit pe pământul făgăduinței, cucerind Ierihonul după ce l-a iscodit *(Cartea lui Iosua)* (n.e.).

ținutului recolte bogate precum şi binecuvântarea de a avea urmaşi astfel ca în ambele privințe să nu ducă deloc lipsă de apa zămislitoare câtă vreme ei vor rămâne oameni drepți. Acestor rugi le-a alăturat tot felul de ceremonii înfăptuite cu măiestrie şi a preschimbat natura izvorului: apa care până atunci hărăzise oamenilor doar sterilitate şi foamete, a devenit o dăruitoare de copii şi de hrană îmbelşugată[663]. Aşadar această apă are acum atâta putere în irigarea ogoarelor încât până şi trecătoarea ei întrebuințare o face mai roditoare decât oricare altă apă care stagnează destulă vreme pentru a îmbiba bine pământul. De aceea, chiar şi când este folosită din plin, cealaltă apă dă un randament mai mic, pe când acest izvor, întrebuințat fie şi cu zgârcenie, are rezultate mai bune. Practic, el irigă o suprafață mai mare decât toate celelalte surse, căci acoperă o câmpie în lungime de 70 de stadii şi în lățime de 20 de stadii, întreținând în interiorul ei parcuri foarte frumoase şi înțesate cu plante. Curmalii adăpați de acest izvor dau fructe care se deosebesc prin gustul aparte şi prin virtuțile lor tămăduitoare. Curmalele cele mai dulcege, frământate sub tălpi, pot oferi o mulțime de miere cu nimic mai prejos de cea dăruită de albine, mierea lor găsindu-se şi ea din belşug în ținutul acela. Acolo creşte şi copacul care dă balsamul[664], cel mai prețios produs din partea locului, aşijderi cypros[665] şi myrobalanul[666], încât nu greşeşte deloc cel care zice că este binecuvântat de Dumnezeu acest meleag unde cresc din abundență cele mai rare şi mai minunate plante. Nu-i deloc uşor să găseşti pe suprafața pământului un loc asemănător datorită fructelor deosebite care apar aici; atât de numeroase sunt roadele pe care le dăruieşte solul în schimbul celor sădite în el.

---

663 Vezi *Cartea a patra a Regilor,* cap. II, 19-22 (n.t.).

664 Din crestăturile făcute în scoarța lui se scurge balsamul, un suc mai întâi albicios, care ulterior se înroşeşte („opos", în elină) (n.t.).

665 Henna sau arbustul de Alhenna (Lawsonia alba) a cărui frunză este folosită frecvent în Orient la vopsirea unghiilor (n.t.). Ea slujeşte şi astăzi la înroşirea stofelor (n.e.).

666 Din fructul de Myrobalanus (Elaeaguus augustifolius L.) se extrage până în zilele noastre un ulei cu mari virtuți curative, adică uleiul de Ierihon (vezi şi Plinius. *Istoria naturală*, XII, 46) (n.t.).

Explicația constă după mine în căldura atmosferei şi în vigoarea apei: pe când cea dintâi ademeneşte la viață vlăstarele şi le dezvoltă mai departe, umiditatea îngăduie fiecăreia să prindă rădăcini zdravene, asigurându-le totodată forța de a rezista; arşița verii este atât de puternică în acest ținut încât de-abia se încumetă cineva să iasă din casa lui. Scoasă cu găleata la asfințitul soarelui şi lăsată sub cerul liber, apa devine foarte rece, adoptând o temperatură opusă mediului înconjurător. Iarna, dimpotrivă, ea este călduță şi deosebit de agreabilă pentru cei care se scaldă în ea. Chiar şi clima este atât de blândă încât localnicii poartă straie de in atunci când în restul Iudeei ninge. Distanța până la Ierusalim este de 150 de stadii, iar până la Iordan, de 60 de stadii[667]. Regiunea care se întinde de la Ierihon până la Ierusalim este nelocuită şi stâncoasă; teritoriul până la Iordan şi Lacul de asfalt este mai neted şi situat mai jos, dar tot pustiu şi sterp. Socot însă că am relatat destule despre binecuvântatul ținut al Ierihonului.

4. Demne de menționat mi se par şi proprietățile naturale ale Lacului de asfalt; apa lui, aşa cum am spus mai înainte, este amară şi stearpă şi, datorită uşurătății[668] sale, readuce la suprafață până şi cele mai grele obiecte care au fost aruncate în lac; nu-i deloc uşor să te scufunzi în adâncul lui, oricâte eforturi ai depune în acest scop. Când a venit în fața lacului, Vespasianus, ca să se convingă cum stau lucrurile, a pus să fie aruncați în apă adâncă nişte oameni care nu ştiau să înoate şi aveau mâinile legate la spate; toți au plutit însă la suprafață, de parcă ar fi fost împinşi în sus de o răbufnire a vântului. Uluitoare este şi schimbarea culorii la suprafață; de trei ori pe zi, apa capătă o altă înfățişare, razele de soare care pătrund înăuntru reflectându-se în chip cu totul

---

667 Cele 150 de stadii antice totalizează 27 km, iar 60 de stadii = 11 km. Distanțele recente sunt de 37 km pe şosea modernă, nu lipsită de cotituri, între Ierihon şi Ierusalim, iar de la Ierusalim până la albia Iordanului, 8 km (n.e.).

668 Suportă cu uşurință; căci, în realitate, din pricina salinității apa are o greutate specifică mai mare. Greutatea ei specifică față de apa distilată este după Marcet de 1211:1000 sau după Gay-Lussac de 1228:1000. Vezi şi Tacitus, *Istorii*, V, 6 (n.t.).

aparte[669]. Cât priveşte asfaltul, lacul dă la iveală în mai multe locuri nişte grămezi negre; acestea plutesc apoi pe suprafaţa apei, având înfăţişarea şi dimensiunea unor tauri fără cap. Cei care lucrează pe lac se apropie, apucă aceste grămezi bine închegate şi le trag în barca lor; după ce le-au încărcat, ei au mult de furcă cu golirea bărcilor, fiindcă, datorită vâscozităţii încărcăturii, aceasta este atât de încleştată de luntre, încât asfaltul nu se mai dezlipeşte decât cu ajutorul sângelui pierdut de femei în fiecare lună sau cu cel al urinei, unicele substanţe la care cedează el. Asfaltul este folosit nu numai la călăfătuirea corăbiilor ci şi la tămăduirea unor beteşuguri trupeşti; de fapt el este amestecat în fel şi fel de leacuri. Lacul are o lungime de 580 de stadii[670], de vreme ce se întinde până în Zoar[671] din Arabia, lăţimea fiind de 150 de stadii. În vecinătatea lui se află ţara Sodomei, cândva un petec de pământ binecuvântat prin dărnicia fructelor şi bogăţia fiecăruia dintre oraşele sale, astăzi arse în flăcări în întregime. Zice-se că ele au fost preschimbate în cenuşă de trăsnete năprasnice din pricina nelegiuirii locuitorilor. Într-adevăr, stăruie până în zilele noastre urmele focului divin şi se mai desluşesc umbritele contururi lăsate de cinci oraşe[672]; în plus, până şi acum, cenuşa mai dăinuie în poame: ele au o coajă aidoma fructelor comestibile, dar când le cojeşti cu mâna, ele se destramă în fum şi cenuşă[673]. Acestea sunt

---

669 Aceste fenomene de fluorescenţă se explică prin evaporarea mai rapidă sau mai înceată a apei excesiv de sărate. După Gay-Lussac, în 100 de părţi din această apă a lacului conţin: 3,98 calciu clorhidric, 15,31 magneziu clorhidric, 6,95 clorură de natriu (sare de bucătărie). Marea concentraţie a sării dă acestei ape gustul ei amar, dezgustător (n.t.).

670 Adică 104 km, cât rezultă din cele 580 de stadii, la care se alătură 27 km (=150 de stadii) pentru lăţime. Marea Moartă măsoară însă circa 85 km în lungime şi maximum 15,7 km în lăţime. Se pare că în antichitate ea ocupa o suprafaţă mai mare (n.e.).

671 Cetate în care se refugiază Lot după distrugerea Sodomei, vezi *Facerea,* cap. XIX, paragr. 22.

672 Aluzie la: Sodoma, Gomora, Zeboim, Adma şi Zoar. Cutremure tectonice au scufundat în perioada istorică a evoluţiei sale extremitatea sudică a Mării Moarte, care a fost acoperită de valuri, curmând existenţa unor oraşe intrate în legendele biblice (n.e.).

673 Aceste „mere de Sodoma” sunt fructele de Asclepias gigantes, care

dovezile care aduc în fața ochilor legendele despre țara Sodomei.

---

seamănă cu nişte mere mari, turtite şi galbene; au un exterior frumos dar, când sunt apăsate, ele crapă ca nişte băşici umplute cu aer, lăsându-ți în mână numai resturile coajei subțiri şi câteva fibre (n.t.). Chiar şi Tacitus (*Istorii*, Cartea a V-a, cap.7) vorbeşte de nişte fructe locale care „se înnegresc şi se prefac în pulbere". Beduinii cred despre „merele de Sodoma" că sunt nişte lămâi vrăjite (n.e.).

CAPITOLUL IX

1. În strădania lui de a înconjura din toate părțile pe cei ce apărau Ierusalimul, Vespasianus şi-a instalat tabăra la Ierihon şi la Adida[674], lăsând în ambele locuri câte o garnizoană alcătuită din trupe romane şi ale aliaților lor. Totodată l-a trimis la Gerasa pe Lucius Annius[675], împreună cu un escadron de cavalerie şi numeroşi pedestraşi. Acesta a cucerit oraşul din primul atac, a ucis 1.000 de tineri care nu apucaseră să fugă la timp, luând familiile lor prizoniere iar avuțiile lor le-a lăsat soldaților săi, spre a fi jefuite. Apoi a dat foc caselor şi s-a îndreptat împotriva satelor învecinate. Cei robuşti au apucat să fugă, cei slabi au fost străpunşi de sabie, tot ce-a mai rămas căzând pradă flăcărilor, întrucât războiul bântuia prin întreaga regiune muntoasă precum şi prin câmpie, locuitorii Ierusalimului nu mai aveau nicio cale de scăpare: zeloții îi păzeau cu străşnicie pe cei ce aveau intenția să dezerteze, iar cei ce nu trecuseră încă de partea romanilor erau ținuți în frâu de armata înconjurând pretutindeni oraşul.

2. Vespasianus se întorsese la Caesarea şi tocmai se pregătea să mărşăluiască el însuşi împreună cu oastea lui întreagă când a primit vestea pieirii silnice a lui Nero[676], care fusese împărat vreme de 13 ani şi 8 zile[677]. Nu voi vorbi acum despre felul cum a abuzat el de putere, lăsând conducerea treburilor statului pe mâinile unor foarte mari ticăloşi: Nymphidius şi Tigellinus[678], cei mai nedemni dintre sclavii eliberați: cum, atunci când aceştia au conspirat împotriva lui, l-au părăsit toate gărzile de corp; cum a trebuit să fugă

---

674 Localitate situată la câțiva km de Lod (azi Hadid).

675 Probabil una şi aceeaşi persoană cu Lucius Annius Bassus. Proconsulul Cyprului în anul 52 e.n. (n.e.).

676 La 9 iunie 68 e.n. (n.t.).

677 După socoteala lui Dio Cassius, Nero a domnit 13 ani şi *8 luni:* probabil că aceste luni au fost omise de copist, datorită repetării cifrei *8* şi la numărul de zile (n.e.).

678 Nymphidius Sabinus şi Ofonius Tigellinus au fost numiți prefecți ai pretoriului în anul 65, ambii trădându-l pe Nero în favoarea lui Galba (n.e.).

împreună cu patru liberţi fideli[679], curmându-şi singur viaţa într-o suburbie romană; în sfârşit, cum cei care l-au răsturnat de pe tron şi-au primit pedeapsa ceva mai târziu[680]; apoi cum s-a sfârşit războiul din Gallia şi cum Galba, proclamat împărat[681], s-a întors din Spania, cum propriii lui soldaţi l-au acuzat de avariţie[682], omorându-l apoi mişeleşte în mijlocul Forului, după care a fost proclamat împărat Otho; cum a decurs campania acestora împotriva generalilor lui Vitellius şi prăbuşirea lui[683]; apoi cum au izbucnit tulburările sub Vitellius, urmate de luptele din Capitoliu[684]; în încheiere, cum Antonius Primus şi Mucianus, zdrobindu-l pe Vitellius şi legiunile sale germanice, au pus capăt războiului civil[685]. M-am ferit să înfăţişez pe îndelete toate aceste evenimente, rând pe rând, fiindcă ele sunt îndeobşte bine cunoscute şi, în afară de asta, au fost descrise de numeroşi autori greci şi romani[686]. Doar pentru a păstra legătura dintre întâmplări şi spre a nu lăsa un gol în povestirea mea, am prezentat pe scurt fiecare lucru care s-a

---

679 Este vorba de credincioşii Pliaon, Sporus, Epaphrodims şi un necunoscut (n.e.).

680 Vrând să ajungă el însuşi împărat, Nymphidius a fost ucis de pretorieni (68 e.n.); condamnat un an mai târziu de Otho, Tigellinus s-a sinucis (69 e.n.) (n.e.).

681 Servius Sulpicius Galba, guvernatorul provinciei Hispannia Taraconensis, a fost recunoscut împărat de Senat la 9 iunie 68, sosind la Roma abia în luna octombrie; domnia lui a durat până la 15 ianuarie 69 (e.n.).

682 Auster în domeniul financiar, sever în cadrul armatei, Galba a refuzat să plătească *donativul* pretorienilor, fiind ucis de aceştia în For (n.e.).

683 Salvius Marcus Otho, proclamat împărat la 15 ianuarie 69, a luptat cu legiunile lui Vitellius, şi s-a sinucis după înfrângerea de la Bedriacum (16 aprilie 69) (n.e.).

684 Recunoscut de Senat ca împărat la 19 ianuarie 69, după ce fusese guvernatorul Germaniei Inferioare, Aulus Vitellius victorios asupra lui Otho, a fost ucis la 30 decembrie 69, în luptele de stradă de la Roma împotriva trupelor lui Vespasianus (n.e.).

685 Vitellius suferise o severă Înfrângere tot lângă Bedriacum la 24 octombrie 69, Vespasianus fiind recunoscut ca împărat după cucerirea Romei (n.e.).

686 Aluzie la istoricii greci Plutarh şi Dio Cassius şi la cei romani; Tacitus şi Suetonius ş.a. (n.e.).

petrecut. Mai întâi Vespasianus şi-a amânat aşadar expediția împotriva Ierusalimului, urmărind cu încordare să vadă cine va deține puterea după Nero. Apoi, când a aflat că Galba a devenit autocrat, n-a vrut să mai întreprindă nimic, înainte de a primi cuvenitele sale instrucțiuni privitoare la continuarea războiului; ba chiar l-a trimis pe fiul său Titus ca să-l hiritisească şi să-i poruncească ce măsuri trebuie să ia împotriva iudeilor. În acelaşi scop, o dată cu Titus s-a îmbarcat şi regele Agrippa, ca să călătorească până la Galba. În timp ce navigau împreună de-a lungul țărmului Ahaiei cu corăbii mari[687] – căci era iarnă pe atunci – Galba fusese deja asasinat după o domnie de 7 luni şi tot atâtea zile[688]. Comanda supremă a fost preluată de Otho, care îşi disputase rangul de împărat ca rival al lui Galba. Agrippa a hotărât atunci să-şi continue călătoria până la Roma, fără să fie îngrijorat de brusca răsturnare a situației de acolo. În schimb Titus, cuprins parcă de o inspirație divină, s-a întors din Helada în Siria, ajungând repede în preajma tatălui său, la Caesarea. Adânc îngrijorați de ce se va întâmpla cu autoritatea statului, datorită furtunii care clătinase din temelii, împărăția romană, amândoi au acordat o atenție mai mică războiului împotriva iudeilor; preocupați mai mult de soarta patriei, au socotit că un atac împotriva unui popor străin era acum nepotrivit.

3. Dar un nou război se pregătea acum împotriva Ierusalimului. Vina lui o purta un oarecare Simon, fiul lui Giora[689], tânăr originar din Gerasa, mai prejos în viclenie decât Ioannes, care acaparase puterea în oraş, dar mai presus ca el prin vigoarea trupului şi prin marea lui îndrăzneală; tocmai datorită temerității lui a şi fost izgonit de către Marele Preot Ananos din Toparhia Acrabatene, aflat la conducerea acesteia; după aceea, el s-a înhăitat cu tâlharii

---

687 Trireme, corăbii de război cu vâsle, care puteau naviga şi iarna, fără pânze (n.e.).

688 Tacitus susține **că** Titus a primit vestea morții lui Galba la Corint, colonie latină, reşedința guvernatorului Ahaiei (n.e.).

689 Vezi *Cartea a doua,* cap. XIX, paragr. 2 (n.t.).

care ocupaseră Masada[690]. La început, ei s-au arătat bănuitori: i-au permis să locuiască împreună cu femeile pe care le-a adus cu sine în partea de jos a fortăreței, partea de sus fiind rezervată lor. Mai târziu, pentru că avea apucături identice cu ale lor şi le-a inspirat încredere, tâlharii i-au îngăduit lui Simon să-i întovărăşească în escapadele lor prin țară, în incursiunile de jefuire a împrejurimilor Masadei. El n-a reuşit însă să-şi convingă ciracii să întreprindă expediții mai importante. Tâlharii se obişnuiseră cu viața pe care o duceau în fortăreață, temându-se să se depărteze prea mult de ceea ce le slujea drept bârlog. Dar Simon năzuia spre o domnie tiranică şi era pus pe fapte mari: cum a aflat de moartea lui Ananos, el s-a retras în munți şi, făgăduind prin soli libertate sclavilor şi recompense celor liberi, a strâns astfel din toate părțile pe cei mai răi în jurul său.

4. Astfel şi-a înrolat o trupă destul de puternică încât să jefuiască satele aflate în regiunea muntoasă; când însă a primit aderenți în număr din ce în ce mai mare, Simon a cutezat să atace şi localitățile situate ceva mai jos. Fiindcă începuse să devină o cumplită primejdie până şi pentru oraşe, puterea şi neîntreruptele sale succese au atras spre tâlhărie şi o serie de oameni distinşi: oastea lui nu mai era alcătuită din sclavi şi din tâlhari, ci şi dintr-un însemnat număr de cetățeni care i se supuneau ca unui rege. Prin incursiunile lui Simon devasta şi Toparhia Acrabetene şi întregul ținut până la întinsa Idumee. Lângă satul numit Nain, el şi-a clădit un bastion care îi slujea drept fortăreață, garantând propria lui siguranță; într-o văgăună numită Pheretai, el a mărit numeroase peşteri şi a descoperit multe altele care erau parcă făcute de natură a fi folosite drept încăperi pentru comori sau drept ascunzători. În ele îşi depozita şi cerealele jefuite şi multe dintre detaşamentele sale locuiau chiar acolo. Era limpede că Simon îşi instruia dinainte trupele pentru un atac asupra Ierusalimului şi pregătirile sale urmăreau chiar acest scop.

5. Temându-se de atacul lui prin surprindere şi dornici să prevină creşterea puterii unui om care devenise o primejdie

---

690 Vezi *Cartea a doua,* cap. XXII, paragr. 2 (n.t.).

pentru ei, zeloții, dotați cu întregul armament, au ieşit din oraş cu grosul forțelor lor; Simon le-a venit în întâmpinare, s-a angajat în luptă deschisă şi a ucis pe mulți dintre ei, silindu-i pe ceilalți să se întoarcă în oraş. Fiindcă nu avea suficientă încredere în forțele proprii, el nu s-a încumetat să dezlănțuie atacul asupra zidurilor de apărare; în schimb, şi-a propus mai întâi să supună Idumeea, mărşăluind împotriva granițelor acestei țări cu 20.000 de oameni înzestrați cu armament greu. Comandanții din Idumeea au strâns repede sub arme pe cei mai capabili de luptă din rândurile populației, vreo 25.000 de oameni, lăsând mulțimii locuitorilor grija de a şi apăra averile de eventualele incursiuni ale sicarilor din Masada, şi s-au dus să-l aştepte pe Simon la hotarele lor. Acolo a dat el bătălia, a luptat o zi întreagă, despărțindu-se apoi de adversari fără să existe învingători sau învinşi; Simon s-a îndreptat spre Nain, iar idumeenii s-au întors la vetrele lor. Ceva mai târziu, a pătruns din nou în țară cu forțe şi mai mari şi şi-a înjghebat o tabără lângă satul ce se numea Tekoa[691]; l-a trimis apoi pe Eleazar, unul dintre prietenii lui de nădejde, la garnizoana din Herodeion[692], aflată în imediata lor apropiere, cu misiunea de a obține predarea fortăreței.

Străjile, străine de motivul venirii lui acolo, l-au primit pe Eleazar fără întârziere; dar, de îndată ce le-a vorbit despre *predare,* ei au pornit în urmărirea lui cu săbiile trase până când, neavând încotro să mai fugă, Eleazar s-a aruncat de pe metereze în prăpastia căscată dedesubt, unde a şi murit numaidecât. Înspăimântați de forțele lui Simon, idumeenii au hotărât ca, înainte de a se lupta cu el, să-i spioneze mai întâi oastea.

6. Pentru această misiune s-a oferit singur unul dintre comandanții lor, Iacobus, plănuind din capul locului o trădare mişelească. El a pornit din Alurus, satul în care îşi strânseseră idumeenii oastea, şi s-a înființat la Simon; cu el

---

691 Localitate situată la 16 km de Ierusalim, pe o colină, cu o bună poziție strategică, ruinele sale dăinuind până azi (n.e.).

692 Vezi *Cartea întâi*, cap. XXI, paragr. 10. Fortăreața denumită după întemeietorul ei ilustru, se afla la 5 km de Tekoa (n.e.).

s-a învoit să-şi trădeze propriul oraş natal şi, în ceea ce-l privea, a fost asigurat prin jurăminte că va ocupa mereu în conducere funcţii înalte, făgăduind că va contribui la subjugarea Idumeei întregi. Drept urmare, el a fost ospătat prieteneşte de Simon, care l-a ademenit cu promisiuni şi mai îmbietoare. O dată întors la ai săi, a început prin a-i minţi că oastea lui Simon era mai numeroasă decât în realitate; apoi prin confidenţiale convorbiri cu subordonaţii săi şi, în grupe mai mici, cu întreaga lui oaste, i-a îndemnat să-l primească cu braţele deschise pe Simon, trecând în mâinile lui toată puterea fără nicio împotrivire. Încă de pe când punea acestea la cale, Iacobus a trimis o solie prin care îl poftea pe Simon să-şi facă apariţia, promiţând solemn că-i va împrăştia pe idumeeni, ceea ce a şi înfăptuit întocmai. Când oastea duşmană era deja în apropiere, Iacobus a sărit cel dintâi în şaua calului, fugind împreună cu complicii lui. Întreaga mulţime a fost cuprinsă de spaimă şi, înainte de-a se ajunge la încrucişarea armelor, idumeenii au rupt rândurile de bătaie, fiecare fugind la casa lui.

. 7. Contrar aşteptărilor sale şi fără să verse o picătură de sânge, Simon a putut pătrunde în Idumeea; pentru început, el a atacat prin surprindere, cucerind orăşelul Hebron, unde s-a ales cu o pradă bogată şi a strâns cu japca o mare cantitate de cereale. După spusele localnicilor, Hebronul nu este doar cel mai vechi dintre celelalte oraşe ale ţinutului, ci este chiar mai vechi şi decât Memphisul din Egipt: vârsta lui este apreciată la 2300 de ani[693]. Tot ei povestesc că acolo şi-a avut locuinţa Avraam, strămoşul iudeilor, după pribegia lui din Mesopotamia, iar urmaşii lui s-au strămutat de aici în Egipt. Mormintele lor pot fi văzute şi azi în acest orăşel: ele sunt cioplite din marmură frumoasă şi lucrate cu măiestrie. La o distanţă de 6 stadii de Hebron se află un terebint[694]

---

693 **Aş**ezare atestată arheologic încă din mileniul 4 î.e.n., acest oraş locuit de Mnaaneeni din mileniul *2* î.e.n., a fost înfiinţat potrivit tradiţiei biblice cu 7 ani înainte de Zoan (= Tanis din Delta Nilului). Vremelnic adăpost al patriarhului Avraam, ebronul a devenit prima reşedinţă regală a lui David şi centru administrativ al Iudeei (n.e.).

694 În locul arborelui răşinos din care se extrage terebentina, atât *Biblia* (*Facerea*, cap. 13, paragr. 18; cap. 18 şi 35) cât şi Josephus însuşi în

uriaş şi despre acest arbore se zice că dăinuie în locul acela de la facerea lumii şi până în vremurile noastre. De aici a cutreierat Simon Idumeea întreagă, şi a distrus nu numai satele şi oraşele sale, ci a prădat până şi ogoarele; căci în afara oştenilor lui înzestraţi cu armament greu, el era însoţit de vreo 40.000 de oameni, astfel nici măcar alimentele strict necesare nu erau suficiente pentru o mulţime atât de mare. La nevoile apăsătoare se adăugau cruzimea lui şi ura pe care o purta poporului idumeean, ceea ce sporea şi mai mult prăpădul. Precum după o invazie de lăcuste poţi vedea o întreagă pădure prădată de frunze, tot aşa în urma oştirii lui Simon rămânea un adevărat pustiu. Unele localităţi erau incendiate, altele rase din temelie; tot ce fusese însămânţat pe întinsul ţării se făcea nevăzut: fie că era călcat în picioare, fie că era folosită drept hrană. Sub tălpile lor, pământul rodnic rămânea mai bătătorit decât un teren sterp. Într-un cuvânt, din oraşele devastate nu mai dăinuia niciun semn care să le amintească existenţa de odinioară.

8. Aceste evenimente i-au stârnit pe zeloţi să treacă la fapte; dar, cum nu aveau curajul să-l combată pe Simon într-o luptă deschisă, i-au întins o cursă într-o trecătoare şi au capturat-o pe soţia lui împreună cu o sumedenie de slujitori de-ai săi. Ei s-au reîntors în oraş atât de entuziasmaţi, de parcă l-ar fi făcut prizonier pe Simon însuşi şi se aşteptau nici mai mult, nici mai puţin ca acesta să depună armele necondiţionat, cerşind cu umilinţă restituirea soţiei sale. Numai că el nu s-a lăsat cuprins de niscaiva milă, ci de furie, îndârjit de răpirea propriei femei. S-a ivit sub zidurile Ierusalimului unde, la fel ca o fiară rănită, care, nefiind în stare să se năpustească asupra vânătorului cu pricina, îşi revarsă furia asupra oricui îi iese în cale. Pe cei ce se aventurau în afara zidurilor ca să strângă legume sau vreascuri uscate, fie că erau neînarmaţi sau bătrâni, îi prindea, îi tortura şi îi ucidea fără milă, şi nu mai lipsea decât ca, în furia lui excesivă, să se înfrupte şi din cadavrele victimelor sale. La mulţi alţii le-a retezat mâinile şi i-a trimis

---

Antichităţi iudaice, I, 186) vorbesc despre *stejarul din Mamvri* (la 3 km de Hebron), unde şi-a aşezat corturile Avraam, apoi Isaac şi Iacov (n.e.).

înapoi în oraş ca să inspire groază adversarilor săi; totodată el urmărea să ațâțe şi poporul împotriva celor ce se făcuseră vinovați față de el. Cei mutilați astfel aveau misiunea să spună că, în numele Domnului Atotvăzătorul, Simon s-a jurat că, în cazul când nu-şi va redobândi imediat soția, el va străpunge zidul de apărare şi-i va schilodi la fel pe toți locuitorii oraşului fără să țină seama de vârsta lor şi fără să facă nicio deosebire între cei nevinovați şi cei vinovați. Această amenințare a băgat în sperieți nu numai poporul, dar şi pe zeloți, care i-au trimis înapoi soția capturată de ei; acest gest l-a mai îmblânzit pe Simon, făcându-l să contenească pentru câtăva vreme neîntrerupta vărsare de sânge.

9. Revolta şi războiul civil bântuiau nu numai în Iudeea, ci răbufneau chiar şi în Italia. Căci Galba fusese ucis în mijlocul Forumului roman iar Otho, proclamat împărat, era în război cu Vitellius, care râvnea să obțină el tronul: ultimul fusese ales împărat de legiunile aflate în Germania. Primul dăduse la Bedriacum, în Gallia, o bătălie împotriva generalilor lui Vitellius, Valens şi Caecina unde, în prima zi a învins Otho, iar în a doua zi a ieşit biruitoare oastea lui Vitellius. Măcelul a fost, atât de mare încât Otho, aflând vestea înfrângerii sale, şi-a curmat singur viața la Brixellum după ce a ținut în mâini frânele puterii timp de 3 luni şi 2 zile[695]. Soldații lui au trecut de partea generalilor lui Vitellius, care a mărşăluit cu oastea lui întreagă până la Roma. Pe când se petreceau toate acestea, în cea de a 5-a zi a lunii Daisios[696], Vespasianus a pornit din Caesarea împotriva acelor ținuturi din Iudeea care nu fuseseră supuse încă. Pătrunzând în ținuturile muntoase, el a cucerit cele două Toparhii care se numesc Gophna şi Acrabeta, urmate de orăşelele Bethel şi Ephraim, unde a lăsat nişte garnizoane; apoi a înaintat cu cavaleria lui până la Ierusalim, omorând pe mulți dintre cei pe care i-a întâlnit pe drum sau luând

---

695 Suetonius afirmă că Otho s-a sinucis într-un orăşel de pe malul Padului Bruxelium=Brescello) în a 95-a zi a domniei sale: 17 aprilie 69 (n.e.).

696 La 23 iunie 68 (n.e.).

numeroşi prizonieri. Unul dintre ofiţerii săi, Cerealis[697] în fruntea trupelor sale de cavaleri şi pedestraşi, a devastat şi el ceea ce se cheamă Idumeea de Sus, cucerind din primul atac aşa-zisul „orăşel” Caphetra, pe care l-a incendiat; apoi l-a atacat şi pe-al doilea, denumit Capharabin, pe care l-a supus unui asediu. Zidurile sale de apărare erau foarte puternice, ceea ce l-a făcut să creadă că va zăbovi multă vreme acolo; dar pe neaşteptate, locuitorii i-au deschis porţile şi, cerându-i îndurare cu ramuri de măslini în mână, s-au predat. După ce le-a acceptat capitularea, Cerealis a mărşăluit împotriva Hebronului, un alt oraş străvechi; aşa cum am mai spus, el este situat într-un ţinut muntos, nu prea departe de Ierusalim. De îndată ce a pătruns cu forţa în oraş, a măcelărit populaţia aflată în interiorul lui, mai ales tinerii, dând apoi pradă focului cetăţuia. Astfel toate localităţile întărite fuseseră subjugate, cu excepţia fortăreţelor Herodeion, Masada şi Machairus, ocupate de tâlhari; romanii aveau în faţa ochilor o singură ţintă: Ierusalimul.

10. După ce şi-a scăpat soţia din mâinile zeloţilor, Simon s-a năpustit iarăşi asupra rămăşiţelor Idumeei şi, după ce i-a prigonit pretutindeni poporul, a silit marea lui mulţime să fugă spre Ierusalim. El însuşi a urmărit-o până în faţa oraşului, înconjurând pentru a doua oară zidul său de apărare, şi dădea pieirii pe oricine ieşea pe câmp să-şi lucreze ogorul şi astfel încăpea pe mâinile sale. Înaintea porţilor pândea acum Simon în care poporul vedea un duşman mai de temut decât romanii iar în interior se cuibăriseră zeloţii, şi mai înfricoşători decât primii doi, laolaltă; dintre ultimii, trupele provenite din Galilea le întreceau pe toate celelalte prin înclinarea spre ticăloşie şi obrăznicia lor. Ei fuseseră cei care îl ajutaseră pe Ioannes să devină aşa puternic şi, drept răsplată pentru faptul că îi neteziseră calea spre suveranitate, acesta le-a îngăduit să facă tot ce le dădea prin cap. Pofta lor de jaf era nesăţioasă; să scotocească bine casele bogătaşilor, să omoare bărbaţii şi să necinstească femeile erau pentru ei o joacă de copii. Încă mânjiţi de sânge, îşi înfulecau prăzile şi, din pură plictiseală,

---

697 Sextus Cerealis (vezi *Cartea a treia,* cap. VII, paragr. 32) (n.e.).

adoptau fără pic de ruşine îndeletniciri de-ale muierilor; îşi pieptănau părul cu multă artă, îşi puneau veşminte femeieşti, se ungeau pe trup cu uleiuri plăcut mirositoare, îşi vopseau pleoapele pentru înfrumusețare. Fără să se mărginească la gătelile femeilor, ei împrumutau şi pătimaşele lor deprinderi, în neruşinarea lor născocind iubiri înfierate de legi aspre: se lăfăiau în oraş ca într-un lupanar, pângărindu-l pe de-a-ntregul cu poftele lor desfrânate. Cu toată gingaşa lor înfățişare femeiască, brațul lor drept împărțea moartea şi, în timp ce se apropiau cu un mers lasciv, se preschimbau pe neaşteptate în războinici şi de sub manteluțele lor din stofe de culoare purpurie îşi scoteau săbiile cu care străpungeau pe primul venit. Cel ce fugea de Ioannes nimerea în mâinile şi mai sângerosului Simon; cel ce scăpa teafăr de tiranul din interiorul zidurilor, cădea pradă tiranului din fața porților. Pentru cel ce căuta să dezerteze la romani orice cale era închisă.

11. În oastea lui Ioannes a izbucnit o revoltă împotriva comandantului şi toți idumeenii din aceste trupe l-au părăsit, punându-se de-a curmezişul tiraniei lui, fiindcă îl invidiau pentru puterea ce-o deținea şi îl urau pentru cruzimea ce-o arăta. În cursul ciocnirii lor, idumeenii au răpus o mulțime de zeloți, iar pe cei ce scăpaseră i-au constrâns să se retragă în palatul[698] regal, construit de Grapte, o rudă a regelui Izates[699] din Adiabene. Înăuntrul lui au năvălit şi idumeenii de-a valma cu cei pe care îi urmăreau, împingându-i de acolo pe zeloți în incinta Templului după care au trecut la jefuirea avuțiilor strânse de Ioannes. Căci în palatul menționat mai sus obişnuia să hălăduiască îndeobşte Ioannes şi el îşi strânsese prada agonisită de pe urma tiraniei sale. Între timp cetele de zeloți răspândite în întregul oraş s-au alăturat celor refugiați în Templu şi Ioannes tocmai se pregătea să pornească în fruntea lor, ca să înfrunte poporul şi pe idumeeni. Fiind luptători mai buni, aceştia se temeau nu atât de atacul, cât

---

[698] Vezi Pess, *Ierusalimul lui Josephus,* p. 44 (n.t.).

[699] Fiul unei regine din Adiabene, convertită la iudaism împreună cu urmaşul ei (n.e.).

mai ales de nebunia zeloților. În timpul nopții, ei se puteau strecura afară din Templu ca să-şi răpună adversarii şi să dea foc oraşului. De aceea, asediații s-au întrunit cu Marii Preoți spre a se sfătui ce măsuri trebuie să ia pentru a se apăra de un atac asupra lor. Se pare însă că Dumnezeu le-a călăuzit hotărârile spre propria lor nenorocire, căci mijlocul de salvare născocit de zeloți era mai rău decât grabnica lor dispariție. În vederea doborârii lui Ioannes, ei au decis să-l cheme în oraş pe Simon şi, rugându-l cu ramuri de măslin în mână, să-şi aducă pe capul lor un al doilea tiran. Hotărârea a fost transpusă în faptă: aşadar a fost trimis Marele Preot cu misiunea de a-l aduce înlăuntrul capitalei pe Simon cel temut de mulți; cererea lui era susținută şi de cei care fugiseră datorită zeloților din Ierusalim, iar acum doreau să se întoarcă la casele şi la averile lor. Plin de trufie, Simon a consimțit să fie conducătorul locuitorilor şi a pătruns în oraş cu promisiunea de a-i salva de zeloți; poporul l-a salutat ca pe salvatorul şi protectorul său; dar, de îndată ce s-a văzut intrat împreună cu oastea lui, unicul lui țel a fost să-şi întărească autoritatea, iar pe cei care îl chemaseră i-a socotit nişte duşmani în aceeaşi măsură cu cei dimpotrivă cărora fusese adus să lupte.

12. Astfel a încăput Ierusalimul pe mâinile lui Simon în luna Xanthicus[700] din cel de al treilea an al războiului. În schimb Ioannes şi mulțimea zeloților s-au pomenit cu ieşirile din Templu închise în fața lor precum şi cu toate avuțiile pe care le aveau în oraş pierdute, acestea fiind jefuite numaidecât de către trupele lui Simon: situația zeloților părea lipsită de orice şansă de scăpare. Cu sprijinul poporului, Simon a întreprins un atac asupra Templului, dar apărătorii, ocupând poziții deasupra porticului şi pe meterezele sanctuarului, le-au respins asalturile. Printre oamenii lui Simon s-au înregistrat numeroase victime şi mulți alții au fost răniți. Căci din pozițiile lor înalte, zeloților le venea uşor să-şi întâmpine adversarii cu lovituri bine țintite. Ei au ştiut să-şi sporească avantajul oferit de teren: au şi construit în plus patru turnuri puternice, pentru ca să

---

[700] Aprilie-mai 69 (n.e.).

poată trage şi mai sus: unul în colțul de miazănoapte spre răsărit, al doilea asupra Xystosului, al treilea în colțul situat în partea oraşului de jos. Ultimul a fost construit pe acoperişul Pastophoriilor[701], unde după datina străveche obişnuia să se prezinte un preot ca să anunțe cu sunete de trâmbiță, după-amiază, ajunul sărbătorii Sabatului, iar în seara următoare, sfârşitul acesteia, vestind poporului atât încetarea lucrului, cât şi reluarea lui.

În aceste turnuri au instalat zeloții catapulte şi baliste, aducându-şi arcaşii şi prăştiaşii. De atunci Simon a şovăit tot mai mult să-şi susțină atacurile, căci oamenii îşi pierduseră îndeobşte curajul. Totuşi, datorită superiorității sale numerice, el a putut să continue presiunea trupelor sale, dar proiectilele maşinilor de război care aveau bătaie lungă au ucis pe mulți dintre soldații săi destoinici.

---

[701] Clădire anexă a Templului, care servea ca loc de păstrare a veşmintelor preoțeşti şi a vaselor de cult, asemănătoare cu sacristia bisericilor creştine (n.t.).

CAPITOLUL X

1. În aceeaşi vreme, şi Roma era încercată de necazuri grele. Vitellius tocmai sosise acolo din Germania împreună cu oastea sa, târând după el un uriaş alai de însoţitori; întrucât n-a dispus de spaţiu suficient ca să-şi adăpostească soldaţii în propriile lor castre, el a transformat întreaga Romă într-o singură tabără militară şi a ocupat până la refuz fiecare casă cu luptătorii săi înzestraţi cu armament greu[702]. Când ochii acestora, deloc învăţaţi cu aşa ceva au dat de bogăţiile din casele romanilor, văzându-se înconjuraţi pretutindeni de strălucirea argintului şi a aurului, ei nu şi-au putut stăpâni decât cu multă trudă pofta lor de a se deda jafului cu preţul uciderii oricui ar fi stat în calea lor. Aceasta era atunci starea de lucruri din Italia.

2. De îndată ce a supus împrejurimile Ierusalimului, Vespasianus s-a întors la Caesarea; acolo a aflat de tulburările de la Roma şi de proclamarea lui Vitellius ca împărat. Deşi el ştia la fel de bine şi să se supună, şi să domnească, totuşi, aceste veşti i-au stârnit indignarea: i se părea nedemn de a fi suveran cel ce şi-a întins nebuneşte mâinile spre un tron rămas vacant şi, profund îndurerat de cele întâmplate, nu putea să îndure tortura de a trebui să-şi irosească vremea într-un război cu popoare străine atunci când propria sa ţară este împinsă spre pieire. Dar cu cât de puternică era înclinarea lui de a înlătura răul, cu atât mai mult îl stânjenea gândul că Roma era foarte departe: căci soarta putea să-i ofere destule surprize neplăcute înainte de sosirea lui în Italia câtă vreme era nevoit să călătorească pe mare în anotimpul iernii. Iată de ce deocamdată el îşi strunea nerăbdătoarea lui mânie.

3. În schimb, ofiţerii şi soldaţii săi, în întrunirile lor camaradereşti, vorbeau fără înconjur, de o răsturnare şi îşi exprimau nemulţumirea cu glas tare: soldaţii din Roma[703],

---

[702] Această suprapopulare a Romei cu legiunile aduse de Vitellius din Germania şi Gallia a fost înfăţişată de Suetonius şi Tacitus (n.e.).

[703] Cea din garda imperială, pretorienii care au contribuit din plin La întronarea lui Galba şi Otho, bucurându-se de multe privilegii (n.e.).

care se lăfăiesc în lux şi tremură doar la auzul zvonului despre un viitor război, aleg pe cine vor ei drept cârmuitori, şi doar după speranța foloaselor pe care le vor obține proclamă singuri împărați. În schimb ei, care au trecut prin atâtea încercări grele şi au încărunțit preatimpuriu sub coifurile lor, de ce să lase altora dreptul de a alege un împărat, mai ales că au în mijlocul lor un bărbat demn să ocupe această înaltă funcție? Vor mai putea la rândul lor să mai răsplătească pe bună dreptate binefacerile aduse de el dacă vor irosi acum ocazia favorabilă care s-a ivit? La fel cum Vespasianus are mai mari drepturi la conducerea împărăției decât Vitellius, aşa sunt şi ei mai îndreptățiți să-l aleagă pe el decât cei ce s-au pronunțat pentru celălalt. Războaiele duse de ei înşişi nu sunt cu nimic mai prejos decât cele purtate de trupele venite din Germania şi nici armele lor nu dau lovituri mai slabe decât cele mânuite de soldații care şi-au adus de acolo un tiran în Italia. De altfel, orişice luptă va fi de prisos: căci nici Senatul, nici poporul roman nu vor accepta prea multă vreme desfrâul lui Vitellius în locul cumpătării lui Vespasianus şi nici nu vor prefera să aleagă în locul unui cârmuitor înțelept un tiran cumplit, darămite pe unul fără copii[704], în locul unui tată având mai mulți fii. Căci cea mai bună garanție a păcii este un moştenitor legitim la tron. Dacă pentru rangul de împărat este indispensabilă experiența bătrâneții, atunci ei îl aveau pe Vespasianus; cât priveşte vigoarea tinereții, ei îl aveau pe Titus; în felul acesta, se obțin avantajele ambelor vârste. Cei aleşi de ei se bazează nu numai pe puterea celor trei legiuni ale lor, precum şi pe trupele auxiliare aduse de regi, ci vor contribui efectiv şi oştile aflate acum în întregul Orient şi în acele părți ale Europei care sunt destul de îndepărtate de teroarea răspândită de Vitellius, ei contează de-asemeni pe aliații din Italia: fratele lui Vespasianus[705] şi cel de-al doilea fiu al

---

[704] Vitellius avea, de fapt, copii dar niciunul nu era apt pentru domnie. Un fiu al său era pe jumătate nebun (Vezi Suetonius, *Vitellius,* V, 17 (n.t.).

[705] Flavius Sabinus, fost guvernator al Moesiei, apoi al Romei *(Praefectus urbis)* (n.e.).

său[706]. Ultimul va putea să atragă de partea lui o sumedenie de tineri distinşi, în vreme ce primului i s-a încredinţat şi supravegherea oraşului, ceea ce nu va fi un lucru fără însemnătate într-o dispută pentru puterea supremă. Pe scurt: dacă ei mai şovăie multă vreme, probabil că Senatul îl va alege împărat pe bărbatul pe care ei, credincioşi străjeri ai Imperiului, nu l-au cinstit după cum ar fi meritat.

4. Astfel de discuţii duceau soldaţii în adunările lor separate. Apoi ei s-au întrunit laolaltă cu toţii şi, încurajându-se unii pe alţii, l-au proclamat deschis pe Vespasianus, drept împăratul lor şi i-au cerut stăruitor să salveze împărăţia aflată în primejdie. El fusese de multă vreme preocupat de treburile statului, dar nu-i trecuse vreodată prin cap să preia puterea; pe temeiul faptelor sale vitejeşti de până acum, chiar dacă se simţea în stare de aşa ceva, prefera totuşi siguranţa vieţii private în locul pericolelor legate de o poziţie strălucită. A respins aşadar oferta măgulitoare, dar ofiţerii au început să devină şi mai insistenţi iar soldaţii, strângându-se de-a valma în jurul lui, cu săbiile scoase din teacă, l-au ameninţat cu moartea dacă nu va duce o viaţă demnă de el. După ce le-a expus răspicat numeroasele motive care l-au determinat să nu accepte tronul imperial, nereuşind să convingă pe nimeni, Vespasianus a cedat până la urmă în faţa alegătorilor săi.

5. Numaidecât Mucianus şi ceilalţi generali l-au îndemnat să se poarte ca un stăpân absolut şi restul armatei i-a cerut prin puternice aclamaţii s-o conducă împotriva tuturor potrivnicilor fără deosebire; dar el a vrut ca mai întâi să-şi asigure stăpânirea Alexandriei, ştiind prea bine că Egiptul, în calitatea lui de grânar, constituia o parte deosebit de importantă a împărăţiei şi, prin aducerea acestei ţări sub suveranitatea lui, el spera să-l doboare pe Vitellius până şi în cazul prelungirii războiului, căci populaţia Romei nu va putea îndura prea mult înfometarea ei[707]. În afară de asta,

---

[706] Titus Flavius Domiţianus, viitor împărat roman (81-96) (n.e.).

[707] Privitor la importanţa Egiptului pentru aprovizionarea cu cereale a Romei, vezi pasajul discursului lui Agrippa care abordează această problemă: *Cartea a doua*, cap. XVI, paragr. 4 (n.t.).

Vespasianus urmărea să atragă de partea lui cele 2 legiuni staționate în Alexandria; în sinea lui, plănuia să se slujească de această țară ca de un bastion împotriva unei sorți nesigure. Pe uscat, Egiptul este o țară greu de cucerit, iar pe mare, duce lipsă de porturi. Spre Apus, ea este ocrotită de pustiul fără strop de apă al Libyei, spre miazăzi are drept graniță de nădejde cu Etiopia Syene[708] şi cataractele nenavigabile ale Nilului; la răsărit se află Marea Roşie care se întinde până la Coptos[709]. Spre miazănoapte, țara are drept meterez ținutul care ajunge până în Siria precum şi aşa-numita Mare Egipteană al cărui țărm nu este înzestrat cu golfuri. Aşadar Egiptul este înconjurat din toate părțile ca de nişte ziduri. Lungimea lui de la Pelusium şi până la Syene este de 2000 de stadii[710], iar în călătoria cu corabia de la Plinthine şi până la Pelusium ai de străbătut 3.600 de stadii[711]. Nilul este navigabil până la aşa-numitul Oraş al Elefanților[712]; dincolo de el, caracterele de care am pomenit înainte constituie un obstacol de neîntrecut. Aşijderi portul din Alexandria este greu accesibil pentru corăbii chiar şi în timp de pace; intrarea lui este îngustă şi, datorită stâncilor ascunse sub apă, locul drumului drept îl ia calea şerpuitoare. Partea stângă a portului e apărată de un dig trainic făcut de mână; la dreapta se află insula ce se cheamă Pharos, având pe ea un turn uriaş care emite până la distanța de 300 de stadii semnale luminoase[713] spre a avertiza corăbiile dornice să intre în port că în timpul nopții, din pricina pătrunderii dificile, e mai bine să ancoreze în larg. De jur-împrejurul insulei se înalță uriaşe ziduri făurite de mâini omeneşti şi, întrucât marea se năpusteşte asupra lor frângându-se pretutindeni de diguri ieşite în întâmpinarea ei,

---

[708] Oraş situat în Egiptul de Sus (= Assuan) (n.e.).

[709] Oraş la nord de Theba, pe malul drept al Nilului (n.e.).

[710] Circa 370 km. Distanța reală măsoară în realitate mult mai mult: aproape 1000 de km. (n.e.).

[711] Granița provinciei romane aflându-se la 500 de km de Pelusium, la Paraitonion, distanța corectă este mai mică decât cea indicată de Josephus: doar 2780 de stadii.

[712] Adică Elephantine (vezi *Indicele alfabetic de nume)* (n.t.).

[713] Farul din Alexandria, una dintre cele 7 minuni ale lumii antice (n.e.).

trecerea corăbiilor este extrem de grea şi intrarea în port primejdioasă din pricina îngustimii ei. În interior însă, limanul este foarte sigur, întinderea lui măsurând 30 de stadii; pe aici sunt aduse din exterior toate produsele de care are nevoie ţara pentru bunăstarea ei şi tot de aici surplusul propriilor bunuri îşi croieşte drumul spre largul lumii întregi.

6. Era lesne de înţeles că Vespasianus, din dorinţa lui de a-şi consolida puterea în întregul imperiu, îşi dădea osteneala să pună stăpânire pe această ţară. De aceea, i-a scris numaidecât lui Tiberius Alexander[714], guvernatorul Egiptului şi al Alexandriei, şi i-a prezentat cererea oastei sale, adăugând apoi că, după ce a fost nevoit să ia asupra lui povara cârmuirii statului, intenţiona să-i solicite colaborarea şi sprijinul deplin. După ce a dat scrisorii lui o lectură publică, Alexander a cerut legiunilor şi poporului să depună jurământ de credinţă în favoarea lui Vespasianus. Şi unii şi alţii i-au împlinit cu dragă inimă dorinţa, având prilejul să se convingă singur de destoinicia acestui om, cunoscând campaniile lui militare din imediata lor apropiere. Întrucât i se încredinţaseră deja treburile conducerii imperiului Alexander a întreprins măsurile necesare pentru demna primire a acestuia; mai repede ca gândul s-a răspândit zvonul care purta solia noului împărat din Orient şi fiecare oraş sărbătorea vestea cea bună închinând jertfe în cinstea celui proaspăt ales. Chiar şi legiunile din Moesia şi din Pannonia, care de curând se arătaseră indignate de nepotrivita îndrăzneală a lui Vitellius, şi-au depus bucuros jurământul pentru Vespasianus, socotindu-l comandantul lor suprem. Acesta a plecat din Caesarea spre Berytus, unde era aşteptat de numeroase solii din Siria şi multe altele din celelalte provincii, aducându-i cununi şi decrete de felicitare din partea fiecărui stat. Era de faţă şi guvernatorul acestei provincii, Mucianus[715], ca să-i spună de devotamentul populaţiei faţă de el şi de faptul că fiecare oraş îi jurase

---

[714] Cel care mai înainte fusese guvernatorul Iudeei (n.t.) Vezi *Cartea a doua*, cap. II, paragr. 6; cap. XVIII, paragr. 7 (n.e.).

[715] C. Licinius Crassus Mucianus a guvernat Siria în anul 67 şi l-a susţinut pe Vespasianus în lupta lui pentru tron. (n.e.).

credință.

7. Deoarece oriunde soarta norocoasă câştiga mereu teren aşa cum îşi dorea Vespasianus, iar situația evolua de cele mai multe ori în favoarea lui, el a căpătat convingerea că, fără ajutorul providenței divine, el n-ar fi putut ajunge la cârma țării şi că numai dreapta hotărâre a destinului a fost cea care i-a încredințat domnia lumii întregi. Printre alte semne prevestitoare – căci pretutindeni s-au ivit multe, care i-au făgăduit împărăția – el şi-a adus aminte de cuvintele lui Josephus care, încă de pe când mai trăia Nero, a avut curajul să-l numească suveran unic[716]. El era consternat de faptul că acest bărbat mai zace încătuşat în preajma lui; a chemat aşadar la el pe Mucianus, împreună cu alți ofițeri şi prieteni, vorbindu-le mai întâi despre firea energică a lui Josephus şi cât de mult au avut de furcă oştile romane la asediul Iotapatei din pricina lui; le-a vorbit apoi despre prezicerile sale, care i s-au părut atunci lui însuşi simple născociri ale fricii dar s-au dovedit mai târziu revelații divine. El le-a mai spus: „Ar fi ruşinos ca tocmai omul care mi-a prezis domnia şi a fost solul care mi-a transmis cuvântul lui Dumnezeu să suporte tratamentul unui prizonier de război şi să aibă soarta unui întemnițat!" L-a adus pe Josephus la el şi a dat ordin să fie eliberat din lanțuri. Ca martori ai recunoştinței sale față de un străin, ofițerii au fost îndreptățiți să spere, la rândul lor, recompense şi mai strălucitoare dar Titus, aflat în preajma părintelui său, a zis: „Tată, dreptatea cere ca o dată cu lanțurile care îl împovărează, Josephus să fie eliberat şi de oprobriul său! Deoarece, dacă nu ne mărginim să-i scoatem lanțurile, ci le şi sfărâmăm, asta va să însemne că el va fi ca un om care n-a fost pus în lanțuri niciodată!"[717] Acest procedeu era folosit pentru cei care fuseseră puşi pe nedrept în lanțuri. Vespasianus şi-a dat încuviințarea şi a venit de

---

[716] Vezi *Cartea a treia,* cap. VIII, paragr. 9 (n.t.)

[717] Romanii nu considerau lupta lor cu iudeii *un război*, ci o răzvrătire, ceea ce constituia din punct de vedere juridic un *act criminal,* autorul lui fiind tratat ca un răufăcător. Josephus este disculpat de această pată nedemnă de el. El a obținut totuşi cetățenia romană abia după încheierea războiului, la Roma (n.e.).

îndată un soldat care a tăiat lanțurile cu o lovitură de bardă. Astfel că pentru profețiile sale, Josephus a fost răsplătit, intrând în deplina posesie a dreptului cetățenesc[718] şi a putut să rostească preziceri demne de a fi crezute, privitoare la viitor.

[718] Dobândea calitatea de om liber („epitimos” în elină), din care decurgeau şi celelalte drepturi (n.e.).

CAPITOLUL XI

1. După ce a primit delegaţiile şi a împărţit posturile de conducere, călăuzindu-se după dreptate şi meritele fiecăruia, Vespasianus a plecat la Antiohia. Chibzuind asupra locului unde trebuia să se deplaseze mai întâi, a ajuns la concluzia că evenimentele de la Roma erau mai importante decât călătoria la Alexandria, întrucât oraşul era în deplină siguranţă, în vreme ce la Roma Vitellius provoca mari tulburări. L-a trimis aşadar spre Italia pe Mucianus în fruntea unei oşti puternice, alcătuită din călăreţi şi pedestraşi. Temându-se să străbată marea fiindcă era în preajma iernii, acesta şi-a dus oastea pe calea uscatului, de-a lungul Cappadociei şi a Frigiei.

2. Între timp, Antonius Primus a pornit degrabă în fruntea Legiunii a III-a ca să dea lupta cu Vitellius; această legiune făcea parte din trupele staţionate în Moesia, Antonius fiind tocmai comandantul ei[719]. Vitellius a trimis în întâmpinarea lui Antonius, împreună cu o oaste puternică, pe Caecina Alienus, fiindcă avea mare încredere în acest bărbat după victoria lui asupra lui Otho. Caecina a părăsit Roma şi după un marş forţat s-a întâlnit cu Antonius la Cremona, în Gallia[720]: acest oraş se află chiar la graniţa Italiei. Acolo, cum i-a fost dat să vadă numărul mare şi ordinea perfectă a trupelor adverse, n-a mai cutezat să dea lupta şi, socotind că retragerea era primejdioasă, s-a gândit să recurgă la trădare. În acest scop a întrunit pe centurionii şi tribunii subordonaţi lui şi i-a îndemnat să treacă în tabăra lui Antonius; a prezentat cu bună ştiinţă mijloacele de care dispunea Vitellius ca fiind mai slabe, în vreme ce forţele lui Vespasianus au fost lăudate peste măsură. El le-a spus că unul este împărat numai cu numele, pe când celălalt deţine puterea; de aceea, pentru ei ar fi mai bine din capul locului

---

719 Potrivit *Istoriilor* lui Tacitus (II, 86) Primus Antonius a fost pus în fruntea Legiunii a VII-a (Galbiana), aflată în Pannonia, pe care Josephus o confundă cu Legiunea a III-a din Moesia, părtaşă şi ea la răsturnarea lui Vitellius (n.e.).

720 Cremona se afla pe malul nordic al Padului, în Gallia Crisalpină (n.e.).

să decidă ca nevoia să devină virtute şi, întrucât în lupta cu armele înfrângerea lor este inevitabilă, să preîntâmpine primejdia printr-o înţeleaptă reţinere. Oricum, Vespasianus este în stare să obţină ceea ce îi mai lipseşte şi fără ajutorul lor, pe când Vitellius nu va fi capabil să păstreze chiar şi cu sprijinul lor ceea ce posedă în clipa de faţă.

3. Cu multe argumente asemănătoare, Caecina a reuşit să-i convingă pe toţi, trecând împreună cu oastea lui de partea lui Antonius. În aceeaşi noapte însă, soldaţii săi au fost cuprinşi de remuşcări şi de teama că împăratul care i-a trimis acolo se va dovedi mai puternic; cu săbiile trase din teacă, s-au năpustit asupra lui Caecina, să-l omoare şi poate că ei şi-ar fi transpus în faptă intenţia dacă n-ar fi intervenit tribunii lor, rugându-i în genunchi să se abţină de la crimă. Soldaţii i-au cruţat viaţa dar l-au pus în lanţuri pe trădător, pregătindu-se să-l expedieze lui Vitellius. Când a aflat cum stau lucrurile, şi-a pus numaidecât în mişcare propriii săi oşteni şi, pe deplin înarmaţi, i-a condus împotriva răzvrătiţilor. În linie de luptă, aceştia s-au împotrivit câtăva vreme; bătând apoi în retragere, ei au luat-o la fugă spre Cremona. În fruntea călăreţilor săi, Primus le-a tăiat calea şi, înconjurându-i pe cei mai mulţi dintre adversari înaintea oraşului, i-a măcelărit pe loc. O dată cu restul fugarilor, a pătruns împreună cu soldaţii săi în oraş, a cărui jefuire a fost îngăduită. Mulţi dintre negustorii străini, ca şi mulţi cetăţeni din partea locului şi-au găsit moartea alături de întreaga oaste a lui Vitellius, numărând 30.200 de oameni[721]. Din trupele aduse cu el din Moesia, Antonius a pierdut 4.500 de soldaţi. Eliberându-l apoi din lanţuri pe Caecina, el l-a trimis la Vespasianus, ca vestitor al celor ce se petrecuseră acolo. La sosirea lui, Caecina a fost primit cu bunăvoinţă de împăratul însuşi, care i-a înlăturat oprobriul trădării, prin dovezi de deosebită preţuire, întrecând orice speranţe.

4. Cum a primit vestea că Antonius se afla prin apropriere, la Roma a prins curaj şi Sabinus, care şi-a strâns străjile însărcinate cu paza nocturnă a oraşului[722] şi în timpul nopţii

---

721 Vezi Dio Cassius, LXV, 15 (n.t.).

722 Încă din vremea domniei lui Augustus, Roma dispunea de gărzi de

a ocupat Capitoliul. În zorii zilei i s-au alăturat mulți oameni de vază ai Romei, împreună cu nepotul său Domițianus, în care își pusese cele mai mari speranțe de izbândă. Griji prea multe în privința lui Primus nu-și făcea Vitellius care își îndrepta întreaga furie a mâniei sale mai degrabă împotriva complicilor la răzvrătirea lui Sabinus: înnăscuta lui cruzime era însetată după sânge nobil; a poruncit unei părți a armatei sale, care îl însoțise în Germania, să dezlănțuie un atac asupra Capitoliului. Fapte de vitejie au săvârșit atât aceste trupe, cât și bărbații care luptau în fața templului, dar în cele din urmă, legiunile venite din Germania, mult mai numeroase, au cucerit colina. Domițianus și destui cetățeni de vază ai Romei au scăpat ca prin minune[723], cealaltă parte a mulțimii fiind măcelărită; Sabinus, adus în fața lui Vitellius, a fost executat și între timp soldații care, după ce au prădat ofrandele templului[724], l-au incendiat. A doua zi, Antonius a pătruns cu oastea lui în oraș; susținătorii lui Vitellius au venit să-l întâmpine și, în cursul luptelor date în trei colțuri ale orașului[725], toți și-au găsit moartea. Din palatul său au ieșit atunci Vitellius amețit de băutură: simțindu-și sfârșitul aproape, se ghiftuise încă o dată la propria-i masă într-un ospăț din cale-afară de îmbelșugat. Târât în mijlocul mulțimii, care și-a descătușat asupra lui năduful prin maltratări de tot felul, el a fost ucis în plin centrul Romei. A deținut puterea supremă vreme de 8 luni și 5 zile; dacă i-ar fi fost dat să trăiască mai mult, atunci, după

---

noapte, 7 cohorte puse sub comanda Prefectului pretorienilor, funcție deținută de fratele lui Vespasianus (n.e.).

723 Cel mai mic fiu al lui Vespasianus s-a ascuns în lăcașul paznicului de templu, apoi, îmbrăcat în veșminte de in, s-a pierdut în ceața preoților zeiței Isis, fără să fie recunoscut, reușind să se strecoare neobservat în casa unui client al tatălui său. Ajuns împărat, Domițianus a pus să se dărâme lăcașul paznicului, înălțând acolo o incintă lui Jupiter Conservator și un altar de marmură (vezi Tacitus, *Istorii*, III, 74) (n.e.).

724 Templul lui Jupiter Capitolinus construit pe Colina Capitolină, a cărui distrugere a fost înfierată de Tacitus ca cea mai rușinoasă faptă întâmplată de la întemeierea capitalei imperiului (n.e.).

725 Antonius și-a împărțit oastea în trei, pătrunzând în oraș prin trei puncte diferite; vitellenii au fost siliți să se grupeze la rândul lor tot pe trei coloane (vezi Tacitus, *Istorii,* III, 82) (n.e.).

părerea mea, Imperiul nu i-ar fi ajuns pentru înclinarea lui spre desfrâu. Cu acest prilej şi-au pierdut viaţa 50.000 de oameni. Toate acestea s-au petrecut în cea de a treia zi a lunii Apellaios[726]. În ziua următoare a sosit cu oastea lui şi Mucianus, ordonând trupelor lui Antonius să pună capăt măcelului; căci acestea percheziţionau mereu casele şi omorau cu duiumul nu numai soldaţi vitellieni, ci şi destui cetăţeni în care ei vedeau nişte susţinători ai acestora; în mânia lor nu găseau răgazul suficient pentru o cercetare răbdătoare. Mucianus l-a adus pe Domiţianus şi l-a prezentat poporului drept omul care, până la sosirea părintelui său, va fi cârmuitorul statului. Eliberat de spaimele sale, poporul aclama alegerea ca împărat a lui Vespasianus, sărbătorind în acelaşi timp şi urcarea lui pe tron, şi căderea lui Vitellius.

5. Curând, după sosirea lui la Alexandria, Vespasianus a şi primit veştile bune de la Roma, precum şi soliile care îi aduceau felicitări din toate colţurile lumii, devenită de-acum a lui. Deşi era al doilea ca mărime după Roma, acest oraş s-a dovedit neîncăpător pentru mulţimea care se strânsese acolo. Acum, când supunerea întregului imperiu fusese definitiv încheiată iar salvarea statului roman întrecuse toate aşteptările, Vespasianus şi-a îndreptat iarăşi atenţia asupra acelei părţi din Iudeea care nu fusese îngenuncheată. El însuşi dorea să plece cu o corabie spre Roma, o dată cu sfârşitul iernii astfel că a rezolvat repede problemele sale din Alexandria, iar pe propriu-i fiu Titus l-a trimis să cucerească Ierusalimul în fruntea unor trupe de elită. Cu ele a mărşăluit acesta pe uscat până la Nicopolis, oraş situat la 20 de stadii[727] de Alexandria; îmbarcându-şi acolo oastea pe corăbii de război, a plutit pe Nil în sus de-a lungul nomei Mendès[728] până la oraşul Thmuis. Aici a debarcat, urmându-şi marşul

---

[726] La 20 decembrie 69 (n.e.).

[727] Adică 3,7 km. Distanţa dată de geograful grec Strabon este de 30 de stadii (=5,4 km). Nicopolis (= Oraşul Victoriei) fusese întemeiat pe ţărmul mării, la est de Alexandria, pe locul unde Augustus obţinuse victoria lui decisivă asupra lui Marcus Antonius (n.e.).

[728] Capitala unui district omonim din nord-estul Deltei Nilului, de unde se trage cea de-a 29-a Dinastie a Egiptului (n.e.).

pe uscat şi peste noapte a poposit în târguşorul Tanis. Ţinta celui de-al doilea marş a fost Heracleopolis[729], al celui de-al treilea, Pelusium. După ce a îngăduit acolo trupelor sale două zile de refacere, în a treia zi a traversat braţul de confluenţă de la Pelusium, străbătând într-un marş de o zi pustiul. Şi-a aşezat apoi tabăra în apropierea Templului lui Zeus Casios[730], iar a doua zi la Ostrakine. Acest loc de popas duce lipsă de apă, de aceea localnicii sunt nevoiţi s-o aducă din afară. Următoarea oprire pentru refacere a fost Rhinocorura[731], de unde a ajuns la al patrulea popas, Raphia; cu acest oraş începe propriu-zis Siria. În a cincea zi şi-a aşezat tabăra la Gaza; de acolo a mărşăluit până la Ascalon, apoi până la Iamnia şi, în cele din urmă, până la Ioppe. De la Ioppe, a sosit la Caesarea, locul de întâlnire prestabilit al celorlalte trupe.

---

[729] Nu trebuie confundat cu Heracleopolis cel Mare, situat la 130 km de Cairo (n.e.).

[730] Numit astfel după muntele Casios (azi El Cas Casarun sau El Catieh), unde, în afara templului, se mai află şi mormântul lui Pompeius, ucis aici (vezi Strabon, XVI, 12, 33; Plinius, *Istoria naturală,* V, 12) (n.t.).

[731] Oraş al Feniciei, situat la graniţa cu Egiptul, pe ţărmul de sud-est al Mediteranei (azi El Aris). Rapha se afla la o distanţă de 45 km (n. E.).

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I

1. După ce a străbătut pustiul între Egipt şi Siria, aşa cum am arătat deja, Titus a sosit la Caesarea, locul stabilit de la început pentru concentrarea trupelor sale, în vederea plecării în expediția militară plănuită. Încă de pe când se mai afla în Alexandria, preocupat împreună cu tatăl său de legitima preluare a ocârmuirii imperiului încredințat lor de către Dumnezeu, conflictele izbucnite în interiorul Ierusalimului au atins punctul lor culminant, ducând la o împărțire în trei tabere opuse: într-una dintre cele două partide rivale, o parte fiind ostilă părții echivalente – întrucât ciocnirea avea loc între răufăcători – s-ar zice că era un semn bun şi o dovadă de dreptate. Căci despre atacurile pornite de zeloți împotriva poporului, care a însemnat pentru un oraş începutul ruinării sale, am pomenit pe îndelete mai înainte, prezentând cauzele care le-au provocat şi ce extindere au căpătat neînțelegerile. N-ar fi deloc greşit să spunem că era o răscoală ivită în sânul răscoalei, la fel ca un animal care a luat-o razna, crâncena lipsă de hrană făcându-l să-şi înfigă colții în propria lui carne.

2. Eleazar, fiul lui Simon, cel ce, la început, i-a despărțit pe zeloți de popor şi i-a condus în interiorul sanctuarului, s-a rupt de ceata acestora, chipurile, fiindcă era indignat de cutezătoarele nelegiuiri comise zilnic de Ioannes – acesta nepunând capăt niciodată crimelor sale – dar în realitate, el nu suporta să se supună unui tiran mai tânăr decât el, căci năzuia el însuşi spre puterea supremă şi spre dominația personală. A atras aşadar de partea lui pe Iudas, fiul lui Chelika şi pe Simon, fiul lui Esron. Doi bărbați influenți cărora li s-a alăturat şi Ezechias, fiul lui Chobar, nici el lipsit de însemnătate. Fiecare dintre aceştia a fost urmat de numeroşi zeloți. Noua grupă a ocupat curtea interioară a Templului, plasându-şi armele deasupra porților sfinte, pe frontonul sanctuarului. Faptul că aveau provizii din belşug îi

scutea de griji, căci le stăteau la îndemână multe alimente aduse drept ofrandă, fiind îmbietoare pentru nişte oameni care nu se dădeau în lături de la dovezi de impietate. Oricum, numărul lor mic îi făcea să tremure pentru viaţa lor, dar ei se mulţumeau să rămână pe loc fără să facă nimic. În schimb, Ioannes, având de partea lui numărul mai mare de soldaţi, era dezavantajat de o poziţie defavorabilă: întrucât duşmanul era situat deasupra creştetului său, el nu-şi putea ataca duşmanul fără să se expună primejdiilor, dar nici furia nu-i îngăduia să stea degeaba; deşi îndura pagube mai mari decât cele pe care le provoca trupelor lui Eleazar, tot nu se dădea bătut; atacurile şi ploaia de săgeţi se succedau necontenit şi pretutindeni Templul era pângărit de cadavre.

3. Cât priveşte pe Simon bar Giora, în care poporul, copleşit de greutăţi de neînvins, îşi pusese speranţa lui de salvare, trezindu-se însă cu un alt tiran pe cap, acesta deţinea Oraşul de Sus şi cea mai mare parte a Oraşului de Jos; mai îndârjite erau atacurile sale împotriva susţinătorilor lui Ioannes când a văzut că ei se războiau şi cu cei de deasupra lor. Ducând o luptă pe două fronturi, Ioannes era pus în situaţia de a suporta mai uşor pagubele îndurate de el prin pagubele pe care la rândul său le aducea celuilalt adversar; în măsura în care se afla mai prejos de superioara poziţie a oamenilor lui Eleazar, în aceeaşi măsură era Ioannes mai presus de locul inferior, ocupat de Simon şi ai săi[732]. De aceea, pe când asalturile venite de jos erau respinse prin lupta de-aproape, el combătea cu ajutorul maşinilor de război atacurile celor de sus care îi străpungeau oamenii cu suliţele lor. Căci Ioannes avea la îndemână nu puţine aruncătoare de săgeţi, catapulte şi baliste[733] cu care nu numai că se apăra de atacurile războinicilor, dar omora şi o mulţime de credincioşi aducând jertfe la altare. Chiar dacă,

---

[732] Sub conducerea lui Eleazar s-au separat de zeloţi cei ce ţineau de tagma preoţească, ceea ce explică şi paşnica lor izolare în curtea interioară a sanctuarului; partizanii lui Ioannes din Giscala ocupau curtea exterioară, oraşul propriu-zis rămânând în stăpânirea lui Simon, fiul lui Giora (n.e.).

[733] Maşinile de război capturate de la Cestius Gallus, menţionat în *Cartea a doua* (cap. XIV, XVI, XVIII, XIX, XX) (n.e.).

în turbarea lor, răzvrătiții nu se dădeau în lături de la nicio nelegiuire, oamenii lui Eleazar lăsau să intre în templu pe cei veniți să aducă jertfe: firește, localnicii erau priviți cu suspiciune și prudență, străinii fiind percheziționați cu străşnicie. Chiar dacă la intrare aceştia reuşeau să înduplece prin rugăminți cruzimea paznicilor, ei deveneau apoi nevinovatele victime ale dihoniei. Căci proiectilele azvârlite de maşinile de război erau purtate de forța zborului lor până la altar şi până la sanctuar, omorând deopotrivă preoții slujitori şi aducătorii de jertfe: astfel mulți dintre cei ce se străduiseră să vină de la marginile lumii până la renumitul lăcaş sfânt pentru toți oamenii cădeau împreună cu propriile jertfe şi cu sângele lor altarul venerat de întreaga suflare atât a grecilor cât şi a barbarilor. Neînsuflețitele trupuri ale localnicilor şi străinilor, ale preoților şi laicilor zăceau unul peste altul iar sângele celor uciși se aduna în băltoacele din mijlocul curților interioare. O, preafericitule oraş, îndurata-i tu ceva asemănător din partea romanilor răzbind până aici doar pentru a purifica prin foc nelegiuirile cu care te-au pângărit vlăstarele tale? Căci tu nu mai eşti sălaşul lui Dumnezeu şi nu mai poți dăinui ca atare după ce ai devenit mormântul propriilor tăi locuitori, transformându-te din sanctuar, într-un uriaş osuar al victimelor războiului civil! Poate că vei mai avea parte de zile şi mai bune dacă vei reuşi cândva să-l îmbunezi pe Dumnezeu, care te-a hărăzit pierzaniei! Dar se cuvine să ne stăpânim simțămintele de durere conform normelor de care ascultă scrierea istoriei şi aici este locul potrivit nu pentru intonarea unui cântec de jale ci pentru depănarea faptelor petrecute aievea. De aceea voi continua să înfățişez desfăşurarea evenimentelor legate de răscoală.

4. Astfel când cei ce unelteau împotriva oraşului s-au separat în trei tabere rivale[734], oamenii lui Eleazar, având în păstrarea lor primele Ofrande ale pământului, se lăsau îmbătați de atacurile împotriva celor din banda lui Ioannes; sub conducerea lui, aceştia îşi jefuiau cetățenii şi duceau lupte crâncene cu trupele lui Simon; şi pentru ultimul, oraşul era o cămară care îl aproviziona ca să-i combată pe

---

[734] Vezi Tacitus, *Istorii,* V, 12 (n.t.).

răzvrătiți. Ori de câte ori era amenințat şi dintr-o parte şi din alta, Ioannes îşi aşeza susținătorii pe două fronturi: pe cei ce îl asediau dinspre oraş îi împroşca cu săgeți trimise din porticul Templului, iar de cei ce aruncau de sus sulițe venite dinspre Templu, el se apăra cu maşinile sale de război. De câte ori se vedea scăpat de presiunea pe care o exercitau asupra lui cei ce îl atacau de sus – căci adesea beția sau oboseala îi silea pe aceştia să se odihnească – Ioannes făcea incursiuni împotriva taberei lui Simon cu forțe mai puternice şi cu atât mai plin de îndrăzneală. În orişice parte a oraşului ajungea în raitele pe care le dădea, mereu se îngrijea să dea foc caselor celor mai doldora de cereale şi felurite alimente; de îndată ce se retrăgea Ioannes, se şi ivea Simon şi înfăptuia acelaşi lucru. Ei dădeau astfel impresia că făceau totul intenționat, parcă spre placul romanilor, distrugând proviziile agonisite de oraş în vederea asediului, ca să taie fibra nervoasă a forțelor proprii. Drept urmare, întreaga zonă locuită din jurul Templului a fost arsă din temelii, în mijlocul oraşului apărând un loc pustiu şi o scenă adecvată războiului civil, aşa că toate grânele care s-ar fi dovedit îndestulătoare pentru câțiva ani de asediu au fost în cele din urmă mistuite de flăcări. Nu încăpea nicio îndoială că locuitorii vor muri de foame, lucru de care n-ar fi trebuit să le fie frică deloc dacă nu şi-ar fi provocat ei înşişi această năpastă.

5. Astfel oraşul, în întregimea lui, a fost târât în război de perfizii duşmani şi liota lor, iar poporul, situat la mijloc, era ca un trup uriaş, sfârtecat în mai multe bucăți. Dezarmați în fața nenorocirilor îndurate în interior, bătrânii şi femeile se rugau pentru venirea romanilor şi aşteptau nerăbdători războiul cu duşmanul din afară, spre a se vedea eliberați de lăuntricele nenorociri. O cumplită deprimare şi spaimă puseseră stăpânire pe adevărații cetățeni: nu se întrezărea nicio perspectivă de îmbunătățire a situației, nicio speranță într-o bună înțelegere sau în fuga din oraş, pentru cine plănuia aşa ceva. Totul era supus unei paze stricte; fără să cadă de acord în celelalte privințe, căpeteniile răzvrătiților omorau pe cei atraşi de încheierea păcii cu romanii ca şi pe cei suspectați că vor să dezerteze, de parcă ar fi fost

duşmanii lor comuni şi unica lor punte de înțelegere era uciderea celor care meritau să scape cu viață. Zi şi noapte răsunau fără întrerupere strigătele luptătorilor dar şi mai sfâşietoare erau vaietele bântuite de frică ale celor îndoliați. Soarta nemiloasă oferea dese prilejuri pentru bocetele de înmormântare dar marea amărăciune a celor loviți de ea îi făcea să-şi zăvorească tânguirea în piept şi, punându-şi durerea sub pecetea tăcerii, ei îndurau chinul gemetelor sugrumate. Rudele nu puneau niciun preț pe cei rămaşi în viață din rândurile lor şi de înmormântarea răposaților nu se sinchiseau câtuşi de puțin. Ambele atitudini se explicau prin totala descumpănire de care fusese cuprins fiecare. Cei ce nu luau parte la răscoală îşi pierduseră orice chef de viață, de vreme ce toți îşi aşteptau sfârşitul dintr-o clipă în alta. Răzvrătiții se băteau între ei călcând pe stive de cadavre de parcă şi-ar fi supt turbarea din trupurile întinse sub picioarele lor, sporindu-şi furia sălbatică. Mereu găseau noi mijloace de distrugere reciprocă şi transpuneau în fapte fără şovăială tot ce închipuia mintea lor, nelăsând deoparte niciun soi de silnicie şi de cruzime. Lemnul destinat sanctuarului a fost folosit de Ioannes în chip nelegiuit, pentru făurirea maşinilor de război. Căci poporul împreună cu Marii Preoți hotărâseră de multă vreme să consolideze şi să înalțe cu 20 de coți temelia Templului[735]; cu mari cheltuieli şi multă osteneală, Agrippa[736] a reuşit să procure din Liban lemnul de construcție necesar; trunchiurile de copac meritau să fie admirate, fiind atât de drepte şi de înalte. Întrucât războiul a dus la întreruperea lucrărilor de consolidare, Ioannes a poruncit ca trunchiurile să fie fierăstruite spre a se construi din ele turnuri de apărare; el a găsit că înălțimea trunchiurilor era adecvată pentru a atinge nivelul celor care atacau, stând deasupra Templului. El a adus aceste turnuri în dreptul zidului din spate al incintei,

---

[735] Vechea temelie a Templului din Ierusalim se afundase de-a lungul timpului, coborând astfel construcția lui. Consolidarea fundației şi ridicarea clădirii la înălțimea ei inițială a fost întreprinsă în timpul domniei lui Nero (n.e.).

[736] Este vorba de Agrippa II (n.e.).

față în față cu exedra situată spre miazăzi, unicul loc unde puteau fi ele amplasate, celelalte părți ale zidului neputând fi atinse din pricina lungului şir de trepte.

6. Prin maşinile sale de război pe care le-a construit păcătuind la adresa Templului, a sperat Ioannes să-şi domine duşmanii. Dumnezeu a făcut ca truda lui să rămână zadarnică, aducându-i pe romani înainte ca vreun luptător să fi pus piciorul în aceste turnuri. Căci, după ce a strâns o parte a trupelor în jurul său, restul armatei a primit ordinul să se întâlnească cu el la Ierusalim. Titus a părăsit Caesarea[737]. Celor trei legiuni împreună cu care tatăl său devastase mai înainte Iudeea[738], li s-a alăturat Legiunea a XII-a, învinsă mai demult sub comanda lui Cestius[739], dar cunoscută îndeobşte pentru vitejia ei, plecând acum cu atât mai plină de avânt la luptă, spre a şterge amintirea ruşinii îndurate cândva de ea. Dintre aceste legiuni, celei de a V-a i-a poruncit să vină la el pe drumul care trecea prin Emmaus, cea de a X-a urmând să ajungă prin Ierihon la Ierusalim. El însuşi a pornit la marş cu celelalte legiuni[740], cărora li s-au adăugat trupele mult sporite, trimise de regii popoarelor aliate[741], precum şi numeroşi mercenari provenind din Syria. Golurile create în cele patru legiuni prin trupele selectate de Vespasianus şi expediate în Italia sub comanda lui Mucianus au fost completate de cei care veniseră împreună cu Titus. Căci 2000 de oameni au fost aleşi din oastea staționată la Alexandria şi 3.000 de soldați din garnizoanele de la fluviul Eufrat. Printre prietenii din alaiul lui Titus se număra şi cel care se dovedise şi mai devotat, şi mai priceput: Tiberius Alexander. Acesta aranjase mai înainte ca evenimentele din Egipt să decurgă în favoarea lui Vespasianus şi Titus; de aceea a fost socotit demn să devină comandantul oştilor romane, el, care întâmpinase cel dintâi cu multă căldură

---

737 În primăvara anului 70 e.n. (n.t.).
738 Legiunile a V-a, a X-a şi a XV-a (n.t.).
739 Vezi *Cartea a doua*, cap. XVIII, paragr. 9; cap. XIX, paragr. 7 ş.u. (n.t.).
740 Legiunea a III-a şi Legiunea a XVIII-a din Alexandria ş.a. (n.e.).
741 Agrippa, regele Iudeei; Soemus, regele Emesei şi Antioh al IV-lea Epiphanes Magnus, regele Commagenei şi Ciliciei (vezi Tacitus, *Istorii,* V, I (n.e.).

venirea la putere a unei dinastii noi, şi cu o neasemuită fidelitate îşi legase propria soartă de încă nesigurul noroc al acesteia[742]. Prin prestigiul asigurat de vârsta şi experiența sa, îl însoțea pe Titus ca sfetnic în treburile războinice.

[742] Vezi *Cartea a patra,* cap. X, paragr. 6 (n.t.).

CAPITOLUL II

1. Când Titus a pătruns în teritoriul inamic, trupele regale şi întreaga oaste a auxiliarilor a mers în frunte. Lor le urmau constructorii de drumuri şi soldaţii care măsurau perimetrele taberelor; apoi cei care cărau bagajele ofiţerilor; înapoia celor înzestraţi cu armament greu, care asigurau paza acestora, venea călare comandantul suprem, însoţit de sulițaşi, alături de nişte soldaţi aleşi cu grijă; le serveau drept acoperire călăreţii legionari. Aceştia erau precursorii maşinilor de război, urmate nemijlocit de tribuni şi de comandanţii cohortelor, cu soldaţii lor de elită; îndărătul lor, grupate în jurul vulturului, erau purtate stindardele, precedate de trompetişti[743] care aparţineau de ele. Abia după aceea venea grosul trupelor într-o coloană de marş cu câte şase soldaţi în fiecare rând. Următorul eşalon era alcătuit din slujitorii fiecărei legiuni în parte, care mânau înaintea lor vitele de povară cu bagajele lor; în încheiere, mărşăluiau toţi mercenarii şi, în sfârşit, trupele folosite la apărarea ariergărzii. În această deplină ordine conformă cu tradiţia romană, şi-a condus Titus oastea şi, străbătând Samaria, a ajuns repede la Gophna, care fusese cucerită mai înainte de tatăl său şi înzestrată cu o garnizoană[744]. După ce a petrecut acolo o singură noapte sub cerul liber, la ivirea zorilor şi-a continuat drumul şi, în urma unei zile de marş, şi-a aşezat tabăra în locul ce se cheamă în limba iudeilor „Valea spinilor”, şi se află lângă satul numit „Gibea Sauls”, adică „Dealul lui Saul”[745], situat la vreo 30 de stadii distanţă de Ierusalim. De acolo, luând cu el 600 de călăreţi pe alese, a plecat să cerceteze ţăria fortificaţiilor Ierusalimului, ca şi starea de spirit a iudeilor, spre a se convinge dacă, cuprinşi

---

[743] Din *Cartea a treia,* cap. VI, paragr. 2, unde ordinea de marş a romanilor a mai fost descrisă, rezultă că trompetiştii veneau după stindarde (n.t.)

[744] Vezi *Cartea a patra,* cap. IX, paragr. 9 (n.t.).

[745] Locul de naştere al biblicului Saul. Săpături arheologice făcute între 1922-1933 au scos la iveală ruinele fortificaţiei lui Saul cu 4 turnuri (n.e.).

de frică la vederea romanilor, iudeii nu se vor preda singuri, înainte de a se ajunge la încrucişarea directă a armelor. El aflase – ceea ce era şi adevărat – că, terorizată de răsculaţi şi de tâlhari, populaţia dorea totuşi pacea, dar era prea slabă pentru a se răzvrăti împotriva asupritorilor.

2. Câtă vreme Titus a călărit drept înainte, pe drumul mare care ducea până la zid, nu s-a arătat nimeni în faţa porţilor; dar cum s-a abătut de la acest drum în direcţia Turnului lui Psephinus[746] şi călărimea compactă s-a desfăşurat, ca să înainteze de-a lungul zidului, pe neaşteptate, s-au văzut atacaţi de nenumăraţi iudei în locul ce se cheamă Turnurile femeilor, năvălind dinspre poarta situată în faţa monumentului funerar al Elenei[747]. Ei au străpuns şirurile călăreţilor şi s-au pus de-a curmezişul romanilor ce veneau în galop pe drumul mare, împiedicându-i să se alăture celor ce făcuseră deja cotitura şi astfel Titus a rămas izolat cu câţiva dintre însoţitorii săi. Era cu neputinţă să meargă mai departe, căci întregul teren din preajma meterezelor era împărţit în parcele pentru grădinărit şi gropi, divizat fiind prin ziduri transversale şi garduri multe. Titus vedea că nici nu mai putea să se alăture trupelor sale datorită, pe de o parte, mulţimii duşmanilor care îi separaseră şi, pe de altă parte, deoarece călăreţii care rămăseseră pe drumul mare făcuseră deja cale-ntoarsă: cei mai mulţi nu observaseră deloc că prinţul moştenitor era într-o cumplită primejdie, ci credeau că acesta pornise înapoi, aşa că ei o luaseră la fugă. Când a văzut că pentru salvarea lui nu se putea bizui decât pe propriu-i curaj, Titus şi-a întors calul, şi-a chemat însoţitorii să-l urmeze şi s-a avântat în mijlocul duşmanilor, străduindu-se din răsputeri să-şi croiască astfel un drum spre ai săi. Privitor la asemenea cazuri se impune cu precădere gândul că Dumnezeu se preocupă de peripeţiile războiului şi de primejdiile care

---

[746] Privitor la acest turn, ca şi la toate localităţile şi construcţiile Ierusalimului din acest capitol şi din cele următoare, consultă planul oraşului şi frecvent citata lucrare: Spiess, *Ierusalimul lui Josephus* (n.t.).

[747] Mormântul *reginei* din Adiabene, al cărui palat va fi menţionat în cap. VI, paragr. 1 (n.e.).

ameninţă regii; oricâte săgeţi s-au îndreptat val-vârtej împotriva lui Titus – care nu avea nici coif şi nici armură, fiindcă, aşa cum am spus, el plecase înainte nu ca luptător, ci ca observator – niciuna nu i-a atins trupul, ci fiecare a trecut zbâmâind fără rost mai departe, de parcă toate ar fi urmărit dinadins să nu-şi atingă ţinta. Cu sabia în mână a împrăştiat mereu pe cei ce-l atacau dintr-o parte sau alta, a doborât pe mulţi dintre cei ce i-au ieşit înainte, trecând cu calul peste duşmanii prăvăliţi la pământ. Prin pilda de vitejie pe care a dat-o, Caesar[748] a stârnit strigătele de furie şi chemările de îmbărbătare ale iudeilor de a porni împotriva lui, dar oriunde îşi îndrepta el calul, duşmanul o lua la fugă sau se retrăgea de-a valma. Ameninţaţi de aceleaşi primejdii, însoţitorii lui Titus şi-au strâns rândurile în jurul acestuia, chiar dacă erau împroşcaţi cu săgeţi fie din spate, fie de pe flancuri; căci unica speranţă de salvare a fiecăruia era să răzbească până la ţintă împreună cu Titus, înainte de încercuirea lor totală. Au păţit-o doi dintre ei, rămaşi în urmă: unul a fost împresurat împreună cu calul său şi străpuns cu suliţe; al doilea, care apucase să descalece, a fost ucis de iudei, calul său fiind adus în oraş, ca pradă de război; alături de ceilalţi călăreţi, Titus s-a întors teafăr în tabăra sa. Dar iudeii, care ieşiseră biruitori în primul lor atac, au fost năpădiţi de o speranţă neîntemeiată, succesul de moment dându-le o mare încredere în viitor.

3. După ce în timpul nopţii a făcut joncţiunea cu legiunea venită din Emmaus, în ziua următoare, Caesar a părăsit tabăra şi a mers până la locul denumit „Scopus”, de unde se şi zărea oraşul precum şi Templul în întreaga lui măreţie. Tocmai de aceea platoul care mărgineşte la miazănoapte oraşul poartă pe drept cuvânt numele de „Scopus”[749]. Pentru ambele sale legiuni, Titus a instalat o tabără comună la o

---

[748] În vremea aceea, Caesar era numele deosebit de însemnat pe care în acorda împăratul întronat, în timpul vieţii sale, celui pe care îl proclamase succesorul său, adică
prinţul moştenitor (n.t.).

[749] De la verbul elin „scopein” (= a observa), aşadar „Observator”. E o traducere a cuvântului ebraic „Hatsofim” (n.e.).

distanță de 7 stadii de oraş, stabilind însă tabăra Legiunii a V-a la trei stadii dincolo de prima. Căci el socotea că soldații, istoviți de marşul lor din timpul nopții, meritau să fie cruțați, ca să-şi fortifice poziția în deplină siguranță. De-abia începuseră să lucreze la construirea taberei, când a sosit şi Legiunea a X-a din Ierihon, unde lăsase un detaşament de soldați înzestrați cu armament greu, spre a păzi trecerea aflată în munți, cucerită de Vespasianus. Aceste trupe au primit ordinul să-şi înjghebe tabăra la o distanță de 6 stadii de Ierusalim, pe aşa-numitul Munte al Măslinilor, situat în partea de răsărit a oraşului, fiind despărțit la mijloc de o râpă adâncă, ce se cheamă Cedron.

4. Aprigele dispute din interiorul oraşului, prin care grupările rivale se sfâşiaseră necontenit între ele, au încetat pentru prima oară pe neaşteptate sub puternica presiune a războiului care se apropiase din afară. Răzvrătiții au văzut consternați cum romanii îşi înjghebau deja taberele în trei locuri diferite, încheind între ei o înțelegere de bună seamă nedemnă şi şi-au împărtăşit unii altora următoarele gânduri: „Ce mai aşteptăm oare şi ce anume s-a întâmplat cu noi că urmărim resemnați cum se înalță trei ziduri prin care ni se taie răsuflarea, răbdând ca războiul să-şi făurească nestingherit o fortăreață în preajma noastră? Noi înşine privim ca simpli spectatori la nişte lucrări bune şi folositoare, stând cu mâinile în sân şi cu toate armele lăsate deoparte, la adăpostul propriilor metereze! Doar în luptele dintre noi ştim să lovim vitejeşte – îşi strigau ei – în vreme ce romanii, profitând de dihonia noastră, ne cotropesc oraşul fără să verse o picătură de sânge”! Prin asemenea vorbe îşi strângeau oamenii laolaltă şi se încurajau reciproc; şi-au luat repede tot armamentul, dezlănțuind un atac prin surprindere împotriva Legiunii a X-a şi au străbătut în goană râpa, s-au năpustit cu strigăte asurzitoare asupra duşmanilor ocupați cu construirea fortificațiilor. Pentru o mai bună executare a lucrărilor, aceştia erau împărțiți în grupe mai mici, mulți dintre ei punându-şi armele deoparte: nici nu-şi închipuiseră că iudeii vor îndrăzni să iasă la atac şi, chiar dacă ar fi avut acest curaj, convingerea romanilor era că adversarii lor îşi irosiseră forțele în disputele interne! Lăsându-şi lucrările la

voia întâmplării, unii au bătut în retragere, iar cei mai mulți au fugit să-şi ia armele dar, înainte de-a apuca să se împotrivească vrăjmaşilor, au fost loviți şi doborâți de aceştia. Încurajați de succesul primului val de atac, iudeii au adus necontenit forțe noi şi, favorizați fiind de noroc, atât lor cât şi adversarilor lor de altfel li s-a părut că erau mult mai numeroşi decât în realitate. Mai întâi de toate, soldații care sunt obişnuiți să lupte într-o anumită linie de bătaie, într-o ordine desăvârşită şi sub o comandă pricepută, îşi pierd cumpătul de îndată ce se instalează pe neaşteptate dezordinea. Aşa se explică faptul că, luați prin surprindere de inamic, romanii au cedat în fața repetatelor sale atacuri. Fireşte, când iudeii îi prindeau din urmă, se întorceau din drum, le stăvileau asaltul şi provocau răni adversarului care, în elanul său se preocupa prea puțin de propria-i apărare; dar, întrucât forțe tot mai puternice participau la atac, învălmăşeala în rândurile legionarilor a crescut şi în cele din urmă romanii au fost izolați de tabăra lor. Pentru moment, se părea că întreaga legiune nu avea scăpare din primejdia care o pândea, dacă Titus n-ar fi aflat de situația-i disperată, venind numaidecât în ajutorul ei; după ce le-a făcut aspre mustrări pentru laşitatea lor, i-a întors din drum pe fugari şi, cu trupele de elită, aduse de el, i-a atacat din flancuri pe iudei, din tre' care destui au fost ucişi dar şi mai mulți s-au ales cu răni, făcându-i pe toți să intre în panică şi împingându-i în râpa din vale. Pantele abrupte le-au adus acestora grele pierderi însă, după ce au trecut dincolo, iudeii au făcut front comun împotriva urmăritorilor şi, în pofida râpei care îi despărțea, au continuat să-i înfrunte pe romani. Astfel luptele au durat până la jumătatea zilei; la scurtă vreme după orele amiezii, Titus a lăsat la fața locului trupele ajutătoare pe care le adusese cu el precum şi cohorte auxiliare, spre a sluji drept pavăză împotriva eventualelor atacuri ale iudeilor, restul legiunii întorcându-se în vârful muntelui, ca să reia lucrările de fortificație.

5. Iudeii au văzut în retragerea asta o fugă şi, întrucât straja pusă de ei să vegheze pe metereze şi-a fluturat mantia ca un avertisment, o şi mai proaspătă gloată a năvălit în afara oraşului cu atâta impetuozitate încât semăna cu goana

unor fiare dezlănțuite. Dar dintre cei care primiseră misiunea să-i întâmpine, gata de luptă, n-a rămas nimeni să aştepte atacul lor ci, ca şi cum ar fi fost lovit de o catapultă, toți au părăsit linia de bătaie, făcând stânga-mprejur şi au rupt-o la fugă spre creasta muntelui. Numai Titus a stat pe loc împreună cu câțiva însoțitori pe la jumătatea pantei; prietenii care, din respect față de persoana comandantului suprem, rămăseseră lângă dânsul fără să se sinchisească de primejdia pe care o înfruntau, nu şi-au precupețit vorbele, îndemnându-l să se retragă din calea unor iudei care-şi căutau moartea cu orice preț, şi să nu-şi expună viața în locul celor care ar fi trebuit să rămână lângă el, asigurându-i apărarea. Mai bine să se gândească la ursita lui norocoasă de până acum şi să nu îndeplinească serviciul unui soldat de rând, câtă vreme este conducătorul de oaste într-un război şi totodată stăpânul lumii întregi; de aceea să nu se mai expună nici unei situații primejdioase, toate lucrurile depinzând de el. Dar Titus nici n-a stat să asculte îndemnurile lor, ci a ieşit în calea iudeilor care urcau muntele spre el, i-a doborât în lupta corp la corp pe atacatori tăbărând apoi asupra mulțimii pe care a împins-o în josul pantei. Înfricoşați de vitejia şi dârzenia cu care se apăra el, iudeii n-au fugit totuşi spre oraş ci, ocolindu-l pe Titus prin dreapta şi prin stânga, au pornit în urmărirea celor ce goneau spre vârful muntelui. Atunci Titus i-a atacat din flanc, izbutind în felul acesta să le stăvilească iureşul. Între timp şi legionarii care lucrau la întărirea taberei de pe creastă, văzând că dedesubtul lor trupele de apărare se retrăgeau precipitat, au fost din nou cuprinşi de confuzie şi panică. Întreaga legiune s-a împrăştiat, ferm convinsă că atacul iudeilor era de neoprit şi că Titus însuşi bătuse în retragere; căci, atâta timp cât el şi-ar fi păstrat poziția, ceilalți n-ar fi fugit cu niciun chip. Asemenea oamenilor în mijlocul cărora s-a răspândit o cumplită panică[750], ei au alergat de jur-împrejur, oriunde s-a nimerit, până ce unii şi-au zărit generalul prins în vălmăşagul bătăliei şi, foarte

[750] Expresia elină „Groaza lui Pan” are drept echivalent în ebraică „Groaza lui Iahve” care paralizează duşmanii în războiul sfânt (n.e.).

îngrijorați de soarta lui, prin strigăte puternice au vestit întreaga legiune că Titus era pândit de mari primejdii. Ruşinea le-a redat judecata: îşi reproşau unii altora că şi-au părăsit Caesarul, ceea ce era mult mai grav decât fuga de la datorie; s-au năpustit aşadar asupra iudeilor cu toate puterile lor şi de îndată ce au reuşit să-i facă să coboare povârnişul, nu le-a venit greu să-i împingă pe toți în vale. Iudeii se retrăgeau pas cu pas, apărându-se, dar romanii, avantajați de poziția lor mai bună, i-au prăvălit pe toți în râpă. Între timp Titus şi-a întețit propriile sale atacuri; şi-a trimis legiunea înapoi, la lucrările ei de construire a taberei, iar el însuşi, cu trupele pe care le avea la îndemână, a preluat asigurarea ordinii, ținând duşmanul la distanță. Aşadar, ca să spunem adevărul curat, fără să adăugăm ceva din spirit de linguşire, dar şi fără a scădea nimic din invidie, atunci Caesar însuşi a salvat dintr-o mare primejdie întreaga legiune în două rânduri, îngăduindu-i să-şi continue nestingherită întărirea taberei de pe munte.

CAPITOLUL III

1. Pe când războiul din faţa porţilor se domolise pentru câtăva vreme, a răbufnit din nou vrajba din interiorul oraşului. Sosind sărbătoarea Paştilor în a 14-a zi a lunii Xanthicos[751], când, potrivit credinţei lor, iudeii au ieşit pentru prima oară din robia egipteană, susţinătorii lui Eleazar au deschis porţile Templului, după luarea cuvenitelor măsuri de prevedere, şi poporul venit să se închine a primit îngăduinţa să pătrundă în interior. Ioannes a profitat de această sărbătoare pentru a pune la cale o lovitură vicleană: el şi-a dotat cu arme bine ascunse pe cei mai puţin cunoscuţi dintre ciracii săi şi, în pofida faptului că cei mai mulţi nu erau purificaţi, i-a strecurat înăuntru cu grijă printre ceilalţi vizitatori, dându-le sarcina de a pune stăpânire pe sanctuar. De îndată ce s-au aflat în interiorul Templului, şi-au azvârlit veşmintele de deasupra, arătându-şi zestrea lor de armament greu. Numaidecât în preajma lăcaşului sfânt s-a instaurat o profundă consternare şi o zarvă firească: poporul care nu lua parte la răscoală credea că atacul era îndreptat fără discernământ împotriva celor de faţă, zeloţii observând, dimpotrivă, că acesta îi avea în vedere numai pe ei. Ultimii nu s-au mai preocupat de paza porţilor şi au sărit de pe creneluri fără să mai aştepte începutul luptelor, căutându-şi refugiul în coridoarele subterane ale Templului. Închinătorii din rândurile poporului, ghemuiţi lângă altar sau strânşi împrejurul sanctuarului, au fost striviţi sau căsăpiţi fără milă cu ajutorul ciomegelor şi al săbiilor. Mulţi cetăţeni paşnici au căzut victime duşmanilor lor, spre a le satisface urile personale sau aversiunile, sub pretextul că erau adversarii răscoalei împotriva romanilor; oricine adusese jigniri mai înainte vreunuia dintre conspiratori, pe măsură ce era recunoscut de acesta, trecea drept zelot, fiind omorât în chinuri. În vreme ce supuneau atrocităţilor nişte inocenţi, intruşii au acordat un armistiţiu tacit adevăraţilor vinovaţi şi,

---

751 Corespunde lunii ebraice Nisan: martie-aprilie, fiind echivalentul ei în calendarul macedonean (n.e.).

la ieşirea lor din coridoarele subterane, i-au lăsat să plece nestingheriţi. Punând astfel stăpânire pe interiorul Templului şi pe toate resursele de care dispuneau din belşug, ei puteau să ducă lupta împotriva lui Simon cu şi mai mult curaj. Aşa se face că răscoala, înainte vreme scindată în trei, rămăsese acum divizată doar în două partide.

2. Dornic să-şi strămute tabăra instalată pe Scopos ceva mai aproape de oraş, Titus a strâns un număr care i-a părut lui îndestulător de călăreţi şi de pedestraşi aleşi ca să-l apere împotriva oricăror atacuri ale iudeilor; apoi a dat poruncă restului oştirii să niveleze terenul întinzându-se până la zidurile de apărare. Toate gardurile şi împrejmuirile de piatră cu care localnicii îşi ocroteau grădinile de legume şi livezile au fost doborâte, pomii fructiferi din perimetrul lor tăiaţi, iar adânciturile şi râpele din partea locului, astupate; deoarece legionarii au înlăturat cu sculele lor de fier proeminenţele stâncoase, a fost netezit întregul teren până la Scopos şi până la monumentul funerar al lui Herodes[752], situat lângă aşa-numitul Bazin al Şerpilor.

3. În zilele acelea, iudeii au întins romanilor următoarea capcană: cei mai îndrăzneţi dintre răsculaţi au părăsit oraşul prin aşa-numitele Turnuri ale femeilor; ei se purtau de parcă ar fi fost expulzaţi de susţinătorii taberei păcii şi, de teama unui eventual atac al romanilor, s-au strâns grămadă, înghesuindu-se unii în alţii. Alţii, care se străduiau să pară reprezentanţi ai poporului paşnic, s-au postat în diferite puncte ale zidului de apărare şi strigau: „Pace!” Ei cereau încheierea unui legământ şi cu glas tare îi chemau pe romani, făgăduind chiar că le vor deschide porţile. În timp ce strigau, aruncau cu pietre spre oamenii lor de afară, ca şi cum ar fi vrut să-i alunge de lângă porţi. La rândul lor, cei de jos dădeau impresia că vor să intre cu forţa şi stăruiau pe lângă compatrioţii lor aflaţi înăuntru: alergau mereu în direcţia romanilor, apoi se trăgeau iarăşi înapoi, având aerul că sunt foarte tulburaţi. Vicleana lor manevră n-a întârziat

---

[752] Este cunoscut faptul că Herodes a fost înmormântat la Herodeion. Se pare aşadar că e vorba de un mormânt care, contrar destinaţiei sale iniţiale, a rămas nefolosit ca atare (n.t.).

să-şi facă efectul asupra soldaţilor lui Titus: ei credeau de-a binelea că o parte dintre iudei încăpuseră deja în mâinile lor, gata să-şi primească pedeapsa, sperând că ceilalţi le vor deschide porţile oraşului, aşa că au înaintat, ca să treacă la fapte. Dar lui Titus i s-a părut suspectă oferta lor surprinzătoare; căci cu o zi mai înainte, prin intermediul lui Josephus[753], încercase să ajungă la o învoială cu iudeii, fără să descopere la ei nicio dovadă de cumpătare. El a poruncit atunci soldaţilor săi să nu se clintească din loc. Din păcate, fără să-i aştepte ordinul, unii soldaţi din faţă, situaţi înaintea celor ce lucrau la fortificaţii, şi-au înşfăcat armele şi au alergat spre porţi. La început cei ce făceau pe expulzaţii s-au retras din calea lor; când însă romanii au ajuns în dreptul turnurilor care străjuiau porţile, ei au tăbărât asupra lor, şi i-au împresurat, atacându-i din spate. Cei instalaţi pe metereze i-au împroşcat cu o grindină de pietre şi tot felul de proiectile, omorând o puzderie dintre ei, rănind însă pe cei mai mulţi. Pe de o parte, din pricina vrăjmaşilor care îi presau din spate, romanilor nu le venea uşor să se îndepărteze din preajma meterezelor, pe de altă parte, ruşinea provocată de eroarea lor şi teama pe care le-o inspirau comandanţii îi silea să-şi îndure nenorocirea, până la capăt. De aceea, abia după o nespus de crâncenă luptă dusă cu sulițele şi după ce s-au ales cu multe rării din partea iudeilor, provocându-le, firește, nu mai puține răni la rândul lor – au reuşit în cele din urmă legionarii să spargă încercuirea. Dar iudeii i-au urmărit de-aproape în retragerea lor până la mormântul Elenei, trăgând mereu asupra lor cu ce aveau la îndemână[754].

4. După ce norocul i-a umplut de o trufie lipsită de orice măsură, iudeii au luat în derâdere pe romani pentru că s-au lăsat păcăliți de o manevră înşelătoare şi şi-au ridicat

---

[753] Că Josephus l-a însoţit pe Caesar din Alexandria până la Ierusalim, aflăm chiar din *Autobiografia* lui (paragr. 75), ca şi din lucrarea intitulată *Contra lui Apion* (I, 9) (n.t.).

[754] Capcanele întinse duşmanului sunt legitime forme de luptă într-un război sfânt. Cursa prin care Iosua a cuprins cetatea Ai (vezi *Cartea lui Iosua*, cap. 8) a fost întinsă la îndemnul lui Dumnezeu însuşi (n.e.).

scuturile deasupra capetelor, dansând şi chiuind de bucurie[755]. În schimb soldaţii romani au fost primiţi de către ofiţerii lor cu ameninţări şi cu mânie de Caesar, care le-a spus următoarele: „Iudeii – cu unicul lor general: deznădejdea – dau dovadă de chibzuinţă şi prevedere în tot ce întreprind ei; recurg la şiretlicuri războinice şi capcanele pe care le întind sunt încununate de şansă pentru că nu duc lipsă de ascultare, de bună înţelegere şi deplină încredere în forţele proprii. Iar soldaţii romani, care prin disciplina şi supunerea faţă de conducătorii lor au adus norocul în robia lor permanentă, acum, printr-o comportare contrară, cunosc înfrângerea deoarece nu ştiu să-şi stăpânească zelul războinic şi – ceea ce este şi mai rău – luptă în faţa lui Caesar, fără ordinul acestuia". Vorbitorul a adăugat: „Oftează din greu orânduielile ostăşeşti şi, cu atât mai mult părintele meu, la vestea acestui eşec, el care, deşi încărunţit în slujba războiului, n-a avut parte niciodată de-o asemenea înfrângere! Dintotdeauna, regulamentele pedepsesc cu moartea chiar şi cea mai măruntă abatere de la ordinea militară, dar de astă dată ne-a fost dat să vedem cum o trupă întreagă şi-a părăsit formaţia de luptă. Să afle de îndată înfumuraţii aceştia că la romani până şi victoria dobândită fără primirea unui ordin de la comandant dezonorează pe cei ce au obţinut-o!" Potrivit vehementelor vorbe rostite în prezenţa ofiţerilor, părea mai mult ca sigur că Titus va aplica tuturor legea războiului. Vinovaţii se socoteau pierduţi, convinşi că în curând vor primi, pe bună dreptate, pedeapsa cu moartea ce li se cuvenea. Dar legiunile l-au înconjurat pe Titus şi au intervenit în favoarea camarazilor lor, rugându-l stăruitor să ierte temeritatea unora, puţini la număr, de hatârul deplinei supuneri a tuturor celorlalţi: greşelile comise acum vor fi îndreptate în viitor prin noi fapte de vitejie.

5. Caesar s-a lăsat înduplecat de rugăminţile soldaţilor ca şi de propriile sale interese; căci el era de părere că pedeapsa trebuia să fie dusă până la capăt doar când era vorba de un

---

[755] Jubilaţia iudeilor se justifică prin faptul că ei atribuie victoria lor lui Dumnezeu, sărbătorit ca ocrotitorul Ierusalimului, care adăposteşte sfântul lăcaş de cult (n.e.).

singur om, în cazul unui număr mare de persoane preferând să se mărginească numai la cuvinte de amenințare. El şi-a iertat aşadar soldații, avertizându-i însă ca în situații asemănătoare să fie altădată mai circumspecți; el însuşi s-a gândit apoi cum i-ar putea pedepsi pe iudei pentru vicleşugul lor. După ce în patru zile de muncă întregul teren până la Templu a fost nivelat, Titus, care dorea să-şi aducă în deplină siguranță, bagajele şi restul oştirii, aproape de oraş, şi-a desfăşurat cea mai destoinică parte a trupelor sale cu fața spre ziduri orientată de la miazănoapte la apus. Linia de luptă număra în adâncime şapte rânduri: în față se aflau pedestraşii iar în spate călăreții, fiecare pe câte trei rânduri; linia a şaptea, situată la mijloc, era alcătuită din arcaşi. Întrucât prin compacta grupare a forțelor armate atacurile iudeilor fuseseră oprite, animalele de povară ale celor trei legiuni[756] ca şi personalul însoțitor care le aparținea a putut să treacă în siguranță. Titus însuşi şi-a aşezat tabăra la vreo două stadii depărtare de zidul de apărare, în colțul acestora din fața turnului denumit Psephinus, unde meterezul orientat spre miazănoapte o cotea spre apus. Cealaltă parte a oştirii sale şi-a făcut tabăra în dreptul turnului Hippicus[757], aflat tot la o depărtare de două stadii de oraş. Cât priveşte Legiunea a X-a, ea şi-a păstrat poziția de pe Muntele Măslinilor[758].

---

[756] Legiunea a V-a, a XI-a şi a XV-a (n.e.).

[757] Vezi observația lui Spiess, op. cit., p. 26 (n.t.).

[758] Exact la fel ca Titus a procedat mai târziu şi Godefroy de Bouillon. Francezii şi-au avut tabăra în fața porții lui Ştefan, vechea poartă a oilor, aproape de capătul nord-vestic al oraşului, de-a lungul părții nordice şi vestice a Ierusalimului până la Turnul lui David, ocupând până şi Muntele Măslinilor, din pricina incursiunilor făcute de sarazini prin poarta estică (vezi Raumer, *Palestina*, ed. a IV-a, p. 388) (n.t.).

CAPITOLUL IV

1. Oraşul era întărit prin trei ziduri împrejmuitoare, cu excepţia • locurilor unde se aflau prăpăstii de netrecut, un singur meterez dovedindu-se aici îndestulător. Prin ambele sale părţi aşezate faţă în faţă, oraşul fusese construit pe două coline despărţite la mijloc de o râpă[759], unde se terminau casele înghesuite una în alta. Dintre cele două coline, cea pe care se înălţa Oraşul de Sus[760] era mult mai înaltă, fiind mai întinsă în privinţa lungimii. Datorită fortificaţiei sale naturale, fusese denumită „Citadelă”[761] de către regele David, tatăl lui Solomon, primul făuritor al Templului; noi însă îi zicem Piaţa de Sus. Cealaltă colină, denumită Acra, pe care se afla Oraşul de Jos, era arcuită ca o semilună. În faţa ei se înălţa o a treia colină, mai scundă de la natură decât Acra şi despărţită cândva de prima tot printr-o râpă lată. Mai târziu, în timpul domniei lor, Haşmoneii au astupat râpa din dorinţa lor de a uni Templul cu oraşul; s-au executat lucrări asupra crestei, în vederea micşorării ei, astfel ca Templul s-o depăşească. Râpa care se cheamă „Tyropoion”[762] şi, aşa cum am spus, separă colina Oraşului de Sus de cea a Oraşului de Jos, se întinde până la Siloah; astfel numim noi izvorul cu apă dulce, care curge din belşug. În exterior, cele două coline care găzduiesc oraşul sunt împrejmuite de râpe adânci şi pantele abrupte ce se cască în ambele părţi fac ca oraşul să fie inaccesibil.

2. Dintre cele trei ziduri de apărare, cel mai vechi era totodată şi mai greu de cucerit din pricina râpelor şi colinelor pe care se ridica. La avantajul poziţiei pe care o ocupa se adăuga trăinicia construcţiei sale, căci David şi Solomon, ca

---

[759] Valea albiei lui Tyropeon care, după ce străbătea oraşul de la nord la sud, se vărsa în Cedron (n.e.).

[760] Fusese construit pe colina vestică a cărei înălţime măsura 760 m. Oraşul de Jos ocupa colina sudică, atingând 680-700 m. (n.e.).

[761] Sion (n.t.) Cetatea lui David era situată pe Ophel, la est şi nu la vest de Tyropeon (n.e.).

[762] „Valea brânzarilor” (n.t.). În greaca veche: „tyropoios” însemna: „cel care prepară brânza”. Nu se cunoaşte originea şi sensul acestei denumiri (n.e.).

şi regii care au domnit după ei, au depus toată strădania la înălţarea lui. La miazănoapte, acest zid începea la Turnul Hippicus şi se întindea până la Xystos[763]; trecea apoi pe la Sala consiliului, terminându-se la porticul de apus al Templului. De partea cealaltă, către apus, zidul pornea din acelaşi punct, trecea prin locul denumit Bethso, spre Poarta esenienilor, o cotea apoi către miazăzi[764] până dincolo de bazinul Siloah; de acolo se îndrepta iarăşi către răsărit[765] spre eleşteul lui Solomon; mai apoi el străbătea locul ce se chema Ophel şi ajungea în sfârşit până la porticul răsăritean al Templului. Al doilea zid pornea de la poarta care mai aparţinea primului zid şi se numea Gennath[766]; după ce înconjura doar partea de miazănoapte a oraşului, se întindea[767] până la fortăreaţa Antonia. Al treilea zid avea drept punct de plecare tot Turnul Hippicus, de unde se întindea către miazănoapte până la Turnul Psephinus; trecea apoi prin faţa monumentului funerar al Elenei – regina din Adiabene şi mama regelui Izates – se desfăşura de-a lungul peşterilor regale şi o cotea spre turnul de colţ situat în dreptul aşa-numitului Mormânt al piuarilor, apoi se contopea cu vechiul zid, terminându-se în aşa-zisa Vale Cedron. Cu acest zid a înconjurat Agrippa noul oraş, până atunci cu totul lipsit de apărare; căci din cauza înmulţirii populaţiei oraşul care n-o mai cuprindea s-a extins treptat dincolo de zidurile sale. Zona situată la miazănoapte de sanctuar, în dreptul colinei Templului, a fost cuprinsă în perimetrul oraşului, ajungându-se până acolo încât casele au năpădit de jur-împrejur până şi cea de a patra colină. Ea se chema Bezetha, se afla faţă-n faţă cu Antonia, fiind însă despărţită de ea printr-un şanţ adânc. Această săpătură a fost dinadins făcută pentru ca temeliile Antoniei să nu fie în legătură directă cu colina, părând astfel prea lesne accesibilă şi totodată prea scundă: adâncimea şanţului aducea o

---

763 Vezi *Cartea a doua,* cap. XVI, paragr. 3, n.3 (n.e.).
764 Cu faţada spre sud (n.t.).
765 Cu faţada spre est (n.t.).
766 Adică Poarta grădinii (n.t.).
767 În direcţie sudică (n.t.).

însemnată contribuție la înălțarea turnurilor. Partea proaspăt construită a fost denumită de către localnici Bezetha, ceea ce în limba greacă s-ar traduce prin Cainopolis[768]. Deoarece şi locuitorii de aici aveau nevoie de protecție, tatăl actualului rege, care tot Agrippa se numea, a început construirea zidului menționat mai sus; temându-se însă că, prin marile dimensiuni ale construcției, l-ar putea face pe Caesarul Claudius să-l suspecteze de țeluri subversive şi de răscoală, el a încetat lucrarea după ce i-a pus doar temeliile[769]. Într-adevăr, oraşul ar fi devenit de necucerit dacă s-ar fi continuat înălțarea zidului, aşa cum se plănuise inițial; căci era construit din blocuri de piatră având o lungime de 20 de coți şi o lățime de 10 coți, atât de bine îmbinate încât n-ar fi putut fi lesne subminate cu unelte de fier, nici dislocate cu ajutorul maşinilor de asediu. Zidul însuşi avea o lățime de 10 coți şi înălțimea lui ar fi fost desigur şi mai mare dacă râvna celor care îl începuseră n-ar fi fost stăvilită. Mai târziu, deşi înălțat de iudei în mare grabă[770], zidul a atins înălțimea de 20 de coți; la aceasta se adăugau parapeții de doi coți şi crenelurile de trei coți, înălțimea totală ajungând astfel la 25 de coți.

3. Deasupra zidurilor se înălțau turnurile având 20 de coți lățime şi 20 de coți înălțime; ele erau pătrate şi masive la fel ca meterezul. Prin îmbinarea pietrelor şi frumusețea lor, aceste turnuri se luau la întrecere cu Templul. Mai sus de compacta înălțime de bază, care măsura 20 de coți, turnurile aveau locuințe fastuoase, iar deasupra lor încăperi şi bazine pentru colectarea apei de ploaie, fiecare turn fiind prevăzut cu scări late, în spirală. Zidul al treilea avea 90 de asemenea turnuri, distanța dintre ele măsurând 200 de coți. Zidul din mijloc era jalonat de 14 turnuri, iar zidul cel vechi de 60 de turnuri. Circumferința oraşului avea în întregimea ei 33 de

---

768 Oraşul Nou (n.t.).

769 Vezi *Antichitățile iudaice.* XIX, 7, 2, (n.t.). Tacitus precizează că încă din timpul lui Claudius, iudeii şi-au putut ridica ziduri ca pentru război, deşi era pace, „cumpărându-şi dreptul de a se întări": de la cetățile supuse se încasau sume mari pentru fortificații (*Istorii*, V, 12) (n.e.).

770 După victoria iudeilor asupra lui Cestius, guvernatorul Siriei (n.e.).

stadii[771]. Oricât de admirabilă era construcția zidului al treilea, şi mai demn de admirație era turnul Psephinus, situat în colțul de miazănoapte spre apus, în vecinătatea căruia îşi aşezase tabăra Titus. El avea înălțimea de 70 de coți şi, din vârful lui, la răsăritul soarelui, aveai perspectiva spre Arabia dar şi spre mare, către cele mai îndepărtate hotare ale țării evreilor. Turnul avea o formă octogonală. În fața lui, Herodes a pus să se construiască turnul Hippicus şi, în apropiere, alte două turnuri înălțate tot pe zidul cel vechi: ca mărime, frumusețe şi trăinicie, ele nu-şi găseau asemănarea în întreaga lume. Căci în afară de înnăscuta noblețe şi de generozitatea lui față de Ierusalim, prin realizarea acestor minunate construcții, regele a vrut să-şi exprime pătimaşele sale simțăminte față de nişte făpturi care i-au fost foarte apropiate, perpetuând amintirea lor prin atribuirea numelui lor acestor turnuri: fratele, prietenul şi soția[772]. Pe ultima a ucis-o din gelozie, aşa cum am menționat anterior[773], pe primii doi i-a pierdut în război[774], după ce s-au bătut vitejeşte. Turnul Hippicus[775], care purta numele prietenului său, avea forma de patrulater, şi măsura în lățime şi în lungime 25 de coți, iar în înălțime 30 de coți, nici cel mai mic spațiu neexistând în interiorul lui. Deasupra acestei masive construcții din blocuri de piatră perfect îmbinate, se afla un rezervor adânc de 20 de coți pentru acumularea apei de ploaie, şi, peste acesta, o locuință prevăzută cu un acoperiş dublu şi măsurând 25 de coți, ale cărei încăperi erau împodobite diferit. Şi mai sus se aflau de jur-împrejur turnulețe de doi coți fiecare şi creneluri de trei coți, astfel că înălțimea totală a turnului era de 80 de coți. Al doilea turn, căruia Herodes îi dăduse numele fratelui său Phasael, avea una şi aceeaşi lățime şi lungime, adică 40 de coți fiecare; fundația masivă atingea şi ea înălțimea de 40 de

---

771 Adică 6 km, (n.e.).

772 Phasael, Hippicus şi Mariamme (n.e.).

773 Vezi *Cartea a doua,* cap. XXII, paragr. 5 (n.t.).

774 Luat prizonier de parți, Phasael s-a *sinucis* (vezi *Cartea întâi,* cap. XIII, paragr. 10). Turnul lui Phasael este actualul turn al lui David (n.e.).

775 Acest prieten atât de iubit nu apare în relatarea despre Herodes cel Mare (n.e.).

coți. Deasupra se afla un portic de 10 coți care alcătuia un pătrat, fiind apărat de parapete şi metereze. În mijlocul porticului se înălța un nou turn care era împărțit în locuințe fastuoase, având şi o baie, încât nimic nu-i lipsea acestui turn să pară un adevărat palat regal. Vârful era împodobit de jur-împrejur cu creneluri şi turnulețe. Înălțimea lui atingea 90 de coți şi în exterior semăna cu Turnul din Insula Pharos, care trimite semnale luminoase corăbierilor ce se apropie noaptea de Alexandria, având însă un perimetru cu mult mai mare. Pe atunci el găzduia cârmuirea tiranică a lui Simon. Al treilea turn, Mariamme – căci aşa se chemase regina – avea o masivitate compactă şi măsura 20 de coți în lățime şi tot atâta în lungime. Dar locuințele situate deasupra erau mai luxoase şi mai frumos gătite decât în cazul celorlalte două turnuri, regele găsind de cuviință că această construcție care purta numele unei femei se cuvenea să fie mai împodobită decât cele cu nume bărbăteşti.; în schimb, ambele turnuri cu denumiri bărbăteşti trebuiau să fie mai trainice decât cel cu denumire femeiască. Înălțimea totală a turnului Mariamme era de 55 de coți.

4. Cele trei turnuri atât de impozante prin mărimea lor păreau şi mai înalte datorită poziției lor; deoarece vechiul zid pe care se aflau ele fusese cândva construit deasupra unei coline, pe o proeminență de vreo 30 de coți, ca un fel de creastă, şi turnurile de deasupra lor câştigau mult în înălțime. Uimitoare era până şi mărimea fiecărui bloc în parte, întrucât el nu era dintr-o piatră obişnuită sau dintr-un stei de stâncă, putând fi lesne aduse de oameni, ci era cioplit din marmura albă de unde fusese desprins. Orice bloc de marmură avea o lungime de 20 de coți, o lățime de 10 coți şi o înălțime de 5 coți; ele erau atât de bine îmbinate încât fiecare turn părea alcătuit dintr-o singură stană de piatră ivită de la sine din pământ şi abia după aceea şlefuită de mâinile unui cioplitor spre a căpăta forma şi unghiurile cuvenite; atât de greu se distingeau în vreun loc modul de asamblare a construcției întregi. Turnurile situate la miazănoapte se învecinau spre interior cu palatul regal care stătea mai presus de orice descriere. Prin materialele folosite ca şi prin prelucrarea lor, el rămânea neîntrecut. Pe de-a-

ntregul, palatul era ocrotit de un zid împrejmuitor înalt de 30 de coți, având frumos împodobite turnuri situate la egală distanță între ele; conținea apoi uriaşe săli de mese cu paturi pentru o sută de oaspeți. Aceste spații erau înzestrate cu o nespus de mare varietate de pietre, căci cele ce constituiau pretutindeni nişte rarități erau strânse laolaltă în număr mare şi adevărate minunății erau tavanele cu grinzile lor lungi şi ornamentații splendide. Existau o sumedenie de încăperi de o infinită varietate de forme; toate erau foarte bine mobilate, fiecare fiind gătită cu nenumărate obiecte din argint şi din aur. De jur-împrejur se aflau multe portice care comunicau între ele, coloanele tuturora deosebindu-se între ele. Curțile interioare rămase sub cerul liber erau acoperite de verdeață; aici zăreai felurite crânguri pe care le străbăteau drumuri de promenadă mărginite de adânci canale nesecate; acolo întâlneai iazuri artificiale având pretutindeni statuete de bronz din care țâşnea apa, precum şi printre iscusit curgătoarele unde multe turnulețe pentru porumbeii domestici. Pare cu neputință să înfățişezi cum se cuvine acest minunat palat regal; se stârneşte astfel dureroasa amintire a devastării lui prin focul pus de nişte tâlhari. Căci nu romanii sunt cei ce i-au preschimbat în cenuşă clădirea, ci într-o mare măsură conspiratorii din interiorul oraşului, la începutul răzvrătirii, cum am spus mai înainte[776]. Incendiul a început în fortăreața Antonia, a cuprins apoi palatul regal şi s-a întins spre acoperiş şi cele trei turnuri.

[776] Vezi *Cartea a doua*, cap. XVII, paragr. 7(n.t.).

CAPITOLUL V

1. Chiar dacă Templul[777] a fost – cum am zis deja – construit pe o puternică colină, platforma din vârful ei abia dacă s-a dovedit la început suficientă pentru clădirea sanctuarului şi pentru altar întrucât, de jur-împrejur, creasta avea pante înclinate şi abrupte. Dar regele Solomon, întemeietorul propriu-zis al Templului, a întărit partea de răsărit a platformei printr-un zid; un singur portic a fost ridicat pe umplutura de pământ astfel obţinută; în celelalte părţi sanctuarul rămânea descoperit. În veacurile următoare, poporul a îngrămădit mereu tot mai mult pământ; în felul acesta, colina a căpătat aceeaşi înălţime şi şi-a lărgit întinderea. A fost străpuns şi zidul de miazănoapte şi astfel s-a câştigat o suprafaţă atâta de mare încât ulterior a cuprins incinta întregului sanctuar. Mai întâi colina a fost înconjurată la poale, în trei dintre laturile ei[778], de un zid de apărare, înfăptuindu-se o lucrare care a întrecut toate aşteptările; pentru asta, constructorii au avut nevoie de multă vreme şi au cheltuit toate tezaurele sfinte constituite din donaţiile trimise lui Dumnezeu de către întreaga lume locuită. Apoi ei au înălţat de jur-împrejurul curţii superioare şi a părţii inferioare a sanctuarului un zid atotcuprinzător. În cele mai coborâte puncte ale temeliei sale, zidul împrejmuitor atingea înălţimea de 300 de coţi iar în câteva locuri, chiar şi mai mult decât atât. Cât de adânci erau în realitate temeliile nici nu ieşea la iveală căci, în majoritatea lor, adânciturile fuseseră îndeobşte umplute în vederea aducerii lor la nivelul îngustelor drumuri ducând spre oraş. La construirea zidurilor de apărare s-au folosit blocuri de piatră mari de 40 de coţi. Căci bogatele mijloace băneşti şi zelul arătat de popor au dus la realizarea acestei întreprinderi mai presus de orice închipuire: lucrarea pe care nimeni nu mai spera s-o vadă înfăptuită, printr-o perseverenţă îndelungată, a fost dusă totuşi la capăt.

---

[777] Vezi *Antichităţi iudaice*, XV, II precum şi ilustraţia copertei La vol. II al traducerii mele din *Antichităţi iudaice* (n.t.).

[778] Regele Solomon construise deja zidul răsăritean (n.e.).

2. Demne de aceste puternice temelii s-au arătat şi construcţiile ridicate deasupra lor. Toate porticurile erau duble şi acoperişurile lor se sprijineau pe coloane înalte de 25 de coţi, fiecare fiind făcută dintr-o unică bucată de marmură de un alb strălucitor; tavanele lor erau din lemn de cedru sculptat. Materialul preţios, prelucrarea iscusită şi îmbinarea lor armonioasă le asigura un aspect impresionant, în pofida faptului că nicio lucrare de pictură sau de sculptură nu contribuise deloc la înfrumuseţarea lor exterioară. Lăţimea porticurilor era de 30 de coţi iar perimetrul lor, punând la socoteală şi Antonia, însuma 6 stadii[779]. Întregul spaţiu interior lăsat sub cerul liber strălucea în culori diferite, pavat fiind cu pietre care se deosebeau mult între ele. După ce ai străbătut spaţiul deschis, înspre cel de al doilea[780] sanctuar, îl găseşti înconjurat de nişte bariere de piatră înalte de 3 coţi şi lucrate cu multă iscusinţă. Pe aceste bariere se aflau două coloane de piatră aşezate la o distanţă egală una de alta, pe ele fiind gravate pe de o parte cu litere eline, pe de altă parte, cu litere latineşti, legea păstrării purităţii, potrivit căreia nici unui străin de neamul evreu nu-i era îngăduit să calce în lăcaşul sfânt[781], căci cea de a doua incintă era numită sacrosanctă. Acolo se ajungea urcând 14 trepte dinspre prima incintă[782]. Încăperea superioară avea formă de pătrat, şi era apărată de un zid făcut anume pentru ea. Înălţimea exterioară a zidului atingea 40 de coţi, fiind însă acoperită de scări; înălţimea interioară era de 25 de coţi. Întrucât platforma curţii interioare fusese construită lângă un teren mai ridicat, zidul nu era vizibil în întreaga lui înălţime, partea lui inferioară fiind acoperită de colină. La capătul celor 14 trepte se afla un spaţiu ce măsura 10 coţi până la zid, având rolul de terasă perfect netedă; De aici pornea o altă scară cu cinci trepte care ducea până la porţi; aceste porţi erau în număr de opt,

---

779 Adică 1130 m. În realitate, erau 8 stadii (n.e.).
780 Autorul se referă la „interiorul" Templului (n.e.).
781 Cel care încălca această interdicţie se condamna singur la moarte (n.e.).
782 După ce a trecut de bariera de piatră (n.t.).

situate spre miazănoapte şi miazăzi, câte patru de fiecare parte. Mai erau alte două porţi aflate obligatoriu la răsărit: căci în acest punct cardinal se izolase printr-un perete despărţitor o încăpere rezervată exclusiv femeilor spre închinăciune, ceea ce a impus de la sine o altă poartă: ea a fost tăiată faţă-n faţă cu cea dintâi. Şi în celelalte puncte cardinale, adică dinspre miazăzi şi miazănoapte, exista câte o poartă care ducea la vestibulul destinat femeilor. Lor nu le era îngăduit să intre prin celelalte porţi şi nici măcar să treacă prin propria lor poartă dincolo de peretele despărţitor. De altfel, de această încăpere de rugăciune beneficiau deopotrivă atât femeile băştinaşe cât şi cele străine de neamul evreu. Partea dinspre apus nu avea nicio poartă: acolo zidul continua fără nicio întrerupere. Acoperişurile porticurilor situate între porţile din zidul interior, ducând spre tezaurul Templului, se sprijineau pe nişte coloane deosebit de frumoase şi de înalte. Aceste porticuri, chiar dacă nu erau duble, în afara mărimii, nu rămâneau cu nimic mai prejos decât cele din curtea inferioară.

3. Dintre porţile Templului, nouă erau pe de-a-ntregul acoperite cu aur şi argint, inclusiv usciorul şi lintoul; în schimb una, aflată în exteriorul sanctuarului, era din bronz corintic, întrecând cu mult valoarea celor argintate şi aurite. Fiecare poartă avea câte două canaturi cu o înălţime de 30 de coţi şi cu o lăţime de 15 coţi. După intrarea propriu-zisă, în interior se lărgea îndeobşte construcţia porţilor; ele erau înzestrate în ambele părţi cu exedre în formă de turnuri late de 30 de coţi şi înalte de 40 de coţi. Fiecare poartă era susţinută de două coloane cu o circumferinţă de 12 coţi. Toate porţile aveau de obicei aceeaşi mărime, numai cea situată dincolo de poarta corintică era mult mai mare; această poartă se deschidea spre vestibulul femeilor, către răsărit, aflându-se faţă în faţă cu poarta de intrare a sanctuarului. Ea atingea o înălţime de 50 de coţi, iar uşile înalte de 40 de coţi şi împodobite cu ornamente foarte valoroase, fiind acoperite cu plăci groase de argint şi de aur. Cu aceste podoabe a gătit Alexander, tatăl lui Tiberius[783],

---

[783] Alexander Lysimachos, Alabarhul din Alexandria, fratele celebrului

cele nouă porți. De la zidul despărțitor al vestibulului femeilor spre poarta cea mare urcau 15 trepte: ele erau mai puțin cu 5 față de celelalte porți.

4. La clădirea Templului propriu-zis, cea mai sfântă parte a sanctuarului în mijlocul căruia se afla, ajungeai urcând 12 trepte; fațada principală avea înălțimea egală cu lățimea, adică 100 de coți. În spate, clădirea era cu 40 de coți mai îngustă; zona din față se întindea de fiecare parte cu 20 de coți, asemenea unor umere. Prima poartă a Templului măsura 70 de coți în înălțime şi 25 de coți lățime, fără să aibă canaturi. Căci ea întruchipa astfel faptul că, deşi ascuns, cerul era deschis tuturor. Întregul fronton era acoperit cu aur; prin deschizătura porții se vedea din afară prima încăpere în toată măreția ei; de-asemeni aurul care acoperea cadrul interior al porții apărea strălucitor în fața privitorilor. Dar pe când în interior clădirea Templului era constituită din două caturi, accesibil privirilor în deplina lui înălțime neîntreruptă rămânea numai vestibulul: era înalt de 90 de coți, lung de 50 de coți şi lat de 20 de coți. Poarta prin care se intra în spațiul propriu-zis al Templului era, aşa cum am mai spus, în întregime acoperită de aur, ca şi pereții din jurul ei. Deasupra porții se aflau ramuri de viță de vie făcute din aur şi din ele atârnau ciorchine de struguri de statura unui om. Întrucât era alcătuită din două caturi, clădirea Templului părea mai scundă dinăuntru decât privită din afară; intrarea se făcea printr-o poartă de aur înaltă de 25 de coți şi lată de 16 coți. În fața ei atârna o perdea la fel de lungă: era o pânză babiloniană, din felurite țesături precum lâna albastră ca stânjenelul, byssus, lână stacojie şi purpurie, măiastră lucrătură. Materialele nici nu fuseseră îmbinate la întâmplare, căci ea trebuia să fie deopotrivă o întruchipare a întregului univers. Stacojiul părea să subînțeleagă focul, byssusul – pământul, violetul – aerul şi purpura – marea; cât priveşte stacojiul şi violetul – pentru culoarea lor asemănătoare cu modelul; cât priveşte byssusul

---

filosof alexandrin Filon (vezi *Antichități iudaice*, XVIII, 6, 3; 8, 1; XIX, 5, 1). Fiul său Tiberius Alexander a fost mai întâi guvernatorul Iudeei, fiind frecvent menționat (n.t.).

şi purpura, pentru proveniența lor, unul crescând din pământ, celălalt fiind extras din mare[784]. Pe această perdea era brodată întreaga boltă cerească, cu excepția animalelor din zodiac[785].

5. Cum treceai dincolo de această poartă, te aflai aşadar la parterul clădirii Templului. Acesta avea o înălțime de 60 de coți, lungimea fiind aceeaşi şi lățimea de 20 de coți. Dar cei 60 de coți ai lungimii erau împărțiți în două. În prima încăpere[786], care măsura 40 de coți, se găseau trei minunate opere de artă, a căror faimă s-a răspândit pentru toți oamenii din lume: sfeşnicul, masa şi altarul de mirodenii. Cele şapte brațe ce se ramificau din sfeşnic întruchipau planetele[787], iar cele 12 pâini puse pe masă – cercul zodiacului şi al anului. Altarul de mirodenii prin cele 13 soiuri de aromate care erau arse pe el, provenind fie din mare, fie din pustietate şi din lumea locuită, arătau limpede că toate sunt de la Dumnezeu. Încăperea cea mai retrasă spre interior măsura 20 de coți şi era separată de exterior tot printr-o catapeteasmă. Înlăuntrul ei nu se afla nimic[788]: nimeni nu avea voie să intre acolo, nici s-o atingă sau să-şi arunce privirea în ea; i se spunea „Sfânta Sfintelor". Parterul Templului, pe-o latură şi pe alta, era mărginit de numeroase case cu trei caturi legate între ele, având de fiecare parte căi de acces dinspre poartă. Catul superior al clădirii Templului nu era prevăzut cu asemenea locuințe alăturate, fiind proporțional mai îngust; el depăşea parterul cu 40 de coți şi era mai simplu decât acesta. Cei 40 de coți, adăugați la cei 60 de coți ai parterului, dădeau înălțimea totală de 100 de coți.

6. În privința aspectului exterior al Templului, n-a fost

---

784 Byssus era de fapt o pânză fină de in, iar purpura – sucul extras din scoicile marine. „Purpura" şi „Murex", cu care se vopseau stofele (n.t.).

785 Legea mozaică, printr-o cunoscută prevedere, interzicea iudeilor să reproducă imagini de oameni şi de animale (n.t.

786 Ea se numea „Sfânta" (n.t.).

787 Planetele cunoscute de oamenii antici erau: Soarele, Luna, Mercur, Venus, Marte, Jupiter şi Saturn (n.t.).

788 Nimic altceva decât o piatră pe care, de ziua împăcării, Marele Preot punea un vas cu mirodenii. Arca cea sfântă a fost distrusă împreună cu primul templu (n.t.).

omis nimic din ceea ce umple de uimire atât sufletul, cât şi ochii. Căci îmbrăcat cum era cu masive plăci de aur, la răsăritul soarelui el revărsa o strălucire atât de puternică încât privitorul care se străduia să-l contemple era silit să-şi întoarcă privirile la fel ca în faţa razelor astrului zilei. Aşadar străinilor veniţi la Ierusalim în pelerinaj, Templul le apărea din depărtare ca o creastă de munte acoperită cu zăpadă; căci porţiunile neaurite erau strălucitor de albe. Pe coama acoperişului se iveau ascuţite ţepi tot din aur care împiedicau păsările să se aşeze, lăsând murdărie în urma lor. Dintre pietrele folosite pentru construcţia Templului, unele aveau o lungime de 45 de coţi, o înălţime de 5 coţi şi o lăţime de 6 coţi. În faţa clădirii propriu-zise se afla un altar înalt de 15 coţi; fiindcă şi lăţimea şi lungimea lui atingeau deopotrivă 50 de coţi, aducea cu un bloc de forma unui pătrat ale cărui unghiuri se răsuceau în sus ca nişte coarne, la el ajungându-se dinspre miazăzi printr-o rampă cu o pantă uşor ascendentă. Nicio unealtă de fier n-a fost utilizată la construirea altarului şi chiar mai târziu, fierul nu s-a atins niciodată de el. Şi Templul, şi altarul erau înconjurate de un parapet făurit din pietre frumoase, înalt de un cot, care despărţea poporul din afară de preoţi. Celor bolnavi de blenoragie şi de lepră le era interzisă până şi intrarea în oraş; interdicţia frecventării sanctuarului era prescrisă femeilor în timpul ciclului lor şi, chiar când erau curate, ele tot nu aveau voie să treacă dincolo de parapetul menţionat anterior. Nu erau admişi în curtea interioară bărbaţii care nu erau pe deplin purificaţi, nici măcar preoţii în curs de purificare.

7. Cei care, deşi făceau parte dintr-o familie sacerdotală, nu aveau voie să îndeplinească serviciul divin din pricina unei infirmităţi corporale, erau admişi în interiorul parapetului alături de preoţii fără niciun cusur trupesc şi primeau tainul lor de jertfă pe temeiul obârşiei lor dar purtând, fireşte, straie obişnuite; doar preotul care slujea avea voie să îmbrace veşmântul sacru. La altarul de jertfă şi în Templu aveau acces numai preoţii fără cusur, îmbrăcaţi în byssus; din respect faţă de serviciul divin, ei se fereau să bea vin neamestecat cu apă, ca să nu comită vreo greşeală în timpul slujbei religioase. Şi Marele Preot urca împreună cu ei

în Templu, dar nu întotdeauna ci numai cu prilejul Sabatului şi a Lunii pline, ori la strămoşeştile sărbători, ori la reuniunile anuale ale poporului. În timpul slujbei el îşi acoperea cu un şorţ coapsele până la părţile ruşinoase; pe dedesubt purta un strai de in, iar deasupra o haină lungă până la glezne, albastră ca stânjenelul, rotundă şi prevăzută cu franjuri, de care atârnau clopoţei de aur alternând cu rodii; aceşti clopoţei simbolizau tunetele, iar rodiile fulgerele. Cordonul care ţinea haina strâns lipită de piept era alcătuit din cinci benzi frumos împodobite având diverse culori, adică: auriul, purpuriul, stacojiul, precum şi de byssus şi albastrul ca stânjenelul; aşadar, culori care figurau în ţesătura perdelei din Templu. Din acelaşi material multicolor era făcută tunica pe care o purta peste umeri Marele Preot, doar că predomina auriul. Ea semăna cu o platoşă prinsă în partea de jos cu două fibule ce aveau forma unor scuturi mici, pe care erau montate două splendide şi mari sardonixuri, pe ele fiind gravate numele bărbaţilor pe care le-au primit după aceea triburile poporului. În partea din faţă, grupate pe patru rânduri a câte trei bucăţi, erau fixate 12 pietre preţioase, după cum urmează: sardonix, topaz, şi smarald; granat, jasp, şi safir; agat, ametist, şi rubelită; onix, berii şi crisolit; pe fiecare era săpat iarăşi numele unui întemeietor de triburi. Marele Preot purta pe creştet o tiară din byssus, cu benzi de un albastru ca stânjenelul; tiara era înconjurată la rândul ei, de o coroană de aur pe care erau imprimate patru litere sacre, tuspatru fiind nişte vocale[789]. Fireşte că aceste veşminte nu erau îmbrăcate mereu de Marele Preot, care purta îndeobşte straie obişnuite, ci numai atunci când pătrundea în partea interzisă a Templului. El intra acolo singur o dată pe an, în ziua când toţi iudeii ţin postul în cinstea lui Dumnezeu[790]. O amănunţită descriere a oraşului, a Templului, precum şi a datinilor şi legilor

---

[789] Este vorba de numele lui Dumnezeu (Iehova), pe care Josephus nu-l menţionează pentru că iudeii nu aveau voie să-l rostească (n.t.). Literele I, A, U, H reproduceau în greceşte tetragrama YHVH din ebraică, redată îndeobşte prin Iehova (*Antichităţi iudaice,* 11, 12,4) (n. E).

[790] Adică în Ziua împăcării (n.t.).

privitoare la ele o voi face în altă parte[791]: căci nu puține sunt lucrurile care au rămas de spus pe această temă.

8. Fortăreața Antonia era situată în unghiul format de două dintre porticurile primei curți interioare a Templului, unul la apus, celălalt la miazănoapte; ea fusese construită pe o stâncă înaltă de 50 de coți, înconjurată pretutindeni de prăpăstii. Antonia reprezenta o operă a regelui Herodes care exprima şi mai limpede fireasca elevație a spiritului său. Mai întâi, înalta stâncă a fost acoperită de la bază în sus cu netede plăci de piatră, deopotrivă pentru frumusețe şi pentru a face să alunece pe oricine ar fi încercat să se cațere în vârf sau să coboare la poalele ei. Apoi, nemijlocit în fața fortăreței propriu-zise, se afla un zid de 3 coți, îndărătul căruia se profila întreaga construcție a Antoniei, înaltă de 40 de coți. Interiorul avea înfățişarea şi amenajarea unui palat regal. El era împărțit în încăperi cu tot felul de forme şi de destinații, având peristiluri, băi şi curți spațioase pentru găzduirea trupelor, aşa încât, datorită faptului că era înzestrată cu toate instalațiile indispensabile vieții, Antonia părea un oraş şi, datorită somptuozității sale, o reşedință regală. Dar aspectul general al construcției era cel al unui turn cu alte patru turnuri distribuite în fiecare colț al său; trei dintre ele măsurau 50 de coți pe când turnul din colțul de miazăzi spre răsărit atingea înălțimea de 70 de coți, astfel că din vârful lui ți se oferea privelişte a de ansamblu a sanctuarului. În locul unde fortăreața se mărginea cu porticurile Templului existau nişte scări şi pe ele coborau spre amândouă oamenii ce făceau parte din gardă. Căci în fortăreață staționa în permanență o cohortă romană ai căror soldați, în zilele de sărbătoare, bine înarmați, erau răspândiți în porticuri spre a supraveghea poporul, ca nu cumva să se răzvrătească. Aşa cum Templul era o fortăreață care domina oraşul, la fel Antonia era bastionul Templului, iar trupele instalate în ea le

---

[791] După cum reiese din *Antichități iudaice,* XX, 1), 2, Josephus intenționa să scrie o lucrare cu un asemenea subiect; totuşi, se pare că el nu şi-a realizat acest plan pentru că posterității nu i-a parvenit aşa ceva (n.t.). Uitându-şi probabil promisiunea, autorul nu mai vine cu interesantele detalii suplimentare în ultimele două cărți ale istoriei sale (n.e.).

supraveghea pe toate trei. Oraşul de Sus avea drept propria lui fortăreaţă palatul lui Herodes. Colina Bezetha, precum am spus mai înainte, era despărţită de Antonia. Dintre toate colinele, ea era cea mai înaltă, unită prin construcţiile sale cu o parte a Oraşului Nou, fiind singura care adumbrea dinspre miazănoapte Templul. Deoarece tot am de gând ca despre oraş şi zidurile sale să vorbesc pe îndelete în altă parte, va trebui ca, cel puţin deocamdată, să vă mulţumiţi cu cele relatate până acum.

CAPITOLUL VI

1. Forțele combatante ale răzvrătiților din oraş, strânse în jurul lui Simon, în afara idumeenilor, însumau 10.000 de oameni; comanda celor 10.000 era deținută de 50 de ofițeri, supremul lor comandant fiind Simon însuşi. Idumeenii, aflați în cârdăşie cu el, erau în număr de 5.000, având 10 comandanți, printre care cei mai de vază păreau Iacobus, fiul lui Sosas şi Simon, fiul lui Cathla[792]. Pe de altă parte Ioannes, care pusese stăpânire pe Templu, deținea 6.000 de soldați înzestrați cu armament greu, în fruntea lor fiind 20 de comandanți. Lor li s-au alăturat zeloții, care încetaseră să mai constituie o tabără rivală[793]; ei dispuneau de un efectiv de 2.400 de oameni, care, ca şi mai înainte, ascultau de Eleazar şi de Simon, fiul lui Arinos. Cele două tabere se mai hărțuiau încă, aşa cum am spus, iar poporul trebuia să dea tributul luptei pentru amândoi prin faptul că locuitorii care nu se făceau părtaşi la nedreptățile lor erau prădați şi de unii, şi de alții. Simon ținea sub stăpânirea lui Oraşul de Sus şi zidul cel mare până la Cedron, iar din vechiul zid, partea care se întindea de la bazinul Siloah, unde o cotea spre răsărit, până la locul unde cobora spre palatul lui Monobazus; acesta fusese rege în Adiabene, dincolo de Eufrat. El stăpânea de-asemeni şi izvorul însuşi, şi Acra, adică Oraşul de Jos, precum şi terenul până la palatul Elenei, mama lui Monobazus[794]. Ioannes la rândul lui dispunea de Templu şi de un teritoriu nu lipsit de însemnătate din juru-i, aşijderi Ophel şi râpa numită Cedron. Pentru că fusese incendiată zona locuită dintre ambii rivali, s-a creat astfel un teren propice pentru luptele lor fratricide[795]. Nici măcar faptul că romanii îşi făcuseră tabăra

---

[792] Din acest loc ca şi din *Cartea a patra,* cap. IX, paragr. 11, tragem concluzia că idumeenii chemați mai înainte în ajutor de către zeloți (*Cartea a patra,* cap. IV) fie că nu s-au întors acasă *(Cartea a patra,* cap. VI, paragr. 1), fie că au revenit parțial mai târziu în Ierusalim (n.t.).

[793] Vezi *Cartea a cincea,* cap. III, paragr. 1 (n.t.).

[794] Vezi *Antichități iudaice, XX,* 2; 4, 3 (n.t.).

[795] Vezi *Cartea a cincea*, cap. 1, paragr. 3 (n.t.).

chiar lângă zidurile de apărare nu potolea dezbinarea din interiorul oraşului. Curând după dezmeticirea lor vădită cu prilejul primei incursiuni împotriva romanilor, asupra răzvrătiților s-a abătut şi mai abitir vechea boală: taberele învrăjbite şi-au reînceput luptele, făcându-şi sieşi tot ce le doreau şi asediatorii. Într-adevăr, ei n-au avut de îndurat din partea romanilor rele mai mari decât cele pe care şi le-au pricinuit singuri unii altora şi, după ce i-a tolerat pe aceşti oameni, oraşul n-a avut parte de o suferință necunoscută; cele mai mari necazuri l-au lovit înainte de cotropirea lui astfel încât cuceritorii lui i-au făcut cetății mai degrabă un bine. Sunt înclinat să afirm că răzvrătirea din interior a adus pieirea oraşului în vreme ce romanii au învins această răzvrătire, mult mai puternică decât zidurile de apărare. Avem cele mai temeinice motive să punem în seama localnicilor pacostea şi în cea a romanilor dreptatea. Dar se cuvine totuşi, ca fiecare să-şi facă o părere proprie pe baza faptelor arătate aici.

2. În timp ce lucrurile stăteau astfel în interiorul Ierusalimului, în exterior Titus, împreună cu călăreții lui de elită, i-a făcut înconjurul călare, spre a găsi locul potrivit de unde să pornească asaltul zidurilor. Pretutindeni el era pus în încurcătură de faptul că, pe de o parte, acolo unde predominau râpele, oraşul era inaccesibil şi, pe de altă parte, în celelalte locuri primul zid se dovedea prea rezistent pentru a fi străpuns de maşinile lui de asediu; de aceea Titus a decis să dea atacul dintr-un punct situat lângă mormântul Marelui Preot Ioannes[796]. În acest loc cel dintâi meterez era mai scund, fără să se mai îmbine cu cel de al doilea, pentru că s-a întârziat lucrarea de fortificare a Oraşului Nou, care nu era aşa de populat; în afară de asta, pe acolo se ajungea mai lesne la cel de al treilea zid şi, trecând de el, plănuia Titus să pătrundă în Oraşul de Sus şi, prin Antonia, să cucerească Templul. În timp ce, călărea în preajma zidului, o săgeată a rănit la umărul stâng pe unul dintre prietenii săi, ce se

---

[796] Ioannes Hyrcanos (vezi *Cartea întâi*, cap. II, paragr. 3). Mormântul său se afla probabil la nord-vest de actuala poartă Iaffa (n.e.).

numea Nicanor[797]; împreună cu Josephus, acesta se apropiase prea mult ca să propună eventuale tratative de pace iudeilor aflați pe metereze, pentru care el nu era un personaj necunoscut. Din acest incident a dedus Caesar cumplita îndârjire a iudeilor, fiindcă ei nu se abțineau să-i atace până şi pe solii trimişi pentru propria lor salvare, hotărând cu amărăciune să treacă la întețirea lucrărilor de asediu. El a îngăduit numaidecât legiunilor să devasteze împrejurimile oraşului, dându-le ordinul să strângă lemnul necesar construirii unor valuri de pământ. Pentru aceste lucrări, el şi-a împărțit oastea în trei grupări: între valurile de pământ a aliniat aruncători de sulițe şi arcaşi, iar în fața lor a instalat scorpioni[798], catapulte şi baliste pentru a preîntâmpina eventualele incursiuni ale duşmanului împotriva lucrărilor de asediu precum şi încercările celor aflați pe metereze să stânjenească munca celor de jos. Tăierea pomilor a dus la grabnica dezgolire deplină a suburbiilor oraşului. Dar în vreme ce întreaga oaste strângea de zor lemnele pentru ridicarea valurilor de pământ, trudind cu multă râvnă la lucrări, nici iudeii n-au stat cu mâinile în sân. Între timp poporul care trăia sub amenințarea jafurilor şi a crimelor a avut prilejul să-şi redobândească curajul; trăgea nădejdea că atâta vreme cât asupritorii săi erau absorbiți de lupta lor împotriva vrăjmaşilor din afară, el va putea să răsufle puțin, răzbunându-se asupra celor vinovați după ce romanii vor fi câştigat războiul.

3. Oricât stăruiau susținătorii săi să pornească la atac împotriva duşmanului aflat în fața porților, frica lui față de Simon îl făcea pe Ioannes să nu se clintească din loc. În schimb Simon n-a stat degeaba de vreme ce era şi mai aproape de asediatori: el a înşirat pe metereze maşinile care lansau proiectile, luate cândva ca pradă de război de la Cestius, ca şi cele capturate după masacrarea garnizoanei din Antonia. Fireşte că, pentru majoritatea soldaților lui, aceste unelte erau de prisos întrucât nu se pricepeau deloc să le mânuiască; cei câțiva care fuseseră instruiți de

---

[797] Vezi *Cartea a treia,* cap. VIII, paragr. 2 (n.e.).
[798] Scorpionul era un fel de catapultă ceva mai mică (n.t.).

transfugi[799] puneau în funcțiune fără îndemânare aceste mașini capturate. De pe zid, ei împroșcau cu bolovani și săgeți pe cei ce lucrau la fortificațiile de pământ sau, organizați pe grupe, făceau incursiuni, angajându-se în lupta corp la corp. Lucrătorii romani foloseau împletiturile de nuiele întinse peste îngrădituri de pari, drept pavăză împotriva armelor aruncate de dușmani, respingând incursiunile iudeilor cu propriile lor aruncătoare de săgeți. Toate legiunile erau echipate cu uimitoare mașini de război, dar îndeobște se distingea Legiunea a X-a[800]: scorpionii erau mai puternici și balistele mai mari, încât, cu ajutorul lor, legionarii se puteau apăra nu numai de cei ce făceau incursiuni ci și de iudeii postați pe metereze. Pietrele lansate pe traiectorie cântăreau un talant[801] și zburau până la distanța de 2 stadii, ba chiar și mai mult; dinaintea lor se trăgeau nu numai cei din primele rânduri ci și cei ce se aflau mult în spatele acestora. La început iudeii au știut să se asigure împotriva acestei pietre călătoare, căci ea era albă: sosirea și vestea din vreme atât prin șuierul asurzitor, cât și prin strălucitoarea-i albeață. Observatorii care-și ocupau posturile bine stabilite în turnuri de pază anunțau din vreme oamenii clipa când mașina apuca să tragă și piatra să-și ia zborul, strigându-le în limba lor maternă: „Vine flăcăul”[802]. Atunci toți cei aflați pe traiectoria pietrei se fereau din calea ei, aruncându-se pe burtă și, dacă aceste măsuri de precauție erau respectate cu strictețe, atunci piatra trecea peste ei și cădea pe pământ fără urmări pentru niciunul. Ca să combată această manevră, romanilor le-a venit ideea să vopsească pietrele în negru; întrucât nu mai puteau fi văzute

---

[799] Dezertorii proveneau din rândurile trupelor siriene auxiliare (n.e.).

[800] Cantonată pe Muntele Măslinilor, Legiunea a X-a nu putea lua parte direct la asediu; pare să fie vorba mai degrabă de Legiunea a XII-a, care a fost echipată cu noi mașini de război, după ce le-a pierdut pe cele vechi, suferind o grea înfrângere sub comanda lui Cestius (n.e.).

[801] Aici unitate de măsură pentru greutăți, variind în jurul a 26 kg și nu monedă de aur sau argint valorând 60 de mine sau 6.000 de drahme (n.e.).

[802] Metaforă ostășească sau posibil joc de cuvinte în limba elină, între „yios” (=fiu) și „ios” (=săgeată, lance) (n.e.).

ca mai înainte, proiectilele îşi atingeau astfel ţinta, cu o singură lovitură curmând mai multe vieţi deodată. Dar chiar şi în pofida acestor pierderi, apărătorii oraşului nu i-au lăsat pe romani să-şi continue nestingheriţi munca lor la fortificaţiile de pământ, ci i-au hărţuit zi şi noapte, dând multe dovezi de iscusinţă şi îndrăzneală.

4. După terminarea lucrărilor la fortificaţia de pământ, meşterii dulgheri au măsurat distanţa până la zidul de apărare, aruncând de pe valul de pământ o bucată de plumb legată la capătul unei sfori; altă posibilitate nici nu aveau întrucât cei de sus aruncau mereu pietre grele. Constatându-se că berbecele ajungea până la zid, spărgătorul de metereze a fost adus la faţa locului. Titus a apropiat cât mai mult maşinile de asediu, pentru ca apărătorii să nu poată vătăma de pe zidurile lor berbecele, dând ordinul ca acesta să intre în acţiune. Atunci din trei părţi deodată, un năprasnic vuiet a cuprins oraşul; în interior locuitorii au scos strigăte, până şi răzvrătiţii fiind stăpâniţi de aceeaşi spaimă. Acum, când în sfârşit şi-au dat seama că au de înfruntat o primejdie comună, taberele învrăjbite s-au gândit şi la o apărare comună. Adversarii de altădată ţipau unii la alţii, spunându-şi că tot ce făceau era în favoarea duşmanului atunci când, fie şi dacă Dumnezeu nu le dădea o înţelegere trainică, ei trebuiau în clipa de faţă să treacă peste neînţelegerile lor şi să lupte cot la cot împotriva romanilor. Simon a anunţat prin crainici că oricare dintre luptătorii din Templu dorea să vină la zidul ameninţat, putea s-o facă nepedepsit de nimeni; Ioannes şi-a dat asentimentul, chiar dacă nu avea deplină încredere în Simon. Ambele tabere şi-au dat uitării urile şi conflictele lor personale, devenind unul şi acelaşi trup; s-au răspândit de jur-împrejurul zidurilor şi au zvârlit o sumedenie de torţe aprinse asupra maşinilor de asediu; apoi şi-au aruncat fără întrerupere suliţele înspre soldaţii care împingeau berbecele în zid. Cei mai cutezători se strângeau în cete şi tăbărau asupra uneltelor războiului, le smulgeau împletiturile de nuiele şi se năpusteau asupra servanţilor pe care izbuteau să-i biruie, mai rar prin ştiinţa armelor, mai adesea prin temeritatea lor. Mereu sosea Titus însuşi în ajutorul celor aflaţi în dificultate şi, grupându-şi soldaţii în

ambele laturi ale maşinilor de asediu, izgonea pe iudeii veniţi cu torţe incendiare; totodată respingea pe cei ce aruncau arme din turnuri şi se îngrijea ca berbecele să acţioneze de zor. Totuşi, zidul nu voia să cedeze deloc la puternicele sale izbituri; numai berbecele Legiunii a XV-a izbutise să clintească puţin colţul unui turn. În schimb zidul propriu-zis rămăsese nedeteriorat, căci el nu e pus în vădită primejdie de daunele pricinuite turnului care şi aşa, fiind mult ieşit în afară, n-ar fi putut desprinde uşor, în căderea lui, o bucată din zidul de apărare.

5. Pentru scurtă vreme, asediaţii şi-au încetat incursiunile, dar îi pândeau cu străşnicie pe romanii care se răspândiseră, întorcându-se fie la lucrările lor de asediu, fie la tabăra lor, convinşi că iudeii se retrăseseră sub imboldul epuizării şi al fricii. Dar aceştia au năvălit în afară printr-o poartă mascată[803] din preajma turnului Hippicus: toţi aduceau torţe aprinse, cu care să incendieze lucrările asediatorilor, năzuind să-i împingă pe romani până la ocrotitoarele lor fortificaţii de pământ. La auzul strigătelor lor, romanii care erau prin apropiere, s-au pregătit în mare grabă de luptă, iar soldaţii aflaţi mai departe au fugit în ajutorul celorlalţi. Cutezanţa iudeilor şi-a demonstrat superioritatea faţă de disciplina romanilor şi, după ce i-au respins pe primii soldaţi ieşiţi în întâmpinare, s-au năpustit asupra trupelor care încă se mai regrupau. O aprigă luptă s-a dezlănţuit în preajma maşinilor de asediu: unii se îndârjeau să incendieze totul, alţii se căzneau cu mari eforturi să împiedice înfăptuirea planului lor. Ambele tabere scoteau strigăte din care nu se mai distingea niciun ordin şi mulţi dintre cei aflaţi în primele rânduri au căzut în luptă. Temeritatea iudeilor a ieşit biruitoare şi flăcările învăluiau deja lucrările de asediu: totul ar fi căzut pradă focului, împreună cu maşinile de război dacă majoritatea trupelor de elită din Alexandria n-ar fi opus o rezistenţă crâncenă, dovedind o vitejie mai mare decât se aştepta de la ei. Căci în această bătălie, ei au întrecut însăşi trupele care se acoperiseră de faimă. În cele din urmă,

---

803 Fusese, pare-se, abandonată după construirea palatului lui Herodes (n.e.).

Caesar a adus la faţa locului pe călăreţii săi cei mai destoinici, avântându-se în fruntea lor asupra duşmanilor. Cu braţul lui a doborât 12 luptători din primul rând[804]: soarta acestora a speriat restul cetei, care a dat înapoi, iar Titus a urmărit-o pas cu pas, silindu-i pe toţi să se refugieze în oraş şi în felul acesta a scăpat de foc instalaţiile de asediu. Întâmplător, în această bătălie a fost prins teafăr unul dintre iudei; Titus a poruncit atunci ca el să fie ţintuit pe cruce înaintea zidului, sperând că ceilalţi, îngroziţi de priveliştea torturilor sale, se vor supune. După retragerea lor, pe când stătea de vorbă în faţa meterezelor cu un soldat cunoscut, Ioannes, comandantul idumeenilor, a fost atins în piept de o săgeată trasă de un arcaş arab, murind pe loc; pieirea lui a îndoliat adânc pe idumeeni, îndurerându-i până şi pe iudeii răzvrătiţi; căci prin vitejia şi chibzuinţa sa, el fusese un bărbat deosebit[805].

---

[804] Vezi Suetonius, *Thus,* 5 (n.t.).
[805] Vezi *Cartea a patra,* cap. IV, paragr. 2 (n.t.).

CAPITOLUL VII

1. În noaptea următoare, romanii au fost cuprinşi de o spaimă mai presus de aşteptările lor. Căci Titus dăduse ordinul să se construiască trei turnuri înalte de 50 de coţi care urmau să fie instalate pe fiecare val de pământ pentru ca din vârful lor să fie alungaţi apărătorii de pe metereze; din întâmplare, unul dintre ei s-a prăbuşit de la sine[806] în toiul nopţii. Acest fapt a stârnit o zarvă cumplită care a băgat în sperieţi armata şi, fiindcă au crezut că sunt atacaţi de duşmani, toţi au alergat să-şi înşface armele. În sânul legiunilor domnea deruta şi larma; întrucât nimeni nu era în măsură să le spună ce anume se întâmplase de fapt, soldaţii alergau fără rost încolo şi încoace; de vreme ce nu se arăta niciun duşman, ei au început să se sperie unul de altul şi fiecare cerea celuilalt parola, de parcă iudeii s-ar fi furişat în tabăra lor. Ei au arătat ca nişte oameni cuprinşi de panică până când Titus, aflând ce se petrecuse în realitate, a dat ordin să se transmită ştirea tuturor; de-abia atunci s-a restabilit calmul cu chiu cu vai.

2. Iudeii înfruntau cu bărbăţie celelalte atacuri, dar turnurile le provocau daune mari; căci de pe platformele lor, maşinile de război uşoare, aruncătorii de suliţe, arcaşii şi prăştiaşii trăgeau din plin asupra lor; ei nu puteau să ajungă până la trăgătorii romani datorită faptului că erau situaţi mult prea sus; nici turnurile nu puteau fi făcute inofensive fiindcă, din pricina greutăţii, ele nu puteau fi răsturnate cu uşurinţă şi nici date pradă flăcărilor datorită faptului că aveau o îmbrăcăminte metalică. Nevoiţi să stea în afara câmpului de bătaie al armelor romane, iudeii deveneau neputincioşi în faţa agresivităţii berbecelor care, prin necontenitele lor izbituri, îşi atingeau încet dar sigur ţinta. Zidul începuse să cedeze în faţa „Victoriosului”[807] – aceasta

---

[806] Instalată pe roţi, înalta construcţie nu era terminată, ceea ce explică surparea ei neaşteptată. Vegetius relatează despre o întâmplare asemănătoare în timpul asedierii Rhodosului (n.e.).

[807] În original „Nikon” (de la *Nike=Victoria,* divinitatea triumfului militar la vechii greci). Într-una din viziunile profetului Daniel (cap.8), puterea

era porecla dată de iudeii înşişi celui mai mare berbece roman, de vreme ce biruia orice obstacol. Asediatorii îşi sleiseră deja puterile în atâtea bătălii şi în gărzile de noapte pe care trebuiau să le susţină departe de oraşul propriu-zis. Din pricina nepăsării şi a obişnuinţei lor de a lua în toate privinţele numai hotărâri anapoda, cei mai mulţi au fost îndeobşte de părere că oricum, nu mai aveau nevoie de acest zid atâta timp cât mai erau alte două în spatele acestuia; prin urmare, au fost cuprinşi de o moleşeală şi s-au retras. Iar atunci când romanii s-au suit până la spărtura pe care „Victoriosul" o şi făcuse în zid, toţi şi-au părăsit posturile de pază şi s-au refugiat în spatele celui de al doilea zid. Cei care au răzbit dincolo de primul zid au deschis porţile, lăsând să pătrundă înăuntru oastea întreagă. Astfel au pus romanii stăpânire pe primul zid al Ierusalimului după 15 zile de asediu, în cea de a 7-a zi a lunii Artemision[808], dărâmând o mare porţiune a acestuia, precum şi toată suburbia de miazănoapte a oraşului, distrusă odinioară de Cestius[809].

3. Aşadar Titus şi-a mutat tabăra în interiorul oraşului, pe locul denumit „Staniştea asirienilor", după ce a ocupat întregul său teritoriu până la Cedron, stabilindu-se atât de departe de cel de al doilea zid de apărare încât să nu intre în bătaia săgeţilor duşmane. Iudeii care îşi împărţiseră efectivele apărau zidul cu înverşunare. Susţinătorii lui Ioannes luptau de la fortăreaţa Antonia şi porticul de miazănoapte al Templului, precum şi în dreptul monumentului funerar al regelui lor Alexandru[810]; iar trupele lui Simon ocupau intrarea monumentului funerar al Marelui Preot Ioannes, apărând meterezul până în dreptul porţii prin care conducta de apă ajungea la turnul Hippicus. De nenumărate ori s-au avântat în afara porţilor înfruntându-şi vrăjmaşul în lupta de aproape, dar au fost întotdeauna împinşi înapoi şi siliţi să se

---

persană care va cuceri Babilonul era întruchipată de un berbec „lovind cu coarnele la apus, la miazănoapte şi la miazăzi", fără ca nimeni să i se poată opune (n.e.).

808 La 25 mai 70 (n.e.).

809 Vezi *Cartea a doua,* cap. XIX, paragr. 4 (n.t.).

810 E vorba despre Alexandru Iannaios (vezi *Cartea întâi,* cap. IV, paragr. 1, n. 1) (n.e.).

bată de pe metereze; ei se dovedeau inferiori în lupta corp la corp, deoarece nu aveau instruirea militară a romanilor, dar în înfruntarea de pe metereze, dimpotrivă, deţineau superioritatea. În vreme ce romanii, pe lângă forţa lor numerică, aveau încredere în experienţa războinică, iudeii se distingeau prin temeritatea lor alimentată de frică şi de înnăscuta lor capacitate de a suporta, plini de resemnare, loviturile grele; aceştia nutreau necontenit speranţa în salvarea lor, romanii aşteptându-se în schimb la o victorie rapidă. Semne de Oboseală încă nu dădeau nici unii, nici alţii: fără întrerupere se succedau de-a lungul zilei întregi atacurile, bătăliile lângă metereze şi incursiunile în cete mai mici, fără ca vreo formă de luptă să nu fie pusă la contribuţie. Noaptea de-abia dacă le oferea un scurt răgaz căci îndeobşte dis-de-dimineaţă hărţuielile reîncepeau; fără somn pentru ambele tabere, ea trecea mai greu decât ziua, căci aici, unii se întrebau bănuitori cât mai aveau de aşteptat luarea cu asalt a zidului, iar acolo, alţii socoteau cât va mai dura până când iudeii vor ataca tabăra prin Surprindere; de aceea şi de-o parte şi de alta, fiecare îşi petrecea noaptea înarmat şi, o dată cu primele raze ale soarelui, era din nou gata de luptă. Iudeii îşi disputau cinstea de a înfrunta primul primejdia spre a fi pe placul comandantului lor; cel mai respectat, dar şi cel mai temut dintre toţi era Simon, faţă de care subalternii erau atât de devotaţi încât fiecare ar fi fost în stare să-şi curme singur viaţa, dacă el le-ar fi cerut aşa ceva. În schimb, romanii erau stimulaţi să fie viteji, pe de o parte, de obişnuinţa lor de a învinge mereu şi de a nu accepta înfrângerea, pe de altă parte, de serviciul militar neîntrerupt, de permanentele exerciţii cu armele, ca şi de măreţia imperiului, dar în mod deosebit de Titus, întotdeauna şi pretutindeni alături de ei. A te arăta lipsit de vlagă când luptai alături de Caesar constituia o mare ruşine; cel ce lupta curajos avea în răsplătitorul meritelor sale un martor ocular. Era un câştig însuşi faptul de a fi socotit de Caesar un bărbat viteaz. Acesta a şi fost motivul pentru care mulţi soldaţi au dovedit o râvnă mai presus de forţele lor proprii. De pildă, într-una din zilele acelea, iudeii alcătuiseră înaintea zidului de apărare o puternică ceată, pregătită de luptă, iar

ambele tabere trăgeau una în alta de la distanță; atunci unul dintre călăreți, cu numele de Longinus, a năvălit din rândurile de luptă ale romanilor în mijlocul formației iudeilor, care s-au retras în fața iureşului său. Pe doi dintre cei mai viteji i-a omorât pe loc: pe cel dintâi, care i-a aținut calea, l-a izbit în față, iar pe cel de-al doilea, când a vrut să-l ocolească, l-a străpuns dintr-o parte cu aceeaşi lance smulsă din rana celui dintâi; din mijlocul duşmanilor, el s-a întors apoi nevătămat la camarazii săi. Isprava lui a vădit o vitejie ieşită din comun, ca atare, mulți au căutat să împlinească asemenea acte de bravură. Fără să se sinchisească de pierderile suferite, iudeii se arătau preocupați doar să aducă vrăjmaşilor daune, iar moartea li se părea uşoară dacă, pierind, târau după ei un inamic. În schimb, Titus nu punea siguranța soldaților săi mai prejos de succesul lor militar; căci orice atac nepregătit, din vreme cu prudență, era numit de el o faptă nebunească şi într-adevăr vitejească era socotită acțiunea întreprinsă cu matură chibzuință şi cu ocrotirea vieții soldaților care iau parte la ea, îndemnându-şi legionarii să-şi demonstreze curajul fără să-şi expună inutil primejdiilor nici trupul şi nici viața.

4. Titus însuşi a dat ordinul ca berbecele să fie adus la turnul din mijloc al zidului de miazănoapte, unde un iudeu şarlatan, cu numele de Castor, împreună cu zece ciraci de-ai săi, stăteau la pândă, după ce ceilalți se retrăseseră din fața arcaşilor. Câtăva vreme, aceştia au adăstat tăcuți, ghemuiți după parapete; dar când turnul a început să se clatine, ei au sărit în picioare şi Castor, întinzându-şi mâinile ca unul care cere îndurare, l-a strigat cu fățărnicie pe Caesar şi pe un ton jalnic l-a implorat să-i fie milă de ei. Titus i-a acordat încredere fără nicio reținere şi, trăgând nădejdea că iudeii se vor răzgândi acum, şi a poruncit ca berbecul să-şi înceteze loviturile, a interzis şi arcaşilor să tragă, iar lui Castor i-a cerut să spună ce dorințe are. Când acesta i-a răspuns că vrea să coboare din turn dacă i se garantează siguranța, Titus s-a arătat încântat din cale-afară de înțeleapta hotărâre luată de Castor, el fiind şi mai bucuros dacă toți ar adopta aceeaşi decizie; până şi oraşul ar putea primi dezlegarea lui. Cinci dintre cei zece ciraci s-au asociat la cererea şireată a lui

Castor; ceilalți cinci au strigat însă că nu vor deveni niciodată sclavii romanilor întrucât ei pot muri ca nişte oameni liberi. În răstimpul acestei tocmeli, atacul a lâncezit; Castor i-a trimis vorbă lui Simon că avea acum răgazul să hotărască în linişte cele mai urgente măsuri câtă vreme el îl va mai duce de nas pe comandantul suprem al romanilor. Concomitent cu trimiterea soliei, Castor se prefăcea că vrea să-i convingă pe îndărătnicii săi ciraci să se predea la rândul lor. Dar aceştia, cuprinşi de-o mare indignare, şi-au înălțat deasupra parapetelor săbiile trase din teacă, pe care şi le-au îndreptat spre platoşele lor, spre a se străpunge, căzând, chipurile, morți la pământ. Titus şi însoțitorii săi au fost adânc impresionați de dârzenia oamenilor acelora, arătându-şi admirația pentru deosebitul curaj precum şi mila pentru soarta lor căci de jos, ei nu puteau să vadă ce se întâmplase, în realitate, acolo sus. Între timp un arcaş a tras asupra lui Castor şi l-a nimerit lângă nas, iar acesta şi-a smuls săgeata din rană şi a arătat-o lui Titus, plângându-se de nedreptatea ce i se făcuse. Caesar l-a mustrat cu asprime pe cel care a tras şi i-a cerut lui Josephus, aflat lângă dânsul, să se ducă la Castor, ca să dea mâna cu el. Dar Josephus a ezitat să se ducă, căci el însuşi bănuia că cei ce cerşeau îndurarea nu aveau gânduri curate, oprindu-şi chiar şi prietenii gata să plece într-acolo. Atunci un transfug cu numele de Aeneas s-a oferit să meargă el. Iar când Castor a spus să vină cineva până sus, ca să ia în primire banii pe care îi avea asupra lui, Aeneas a şi fugit degrabă spre turn, desfăşurând poala mantiei sale. Atunci Castor a apucat o bucată de stâncă şi a aruncat-o de sus asupra lui, dar nu l-a nimerit pe el, fiindcă s-a ferit la vreme, în schimb l-a rănit pe soldatul care îl întovărăşea. De îndată ce şi-a dat seama, în sfârşit, că fusese amăgit, Caesar a recunoscut că în război mila nu poate duce la nimic bun, căci neînduplecata asprime barem nu se lasă păcălită de un potrivnic viclean. Indignat de faptul că fusese tras pe sfoară, Titus a cerut ca berbecele să-şi întețească loviturile în zid. Când turnul a cedat în cele din urmă, oamenii lui Castor i-au dat foc şi, năpustindu-se printre flăcări, au pătruns într-un tainic coridor subteran, atrăgându-şi pentru a doua oară, deplina prețuire a

romanilor pentru bărbăția lor, căci aceştia erau siguri că ei s-au aruncat singuri în mijlocul vâlvătăilor.

CAPITOLUL VIII

1. Din acest loc, Caesar a pus stăpânire pe cel de al doilea zid de apărare în a cincea zi de la cucerirea celui dintâi; după ce iudeii au fugit de acolo, el, împreună cu o mie de soldați înzestrați cu armament greu şi cu trupele de elită care făceau parte din garda lui personală, a intrat în locul unde se aflau magherniţele negustorilor de lână, atelierele arămarilor şi Târgul de haine din Oraşul Nou, străzile ducând oblic spre zid. Dacă de la început, fie că el ar fi dărâmat cea mai mare parte a zidului, fie că, după pătrunderea lui acolo, ar fi prădat porțiunea cucerită, potrivit datinilor războiului, atunci socot că această izbândă n-ar fi fost umbrită de nicio pierdere. Dar Titus a tras nădejdea că-i va dezarma pe iudei, nevrând să le facă răul la care se aşteptau ei şi n-a lărgit spărtura din zid, încât să fie îndestulătoare pentru o eventuală retragere fără necazuri: nu putea să accepte că ei vor pune la cale o lovitură împotriva lui, care le arăta atâta bunăvoință. O dată intrat în oraş, el a interzis uciderea vreunui prizonier şi incendierea caselor; până şi răzvrătiților le-a făgăduit că au îngăduința lui să se retragă în siguranță dacă – fără să aducă vreo daună poporului – vor să-şi continue lupta, iar poporului propriu-zis că-şi va păstra bunurile sale. Căci Titus ținea nespus de mult să salveze oraşul în favoarea lui, iar Templul în favoarea oraşului. Mulțimea era de partea lui, bucuroasă mai demult să accepte ceea ce propusese el, dar susținătorii războiului au socotit această dragoste de oameni drept un semn de slăbiciune, zicându-şi în sinea lor că Titus a făcut aceste oferte fiincă nu se simțea în stare să cucerească întregul oraş. Rebelii i-au amenințat pe cetățeni cu moartea, dacă vreunul ar fi cutezat fie şi numai în gând, să se predea; cei ce vorbeau de pace, chiar şi pe ocolite, erau ucişi pe loc. Ei au atacat chiar şi pe romani, când aceştia au pătruns în oraş: unii le ieşeau în întâmpinare pe străduțele înguste, sau se năpusteau din casele proprii asupra lor; alții săreau prin porțile de sus în ținutul de dincolo de ziduri. Înspăimântați de aceştia, santinelele instalate pe metereze părăseau în grabă turnurile şi se retrăgeau în taberele lor. Răsunau puternicele strigăte

ale celor aflați în interiorul zidurilor şi care se pomeniseră împresurați de duşmani iviți de pretutindeni, dar şi al soldaților din exterior, temându-se de soarta camarazilor a căror retragere fusese tăiată. Iudeii deveniseră tot mai numeroşi şi. Avantajați de faptul că-şi cunoşteau mai bine străzile, au rănit numeroşi adversari, alungându-i prin asalturile lor. Pentru că nu aveau de ales, romanii au opus rezistență, căci oricum nu puteau să fugă în număr mare prin îngusta spărtură din zid. Se părea că toți cei ce trecuseră prin breşă şi-ar fi găsit sfârşitul dacă Titus n-ar fi sărit în ajutorul lor. Repede şi-a grupat arcaşii la capătul străzilor şi s-a plasat el însuşi unde îmbulzeala era mai mare, izgonind duşmanii cu săgețile trase asupra lor. Alături de el a luptat Domitius Sabinus[811], bărbat destoinic care şi în această bătălie şi-a arătat strălucitoarea-i vitejie. Prin săgețile trase fără întrerupere de arcaşii săi, Caesar i-a împiedicat pe iudei să se apropie, rămânând pe loc până când toți soldații săi şi-au terminat retragerea lor.

2. Astfel romanii, după ce puseseră deja stăpânire pe cel de al doilea zid de apărare, au fost respinşi, ceea ce i-a făcut pe războinicii din întreaga cetate să fie cuprinşi de îngâmfare; pe acest succes se întemeiau marile lor aşteptări, convingerea lor fiind că de-acum încolo romanii nu vor mai cuteza să pătrundă în oraş sau, dacă totuşi, vor veni iarăşi, ei înşişi îi vor învinge din nou. Pesemne că Dumnezeu le-a întunecat dinadins mintea din pricina nelegiuirii lor, încât să nu-şi dea seama că totalitatea armatei romane este incomparabil mai puternică decât acea fracțiune alungată de ei şi nici că foametea se strecurase neauzită în mijlocul lor. Încă îşi mai puteau permite să se înfrupte din nenorocirile obşteşti şi să soarbă din sângele oraşului în vreme ce oamenii cumsecade îndurau de multă vreme o cruntă mizerie şi mulți erau cei sleiți de lipsa hranei. Această exterminare a poporului constituia pentru rebeli un prilej de uşurare, căci după părerea lor, nu meritau să scape teferi decât cei ce se împotriveau cu orice preț păcii şi care nu doreau să trăiască decât pentru a lupta împotriva romanilor. Când vedeau cum

---

811 Vezi *Cartea a treia*, cap. VII, paragr. 34 (n.t.).

se stingea de la sine mulțimea potrivnicilor lor, ei se bucurau de parcă ar fi fost vorba de nişte barbari; aşa se purtau rebelii cu populația oraşului. Se fortificau însă în preajma zidului împotriva romanilor, respingându-i ori de câte ori încercau să pătrundă iar în oraş; cu propriile lor trupuri astupau breşa zidului de apărare şi vreme de trei zile au opus o rezistență îndârjită; dar în a patra zi n-au mai putut face față crâncenului asalt al lui Titus. Au fost aşadar învinşi şi constrânşi să se retragă pe pozițiile pe care le ocupaseră mai înainte. Punând a doua oară stăpânire pe zidul de apărare, Titus a dat ordin să fie dărâmată partea lui de miazănoapte, iar pe latura lui de miazăzi a instalat garnizoane în turnuri, şi de-acum încolo avea în vedere asaltarea celui de al treilea zid.

CAPITOLUL IX

1. Dar Titus a găsit de cuviinţă să întrerupă deocamdată asediul, ca să dea timp de gândire răzvrătiţilor, văzând dacă nu cumva dărâmarea celui de-al doilea zid de apărare şi spaima lor faţă de foamete nu-i va determina să cedeze, căci proviziile obţinute prin jaf nu puteau să le ajungă o vreme îndelungată. Titus a ştiut să dea o folositoare întrebuinţare acestui răgaz; deoarece tocmai sosise ziua în care urma să se plătească soldaţilor solda cuvenită[812], el a dat comandanţilor ordinul să aducă oastea în formaţie de marş chiar sub privirile duşmanilor, plătind banii fiecărui soldat în parte. Trupele s-au înfăţişat ca de obicei în armura lor întreagă şi cu săbiile trase din teacă, iar călăreţii îşi duceau caii frumos împodobiţi ţinându-i de hăţurile lor. În lung şi-n lat, împrejurimile oraşului străluceau de atâta argint şi aur şi nimic nu era mai înălţător pentru proprii camarazi, nimic mai înfiorător pentru duşmani decât acest spectacol. Vechiul zid de apărare al oraşului, pe întreaga lui lungime, ca şi partea de miazănoapte a Templului, erau înţesate până la refuz cu privitori; se distingeau şi acoperişurile caselor pline de curioşi care îşi întindeau capetele înainte, neexistând niciun loc din oraş care să nu mişune de mulţimea oamenilor. O cumplită deprimare a cuprins pe cei mai cutezători dintre iudei când au văzut cu ochii lor întreaga oaste adunată într-un singur loc, precum şi frumuseţea armelor şi desăvârşita ordine a soldaţilor. Mie mi se pare că până şi răsculaţii ar fi trebuit să-şi schimbe părerea în urma celor văzute atunci, dar nenorocirile aduse de ei asupra oraşului le răpise orice speranţă că mai pot avea parte de îndurarea romanilor. Întrucât ştiau că depunerea armelor ar fi însemnat pentru ei condamnarea sigură la moarte, cel mai potrivit lucru li s-a părut să sfârşească în luptă. Astfel a hotărât soarta ca nevinovaţii să piară împreună cu cei

---

812 Soldaţii romani îşi încasau solda o dată la 4 luni, abia mai târziu, în timpul domniei lui Domiţianus plata devenind trimestrială. Solda zilnică a unui legionar era de două ori mai mică decât cea a unui centurion şi de trei ori mai mică faţă de cea a unui Călăreţ (n.t.).

vinovaţi, oraşul dispărând o dată cu propriii săi răzvrătiţi.

2. De patru zile au avut nevoie romanii până când, una după alta, toate legiunile şi-au încasat solda; în a cincea zi însă, fiindcă n-a sosit nicio propunere de pace din partea iudeilor, Titus şi-a împărţit legiunile în două şi a început să înalţe valuri de pământ în dreptul Antoniei şi a monumentului funerar al lui Ioannes: pe aici plănuia el să cucerească Oraşul de Sus şi, prin Antonia, Templul. Înainte de capturarea acestuia, stăpânirea oraşului n-ar fi fost lipsite de primejdii pentru el. Şi de-o parte, şi de alta erau construite două valuri de pământ, unul de fiecare legiune. Trupele care lucrau în preajma monumentului funerar erau stânjenite de idumeeni precum şi de oastea bine înarmată a lui Simon prin incursiunile lor surprinzătoare; împotriva soldaţilor din preajma Antoniei, procedau la fel oamenii lui Ioannes şi cetele de zeloţi. Ei erau avantajaţi nu numai de poziţia superioară din care îşi mânuiau armele în luptă, ci şi din aportul adus de armele de asediu, a căror manevrare o deprinseseră între timp: prin exerciţiul zilnic, iscusinţa lor crescuse simţitor. Ei deţineau 300 de scorpioni şi 40 de baliste, prin intermediul cărora îngreunau mult munca romanilor la valurile de pământ. Ştiind prea bine ce importanţă avea pentru el salvarea oraşului sau distrugerea lui, în vreme ce îşi continua cu zel lucrările de asediu, Titus nu-şi neglija încercările sale de a schimba atitudinea iudeilor faţă de romani, îngemănând pregătirile militare cu tratativele de pace. Deoarece era de părere că adesea cuvintele au mai mult succes decât armele, i-a îndemnat iarăşi el însuşi pe iudei să se salveze, predându-şi oraşul aproape cucerit; l-a însărcinat însă pe Josephus să le vorbească în limba lor maternă, nădăjduind că poate se vor lăsa înduplecaţi de un compatriot de-al lor.

3. Mergând aşadar de jur-împrejurul zidului care înconjura oraşul, spre a găsi un loc pe cât posibil nesituat în raza de bătaie a armelor, dar de unde să i se audă glasul, Josephus i-a rugat pe iudei în repetate rânduri să se cruţe şi pe ei, şi poporul, să-şi cruţe patria şi Templul, şi să nu se arate faţă de toate acestea mai nepăsători decât străinii înşişi. Romanii, care nici nu au voie să calce pragul

Templului, respectă sanctuarul vrăjmaşilor lor şi până în prezent şi-au ţinut mâinile departe de el. În schimb ei, care au crescut în ambianţa lui sacră, singurii cărora ar trebui să le aparţină, au făcut ce le-a stat în putinţă să-l distrugă. De fapt, cele mai puternice ziduri, cum au văzut ei înşişi, au fost dărâmate şi din toate trei n-a mai rămas decât cel mai slab. Unanim cunoscut era faptul că puterea romană nu putea Fi înfrântă, recunoaşterea supremaţiei lor nerămânându-le străină. Căci, negreşit, oricât de drept şi de frumos ar fi să lupţi pentru libertate, acest lucru trebuia făcut chiar la început; dar după ce ai fost odată înfrânt, fiind şi supus atâta vreme, să vrei să-ţi scuturi jugul nu înseamnă altceva decât să-ţi alegi singur o moarte crâncenă, nicidecum să îndrăgeşti libertatea. Eşti îndreptăţit să disprețuieşti în fel şi chip nişte stăpâni neînsemnaţi, dar nu pe cei care au subjugat întreaga lume. Ce ţinuturi au mai scăpat de dominaţia romanilor în afară de cele pe care arşiţa sau frigul le-au făcut de nelocuit? Pretutindeni norocul a fost de partea lor, iar Dumnezeu, care lasă să treacă atotputernicia de la un popor la altul, se află acum în Italia. O lege de seamă, la fel de valabilă atât la fiarele sălbatice cât şi la oameni îţi cere să cedezi în faţa celui mai tare ca tine şi face ca puterea să aparţină posesorului armelor mai bune. De aceea şi strămoşii lor care îşi întreceau urmaşii în ce priveşte sufletul şi trupul, precum şi prin alte resurse proprii, s-au înclinat în faţa romanilor, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă ei n-ar fi ştiut că Dumnezeu era de partea Romei. Şi de ce şi-ar mai fi pus ei nădejdea într-o dârză împotrivire atunci când cea mai mare parte a oraşului fusese deja cucerită şi, chiar dacă le mai rămânea un zid de apărare, în interior le mergea mai rău decât dacă ar fi fost luaţi prizonieri? Romanilor nu le era străin faptul că foametea bântuia în oraş şi că ea secera mai întâi poporul, dar că în curând ea urma să-i răpună şi pe luptători. Chiar dacă romanii ar fi încetat asediul şi n-ar mai fi năvălit în oraş cu săbiile scoase din teacă, pe asediaţi tot îi mai pândea nedomolitul duşman care devenea din ce în ce mai puternic; cel mult dacă ar fi putut lupta împotriva foametei cu armele în mână, fiind singurii oameni care biruie astfel chinurile ei. Dacă nu vor stărui până la capăt în

aroganța lor, nu le vor păstra nicio ranchiună pentru cele întâmplate, romanii care, prin firea lor, se lasă călăuziți de blândețe când obțin victoria şi pun un preț mai mare pe avantajul lor decât pe setea de răzbunare. Ei n-au interesul să pună stăpânire pe un oraş privat de locuitori şi pe o țară pustiită. Tocmai de aceea Cezarul le mai cere acum să cadă la învoială şi să se predea; căci nimeni nu va scăpa cu viață dacă el va fi nevoit să cucerească oraşul cu forța, mai ales în cazul când paşnica lui propunere i-a fost respinsă în cea mai disperată situație. Cât de curând va fi luat cu asalt şi cel de al treilea zid. Primele două ziduri cucerite putând fi luate ca martore. Dar şi dacă fortificația lor s-ar dovedi de necucerit, foametea va lupta împotriva lor, în locul romanilor.

4. În timp ce Josephus le adresa aceste îndemnuri, mulți îl batjocoreau de pe metereze, îl ocărau sau trăgeau asupra lui. Când a văzut că nu-i poate convinge pe iudei cu transparentele lui sfaturi, Josephus a recurs la istoria patriei lor, spunând următoarele: „Nefericiților, oare ați uitat de aliații voştri de nădejde şi vreți să-i înfruntați pe romani cu armele şi cu pumnii! Pe cine ați mai învins voi pe această cale? Dar când oare Dumnezeu, creatorul nostru, n-a fost totodată şi Răzbunătorul, ori de câte ori iudeii au îndurat o nedreptate? Oare nu vedeți, privind în jurul vostru, de unde anume porniți în faptele voastre de arme şi ce fel de aliați puternici ați jignit amarnic? Nu vă mai amintiți de minunatele fapte săvârşite de strămunii voştri şi de puternicii duşmani pe care i-a doborât cândva în fața voastră acest Loc sfânt? Mă înfioară faptul că trebuie să pomenesc faptele lui Dumnezeu, vorbind unor urechi nedemne. Ascultați însă cu luare-aminte ca să vă dați seama că nu luptați doar împotriva romanilor, ci şi a lui Dumnezeu! Cândva Nechao, regele Egiptului[813], numit şi Faraon, a venit cu oaste puternică şi a răpit-o pe prințesa Sara, străbuna neamului

---

[813] În *Vechiul Testament (Facerea,* 12, 10-20), Avraam coboară în Egipt, cerându-i Sarei să se prezinte drept sora şi nu soția lui, Faraonul din Tanis, şi nu Nechao, o ia la el pentru scurtă vreme, restituind-o soțului ei, după grele lovituri date de Dumnezeu casei lui. Nechao a domnit mult mai târziu (n.e.).

nostru. Ce-a făcut atunci soţul ei, Avraam, străbunul nostru? L-a pedepsit cumva cu ajutorul armelor pe nelegiuit, când de poruncile lui ascultau 318 vasali[814], fiecare având la dispoziţia lui un număr nesfârşit de trupe? N-a pus niciun preţ pe toţi aceştia câtă vreme se simţea părăsit de Dumnezeu, ci şi-a ridicat braţele sale curate spre locul pe care voi îl pângăriţi acum, ca să-şi asigure astfel sprijinul celui atotputernic, înainte de noaptea următoare, prinţesa rămasă neatinsă n-a fost trimisă înapoi soţului ei, în timp ce egipteanul s-a prosternat în faţa locului pe care voi îl pângăriţi cu sânge frăţesc şi înspăimântat de nocturne apariţii de coşmar, i-a trimis acasă pe aceşti evrei îndrăgiţi de Dumnezeul lor, oferindu-le drept daruri argint şi aur[815]? Să vorbesc dinadins despre strămutarea strămoşilor noştri în Egipt? N-au fost ei oprimaţi vreme de 400 de ani şi supuşi unor regi străini şi, în pofida faptului că se puteau apăra cu armele, ei s-au sprijinit pe ajutorul lui Dumnezeu? Cine nu ştie că Egiptul întreg a fost năpădit de felurite vieţuitoare şi bântuit de toate molimele, că pământul nu mai dădea niciun rod, că Nilul a secat, şi că s-au abătut una după alta asupra ţării cele zece plăgi[816], în urma cărora strămoşii noştri au fost conduşi dincolo de hotare de o escortă înarmată, fără vărsare de sânge şi fără înfruntarea unor primejdii, Dumnezeu păşind în fruntea viitorului popor de slujitori ai Templului său? Pentru răpirea chivotului sfânt de către sirieni, oare n-au avut de pătimit amarnic atât Palestina[817] cât şi idolul ei Dagon[818]? Au nu s-a văitat întregul neam de răpitori că părţile ascunse ale pântecelui intrau în descompunere iar

---

[814] În realitate, *oamenii de casă ai lui Avraam (Facerea*, cap. 14, paragr. 14) (n.e.).

[815] Vezi *Antichităţi iudaice,* 1, 8, 1 (n.t.).

[816] Descrierea lor ocupă cap. 7-12 din *Ieşirea (Vechiul Testament)* (n.e.).

[817] Josephus îi numeşte palestinieni pe filisteni (n.t.).

[818] După ce filistenii i-au înfrânt pe israeliţi, au luat ca pradă de război chivotul legii, ducându-l de la Eben-Ezer la Aşdod, în templul lui Dagon, idol cu trup de peşte şi cap de om. Pedepsele îndurate de filisteni şi de Dagon precum şi întoarcerea chivotului legii sunt descrise în cap. V-VI din *Cartea întâi a Regilor* (n.e.).

măruntaiele se scurgeau o dată cu mâncarea înghițită[819]? Cu propriile lor mâini, jefuitorii au adus înapoi chivotul şi prin sunete de ţimbale şi tâmpine ca şi prin tot felul de jertfe pentru a-şi ispăşi vina faţă de sanctuar. Sub comanda lui Dumnezeu au obţinut această izbândă strămoşii noştri, căci ei nu puneau deloc mâna pe arme, aşteptând ca Dumnezeu să aibă cuvântul hotărâtor în treburile lor. De mâini omeneşti a fost doborât regele asirienilor, Sennaherib, în oastea căruia se înrolaseră toate popoarele Asiei, atunci când a împresurat oraşul nostru? N-au lăsat aceste mâini armele deoparte şi s-au ridicat în semn de rugăciune în vreme ce Îngerul Domnului a nimicit într-o singură noapte o oaste uriaşă? Iar când s-a trezit în zorii zilei, Asirianul n-a găsit 185.000 de trupuri moarte[820] în tabăra lui şi cu restul trupelor a fugit din faţa evreilor neînarmaţi, care nici măcar nu au pornit pe urmele lor? Vă este bine cunoscută captivitatea din Babilon, unde poporul nostru a adăstat vreme de 70 de ani pe meleaguri străine, fără să se răzvrătească până când Cyrus[821] i-a redat libertatea ca o cinstire adusă lui Dumnezeu; aşadar mulţumită Lui s-a întors acasă neamul evreu şi s-a îngrijit iarăşi de Templul lui Dumnezeu, aliatul său[822]. Ca să scurtăm vorba, n-a existat niciun caz în care strămoşii noştri au întreprins ceva cu arma în mână sau în absenţa acestora, fără să se bizuie pe sprijinul lui Dumnezeu. Aşadar rămânând fără soldaţi la

---

819 Din *Antichităţi iudaice,* VI, 3, reiese că filistenii au fost seceraţi de dizenterie (n.e.).

820 De astă dată, Josephus este fidel *Bibliei (Cartea a patra a Regilor,* 19, 35), unde întâlnim aceeaşi cifră. Herodot (*Istorii*, 11, 141) atribuie brusca retragere a lui Sennaherib, regele Asiriei (705-681 î.e.n.), invaziei şoarecilor de câmp care au ros corzile arcurilor şi cingătorile săbiilor, încât soldaţii din tabăra de la Pelusium nu s-au mai putut apăra. Alt motiv poate fi izbucnirea unei epidemii de ciumă, care a făcut numeroase victime (n.e.).

821 Regele persan Cyrus II cel Mare (590/580-529 î.e.n.), cuceritorul Babilonului, a îngăduit în 538/537 î.e.n. revenirea în Palestina a evreilor strămutaţi acolo de Nabucodonosor, ordonând reconstruirea Templului din Ierusalim (n.e.).

822 Şi în *Cartea a II-a a Macabeilor,* Dumnezeu este frecvent menţionat drept „ajutorur evreilor şi „Căpetenie în luptă" (cap. 12, paragr. 36) (n.e.).

postul lor, ei biruiau potrivit hotărârii luate de judecătorul lor divin; cum intrau în luptă, erau mereu învinşi. De pildă, atunci când regele Babilonului a asediat acest oraş, regele nostru Sedechia[823], contrar proorocirilor lui Ieremia, s-a războit cu acesta; a căzut el însuşi prizonier şi a trebuit să vadă cu ochii lui cum au fost dărâmate oraşul şi Templul său. Şi totuşi, cu cât mai măsurat a fost regele acela decât conducătorii voştri, precum şi poporul condus de el faţă de voi înşivă. Atunci Ieremia le-a spus sus şi tare că Dumnezeu le-a devenit potrivnic din pricina greşelilor pe care le-au comis faţă de El, şi că vor fi luaţi prizonieri dacă oraşul nu va fi predat duşmanului, nici regele şi nici poporul nu l-au ucis pe prooroc. Dar cum vă purtaţi voi? Nici nu vreau să vorbesc despre ce se petrece în interiorul zidurilor, căci n-aş fi în stare să înfăţişez cum se cuvine încălcările legii pe care le săvârşiţi; voi mă jigniţi şi trageţi asupra mea, cel ce vă dau sfaturi pentru mântuirea voastră, clocotind de furie când vă reamintesc propriile păcate şi nu toleraţi să se spună pe nume lucrurilor pe care le faceţi zilnic. Iată încă o pildă: când Antioh cel poreclit Epiphanes l-a sfidat pe Dumnezeu şi şi-a instalat tabăra în preajma oraşului, strămoşii noştri l-au înfruntat cu armele în mână; au fost măcelăriţi în această bătălie, oraşul fiind prădat de duşmani, iar sanctuarul a fost lăsat în paragină vreme de trei ani şi şase luni. De ce să menţionez şi alte exemple? Dar cine i-a aţâţat pe romani împotriva poporului nostru? Oare nu lipsa de evlavie a localnicilor înşişi? De când am căzut noi în robie? Ea n-a început o dată cu războiul civil al strămoşilor noştri, atunci când nebunia lui Aristobol şi Hyrcanos şi rivalitatea dintre ei l-au făcut pe Pompeius să pornească împotriva oraşului nostru, Dumnezeu lăsând să ajungă sub jugul romanilor nişte oameni care nu erau demni de libertatea lor? După un asediu de trei luni şi jumătate, ei au fost siliţi să se predea

---

[823] Dacă Iezechia a reuşit să salveze Regatul Iudeu de cotropirea asiriană cu ajutorul rugăciunii, ultimul ei suveran a fost capturat de Nabucodonosor II, care l-a orbit, aşa că n-a mai apucat să vadă cucerirea şi distrugerea Ierusalimului survenită după un asediu de doi ani şi jumătate (586 î.e.n.) (n.e.).

fără să fie atât de vinovați față de sanctuar şi de lege ca voi, deşi dispuneau de mijloace mult mai mari în vederea ducerii războiului decât aveți voi. Nu cunoaştem adică sfârşitul lui Antigonos, fiul lui Aristobul, sub domnia căruia Dumnezeu a pedepsit iarăşi poporul pentru păcatele sale prin cucerirea oraşului? Herodes, fiul lui Antipater. L-a adus pe Sossius, iar Sossius la rândul lui, armata romană; ea a asediat Ierusalimul timp de şase luni până când, drept pedeapsă pentru nelegiuirile lor, iudeii au fost subjugați şi oraşul lor jefuit de duşmani[824]. Aşadar, armele n-au încăput niciodată pe mâinile neamului nostru, după fiecare război a survenit îndeobşte subjugarea. Aşadar, după părerea mea, localnicii care au sub oblăduirea lor lăcaşul sfânt trebuie să se bizuie în toate privințele pe sentințele lui Dumnezeu şi, dacă vor să aibă parte de binevoitoarea ascultare a Judecătorului suprem, să-şi arate disprețul față de mâna şi forța omenească. Dar dintre lucrurile binecuvântate de Legislator[825], pe care anume le-ați săvârşit? Sau mai degrabă: pe care dintre cele detestate de el le-ați ocolit? Cu cât sunteți voi mai nelegiuiți decât tații voştri, care au pierit mai repede decât voi? Desigur că nu v-ați arătat disprețul față de păcatele tăinuite precum: furtul, vicleşugul şi adulterul – dar în privința jafului şi a crimei, vă luați de-a binelea la întrecere şi prin ticăloşia voastră, trasați drumuri noi şi neobişnuite. Sanctuarul a devenit un fel de refugiu al tuturor acestora şi de mâinile băştinaşilor a fost profanat sfântul lăcaş, în fața căruia s-au prosternat din depărtare romanii, trecând cu vederea multe din propriile lor obiceiuri din respect pentru datina voastră. Şi după toate acestea, mai aşteptați să primiți sprijinul lui Dumnezeu față de care ați păcătuit atât de mult? Dar firește, sunteți negreşit nişte pioşi închinători şi-l strigați pe ocrotitorul vostru întinzând spre el nişte mâini neprihănite. Cu asemenea mâini odinioară a cerut ajutor împotriva asirienilor regele nostru, atunci când, într-o singură noapte, Dumnezeu a pus la pământ uriaşa lor armată. În tratativele paşnice de-acum sunt oare romanii la

---

824 Vezi *Cartea întâi,* cap. XVIII, paragr. 1-2 (n.e.).
825 Moise (n.e.).

fel ca asirienii de altădată, încât să vă aşteptaţi la aceeaşi răsplată? N-a primit Asirianul bani de la regele nostru[826], făgăduind solemn că nu va pustiii oraşul, iar el şi-a încălcat legământul şi s-a întors apoi ca să dea foc Templului? Dimpotrivă, romanii vă cer numai tradiţionalul tribut, pe care strămoşii noştri l-au plătit mereu; odată satisfăcută această cerere, ei nu vor mai devasta oraşul şi nici nu se vor atinge de sanctuar, asigurându-vă deopotrivă şi toate celelalte lucruri care intră în discuţie: libertatea familiilor noastre, neîngrădita stăpânire a averilor personale şi respectarea legilor sfinte. E o curată nebunie să-ţi închipui că Dumnezeu se va purta faţă de cei drepţi la fel ca şi faţă de cei nedrepţi. Dimpotrivă, el este în măsură să se răzbune pe loc, atunci când e cazul. De pildă, pe asirienii care îşi instalaseră tabăra în preajma oraşului, i-a nimicit din prima noapte; aşadar dacă ar fi găsit de cuviinţă că generaţia noastră merita să dobândească libertatea, iar romanii trebuiau să-şi primească pedeapsa, judecata Lui ar fi venit numaidecât, ca în cazul asirienilor, atunci când Pompeius a atacat neamul nostru, sau când a intervenit Sossius, sau când Vespasianus a devastat Galileea, sau în sfârşit acum, când Titus s-a apropiat de oraş. Din contră, şi Magnus[827], şi Sossius, fără să sufere pierderi, ne-au luat oraşul cu asalt, iar Vespasianus şi-a obţinut rangul de împărat prin intermediul războiului dus împotriva noastră. Mai multă apă îi dau lui Titus izvoarele care pentru voi încetaseră cu desăvârşire să curgă, înaintea sosirii sale, cum ştiţi şi voi, atât Siloah, cât şi celelalte izvoare din afara oraşului secaseră, astfel că apa era vândută cu amfora; acum ele curg din belşug pentru duşmanii voştri încât apa ajunge nu numai pentru romani şi vitele lor de povară, ci şi pentru stropitul grădinilor. Acelaşi semn prevestitor arătat şi mai înainte, la o anterioară cucerire a oraşului, când babilonianul pe care l-am pomenit deja a pornit într-o expediţie împotriva noastră, dând pradă flăcărilor oraşul şi Templul, deşi, după părerea mea, niciunul

---

826 Sedechia. Adversarul său Nabucodonosor n-a domnit însă în Asiria, ci în Regatul Noului Babilon, emancipat de sub autoritatea asiriană (n.e.)
827 Josephus se referă la Cnaeus Pompeius (n.e.).

dintre cei ce au păcătuit atunci n-au comis nelegiuiri atât de mari ca ale voastre. Asta mă face să cred că Dumnezeu ne-a părăsit sanctuarul, trecând de partea celor cu care vă războiți acum. Când orice om cumsecade fuge de o casă unde domneşte desfrâul, detestându-i locuitorii, voi vă închipuiți că Dumnezeu, care vede fiecare lucru ascuns şi aude fiecare gând tăinuit, va mai zăbovi într-un lăcaş plin de vicii? Ce-a mai rămas printre voi demn de trecut sub tăcere sau ascuns? Ce lucruri mai aveți voi care să nu fie de mult familiare duşmanilor voştri? Vă tot împăunați cu încălcarea legilor, vă întreceți zilnic în cele mai rele fapte, fălindu-vă cu orice nedreptate săvârşită de parcă ar fi o dovadă de virtute. Dar şi pentru voi a rămas deschisă o cale spre salvare, dacă vi-o doriți, căci Dumnezeu se împacă lesne cu cel ce-şi mărturiseşte vina şi se căieşte. Voi oameni, a căror duritate se ia la întrecere cu fierul, aruncați-vă cât colo armele! îndurați-vă de oraşul vostru natal distrus în bună parte de pe-acum! întorceți-vă şi priviți câtă frumusețe hărăziți voi pieirii, ce mândrețe de oraş, ce minunăție de sanctuar, ce bogăție de daruri primite de la multe popoare! Cine vrea să dea pradă flăcărilor, cine urmăreşte să distrugă toate acestea? Ce merită mai presus de orice să dăinuie, voi, inimi neînduplecate şi mai nesimțitoare decât pietrele?! Iar dacă privirile vă sunt prea împăienjenite ca să le mai vedeți, atunci aveți milă barem de familiile voastre, puneți-vă fiecare în fața ochilor soția şi copilul, tatăl şi mama pe care fie foametea, fie războiul îi va doborî cât de curând! Eu ştiu că în mijlocul acestor primejdii se află mama şi soția mea, de-asemenea o familie care nu duce lipsă de faimă şi un neam care se bucură de o faimă străveche, astfel că unii ar putea să creadă că nu vă dau aceste sfaturi decât pentru mântuirea lor. Nici vorbă de aşa ceva! Ucideți-i pe ei, luați sângele meu drept preț al salvării voastre: sunt gata să-mi dau şi viața, dacă prin asta vă va veni mintea la cap!”

CAPITOLUL X

1. În pofida cuvintelor rostite cu glas tare de Josephus cu lacrimi în ochi, răsculații au persistat în încăpățânarea lor, socotind că această schimbare de atitudine nu reprezenta în niciun caz o cale sigură pentru ei; poporul, dimpotrivă, a fost ispitit să dezerteze. Unii îşi vindeau pe prețuri de nimic proprietățile lor, alții obiectele prețioase şi înghițeau monedele de aur obținute pentru agonisirea lor, ca nu cumva acestea să fie descoperite de către tâlhari. Apoi, fugeau la romani şi, după ce eliminau aurul pe calea nevoilor naturale, aveau cu ce să-şi asigure traiul lor zilnic. Titus i-a lăsat pe mulți dintre ei, să plece în localitățile de la țară, unde dorea fiecare. Acest lucru i-a făcut pe tot mai mulți iudei să devină transfugi, fiindcă astfel scăpau de mizeriile pe care le îndurau în oraş, fără să mai ajungă sclavi ai romanilor. Dar susținătorii lui Ioannes şi ai lui Simon pândeau ieşirile transfugilor cu ochii mai necruțători decât eventuala apropiere a romanilor şi era de-ajuns umbra unei bănuieli pentru ca oamenii să fie ucişi pe loc.

2. Chiar şi dacă rămâneau în oraş, cei bogați îşi riscau în aceeaşi măsură viața: fiecare putea să fie omorât sub pretextul dezertării, ca să i se ia averea. O dată cu foametea, creştea şi nebunia răsculaților, ambele plăgi devenind de la o zi la alta şi mai cumplite. Întrucât cerealele nu mai puteau fi zărite nicăieri, ei năvăleau prin surprindere în casele oamenilor şi le percheziționau; oriunde se descopereau niscaiva provizii, locuitorii erau bătuți fără milă fiindcă tăgăduiseră existența lor: acolo unde nu se găsea nimic, proprietarii erau supuşi torturilor, fiindcă, pasămite, îşi ascunseseră prea bine rezervele de hrană. Dovada că alimente mai erau sau lipseau cu desăvârşire era oferită de trupeasca înfățişare a nefericiților. Cei care păreau să mai aibă ceva putere în ei, aceia îşi dosiseră negreşit proviziile lor: de cei care arătau din cale-afară de vlăguiți nu se atingea nimeni, fiindcă nu avea niciun rost să ucizi oameni care oricum urmau să fie răpuşi în curând de lipsuri. Mulți îşi dădeau pe ascuns avuția lor întreagă pentru o măsură de grâu, dacă se întâmplau să fie mai înstăriți, în vreme ce

sărăntocii se alegeau doar cu o măsură de orz; după aceea, ei se ascundeau în cea mai tăinuită încăpere a casei lor, unii fiind atât de lihniți încât ronțăiau grăunțele nemăcinate, alții făcând pâine coaptă, după cum îi îndemna nevoia sau frica. Nu mai existau nicăieri mese întinse; mâncărurile pe jumătate gătite erau scoase de pe foc şi înfulecate cu lăcomie.

3. Demnă de milă era hrana lor iar aspectul ei îți storcea lacrimi; cei puternici îşi primeau partea lor întreagă, săracii având asigurate numai vaietele. Dintre toate poftele omeneşti, cea mai puternică rămâne foamea, dar aceasta distruge în mod deosebit sentimentul bunei-cuviințe şi al onoarei. Ceea ce în alte situații putea să devină stânjenitor, nu mai preocupa niciun om răzbit de foame. Astfel femeile rupeau mâncarea de la gura bărbaților, copiii de la cea a părinților şi – ceea ce era şi mai întristător – mamele o smulgeau de pe buzele pruncilor lor; în timp ce scumpele lor odrasle li se stingeau în brațe, ele nu se sfiau să le răpească ultimii stropi dătători de viață. Dar până şi aceste jalnice prânzuri nu treceau neobservate, căci pretutindeni stăteau la pândă răsculații, gata să le fure şi puținul pe care-l mai aveau locatarii. Unde vedeau o casă cu uşile zăvorâte, asta era pentru ei un semn că în interior se servea câte ceva; numaidecât, răsculații smulgeau uşile din țâțâni, dădeau buzna înăuntru şi înhățau totul, în stare să strângă oamenii de gât spre a le smulge bucatele înfulecate. Moşnegii care-şi țineau bucata de pâine cu dinții erau snopiți în bătaie, femeile erau trase de păr dacă îşi ascundeau mâncarea în mâini. Nu erau cruțați nici cei cu pletele cărunte, nici copilaşii; smulgeau dumicatele de la pruncii care se agățau de ele, ridicându-i şi hâțânându-i încolo şi încoace, până ce aceştia se prăvăleau la podea. Cu locuitorii caselor ce apucaseră mai înainte de descinderea lor, să înghită toate bucatele pe care urmăreau să şi le însuşească, răsculații se purtau şi mai rău, de parcă li s-ar fi făcut cine ştie ce nedreptate. Ei născoceau cele mai cumplite torturi pentru a da de urma resurselor de hrană: astupau cu boabe de mazăre căile de scurgere ale mădularelor ruşinoase şi implântau bețe ascuțite în şezutul nefericitelor victime. Te apucă groaza doar la auzul faptelor de care erau ei în stare

pentru descoperirea unei bucăți de pâine ori pentru aflarea locului unde fusese ascuns un pumn de făină de orz. Şi totuşi, schingiuitorii nu duceau lipsă de nimic, căci cruzimea lor ar fi fost mai mică dacă ar fi fost într-adevăr la ananghie; astfel îşi exersau ei zilnic nebunia şi îşi agoniseau niscaiva provizii pentru zilele negre care urmau să vină. Celor ce se furişaseră sub obrocul nopții în afara zidurilor, până în preajma gărzilor romane, ca să adune legume sălbatice şi plante hrănitoare, le ațineau calea tocmai când ei se credeau scăpați de duşmani, luându-le tot ce aveau asupra lor. Oricât de mult îi rugau aceştia, invocând temutul nume al lui Dumnezeu, să le lase măcar o parte din cele culese cu primejduirea vieții lor, tot nu se alegeau cu nimic de la ei. Aceştia se puteau socoti norocoşi că au fost numai jefuiți, fără să-şi piardă în acelaşi timp şi viața.

4. Astfel de persecuții trebuiau să suporte oamenii de rând din partea sulițaşilor, în schimb cei de vază şi bogații erau aduşi în fața tiranilor; unii dintre ei erau acuzați pe nedrept că puneau la cale presupuse comploturi, fiind executați, alții piereau sub mincinosul pretext că, chipurile, urmăreau să dea oraşul pe mâna romanilor. Procedeul cel mai frecvent folosit era aducerea unui martor mincinos care susținea că arestații doreau să dezerteze. Cel ce fusese prădat de Simon era trimis apoi la Ioannes, iar cei jefuiți de Ioannes erau luați în primire de Simon. Aşadar, ei sugeau rând pe rând sângele concetățenilor lor, împărțindu-şi între ei cadavrele nefericiților. Amândoi îşi disputau cu ardoare hegemonia, dar în privința comiterii nelegiuirilor, armonia lor era deplină. Cel ce nu îngăduia ciracului său să contribuie la persecutarea străinilor, acela trecea drept un ticălos egoist, iar cel ce nu era lăsat să devină părtaş la o grozăvie, se supăra de parcă ar fi fost înlăturat de la înfăptuirea unui bine.

5. Nu-i cu putință să înfățişezi pe îndelete, fiecare mârşăvie comisă de aceştia; ca să nu lungim vorba, nici un alt oraş n-a mai îndurat atâtea suferințe, nici un alt neam n-a mai fost în stare de atâtea nelegiuiri. În cele din urmă, răsculații au împroşcat cu ocări neamul evreilor, pentru ca ticăloşia lor să pară mai mică în fața străinilor, recunoscându-se drept ceea ce erau în realitate: sclavi, liotă

de vagabonzi, bastarzi şi scursura poporului. Ei sunt cei ce au distrus oraşul, ei i-au făcut pe romani, contrar voinței lor, să parafeze sinistra lor izbândă, tot ei au dus până la Templu, aproape cu de-a sila, focul care şovăia să ardă. Oricum, când l-au văzut din Oraşul de Sus cum era mistuit de flăcări, ochii lor n-au fost năpădiți nici de durere şi nici de lacrimi; în schimb asemenea emoții au putut fi observate la romani[828]. Dar asupra acestor lucruri vom reveni mai târziu, la locul potrivit.

[828] Este evidentă tendința lui Josephus de a-şi disculpa protectorii de distrugerea Templului, spre a arunca întreaga vina a prăpădului asupra zeloților prezentați mereu în cele mai sumbre culori (n.e.).

CAPITOLUL XI

1. Între timp, lucrările de fortificaţie ale lui Titus înaintau cu mare repeziciune, în pofida faptului că apărătorii zidurilor provocau multe pierderi soldaţilor. Totodată, el însuşi a trimis un detaşament de călăreţi, cu ordinul de a prinde în cursă pe iudeii care părăseau oraşul, umblând după hrană în râpele din jur. Printre aceştia se aflau şi niscaiva răsculaţi înarmaţi, care nu se mai descurcau cu proviziile jefuite de la populaţie, dar cei mai mulţi erau simplii oameni din popor pe care teama pentru soarta familiilor lor îi împiedicau să treacă de partea romanilor. Ei nu trăgeau speranţa că pot înşela vigilenţa răsculaţilor dacă îşi luau cu ei nevestele şi copiii; dar nici nu se îndurau să-i părăsească pe cei ce le erau dragi, pentru ca tâlharii să-i căsăpească în locul lor. Doar foametea le dădea curajul să plece şi chiar dacă reuşeau cumva să se strecoare neobservaţi afară din oraş, nu aveau siguranţa că nu vor fi prinşi de duşmanii lor. Atunci când erau capturaţi, ei se zbăteau să scape din impasul în care se aflau, iar după o dârză împotrivire, era prea târziu să mai ceară îndurare. Prinşii erau biciuiţi şi înainte de a fi trimişi la moarte, supuşi la tot felul de cazne, fiind în cele din urmă ţintuiţi pe cruce înaintea meterezelor. Jalnica lor soartă fireşte că n-a fost trecută cu vederea de către Titus, dar zilnic erau aduşi câte 500 de prizonieri, uneori şi mai mulţi; pe de o parte, el recunoştea că n-ar fi fost prudent să elibereze pur şi simplu pe cei capturaţi în luptă; pe de altă parte, a pune sub pază un număr atât de mare de iudei, însemna să-i facă paznicii propriilor paznici. Principalul motiv care l-a determinat pe Titus să nu interzică crucificările a fost însă altul: el nădăjduia că, având în faţa ochilor o asemenea privelişte, poate că iudeii se vor lăsa convinşi să cedeze, ca nu cumva să aibă şi ei aceeaşi soartă dacă nu se vor preda romanilor. Plini de furie şi de ură, soldaţii îşi băteau joc de prizonieri, ţintuindu-l pe fiecare de cruce[829] într-o altă poziţie şi în scurtă vreme n-au mai fost destule locuri pentru cruci şi nici

---

[829] Potrivit izvoarelor antice, crucile aveau şi ele forme diferite (n.e.).

destule cruci pentru atâtea trupuri.

2. Dar răsculații n-au catadicsit câtuşi de puțin să se răzgândească, ca urmare a caznelor la care erau martori oculari ci, dimpotrivă, au înțeles să se folosească de ele pentru a înşela restul populației oraşului. De aceea au târât pe metereze rudele fugarilor precum şi pe cetățenii dornici să se încheie un acord de pace, ca să se convingă singuri de jalnica soartă a celor ce-şi căutau scăparea la romani; victimele erau prezentate drept nişte oameni veniți să cerşească îndurare, nicidecum ca nişte prizonieri. Aşa i-au făcut să renunțe pe mulți dintre cei ce se pregăteau să fugă la romani până când, în cele din urmă, adevărul a ieşit la iveală. Au fost şi unii care nu şovăiau deloc să dezerteze, chiar dacă erau siguri de pedeapsa ce-i aştepta, căci moartea venită din partea duşmanului li se părea o uşurare în comparație cu tortura foamei. Titus a dat ordin să li se taie mâinile celor mai mulți prizonieri pentru ca ei să nu mai fie socotiți transfugi şi prin sluțirea lor să li se dea crezare, apoi aceştia erau trimişi înapoi la Simon şi Ioannes. Astfel Titus atrăgea atenția amândurora ca barem acuma să pună capăt împotrivirii lor, spre a nu-l sili pe dânsul să distrugă întregul oraş şi, prin schimbarea lor, survenită în ultima clipă, să-şi salveze viețile, patria atât de minunată şi Templul care şi în viitor nu putea să aparțină nimănui în afara lor. Dar în acelaşi timp făcea înconjurul valurilor de pământ, zorindu-şi soldații ce lucrau la ele, pentru ca vorbele să fie însoțite cât mai repede şi de fapte. Drept răspuns, iudeii trimiteau de pe metereze injurii la adresa lui Caesar şi a părintelui său; îi strigau că disprețuiau fățiş moartea, care li se părea mai atrăgătoare decât sclavia nedemnă, arătându-se dornici să aducă romanilor cele mai mari pagube de care erau în stare, atâta timp cât mai aveau suflare în pieptul lor. De oraşul lor natal nu se sinchiseau deloc căci, după spusele lor, el era oricum sortit pieirii; şi dacă Templul va pieri la rândul său, Dumnezeu îşi va găsi un altul mai bun ca el, adică universul. Dar până şi sanctuarul pământesc va fi salvat de cel ce sălăşluieşte în el; iar cu un aliat de talia lui, ei pot să dea cu tifla tuturor amenințărilor netranspuse în fapte: căci ultimul cuvânt îl are Dumnezeu. Acestea erau reproşurile lor,

înțesate cu vorbe de ocară.

3. Între timp a sosit în fața Ierusalimului şi Antioh Epiphanes[830], care, în afara numeroşilor săi soldați înzestrați cu armament greu, adusese cu el şi o trupă de aşa-numiți „macedoneni", drept garda lui personală: toți aveau aceeaşi vârstă, de statură înaltă, abia trecuți de anii adolescenței, echipați şi instruiți după tradiția macedoneană, de unde şi porecla lor, cu toate că puțin dintre ei se trăgeau cu adevărat din neamul macedonenilor. Dintre toți regii aflați sub stăpânire romană, cel din Commagene[831] era de departe cel mai răsfățat de noroc până când a trebuit să cunoască şi el toanele destinului: şi el a dovedit la bătrânețe că nimeni nu poate fi socotit un om fericit înaintea morții sale[832]. Pe vremea când se mai afla încă în apogeul domniei sale, s-a ivit în tabără fiul său care a întrebat din cale-afară de uimit de ce şovăie romanii să înceapă atacul zidului de apărare. Avea o fire războinică, era pus pe fapte mari din născare şi atât de puternic încât îndrăzneala lui a fost aproape mereu încununată de succes. Titus i-a răspuns zâmbind: „Cauza noastră este comună", după care Antioh, urmat de „Macedonenii" lui, s-a şi năpustit asupra zidurilor. Mulțumită forței şi iscusinței sale militare, el însuşi a ştiut să se ferească de săgețile iudeilor, pe când cele pornite din arcul său nu şi-au greşit ținta, pe când foarte tinerii săi însoțitori, cu puține excepții, au fost de-a dreptul copleşiți de loviturile primite: ca să-şi respecte legământul de credință, ei s-au ambiționat să-şi ducă lupta până la capăt. Când în cele din urmă, au trebuit să se retragă, cei mai mulți sângerau de pe urma numeroaselor răni primite; în momentele lor de răgaz,

---

[830] Din Commagene (referitor la el, vezi *Antichități iudaice,* XIX, 9, 1 şi XX, 7, 1) (n.t.).

[831] Ținut muntos din nord-estul Siriei, a făcut parte din Regatul Asirian Nou, apoi din Regatul Seleucid, când a fost guvernată de urmaşii satrapului persan Orontes, fiind transformat în provincie romană (în anul 17 e.n.). Împăratul Caligula l-a reinstalat pe Antioh IV ca rege clientelar (38-72 e.n.). El l-a sprijinit pe Vespasianus, iar lui Titus i-a trimis trupe conduse de fiul său Epiphanes. Sfârşitul domniei sale este înfățişat în *Cartea a şaptea*, cap. 7, paragr. 1-2 (n.e.).

[832] Celebru dicton al lui Solon relatat de Herodot (*Istorii*, 1, 32) (n.e.).

ei au tras învățătura că, pentru a învinge, până şi adevărații macedoneni aveau nevoie de norocul lui Alexandru.

4. Începute la 12 Artemisios[833], lucrările la valurile de pământ au fost terminate de către romani, cu multă osteneală şi caznă, la data de 29 a aceleiaşi luni[834], după 17 zile de muncă neîntreruptă; căci toate cele patru fortificații erau deosebit de înalte. Primul, situat față-n față cu fortăreața Antonia a fost ridicat de către Legiunea a V-a pe unde se afla mijlocul bazinului numit Struthion[835]; al doilea val, situat la o distanță de 20 de coți, era înfăptuirea Legiunii a XI-a. Mult mai de parte de ele, spre miazănoapte, lângă bazinul numit Amygdalon[836], dădeai de lucrarea Legiunii a X-a; alături, la o distanță de 30 de coți, Legiunea a XV-a îşi înălțase propriul său val de pământ, în preajma monumentului funerar al Marelui Preot[837]. Romanii îşi instalaseră deja maşinile de asediu pe pozițiile prevăzute dinainte; între timp, Ioannes a poruncit ca din interior, în intervalul dintre Antonia şi valurile de pământ, să se sape pe dedesubt un tunel, căptuşind galeria cu trunchiuri de copaci, astfel că întreaga construcție se sprijinea pe stâlpi. A introdus apoi în subteran lemne unse cu smoală şi asfalt, cărora le-a dat foc. După ce stâlpii au ars mocnit de jos în sus, tunelul a cedat dintr-odată, iar valurile de pământ s-au prăvălit în adânc cu un zgomot înfiorător. Mai întâi, în acelaşi timp cu norul de praf, s-a ridicat şi un fum gros, căci povara uriaşei grămezi de pământ aproape că a înăbuşit focul; dar după ce au fost mistuite lemnele sfărâmate, au izbucnit în afară vâlvătăi strălucitoare. Această neaşteptată surpare i-a speriat aidoma unui trăsnet pe romani; când însă au descoperit vicleşugul duşmanului, ei au căzut pradă descurajării. Tocmai când se credeau atât de siguri de izbândă, întâmplarea de-acum le îngheța speranțele pe care

---

833 Adică 30 mai 70 (n.e.).

834 La 16 iunie 70 (n.e.).

835 Poate să însemne deopotrivă bazinul Vrăbiilor sau al Săpunelului (Spiess), prima traducere fiind cea mai des folosită (n.t.).

836 Al Migdalelor (n.t.). Bazinul era situat la nord de palatul lui Herodes şi totodată de primul zid de apărare, aproape de actuala poartă Iaffa (n.e.).

837 Vezi cap. VI, paragr. 2, n.5 (n.e.).

şi le puseseră în viitor. Li s-a părut de prisos să mai lupte împotriva focului căci, chiar dacă l-ar fi stins, valurile de pământ erau oricum pierdute.

5. Două zile mai târziu, susținătorii lui Simon au atacat şi celelalte valuri de pământ căci de-acum romanii îşi şi instalaseră pe aceste poziții berbecii lor de asalt, începând să clatine zidurile de apărare. Aşa-numitul Tephtheus, originar din Garis, oraş al Galileei, Megassarus, slujitor de la curtea regală al Mariammei[838], precum şi un altul din Adiabene, fiul lui Nabataeus, căruia din pricina infirmității sale i se zicea şi Agiras, adică Şchiopul – tustrei s-au repezit spre maşinile de război cu torțe aprinse în mâini. Dintre bărbații care s-au distins în luptele din afara oraşului, niciunul n-a fost mai temerar şi mai înfricoşător decât aceştia. De parcă ar fi fost vorba de nişte camarazi apropiați, aşa au fugit ei spre mulțimea deasă a vrăjmaşilor şi, fără să şovăiască sau să-i ocolească, s-au aruncat în mijlocul adversarilor lor, şi le-au incendiat maşinile de război. Deşi întâmpinați de o ploaie de săgeți şi loviți din toate părțile de săbii, nimic nu i-a putut îndepărta de locul primejdios până ce n-au dat foc uneltelor războiului. Doar după ce flăcările s-au ridicat deasupra, au venit în ajutor şi romanii din taberele lor apropiate; dar iudeii de pe metereze le-au barat drumul şi s-au angajat apoi într-o aprigă încăierare cu soldații veniți să stingă focul, fără să evite riscul luptei corp la corp. Romanii se străduiau să smulgă din foc maşinile de război, deasupra cărora ardeau deja împletiturile de nuiele, însă iudeii înconjurați de flăcări li se împotriveau, nevrând să dea drumul berbecelor, în pofida faptului că fierul lor se încinsese. De la maşinile de asediu, focul s-a extins repede şi asupra digurilor de pământ, mai înainte ca trupele venite în ajutor să-l poată stăvili. Când s-au văzut împresurați de vâlvătăi, romanii au pierdut orice speranță să-şi salveze maşinile, retrăgându-se spre taberele lor. În schimb iudeii, care primeau necontenit forțe proaspete din interiorul oraşului, îi urmăreau pas cu pas; îmbărbătați

---

[838] Nu este vorba de soția lui Herodes, Mariamme din familia Haşmoneilor, ci o urmaşă a acesteia (vezi arborele genealogic al Haşmoneilor de la traducerea mea din *Antichitățile iudaice)* (n.t.).

de succesele lor, au devenit atât de îndrăzneți încât au dezlănțuit atacuri furibunde, lăsând deoparte orice măsură de prevedere, până ce au ajuns la fortificațiile taberei, unde au început lupta de-aproape cu santinelele. Îndeobşte romanii au mereu în fața taberelor lor un şir de soldați care stau de strajă în permanență, fiind schimbați la anumite intervale de timp[839]. Ei trebuiau să respecte severa lege romană de război care prevedea că oricine dintre ei îşi părăsea postul, indiferent de motivul invocat, primea pedeapsa cu moartea. Preferând fireşte o moarte eroică unei execuții capitale, aceste străji s-au opus cu îndârjire; mulți dintre romanii care o luaseră la fugă, când au văzut lupta disperată dusă de camarazii lor, au fost cuprinşi de ruşine şi s-au întors din nou împotriva duşmanului. După ce şi-au instalat în grabă scorpionii de-a lungul zidului taberei, soldații au putut să oprească în sfârşit puhoiul de oameni care ieşeau de-a valma pe porțile oraşului, neluând nicio măsură de acoperire sau de eventuală apărare a lor: iudeii se angajau în lupta corp la corp cu cel dintâi duşman ieşit în calea fiecăruia, şi fără şovăială se repezeau în vârful sulițelor îndreptate spre ei, astfel că-şi doborau la pământ potrivnicii prin greutatea propriului lor trup. Iudeii ieşeau biruitori mai puțin prin succesul faptelor cât mai ales prin totala absență a fricii, şi mai degrabă funesta lor temeritate decât pagubele provocate de ei i-au făcut pe romani să dea înapoi.

6. Dar de-acum Titus se afla din nou în mijlocul lor, venind dinspre Antonia, unde fusese ca să caute locul de amplasare al altor valuri de pământ; el a adus multe mustrări soldaților săi pentru faptul că, după ce puseseră stăpânire pe zidurile duşmanilor, îşi primejduiseră propriile fortificații, şi lăsaseră să ajungă ei înşişi în postură de asediați îngăduind iudeilor să năvălească asupra lor ca dintr-o temniță. El a făcut o manevră de învăluire împreună cu trupele sale de bază şi, în fruntea lor, a căzut în flancul vrăşmaşilor. Cu toate că erau *în* acelaşi timp atacați viguros din față, iudeii s-au întors numaidecât împotriva lui, fără să

---

[839] Este vorba de aşa-numitele *„stationes arte portas”,* unități numeroase care străjuiau intrările taberelor romane şi nu de posturi izolate (n.e.).

se retragă deloc. În apriga încleştare a bătăliei care bătea pasul pe loc, din pricina prafului stârnit precum şi a sălbaticelor strigăte scoase de luptători, nu se mai vedea şi nu se mai auzea nimic, fiind cu neputinţă să mai distingi inamicul de amic. Iudeii rezistau cu succes, mai puţin prin vitejia, cât mai ales prin palida nădejde în salvarea lor; dar nici pe romani nu-i părăsea preocuparea pentru faima şi onoarea lor militară, dar mai cu seamă pentru strălucita pildă pe care le-o dădea Caesarul, înfruntând primejdiile în primele rânduri. Zelul războinic le-a crescut în aşa măsură încât, după părerea mea, în cele din urmă ei ar fi capturat mulţimea întreagă a luptătorilor iudei dacă aceştia nu s-ar fi retras repede în oraş, fără să mai aştepte momentul decisiv al luptei. Prăbuşirea valurilor de apărare a contribuit, fireşte, la adânca descurajare a romanilor care au văzut cum ceea ce realizaseră ei printr-o îndelungată muncă istovitoare se dusese de râpă într-un singur ceas, mulţi dintre ei îndoindu-se sincer că vor putea cuceri vreodată oraşul cu maşinile lor de război obişnuite.

CAPITOLUL XII

1. Titus a ţinut un consiliu de război cu comandanţii săi: cei ce se înfierbântau prea repede erau de părere să fie pusă în mişcare întreaga armată deodată, ca să supună zidurile unui asalt viguros; căci până acum doar unităţile ei răzleţe au dus lupta cu iudeii: aceştia nu vor putea să facă faţă nici măcar primului atac al tuturor forţelor reunite, grindina de săgeţi acoperindu-i de-a binelea. Cei care se arătau mai chibzuiţi propuneau să se înalţe alte valuri de pământ, alţii cereau ca asediul oraşului să continue fără ele, ci doar să fie păzite cu străşnicie toate căile de legătură cu exteriorul, pentru a zădărnici orice încercare de a aduce alimente în interior. În felul acesta, oraşul era lăsat pradă foametei, fără să se ajungă la nicio luptă de-aproape cu duşmanul; căci este dificil să te războieşti cu nişte disperaţi care şi-au luat nădejdea de la viaţă, dorind cu orice preţ să fie răpuşi de sabie, căci altfel îi aşteaptă o soartă şi mai amarnică. Lui Titus i s-a părut înjositor să nu întreprindă nimic cu o oaste atât de numeroasă, pe cât era de inutil să te lupţi cu nişte oameni care şi aşa se omoară unii pe alţii. El a explicat apoi că, pe de altă parte, foarte greu poate fi dusă la capăt şi Construirea unor noi valuri de pământ datorită lipsei materialului lemnos, cu mult mai grea fiind însă supravegherea tuturor ieşirilor; nu era deloc simplu nici să încercuieşti cu oastea întregul oraş din cauza întinderii Ierusalimului şi a terenului accidentat impropriu, desfăşurarea prezentând şi reale primejdii în cazul surprinzătoarelor incursiuni ale asediaţilor. Aşijderi chiar dacă ar fi puse sub pază ieşirile cunoscute, atunci constrânşi de nevoie şi bazaţi pe excelenta cunoaştere a terenului, iudeii vor descoperi drumuri secrete; iar dacă, pe căi ocolite, vor fi aduse niscaiva provizii în oraş, atunci asediul se va prelungi singur. El se temea de altfel ca orice tărăgănare să nu umbrească gloria victoriei. Toate pot fi realizate cu timpul, dar izbânda trebuie să fie înfăptuită cu o mare rapiditate. Aşadar, ca să îmbini rapiditatea cu siguranţa, nu mai rămâne altceva de făcut decât ca întregul oraş să aibă un zid împrejmuitor; numai şi numai aşa vor fi închise toate

intrările, iar iudeii ar avea de ales între a-şi pierde orice speranţă, predându-se, şi între a cădea de la sine în mâinile duşmanului din pricina foametei. Fireşte că nici el nu va sta cu mâinile-n sân, ci se va îngriji de înălţarea altor valuri de pământ, pentru a folosi din plin slăbirea hărţuielilor duşmanului. Iar dacă cineva consideră că această lucrare este prea mare şi prea greu de dus la capăt, acela trebuie să se gândească la faptul că stă mai prejos de demnitatea romanilor să se ocupe de treburi mărunte şi că, fără trudă, nici măcar Dumnezeu n-ar putea realiza ceva măreţ.

2. După ce şi-a convins conducătorii prin vorbele sale, Titus a dat ordinul ca trupelor să li se repartizeze lucrările care le reveneau. De un zel nemaipomenit au fost cuprinşi soldaţii şi, după ce le-au fost distribuite cuvenitele porţiuni din împrejurimile oraşului, nu numai legiunile, ci şi cohortele s-au luat la întrecere între ele: oşteanul simplu căuta să-l mulţumească pe decurión, decurionul pe centurion, acesta pe tribun, în vreme ce râvna tribunilor aspira la laudele generalilor, cel ce dădea verdictul asupra întrecerii fiind Caesar însuşi. Titus făcea personal de mai multe ori pe zi ronduri de inspecţie, pentru a supraveghea lucrările. Începând de la „Staniştea asirienilor" unde se afla cartierul său general, zidul cobora spre Oraşul Nou, de unde, prin valea Cedronului, atingea Muntele Măslinilor; apoi o cotea spre miazăzi, şi înconjura creasta până la aşa-zisa Stâncă Peristereon[840], precum şi până la colina ce domina râpa şi izvorul Siloah; de acolo, se îndrepta către apus şi cobora spre râpa izvorului. După aceea, zidul urca spre mormântul Marelui Preot Ananos şi înconjura muntele unde şi-a făcut tabăra Pompeius[841], îndreptându-se spre miazănoapte până la satul ce se numea Casa Năutului[842]; dincolo de el,

---

[840] Hulubăriile. Se presupune că aici s-ar fi aflat mormintele profeţilor sau aşazisul Labirint mic, pe vârful sudic al Muntelui Măslinilor (n. T.).

[841] Nu este amintit decât aici faptul că Pompeius, înainte de a pătrunde în oraş (vezi *Antichităţi iudaice,* XIV, 4, 1 ş. u.), ar fi poposit aici, adică la nivelul părţii de jos a văii Cedronului şi a drumului care ducea spre Bethlehem. După aceea, venind dinspre Ierihon, el a ocolit Ierusalimul pe la sud (n. t.).

[842] În original: „Erebinthos oikos" (n.e.).

includea monumentul funerar al lui Herodes, după care se întâlnea la răsărit cu tabăra generalului, de unde pornise de fapt. Zidul avea o lungime de 39 de stadii şi în exteriorul lui erau construite 13 turnuri de pază, fiecare măsurând de jur-împrejur 10 stadii[843]. Totul a fost construit în numai trei zile; aşadar o lucrare care avea nevoie de luni de zile de muncă a fost executată cu o repeziciune greu de crezut. După ce a închis oraşul printr-un zid împrejmuitor, instalând trupe în turnurile de pază, Titus însuşi a făcut inspecţia de la prima strajă de noapte şi s-a dus pretutindeni, ca să vadă totul cu ochii săi. Inspecţia de la cea de a doua strajă a nopţii a încredinţat-o lui Alexander[844], iar pentru cea de la a treia strajă, au tras la sorţi comandanţii legiunilor. Până şi santinelele îşi trăgeau la sorţi orele de somn şi întreaga noapte patrulau în intervalele dintre turnurile de pază.

3. O dată cu posibilitatea ieşirii din oraş, iudeilor li s-au tăiat şi toate speranţele lor de a se salva, iar foametea făcea ravagii în rândurile poporului, casă de casă şi familie de familie. Acoperişurile erau năpădite de femei şi de odrasle sleite, iar străzile pline de cadavre de moşnegi; copiii şi tinerii buhăiţi cutreierau pieţele ca nişte spectre şovăitoare, prăvălindu-se în drum acolo unde îi răpunea năpasta. Nimeni nu se mai simţea în stare să-şi înmormânteze rudele din pricina epuizării, dar până şi cei care mai aveau vlagă în ei se abţineau de la îndatoririle lor, căci numărul morţilor era prea mare şi propria lor soartă nesigură. De altfel mulţi se prăvăleau morţi peste cadavrele celor pe care urmau să-i îngroape, mulţi alţii se târau până la mormintele hărăzite lor mai înainte ca ei să-şi fi dat obştescul sfârşit. Niciun bocet nu răsuna la asemenea pogrebanii, niciun vaiet nu se auzea, căci foamea pricinuise amuţirea oricărui simţământ. Cu ochii secătuiţi de lacrimi şi cu gurile încleştate de durere, cei aflaţi în lupta cu moartea se holbau la cei ce o luaseră înaintea lor. O înspăimântătoare linişte învăluise oraşul ca o noapte a morţii; dar şi mai presus de aceste grozăvii erau tâlharii care,

---

843 De aici rezultă că aceste forturi aveau o circumferinţă proprie de 142 m. (n. E.).

844 Vezi cap. 1, paragr. 6 (n. T.).

la fel ca nişte profanatori de morminte, dădeau năvală în casă spre a jefui morții şi, smulgând linţoliul de pe trupurile lor reci, plecau apoi râzând batjocoritor. Îşi încercau ascuțişul săbiilor pe cadavre şi câteodată îi străpungeau şi pe cei care zăceau întinşi pe jos, dar mai erau încă în viață, ca să-şi verifice tăişul armelor. În schimb pe alții, care îi rugau stăruitor să le dea lovitura de grație cu brațul şi sabia lor, îi lăsau disprețuitori să moară de foame; iar muribundul ca la ultima-i suflare îşi mai arunca o dată ochii încremeniți spre Templu, zărea acolo pe răsculații care îi supraviețuiau. Dacă la început, aceştia au dat ordinul ca morții să fie înhumați pe cheltuiala statului, fiindcă nu le mai suportau duhoarea, mai târziu, incapabili să mai facă față numărului lor mare, îi aruncau pur şi simplu peste zidurile cetății, în râpe.

4. Atunci când Titus, în timpul rundelor sale de inspecție, a văzut aceste râpe pline de morți şi mâzga deasă care se scurgea din hoiturile intrate în putrefacție, el şi-a ridicat mâinile spre cer, luându-l ca martor pe Dumnezeu că asta nu este opera lui. Atât de rău se prezenta situația din interiorul oraşului: în timp ce niciunul dintre răsculați nu mai cuteza să facă vreo incursiune în afară, căci şi în rândurile lor domnea foametea şi descurajarea, romanii se ghiftuiau având din belşug cereale şi celelalte alimente, pe care le primeau din Siria şi provinciile învecinate. Mulți dintre ei se instalau în preajma zidurilor şi îşi prezentau marele lor număr de merinde spre a aţâța şi mai mult poftele duşmanilor lihniți de foame. Întrucât răsculații nu se lăsau înduplecați de chinurile pe care le îndurau, Titus, cuprins de milă față de restul populației şi dornic să-i salveze pe supraviețuitori de la pieire, a început să înalțe iarăşi valuri de pământ, chiar dacă lemnul de construcției era procurat cu mare greutate; căci în împrejurimile oraşului toți pomii fuseseră tăiați cu prilejul lucrărilor anterioare, iar soldații trebuiau să aducă acum alt lemn de la o distanță de 90 de stadii[845]. Doar în fața fortăreței Antonia au fost construite în patru locuri valuri de pământ, ele fiind mult mai mari decât cele care le-au precedat. Caesar călărea de la o legiune la alta

---

[845] Adică 16,650 km, (n. E.).

şi le îndemna să-şi zorească lucrul, ca să arate tâlharilor că se aflau în mâinile sale. Dar aceştia erau singurii care nu se căiau deloc pentru nelegiuirile comise de ei de parcă sufletele ar fi fost despărţite de trupurile lor, ca şi cum amândouă le-ar fi fost străine. Nicio durere nu le mai îmblânzea sufletul, nicio suferinţă nu le mai atingea trupul: ca nişte câini sfârtecau ei poporul devenit cadavru, umplându-şi temniţele doar cu oameni rămaşi fără putere.

CAPITOLUL XIII

1. Un lucru sigur este faptul că Simon nu l-a scutit de o moarte în chinuri crâncene nici măcar pe Matthias cu ajutorul căruia pusese stăpânire pe oraş[846]: el era fiul lui Boethos şi descindea dintr-o familie de Mari Preoţi, bucurându-se de o mare încredere şi de preţuirea poporului. Atunci când zeloţii asupreau mulţimea şi Ioannes trecuse deja de partea lor, el a fost cel care a convins poporul să-l primească pe Simon în oraş ca aliat, fără să fi încheiat mai întâi o înţelegere cu acesta şi fără să se aştepte la răutăţi din partea lui. De îndată ce a pătruns în oraş şi a devenit stăpânul acestuia, tocmai pe acest Matthias, care intervenise în favoarea lui, el l-a pus ca pe toţi ceilalţi în rândurile duşmanilor săi, după părerea lui iniţiativa acestuia fiind o dovadă de naivitate. Târât în faţa judecăţii, Matthias a fost acuzat că era prietenul romanilor şi Simon nici nu i-a dat voie să se apere, condamnându-l pe loc la moarte împreună cu cei trei fii ai săi; cel de al patrulea fiu a apucat însă să se refugieze la Titus. Când condamnatul l-a rugat fierbinte pe Simon să-l execute înaintea fiilor săi, drept răsplată pentru că-i deschisese cândva porţile Ierusalimului, Simon a dat ordinul ca el să fie lăsat la urmă. Sub ochii lui au fost răpuşi aşadar propriii săi fii, fiind ucis peste cadavrele lor el însuşi, după ce mai întâi a fost adus într-un loc unde putea fi văzut bine şi de romani. Simon l-a însărcinat pe cel mai aprig din garda lui personală – Ananos, fiul lui Bagadates – să-l întrebe provocator, înainte de execuţie, dacă vor veni să-l salveze romanii la care intenţionase să dezerteze; a fost interzisă totodată îngroparea cadavrelor. Următoarele victime au fost preotul Ananias, fiul lui Masbalos, un om distins. Împreună cu secretarul Consiliului, Aristeus, originar din Emmaus, precum şi alţi 15 bărbaţi foarte bine văzuţi de popor. Tatăl lui Josephus a fost zvârlit în temniţă şi păzit cu străşnicie, apoi locuitorii oraşului au fost vestiţi prin crainici că nu au voie să aibă legături unii cu alţii, nici să se întrunească laolaltă, de

---

[846] Vezi *Cartea a patra,* cap. IX, paragr. 2 (n. E.).

teama trădării, cei care se adunau ca să se plângă de această situație erau executați pe loc, fără să se mai facă cercetări.

2. Văzând toate aceste întâmplări, Iudas, fiul lui Iudas, unul dintre subalternii lui Simon, care îi încredințase paza unui turn, a fost cuprins de compasiune pentru soarta jalnică a celor uciși fără milă, dar mai ales de adâncă îngrijorare pentru propria lui viață; a chemat la el pe zece dintre oamenii săi cei mai de încredere și le-a spus următoarele; „Cât vom mai îndura noi aceste nelegiuiri? Ce speranțe mai putem să ne punem în salvarea noastră, rămânând credincioși acestui nemernic? Nu bântuie oare foamea printre noi și puțin mai lipsește ca romanii să se afle de-a binelea în oraș? Simon a trădat și pe binefăcătorii săi; cu atât mai mult trebuie să ne temem noi înșine de pedeapsa lui, putând în schimb să ne încredem în cuvântul romanilor. Să le predăm așadar zidul de apărare și ne vom salva și pe noi, și orașul! Nu va fi nicio nedreptate dacă, ajuns pradă disperării, Simon își va primi mai curând binemeritata lui pedeapsă”! După ce prin aceste vorbe i-a câștigat de partea lui pe cei zece, în zorii zilei el a trimis pe ceilalți subordonați ai săi în diverse direcții, ca să nu se afle nimic din ceea ce s-a pus la cale, chemând la a treia oră[847] pe romani la turnul său. Unii dintre ei și-au arătat disprețul față de acest apel, alții neîncrederea, dar cei mai mulți șovăiau să întreprindă ceva, căci oricum, orașul urma să fie cucerit de ei în scurtă vreme. Dar tocmai când Titus se pregătea să se apropie de zid cu soldații săi înzestrați cu armament greu, Simon, avertizat din timp, le-a luat-o înainte, a ocupat la vreme turnul și, arestându-i pe cei aflați acolo, i-au executat sub ochii romanilor și le-au aruncat trupurile mutilate la poalele zidului.

3. În acest răstimp Josephus, care nu încetase în ocolurile sale să-i îndemne la supunere pe iudeii de pe metereze, a fost lovit la cap de o piatră, căzând la pământ fără să mai știe de el. După prăbușirea lui, iudeii au făcut o incursiune și l-ar fi târât, desigur, în interiorul orașului dacă Caesar nu și-ar fi trimis numaidecât oamenii în apărarea lui. În vreme ce

---

[847] Ora 7 dimineața (pentru luna iunie) (n.e.).

aceştia s-au luptat cu iudeii, Josephus, străin de cele ce se petreceau în jurul lui, a fost dus de acolo, iar răsculaţii, convinşi că-l uciseseră pe omul a cărui moarte o doreau din toată inima, au scos straşnice chiote de bucurie. De îndată ce vestea s-a răspândit ca fulgerul în oraş, mulţimea care mai rămăsese a fost cuprinsă de adâncă descurajare, crezându-l mort cu-adevărat tocmai pe omul care îi încurajase până atunci să fugă la romani. Dar când mama lui Josephus, în temniţa unde fusese aruncată, a aflat de moartea fiului ei, a spus paznicilor săi că, încă de la căderea Iotapatei, ea se aşteptase la **aşa** ceva şi că, atât cât a trăit el, nu i-a adus prea multe bucurii. În schimb, când rămânea singură cu slujitoarele sale, ea striga şi se văieta că, de pe urma binecuvântării de-a zămisli copii, n-a avut nici măcar parte să-şi îngroape fiul de care sperase cândva să fie înmormântată ea însăşi. Totuşi, zvonul mincinos n-a întristat-o prea multă vreme şi nici nu i-a mai bucurat mult pe tâlhari. Josephus şi-a revenit repede de pe urma loviturii primite şi a reapărut în faţa zidurilor, spunând duşmanilor săi că nu va mai dura mult până când se vor căi pentru rana pe care i-au pricinuit-o; a îndemnat poporul să nu-şi piardă încrederea. Prezenţa lui a inspirat cetăţenilor siguranţă, iar răsculaţilor consternare.

4. Unii transfugi, împişi de nevoie, săreau de pe zid fără să mai stea la îndoială; alţii, înarmaţi cu pietroaie, se avântau chipurile, în luptă şi o ştergeau apoi la romani. Acolo îi pândea o soartă mai rea decât mizeria pe care o înduraseră în oraş; ei învăţau din proprie experienţă că saţietatea întâlnită la romani avea urmări mai funeste decât foamea îndurată în Ierusalim. Din pricina lipsurilor îndurate, ei soseau în tabără umflaţi şi asemenea bolnavilor de dropică, iar atunci când îşi umpleau pântecul gol cu o mulţime de bucate, le plesneau intestinele. N-au fost prea mulţi atât de experimentaţi încât să-şi strunească foamea de lup şi să se hrănească puţin câte puţin, căci trupurile lor se dezvăţaseră să mai suporte mâncărurile. Cei care aveau norocul să scape teferi din această primejdie, erau pândiţi de-o altă nenorocire. Un transfug ajuns la trupele siriene a fost surprins când scotea monede de aur din scârna stomacului

său. Aşa cum am mai spus, iudeii înghiţeau asemenea monede înainte de-a fugi, căci răsculaţii îi percheziţionau cu deosebită grijă, iar în oraş era aur din belşug: monedele din acest metal preţios puteau fi cumpărate cu 12 drahme atice, când preţul lor obişnuit era de 25 de drahme[848]. Deşi acest şiretlic a fost descoperit într-un caz, imediat s-a răspândit în întreaga tabără zvonul că toţi transfugii soseau îndopaţi cu aur; de aceea mulţimile de arabi şi de sirieni despicau pur şi simplu burţile transfugilor, ca să le scotocească măruntaiele. După părerea mea, asupra iudeilor nu s-a abătut nici o altă nenorocire mai mare ca asta: într-o singură noapte au fost spintecate vreo 2000 de burţi ale fugarilor.

5. Când Titus a auzit de această faptă monstruoasă, puţin a lipsit ca el să-i împresoare cu cavaleria lui şi să-i străpungă cu lăncile pe cei vinovaţi; prea mare era mulţimea celor implicaţi în nelegiuire, iar numărul celor ce urmau să fie pedepsiţi depăşea de câteva ori pe cel al victimelor. A chemat la el pe comandanţii trupelor auxiliare şi pe cei ai legiunilor, căci printre acuzaţi se numărau şi niscaiva legionari, şi a explicat ambelor părţi ale armatei că este revoltat de faptul că unii soldaţi de sub comanda lui cutează să înfăptuiască asemenea infamii de dragul unui câştig îndoielnic, fără să le fie ruşine de armele lor făurite din argint şi din aur[849]. El este pornit însă împotriva arabilor şi sirienilor, în primul rând, fiindcă într-un război străin ei şi-au dat frâu liber patimilor, de parcă s-ar lupta pentru cauza lor proprie; în al doilea rând, fiindcă prin pofta lor de omor şi prin ura faţă de iudei, ajung să terfelească numele romanilor, întrucât acum chiar şi unii dintre legionarii săi s-au împovărat de cele mai rele calomnii. În cel mai aspru ton a ameninţat trupele străine cu condamnare la moarte dacă vreunul dintre ei va îndrăzni să mai facă ceva asemănător; condamnaţilor de legiuni le-a dat

---

[848] În epoca imperială, etalonul monetar atic, alături de cel roman, a căpătat o deosebită importanţă; de aceea, Josephus a recurs la el, în dauna etalonului tyrian cu care iudeii erau familiarizaţi. Preţul monedelor de aur este confirmat şi de Dio Cassius *(Istoria romană*, 55, 12) (n. E.).

[849] Aceste arme scumpe erau strict decorative, fiind purtate de soldaţi doar la festivităţi şi parăzi (n. E.).

ordinul să facă cercetări, spre a-i trimite la el pe cei suspectați. Dar se pare că goana după bani nu ține seama de nicio pedeapsă și amarnica râvnă de câștig a omului este înnăscută, dar nici o altă patimă nu-l răvășește mai mult decât lăcomia. Firește că poftele își au granițele lor și îndeobște frica le poate stăvili, numai că de astă dată la mijloc era Dumnezeu însuși, care condamnase întregul popor și fiecare cale de salvare era deturnată spre pierzanie. Faptele interzise de Caesar sub amenințarea pedepsei cutezau să le comită pe ascuns unii în dauna transfugilor și, înainte de a fi văzuți de toți ceilalți, fugarii erau prinși și căsăpiți de barbari. Apoi ei se uitau cu mare atenție în jurul lor, ca să nu fie văzuți de vreun roman, după care spintecau burțile nefericiților, smulgând din măruntaie murdarul lor câștig. Doar în prea puține cazuri descopereau ceva și astfel cei mai mulți au fost sacrificați degeaba, dintr-o speranță deșartă. Oricum această pacoste i-a făcut pe mulți dintre cei ce plănuiau trecerea la dușman să renunțe la intențiile lor.

6. După ce bunurile răpite cu de-a sila poporului s-au isprăvit, Ioannes a trecut la jefuirea Templului: multe dintre ofrandele sanctuarului, dar și numeroase obiecte ale serviciului divin, precum vase de amestecat vinul cu apa, blide și mese de cult le-a dat la topit, fără să se abțină barem de la pocalele aduse în dar de Augustus și soția lui. Împărații romani au cinstit firește mereu Templul, sporind podoabele sale și tocmai un iudeu a luat darurile unui străin. Ioannes a spus ciracilor săi că pot să se slujească fără teamă de avuția lui Dumnezeu câtă vreme ei se luptă pentru divinitate, fiind un lucru firesc să fie întreținuți de Templu aceia care îi apărau de primejdii. Din același motiv el a luat tot vinul sfânt și uleiul pe care preoții le păstrau în interiorul sanctuarului pentru arderea-de-tot[850] a jertfelor; pe amândouă le-a distribuit mulțimii oamenilor săi, fiecare ungându-se fără teamă pe trup cu mai mult de un *hin*[851] de ulei sau bând vin. Nu pot să mă abțin și trebuie să-mi dezvălui gândul pe care

---

[850] Adică *holocaustul* (termen folosit de Josephus) (n. E.).

[851] Cuvânt ebraic indicând o măsură de lichide (n. E.). 1 Hin= 12 Log; 1 Log= conținutul a 6 coji de ouă (n. T.).

mi-l impune durerea. Eu cred că, dacă romanii ar fi întârziat să stârpească liota lor criminală, atunci pământul s-ar fi căscat ca să înghită oraşul sau acesta ar fi fost măturat de un potop sau ar fi fost ars de fulger la fel ca Sodoma, căci oraşul nostru a zămislit un neam cu mult mai ticălos decât oamenii peste care s-au abătut acele calamităţi. Nebunia lor a fost cea care a târât întregul popor în prăpastie.

7. Dar ce rost are să istorisesc, una câte una, nenorocirile care s-au întâmplat atunci? Chiar în zilele acelea s-a înfăţişat la Titus, ca fugar, un anume Mannaeus, fiul lui Lazarus, şi a susţinut că printr-o singură poartă, pe care o avea sub supravegherea lui, au fost scoase 115.880 de cadavre şi anume în intervalul dintre cea de a 14-a zi a lunii Xanthicus, data instalării taberei romane în faţa zidurilor Ierusalimului, până la Luna nouă a lui Panemus[852]. Această uriaşă mulţime făcea parte numai din rândul sărmanilor; el nu se instalase acolo din proprie iniţiativă, ca să facă numărătoarea, ci în virtutea funcţiei sale, căci trebuia să plătească din tezaurul public cheltuielile de îngropăciune. Rudele aveau datoria să se îngrijească de înhumarea celorlalţi. Dar înmormântarea însemna scoaterea morţilor din oraş şi aruncarea lor într-o râpă. Mulţi cetăţeni de vază, care au fugit din oraş după Mannaeus, au apreciat că, în total, vreo 600.000 de cadavre ale celor săraci au fost azvârlite dincolo de porţile oraşului; numărul celorlalţi nici nu poate fi stabilit. Când supravieţuitorii n-au avut puterea de a căra cadavrele până la poartă, potrivit spuselor lor, acestea erau îngrămădite în casele cele mai spaţioase şi închise acolo. O singură măsură[853] de grâu se vindea pe un talant; mai târziu, când nici măcar zarzavaturile nu mai puteau fi culese, fiindcă oraşul fusese înconjurat cu un zid, nevoia i-a împins pe unii până acolo încât scotoceau canalele de scurgere şi vechiul bălegar al vitelor, mâncând scârboşeniile pe care le găseau; lucruri care prin simpla lor vedere stârneau cândva greaţă, slujeau acum drept hrană. La auzul acestor grozăvii, romanii

---

852 De la 1 mai şi până la 20 iulie 70 (n. E.).

853 Această *măsură* (metron) era romana baniţă *(modius)* = 8,75 l., utilizată şi în Iudeea (n. T.).

erau cuprinşi de milă; în schimb răsculații, care aveau nenorocirea în fața ochilor lor, nu se răzgândeau deloc, aşteptând ca mizeria să răzbească până la ei; căci erau orbiți de Destinul care plana asupra oraşului şi a lor deopotrivă.

CARTEA A ŞASEA

CAPITOLUL I

1. Suferinţele Ierusalimului sporeau, devenind mai groaznice de la o zi la alta, deoarece nenorocirile îndârjeau şi mai mult pe răsculaţi iar foamea, care până atunci bântuise doar în rândurile poporului, se abătuse acum şi asupra lor. Mulţimea cadavrelor adunate grămadă în întregul oraş înspăimânta vederea, umplând atmosfera cu o duhoare cumplită şi constituia un obstacol pentru incursiunile luptătorilor; ca nişte soldaţi deprinşi cu străpungerea rândurilor duşmanului şi cu mii de victime, ei erau nevoiţi să calce în picioare cadavrele. Nu erau cuprinşi nici de groază şi nici de remuşcări când treceau peste cei morţi, fără să le treacă prin gând că jignirea adusă răposaţilor putea să fie şi pentru ei o piază-rea. Cu mâinile încă mânjite de sângele fraţilor ucişi, ei se avântau în lupta împotriva străinilor, de parcă ar fi vrut să-i aducă mustrări lui Dumnezeu pentru faptul că întârzia să-şi reverse pedeapsa peste capetele lor. Căci nu speranţa victoriei, ci pierderea oricărei încrederi în propria lor salvare le insufla atâta curaj. Între timp, în pofida dificultăţilor pe care le întâmpinau în procurarea materialului lemnos, adus cu multă trudă, romanii şi-au înălţat valurile de pământ în 21 de zile, defrişând întregul ţinut de jur-împrejurul oraşului pe o distanţă de 90 de stadii, precum am arătat mai înainte[854]. Jalnică era priveliştea pe care o oferea ţara: meleaguri odinioară împodobite cu pomi şi grădini minunate arătau acum cu desăvârşire pustii şi lipsite de vegetaţie; niciun străin care mai văzuse Iudeea de altădată şi splendidele suburbii ale oraşului, având în faţa ochilor acest deşert, nu şi-ar fi putut stăpâni lacrimile şi gemetele pricinuite de schimbările neobişnuite ale întregului. Căci toate dovezile de frumuseţe ale Ierusalimului fuseseră nimicite de război; iar dacă vreunul care ştia mai dinainte

---

[854] Vezi *Cartea a cincea,* cap. XII, paragr. 4 (n. T.).

ținutul s-ar fi pomenit aici pe neașteptate, n-ar mai fi recunoscut locul unde se afla, ci ar fi căutat orașul din fața lui.

2. Terminarea valurilor de pământ a fost, de fapt, un prilej de îngrijorare la fel de mare pentru romani ca și pentru iudei; în cazul când nu reușeau să incendieze și aceste lucrări, ultimii nu se puteau aștepta decât la căderea orașului lor; în schimb romanii puteau să-și ia rămas bun de la cucerirea lui în cazul când valurile de pământ le-ar fi fost din nou vătămate. Căci, pe de o parte, ei n-ar mai fi avut de unde să facă rost de lemne, iar pe de altă parte, soldații erau, din punct de vedere fizic, istoviți de pe urma eforturilor grele și la capătul puterilor lor sufletești datorită eșecurilor lor succesive. Așa se face că, în realitate, cumplitele evenimente din interiorul orașului descurajau mai mult pe romani decât pe asediații înșiși; căci ei aveau de furcă cu niște adversari care, în pofida atâtor suferințe îndurate, nu luptau cu mai mică îndârjire, iar romanii vedeau cum speranțele li se năruiau mereu. La valurile de pământ erau hărțuiți de capcanele care li se întindeau, la mașinile de asediu întâmpinau rezistența zidurilor de apărare și în lupta de aproape erau dezavantajați de avântul cu care vrăjmașii porneau la atac. Dar cel mai neliniștitor lucru pentru ei era constatarea curajului de neclintit al iudeilor, cu ajutorul căruia biruiau răscoala, foametea, războiul și multe alte întâmplări nefericite. Astfel romanii au ajuns la concluzia că forța ofensivă a acestor oameni nu poate fi slăbită în nicio bătălie și n-ai cum să le zdruncini seninătatea cu care înfruntă ei loviturile destinului. Câte lucruri ar fi în stare să înfăptuiască iudeii în cazul când soarta le-ar surâde, dacă au dovedit atâta răbdare în fața nenorocirilor! Aceste considerente i-au făcut pe romani să-și întărească paza în jurul valurilor de pământ.

3. Fără să neglijeze deloc măsurile de prevedere pe care le-a luat în fortăreața Antonia pentru viitorul lor, în cazul când zidul de apărare va fi dărâmat, oamenii din tabăra lui Ioannes au pornit un atac împotriva lucrărilor de asediu mai înainte de aducerea berbecelor. Această tentativă a lor n-a mai fost încununată de succes căci, după ce au năvălit afară

cu torțe aprinse în mâinile lor, au făcut cale-ntoarsă cu speranțele risipite, nemaiapucând să se apropie de valurile de pământ. Mai presus de orice, planurile lor nu erau bine coordonate, fiindcă ei atacau în grupuri mici, cu intervale între ele şi şovăieli inspirate de teamă, de parcă n-ar fi fost cu adevărat iudei. Darurile acestui popor le lipseau cu desăvârşire: temeritatea, iureşul atacului, elanul vădit de toți dar mai ales, efectuarea retragerii fără nicio greşeală militară. În înaintarea lor lipsită de tradiționala energie s-au ciocnit de o linie de luptă a romanilor mai puternică decât cea obişnuită. Cu trupurile şi armele lor, împrejmuiau pretutindeni valurile de pământ încât nu mai lăsau niciun locşor pe unde să se strecoare focul, fiecare având inima înarmată cu ferma hotărâre de a muri mai degrabă decât să-şi părăsească postul încredințat lui. Toate speranțele lor ar fi fost retezate dacă flăcările ar fi mistuit lucrările de asediu; în afară de asta, soldaților li se părea extrem de ruşinos ca de fiecare dată viclenia să triumfe asupra vitejiei, temeritatea asupra armelor, gloata asupra meşteşugului precum şi iudeii asupra romanilor. În acelaşi timp, maşinile de război îşi făceau datoria, nimerind pe cei ce porneau la asalt; oricine cădea, devenea un obstacol în calea celui din spatele său şi primejdia la care se expuneau înaintaşii domoleau avântul lor războinic. Cei ce izbutiseră să treacă dincolo de bătaia maşinilor de război se întorceau din drum înainte de încăierarea propriu-zisă, unii fiind înspăimântați de disciplina şi desimea rândurilor inamice, alții atinşi de sulițe. În cele din urmă iudeii s-au retras fără niciun rezultat, acuzându-se reciproc de laşitate. Atacul lor a avut loc la crai-nou al lunii Panemos[855]. După retragerea iudeilor, romanii şi-au adus berbecele lor cu toate că, din fortăreața Antonia, asupra lor erau aruncate frânturi de stâncă, torțe aprinse, bucăți de fier şi feluritele proiectile pe care nevoia le punea la îndemâna iudeilor. Deşi aveau deplină încredere în rezistența zidurilor de apărare şi disprețuiau maşinile de asediu, ei se străduiau să împiedice apropierea romanilor. Totuşi, s-au luat la întrecere prin eforturile lor cu aceştia, deoarece au

---

[855] În 20 iulie 70 (n. E.).

socotit că râvna cu care apărau Antonia de izbiturile maşinilor de război se datora fragilităţii zidurilor de apărare, sperând că temeliile lor erau de-acum şubrede. Însăşi porţiunile supuse loviturilor nu voiau să Cedeze iar romanii, deşi supuşi unui bombardament neîntrerupt, nu s-au sinchisit deloc de primejdiile care îi pândeau de sus, acţionându-şi din plin berbecele lor. Dar fiindcă se aflau mereu în dificultate şi sufereau pretutindeni pierderi de pe urma pietrelor aruncate peste metereze, alţi soldaţi şi-au făcut un acoperământ din scuturile puse deasupra trupurilor lor, încercând să submineze temeliile cu mâinile şi pârghiile şi cu stăruitoare eforturi au reuşit să desprindă patru blocuri de piatră. Truda ambelor tabere a fost curmată de noaptea în cursul căreia, clintit de loviturile berbecelui, zidul s-a prăbuşit pe neaşteptate tocmai în locul unde galeria îndreptată de Ioannes împotriva precedentelor valuri de pământ s-a surpat.

4. Acest eveniment a făcut asupra luptătorilor din ambele tabere o impresie diferită, la care nu s-ar fi aşteptat nimeni: iudeii, care, după toate aparenţele, ar fi trebuit să fie descurajaţi întrucât această prăbuşire se produsese contrar aşteptărilor lor, fără ca ei să fi întreprins deosebite măsuri de apărare pentru această eventualitate, se arătau cât se poate de încrezători pentru că Antonia propriu-zisă rămăsese în picioare; în schimb la romani, buna dispoziţie pricinuită de nescontata surpare a meterezului s-a risipit numaidecât la vederea celui de al doilea zid pe care oamenii lui Ioannes îl înălţaseră în interior, drept înlocuitor al celuilalt. Oricum, el era mai uşor de asaltat decât precursorul său; chiar şi escaladarea lui părea înlesnită de sfărâmăturile porţiunii zidului care se dărâmase; noul zid era socotit de ei mult mai şubred decât Antonia şi, având în vedere faptul că era o construcţie ocazională, făcută în mare grabă, urma să fie doborât repede. Fireşte, nu cuteza nimeni să urce în vârful lui căci cei ce făceau prima încercare erau sortiţi unei morţi sigure.

5. Socotind că avântul luptătorilor poate fi stârnit cel mai mult prin cuvinte dătătoare de speranţă şi că adesea încurajările şi promisiunile fac ca primejdiile să fie date

uitării, ba chiar şi moartea ajunge uneori să fie disprețuită, Titus şi-a strâns laolaltă pe cei mai viteji oşteni ai săi şi, pentru a-i pune la încercare, le-a zis următoarele: „Tovarăşii mei de luptă! A îndemna oamenii să ia parte la nişte acțiuni nepândite de primejdii înseamnă o jignire adusă celor cărora te adresezi, atrăgând asupra celui ce li se adresează dojana înclinării spre laşitate. Cred că îmbărbătarea îşi găseşte locul cuvenit doar când avem de-a face cu misiuni periculoase. În celelalte cazuri înfăptuirea lucrurilor venind de la sine. Eu însumi țin să vorbesc deschis: escaladarea zidului e o sarcină grea. Dar tocmai despre faptul că lupta dusă în condiții vitrege se potriveşte de minune cu cei ce aspiră la faima vitejiei, că este frumos să ai parte de o moarte glorioasă şi că nu va rămâne fără răsplată bărbăția celor care vor cuteza să păşească primii pe această cale – iată despre ce vă voi cuvânta pe îndelete. Fie mai întâi pentru voi un prilej de înflăcărare ceea ce pentru unii poate constitui un motiv de îngrijorare: perseverența iudeilor şi dârzenia cu care întâmpină ei toate nenorocirile. Ar fi ruşinos pentru nişte romani, care pe deasupra sunt şi soldații mei, învățați cu luptele chiar şi în timp de pace şi deprinşi să iasă mereu învingători în război – să rămână mai prejos decât iudeii în forță şi curaj chiar acum, când victoria este aproape câştigată şi noi ne bucurăm de sprijinul lui Dumnezeu! Eşecurile noastre se datorează exclusiv disperării iudeilor pe când suferințele îndurate de ei sunt sporite deopotrivă de vitejia voastră ca şi de sprijinul pe care ni-l dă Dumnezeu! Căci războiul civil, foametea, asediul şi prăbuşirea zidului de apărare fără intervenția maşinilor de război oare ce altceva sunt toate dacă nu dezlănțuirea mâniei lui Dumnezeu asupra lor şi implicit ajutorul adus nouă? N-ar fi demn de noi să supunem nişte adversari mai slabi şi să pierdem de bunăvoie sprijinul acordat de Dumnezeu. Nu este într-adevăr o ruşine? Căci iudeii, pentru care înfrângerea nu înseamnă un fapt umilitor, întrucât şi aşa ei s-au deprins să fie sclavi, disprețuiesc moartea doar ca să nu mai îndure din nou aceeaşi soartă şi năvălesc adesea în mijlocul trupelor noastre fără să spere într-o izbândă, ci numai ca să-şi dovedească pur şi simplu vitejia; în schimb voi, care vă întindeți

stăpânirea aproape asupra întregului pământ şi asupra mărilor, pentru care până şi victoria constituie o pată câtă vreme nu este deplină, voi nu vă aruncaţi nici măcar o singură dată asupra duşmanului, ci aşteptaţi ca foametea şi soarta să-l răpună, rămânând cu braţele încrucişate în pofida strălucitelor arme de care dispuneţi? Şi asta când, printr-un risc minim din partea voastră, aţi putea încheia cu deplin succes acţiunea pe care o întreprindeţi? Căci de îndată ce am reuşit să ne căţărăm în fortăreaţa Antonia, oraşul este al nostru. Şi chiar dacă va trebui să mai ducem niscaiva lupte în interiorul cetăţii – lucru de care mă cam îndoiesc – contează faptul că deţinem o poziţie dominantă şi că nu vom îngădui duşmanului nostru să respire, Obţinând astfel o victorie rapidă şi totală. Eu nu vreau să ridic un imn de slavă morţii în război şi nici nemuririi hărăzite celor care cad în toiul bătăliei aprige; totuşi, celor ce au altfel de concepţii le doresc să-şi dea duhul în timp de pace, în urma unei boli, trupul lor fiind condamnat să coboare în mormânt împreună cu sufletul. Oricine dintre oamenii bravi ştie că sufletele celor căzuţi pe câmpul de luptă, care au fost slobozite de sabie din învelişul lor de carne, sunt preluate de cel mai pur dintre elemente, eterul, şi strămutate printre astre[856], reapărând după aceea în faţa urmaşilor sub forma unor spirite bune şi eroi binevoitori; în schimb, sufletele celor care lâncezesc în trupuri măcinate de boli, oricât de neîntinate de vreo pată sau faptă rea ar fi acestea, tot sunt înghiţite de noaptea subpământeană şi cufundate într-o adâncă uitare, văzând cum o dată cu viaţa şi cu trupul li se stinge până şi amintirea. Atunci când ursita i-a hărăzit omului necruţătorul sfârşit, iar sabia se dovedeşte o slugă mai folositoare decât orice boală, ce anume cadrează mai mult cu demnitatea şi interesul nostru decât să pui în slujba altora ceea ce oricum trebuie să dai ca obol destinului? În expunerea mea de până acum m-am sprijinit pe presupunerea că cei care vor întreprinde atacul nu vor putea

---

856 Potrivit stoicilor, luminosul eter este împărăţia sufletelor şi, potrivit pitagoreicilor, fericiţii sălăşluiesc printre stele, cultul eroilor fiind caracteristic tradiţiilor populare ale vechilor greci (n. E.).

să scape cu viață; dar printre aceşti viteji s-ar putea să existe şi oameni în stare să se descurce în cele mai grele situații. Căci din capul locului, nu-i atât de greu să te urci pe nişte ruine şi, după aceea, tot ce s-a construit recent poate fi dărâmat cu uşurință. Dacă vă încumetați mai mulți să porniți cu dibăcie la treabă, vă veți îndemna şi sprijini unii pe alții: atunci, hotărârea cu care veți acționa va înfrânge repede trufia duşmanului. Nu-i exclus ca fapta voastră să izbutească fără vărsare de sânge, fireşte, dacă ați început aşa cum se cuvine. Este de aşteptat ca ei să caute din răsputeri să împiedice escaladarea voastră; dar dacă vă veți cățăra neobservați până sus şi veți năvăli dintr-odată cu de-a sila, ei nu vă vor opune o rezistență îndelungată, în pofida numărului vostru mic. Cât priveşte cel ce va deschide drumul, ar trebui să-mi fie mie ruşine dacă prin răsplata pe care i-o voi aduce, nu-l voi face un om de invidiat. Numai să scape cu viață şi-l voi face comandant peste camarazii săi. Dar până şi cei căzuți în luptă vor avea parte de cele mai înalte onoruri!"

6. Chiar şi după discursul rostit de Titus, mulțimea soldaților a rămas înspăimântată de gravitatea primejdiei la care era chemată să se expună; dar un luptător dintr-o cohortă, cu numele de Sabinus, originar din Siria, s-a dovedit un războinic de o deosebită forță şi îndrăzneală, cu toate că, judecându-l după înfățişarea lui exterioară, nici nu puteai să-l socoteşti un soldat obişnuit: cu piele neagră, slab şi descărnat; totuşi, un suflet de erou sălăşluia în trupul său uscățiv care părea prea neîncăpător pentru forța lui de luptă. El s-a ridicat cel dintâi şi a zis: „Sunt gata să mă jertfesc cu dragă inimă, pentru tine, Caesar! Mă voi urca primul pe zid şi-mi doresc ca norocul tău să-mi însoțească puterea şi hotărârea. Dar dacă soarta va pizmui împlinirea cu succes a misiunii mele, atunci află că eşecul nu-mi va contrazice aşteptările, dar prin libera mea opțiune am ales să mor pentru tine!" Spunând acestea, cu mâna stângă el şi-a ținut scutul deasupra capului iar cu mâna dreaptă şi-a smuls sabia din teacă, apoi s-a îndreptat spre zid chiar în cea de a

şasea oră a zilei[857]. L-au urmat alți 11 soldați, singurii care au vrut să se întreacă în vitejie cu el. Dar Sabinus a luat-o mult înaintea celorlalți, parcă mânat de o forță supranaturală. Gărzile de pe ziduri i-au ales drept țintă a sulițelor lor, i-au împroşcat de pretutindeni cu o puzderie de săgeți, prăvălind asupra lor uriaşe blocuri de stâncă, unii dintre cei 11 fiind uciși de acestea. Dar Sabinus s-a avântat cu mult curaj în pofida tuturor obiectelor aruncate spre el şi, chiar dacă ploaia de săgeți aproape că-l acoperise în întregime, nu s-a oprit din goana lui până ce n-a ajuns în vârful zidului silindu-şi adversarii să dea înapoi. Înspăimântați de puterea şi cutezanța lui, iudeii şi-au pierdut cumpătul şi au fugit, convinşi că numeroşi duşmani urcau pe urmele sale. Şi aici ar putea fi mustrată Soarta că pizmuieşte faptele de vitejie şi că întotdeauna ea se opune ca isprăvile extraordinare să se încheie cu bine. Aşa s-a întâmplat şi cu acest bărbat: tocmai când asaltul său fusese încununat de succes, el a alunecat, poticnindu-se de-o piatră şi s-a prăvălit peste ea cu un zgomot asurzitor. Iudeii s-au întors din drum şi, când l-au văzut singur, trântit la pământ, l-au atacat din toate părțile. Dar Sabinus s-a ridicat în genunchi şi în această poziție, a reuşit la început să se apere, găsindu-şi protecția sub scutul său. Astfel a rănit pe mulți dintre cei ce s-au apropiat de el. Slăbit însă de mulțimea rănilor primite, mâna dreaptă i-a căzut fără vlagă şi, mai înainte de a-şi da duhul, a fost până la urmă ciuruit de săgeți: pentru vitejia lui, acest bărbat ar fi meritat o soartă mai bună, dar sfârşitul său a fost pe măsura atacului întreprins de el. Dintre camarazii care ajunseseră până la metereze, iudeii au ucis cu pietre alți trei, ceilalți opt, deşi răniți, au fost târâți şi aduşi înapoi în tabără. Toată această întâmplare a avut loc în cea de a treia zi a lunii Panemos[858].

7. După două zile, douăzeci de soldați din posturile de pază ale valurilor de pământ s-au strâns laolaltă, atrăgând de partea lor pe purtătorul emblemei de vultur a Legiunii a V-a, împreună cu doi oameni din trupele de cavalerie

---

[857] Adică la amiază (n. E.).
[858] În 22 iulie 70 (n. E.).

auxiliare, precum şi un trompetist. La a noua oră a nopții, ei s-au îndreptat în liniște pe deasupra dărâmăturilor spre Antonia, au înjunghiat primele santinele, biruite de somn, au luat apoi în stăpânire zidul, punând trompetistul să-şi sune semnalul din trâmbiță. La auzul lui, au sărit numaidecât în picioare şi celelalte santinele, rupând-o la fugă fără să mai stea să socotească deloc numărul atacatorilor. Spaima şi trompeta i-au făcut să-şi închipuie că o mare mulțime de duşmani urcase până la ei. Când semnalul a ajuns la urechile sale, Caesar şi-a pregătit la repezeală oastea în vederea atacului, şi a pornit el însuşi spre fortăreață împreună cu comandanții săi, fiind urmat de o ceată de luptători pe alese. Întrucât iudeii îşi căutaseră refugiul în sanctuar, romanii şi-au permis la rândul lor să intre prin galeria subterană pe care Ioannes o săpase în dauna valurilor de pământ înălțate de romani. Deşi împărțiți în două tabere separate – cea a lui Ioannes şi cea a lui Simon – răsculații căutau să-i respingă împreună pe romani, fără să piardă niciun prilej de a se lua la întrecere în privința forței şi a vitejiei lor. Îşi dădeau seama că soarta oraşului era pecetluită prin cucerirea lăcaşului sfânt de către romani, aşa cum la rândul lor şi aceştia vedeau în asta începutul victoriei lor. Astfel că în fața porților, s-a încins pe loc o aprigă luptă între cei ce se străduiau din răsputeri să ocupe Templul şi iudeii care se zbăteau să-i împingă pe romani spre Antonia. Nici unii şi nici alții nu puteau să se folosească de săgeți sau de sulițe, înfruntarea corp la corp ducându-se doar cu săbiile trase din teacă şi în toiul încăierării nu mai distingeai din care tabără făcea parte fiecare luptător deoarece războinicii alcătuiau o singură grămadă încâlcită în care pozițiile se inversau din pricina locului strâmt şi doar nişte chemări confuze mai răzbeau până la urechi datorită vuietului puternic. Mult sânge a curs de ambele părți, războinicii călcând în picioare trupurile celor căzuți şi armamentul lor. După partea în care atârna mai greu balanța luptei, mereu răsunau când strigătele de îmbărbătare ale învingătorilor, când gemetele de durere ale învinşilor. Nu exista spațiu suficient nici pentru fugă, nici pentru urmărire şi mai limpede era sinuoasa linie de luptă care indica înaintarea

sau retragerea, împărțită în mod egal. Cei ce ajungeau să lupte în primele rânduri trebuiau fie să moară, fie să omoare ei pe alții, retragerea lor fiind cu neputință; din ambele părți, cei ce se aflau mai în spate îşi împingeau viguros propriii lor oameni mereu înainte, nelăsând nici măcar spațiul intermediar, indispensabil desfăşurării ostilităților. Până la urmă, impetuozitatea iudeilor a triumfat asupra experienței romanilor, rândurile lor cedând în toate punctele după ce bătălia a durat de la cea de a noua oră a nopții până la cea de a şaptea oră a zilei[859]. Pe de o parte, iudeii au participat la lupte cu întreaga oaste de care dispuneau şi curajul lor a fost cu atât mai mare cu cât aveau în fața ochilor pericolul cuceririi oraşului; pe de altă parte, romanii au recurs doar la o parte a armatei lor, căci legiunile în care îşi puseseră speranța lor, luptătorii nici nu escaladaseră măcar cetatea. Aşadar pentru moment, ei s-au declarat satisfăcuți cu cucerirea fortăreții Antonia[860].

8. Dar s-a ivit iulianus, centurion din Bithynia, bărbat nelipsit de importanță, unul dintre cei pe care am avut prilejul să-l cunosc[861] drept cel mai experimentat în ştiința armelor şi cel mai bine înzestrat cu forță trupească şi sufletească, stând până atunci în preajma lui Titus la Antonia; când a văzut că romanii băteau în retragere şi se apărau din ce în ce mai slab, s-a avântat în luptă împotriva iudeilor aproape victorioşi, alungându-i într-un colț al curții interioare a Templului. Adunată în grupuri compacte, mulțimea fugea din fața lui, căci i se părea supraomeneşti puterea şi îndrăzneala de care dădea dovadă. Năpustindu-se de la un capăt la altul, în mijlocul adversarilor împrăştiați, el ucidea pe oricine îi ieşea înainte, nimic neputând să desfete mai mult vederea lui Caesar şi să-i îngrozească totodată pe ceilalți. Dar şi pe el l-a urmărit fatalitatea, de care nu scapă niciun muritor. Aidoma celorlalți, purta în picioare încălțări

---

859 Adică de la ora 3 noaptea şi până la ora 1 după-prânz (n.t.).

860 Importanța ei strategică era mai mare pentru romani decât Templul care avea o deosebită semnificație religioasă pentru iudei (n.e.).

861 Din această mărturisire, se poate deduce că şi Josephus a făcut parte dintre însoțitorii lui Titus, ca martor ocular al luptelor din Antonia.

soldăţeşti[862], având tălpile înţesate cu cuie ascuţite; alergând pe pardoseala de piatră, el a alunecat şi a căzut pe spate, iar armura lui a scos un zăngănit înfiorător, ceea ce i-a făcut pe fugari să se întoarcă din drum. Atunci în fortăreaţa Antonia a răsunat puternicul strigăt al romanilor, îngrijoraţi de soarta viteazului, în vreme ce iudeii îl şi înconjuraseră, strânşi grămadă în jurul lui, lovindu-l din toate părţile cu suliţele şi săbiile lor. El a reuşit să abată numeroasele lor arme cu scutul, dar cu toate repetatele lui încercări de a se ridica în picioare, el a fost trântit mereu la podea de ploaia loviturilor pe care le-a primit, chiar şi doborât izbutind să răneascâ cu sabia pe mulţi dintre adversarii lui. N-a fost însă ucis atât de repede, căci toate punctele mai vulnerabile ale trupului său erau ocrotite de cască şi de platoşă, iar el îşi trăgea ceafa înapoi. De-abia după ce i s-au hăcuit mădularele şi niciun camarad n-a îndrăznit să-i sară în ajutor, a trebuit să-şi dea duhul. Caesar a fost cuprins de o cumplită durere pentru faptul că acest bărbat viteaz a pierit astfel, sub privirile atâtor luptători: în pofida dorinţei lui de a-l ajuta, locul unde se afla l-a împiedicat să intervină în sprijinul lui, iar cei care ar fi putut s-o facă au rămas încremeniţi de spaimă. După ce s-a luptat din greu cu moartea şi puţini dintre ucigaşii lui au scăpat nevătămaţi de rănile provocate de el, aşa a fost doborât, nu fără multă trudă, Iulianus, lăsând o glorioasă amintire atât în memoria romanilor şi a lui Caesar, cât şi a propriilor săi vrăjmaşi. De îndată ce au luat cu ei cadavrul, iudeii i-au respins din nou pe romani, închizându-i în fortăreaţa Antonia. Cei care s-au distins în mod deosebit din partea lor în această bătălie au fost următorii: Alexis şi Gyphteus, din tabăra lui Ioannes; dintre oamenii lui Simon: Malachias şi Iuda, fiul lui Merton, apoi Iacobus, fiul lui Sosa, comandantul idumeenilor, iar dintre zeloţi, ambii fraţi Ari, fiii lui Iudes.

---

[862] Acest gen de încălţăminte este reprezentată în cartea lui Lindenschmit, *Ţinuta şi armamentul armatei romane în epoca imperială,* ilustraţia XII (n. t.).

CAPITOLUL II

1. Titus a dat soldaților săi ordinul să dărâme din temelii fortăreața Antonia pentru ca întreaga oaste să urce mai lesne până la Templu, aducându-l el însuşi pe Josephus în preajma lui; el a aflat că în acea zi – cea de a XVII-a a lunii Panemus – tradiționala „Jertfă necontenită”[863] adusă lui Dumnezeu[864] n-a fost celebrată datorită lipsei de bărbați[865], fapt care a pricinuit poporului o adâncă dezamăgire. Titus i-a cerut lui Josephus să-i repete ceea ce i-a mai spus şi mai înainte: dacă apriga-i sete de luptă nu poate fi potolită, n-are decât să vină să se războiască el însuşi, însoțit de atâția oameni cât doreşte să ia cu dânsul, ca să nu ducă spre pieire şi oraşul şi Templul, fără să mai pângărească sanctuarul sau să păcătuiască față de Dumnezeu; rămâne la libera lui alegere să celebreze nesărbătorita, Jertfă necontenită” împreună cu iudeii pe care îi doreşte singur. Josephus s-a plasat în aşa fel încât să fie bine auzit nu numai de Ioannes, ci şi de mulțimea care trăgea cu urechea, şi le-a transmis mesajul lui Caesar în limba ebraică[866], adăugând multele-i rugăminți stăruitoare ca ei să-şi cruțe patria, să îndepărteze de Templu focul ale cărui pălălăi îi dau deja târcoale şi să aducă lui Dumnezeu jertfe de ispăşire. Poporul a ascultat aceste vorbe într-o tăcere apăsătoare dar tiranul, după ce l-a copleşit cu insulte şi ocări pe Josephus, a spus în încheiere că el nu se teme de cucerire, întrucât oraşul este al lui Dumnezeu. Drept răspuns Josephus a rostit cu glas răspicat următoarele:

„Negreşit că oraşul l-ai păstrat curat pentru Dumnezeu!

---

[863] În ebraică *Tamid,* sărbătoare care avea loc în august (Panemus din calendarul macedo-tyrian sau la 17 Tammuz, durând mai multe zile la rând), (n. t.).

[864] Vezi *Antichități iudaice,* X, 1, 2, şi *Ieşirea,* 29, 38-42 (n. t.).

[865] Unii comentatori moderni au presupus că asediații nu duceau lipsa bărbaților *(andron,* în elină), ci a *mieilor* (=*arnon)* destinați jertfelor. Dar autorul se referă la o criză de preoți: unii fugiseră la romani, ca să nu fie uciși, alții, din pricina rănilor, nu mai puteau oficia, după ce participaseră la lupte, cu sau fără voia lor (n. e.).

[866] De fapt, în aramaică (n. e.).

Sanctuarul lui a rămas şi acum tot neîntinat! De nicio infamie nu te ştii vinovat faţă de cel al cărui sprijin nădăjduieşti să-l dobândeşti, primind de la tine jertfele cerute de datini! Pe cine vine să-ţi ia de la gură pâinea cea de toate zilele, tu, cel mai mare nelegiuit, îl socoteşti duşmanul tău; în schimb, îţi închipui că-ţi va fi aliat în acest război Dumnezeu de la al cărui străvechi ritual tu te-ai sustras? Propriile tale păcate vrei să le pui în cârca romanilor care până acum au avut grijă de legile noastre şi vor să te silească să reinstaurezi jertfele aduse lui Dumnezeu, de întreruperea cărora eşti pe deplin vinovat. Cine oare nu va căina şi deplânge oraşul acesta pentru nefireasca inversare de roluri, întrucât nişte străini şi, pe deasupra, şi duşmani, caută să îndrepte un sacrilegiu în vreme ce tu, un iudeu crescut în spiritul legilor noastre, te înverşunezi împotriva lor mai abitir decât cei ce le sunt din capul locului vrăşmaşi? Şi totuşi, o, Ioannes, nu e deloc ruşinos să te căieşti de păcatele tale chiar şi în ultimul ceas şi pentru frumoasa ta intenţie de a salva ţara, te poţi sluji de strălucita pildă a regelui iudeilor Iehonia[867]. Odinioară, când Babilonianul a pornit cu oaste împotriva lui, el a părăsit de bunăvoie oraşul, înainte de cucerirea lui, plecând într-un prizonierat voluntar împreună cu familia lui[868], ca să nu dea pe mâinile duşmanilor locurile sfinte şi să nu lase pradă flăcărilor Casa Domnului. De aceea îl şi proslăveşte sfânta tradiţie a tuturor iudeilor, iar amintirea lui în curgerea ei de la un veac la celălalt, se transmite, eternă şi împrospătată, generaţiilor următoare. Iată un minunat exemplu pentru tine, Ioannes, repetarea lui nefiind lipsită de riscuri: eu însumi îţi garantez că vei fi iertat de romani. Ia aminte că-ţi vorbesc ca un compatriot de-al tău şi ca iudeu îţi fac această promisiune, căci tu trebuie să ai în vedere cine anume îţi dă sfaturi şi de unde provine el. Negreşit, nu mi-aş dori deloc să fiu prizonierul nevoit să

---

867 Urmaşul lui Ioachim şi precursorul lui Sedechia, ultimul suveran al regatului Iudeii, Iehonia a domnit 3 luni (597 î. e. n.), predându-se lui Nabucodonosor al II-lea (n. e.).

868 Vezi *Antichităţi iudaice,* X, 7, 1 şi *Cartea a patra a Regilor, 24,* 8-12 (n. t.).

trăiască în aşa fel încât să renunţe la obârşia lui şi să dea uitării moştenirea strămoşească. Tu te dezlănţui iar împotriva mea şi-mi strigi vorbe de ocară şi merit pe deplin să fiu tratat şi mai rău fiindcă, în pofida destinului, eu dau sfaturi unor oameni condamnaţi de Dumnezeu, străduindu-mă din greu să-i salvez. Cine nu cunoaşte însemnările vechilor profeţi şi proorocirea lor privitoare la sfârşitul acestui nefericit oraş a cărui adeverire se prefigurează acum? Ei au prezis cucerirea Ierusalimului atunci când cineva va începe să verse sângele confraţilor săi. Oare atât oraşul cât şi întregul Templu nu sunt pline de cadavrele propriilor voastre victime? Aşadar Dumnezeu, da, Dumnezeu însuşi, prin intermediul romanilor, aduce focul care va purifica Templul şi va nimici oraşul împovărat de atâtea fapte odioase"!

2. După ce a rostit printre gemete şi lacrimi aceste vorbe, glasul lui Josephus a fost sugrumat de suspine. Romanii înşişi erau înduioşaţi de suferinţa lui şi admirau calea aleasă de el, dar ciracii lui Ioannes se împotriveau cu o şi mai mare îndârjire romanilor, mânaţi de apriga lor dorinţă de a pune mâna pe Josephus. Cu toate că mulţi oameni de vază au fost impresionaţi de discursul lui, unii dintre ei au rămas pe loc, temându-se de gărzile răsculaţilor, chiar dacă erau convinşi de inevitabila pieire a lor şi a oraşului; dar alţii au pândit momentul potrivit când puteau scăpa fără nicio primejdie şi s-au refugiat la romani. Printre aceştia s-au aflat Marii Preoţi Josephus şi Iesus[869], nişte feciori de Mari Preoţi, aşijderi cei trei fii ai lui Ismael, decapitat în Cyrène, tuspatru fiii lui Matthias, precum şi feciorul celuilalt Matthias; acesta izbutise să fugă după cumplitul sfârşit al părintelui său care fusese executat de Simon, fiul lui Giora, împreună cu tustrei fiii săi, aşa cum am relatat mai înainte[870]. Alături de Marii Preoţi au trecut deopotrivă de partea romanilor şi mulţi alţi oameni de neam mare. Caesar i-a întâmpinat prieteneşte, ba chiar, ştiind că nu se vor simţi în largul lor din pricina obiceiurilor străine de ei, i-a trimis la Gophna, unde le-a

---

869 Amândoi fuseseră numiţi şi apoi destituiţi de Herodes Agrippa II (n. e.).

870 Vezi *Cartea a cincea,* cap. XIII, paragr. 1 (n. t.).

cerut să rămână deocamdată: el va restitui fiecăruia averile lui de îndată ce va găsi răgazul necesar, după terminarea războiului. Ei s-au retras bucuroşi în oraşul care le-a fost repartizat, unde se simţeau în deplină siguranţă. Întrucât ei n-au mai fost văzuţi de nimeni, răsculaţii au răspândii din nou zvonul că transfugii au fost masacraţi de romani – asta pentru a-i înspăimânta pe cei care mai rămăseseră, având intenţia să fugă la rândul lor. Câtăva vreme, acest şiretlic a avut succes ca şi mai înainte[871], căci frica i-a făcut pe mulţi să-şi suspende fuga lor la romani.

3. Mai târziu însă, când Titus i-a rechemat pe oamenii trimişi de el la Gophna şi le-a ordonat să facă înconjurul zidurilor de apărare, împreună cu Josephus, spre a fi văzuţi de popor, numeroşi au fost locuitorii care au fugit la romani. Strâns grupaţi şi postaţi în faţa liniilor romane, cu suspine şi lacrimi în ochi, ei i-au rugat pe răsculaţi ca mai întâi de toate să-i primească pe romani în întregul oraş şi să-şi salveze iarăşi patria sau, dacă nu sunt gata s-o facă, barem să treacă la evacuarea totală a sanctuarului, păstrând astfel intact Templul pentru popor, căci romanii nu vor cuteza să dea foc locurilor sfinte decât numai în caz de forţă majoră. Aceste cereri n-au făcut decât să sporească şi mai mult împotrivirea răsculaţilor şi, după ce au strigat o sumedenie de ocări la adresa transfugilor, au instalat în poziţie de tragere, deasupra porţilor sanctuarului, scorpionii, catapultele şi balistele lor astfel încât tot înconjurul lăcaşului sfânt, acoperit cu stive de cadavre nenumărate, semăna cu un osuar, iar Templul cu o fortăreaţă. În sacrele încăperi unde intrarea era strict interzisă, răsculaţii dădeau buzna cu arma în mâinile mânjite de sângele încă nerăcit al fraţilor ucişi de ei; încălcarea legilor fusese împinsă atât de departe încât indignarea care ar fi fost firească îndeobşte la iudei, dacă romanii ar fi comis asemenea nelegiuiri împotriva lor, era resimţită acum de romani faţă de iudei, pentru lipsa de respect pe care o arătau în privinţa propriilor lor sanctuare. Căci printre soldaţi nu se afla nici măcar unul care să nu fi privit cu o înfiorată veneraţie Templul, prosternându-se şi n-

---

871 Vezi *Cartea a cincea*, cap. XI, paragr. 2 (n. t.).

ar fi năzuit în sinea lui ca tâlharii să se căiască înainte ca nenorocirea să-şi pună pecetea ei necruțătoare.

4. În adânca-i tulburare lăuntrică, Titus a adresat încă o dată liotei lui Ioannes mustrările sale, rostind cuvintele următoare: „N-ați trasat voi, ticăloşi fără pereche, acea barieră din jurul sfântului vostru lăcaş? N-ați înălțat deasupra ei, din loc în loc, acei pilaştrii având inscripții de advertisment cu litere de-ale grecilor şi de-ale noastre prin care era interzisă trecerea balustradei? Nu v-ați permis să pedepsiți cu moartea pe oricine o depăşea, chiar dacă era roman? De ce atunci, ucigaşilor, călcați în picioare cadavrele situate dincolo de barieră? De ce pângăriți sanctuarul cu sângele străinilor şi al localnicilor? Drept martori să-mi slujească zeii străbunilor mei şi cel care a ocrotit cândva acest ținut, dar sunt sigur că acum n-o mai face deloc; drept martori să-mi slujească propria mea oaste precum şi iudeii care se află acum la mine, dar până şi vouă vă cer să adeveriți faptul că nu vă silesc să profanați sanctuarul acesta! Iar dacă voi doriți să vă alegeți alt câmp de luptă, atunci niciun roman nu va încălca şi nici nu va pângări sfântul vostru lăcaş! Templul vi-l voi păstra neatins, chiar şi în pofida voinței voastre”!

5. După ce Josephus, la ordinul lui Caesar, a transmis mesajul său, tâlharii l-au tratat cu batjocură şi dispreț, socotind că îndemnurile sale nu erau o dovadă de bunăvoință, ci un semn de slăbiciune. Când a văzut că aceşti oameni nu arată nicio milă față de soarta lor şi nicio preocupare pentru salvarea Templului, Titus a trecut, din nou, nu fără strângere de inimă, la aplicarea măsurilor războinice. Să pornească cu întreaga lui armată împotriva lor era cu neputință căci spațiul era mult prea mic pentru desfăşurarea ei; de aceea, a şi ales din fiecare centurie câte 30 dintre cei mai viteji soldați, repartizând unui tribun câte 100 de luptători, iar în fruntea lor a pus drept comandant pe Cerealius[872], cu misiunea de a porni atacul împotriva gărzilor iudaice la a 9-a oră a nopții. Titus se înarmase şi se pregătea

---

[872] Sextus Cerealius, care avea sub comanda lui legiunea a V-a: vezi *Cartea a cincea*, cap. VII, paragr. 32 (n. e.).

să coboare împreună cu soldații, dar l-au reținut propriii săi prieteni, arătându-i că se expunea la o mare primejdie, precum şi obiecțiile comandanților lui. Căci, potrivit spuselor acestora, era mult mai indicat ca el să rămână pe loc, în fortăreața Antonia şi în decursul luptelor să-şi asume rolul de judecător al soldaților săi, decât să coboare jos, spre a înfrunta fățiş pericolele. Asta deoarece, sub privirile lui Caesar, toți vor căuta să se arate nişte vajnici luptători. Caesar s-a lăsat convins de aceste argumente şi a explicat soldaților săi că el va rămâne deoparte numai pentru ca să cântărească faptele lor războinice, spre a nu lăsa niciun viteaz lipsit de răsplata cuvenită şi niciun laş nepedepsit după cum merită. Va fi aşadar privitor şi martor direct al tuturor faptelor, el, suveranul împărțitor al pedepselor şi al recompenselor. Oamenii aleşi pentru îndeplinirea misiunii au primit ordinul să plece la ora menționată mai sus, iar el s-a dus la un bun punct de observație din Antonia, unde a aşteptat, cu încordare, desfăşurarea evenimentelor.

6. Luptătorii plecați la atac n-au găsit, fireşte, santinelele adormite, aşa cum speraseră ei, ci dimpotrivă, ele au sărit în picioare, Strigând şi numaidecât romanii s-au şi angajat în lupta corp la corp. La strigătul lor de luptă, şi celelalte gărzi de noapte au ieşit în grupuri compacte din interior. Romanii au fost asaltați de primele lor rânduri, fiindcă următorii s-au ciocnit de propriile lor trupe şi mulți şi-au tratat camarazii ca pe nişte duşmani. Căci unul nu-l mai recunoştea pe celălalt, nici cu ajutorul chemărilor, de vreme ce strigătele se înălțau de-a valma din ambele părți, chiar şi mai puțin cu ajutorul văzului, de vreme ce era noapte adâncă. Pe unii furia, pe alții frica îi făcea să orbească de-a binelea, luptătorii lovind la întâmplare pe oricine se nimerea în calea lor. Faptul că ei nu se recunoşteau reciproc a provocat mult mai puține daune romanilor, care îşi țineau scuturile strâns lipite unul de altul, înaintând grupați în ordine de luptă; în plus, fiecare soldat ținea minte parola. Dar iudeii, mereu dispuşi să se împrăştie, atacau şi se retrăgeau la voia întâmplării, ajungând să pară duşmani unii altora. Căci oricine se întorcea la propriii săi camarazi devenea din pricina întunericului un presupus roman care se apropia. Ca atare, numeroşi iudei au fost

răniți mai degrabă de semenii lor decât de către dușmani până când, o dată cu mijirea zorilor, ochii au văzut din nou și situația bătăliei s-a limpezit cât de cât; de-abia atunci oamenii s-au grupat în ordine de luptă și au putut să-și slobozească săgețile, luându-și ostășeștile măsuri de apărare. Dar niciuna dintre tabere nu ceda și nu dădea semne de oboseală. Mai ales romanii, știindu-se urmăriți de privirile Caesarului lor, se luau la întrecere între ei, om cu om, unitate cu unitate și fiecare era convins în sinea lui că această zi îi va aduce avansarea în grad, dacă se va lupta vitejește. În schimb, ceea ce stimula temeritatea iudeilor era, pe de o parte, grija față de propria lor viață și față de sanctuar, pe de altă parte, prezența tiranului, care îi îmbărbăta pe unii, iar pe alții îi mâna din urmă cu lovituri de bici sau amenințări. Așa se face că bătălia se desfășura îndeobște în unul și același loc, lentele avansări ale liniei de luptă interveneau într-o mică măsură, fiind urmată repede de deplasări în sens invers. Nici una, nici alta dintre tabere nu avea spațiu suficient pentru fugă sau urmărire. La fiecare schimbare a situației, dinspre Antonia porneau puternicele strigăte ale propriilor oameni, care își aclamau camarazii atunci când erau în avantaj sau îi încurajau să reziste atunci când băteau în retragere. Era ca o bătălie reprezentată pe scena unui teatru: nimic din ceea ce se petrecea în cursul încleștării nu trecea neobservat atât de Titus cât și de însoțitorii săi. După ce au început să se bată de la cea de a 9-a oră a nopții, părțile adverse și-au încetat ostilitățile la cea de a 5-a oră a zilei[873], chiar din locul unde se dezlănțuise atacul, fără ca vreuna din tabere să-și fi silit rivala să se retragă, ambele lăsând ca victoria să rămână nedecisă. De la romani, mulți au fost cei ce s-au distins în luptă; de la iudei, s-au remarcat din grupul lui Simon: Iudes, fiul lui Mareotos și Simon, fiul lui Osaia; dintre idumeeni: Iacobus și Simon – ultimul fiind fiul lui Acatela – precum și Iacobus, fiul lui Sosa; dintre luptătorii lui Ioannes: Gephteos și Alexas, iar dintre zeloți: Simon, fiul lui Ari.

7. Între timp, restul armatei romane a ras din temelii în

---

[873] La ora 11 a. m. (n. e.).

decurs de şapte zile fortăreaţa Antonia, croind un drum larg până la Templu. De îndată ce au ajuns în preajma primului zid împrejmuitor, legiunile au şi început să înalţe noi valuri de pământ: cel dintâi, faţă în faţă cu colţul curţii interioare a Templului, situat în partea de miazănoapte spre apus; cel de al doilea, în faţa exedrei de miazănoapte, aflată între cele două porţi; mai erau apoi alte două: unul în dreptul porticului de apus din curtea exterioară a Templului şi altul mai departe, în dreptul porticului de miazănoapte. Totuşi, aceste lucrări au atras asupra romanilor multe eforturi şi mari greutăţi, deoarece materialul lemnos trebuia să fie adus de la o distanţă de 100 de stadii. Li s-a întâmplat uneori ca în timpul ciocnirilor să aibă de suportat pagube, deoarece din pricina superiorităţii lor zdrobitoare, romanii n-au fost prea prevăzători, în iudeii care îşi pierduseră orice speranţă că vor scăpa dând peste nişte duşmani tot mai cutezători. De pildă, anumiţi călăreţi, trimişi să strângă lemne sau să procure furaje, în răstimpul cât erau ocupaţi cu aceste corvezi, îşi lăsau caii să pască liber, cu hamurile scoase; inamicii atunci năvăleau în cete mari, răpindu-le cabalinele, întrucât faptul acesta s-a repetat de mai multe ori, Caesar a căpătat convingerea – cum era de altfel şi cazul – că asemenea jafuri se datorau mai mult neglijenţei propriilor săi luptători decât deosebitei vitejii a iudeilor şi a decis ca prin drastice măsuri să-i determine pe ceilalţi să-şi păzească mai bine caii lor. El a dat ordinul ca unuia dintre soldaţii care rămăsese fără cal să i se aplice pedeapsa cu moartea, prin groaza pe care a inspirat-o făcându-i pe ceilalţi să-şi păzească cu străşnicie caii: acum nu-i mai lăsau să pască la întâmplare, ci îi luau cu ei de parcă ar fi crescut împreună, de câte ori se simţea lipsa materiilor prime. Aşa cum am spus, romanii asediau Templul şi înălţau noi valuri de pământ.

8. A doua zi după urcarea legiunilor în sanctuar[874], numeroşi răsculaţi, cărora li se terminaseră proviziile luate cu japca şi acum erau chinuiţi de foame, şi-au strâns rândurile şi au întreprins în cea de a 11-a oră a zilei un atac

---

874 După ce fortăreaţa Antonia a fost distrusă în întregime, netezindu-se drumul armatei romane spre Templul asediat (n. e.).

împotriva santinelelor romane de pe Muntele Măslinilor: ei credeau că vor străpunge lesne rândurile lor pentru că mai întâi gărzile nu bănuiau nimic şi mai apoi, pentru că sosise vremea când ele se ocupau de curăţenia lor corporală[875]. Romanii au observat din timp apropierea lor şi de la fortificaţiile învecinate au venit în fugă ca să-i împiedice pe iudei să treacă de zidul împrejmuitor, reuşind să răzbească cu forţa. S-a încins o luptă crâncenă, în ambele tabere desfăşurându-se multe fapte de vitejie; romanii şi-au pus în valoare nu numai puterea, ci şi îndemânarea lor militară, în schimb iudeii şi-au demonstrat impetuozitatea necruţătoare şi nestăvilita lor furie războinică. Unii luptau sub imboldul onoarei, alţii sub cel al nevoii. A oferi iudeilor prilejul să scape acum, când erau prinşi ca într-o plasă, constituia pentru romani un fapt foarte ruşinos, unica şansă de salvare a primilor, doar în cazul când reuşeau, fiind străpungerea cu forţa a zidului împrejmuitor. Când iudeii erau cuprinşi de panică şi împinşi de-a valma înspre o râpă, atunci s-a întâmplat ca un călăreţ dintr-o cohortă, pe nume Pedanius, să dea frâu liber calului său, ca să galopeze vijelios în flancul duşmanilor fugari, trăgând spre el un tânăr zdravăn la trup şi bine înarmat, pe care îl înşfăcase de călcâie. Atât de mult s-a aplecat de pe calul său în plin galop şi atâta vigoare a avut în braţ ca şi întregul său corp, dovedind de asemeni în cel mai înalt grad măiestria lui de călăreţ! Ţinându-şi prizonierul în mâini ca pe un obiect de mare preţ, răpit de el. Pedanius l-a adus înaintea lui Caesar. Faţă de cel ce realizase această captură, Titus şi-a arătat admiraţia pentru puterea lui deosebită; cât priveşte însă prizonierul, el a dat ordin să fie executat pentru participarea la atacul împotriva zidului împrejmuitor. Apoi s-a consacrat luptei decisive pentru cucerirea Templului, grăbind construirea valurilor de pământ.

9. Între timp, mâhniţi de daunele suferite în ciocnirile lor cu duşmanii şi de faptul că, încetul cu încetul, războiul atingea punctul culminant şi în desfăşurarea lor luptele se

---

[875] Nu era vorba exclusiv de baia de seară a soldaţilor romani, ci şi de cină şi de pregătirea pentru repaosul de noapte (n. e.).

apropiau necontenit de Templu, iudeii au extirpat mădularele deja bolnave, la fel ca în cazul unui corp atins de cangrenă, spre a împiedica proliferarea răului; ei au dat pradă flăcărilor porticul situat la miazănoapte spre apus, puntea de legătură dintre sanctuar şi fortăreaţa Antonia, distrugându-l apoi pe încă o distanţă de 20 de coţi. Aşadar, cu propriile lor mâini, ei au început incendierea lăcaşului sfânt. Două zile după aceea, la data de 24 a lunii de care am mai vorbit[876], romanii au dat foc porticului învecinat. Când vâlvătaia a avansat preţ de 15 coţi, iudeii au dărâmat din nou acoperişul, fără să arate niciun respect faţă de construcţia propriu-zisă, nimicind legătura acesteia cu Antonia. De aceea ei au asistat în linişte la asaltul flăcărilor, deşi ar fi putut să stăvilească incendiul, îngăduind focului să progreseze doar cât era în interesul lor. În acest interval, luptele din jurul Templului n-au cunoscut nicio întrerupere, ci aveau loc mereu hărţuieli între grupele care se năpusteau unele asupra altora.

10. În acele zile, unul dintre iudei – care era mic de statură, deloc arătos şi fără să se distingă nici prin originea şi nici prin calităţile sale şi se numea Ionathan – a înaintat în faţa mormântului Marelui Preot Ioannes[877] şi, adresând romanilor multe cuvinte pline de trufie, l-a provocat pe cel mai viteaz dintre ei la un duel. Dar cei mai mulţi dintre soldaţii înşiraţi în linie de luptă chiar în locul acela l-au tratat cu dispreţ, deşi mai mult ca sigur, unii se temeau de el; alţii, îşi făceau socoteala – şi chibzuinţa lor nu era deloc fără temei – că nu este indicat să te măsori cu unul care îşi caută moartea cu orice preţ; căci asemenea oameni care nu mai au nicio speranţă că vor scăpa demonstrează în atacurile lor o totală lipsă de prevedere şi Dumnezeu se lasă lesne influenţat de ei; chiar şi o victorie obţinută asupra lor nu este o mare ispravă, iar a suferi o înfrângere din partea lor constituie o faptă nu numai ruşinoasă, ci şi primejdioasă întrucât nu-i o dovadă de curaj, ci de temeritate să te expui. Multă vreme nimeni n-a ieşit în faţa rândurilor şi iudeul i-a împroşcat pe toţi cu batjocoritoare învinuiri de laşitate, căci

---

876 În 12 august 70 (n. e.).

877 Vezi *Cartea a cincea,* cap. VI, paragr. 2, n. 5 (n. e.).

era un palavragiu grosolan şi neruşinat; până la urmă, unul dintre romani, care făcea parte din escadronul de cavalerie şi se numea Pudens, indignat de flecărerile şi aroganța lui, a ieşit să lupte cu Ionathan; ce-i drept, n-a fost deloc prevăzător, lăsându-se amăgit de statura scundă a adversarului său. Chiar dacă, la înfruntarea lor, şi-a dovedit superioritatea în toate privințele, soarta lui l-a trădat; el s-a prăvălit la pământ şi Ionathan a tăbărât asupra lui, înjunghiindu-l. S-a Urcat apoi cu picioarele pe cadavru, şi-a ridicat în mâna dreaptă sabia de pe care şiroia sânge şi în mâna stângă şi-a agitat scutul, proclamându-şi întruna izbânda în fața oastei romane în vreme ce se fălea cu cel căzut şi-i batjocorea pe romanii ce-l priveau până când centurionul Priscus şi-a încordat arcul şi l-a străpuns cu o săgeată în timpul smintitului său dans victorios. Şi în tabăra iudeilor, ca şi în cea a romanilor, s-a înălțat în acelaşi timp un strigăt având un sens diametral opus. Încovoiat de durere, Ionathan s-a prăvălit peste cadavrul potrivnicului său, dovedind prin acest exemplu cât de repede ştie Războiul să pedepsească cum se cuvine pe cei încununați de soartă cu un noroc nemeritat.

CAPITOLUL III

1. Între timp, răsculații din preajma Templului n-au renunțat la lupta lor deschisă, desfăşurată zi de zi, împotriva soldaților duşmani înşiraţi pe valurile de pământ şi în cea de a 27-a zi a lunii de care am vorbit mai înainte[878], au urzit vicleşugul următor: spațiul cuprins între grinzile de la acoperişul porticului de apus şi tavanul de dedesubtul lor l-au umplut cu lemne uscate, precum şi bitum, şi smoală, după care s-au retras, prefăcându-se că sunt doborâți de oboseală. Mulți soldați nechibzuiți, excesiv de zeloşi, s-au încumetat să-i urmărească pe iudeii fugari, proptind nişte scări de pereți, ca să ajungă până la portic. Dar cei prevăzători n-au avut încredere în curioasa retragere a iudeilor şi au rămas pe loc. De îndată ce acoperişul galeriei s-a umplut cu cei ce se căţăraseră până sus, numaidecât iudeii au dat foc de jos clădirii întregi. Când flăcările s-au înălțat pe neaşteptate din toate părțile, romanii aflați în afara zonei dezastrului au fost cuprinşi de-o mare panică, iar cei aflați în interiorul ei au constatat deplina lor neputință. Atunci când s-au trezit înconjurați de vâlvătăi, unii s-au prăbuşit de pe peretele posterior al porticului în oraşul de dedesubt, alții, chiar în preajma duşmanilor, mulți au sărit în mijlocul camarazilor lor, în speranța că vor scăpa teferi, dar şi-au frânt oasele mădularelor; focul a devansat elanul celor mai mulți, unii dintre ei preîntâmpinând pârjolul cu propriile lor săbii. Flăcările ce ajungeau departe răzbeau repede până la cei ce-şi găsiseră un alt soi de moarte. Deşi era supărat în sinea lui pe soldații care-şi pierdeau viața, fiindcă se urcaseră pe acoperişul porticului fără să fi primit niciun ordin în acest sens, Caesar simțea o mare milă pentru ei. Întrucât nimeni nu putea să le vină în ajutor, aceşti nefericiți, ajunşi în pragul morții, aveau barem mângâierea următoare: vedeau cât de îndurerat era cel pentru care îşi sacrificau viața. Ei puteau să constate limpede cum le adresa strigăte puternice, cum alerga el din loc în loc, cerând

---

[878] În 15 august 70 (n. e.).

oamenilor din jurul lui să dea cât mai repede tot ajutorul de care erau în stare. Căci chemările şi sufleteasca participare a comandantului erau socotite de fiecare drept o glorioasă ceremonie de înmormântare, făcându-i să moară cu inima împăcată. Câțiva, găsindu-şi refugiul pe zidul porticului, care era gros, s-au salvat de foc, dar au fost împresurați de iudei; multă vreme, ei au opus o dârză rezistență însă până la urmă au fost uciși cu toții.

2. Ultimul a pierit un tânăr cu numele de Longus: el a revărsat un dram de strălucire asupra groaznicei scene şi – dintre toți bărbații care şi-au găsit acolo moartea, meritând fiecare în parte să i se păstreze o vie amintire – el a fost cel mai viteaz. Plini de admirație față de puterea lui de luptă şi prea slabi pentru a fi capabili să-l doboare, iudeii i-au cerut lui Longus să coboare de pe zid, făgăduind că-i vor cruța viața; de cealaltă parte, fratele său Cornelius l-a rugat stăruitor să nu-şi păteze propria onoare şi cea a armatei romane. El l-a ascultat şi, smulgându-şi sabia din teacă, cât mai în văzul ambelor tabere, şi-a grăbit singur sfârşitul. Dintre cei împresurați de flăcări, un oarecare Artorius şi-a salvat viața printr-un vicleşug; l-a chemat pe camaradul său Lucius, împreună cu care împărțea acelaşi cort, zicându-i cât a putut de tare: „Te numesc moştenitorul averii mele dacă te apropii de mine, ca să mă prinzi în brațe”! Lucius s-a apropiat bucuros: Artorius a căzut peste el, scăpând teafăr, dar celălalt, care l-a apucat a fost strivit de pietrele pavajului, datorită greutății camaradului şi a murit pe loc. Această cumplită întâmplare i-a descumpănit pe soldați pentru moment, dar ea le-a slujit pentru ceea ce a urmat şi i-a făcut să nu se mai lase aşa uşor ademeniți de provocări, romanii devenind mult mai prevăzători față de şiretlicurile iudeilor, de pe urma cărora au avut de tras ponoase datorită necunoaşterii locurilor şi a firii acestor oameni. Porticul a ars în întregime până la turnul lui Ioannes[879], construit de acesta l-a înălțat în timpul luptelor sale cu Simon deasupra porților care se deschideau spre Xystos. Iudeii au dărâmat

---

[879] Al doilea din cele patru turnuri construite de Ioannes în timpul ostilităților cu rivalul său Sitnon (n. e.).

ceea ce mai rămăsese din portic, după ce romanii urcați deasupra lui îşi găsiseră moartea. În ziua următoare, romanii, la rândul lor, au mistuit în flăcări întregul portic de miazănoapte, până tocmai la porticul de apus. Acolo se întâlneau ambele porticuri şi împreună, alcătuiau un unghi ce se profila deasupra aşa-numitei râpe Cedron, unde terenul se prăvălea într-o prăpastie ameţitoare. Aceasta era situaţia din preajma Templului.

3. În oraş, bântuia foametea ucigătoare, o mulţime uriaşă îi cădea victimă, mizeriile provocate de ea fiind de nedescris. În fiecare casă, în care se întrezărea undeva o umbră de mâncare, se desfăşura propriu-zis o bătălie, cei mai buni prieteni tăbărau cu pumnii unii asupra altora, smulgându-i jalnicele firimituri, spre a-şi mai prelungi viaţa amară. Nici măcar muribunzilor nu li se dădea crezare că n-ar mai avea nicio îmbucătură; tâlharii îi scotoceau mai ales pe cei aflaţi în agonie, dacă nu cumva se prefăceau că mor, ascunzând în faldurile hainei, la sân, vreun rest de mâncare. Cu gurile căscate de foame, păreau nişte câini turbaţi; aşa cutreierau, hoinăreau la voia întâmplării, luau cu asalt uşile, aidoma beţivilor, şi în năuceala lor intrau de două-trei ori pe oră în una şi aceeaşi casă. Nevoia îi silea să ducă totul la gură, nesfiindu-se să adune şi să mănânce până şi obiecte cu care nu s-ar fi împăcat nici măcar cele mai murdare şi mai proaste dobitoace. Până la urmă, nu s-au abţinut să-şi mestece însăşi cordoanele şi încălţările şi, smulgând pieile de pe propriile scuturi, le ronţăiau şi pe acelea. Unii se hrăneau cu frânturi de fân vechi, alţii strângeau firele de paie şi cantitatea cea mai mică era vândută cu preţul de 4 drahme atice. Dar ce rost are să descriu amănunţit neruşinarea omenească pe care foamea a abătut-o asupra obiectelor neînsufleţite? Prefer să dau la iveală o performanţă a foametei cum nu mi-a mai fost dat să aud printre cele depănate atât la greci cât şi la barbari; simpla povestire este înfiorătoare, iar ascultarea şi mai greu de crezut! în ce mă priveşte, bucuros aş fi trecut sub tăcere acest caz aparte, ca să nu apar în faţa generaţiilor următoare drept un scornitor de fapte incredibile, dacă n-aş fi avut nenumăraţi martori printre contemporanii mei. Pe de altă parte, ar însemna să

arăt o recunoştinţă rece faţă de patria mea dacă n-aş reda cu fidelitate ceea ce a trebuit să îndure ea în realitate.

4. Este vorba de o femeie din rândurile locuitorilor de dincolo de Iordan, care se chema Maria, tatăl ei numindu-se Eleazar; ea se trăgea din satul Bethezuba (ceea ce înseamnă Casa Isopului), se bucura de o mare vază datorită obârşiei şi bogăţiei sale şi împreună cu mulţimea s-a refugiat la Ierusalim, unde i-a fost dat să trăiască peripeţiile asediului. O parte din averea pe care a izbutit s-o aducă cu ea din Peraea în oraş i-a fost de mult răpită de tirani, restul de bijuterii, precum şi puţina hrană rămasă fiindu-i furate de sulițaşii tâlharilor în timpul zilnicelor incursiuni. Femeia fusese cuprinsă de-o cumplită indignare; îşi ocăra şi blestema adesea jefuitorii, căutând să-i atâţe astfel împotriva lor. Dar nimeni nu s-a îndurat s-o ucidă nici de silă, nici de milă. Se săturase ea însăşi să tot strângă bruma de mâncare numai şi numai pentru alţii şi, de fapt, nicăieri nu se mai găsea nimic. Foamea îi răzbise până în măruntaie şi în măduva oaselor dar, şi mai tare decât foamea, se aprinsese mânia ei; pentru propriu-i necaz şi-a luat drept sfetnic mânia şi a recurs la un gest împotriva naturii; înşfăcându-şi copilul, căci avea un prunc încă neînţărcat, i-a grăit astfel; „Băieţaş nefericit, ce rost mai are să te cresc acum când bântuie cu furie războiul, foametea şi răscoala? Soarta pe care ne-o rezervă romanii este robia, dacă vom mai avea zile până să ajungem în stăpânirea lor. Înaintea robiei ne şi paşte foametea şi răsculaţii sunt un rău mai mare decât amândouă la un loc. Aşadar, hrană să devii pentru mine, pentru răsculaţi, temutul geniu al răzbunării[880], iar pentru cei ce trăiesc o întâmplare de pomină, singura care mai lipsea pentru ca să atingă culmea toate nenorocirile îndurate de iudei”! După ce a rostit aceste cuvinte, şi-a ucis fiul, l-a fript şi a mâncat jumătate din el, acoperind cealaltă parte, pentru păstrarea ei. Cât ai bate din palme, s-au şi înfăţişat răsculaţii care adulmecaseră blestematul abur al fripturii şi au ameninţat femeia că, dacă nu le va arăta mâncarea pe care

---

[880] În original Erinys= personificarea răzbunării nelegiuirilor la elini (Furii la romani) (n. e.).

tocmai a pregătit-o, ei o vor ucide pe loc. Dânsa i-a asigurat că le-a pus de-o parte o ciozvârtă bună şi a descoperit resturile pruncului ei; un fior de groază a străbătut banditii pe care ceea ce vedeau cu ochii lor îi schimbase în stane de piatră. Atunci ea le-a zis; „Este copilul meu legitim, fapta îmi aparţine. Ospătaţi-vă, căci şi eu am mâncat cu poftă din el! Nu fiţi voi mai slabi decât o femeie şi nici mai simţitori decât o mamă! Dacă sunteţi atât de pioşi, iar jertfa mea vă înspăimântă, socotiţi că am mâncat şi partea voastră, restul rămânându-mi tot mie"! Răsculaţii au părăsit casa tremurând; de astă dată se dovediseră nişte fricoşi, lăsând mamei această cumplită hrană, chiar dacă n-o făceau cu plăcere. Ca fulgerul s-a răspândit în întregul oraş vestea despre această grozăvie şi fiecare tremura de spaimă, aducându-şi în faţa ochilor înfricoşătoarea nelegiuire, de parcă el ar fi comis-o. Înfometaţii se zoreau acum să moară şi-i socoteau norocoşi pe oamenii care apucaseră să se stingă mai înainte de a le fi dat să audă despre sau să vadă asemenea fioroase întâmplări.

5. Vestea despre oribila faptă s-a răspândit repede şi printre romani. Unora le-a inspirat neîncrederea, altora, milă, dar celor mai mulţi le-a aţâţat ura faţă de acest popor. Caesar s-a dezvinovăţit şi-n această privinţă faţă de Dumnezeu, susţinând că, în ceea ce-l privea personal, le promisese iudeilor pacea şi independenţa şi suprimarea pedepselor pentru nelegiuirile pe care le-au comis. „Totuşi, în locul armoniei, au ales învrăjbirea, în locul păcii, războiul, în locul îndestulării şi prosperităţii, foametea, ei, cu mâinile lor, dând foc Templului lor pe care noi doream să-l păstrăm în favoarea lor: acum au parte de un asemenea ospăţ pe care l-au şi meritat!" Infamia devorării unui prunc, el o va acoperi cu ruinele patriei lor, spre a nu mai oferi soarelui prilejul de a vedea pe faţa pământului un oraş unde mamele se hrănesc în acest fel! mai degrabă decât mamele, demni de crâncenă hrană sunt taţii care mai ţin armele în mână după o întâmplare atât de cutremurătoare. După ce şi-a spus acestea, Caesar s-a convins de disperarea fără margini a iudeilor: nu-şi vor mai redobândi judecata limpede nişte oameni care au îndurat mai înainte toate nenorocirile de care

ar fi putut scăpa dacă ar fi acceptat cumva să-şi schimbe propria atitudine.

CAPITOLUL IV

1. Când însă două dintre legiuni îşi terminaseră deja valurile de pământ, în a 8-a zi a lunii Loos[881], Titus a dat ordin ca berbecele să fie aduse aproape de exedra de apus din curtea interioară a Templului, încă mai înainte de sosirea acestora, cel mai puternic dintre berbecii de care dispuneau romanii a izbit şase zile în şir zidul fără niciun folos: nici el, nici ceilalţi aidoma lui nu izbutiseră să dovedească mărimea şi perfecta îmbinare a blocurilor de construcţie. Între timp, alţii săpaseră la temelia porţii de miazănoapte şi, după multe eforturi istovitoare, reuşiseră să disloce piatra din faţă. Totuşi, temelia a fost susţinută de celelalte pietre situate mai în interiorul zidului şi poarta a rămas în picioare. Atunci romanii au renunţat să se mai ostenească cu maşinile de război şi cu pârghiile lor de fier şi au proptit de portice Scările de asalt. Iudeii nu se grăbeau deloc să-i stânjenească în vreun fel; de-abia după ce romanii au ajuns sus, iudeii porneau la atac împotriva lor: pe unii îi împingeau înapoi, prăvălindu-i în gol cu capul în jos, pe alţii, care li se împotriveau, îi ucideau. Pe mulţi dintre ei îi străpungeau cu săbiile în clipa când coborau de pe scările de asalt, atacându-i înainte de-a apuca să se apere cu scutul propriu; alteori, iudeii reuşeau să încline de sus unele scări pline cu soldaţi romani înzestraţi cu armament greu, şi să-i arunce la pământ. Chiar şi din propriile lor rânduri, numărul celor ce au pierit n-a fost neînsemnat. Acei soldaţi romani care au adus cu ei stindardele s-au luptat să le apere, căci capturarea lor de către duşmani trecea drept o mare nenorocire, care atrăgea după ea şi pierderea onoarei celor în cauză. Până la urmă, iudeii au izbutit să pună mâna pe stindarde şi să ucidă pe cei ce se căţăraseră până sus, pe ziduri. Toţi ceilalţi au bătut în retragere, înspăimântaţi de soarta camarazilor lor doborâţi. Din rândurile romanilor, nimeni n-a murit fără să dea o dovadă de vitejie; dintre răsculaţi s-au evidenţiat şi de data asta prin bravura lor în

---

[881] În 27 august 70 (n. e.).

luptă tot cei care se purtaseră exemplar şi în bătăliile anterioare, în afara acestora distingându-se şi Eleazar, nepotul tiranului Simon. Când a văzut că menajarea sanctuarelor străine aducea soldaţilor săi numai pierderi şi prăpăd, Titus a dat ordin să se dea foc porţilor.

2. Între timp, au dezertat la el Ananos din Emmaus[882], cel mai sângeros dintre suliţaşii care îl ocroteau pe Simon şi Archelaos, fiul lui Magaddates, sperând că vor fi iertaţi de Titus pentru că se despărţiseră de iudei într-un moment când aceştia erau victorioşi. Titus era convins din capul locului de şiretenia acestor bărbaţi, iar când a aflat şi despre cruzimea cu care s-au purtat faţă de propriii lor compatrioţi, a fost înclinat să-i execute pe amândoi: au venit la dânsul – şi-a zis el – nicidecum la libera lor alegere, ci siliţi de nevoie şi nu merită să scape cu viaţă nişte oameni care fug din oraşul lor natal cuprins de vâlvătaia aprinsă chiar din vina lor. Totuşi, respectarea promisiunii solemne a stat iarăşi mai presus de mânia Caesarului şi el i-a eliberat pe aceşti oameni, fireşte, fără să le acorde aceeaşi preţuire ca şi celorlalţi. Între timp, soldaţii dăduseră foc porţilor sanctuarului şi, topindu-se, argintul a deschis repede drumul flăcărilor spre lemnărie; de-acolo, ele s-au răspândit val-vârtej şi au cuprins porticurile[883]. Când au văzut că focul bântuia de jur-împrejur, iudeii şi-au pierdut dintr-odată vigoarea lor trupească şi curajul şi, pradă consternării generale, niciunul nu s-a grăbit să stăvilească focul sau să-l stingă: încremeniţi, stăteau în picioare şi priveau. Dar nici această distrugere şi nici descumpănirea pricinuită de ea nu i-a influenţat câtuşi de puţin ca să se preocupe şi mai mult barem de partea intactă a Templului, iar furia lor împotriva romanilor creştea dinadins de parcă încă de-atunci întregul lor lăcaş sfânt era deja cuprins de flăcări. Atât ziua aceea cât şi noaptea care i-a urmat, focul a deţinut supremaţia. Căci romanii nu puteau să incendieze porticurile decât unul după altul şi nu din toate părţile deodată.

---

882 Vezi *Cartea a cincea,* cap. XIII, paragr. 1 (n. t.).

883 Poarta sanctuarului era învelită în aur şi mai ales argint, metal care se topeşte la o temperatură mai mică (n. e.).

3. A doua zi, Titus a dat ordin unei părți a oştirii să se ocupe de stingerea incendiului şi să netezească un drum, spre a uşura urcarea legiunilor sale până la porțile Templului; apoi a chemat la el pe generalii săi. S-au adunat şase dintre căpeteniile cele mai de seamă: Tiberius Alexander, care deținea comanda tuturor trupelor, Sextus Cerealius, comandantul Legiunii a V-a, Larcius Lepidus, comandantul Legiunii a X-a, Titus Phrygius, comandantul Legiunii a XV-a; în afara lor au mai fost Fronto Heterius, care avea în subordinea lui ambele legiuni venite din Alexandria, precum şi Marcus Antonius Iulianus, guvernatorul Iudeei; lor li s-au alăturat alți guvernatori şi ofițeri de rang înalt. Titus le-a cerut acestora să supună dezbaterii soarta Templului. Unii erau de părere că se cuvine să se aplice legea războiului. Căci iudeii nu vor înceta să se răzvrătească atâta vreme cât el va dăinui ca loc unde ei se întrunesc din toate colțurile lumii. Alții s-au pronunțat pentru păstrarea Templului cu condiția ca iudeii să-l evacueze şi nimeni să nu aibă cumva, în interiorul lui, arme la îndemână; dar dacă ei se vor urca deasupra lui, ca să poarte război, atunci sanctuarul să fie ars. El va deveni astfel o fortăreață, nicidecum un lăcaş sfânt. În acest caz, nu romanii vor fi traşi la răspundere pentru nelegiuirile comise, ci cei care au impus înfăptuirea lor. Dimpotrivă, Titus a susținut că, chiar dacă iudeii se vor urca deasupra Templului, ca să ducă războiul de acolo, răzbunarea nu trebuie să se reverse asupra lucrurilor neînsuflețite, ci asupra oamenilor, dându-se pradă flăcărilor o construcție fără de pereche. Paguba va fi îndurată, la urma urmei, de romani căci, dacă va fi păstrat, sanctuarul ar constitui o adevărată podoabă a împărăției. Fronto, Alexander şi Cerealius s-au alăturat bucuros părerii lui. Titus a dizolvat apoi adunarea şi a ordonat comandanților săi să acorde timp de refacere ansamblului trupelor pentru ca ele să-şi împrospăteze forțele în vederea luptelor ce le aşteaptă; doar anumitor soldați, aleşi din cohorte pentru acest scop, le-a încredințat sarcina să cutreiere printre dărâmături şi să stingă focul.

4. Răzbiți de oboseală şi dezamăgire, iudeii n-au mai fost în stare să pornească la atac în ziua aceea. A doua zi, ei şi-au

recăpătat forța şi curajul şi la cea de a 2-a oră[884] au ieşit la atac prin poarta de miazăzi, împotriva gărzilor din curtea exterioară a templului. Acestea s-au împotrivit vitejeşte asaltului iudeilor; în timp ce se acopereau cu propriile scuturi, ele îşi strângeau rândurile de parcă ar fi fost un zid de cetate. Dar romanii şi-au dat seama că nu vor rezista prea multă vreme, având în vedere mulțimea şi elanul atacatorilor. Caesar n-a mai aşteptat ca bătălia să ia o întorsătură nefavorabilă: el a văzut totul de sus, din Antonia, şi a trimis în ajutorul gărzilor călăreții lui aleşi pe sprânceană. Iudeii n-au putut să facă față impetuosului lor asalt, au făcut stânga-mprejur şi, după ce au căzut cei din față, toți ceilalți au fugit de-a valma. Dar în vreme ce romanii se retrăgeau la rândul lor, iudeii au făcut cale-ntoarsă încă o dată; atunci romanii s-au întors iarăşi spre ei, punându-i din nou pe fugă până când, la a 5-a oră a zilei[885], ei au fost împinşi din răsputeri spre interiorul incintei Templului, zăvorându-se înăuntru.

5. Apoi Titus s-a retras iarăşi în fortăreața Antonia, ferm hotărât ca în zorii zilei următoare să se năpustească cu oastea lui întreagă asupra duşmanului şi să încercuiască Templul. Acesta fusese demult hărăzit de Dumnezeu să cadă pradă flăcărilor şi în scurgerea timpului îi venise data sorocită – cea de a 10-a zi a lunii Loos[886] – zi în care şi sanctuarul de dinaintea lui fusese preschimbat în cenuşă de regele Babilonului. Cei care au pricinuit şi au purtat vina incendierii Templului au fost însă de data asta, fireşte, iudeii înşişi. Căci atunci când Titus s-a retras la Antonia şi răsculații au avut un scurt răgaz de odihnă, ei au pornit un nou atac împotriva romanilor şi s-a ajuns la o încăierare între gărzile Templului şi soldații care se îndeletniceau cu stingerea incendiului în curtea interioară a lăcaşului sfânt. Romanii i-au alungat pe iudei, urmărindu-i pas cu pas până în fața clădirii sanctuarului. Acolo, unul dintre soldați, fără să mai aştepte vreun ordin şi fără să se sperie de gravitatea faptei sale, dintr-un îndemn supranatural, a smuls din

---

[884] Adică la ora 7 (n. e.).
[885] La ora 11 (n. e.).
[886] În 30 august 70 (n. e.).

lemnărie o bucată cuprinsă de flăcări şi, ridicat în braţe de propriul său camarad, a aruncat-o printr-o portiţă de aur, pe unde se ajungea din latura de miazănoapte la locuinţele din jurul Templului. De îndată ce flăcările s-au ridicat în sus, iudeii au scos un strigăt demn de nenorocirea abătută asupra lor; fără să se sinchisească de vieţile lor şi fără să-şi cruţe puterile, ei au alergat cu toţii, ca să stingă focul şi să nu dispară acum tocmai ceea ce fuseseră ei puşi să străjuiască.

6. Sosind în fugă, un soldat i-a adus vestea lui Titus. Acesta era în cortul său, să se odihnească de pe urma luptelor; aşa cum se afla, a şi sărit în picioare alergând spre Templu, ca să oprească răspândirea incendiului: îl însoţeau toţi generalii săi şi în urma lor păşeau legiunile profund îngrijorate. Strigătele şi vacarmul predominau, cum era şi firesc să se întâmple când o mare mulţime de trupe se deplasează în dezordine. Fie prin viu grai, fie prin semne făcute cu mâna, Caesar căuta să dea de înţeles soldaţilor care luptau, să stingă incendiul, dar aceştia nu-i auzeau chemările, fiindcă ţipetele mai puternice le împuiau urechile, nici nu ţineau seama de gesturile mâinilor sale, fiind prea absorbiţi de bătălie unii, iar alţii prea îndârjiţi de mânia care îi cuprinsese. Impetuozitatea cu care porneau la atac legiunile năvălitoare nu putea fi frânată nici prin îndemnuri, nici prin ameninţări, unicul lor comandant suprem al tuturor rămânând furia. Atât de cumplită era îmbulzeala din faţa intrărilor încât mulţi romani au fost călcaţi în picioare de către propriii lor camarazi, mulţi s-au prăvălit peste ruinele încă fierbinţi şi fumegânde ale porticurilor, îndurând şi ei soarta duşmanilor doborâţi.

Ajunşi în imediata apropiere a Templului, soldaţii se prefăceau că nici nu aud ordinele date de Caesar, strigând celor din faţa lor să arunce focul în interiorul clădirii. Răsculaţii pierduseră orice nădejde să mai stingă incendiul: pretutindeni erau ucişi şi puşi pe fugă. Dar îndeobşte cetăţeni slabi şi neînarmaţi, făcând parte din rândurile populaţiei, încăpeau pe mâinile duşmanilor şi erau măcelăriţi pe loc. Cadavrele se adunau în grămezi uriaşe în preajma altarului; sângele curgea în pâraie pe treptele sanctuarului,

urmate de trupurile înjunghiaților, care se prăvăleau de sus.

7. Când însă a văzut că nu mai poate stăvili năvalnicul atac al soldaților ce-şi descătuşaseră furia, şi că incendiul cotropise totul, Caesar, însoțit de comandanții săi, a pătruns în interiorul sanctuarului şi a contemplat sfântul lăcaş şi ceea ce se afla în el: toate se situau mai presus de faima lui printre străini, dar nu rămâneau mai prejos față de renumele şi strălucirea de care vorbeau mereu localnicii. Deoarece flăcările nu răzbiseră înlăuntru în niciun loc, ci pustiiseră deocamdată doar încăperile laterale, Titus a crezut – şi lucrurile aşa stăteau – că opera mai putea fi cruțată de foc. El a ieşit repede afară şi a căutat să-i convingă personal pe soldați să stingă incendiul; a ordonat apoi şi centurionului Liberalius, unul dintre sulițaşii care alcătuiau garda lui de corp, ca prin lovituri de toiag să-i silească să se supună pe cei ce nu ascultau de poruncile lui Caesar. Dar mai puternice decât respectul față de Caesar şi teama inspirată de centurionul[887], care le stătea în drum au fost îndârjirea, ura împotriva iudeilor şi nestăvilitul lor avânt războinic. Cei mai mulți erau atraşi de perspectiva jafului: întrucât le-a fost dat să vadă în exterior atâtea obiecte făurite din aur, soldații aveau ferma convingere că interiorul Templului era ticsit cu comori. Dar tocmai când Caesar se grăbise să iasă afară, ca să-i rețină pe soldați, unul dintre romanii care pătrunsese deja în interior, zorit de întunericul din jur, a dat foc balamalelor porții masive. Când flacăra a țâşnit luminoasă dinlăuntrul Templului, atunci generalii, împreună cu Caesar, au fost siliți să se retragă; n-a mai rămas nimeni care să-şi dea osteneala să-i împiedice pe soldații din afară să pună alte focare de incendiu. În acest fel, contrar voinței lui Titus, sanctuarul a fost cuprins de flăcări.

8. Se cuvine negreşit să deplângem mult acest edificiu: dintre toate construcțiile pe care am avut prilejul să le cunoaştem, fie pe calea vederii, fie pe cea a auzului, Templul rămâne cel mai demn de admirația noastră, nu numai prin

---

[887] Centurionul avea întotdeauna la el un vrej de viță de vie *(vitis),* ca semn distinctiv al rangului său (vezi Lindenschmit, *op. cit.,* tab. 1, fig. 1, 6, 7) (n.t.).

splendoarea arhitectonică şi mărime ci, dimpotrivă, pentru bogăția fiecărui detaliu în parte şi pentru sfinţenia locului pe care-l ocupă. Ceea ce ne aduce o mare consolare este gândul că nici monumentele, nici locurile unde trăiesc oamenii nu pot să-şi ocolească propria soartă[888], la fel ca şi vieţuitoarele. Uimitoare rămâne însă precizia cu care evenimentele se succed în trecerea timpului: s-au potrivit, aşa cum am mai spus, atât luna cât şi ziua când sanctuarul a fost incendiat de babilonieni[889]. De la prima întemeiere de către Solomon până la distrugerea lui de acum în cel de al doilea an al domniei lui Vespasianus s-au scurs 1130 de ani, 7 luni şi 15 zile, iar de la cea de a doua întemeiere înfăptuită de Haggai în cel de al doilea an al domniei lui Cyrus şi până la cucerirea oraşului de către Vespasianus, au trecut 639 de ani şi 45 de zile.

---

[888] Că prin Soartă (*eimarmene)* Josephus înţelege voinţa lui Dumnezeu, stăpânul care călăuzeşte unanima providenţă divină, reiese din lucrarea lui Lewinski intitulată *Contribuţii la cunoaşterea concepţiilor religioase şi filosofice ale lui Flavius Josephus*, p. 28 ş. u. (n. t.).

[889] Aceasta s-a întâmplat în anul 586 î. e. n. (n. t.).

CAPITOLUL V

1. În timp ce sanctuarul ardea fără întrerupere, soldaţii jefuiau tot ce le cădea în mână şi măcelăreau cu miile iudeii care le ieşeau în cale, fără nicio milă faţă de vârstă şi fără niciun respect faţă de locurile sfinte: bătrâni şi copii, mireni sau preoţi au fost căsăpiţi de-a valma. Furia războiului nu făcea nicio deosebire între categorii, chiar dacă oamenii cerşeau îndurare sau se mai apărau cu armele lor. Pârâitul flăcărilor care se întindeau departe şi pretutindeni se îmbinau cu gemetele celor căzuţi. Datorită înălţimii colinei sanctuarului şi a uriaşului edificiu incendiat, aveai impresia că întregul oraş luase foc, dar nici nu puteai să-ţi închipui ceva mai copleşitor şi mai fioros decât zarva pornită de acolo. Căci legiunile romane îşi înălţau chemarea la luptă când porneau la atac, iar răsculaţii, simţind în jurul lor şi focul, şi sabia, scoteau vaietul lor de groază; aflat în partea de sus şi pomenindu-se acum izolat, poporul cuprins de spaimă alerga singur în calea duşmanilor şi-şi acoperea durerea cu gemete de jale. Urletele oamenilor strânşi pe colina sanctuarului se contopeau cu strigătele Celor rămaşi în oraş. Mulţi dintre cei care erau atât de sleiţi de foame încât nu mai puteau rosti un cuvânt, la vederea templului în flăcări, au mai găsit în ei puterea să mai scoată gemete şi plânsete. Ecoul stârnit de Peraea[890] şi de munţii din jur făcea ca vacarmul să fie şi mai greu de îndurat. Dar spectacolul suferinţelor îndurate era mult mai cumplit decât acest vuiet înspăimântător. Colina Templului, chiar de la poalele ei, putea să pară privitorului un clocotitor furnicar, de jur-împrejur năpădit de pârjol, de parcă pâraiele de sânge ar fi fost mai abundente decât flăcările, iar cei ucişi mult mai numeroşi decât ucigaşii lor. Sub puzderia de cadavre nu se mai zărea deloc pardoseala; soldaţii trebuiau să calce pe movile de trupuri neînsufleţite, ca să-i urmărească pe fugari. Exercitând o puternică presiune asupra coloanei romanilor, ceata de tâlhari şi-a

---

[890] Se înţelege că nu poate fi vorba de îndepărtaţii munţi din Peraea. Josephus se gândeşte mai degrabă la regiunea deluroasă din partea de est şi de nord a Cedronului (n. t.).

croit cu mare greutate un drum până în curtea exterioară a Templului, iar de acolo a fugit în oraş; mulţimea rămasă pe loc şi-a găsit refugiul în porticul exterior. Mai întâi, câţiva preoţi au smuls sulițele de pe acoperişul sanctuarului[891], împreună cu plumbul cu care erau fixate, aruncându-le asupra romanilor; mai apoi, când au văzut că n-au obţinut niciun rezultat şi focul a ajuns până la ei, s-au retras cu toţii pe un perete cu lăţimea de 8 coţi, unde au rămas neclintiţi. Doi dintre ei, oameni de vază, care s-au văzut puşi în alternativa de a scăpa cu viaţă, trecând de partea romanilor, sau să împartă o soartă tristă împreună cu ceilalţi, s-au aruncat singuri în mijlocul flăcărilor, arzând împreună cu Templul: cei doi erau Meirus, fiul lui Belgas şi Josephus, fiul lui Dalaeus.

2. Deoarece romanii au socotit că acum, după ce Templul fusese ars din temelii, nu mai avea niciun rost să cruţe clădirile aflate în preajma lui, ei au dat toate celelalte porticuri pradă flăcărilor, cu excepţia a două porţi; cea de răsărit şi cea de miazăzi; dar şi acestea au fost distruse mai târziu. Ei au ars de-asemenea şi tezaurul sanctuarului, unde se păstrau uriaşe sume de bani, nenumărate veşminte scumpe şi alte obiecte de preţ, într-un cuvânt toată avuţia pe care iudeii şi-o adunaseră acolo, golindu-şi locuinţele. Apoi romanii s-au îndreptat împotriva porticului care rămăsese neatins în curtea exterioară a Templului; acolo se refugiaseră femei, copii şi o mulţime pestriţă de oameni din popor, cam 6.000 la număr. Neaşteptând nici decizia lui Caesar privitoare la soarta acestora şi nici ordinele comandanţilor lor, soldaţii mânaţi de furie au dat foc porticului de jos; unii au pierit când au fugit de flăcări, alţii chiar în mijlocul lor; din marea lor mulţime, nu s-a salvat niciunul. Vinovat de moartea lor era un fals profet care deunăzi, tocmai răspândise printre locuitorii oraşului vestea că Dumnezeu le porunceşte să urce până la Templu, aşteptând semnele mântuirii lor. În vremea aceea mulţi profeţi se lăsau ademeniţi de tirani ca să amăgească poporul, vestindu-l că poate fi sigur de sprijinul lui Dumnezeu, pentru ca oameni

---

891 Vezi *Cartea a cincea,* cap. V, paragr. 6 (n. t.).

cât mai puțini să treacă de partea romanilor, iar cei care scăpaseră de teamă şi de temniță să-şi recapete speranța. Ce lesne se lasă oamenii târâți de vorbe în prăpastie! Când un şarlatan flutură nimbul salvării în fața ochilor celui pândit de mari nenorociri, sărmanul care suferă se agață fără reținere de speranță.

3. Nefericitul popor s-a lăsat atunci ademenit de nişte amăgitori şi înşelători, dându-se în chip cu totul mincinos drept trimişii Domnului, în schimb minunilor care prevesteau apropiata distrugere nu le-a dat nici atenție şi nici crezare; ca şi cum ar fi fost încremenit de un trăsnet, fără să mai fie înzestrat cu vedere şi simțuri, el n-a luat în seamă avertismentele divine. De pildă atunci când deasupra oraşului s-a ivit o stea în formă de sabie şi o cometă a dăinuit pe cer timp de un an întreg[892]; sau cu puțin înainte de izbucnirea revoltei şi a agitației care a dus la război, când poporul s-a întrunit pentru sărbătorirea Paştilor – era în a 8-a zi a lunii Xanthicus[893] – pe la ora 9 seara, o puternică lumină s-a revărsat asupra altarului şi a Templului, de parcă ar fi fost în plină zi, totul durând o jumătate de ceas: profanii au văzut în asta o prevestire bună dar numaidecât cunoscătorii scrierilor sfinte au dat întâmplării interpretarea adeverită de evenimentele ulterioare. La aceeaşi sărbătoare, o vacă dusă la locul de înjunghiere a jertfelor a fătat în mijlocul sanctuarului un miel. Poarta răsăriteană a curții interioare, făurită din bronz şi atât de masivă încât seara putea fi trasă la loc cu multă trudă de 20 de oameni voinici, care pe deasupra era şi închisă cu traverse de lemn, căptuşite cu fier, având şi zăvoare verticale, adânc înfipte într-un prag cioplit dintr-o singură bucată de stâncă – ei bine, această poartă a fost găsită deschisă în cea de a 6-a oră a nopții. Paznicii sanctuarului s-au grăbit să aducă vestea comandantului lor; când acesta a venit la fața locului, a reuşit cu chiu cu vai să închidă iarăşi poarta. Iarăşi au socotit profanii şi asta o foarte bună prevestire, chipurile, că Dumnezeu le-a deschis poarta spre bine; cărturarii au

---

892 Vezi Tacitus, *Istorii*, V, 13 (n. t.).
893 În 25 aprilie 66 (n. e.).

socotit, în schimb, că siguranța Templului va ceda de la sine *şi* poarta se va deschide ca un dar oferit duşmanului, tâlcuind între ei această întâmplare drept un semn al devastării. La puține zile după sărbătoarea aceea – a 21-a din luna Artemision[894] – a survenit o înfricoşătoare apariție, aproape de necrezut; ceea ce vreau să vă înfățişez poate să pară, după socoteala mea, o scorneală, dacă n-ar fi avut mărturia unor martori oculari, suferințele îndurate ulterior meritând să fie alăturate acestor semne. Aşadar înainte de asfințitul soarelui, văzduhul din întreaga țară a fost bântuit de spectre: oşti şi cete bine înarmate care se vânturau printre nori şi înconjurau oraşe[895]. De-asemeni, la aşa numita sărbătoare a Rusaliilor, când au pătruns noaptea în curtea interioară, ca să-şi pregătească din vreme slujba, aşa cum aveau obiceiul, preoții, potrivit spuselor lor, au auzit mai întâi o mişcare şi un vacarm, mai apoi strigătul unei mulțimi: „Lăsați-ne să ieşim de aici”! Dar şi mai neliniştitor decât aceste prevestiri a fost următorul fapt: cu patru ani înainte de izbucnirea războiului, când oraşul se bucura de pace şi prosperitate deplină, un anume Iesus, fiul lui Ananias, om neinstruit, care trăia la țară, a venit să ia parte la sărbătoarea unde se obişnuia ca toți iudeii să înalțe câte un tabernacol lui Dumnezeu, şi în mijlocul Templului a început deodată să spună în gura mare: „Un glas din răsărit, un glas din apus, un glas din cele patru vânturi, un glas peste[896] Ierusalim şi Templu, un glas peste logodnic şi logodnică, un glas peste întregul popor”! apoi a cutreierat zi şi noapte toate străzile Ierusalimului, strigând aceleaşi vorbe. Exasperați de cobelile lui, nişte cetățeni de vază l-au prins pe acest om şi i-au dat o bătaie zdravănă. Dar el n-a scos o vorbă, nici pentru propria lui apărare, nici împotriva celor ce-l cotonogiseră, ci a stăruit să strige mai departe cuvintele sale. Socotind, ceea ce

---

[894] La data de 8 iunie a aceluiaşi an (n. e.).

[895] Cu alte cuvinte, un miraj (Fata morgana). Astfel de povestiri sunt cât se poate de credibile, setea de adevăr a istoricului fiind mai presus de orice îndoială. Tocmai fiindcă nu cunoaşte deloc explicația acestui fenomen natural, Josephus îi face o descriere exactă, ceea ce adevereşte cele relatate de el (n. t.).

[896] „Un glas peste” este totuna cu: „Vai-vai!” (n. t.).

era de altfel adevărat, cum că bărbatul ăsta era mânat de o forță supranaturală, magistrații l-au târât în fața guvernatorului care fusese numit atunci de romani. Deşi loviturile de bici îl răzbiseră până la oase, el n-a îngânat acolo nicio rugăminte, n-a vărsat nicio lacrimă ci, cu cea mai jalnică intonație a glasului său, a răspuns la fiecare plesnitură cu: „Vai ție, Ierusalime”! Dar când Albinus – căci el era pe atunci guvernator – l-a întrebat cine este, de unde vine şi de ce rosteşte aceste cuvinte, schingiuitul nu i-a dat nicio lămurire, ci a continuat să bocească soarta oraşului şi n-a încetat până ce Albinus, socotind că nu era în toate mințile, l-a eliberat. În întregul răstimp până la izbucnirea războiului, el n-a avut de-a face cu niciunul dintre concetățenii săi, ci zi de zi, ca pe o rugăciune învățată pe de rost, şi-a rostit jalnicul său refren: „Vai ție, Ierusalime”! Nu blestema pe niciunul dintre cei care-l băteau, deşi asta se întâmpla zilnic, nici nu-i binecuvânta pe cei care-i ofereau de mâncare – dând tuturor drept unic răspuns cobitoarea lui invocație. Dar el îşi trimitea strigătele mai ales cu prilejul sărbătorilor; asta a făcut timp de 7 ani şi 5 luni necontenit – fără ca vocea lui să răguşească sau să dea semne de oboseală, până când a amuțit cu totul în vremea asediului, căci a văzut cum prezicerea lui se adeverise. Dând aşadar ocol zidurilor de apărare, a mai trimis în jos stridentul său strigăt: „Vai ție, oraşule, şi ție, poporule, şi ție, Templule”!, apoi a adăugat la sfârşit: „Vai şi mie”!, căci a şi fost izbit de o piatră aruncată de o catapultă, care l-a ucis pe loc şi astfel şi-a dat sufletul cu jalnicul său vaiet pe buze.

4. Dacă stăm să judecăm toate acestea, ne dăm seama că Dumnezeu are grijă de făpturile omeneşti în fel şi chip. El arată dinainte ce căi contribuie la salvarea neamului lor ce-şi datorează pieirea nechibzuinței precum şi nenorocirii pe care singur şi-o provoacă. Aşa şi iudeii, prin distrugerea fortăreței Antonia, au făcut ca sanctuarul lor să fie pătrat, deşi prin oracolele divine căpătaseră avertismentul că oraşul şi lăcaşul lor sfânt vor fi cucerite când Templul va avea o formă pătrată[897]. Dar ceea ce i-a îndemnat mai ales să-şi dezlănțuie

---

[897] Rămâne discutabil dacă textul se referă la Daniel, 8, 22 şi la Daniel 9,

războiul a fost o profeție echivocă, păstrată tot în scripturile lor sacre, cum că în acest răstimp cineva din țara lor va deveni stăpânul lumii[898]. Iudeii au crezut că acela va fi neamul lor şi mulți dintre înțelepții lor au dat o interpretare greşită prezicerii. Oracolul divin avea în vedere întronarea lui Vespasianus, care a fost proclamat împărat tocmai în Iudeea. Dar omul nu este în stare să scape de soarta lui, chiar şi când el a prevăzut-o. Iudeii au tâlcuit unele prevestiri numai după bunul lor plac, iar pe altele nici nu le-au luat în seamă până când cucerirea oraşului natal şi propria lor pieire au dovedit convingător nepriceperea lor.

---

27 sau la Zacharia, 1, 18. Cel mai probabil este ultimul (n. t.).
[898] Vezi Tacitus, *Istorii,* V, 13 şi Suetonius, *Vespasianus,* 4 (n. t.).

CAPITOLUL VI

1. În timp ce răsculaţii îşi găsiseră refugiul în oraş iar Templul împreună cu toate clădirile din preajma lui erau mistuite de flăcări, romanii şi-au adus stindardele în incinta sanctuarului şi le-au implântat în faţa porţii răsăritene, aducând tot acolo şi jertfe[899], unde cu entuziaste urări de sănătate, l-au proclamat pe Titus *imperator*[900]. Soldaţii erau atât de împovăraţi de comorile răpite încât în Siria aurul a ajuns să fie vândut la jumătatea preţului pe care îl avusese anterior. Printre preoţii care rămăseseră ascunşi pe zidul Templului[901] se afla şi un băieţaş; chinuit de sete, el a stăruit pe lângă străjile romane să-l cruţe, şi le-a arătat cât de însetat era. Milostivindu-se de tinereţea, dar şi de suferinţa lui, aceştia i-au făgăduit că nu-i vor face niciun rău, aşa că poate să coboare până la ei. După ce şi-a potolit setea, băieţaşul şi-a umplut cu apă vasul pe care îl adusese cu el şi, îndepărtându-se în fugă, s-a întors sus, pe zid, la ai săi. Pentru că niciunul dintre ei n-au putut să-l prindă, străjile l-au batjocorit pentru lipsa lui de credinţă. El a susţinut însă că nu a încălcat deloc învoiala pe care o făcuseră împreună: nu a primit asigurarea că va fi cruţat pentru ca să rămână la ei, ci doar pentru ca să coboare şi să se aprovizioneze cu apă; devreme ce le-a făcut pe amândouă, şi-a respectat pe deplin cuvântul. Atâta şiretenie dovedită de un copil la o vârstă încă fragedă a uluit pe soldaţii păcăliţi de el. Chinuiţi de foame, în a cincea oră a zilei, preoţii au coborât de pe zidul sanctuarului; conduşi de străji în faţa lui Titus, ei l-au rugat să le cruţe viaţa. Acesta le-a explicat că răgazul iertării a trecut pentru ei întrucât ceea ce l-ar fi îndreptăţit să-i păstreze în viaţă nu mai exista şi prin rangul lor de preoţi aveau menirea să dispară îm preună cu propriul lor

---

899 Vezi *Cartea a treia*, cap. VI, paragr. 2, n. 1 (n. t.).

900 Acest titlu era acordat comandantului de oşti atunci când cel puţin 6000 de duşmani ucişi acopereau după victorie câmpul de luptă şi soldaţii înşişi îl aclamau astfel. Dar Caesarii purtau acest titlu ca semn al demnităţii lor, echivalând-o pe cea a unui şef de stat (n. t.).

901 Vezi cap. V, finalul paragr. 1 (n. e.).

sanctuar; apoi Titus a ordonat executarea preoților.

2. Când au văzut că luptele îi hărțuiau de pretutindeni şi zidul împrejmuitor înălțat de romani le tăiase orice posibilitate de fugă, cetele din jurul tiranilor l-au poftit pe Titus să vină la o consfătuire. Deoarece firea lui avea o prietenoasă înclinare față de oameni, el ținea nespus să salveze barem oraşul, iar amicii săi îl şi sfătuiseră de asemeni să primească invitația, presupunând că acum tâlharii deveniseră mai chibzuiți; ca atare, s-a instalat în partea apuseană a curții exterioare a Templului, căci acolo erau porțile *situate mai sus* de *Xystos,* precum şi podul[902] care făcea legătura dintre Oraşul de Sus şi Templu; această punte se afla acum la mijloc între tirani şi Caesar. Mulțimea era îngrămădită de ambele părți: în jurul lui Simon şi Ioannes, iudeii fremătând de speranța grațierii şi în jurul lui Caesar, romanii nerăbdători să asculte ce anume li se cerea. Titus a poruncit soldaților să-şi potolească mânia şi să nu-şi mai trimită săgețile înspre duşmani; a chemat lângă el un tălmaci şi – ca un semn doveditor că el era biruitorul – a luat cuvântul cel dintâi: „Sunteți în *sfârşit sătui de* suferințele oraşului natal, voi, cetățenii lui? Fără să fi apreciat câtuşi de puțin puterea noastră şi slăbiciunea voastră, doar dintr-o oarbă temeritate şi curată nebunie, v-ați dus spre pieire poporul, oraşul şi Templul, iar acum v-a venit şi vouă rândul, pe bună dreptate! De mult, încă de pe când v-a subjugat Pompeius, voi n-ați încetat să puneți la cale răscoale, pentru ca apoi să porniți războiul declarat împotriva romanilor. Oare numărul vostru mare să vă fi inspirat atâta încredere? Practic, doar o mică parte a oştirii romane a fost în stare să vă doboare. Aveți cumva încredere în aliații voştri? Dar care popor din afara împărăției noastre ar prefera să treacă mai degrabă de partea iudeilor decât a romanilor? Vă bazați atunci pe forța fizică? Totuşi, ştiți prea bine că până şi germanii sunt sclavii noştri. Contați oare pe trăinicia zidurilor de apărare? Dar ce obstacol poate fi mai greu de

---

[902] Dacă urmele acestui pod trebuiesc căutate în aşa-numitul arc al lui Wilson sau cel al lui Robinson din zilele noastre, este problematic. Referitor la această întrebare vezi *Spiess*, op. cit., p. 63, ş. u. (n. t.).

învins decât meterezul Oceanului? Britanicii sunt înconjurați de el şi totuşi, se înclină până la pământ în fața armelor romane. Contați pe propria tărie morală şi pe şiretenia comandanților voştri? Dar, cum prea bine ştiți, şi cartaginezii au fost înfrânți de noi. Prin urmare, împotriva romanilor nu v-a îndreptat nimic altceva decât omenia romană. Mai întâi, noi v-am încredințat țara, ca s-o stăpâniți şi am întronat regi din neamul vostru; mai apoi. Am respectat legile pe care vi le-au transmis strămoşii şi v-am lăsat să trăiți după placul vostru nu numai între cei de acelaşi neam cu voi, ci şi între cei ce vă erau străini. Dar suprema favoare a fost că v-am îngăduit să încasați biruri în numele lui Dumnezeu[903] şi să strângeți ofrandele, fără să aducem mustrări şi fără să punem piedici celor ce le ofereau – numai pentru ca voi să vă îmbogățiți pe cheltuiala noastră şi să vă înarmați cu banii noştri împotriva noastră. Şi tocmai voi, care ați trăit din beneficiul acestor favoruri, ați dăruit în schimb celor care vi le-au oferit ghiftuiala voastră semeață şi, după pilda şerpilor neîmblânziți, ați împroşcat cu venin pe cei veniți să vă mângâie prieteneşte. Se cuvine să recunoaşteți că ați disprețuit firea uşuratică a lui Nero; în perioada de început ați păstrat o răutăcioasă cumințenie la fel ca rupturile şi sfărâmături le dintr-un corp care iese la iveală de-abia când se agravează boala[904]: profitând de ocazie, ați dat adevărul la iveală şi nemăsuratele dorințe au căpătat aspirații neruşinate. Tatăl meu n-a venit în țara voastră ca să vă pedepsească pentru ciocnirile voastre cu Cestius, ci doar ca să vă amintească ce datorie aveți. În orice caz, dacă el ar fi urmărit să stârpească neamul vostru, atunci, atacându-vă de la rădăcini, el ar fi trebuit să vă distrugă neîntârziat oraşul; dar în timpul acesta, a pustiit Galileea şi împrejurimile sale, dându-vă astfel mai mult răgaz, ca să vă răzgândiți. Dar dragostea lui de oameni a fost socotită de voi drept un semn de slăbiciune şi blândețea noastră a alimentat impertinența

---

[903] Vezi *Evanghelia după Matei,* cap. 17, paragr. 24 precum şi *Cartea a şaptea,* cap. VI, paragr. 6 din prezenta lucrare (n. t.).

[904] Aluzie la aşa-zisul an „al celor patru împărați" (vezi şi *Cartea a patra,* cap. IX, paragr. 2) (n. e.).

voastră. După moartea lui Nero, voi v-aţi purtat aidoma celor mai mari ticăloşi: v-au dat curaj tulburările interne ale împărăţiei noastre şi atunci când eu însumi, împreună cu părintele meu, am plecat în Egipt, voi v-aţi folosit de acest prilej ca să faceţi pregătirile de război, nesfiindu-vă să-l stânjeniţi pe cel care a obţinut demnitatea imperială, după ce voi l-aţi cunoscut mai înainte drept un inimos comandant de oşti. De îndată ce Imperiul şi-a găsit refugiul sub ocârmuirea noastră şi şi-a redobândit liniştea în toate privinţele, popoarele străine trimiţându-ne soliile care ne împărtăşeau bucuria lor, din nou iudeii au fost cei ce ne-au declarat război. Trimişii voştri au ajuns până la oamenii de dincolo de Eufrat, ca să le propovăduiască răscoala; v-aţi construit de îndată noi ziduri de apărare, au izbucnit revolte şi certuri între tirani, ţara a fost bântuită de războaie civile – năpaste care survin numai la nişte oameni răi ca voi! Am venit în faţa oraşului ca să împlinesc sumbrele porunci pe care mi le-a dat tatăl meu, fără nicio plăcere. M-am bucurat când am aflat că poporul are intenţii paşnice. Încă înainte de izbucnirea războiului, am căutat să vă conving să renunţaţi la el din capul locului; când voi aţi pornit ostilităţile împotriva mea, multă vreme m-am străduit să vă cruţ; i-am graţiat pe transfugi, faţă de cei ce şi-au căutat scăparea la mine mi-am ţinut cuvântul dat; am fost milos cu mulţi prizonieri, iar pe cei ce i-au supus torturilor i-am pedepsit după un aspru interogatoriu; mi-am apropiat de zidurile voastre maşinile mele de război cu de-a sila: mereu a trebuit să-mi domolesc soldaţii mei prea ahtiaţi să vă ucidă; iar după fiecare victorie v-am făcut propuneri de pace, ca şi cum eu aş fi fost cel învins. Ajuns în preajma Templului, iarăşi n-am mai ţinut seama de legile războiului, chiar din iniţiativa mea, rugându-vă să evitaţi distrugerea lăcaşului sfânt şi să vă salvaţi sanctuarul în propriul vostru interes; v-am aprobat liberă trecere, cu asigurarea că vieţile vă vor fi garantate şi, în cazul în care ţineaţi cu orice preţ, v-am oferit prilejul de-a strămuta lupta în alt loc. Toate propunerile mele au fost ignorate de voi, care aţi dat foc Templului cu mâinile voastre. Pângăriţi de atâtea mârşăvii, veniţi la mine şi-mi pretindeţi să duc tratative cu voi? A mai rămas ceva de salvat, care să

poată fi pus alături de ceea ce a căzut deja pradă distrugerii? Ce rost mai are propria voastră existență după ce Templul a fost definitiv distrus? încă mai rămâneți înarmați şi acum, nefericiților, şi nici măcar în extrema primejdie în care vă aflați nu vă schimbați atitudinea, cerşindu-vă îndurarea? Pe ce vă mai bazați? Neamul vostru n-a murit, Templul vostru nu-i distrus, oraşul vostru nu-i al meu, viața voastră nu-mi stă şi ea la îndemână? Socotiți o faptă eroică să vă căutați moartea cu orice preț? Cu orbirea voastră nu țin să rivalizez: celui ce-şi aruncă armele şi se predă, aceluia îi voi dărui viața; eu fac ceea ce face orice bun stăpân în casa lui – pedepsind ceea ce nu poate fi îndreptat şi păstrând restul pentru mine însumi!"

3. La toate acestea, răsculații au răspuns că nu-i pot accepta deloc legământul; căci ei s-au jurat să n-o facă niciodată, cu niciun chip. În schimb îi cer liberă trecere prin zidul împrejmuitor pentru ei, împreună cu soțiile şi copiii lor; atunci vor pleca în pustiu[905], lăsând oraşul în stăpânirea lui. Indignat de faptul că nişte oameni ajunşi în situația de prizonieri cutezau să-i impună condiții de parcă ei ar fi fost învingători, Titus le-a transmis printr-un crainic ordinul că de-acum înainte nimeni să nu mai dezerteze şi nici să nu mai conteze pe un legământ cu dânsul; căci nu va mai cruța pe nimeni. E de datoria lor ca toți să lupte cu întreaga putere de care dispun, spre a se salva şi în fiecare măsură se va ține seama numai de legile războiului. A lăsat oraşul în seama soldaților săi, ca să-l incendieze şi să-l jefuiască. Aceştia s-au abținut în ziua aceea, dar în ziua următoare, ei au prefăcut în scrum Arhiva, Acra, Sfatul şi aşa-numita colină Ophel. Focul s-a întins până la palatul Elenei, aflat în mijlocul Acrei. Au ars şi străzile, şi casele care erau pline de cadavrele celor morți de foame.

4. În aceeaşi zi, fiii şi frații regelui Izates, împreună cu numeroşi cetățeni de vază, care se adunaseră acolo, i-au cerut lui Caesar îndurare. Oricât de supărat era pe restul

---

[905] Zeloții au în vedere regiunea situată între muntele Iuda, malul Iordanului şi Marea Roşie şi care a jucat un rol important în istoria Israelului, mai ales în vremea Macabeilor, ca loc de refugiu (n. e.).

iudeilor, nu s-a abătut de la bunătatea cu care era înzestrat, ci a acceptat supunerea lor. Pentru moment, i-a pus pe toți sub pază strictă; mai târziu i-a trimis la Roma, în lanțuri, pe fiii şi pe celelalte rude ale regelui, ca să slujească drept ostateci.

CAPITOLUL VII

1. Răsculaţii s-au năpustit atunci asupra palatului regal[906] în care mulţi iudei îşi adunaseră avuţiile lor, datorită faptului că era fortificat; i-au izgonit pe romanii de acolo, măcelărind toată populaţia strânsă înăuntru – vreo 8400 de oameni şi au prădat toate bogăţiile găsite. Au fost capturaţi şi doi romani: un călăreţ şi un pedestraş. Pe pedestraş ei l-au ucis pe loc şi l-au târât prin oraş, de parcă ar fi vrut să se răzbune printr-un cadavru asupra tuturor romanilor; dar călăreţul care a susţinut că poate să le facă dezvăluiri folositoare pentru salvarea lor, a fost adus în faţa lui Simon. Întrucât n-a avut nimic deosebit să-i spună, el a fost dat pe mâna unuia dintre comandanţi, pe nume Ardalas, în vederea executării lui. Acesta i-a legat mâinile la spate, l-a legat la ochi şi l-a dus într-un loc situat în raza vederii romanilor, ca să-l decapiteze. Prizonierul i-a luat-o înainte şi a reuşit să fugă la romani în timp ce iudeul îşi trăgea sabia din teacă. Pe un om care izbutise să scape din mâinile duşmanului, Titus nu s-a îndurat să-l execute, dar, socotindu-l nedemn de a fi soldat roman, pentru că fusese capturat viu, l-a dezarmat şi l-a exclus din legiune[907], ceea ce pentru un soldat însemna o pedeapsă mai rea decât moartea.

2. A doua zi, romanii au alungat pe tâlharii din Oraşul de Jos şi au incendiat întreaga zonă până la bazinul Siloah[908]; ei au avut satisfacţia de a vedea oraşul mistuit de flăcări, dar prada le-a scăpat din mâini, căci răsculaţii goliseră totul mai înainte de retragerea lor în Oraşul de Sus. Nici vorbă ca aceştia să se căiască pentru nelegiuirile pe care le comiseseră, ci, dimpotrivă, se şi lăudau cu ele, de parcă ar fi fost vorba de nişte isprăvi vitejeşti; ei priveau cu feţe vesele la

---

906 Fusese construit de Herodes cel Mare în Oraşul de Sus (vezi *Cartea a cincea,* cap. IV, paragr. 4) (n. e.).

907 Aşa-zisa *nussio ignominiosa* făcea parte dintre asprele pedepse disciplinare *(poene militum),* care presupunea alungarea din Roma şi din preajma împăratului a Celor cu rang înalt (n. e.).

908 Adică latura sud-estică, cea nordică fiind arsă cu o zi mai înainte (n. e.).

cetatea în flăcări şi îşi spuneau că sunt gata să-şi primească sfârşitul acum, când poporul a fost măcelărit, Templul distrus de foc, oraşul incendiat, duşmanilor nerămânându-le nimic de luat. Până şi în această situaţie extremă, Josephus nu obosea totuşi să-i roage, încercând să scape de la pieire măcar ceea ce mai rămăsese din oraş; dar cu toate că le-a adus multe mustrări pentru cruzimea şi lipsa lor de credinţă, dând şi multe sfaturi salvatoare, nu s-a ales decât cu mârşave vorbe de ocară din partea răsculaţilor. Deoarece pe de o parte, nu se puteau preda romanilor, fiind împiedicaţi de jurământul lor, pe de altă parte nici nu erau în stare să-i înfrunte pe romani de la egal la egal, ei se simţeau împresuraţi ca într-o temniţă, dar, întrucât deprinderea de a ucide le punea braţele în mişcare, răsculaţii s-au răspândit în terenurile din faţa oraşului, vânând printre ruine pe cei ce intenţionau să fugă la romani. Mulţi au căzut în mâinile lor şi zeloţii îi masacrau fără excepţie, mai ales că cei slăbiţi de nemâncare nici nu erau în stare să fugă: cadavrele lor erau aruncate la câini. Orice alt fel de moarte decât cea pricinuită de foame părea mai uşoară acestor nefericiţi care, în pofida faptului că îşi pierduseră orice speranţă că vor avea parte de îndurare, ei fugeau totuşi la romani, lăsându-se să cadă de bunăvoie în mâinile răsculaţilor asasini. În oraş nu mai rămăsese niciun loc liber: pretutindeni zăcea un înfometat sau unul căzut în lupta dintre taberele rivale. Fiecare loc era năpădit de victimele răscoalei şi ale foametei.

3. Ultima speranţă a tiranilor şi a liotei lor de tâlhari erau hrubele subterane, în care intenţionau să se refugieze şi unde, după părerea lor, nu puteau fi găsiţi. După cucerirea oraşului, în întregimea lui, şi după retragerea romanilor, ei îşi propuseseră să iasă din ascunzătoarea lor şi să fugă. Dar planul lor n-a fost decât un vis frumos, căci nu le era hărăzit să scape nedescoperiţi de Dumnezeu şi de romani. Mânaţi de speranţele pe care şi le puseseră în hrubele subterane, tocmai în vremea aceea, ei dădeau foc oraşului mai mult decât romanii înşişi; fără pic de ruşine, răsculaţii îi ucideau şi prădau pe cei ce din ruinele în flăcări îşi căutau scăparea în acele adăposturi subpământene; iar dacă găseau la una dintre victime un lucru ce putea fi mâncat, îl smulgeau şi-l

înghițeau pe de-a-ntregul, chiar dacă era cumva stropit cu sânge. Chiar şi între ei se purta o luptă aprigă de dragul prăzii. Sunt ferm convins că, din pricina cruzimii lor excesive, ei s-ar fi înfruptat şi din cadavre, dacă oraşul n-ar fi fost cucerit din vreme.

CAPITOLUL VIII

1. Deoarece, datorită faptului că era înconjurat numai de prăpăstii, oraşul nu putea fi cucerit decât cu ajutorul digurilor de pământ, la data de 20 a lunii Loos[909], Caesar şi-a repartizat lucrul forţelor sale armate. Deosebit de dificilă era procurarea materialului lemnos după ce, cum am mai spus, toată regiunea din jurul oraşului, pe o distanţă de 100 de stadii, fusese deja defrişată, cu prilejul construirii anterioarelor valuri de pământ. Lucrările celor patru legiuni au început să se înalţe în povârnişul de miazăzi al oraşului, în dreptul palatului regal. Trupele auxiliare şi surplusul mulţimii îşi înălţau valurile de pământ aproape de Xystos, de pod şi de turnul lui Simon, construit de acesta ca un bastion împotriva lui Ioannes.

2. În zilele acelea, conducătorii idumeenilor s-au întrunit în mare taină şi au luat hotărârea să se predea romanilor; în acest scop, au trimis cinci soli, ca să obţină de la Titus legământul lui. Sperând că şi tiranii se vor preda după abandonarea lor de către idumeeni, a căror participare cântărea mult în desfăşurarea războiului, acesta le-a acordat clemenţa lui, nu fără oarecare şovăială, şi a trimis solii înapoi. Tocmai când idumeenii făceau pregătirile de plecare, Simon a aflat de planul lor; i-a executat numaidecât pe cei cinci bărbaţi care fuseseră la Titus, iar pe conducătorii lor, dintre care cel mai de vază era Iacobus, fiul lui Sosa, i-a arestat şi întemniţat. Nici mulţimea soldaţilor idumeeni, descumpănită de pierderea căpeteniilor lor, n-a fost lăsată nesupravegheată de Simon, punând pe metereze străji întărite, care să-i supravegheze cu strictеţe. Totuşi, străjile nu erau în stare să stăvilească puhoiul dezertărilor şi, oricât de însemnat era numărul celor ucişi de ei, mult mai numeroşi se dovedeau cei care fugeau. Romanii îi primeau acum pe toţi fugarii, căci Titus, datorită bunătăţii lui, nu mai ţinea seama de poruncile sale anterioare, iar soldaţilor li se făcuse lehamite de omoruri şi-şi puneau speranţa în

---

[909] În 25 septembrie 70 (*n.* e.).

câştiguri. Ei îi lăsau să treacă numai pe cetăţenii Ierusalimului, cei din mulţime, împreună cu nevestele şi copiii, fiind vânduţi ca sclavi, fiecare pe un preţ de nimic, datorită ofertei prea mari de robi şi a numărului prea mic de cumpărători[910]. Deşi Titus anunţase prin crainici ca nimeni să nu fugă de unul singur, au fost lăsaţi să treacă şi dezertori solitari care se prezentaseră fără familie. El a dispus să fie triaţi oamenii, spre a fi separaţi de cei ce meritau să fie pedepsiţi. Numărul persoanelor care au fost vândute ca sclavi a fost nemărginit. În schimb cetăţenii care s-au putut salva au trecut de 40.000, fiecare fiind lăsat de Caesar să plece oriunde dorea.

3. În cursul aceloraşi zile, s-a înfăţişat un preot cu numele de Iesus, fiul lui Thebuti, pe care Caesar l-a asigurat prin jurământ că-l va cruţa, cu condiţia ca el să-i predea o parte din comorile sfinte. El a scos şi i-a dat din zidul Templului două sfeşnice asemănătoare celor aflate în interiorul sanctuarului, precum şi mese de cult, cratere[911] şi cupe, toate fiind făurite din aur masiv. I-a mai adus perdele, veşminte ale Marilor Preoţi, care erau împodobite cu pietre preţioase şi multe alte obiecte indispensabile slujbei preoţeşti. A fost capturat şi trezorierul Templului, cu numele de Phineas; acesta le-a arătat straie şi cordoane ale preoţilor, precum şi multă purpură şi vopsea stacojie, păstrate pentru ameliorarea perdelelor Templului. El a mai dat şi multă scorţişoară, casia[912] şi numeroase alte substanţe aromatice, care, bine amestecate, erau arse zilnic pe altar, în cinstea lui Dumnezeu. Totodată, el a predat romanilor şi multe alte bijuterii ale Templului, precum şi un mare număr de podoabe sfinte, datorită cărora s-a bucurat de acelaşi tratament ca şi transfugii, cu toate că, la arestarea lui, trezorierul opusese o dârză împotrivire.

4. După ce în 18 zile de muncă, au terminat construirea

---

910 În antichitate, oştile cuceritorilor erau însoţite de negustori de sclavi, aidoma vulturilor negri ai caravanelor (n. t.).

911 Vas mare, care slujea la amestecarea vinului cu apa (n. e.).

912 Arbust care producea scorţişoară, la fel ca şi cinnamomul (n. e.).

valurilor de pământ – la data de 7 a lunii Gorpiaios[913] – romanii şi-au apropiat de ziduri maşinile de asediu. Pierzându-şi de pe-acum orice speranţă în salvarea oraşului lor, unii dintre răsculaţi s-au retras de pe metereze în Acra, alţii s-au ascuns în canalele subpământene. Numeroşi au fost cei ce şi-au împărţit între ei poziţiile căutând să-i împiedice pe soldaţii care aduceau berbecii de asalt. Dar romanii îi întreceau pe răsculaţi atât ca număr, cât şi ca putere şi, ceea ce era mai important, aveau un moral mult mai ridicat faţă de nişte oameni descurajaţi şi fără vlagă. După ce zidul a fost străpuns într-un loc şi turnurile au început să se clatine sub loviturile berbecelor, apărătorii au şi fugit numaidecât, tiranii fiind cuprinşi de o spaimă care nu avea nicio legătură cu situaţia de fapt. Căci mai înainte ca romanii să fi apucat să treacă dincolo de spărtura zidului, zeloţii rămăseseră încremeniţi, fără să mai ştie dacă trebuiau să fugă sau să rămână pe loc. Acum ai fi putut să vezi cum nişte oameni odinioară atât de aroganţi şi de mândri de nelegiuirea lor, deveniseră acum umili şi înfricoşaţi încât schimbarea lor profundă îţi inspira milă, chiar dacă era vorba de nişte ticăloşi fără pereche. Intenţia lor era să întreprindă un atac asupra zidului împrejmuitor şi să respingă gărzile şi, strecurându-se printre rânduri, să-şi găsească scăparea. Când însă ei n-au mai văzut în jurul lor oamenii întotdeauna credincioşi – căci aceştia fugiseră acolo unde fuseseră chemaţi de nevoie – când unii s-au grăbit să-i anunţe că toată partea de apus a zidului fusese distrusă, iar alţii pretindeau că romanii pătrunseseră deja înăuntru, alţii cum că se şi aflau prin apropiere, porniţi în căutarea lor, în timp ce alţii le spuneau că-şi văzuseră duşmanii în turnuri, făcându-i să aibă vedenii de groază – atunci tiranii au căzut cu faţa la pământ, şi-au deplâns propria orbire, incapabili să se mai mişte din loc, de parcă li s-ar fi tăiat picioarele. Aici s-a vădit cel mai bine puterea lui Dumnezeu asupra nelegiuiţilor, precum şi norocul romanilor; căci tiranii au renunţat singuri la siguranţa lor şi au coborât nesiliţi de nimeni din turnurile unde nimeni nu iar fi putut supune cu

---

[913] În 25 septembrie 70 (n. e.).

forța ci numai prin foame. Romanii, după ce avuseseră atâta de furcă cu ziduri mult mai slabe, ajutați de soartă au ocupat nişte construcții pe care n-ar fi putut pune mâna niciodată cu ajutorul uneltelor lor de război, cele trei turnuri[914] descrise mai sus[915] fiind fiecare în parte mai puternice decât orice maşină de asediu.

5. După ce au părăsit turnurile sau, mai degrabă, după ce Dumnezeu i-a izgonit din ele, răsculații şi-au găsit adăpost în râpa de sub Siloah; aici şi-au revenit puțin din prima frică pe care o resimțiseră şi au atacat împrejmuitorul val de pământ al romanilor. Totuşi, curajul le-a fost mai prejos decât situația lor critică, căci frica şi nenorocul au contribuit din plin la dispariția puterii; răsculații au fost respinşi de către gărzile romane şi despărțiți unii de alții, apoi s-a afundat în canalele subterane. După ce au cucerit meterezele, romanii şi-au înfipt stindardele în vârful turnurilor şi, cu multă larmă şi bucurie şi-au intonat cântecul lor de biruință, deoarece sfârşitul războiului li s-a părut mai uşor decât începutul său. După ce le-a fost dat să treacă de ultimul zid de apărare fără să verse o picătură de sânge, romanilor nu le-a venit să creadă şi, când au văzut că nu întâlnesc niciun adversar, contrar obiceiului lor, au fost puşi în încurcătură. Cu săbiile smulse din teacă, ei au năvălit în străzile înguste şi au omorât fără deosebire pe oricine le-a ieşit în cale; casele în care îşi mai căutau refugiul iudeii, ei le dădeau foc împreună cu oamenii aflați în interiorul lor. Cu prilejul jefuirii multor case, romanilor li s-a întâmplat adesea ca atunci când pătrundeau înăuntru, pentru pradă, să dea peste cadavrele întregii familii sau peste case ticsite de victime ale foametei; când dădeau cu ochii de asemenea scene, ieşeau îngroziți afară din casă, cu mâinile goale. Chiar dacă arătaseră milă pentru cei care avuseseră un sfârşit atât de jalnic, romanii nu împărtăşeau acelaşi simțământ față de cei vii, ci îi străpungeau pe fiecare dintre cei întâlniți întâmplător, astupând cu hoituri ulițele, astfel că multe dintre ele care fuseseră deja incendiate, erau stinse de pâraiele de sânge

---

[914] Hippicus, Phasaet şi Mariamme (n. t.).
[915] Vezi *Cartea a cincea*, cap. IV, paragr. 3 (n. e.).

care inundaseră tot oraşul. La căderea serii omorurile au încetat, dar în timpul nopții, focul a luat proporții, iar cea de a 8-a zi a lunii Gorpiaios[916], soarele a răsărit peste ruinele încă fumegânde ale Ierusalimului; oraşul acesta a îndurat atâtea nenorociri în timpul asediului, încât dacă el ar fi avut parte la fondarea lui de tot atât de mult noroc, atunci ar fi ajuns demn de invidiat, el care nu merita, totuşi, niciuna din năpastele, dacă n-ar fi dat naştere unei generații care l-a dus la pieire.

[916] În 26 septembrie 70 (n. e.).

CAPITOLUL IX

1. După ce a pătruns înăuntru, Titus n-a admirat numai trăinicia oraşului, ci mai ales turnurile pe care tiranii, în nebunia lor, le-au părăsit. În timp ce contempla înălţimea masivelor construcţii, mărimea fiecărui bloc de piatră şi perfecta lor îmbinare, observând cât de late şi de semeţe erau turnurile, el a exclamat cu glas tare: „De fapt, noi am luptat cu ajutorul lui Dumnezeu, căci Dumnezeu a fost cel ce i-a alungat pe iudei din aceste bastioane, fiindcă ce-ar fi putut face mâinile omeneşti şi maşinile de asediu împotriva unor astfel de turnuri?”. Şi multe alte lucruri asemănătoare a discutat el atunci cu prietenii săi; apoi a eliberat pe prizonierii pe care i-a găsit în beciurile turnurilor[917], redându-le libertatea. Mai târziu, când a distrus din temelii restul oraşului şi a pus să se dărâme zidurile de apărare, el a lăsat neatinse cele trei turnuri, ca o mărturie a norocului său, cu sprijinul căruia a putut să cucerească chiar şi ceea ce părea inexpugnabil.

2. Deoarece soldaţii obosiseră între timp să tot răpună oameni şi o mare mulţime de supravieţuitori din rândurile iudeilor încă mai ieşeau la iveală, Caesar a dat ordinul ca să fie ucişi numai cei înarmaţi sau care opuneau rezistenţă, ceilalţi urmând să scape cu viaţă, spre a fi luaţi prizonieri. Pe lângă categoriile destinate pieirii prin ordinul lui Titus, soldaţii mai ucideau bătrânii şi nevolnicii; dar cei aflaţi în floarea vârstei şi apţi de muncă au fost mânaţi spre templu şi închişi în interiorul zidurilor din curtea femeilor. Caesar a încredinţat paza lor unui dezrobit, iar prietenului său Fronto, sarcina de a decide soarta fiecăruia. Acesta a executat pe toţi răsculaţii şi tâlharii care se denunţau de fapt unii pe alţii; din rândul tinerilor, el a triat însă pe cei mai dezvoltaţi şi mai frumoşi, spre a-i păstra pentru marşul triumfal.

Dintre ceilalţi, Titus i-a trimis pe prizonierii peste 17 ani, ca să muncească în minele din Egipt[918]: pe cei mai mulţi i-a

---

[917] Zeloţii au întemniţat de la început elementele incomode sau nesigure din popor, precum şi pe unii comandanţi idumeeni (n. e.).

[918] Vezi Diodor, *Biblioteca istorică*, III, 12. Din aceste mine se extrăgea aur

dăruit provinciilor, unde trebuiau să piară în teatre[919], răpuşi de sabie sau de fiarele sălbatice. Cei care nu împliniseră 17 ani au fost vânduți ca sclavi. În zilele în care Fronto îşi făcea trierea lui, au mai murit de foame încă 11.000 de prizonieri, unii fiindcă paznicii lor nu le-au dat hrană, datorită urii pe care le-o purtau, alții fiindcă au refuzat să mănânce ceea ce li se oferea. De altfel, pentru o mulțime atât de mare nici cerealele nu erau suficiente.

3. Numărul total al celor care au fost luați prizonieri în cursul întregului război a fost de 97.000, iar numărul celor care au murit în timpul asediului se ridică la 1.100.000 de oameni. Cei mai mulți dintre aceştia au fost iudei prin naştere, nu însă originari din Ierusalim[920]. Căci adunat din întreaga țară, cu ocazia sărbătoririi Paştilor, poporul a fost încercuit acolo pe neaşteptate de desfăşurarea războiului, astfel că mai întâi, datorită aglomerării excesive, el a fost bântuit de ciumă, iar mai târziu de foametea care i-a cuprins şi mai repede în vârtejul ei. Faptul că oraşul putea să adăpostească atâta mulțime de oameni reiese din recensământul făcut în timpul lui Cestius; pentru a-l convinge pe Nero, care era înclinat să subestimeze poporul iudeu, că Ierusalimul avea o situație înfloritoare, el i-a însărcinat pe Marii Preoți să facă numărătoarea populației cum vor găsi ei de cuviință[921]. Când a sosit aşa-numita sărbătoare a Paştilor, în care între ora a 9-a şi ora a 11-a se aduceau jertfe, unde de fiecare dată nu luau parte mai puțin de zece oameni, ca într-o fratrie[922] de unul singur neavând

---

(n. t.).

[919] Se subînțelege: *amfiteatre* (n. e.).

[920] Privitor la soarta creştinilor, aflăm de la Eusebius *(Istoria bisericii*, III, 5) că înainte de asediul Ierusalimului, ei s-au refugiat la Pella (n. t.).

[921] La iudei numărarea poporului era interzisă pentru că mai întâi, potrivit profetului Osea (2,1): „va fi ca nisipul mării, care nu se socoteşte, nici nu se numără", şi mai apoi pentru că recensământul făcut de regele David a avut urmări nefaste *(Cartea a doua a Regilor*, cap. 24). Cifra locuitorilor urma să fie aflată, cerându-se fiecăruia câte o monedă sau numărându-se mieii jertfiți de Paşti. Ultimul procedeu, potrivit lui Midras Echa Rabbati, a fost respectat şi de regele Agrippa (n. t.).

[922] *Frăție* – reuniune de cetățeni care participau la o jertfă, urmată de ospăț şi totodată o subdiviziune a tribului la grecii vechi (n. e.).

voie să se ospăteze nimeni – iar câteodată se adunau şi 20 de bărbaţi – s-a ajuns la numărul total de 255.600 de animale de jertfă. Dacă socotim numai câte zece inşi de fiecare jertfă, rezultă un număr de 2.700.000 de participanţi[923], absolut toate persoane curate şi purificate: cei bolnavi de lepră şi sculament, femeile în perioada lor de ciclu, precum şi cei cu alte feluri de impurităţi, nu aveau voie să ia parte la jertfe, aşijderi cei de alt neam decât iudeii, care participau totuşi la serviciul religios.

4. Majoritatea celor strânşi laolaltă de sărbătoare erau sosiţi din afara capitalei. Astfel soarta a făcut atunci ca întregul popor să fie închis ca într-o temniţă, iar războiul a încercuit un oraş ticsit de oameni. Aşa că mulţimea celor care a pierit întrece cu mult distrugerile provocate fie de oameni, fie de către cer. Dintre cei care au ieşit la iveală, unii au fost ucişi pe de o parte, iar alţii, luaţi prizonieri, pe de altă parte. Romanii i-au căutat şi pe cei din canalele subpământene, au scormonit chiar şi pământul, omorând pe toţi cei descoperiţi de ei. Astfel, s-au găsit acolo peste 2000 de morţi, dintre care unii îşi luaseră viaţa cu mâna lor, iar alţii se răpuseseră între ei; cei mai mulţi muriseră însă de foame. Soldaţii intraţi în subteranele acelea au fost întâmpinaţi de groaznica duhoare a hoiturilor, aşa că mulţi s-au retras imediat; dar alţii, mânaţi de lăcomia lor, au trecut peste mormanele de cadavre; multe obiecte preţioase au fost găsite în canale sub pământ, căci o îndreptăţită răsplată încununa fiecare drum. Au fost scoşi de acolo şi mulţi prizonieri ai tiranilor; până şi în această situaţie extremă, aceştia mai persistau în cruzimea lor. Dar Dumnezeu i-a pedepsit pe amândoi, după cum merita fiecare; Ioannes, împreună cu fraţii săi, a răbdat de foame în canalele subterane, cerând romanilor îndurarea pe care o disprețuise de atâtea ori; după o aprigă luptă cu nevoile, Simon s-a predat şi el, aşa cum vom arăta mai departe[924]. Ambii au fost luaţi prizonieri: Simon a fost păstrat spre a sluji drept jertfă la marşul triumfal, iar Ioannes, condamnat la închisoare pe

---

923 Cifră rotunjită în plus (n. t.).

924 Vezi *Cartea a şaptea,* cap. II, paragr. 2 (n. t.).

viaţă. Romanii au incendiat până şi cele mai îndepărtate părți ale oraşului, zidurile de apărare fiind una cu pământul.

CAPITOLUL X

1. Aşa a căzut Ierusalimul în al doilea an al domniei lui Vespasianus, în cea de a 8-a zi a lunii Gorpiaius[925]; oraşul fusese mai înainte cucerit de cinci ori, fiind distrus cu acest prilej pentru a doua oară. Asochaeus[926], regele Egiptului, după el Antioh[927], Pompeius, urmat de Sossius împreună cu Herodes, au cucerit oraşul, păstrându-l însă întreg. Înaintea acestora, regele Babilonului[928] l-a cucerit şi distrus după 1468 de ani şi 6 luni de la fondarea lui. Primul său ctitor a fost un domnitor cananeean, al cărui nume însemna în limba ţării: „rege drept”[929]; în realitate, aşa a şi fost. Acesta l-a slujit pe Dumnezeu ca primul său preot, tot el a fost cel dintâi constructor al sanctuarului dând şi numele de „Hierosolyma”[930] oraşului care mai înainte se chemase „Solyma”. Apoi David, regele iudeilor, a gonit de acolo pe locuitorii cananeeni şi a populat oraşul cu oameni din neamul lui: după 477 de ani şi 6 luni, el a fost ras din temelii de babilonieni. De la regele David, primul iudeu care a domnit asupra oraşului, şi până la distrugerea lui de către Titus, s-au scurs 1179 de ani. De la prima întemeiere şi până la ultima cucerire, au trecut 2177 de ani[931]. Aşadar nici marea vechime, nici nesecata bogăţie, nici larga răspândire a poporului său peste întregul pământ şi nici măcar deosebita

---

925 În 28 septembrie 70 (n. t.).

926 În *Antichităţi iudaice,* VIII, 2 ş. u., el numeşte Susac, la Herodot (*Istorii,* II, CII) Sesostris, în *Vechiul Testament (Cartea a treia a Regilor,* 14, 25) Sişac (n. t.).

927 E vorba de Antioh IV Epiphanes, suveran al Regatului Seleucid (n. e.).

928 Nabucodonosor II din Regatul Noului Babilon (598 î. e. n.) (n. e.).

929 Melhisedec, regele Salemului (*Facerea,* 14, 18; Apostolul Pavel, *Epistola către evrei,* cap. 7); cuvântul înseamnă: „Sedec (Dreptatea) este rege” (n. e.).

930 Adică: „Sfânta Solyma” (în greaca veche *hieros= sacru).* Etimologia propusă de Josephus este eronată pentru că scrisorile expediate de egipteni din El Amarna (secolul XIV î. e. n.) oraşul era numit „Urusalim”, adică „Ctitoria din Salem” (n. e.).

931 Nu se poate conta pe precizia acestor cifre deoarece vechile texte n-au fost totdeauna transcrise corect. De aceea, fiecare codex dă cifre diferite (n. t.).

faimă a serviciului divin, întreținut de el – n-au putut feri orașul de propria distrugere. Astfel a luat sfârșit asediul Ierusalimului.

CARTEA A ŞAPTEA

CAPITOLUL I

1. Când însă armata n-a mai avut ce să măcelărească şi să jefuiască, întrucât soldaţii nu mai aveau la îndemână nimic asupra căruia să-şi reverse mânia lor, căci ei nu se îndurau să cruţe nici oameni şi nici obiecte care să scape de furia lor distructivă – Caesar a dat ordin ca întregul oraş împreună cu Templul să fie rase în întregime. Urmau să rămână în picioare numai turnurile Phasael, Hippicus şi Mariamme, care stăteau mai presus de celelalte, ca şi zidul de apărare, atâta cât împrejmuia partea de apus a oraşului. Zidul trebuia să slujească drept loc de instalare a taberei pentru garnizoană hărăzită să se stabilească acolo, iar turnurile, ca să fie păstrate anume, pentru a dovedi urmaşilor cât de măreţ şi de bine apărat a fost oraşul pe care vitejia romanilor a izbutit să-l învingă. Soldaţii cu forţa lor demolatoare au făcut una cu pământul restul zidului împrejmuitor astfel încât eventualii vizitatori ai regiunii să nu aibă niciun motiv să-şi închipuie că aici au locuit vreodată fiinţe omeneşti. Acesta a fost sfârşitul pe care l-a avut acest minunat Ierusalim, oraş vestit în lumea întreagă, datorită orbirii propriilor lui răzvrătiţi.

2. Caesar a hotărât să lase acolo, ca trupe de pază, Legiunea a X-a, precum şi câteva escadroane de cavalerie şi unele cohorte de pedestraşi. Acum, când toate misiunile războiului erau deja încheiate, el a dorit să felicite oastea, în întregimea ei, pentru perfomanţele obţinute, şi să dea cuvenitele răsplăţi celor ce se evidenţiaseră mai mult. După ce i s-a înălţat în mijlocul fostei sale tabere o tribună mare, s-a instalat acolo împreună cu comandanţii săi şi a vorbit astfel, ca să fie auzit de întreaga oştire: El le mulţumeşte pentru exemplarul lor devotament, pe care l-au păstrat până la capăt. Le aduce laude pentru supunerea pe care i-au arătat-o în tot cursul războiului, oferind adevărate pilde de vitejie personală în numeroase şi cumplite primejdii; ei au

sporit prestigiul puterii romane în folosul patriei şi au arătat limpede tuturor oamenilor că nici mulţimea duşmanilor, nici trăinicia fortăreţelor, nici mărimea oraşelor, nici temeritatea nestrunită a vrăjmaşilor sau sălbăticia de fiară dezlănţuită nu pot împiedica virtutea romană să triumfe, chiar dacă adesea adversarii descoperă în noroc un aliat de încredere. Le-a mai spus că au încununat în chip glorios un război de lungă durată; că nici nu-şi putea dori un sfârşit mai bun decât cel pe care l-au sperat de la început. Dar ceea ce le sporeşte şi faima, şi onoarea, este faptul că cel pe care ei l-au ales ca să fie conducătorul şi stăpânitorul imperiului şi pe care l-au trimis în patrie, s-a bucurat de buna primire a tuturora, că măsurile luate de el au parte de o aprobare unanimă, recunoştinţa revărsându-se acum chiar asupra alegătorilor săi. De aceea – le-a mai spus – îi admiră şi îndrăgeşte pe toţi, căci ştie prea bine că fiecare a făcut ce i-a stat în putinţă, cu un zel străin de şovăială. Totuşi, unii s-au evidenţiat în luptă printr-o mai mare forţă corporală şi şi-au împodobit întreaga lor viaţă prin nobila strălucire a faptelor războinice, reuşitele acţiuni întreprinse de ei asigurând armatei sale o şi mai mare faimă. Acelora vrea el să le distribuie numaidecât meritatele distincţii şi cinstiri, pentru ca să nu rămână fără răsplată niciunul dintre cei ce s-au străduit să facă mai mult decât ceilalţi camarazi. Căci cea mai arzătoare năzuinţă a lui este ca mai degrabă să recompenseze bravura tovarăşilor de arme decât să-i pedepsească pentru abaterile lor de la disciplină.

3. Titus a poruncit de îndată celor care aveau funcţia cuvenită să citească numele realizatorilor de fapte vitejeşti deosebite în cursul războiului. În timp ce aceştia se prezentau, el îi desemna făţiş, strigându-i pe nume, îi lăuda şi se bucura din cale-afară, de parcă ar fi fost propriile sale isprăvi; le punea pe creştet cununi de aur, le dăruia lănţişoare de aur, mici suliţe tot din aur, insigne din argint şi-i înălţa în grad pe fiecare. Din ce-şi însuşise victoria le mai împărţea cu dărnicie argint, aur şi veşminte scumpe, precum şi multe obiecte din restul prăzilor. După ce au fost răsplătiţi cu toţii aşa cum a găsit de cuviinţă, el s-a rugat ca binecuvântarea zeilor să se reverse asupra oştirii întregi şi a

coborât de pe tribună în mijlocul aclamațiilor entuziaste ale mulțimii, îndreptându-se spre locul de celebrare a jertfelor închinate izbânzii. În fața altarelor se strânseseră deja nespus de mulți tauri: toți au fost înjunghiați, iar carnea lor distribuită oştirii pentru banchet. El însuşi a sărbătorit împreună cu ofițerii săi, trei zile la rând, ospățul victoriei; apoi a îngăduit trupelor străine să se îndrepte unde doreau ele. A încredințat paza Ierusalimului Legiunii a X-a, în loc s-o mai trimită pe malul Eufratului, unde staționase ea mai înainte[932]. Întrucât Titus nu putea să dea uitării faptul că, sub comanda lui Cestius, legiunea a XII-a se retrăsese din fața iudeilor, el a îndepărtat-o cu totul de Siria – căci mai înainte statornica-i tabără se afla la Raphanaea[933] – şi a expediat-o tocmai la Melitene, regiune situată pe fluviul Eufrat, la hotarul dintre Armenia şi Cappadocia. Două legiuni – cea de a V-a şi cea de a XV-a – au primit deosebita cinste de a-l însoți până la sosirea lui în Egipt. S-a îndreptat apoi cu oastea lui în jos, spre Caesarea de lângă mare, unde a lăsat uriaşa lui pradă de război, spre a fi păstrată, precum şi prizonierii de război, spre a fi păziți; căci anotimpul nefavorabil al iernii îi zădărnicise călătoria pe mare spre Italia

---

[932] Legiunea a X-a Fretensis a participat la luptele împotriva Armeniei (vezi Tacitus, *Anale*, XV, 6) (n. e.).

[933] Adică la 150 km distanță de Antiohia pe râul Orontes, capitala provinciei romane Siria (n. e.).

CAPITOLUL II

1. În răstimpul când Caesarul Titus asedia de zor Ierusalimul, Vespasianus s-a îmbarcat pe o corabie negustorească, străbătând marea din Alexandria până în insula Rhodos. De aici, şi-a continuat călătoria pe o triremă şi a vizitat toate oraşele întâlnite în drumul său; pretutindeni, el a fost primit cu mare cinste. Apoi a plecat din Ionia spre Grecia[934] şi mai departe din Corcyra[935] până la Promontoriul Iapygiei[936], de unde şi-a urmat drumeţia pe uscat. Între timp, Titus a plecat din Caesarea de lângă mare şi s-a dus la Caesarea numită Philippi; acolo a rămas un timp mai îndelungat spre a organiza tot felul de spectacole, unde mulţi prizonieri şi-au găsit moartea, Fie aruncaţi în ghearele fiarelor sălbatice, fie siliţi să se lupte între ei, grupaţi în cete adverse. Aici a primit Titus vestea capturării lui Simon, fiul lui Giora, care s-a produs în felul următor:

2. Câtă vreme Ierusalimul a fost supus asediului, Simon s-a aflat în Oraşul de Sus; când însă armata romană a pătruns în interiorul zidurilor şi devastau întregul oraş, Simon şi-a luat cu el pe cei mai apropiaţi prieteni ai săi, împreună cu nişte pietrari, înzestraţi cu uneltele lor de fier pentru tăierea pietrelor, aprovizionându-se cu hrană care să le ajungă pentru mai multe zile; cu toţii s-au afundat laolaltă într-un coridor subpământean întunecat. Ei au înaintat atât cât le-a îngăduit vechea galerie; când au dat peste un pământ întărit, au săpat mai departe, în speranţa că vor putea să înainteze şi va răzbi deasupra într-un loc mai ferit, unde se vor simţi în siguranţă. Dar desfăşurarea lucrărilor le-a dovedit că nădejdea pe care şi-o puneau în ele era amăgitoare: căci muncitorii avansaseră foarte puţin şi cu multă trudă pe când alimentele, deşi drămuite cu zgârcenie, ameninţau să se isprăvească curând. Ca să-i păcălească pe romani prin înspăimântarea lor, Simon s-a îmbrăcat atunci cu o tunică

---

934 În anul 69 (n. t.).

935 Insulă de pe coasta Epirului (azi Corfu) (n. e.).

936 Iapigia reprezenta partea sud-estică a Apuliei şi Calabria până la capul Salentinum. Este vorba de Capul Santa Maria di Leuca (Otranto) (n. e.).

albă, peste care a prins cu agrafe o mantie purpurie şi a ieşit de sub pământ în locul unde mai înainte fusese Templul. Mai întâi, soldaţii care l-au văzut s-au speriat şi au rămas pe loc, încremeniţi, mai apoi s-au apropiat de el şi l-au întrebat cine este. Simon nu s-a lăsat recunoscut şi le-a cerut să-l aducă pe ofiţerul lor. Ei s-au dus repede la Terentius Rufus, care a şi venit imediat, fiindcă acesta era comandantul trupelor lăsate la faţa locului. După ce a aflat tot adevărul de la Simon, el l-a încătuşat, punându-l sub pază şi i-a comunicat lui Caesar felul cum l-a capturat. Aşa l-a lăsat Dumnezeu să cadă în mâinile celor mai aprigi duşmani ai săi pe Simon, spre a-l pedepsi pentru cruzimea lui faţă de propriii concetăţenii, pe care i-a asuprit ca un tiran nemilos. El n-a încăput pe mânile romanilor cu de-a sila, ci s-a predat de bunăvoie, spre a-şi primi pedeapsa: ca s-o merite din plin, singur a trimis cândva la moarte pe mulţi alţii, sub mincinoasa învinuire că plănuiau să dezerteze la romani. Faţă de răutate, mânia divină nu-i nici iertătoare, nici nepunticioasă. Dreptatea acţionează mai târziu asupra celor care au încălcat legea şi abate o pedeapsă şi mai rea pe creştetul nelegiuitului tocmai când acesta se şi credea scăpat de ea; căci niciunul nu este pedepsit pe loc. Acest lucru l-a aflat şi Simon când i-a fost dat să cadă în răzbunătoarele mâini ale romanilor. Revenirea lui de sub pământ a permis ca în zilele acelea o mare mulţime de alţi răsculaţi să fie dibuiţi în canalele subterane. Când s-a întors din Caesarea de lângă mare, în faţa lui Titus a fost adus, în lanţuri, Simon; potrivit poruncii sale, acesta a fost păstrat pentru marşul triumfal care urma să se desfăşoare sărbătoreşte la Roma.

CAPITOLUL III

1. În timpul cât a stat la Caesarea, Titus a sărbătorit cu mare fast ziua de naştere a fratelui său[937] şi în cinstea lui a lăsat ca o mare parte dintre condamnările la moarte să-i aibă în vedere pe iudei. Numărul celor care au pierit în lupta cu fiarele sălbatice, au ajuns pradă flăcărilor sau au căzut în luptele dintre ei este mai mare de 2500. Indiferent de feluritele căi în care şi-au găsit moartea, romanilor li s-a părut că pedepsele primite de răsculaţi erau, totuşi, prea uşoare. După aceea, Caesar a plecat la Berytus, o colonie romană din Fenicia. Acolo a poposit o vreme şi mai îndelungată pentru ca să celebreze şi ziua de naştere a tatălui său cu o şi mai mare pompă[938], dovedită atât prin măreţia organizării spectacolelor, cât şi prin costisitoarele cheltuieli făcute, oglindind bogăţia resurselor. Şi cu acest prilej, o mulţime de prizonieri au trebuit să-şi piardă viaţa în împrejurările arătate mai sus.

2. În acest timp s-a întâmplat ca iudeii care mai rămăseseră în Antiohia să devină ţinta unor grave acuzaţii[939] şi să ajungă în primejdie de moarte; antiohienii erau foarte porniţi împotriva lor nu numai ca urmare a recentelor învinuiri care li se aduceau, ci şi datorită unor întâmplări petrecute cu mult timp în urmă; tocmai de aceste incidente trebuie să vorbesc pe scurt pentru a urmări mai uşor desfăşurarea faptelor ulterioare.

3. Poporul iudeu cunoaşte o largă răspândire printre locuitorii de baştină din lumea întreagă, dar mai cu seamă în Siria, datorită învecinării ei cu Palestina şi mai presus de orice în Antiohia datorită întinderii oraşului; îndeosebi urmaşii lui Antioh[940] le-au permis să trăiască acolo în deplină siguranţă. Chiar dacă Antioh, supranumit

---

937 Fireşte, Domiţianus, născut la 24 octombrie 51 e. n. (vezi Suetonius, *Domiţianus,* I), când tatăl său era *consul designatus* (n. e.).

938 Vespasianus a văzut lumina zilei la 17 noiembrie anul 9 e. n., locul lui de baştină fiind Reate, în ţara sabinilor (n. e.).

939 Vezi *Cartea a doua,* cap. XVIII, paragr. 5 (n. t.).

940 Antioh I Soter, suveran al Regatului Seleucid (281-261 î. e. n.) (n. e.).

Epiphanes, a devastat Ierusalimul şi a prădat Templul, cei care i-au urmat la domnie au restituit toate ofrandele din bronz iudeilor din Antiohia, îngăduind expunerea lor în sinagogi; în plus ei au acceptat să li se acorde aceleaşi drepturi ca şi grecilor. Întrucât şi regii de mai târziu i-au tratat la fel de bine pe iudei, numărul lor a sporit simţitor; ei şi-au gătit sanctuarul cu ofrande lucrate cu măiestrie şi nespus de frumoase şi au permis mereu ca la ceremoniile lor religioase să asiste o mare mulţime de greci, încât aceştia erau socotiţi ca făcând parte dintre ai lor. Dar atunci când a izbucnit războiul şi Vespasianus de-abia debarcase în Siria cu trupele sale, iar ura împotriva iudeilor atinsese apogeul, unul dintre ei – care se numea Antioh şi se bucura de mult respect datorită părintelui său, însăşi căpetenia comunităţii iudaice[941] din Antiohia – a pătruns în teatrul unde se adunaseră cetăţenii antiohieni şi şi-a arătat cu degetul propriul tată şi pe alţi iudei, acuzându-i că împreună au pus la cale să dea foc într-o noapte întregului oraş. Numaidecât le-a predat şi câţiva iudei străini, care trebuiau să ia parte la complot. De îndată ce a aflat ştirea, mulţimea n-a mai putut să-şi stăpânească furia şi a înjghebat repede un rug pentru toţi acuzaţii care urmau să fie arşi chiar în teatru. Apoi ea s-a năpustit asupra iudeilor, aflaţi în mare număr, convinşi că-şi pot salva mai sigur oraşul natal, cu cât mai repede îşi vor înfăptui răzbunarea asupra lor. Antioh a înteţit şi mai mult mânia • localnicilor; deoarece credea că e neapărat nevoie să aducă o dovadă a convertirii precum şi a urii lui faţă de datinile iudaice, a adus o jertfă după tradiţia grecească. Apoi a cerut grecilor să-i constrângă şi pe Ceilalţi iudei să facă acelaşi lucru; deci va fi cât se poate de limpede că recunoaşterea conspiratorilor se va face după refuzul lor. Când antiohienii au făcut într-adevăr această încercare, puţini iudei s-au lăsat înduplecaţi; îndărătnicii au fost executaţi pe loc. Antioh a primit de la guvernatorul roman

---

[941] Regii din Alexandria şi din Antiohia au admis ca iudeii să aibă un asemenea conducător (aici arhonte îndeobşte denumit Alabarh) drept propriul lor magistrat Suprem şi până şi sub autoritatea romanilor s-a menţinut această organizare (n. t.).

soldați cu ajutorul cărora şi-a persecutat şi mai rău concetățenii; nu le-a îngăduit să se odihnească în a 7-a zi, silindu-i să lucreze la fel ca şi în celelalte zile. El i-a supus pe iudei la o cruntă asuprire pentru ca răgazul din ziua a 7-a să fie suprimat[942] nu numai în Antiohia ci – o dată cu începutul făcut acolo – şi în alte oraşe, oricum însă, pentru scurt timp.

4. Asemenea nenorociri au avut de îndurat iudeii din Antiohia în vremea aceea când s-a abătut peste capul lor o a doua pacoste, pentru înțelegerea căreia am şi povestit-o pe cea care a precedat-o. Întâmplarea a făcut ca un incendiu să cuprindă piața pătrată, sediul magistraților, arhiva şi basilicele[943] şi cu mare trudă a fost împiedicată extinderea flăcărilor asupra întregului oraş; Antioh a susținut că iudeii purtau vina pârjolului. Chiar dacă n-ar fi fost mai dinainte porniți împotriva iudeilor, antiohienii tot s-ar fi lăsat lesne ademeniți de această calomnie, răvăşiți de nenorocirea care-i lovise; cu atât mai uşor puteau ei să dea crezare vorbelor cu cât precedentele învinuiri erau proaspete, de parcă şi vedeau cu ochii lor cum focul fusese pus de către iudei. Ca şi orbiți de furie, în nebunia de care erau cuprinşi, toți s-au năpustit asupra celor calomniați. Cu mare greutate a reuşit să calmeze tulburarea lor locțiitorul guvernatorului, Gnaeus Collega, care le-a cerut să aibă răbdare până ce va raporta Caesarului cele întâmplate. Vespasianus tocmai îl trimisese pe Caesennius Paetus, să ocupe postul de guvernator al Siriei[944], dar acesta nu sosise încă la destinație. După cercetări minuțioase, Collega a aflat adevărul; dintre iudeii acuzați de Antioh, nimeni n-avea niciun amestec în această treabă. Toată isprava fusese pusă la cale de nişte ticăloşi care erau împovărați de datorii şi crezuseră că prin incendierea pieții şi distrugerea documentelor publice ei vor scăpa de angarale. Atâta vreme cât acuzațiile planau deasupra creştetului lor, iudeii îşi priveau viitorul cu

---

[942] Pângărirea zilelor de odihnă şi a sărbătorilor a fost cerută de Antioh Epiphanes (*Cartea întâi a Macabeilor,* I, 48) (n. e.).

[943] Vaste clădiri publice puse deopotrivă în slujba justiției, negoțului, învățământului ş. a. m. d. (n. e.)-

[944] În anul 72 (n. e.).

neîncredere, pândiți de-o mare teamă.

CAPITOLUL IV

1. Când Caesarul Titus a primit veşti privitoare la tatăl său: că în toate oraşele Italiei s-a bucurat de o călduroasă primire şi mai cu seamă Roma l-a întâmpinat cu mare entuziasm, inima i s-a umplut de o nespusă bucurie şi satisfacţie, simţindu-se eliberat în chip atât de fericit de grija pe care i-o stârnise propriu-i părinte. Încă de când Vespasianus se afla departe de ei, îl omagiau deja locuitorii Italiei, de parcă ar fi sosit de-a binelea; dorinţa lor fierbinte de a-l vedea le punea la încercare aşteptarea sosirii sale, ataşamentul lor fiind scutit de orice constrângere. Având amintirea încă vie a rapidelor schimbări a succesorilor la tron pentru Senat, nu putea fi nimeni mai preţios decât un împărat cu prestigiul vârstei înaintate, şi cu aureola strălucitelor fapte războinice, de la care te puteai aştepta să-şi folosească înalta-i poziţie numai spre binele supuşilor săi. Poporul, pus la grea încercare de tulburările interne, aştepta cu atât mai nerăbdător sosirea lui, cu cât se credea definitiv scăpat de nenorocul său, ferm convins că-şi va redobândi siguranţa şi prosperitatea. Mai cu seamă armata avea ochii aţintiţi asupra lui: căci soldaţii pricepeau cel mai bine importanţa pe care o aveau războaiele câştigate de Vespasianus şi, de vreme ce Cunoscuseră nemijlocit incapacitatea şi laşitatea celorlalţi împăraţi, ei doreau să-şi înlăture marea înjosire, socotindu-l singurul în stare să le aducă salvarea şi gloria. În fervoarea care cuprinsese toate păturile populaţiei, cei care ocupau ranguri înalte n-au mai putut să aştepte atâta, îndreptându-se către un loc cât mai în afara Romei, ca să fie primii care îl vor întâmpina. Dar nici alţi cetăţeni n-au mai îndurat amânarea întâlnirii cu împăratul: şi-au strâns rândurile, ieşind cu hurta în afara oraşului, căci li se părea tuturor mai comod şi mai plăcut să mărşăluiască decât să zăbovească astfel încât, pentru prima oară în istoria ei, cetatea a avut bucurosul prilej să simtă că interiorul i s-a depopulat. Căci numărul celor rămaşi era mult mai mic decât al celor plecaţi. Când însă s-a anunţat sosirea lui, iar cei ce se grăbiseră să-i iasă înainte au lăsat să se afle cordialitatea cu care saluta fiecare grup, atunci şi

restul populației, femei şi copii de pe traseul său, a dorit neapărat să-l întâmpine pe marginea drumului. Plăcerea de a-i privi chipul blând şi farmecul făpturii sale îi făcea pe cei prin fața cărora trecea să-l aclame în chip şi fel: „Binefăcătorul", „Salvatorul" şi „Unicul împărat demn de Roma"; întregul oraş era la fel ca un templu năpădit de ghirlande şi fum de tămâie[945]. Cu mare greutate a reuşit Vespasianus să-şi croiască drum prin mulțimea strânsă în jurul lui, ajungând până la palatul unde a închinat zeilor protectori ai vetrei[946] jertfe de mulțumire pentru norocoasa-i sosire acasă. Între timp poporul s-a îndreptat spre sărbătorescul ospăț: împărțiți aşadar după triburi, neamuri şi vecinătate, romanii s-au aşezat la mesele banchetului, unde prin libațiuni cereau zeilor să-l păstreze cât mai multă vreme pe Vespasianus în fruntea împărăției, iar domnia fiilor şi urmaşilor săi să rămână mereu la adăpost de orice dispută. Într-adevăr, după entuziasta primire pe care i-a oferit-o Roma lui Vespasianus, prosperitatea oraşului a cunoscut un mare avânt.

2. Ceva mai devreme, pe când Vespasianus se afla încă la Alexandria, iar Titus era absorbit de asediul Ierusalimului, o mare parte a germanilor[947] a recurs la răscoală[948] şi galii[949], învecinați cu ei, au îmbrățişat aceeaşi cauză, punându-şi mari speranțe în scuturarea jugului impus de romani. Ceea ce i-a determinat pe germani să se pronunțe pentru răscoală şi să înceapă războiul ținea mai întâi de firea lor care-i face să nu asculte de sfatul rațiunii, împingându-i orbeşte în cea mai mare primejdie la cea mai slabă licărire de speranță. Mai apoi venea ura față de asupritorii lor, căci ei ştiau că romanii au fost singurii care le-au pus poporul sub jugul robiei. Mai

---

945 Şi Cassius Dio *(Istoria romană,* LXV, 10, 1) susține că Vespasianus n-a fost primit la Roma ca un *autocrat,* ci ca un simplu particular (n. e.).

946 Adică Penații, ocrotitorii căminelor la romani (n. e.).

947 E vorba de batavii conduşi de Iulius Civilis (n. e.).

948 Această revoltă, ca şi cea a sarmaților, menționată mai departe, a fost introdusă de Josephus în istoria sa doar în scopul glorificării protectorilor săi, Domițianus şi Vespasianus. Oricum, meritele lui Domițianus sunt fără îndoială exagerate mult (vezi Suetonius, *Domițianus, 1)* (n. t.).

949 Trevirii (vezi Tacitus, *Istorii,* cărțile II şi V) (n. e.).

ales starea generală a lucrurilor le inspira curaj; cum vedeau că imperiul roman era profund măcinat în interior de necontenita schimbare a conducătorilor săi, aflând că fiecare parte a lumii romane era nesigură şi şubredă, ei socoteau că prin nenorocirile romanilor şi dezbinarea lor, li se oferea în clipa aceea cel mai favorabil prilej. Doi oameni transpuneau în faptă acest plan şi-i îmbrobodeau cu oarbe speranţe pe germani: un oarecare Classicus împreună cu Vitillus[950], care erau comandanţii lor. De multă vreme pregăteau ei pe faţă această răzvrătire; ocazia ivită acum le-a inspirat o mare încredere, aşa că şi-au dat în vileag planul; ambii căutau să-şi încerce norocul cu mulţimile credincioase lor. Germanii, în cea mai mare parte a lor, se şi pronunţaseră pentru revoltă, iar ceilalţi nu aveau nici ei alte intenţii când, printr-un semn al providenţei, Vespasianus a trimis fostului guvernator al Germaniei Ventidius Cerealius, o scrisoare care îi conferea demnitatea de consul, dându-i ordinul să preia administraţia Britaniei. Pornit la drum spre destinaţia lui, el a aflat despre răscoala germanilor şi, întrucât aceştia îşi strânseseră forţele laolaltă, a dezlănţuit atacul asupra lor, şi în cursul bătăliei a măcelărit un mare număr dintre ei, silindu-i să renunţe la planurile lor nebuneşti şi să le vină minţile la loc. Chiar dacă Cerealius n-ar fi venit atât de promt la faţa locului, răsculaţii tot şi-ar fi primit pedeapsa ceva mai târziu. Dar de îndată ce prima ştire despre răscoala lor a ajuns la Roma şi Caesar Domiţianus a aflat de ea, n-a şovăit ca oricare altul la vârsta lui – căci era încă foarte tânăr[951] – să-şi asume o sarcină atât de grea; graţie vitejiei pe care o moştenise de la părintele său, precum şi a experienţei militare situându-se mai presus de vârsta lui, el a pornit de îndată împotriva barbarilor. Din clipa când le-a parvenit ştirea că înainta în marş spre ei, răsculaţii s-au şi decis să i se supună[952]; datorită cumplitei lor frici, ei au socotit un mare câştig faptul că, fără să mai

---

950 El trebuia să se numească Claudius Civilis, potrivit Lui Tacitus (*Istorii,* IV, 54-78) (n. t.).

951 Avea doar 19 ani (n. e.).

952 Când Cerealius i-a zdrobit pe romani, Domiţianus ajunsese doar la Lyon= Lugudunum (Tacitus, *Istorii,* IV, 85) (n. e.).

sufere iarăşi alte pierderi, vor putea reveni la vechiul jug. După ce a pus în ordine treburile din Galia, astfel ca asemenea tulburări să nu se mai petreacă în ţara aceea, el s-a întors la Roma, încununat de faimă şi unanim admirat pentru fapte măreţe, care nu erau de aşteptat la vârsta lui, dar demne de fiul unui asemenea tată ca al său.

3. În acelaşi timp cu deja menţionata ruptură a germanilor, a ajuns şi vestea cutezătoarei revolte a sciţilor împotriva romanilor. Căci aşa-numiţii sarmaţi, acea ramură a sciţilor, cu o populaţie numeroasă, au trecut fără să fie observaţi Istrul, ajungând cu bine pe celălalt mal; printr-un atac foarte puternic şi cu atât mai primejdios, cu cât fusese dezlănţuit prin surprindere, ei au răpus numeroşi romani puşi să străjuiască acolo; l-au ucis şi pe legatul consular Fonteius Agrippa, care li se împotrivise cu îndârjire; apoi au străbătut întreaga ţară care se deschidea larg înaintea lor, pustiind şi prădând tot ce au întâlnit în calea lor. Când a aflat despre aceste evenimente şi despre devastarea Moesiei, Vespasianus le-a trimis neîntârziat pe Gubrius Gallus, ca să-i pedepsească pe sarmaţi. Mulţi dintre ei au căzut sub loviturile acestuia în cursul bătăliei, iar cei care au scăpat cu viaţă, de frică, s-au refugiat în ţara lor. Astfel a pus capăt războiului generalul care s-a îngrijit şi de siguranţa viitoare a ţinutului; a plasat în regiune garnizoane mai numeroase şi mai puternice pentru ca trecerea fluviului de către barbari să devină cu neputinţă. Acesta a fost rapidul sfârşit al războiului din Moesia.

CAPITOLUL V

1. Caesarul Titus a poposit câtăva vreme la Berytus, aşa cum am mai spus; de acolo a pornit iar la drum şi în toate oraşele Siriei, pe unde a trecut, a organizat fastuoase spectacole, unde prizonierii de război iudei au trebuit să apară ca să moară, luptând între ei. În calea lui a întâlnit un râu care merită să fie pomenit datorită naturii lui aparte. El curge între Arkea[953] din regatul Agrippa şi Raphanaea şi are o particularitate ieşită din comun. Atâta timp cât curge, are un bogat debit de apă şi un curent puternic; apoi, dintr-odată, izvoarele lui seacă în întregime timp de şase zile şi el îşi dezvăluie în faţa ochilor albia lui uscată. De parcă n-ar fi survenit nicio schimbare, în a şaptea zi izvorăşte ca mai înainte; această succesiune este păstrată cu stricteţe. De aceea, el a şi fost numit „Râul Sabatului", după cea de a 7-a zi, care la iudei este sfântă[954].

2. Când locuitorii Antiohiei au aflat că Titus se afla în apropierea oraşului, bucuria nu le-a mai permis să rămână în spatele zidurilor şi ei s-au grăbit să iasă în întâmpinarea lui. Nu numai bărbaţii au fost cei ce au înaintat vreo 30 de stadii, ci chiar şi cete de femei şi copii au ieşit în afara oraşului. De îndată ce l-au văzut pe Titus apropiindu-se, ei s-au înşirat pe ambele laturi ale drumului, şi-au întins mâinile spre el în semn de salut şi l-au condus în oraş cu tot felul de urări de bunvenit. Dar toate felicitările erau necontenit însoţite de cererile lor insistente, privitoare la alungarea iudeilor din oraş. Titus nici nu a luat în seamă rugăminţile lor, ci doar le-a ascultat în tăcere vorbele, dar câtă vreme n-aveau cum să ştie nici ce gândeşte şi nici ce planuri avea în privinţa lor, iudeii au plutit multă vreme într-o atmosferă de mare panică. De fapt, Titus nici n-a zăbovit în Antiohia, ci şi-a continuat marşul până la Zeugma[955] pe Eufrat, unde îl

---

953 Port la 50 km de Byblos (azi Arca) (n. e.).

954 Plinius *(Istoria naturală,* 31, 11) prezintă lucrurile invers: râul curgea 6 zile în şir, iar în a 7-a zi stagna (n. t.).

955 Oraş situat pe Eufratul superior, la nord-est de Antiohia (n. e.).

aştepta o solie a regelui parţilor Vologese[956], care îi adusese în dar o cunună de aur pentru victoria de curând obţinută asupra iudeilor. Titus a primit cadoul, a oferit un ospăţ în cinstea solilor regali, după care s-a reîntors în Antiohia. La stăruinţele consiliului orăşenesc şi al cetăţenilor de a veni la Teatrul lor, unde mulţimea adunată îl aştepta, el a acceptat invitaţia cu bunăvoinţă. Când localnicii l-au asaltat şi mai insistent şi fără întrerupere i-au expus rugămintea să-i alunge pe iudei din oraş, Titus le-a dat acest răspuns promt: „Da, dar oraşul lor de baştină, unde s-ar fi cuvenit să fie strămutaţi ca iudei ce sunt zace distrus, iar alt loc care să-i primească nu mai există!”[957] Dar întrucât fuseseră nevoiţi să renunţe la prima lor cerere, antiohienii au venit numaidecât cu cea de a doua: anume că, după părerea lor, s-ar cuveni ca să fie distruse barem tăbliţele de bronz pe care au fost gravate drepturile iudeilor. Nici măcar această doleanţă nu le-a fost acceptată de Titus care, lăsându-i pe iudeii din Antiohia să-şi păstreze orânduirea de până atunci, s-a îndreptat mai apoi spre Egipt. În drumul său s-a abătut şi prin Ierusalim. Când a comparat înfiorătorul pustiu din faţa ochilor săi, cu fosta strălucire a oraşului, reamintindu-şi grandoarea construcţiilor devenite ruine şi întreaga lor splendoare de odinioară, s-a lăsat copleşit de milă faţă de părăginita capitală; altfel decât oricare altul aflat în situaţia lui, nu s-a fălit câtuşi de puţin cu faptul că a cucerit prin forţa armelor o cetate atât de întinsă, ci i-a blestemat iarăşi şi iarăşi pe urzitorii răscoalei, care l-au silit să aducă cumplita pedepsire a oraşului. Titus a arătat limpede că n-a fost deloc în intenţia lui să-şi lege celebritatea de jalnica soartă a unor vinovaţi pedepsiţi. O însemnată parte a bogăţiilor oraşului mai erau descoperite şi acum sub dărâmături. Majoritatea lor erau scormonite de romani dar cele mai multe descoperiri se

---

[956] Vologese I care a domnit în Parţia între anii 51-78 e. n. În tradiţia elenistică, cununa de aur era o distincţie acordată generalilor victorioşi (n. e.).

[957] Expulzarea iudeilor dincolo de hotarele oraşului şi statului lor, preconizată de antiohieni, este respinsă de Titus din raţiuni de stat, dar şi din considerente umanitare pe care Josephus le sugerează în scopurile sale encomiastice (n. e.).

datorau indicațiilor date de prizonierii de război: aur, argint şi alte obiecte prețioase pe care foştii lor proprietari le îngropaseră în pământ, fiindcă nu ştiau ce surprize le mai rezervă schimbările războiului.

3. Apoi Titus şi-a reluat marşul său spre Egipt, aşa cum fusese prevăzut, străbătând pustiul în cea mai mare grabă, şi a sosit la Alexandria; în urma hotărârii lui de a se îmbarca spre Italia, el a trimis ambele legiuni pe care le-a avut până atunci sub comanda lui, fiecare în tabăra permanentă de unde fuseseră aduse: Legiunea a V-a înspre Moesia, iar Legiunea a XV-a, înspre Panonia. Din rândurile prizonierilor de război, în afara conducătorilor Simon şi Ioannes, a mai ales un număr de 700 de bărbați care se distingeau prin statura înaltă şi frumusețea lor corporală, dând ordinul ca ei să fie transportați numaidecât în Italia, unde urmau să ia parte la marşul lui triumfal. După ce călătoria pe mare a decurs aşa cum şi-o dorise singur, oraşul Roma i-a ieşit înainte, fiind primit cu aceleaşi onoruri, ca şi tatăl său, *odinioară.* Cu atât mai solemnă a fost pentru Titus intrarea în oraş, cu cât propriul său părinte l-a întâmpinat personal şi i-a urat bun-venit. Mulțimilor de cetățeni romani li s-a oferit prilejul de a privi cu un ceresc entuziasm pe cei trei principi reuniți laolaltă. După câteva zile, tustrei au hotărât ca printr-un triumf comun să-şi sărbătorească glorioasele lor fapte, în pofida faptului că Senatul decretase pentru fiecare câte unul aparte. În ziua dinainte anunțată, când urma să se desfăşoare festivitățile marşului triumfal, n-a mai rămas acasă în întregul oraş niciun om din uriaşa mulțime de locuitori; toți s-au revărsat pe străzi şi au ocupat fiecare locşor unde puteau să stea în picioare, astfel încât să rămână liber doar spațiul strict necesar pentru trecerea celor pe care erau atât de dornici să-i vadă.

4. Încă din timpul nopții întreaga oştire – pe centurii şi cohorte, sub comanda ofițerilor ei – şi-a ocupat poziția în fața porților, dar nu cele ale Palatului de Sus[958], ci în preajma Templului lui Isis[959], unde imperatorii şi-au aflat noptateca

---

[958] Pe Palatin (n. e.).
[959] În Câmpul lui Marte (n. e.).

lor odihnă. În zorii zilei, şi-au făcut apariţia Vespasianus şi Titus; aveau deja cununi de lauri pe frunte, dar purtau încă tradiţionalele veşminte de purpură şi s-au dus spre galeria Octaviei[960]. Acolo Senatul, magistraţii de frunte şi cei mai de vază dintre cavaleri aşteptau sosirea lor. În faţa porticului fusese înjghebată o tribună, pe care se aflau scaune de fildeş, pregătite pentru sărbătoriţi. Ei au păşit pe tribună şi s-au aşezat pe scaune, şi numaidecât s-au înălţat aclamaţiile trupelor, proslăvind printr-un cor pe mai multe voci faptele lor de vitejie. Soldaţii nu aveau arme asupra lor, ci purtau veşminte de mătase şi erau încununaţi cu lauri. Aşadar, după ce le-a primit cu bunăvoinţă omagiile, iar ei nu se mai îndurau să-şi înceteze ovaţiile, Vespasianus le-a făcut un semn să tacă. Pretutindeni s-a aşternut o adâncă tăcere şi atunci Vespasianus s-a ridicat în picioare, şi cu o pulpană a veşmântului său şi-a acoperit aproape întregul creştet, rostind rugăciunile prescrise de datină; la fel s-a rugat şi Titus. După rugăciuni, Vespasianus a adresat adunării întregi un scurt discurs, apoi şi-a trimis soldaţii să ia micul dejun pe care îl oferă îndeobşte împăraţii cu acest prilej. El însuşi a păşit pe sub poarta pe unde încă din vremuri vechi obişnuiesc să treacă triumfalele cortegii, fapt care i-a dat şi numele[961]. Aici au luat şi principii o gustare, apoi ei şi-au îmbrăcat veşmintele triumfale, închinând jertfe zeilor ale căror statui se înălţau lângă porţi, după care au dat ordinul să pornească în sfârşit marşul triumfal; au lăsat anume cortegiul să treacă prin teatru, pentru ca mulţimea să-l poată vedea mai bine.

5. Este cu neputinţă să zugrăveşti cum se cuvine multitudinea lucrurilor demne de a fi văzute şi splendoarea tuturor formelor cu greu îmbrăţişate de închipuire, fie că erau opere de artă, obiecte de lux sau curiozităţi ale naturii. Căci tot ce putea fi mai uimitor şi mai costisitor, şi fusese achiziţionat treptat şi bucată cu bucată de către oamenii avuţi, fiind şi ceea ce era mai aparte la fiecare popor – iată ce s-a strâns laolaltă şi din belşug în acele zile, spre a ilustra pe

---

960 Lângă Teatrul lui Marcellus (n. e.).

961 Poarta triumfală, situată între Capitoliu şi Tibru (n. e.).

viu măreția împărăției romanilor. Nenumăratele scule din argint, aur şi fildeş, lucrate sub cele mai diverse aspecte, nu erau numai singulare obiecte de fast dintr-un cortegiu sărbătoresc, ci alcătuiau cum s-ar spune un fluviu curgând fără întrerupere: țesături din cea mai rară purpură, alte pânzeturi care, potrivit meşteşugului babilonian, aveau brodate pe ele iscusit lucrate tablouri; transparente pietre prețioase, fie montate pe coroane de aur, fie prelucrate prin alte procedee, erau aduse într-un număr atât de mare, încât oricine putea să socotească drept o eroare presupunerea că avea de-a face cu nişte giuvaiere rare. Erau purtate pe sus şi statui ale zeilor cinstiți de ei, de-o uimitoare mărime, lucrate cu desăvârşită măiestrie, fără nicio excepție, din materiale scumpe. De asemeni, animale din toate speciile erau mânate din urmă cu alai, fiecare, gătit cu podoabele care i se potriveau; chiar şi purtătorii obiectelor de mare preț erau îmbrăcați în veşminte purpurii şi brodate cu fire de aur. Cei aleşi să formeze cortegiul triumfal propriu-zis purtau însă cele mai alese şi neasemuite găteli. Nici măcar la ceata prizonierilor de război, ochiul nu era tulburat de absența podoabelor: aici varietatea şi frumusețea hainelor trebuia să cruțe privirea spectatorilor de neplăcuta impresie lăsată de infirmitățile corporale. Cea mai mare admirație o stârneau construcțiile decorurilor mobile: înălțimea lor ținea trează grija pentru siguranța încărcăturii, care se putea răsturna oricând; multe dintre aceste înjghebări aveau câte 3-4 etaje, splendoarea şi înzestrarea lor provocând privitorilor bucurie şi spaimă, deopotrivă. Multe erau nişte schele drapate cu stofe întrețesute cu fire de aur, de jur-împrejur fiind fixate pretutindeni opere de artă din aur şi fildeş. Războiul însuşi era înfățişat prin nenumărate tablouri care dădeau o plastică imagine despre fazele sale într-o neîntreruptă desfăşurare: aici se vedea cum o binecuvântată regiune era pustiită, cum întregi formațiuni de luptă ale duşmanilor piereau într-o bătălie; aici nişte vrăjmaşi care fugeau, acolo alții, luați prizonieri; aici, prăbuşirea unor ziduri înalte sub loviturile maşinilor de război; acolo, zdrobirea rezistenței unei fortărețe sau cucerirea de sus a meterezelor unui oraş înțesat de oameni. Mai departe se vedea cum oastea dădea năvală într-

un oraş, cum măcelul bântuia întregul ţinut sau cum bărbaţi lipsiţi de apărare îşi întindeau mâinile, ca să cerşească îndurare; cum sanctuarele erau pe cale de a fi incendiate, iar casele se prăbuşeau peste stăpânii lor. În sfârşit, după scenele de distrugere şi prăpăd, erau reprezentate nişte fluvii; dar ele nu brăzdau terenuri cultivate şi nici nu adăpau oamenii sau animalele, ci curgeau printr-o ţară încă mistuită pretutindeni de flăcări – toate aceste suferinţe pricinuindu-şi-le singuri iudeii prin războiul în care s-au lăsat târâţi. Măiestria executării tablourilor şi impresionantele construcţii ale decorurilor mobile reproduceau atât de autentic în faţa ochilor evenimentele încât cei ce nici nu le văzuseră parcă ar fi luat ei înşişi parte la ele. Pe fiecare dintre decorurile mobile, comandantul de odinioară al câte unui oraş cucerit era înfăţişat aşa cum fusese capturat, precum şi locul ocupat de el; apoi urma un mare număr de corăbii[962]. Cât priveşte prăzile de război, luate laolaltă, acestea au fost aduse cu grămada; dintre toate, se distingeau cele smulse din Templul Ierusalimului: o masă de aur în greutate de câţiva talanţi şi un sfeşnic, de asemenea din aur, de o formă cu totul diferită de cele obişnuite. Din mijlocul soclului se înălţa un stâlp din care se desprindeau, întocmai ca la trident, nişte ramuri apropiate; fiecare dintre aceste ramuri avea la capătul ei o lampă de bronz. Ramurile erau în total şapte, spre a dovedi marea preţuire de care se bucură printre iudei cifra 7[963]. Ca ultima piesă a prăzii de război, a fost adusă legea de căpetenie a iudeilor[964]. Ea a fost urmată de mulţi oameni care purtau statui ale Victoriei, făurite din aur şi fildeş. La sfârşit a trecut mai întâi Vespasianus în carul său, urmat de Titus, în vreme ce Domiţianus – el însuşi în strălucitoare veşminte – călărea pe un armăsar demn de toată admiraţia.

6. Ţelul cortegiului sărbătoresc era piaţa din faţa Templului lui Jupiter Capitolinus; ajuns în acest loc, el făcea

---

962 Comemorarea bătăliei navale, desfăşurată pe lacul Tiberiada (vezi *Cartea a treia*, cap. X, paragr. 9) (n. e.).

963 Cifra se întâlnea în numărul zilelor săptămânii şi al planetelor (n. e.).

964 Probabil sulurile Toréi, după cum s-ar putea deduce din finalul prezentului capitol şi nu o tablă de aur cu cele 10 porunci (n. t.).

un proces. Era un vechi obicei, moştenit din străbuni potrivit căruia se aştepta acolo până când un sol aducea vestea morții comandantului duşman. În cazul de față, era vorba de Simon, fiul lui Giora, care participase la marşul triumfal ca prizonier de război; acum, cu funia legată de gât, biciuit fără întrerupere de către călăii săi, el era târât într-un loc situat aproape de Forum[965], unde, potrivit legilor romane, erau executați criminalii condamnați la moarte. De îndată ce a sosit vestea morții

sale, toți au scos chiote de bucurie, triumfătorii şi-au început jertfele de mulțumire; după împlinirea lor, sub auspicii favorabile, prin rostirea rugăciunilor prevăzute, ei s-au retras în palat. Din partea lor, unii au fost invitați să ia parte la banchet, pentru tot restul mulțimii, bucatele pentru ospețe aşteptând gata pregătite acasă. În această zi, oraşul Roma îşi sărbătorea izbânda în campania împotriva duşmanilor, ca şi încetarea conflictelor interne şi începutul speranțelor puse într-un viitor mai bun.

7. După ce triumful a fost celebrat astfel, iar situația imperiului s-a stabilizat pe deplin, Vespasianus a hotărât să înalțe un templu închinat zeiței Păcii; acesta a fost construit foarte repede[966] şi realizarea lui a întrecut toate aşteptările omeneşti. El a cheltuit sume uriaşe din bogăția lui, împodobind în afară de asta sanctuarul cu opere de pictură şi de sculptură, înfăptuite în vremurile vechi. În noul templu au fost adunate şi păstrate cu grijă lucruri pentru contemplarea cărora altădată oamenii trebuiau să cutreiere lumea în lung şi-n lat, dacă țineau cu orice preț să vadă

---

[965] Aşa-zisul Tutlianum, subsolul închisorii publice, construit de Servius Tullius. Uciderea căpeteniilor duşmane, capturate în război, intra în tradiția celebrării triumfurilor romane. Pentru executarea condamnaților se folosea însă securea, nu ştreangul, ca în cazul lui Simon. Moartea acestei căpetenii a iudeilor a fost menționată şi de Dio Cassius *(Istoria romană,* LXVI, 7, 1) (n. e.).

[966] Situat în partea de est a Forumului roman, aproape de Forumul lui Vespasianus, Templul Păcii a fost inaugurat abia în anul 75 e. n., fiind distrus de un incendiu în timpul domniei lui Commodus (161-169 e.n.). Din mâinile lui Genserih, vasele sanctuarului jefuit de romani au trecut în cele ale bizantinilor, care le-au readus în Ierusalim (n. e.).

obiecte împrăştiate într-o ţară sau alta. Vespasianus a poruncit să fie expuse aici şi sfintele vase de aur luate din templul iudeilor, de care era din cale-afară de mândru. Dar sulurile legilor lor precum şi catapetesmele de purpură ale sanctuarului, el le-a adus în palatul său, spre a fi păstrate acolo cu grijă.

CAPITOLUL VI

1. Între timp, Lucius Bassus a fost trimis ca *Legat*[967] în Iudeea şi a preluat comanda armatei de la Cerealius Vetilianus, supunând fortăreaţa Herodeion şi garnizoana ei. După aceea, a reunit toate forţele militare, risipite în felurite grupuri mai mici, şi le-a alăturat Legiunii a X-a[968], spre a porni împreună ca să atace Machaerus[969]. Trebuia cu orice preţ ca această fortăreaţă să fie distrusă, căci însăşi rezistenţa ei putea să îndemne pe mulţi evrei la răzvrătire, fiindcă, prin avantajele poziţiei sale, ea inspira apărătorilor îndreptăţite speranţe în salvarea lor, iar atacatorilor, dimpotrivă, numai ezitare şi teamă. Porţiunea împrejmuită cu ziduri era propriu-zis o colină stâncoasă având o deosebită înălţime care, în temeiul acestui fapt, făcea ca ansamblul să fie foarte greu de cucerit; în plus, natura avusese grijă ca ea să devină inaccesibilă. Din toate părţile, colina era flancată de râpe atât de adânci, încât nu li se zărea fundul, şi de aceea nu era uşor să treci peste ele şi de-a dreptul cu neputinţă să le astupi cu pământ. Valea care o mărginea la apus se întindea tocmai până la Lacul de asfalt, pe o lungime de 60 de stadii; de asemeni, Machaerus însăşi era dominată de cel mai înalt pisc. Râpele dinspre miazănoapte şi dinspre miazăzi nu erau tot atât de adânci ca şi cele menţionate anterior, dar şi ele făceau cu neputinţă orice fel de atac. Adâncimea râpei dinspre răsărit nu era mai mică de 100 de coţi. Râpa se termina lângă un munte situat faţă-n faţă cu Machaerus.

2. Recunoscând poziţia strategică a acestui loc, regele iudeu Alexandru[970] a fost cel dintâi care i-a încununat creştetul cu un zid, ca pe un punct de sprijin, care a fost distrus curând după aceea de către Gabinius în cursul

---

967 Trimis special al împăratului într-o provincie romană (n. e.).

968 Fusese lăsată în Iudeea spre a constitui trupele de ocupaţie locale (vezi *Cartea a şaptea,* cap. I, paragr. 2) (n. t.).

969 Fortăreaţa este cunoscută mai ales prin faptul că Ioan Botezătorul a fost executat în acest loc (vezi *Antichităţile iudaice,* XVIII, 5, 2) (n. t.).

970 Alexandru Iannaios (vezi *Cartea întâi*, cap. I, paragr. 4, n. 1) (n. e.).

războiului său cu Aristobul. Cum a ajuns rege, Herodes a socotit că acest teren era mai prielnic decât oricare altul pentru construirea unei fortărețe deosebit de puternice, mai ales pentru vecinătatea ei cu arabii; căci locul oferea o excelentă perspectivă spre țara acestora. De aceea, a şi înconjurat cu ziduri şi turnuri o suprafață mai mare, unde a întemeiat un oraş din care pornea un drum ducând spre vârful propriu-zis. Totodată, el a întărit vârful în partea de sus cu un zid împrejmuitor, prevăzut la colțurile sale cu turnuri înalte de 60 de coți. În centrul spațiului astfel fortificat, Herodes a înălțat apoi un palat de un fast neasemuit prin spațioasele şi minunatele lui încăperi. În cele mai potrivite locuri, a construit multe bazine de colectare a apei, ca să-şi asigure mereu rezerve îmbelşugate. Aflat parcă într-o întrecere cu natura, el i-a consolidat inexpugnabilitatea cu care fusese înzestrată aşezarea prin iscusit lucrate fortificații. Apoi a înarmat localitatea, întărită cu o mulțime de săgeți şi maşini de război, şi în toate privințele s-a îngrijit să permită locuitorilor să reziste chiar şi unui asediu mai lung.

3. În interiorul palatului regal creştea un virnanț de o mărime impresionantă căci nici prin înălțimea şi nici prin circumferința lui, nu rămânea mai prejos decât un smochin[971]. Zice-se că el data din vremea lui Herodes şi ar mai fi dăinuit mult şi bine dacă n-ar fi fost tăiat de iudei atunci când au ocupat fortăreața. De asemeni, în valea situată în partea de miazănoapte a oraşului, se află un loc numit Baaras; acolo creşte o plantă cu acelaşi nume[972]. Ea este roşie ca focul şi spre seară, revarsă o lumină strălucitoare. Nu-i deloc uşor să te apropii de ea şi s-o apuci, ca s-o culegi, căci se sustrage mereu şi nu rămâne nemişcată până ce n-o stropeşti cu urină sau cu sângele vărsat lunar de femei. Chiar şi atunci, ea înseamnă o moarte sigură pentru oricine atinge planta în afară de cazul când rădăcina smulsă

---

971 Ruta (în lat.) are îndeobşte 1,25 m., în timp ce smochinul atinge o înălțime de 10 m. Relatarea de mai sus întrece măsura (n. t.).

972 Poate că este vorba de mătrăgună (Mandragora officinalis). Cele ce urmează nu sunt decât poveşti (n. t.).

nu-i atârnă mai jos de mână. Ea poate fi obținută şi pe-o altă cale, ferită de primejdii, în felul următor: se dislocă de jur-împrejur pământul astfel încât doar o mică porțiune a rădăcinii mai rămâne ascunsă în sol. Apoi se leagă de ea un câine care, străduindu-se numaidecât să-l urmeze pe cel ce l-a legat, smulge lesne rădăcina cu totul; câinele moare pe loc, drept victimă care se substituie celui care a vrut să smulgă planta, căci după aceea, aceasta poate fi luată în mână fără nicio teamă. Ea are însă o însuşire aparte pentru care, în pofida primejdiilor menționate mai sus, este atât de râvnită. E de ajuns ca rădăcina să fie adusă în preajma celor bolnavi pentru ca să fie alungați aşa-numiții demoni, adică duhurile oamenilor răi, care se strecoară în trupurile celor vii, spre a-i ucide dacă aceştia nu sunt ajutați la vreme. În acel loc țâşnesc şi izvoare de apă caldă, al căror gust diferă mult; unele dintre ele sunt amare, iar altele cu o savoare deosebită. Se întâlnesc însă şi o sumedenie de izvoare reci, care nu țâşnesc unele lângă altele, numai din locuri adânci, ci şi din cele înalte şi astfel ajungem la un fapt şi mai deosebit: în imediata apropiere se află o grotă nu prea adâncă, ocrotită de nişte stânci ieşind mult în afară. Deasupra stâncilor, foarte aproape una de alta, se află două ridicături asemenea unor sâni de femeie. Tocmai de sus, dintr-unul curge o apă foarte rece, din celălalt o apă foarte caldă; amestecate, ambele oferă împreună o baie plăcută, în stare să vindece numeroase boli, mai ales cele de natură nervoasă. Locul mai are şi zăcăminte de sulf şi alaun.

4. După ce a examinat obiectivul din toate punctele de vedere, Bassus a decis să-şi croiască drumul înspre o fortăreață prin astuparea râpei răsăritene; s-a aşternut numaidecât pe treabă, făcând tot ce i-a stat în putință să înalțe cât mai repede terasamentul, spre a înlesni în felul acesta asediul. Iudeii încercuiți în interior s-au separat de străini, pe care oricum îi socoteau o adunătură, silindu-i să rămână în oraşul de jos, spre a fi expuşi cei dintâi primejdiilor. Ei au ocupat citadela situată mai sus, nu numai pentru că prezenta o mult mai mare siguranță, ci şi pentru a se îngriji de propria lor salvare şi pe altă cale: ei plănuiau să obțină grațierea dacă vor preda cetățuia romanilor, fără

luptă. Iudeii doreau ca mai întâi să-şi valorifice speranţa de a scăpa în întregime de asediu. De aceea, ei întreprindeau în fiecare zi viguroase incursiuni, intrând în lupta corp la corp cu adversarii şi pierdeau astfel o mulţime dintre oamenii lor, dar ucideau totodată şi numeroşi romani. Dar ceea ce făcea ca victoria să-şi încline balanţa de-o parte sau de alta era îndeobşte numai alegerea momentului potrivit: în cazul iudeilor atunci când îi luau pe romani prin surprindere; în cazul romanilor, atunci când de pe terasamente, observau la timp ieşirea la atac şi îl preîntâmpinau strângându-şi rândurile. Totuşi, nu aceste hărţuieli aveau să aducă până la urmă sfârşitul asediului; mai degrabă întâmplarea a contribuit mult la faptul că iudeii au fost constrânşi pe neaşteptate să-şi predea fortăreaţa. Printre cei asediaţi se afla şi un tânăr cu numele de Eleazar; viteaz şi temerar, el a întreprins multe acţiuni cutezătoare. În incursiunile făcute, s-a evidenţiat cel mai mult; el îmbărbăta mulţimea să pornească la atac împotriva duşmanilor, spre a împiedica lucrările lor la fortificaţiile de pământ. Singur i-a atras pe romani în multe şi totodată primejdioase lupte, iar celor gata să pornească într-o incursiune împreună cu el, le-a înlesnit lupta; în timpul retragerii camarazilor, le-a acoperit spatele, părăsind cel din urmă locul bătăliei. Într-una din zile, când ostilităţile se încheiaseră şi ambele tabere se retrăgeau, Eleazar a rămas singur în faţa porţilor fortăreţei; el urmărea să-şi arate astfel dispreţul său faţă de duşmani şi era convins că niciunul dintre ei nu intenţiona deloc să reia lupta. Eleazar pălăvrăgea cu iudeii aflaţi pe ziduri, atenţia lui fiind îndreptată spre aceştia. De acest prilej favorabil s-a slujit un egiptean din armata romană, cu numele de Rufus; dintr-odată, când nimeni nu se aştepta, a alergat spre tânăr, l-a luat pe sus cu arme cu tot şi, în vreme ce privitorii de pe metereze rămăseseră încremeniţi de uimire, l-a dus în tabăra romană. Generalul a dat ordin ca tânărul să fie dezbrăcat în pielea goală şi dus într-un loc unde să poată fi văzut cât mai bine de cei ce priveau dinspre oraş, ca să-l biciuiască acolo. Iudeii au fost adânc înduioşaţi de soarta tânărului. Întregul oraş a început să se tânguie, jalea fiind mult mai mare decât s-ar fi cuvenit când era vorba de nenorocirea unui singur om.

Când Bassus a constatat dispoziția sufletească a vrăjmaşilor, s-a folosit de un şiretlic războinic; a hotărât să le întețească până într-atât durerea încât, de dragul salvării acestui bărbat, asediații să fie constrânşi în cele din urmă să predea fortăreața; şi Bassus nu s-a înşelat deloc în speranțele sale. El a dispus să se ridice o cruce, ca şi cum intenția lui imediată era ca Eleazar să fie țintuit pe ea. Jalea privitorilor din fortăreață a devenit şi mai amarnică. Scoțând puternice gemete, ei au strigat că suferința lor este insuportabilă. Atunci până şi Eleazar şi-a rugat concetățenii să nu privească nepăsători cum el va pieri de cea mai nemiloasă moarte şi să-şi asigure propria salvare, înclinându-se în fața puterii şi norocului romanilor, care au deja aproape totul în mâinile lor. Cuvintele sale au impresionat profund pe iudei. Când însă mulți alții din interiorul fortăreței au intervenit în favoarea lui – căci el descindea dintr-o familie renumită şi numeroasă – s-au lăsat copleşiți de milă, contrar firii lor şi prin soli trimişi de ei au dus tratative cu romanii pentru predarea fortăreței: au cerut pentru ei îngăduința de a pleca nestingheriți, împreună cu Eleazar. Romanii şi generalul lor le-au acceptat condițiile propuse. Când însă cei din oraşul de jos au aflat de acordul separat care prevedea condiții favorabile doar pentru iudei, ei au decis să fugă în timpul nopții pe ascuns. De îndată ce locuitorii au deschis porțile oraşului lor, Bassus a primit o înştiințare de la cei care îi mijlociseră intrarea, fie din invidie, căci pizmuiau salvarea lor, fie de teama că vor fi traşi la răspundere pentru fuga altora. Dintre locuitorii ce căutau să iasă din oraş, cei mai viteji au avut norocul să răzbească şi să fugă. Dar dintre oamenii care au rămas în interiorul fortăreței, vreo 1.700 au fost ucişi, în schimb femeile şi copiii lor au fost vânduți ca sclavi. Întrucât a crezut că trebuie să respecte învoiala făcută cu cei ce i-au predat citadela, Bassus i-a lăsat să plece pe iudei[973], eliberându-l şi pe Eleazar.

---

[973] Prezentându-l pe Bassus ca un militar integru, Josephus lasă să se înțeleagă că romanii nu-şi încălcau cuvântul dat chiar şi când erau tentați s-o facă. Se pare că iudeii din Machaerus nu făceau parte din tagma zeloților şi a sicarilor răzvrătiți, constituind o tabără aparte (n. e.).

5. După ce şi-a îndeplinit astfel misiunea, Bassus şi-a dus oastea în marş forţat până la pădurea Iardes[974]. El fusese informat că acolo se adunaseră mai demult numeroşi iudei care scăpaseră din asediul Ierusalimului şi din cel de la Machaerus. Sosind la faţa locului şi constatând că informaţia primită nu era mincinoasă, mai întâi a încercuit întregul ţinut cu ajutorul cavaleriei sale; astfel urmărea el să înlăture, cu ajutorul călăreţilor, orice posibilitate de fugă, în cazul când iudeii ar fi cutezat să străpungă rândurile romanilor. Bassus a dat ordin pedestraşilor săi să culce la pământ trunchiurile pădurii unde se adăpostiseră fugarii. Puşi în această situaţie, iudeii s-au văzut constrânşi să întreprindă o acţiune temerară. Ei au hotărât să dea o luptă dârză crezând că poate îşi găsesc scăparea pe această cale; s-au năpustit aşadar de-a valma cu strigăte sălbatice asupra romanilor care îi încercuiau. Aceştia i-au întâmpinat fără să dea înapoi un pas; întrucât pe de o parte unii erau mânaţi de curajul disperării, iar alţii de ambiţie soldăţească, lupta s-a prelungit câtăva vreme. Dar deznodământul ei s-a dovedit foarte inegal pentru ambele tabere. Dintre romani n-au căzut în luptă decât 12 oameni şi destul de puţini s-au ales cu răni uşoare; în schimb dintre iudei, niciunul n-a scăpat teafăr din luptă, ci toţi şi-au pierdut viaţa, numărul total nefiind mai mic de 3.000 de morţi, împreună cu generalul lor, Iudas, fiul lui Ari. Despre el s-a mai spus că în asediul Ierusalimului[975] a condus o ceată de iudei, reuşind să se salveze printr-un canal subteran.

6. În vremea aceea, Caesar a transmis printr-o scrisoare lui Bassus şi Laberius Maximus, pe atunci vistiernicul provinciei, ordinul de a arenda întregul pământ al Iudeei. Fiindcă nu luase hotărârea să întemeieze acolo un oraş al său, împăratul a păstrat ţara, ca proprietate personală. Doar unui număr de 800 de soldaţi lăsaţi la vatră, le-a cedat o colonie care s-a numit Emmaus, fiind situată la 30 de stadii de Ierusalim. Iudeilor, indiferent unde îşi aveau reşedinţa, le-a impus un tribut anual de 2 drahme pe cap de locuitor, pe

---

974 Localitate neidentificată (n. e.).

975 Vezi *Cartea a şasea,* cap. I, paragr. 8 (n. e.).

care trebuiau să-i dea Capitoliului, aşa cum îl plătiseră cândva Templului lor. Aceasta era situația de atunci a iudeilor.

CAPITOLUL VII

1. La 4 ani de când Vespasianus devenise cârmuitorul imperiului[976], o mare nenorocire s-a abătut din senin asupra lui Antioh, regele din Commagene şi a familiei sale[977], lucrurile întâmplându-se în felul următor: Caesennius Paetus, care era pe atunci guvernatorul provinciei Siria, a trimis împăratului o solie scrisă; dacă a fost numai din dragoste faţă de adevăr sau de ura lui faţă de Antioh, nu se ştie cu siguranţă. Oricum, mesajul susţinea că Antioh şi fiul său Epiphanes au convenit să-i trădeze pe romani şi au încheiat un pact cu regele parţilor; de aceea trebuie să se ia măsuri de preîntâmpinare a tratativelor, ca să nu se precipite lucrurile şi toată stăpânirea romană să fie târâtă în vălmăşagul războiului. Primirea unui asemenea avertisment nu putea fi trecută cu vederea de împărat; vecinătatea celor doi regi impunea de la sine urmărirea împrejurărilor cu o maximă atenţie. Căci Samosata, capitala Commagenei, este situată chiar pe Eufrat astfel încât, dacă parţii ar fi pus ceva la cale în această privinţă, ei ar fi găsit aici un bun punct de trecere şi un sprijin de nădejde. Paetus a câştigat încrederea împăratului şi a primit depline puteri să întreprindă ceea ce găsea el de cuviinţă; fără să şovăie, luând prin surprindere pe Antioh şi curtea lui, el a năvălit fulgerător în Commagene în fruntea Legiunii a Vi-a, a unor trupe de pedestraşi şi escadroane de cavalerie. În afara acestora, l-au însoţit, ca aliaţi, Aristobul, regele ţinutului numit Chalkidica[978], precum şi Soaemus, regele a ceea ce se cheamă Emesa.

Invazia lor n-a întâmpinat nicio rezistenţă căci locuitorii nu intenţionau să-şi ridice mâna împotriva lor. Când neprevăzuta veste a ajuns la Antioh, acesta nici nu s-a gândit să poarte război cu romanii. El a decis pe loc să-şi

---

976 În anul 72 (n. t.).

977 Josephus menţionează acest eveniment întrucât casa regală din Commagene – cu excepţia lui Epiphanes (vezi Antichităţi iudaice, X, 7, 1), a îmbrăţişat credinţa iudaică (n. t.).

978 Probabil Chalkis din munţii Liban, dăruit de Claudius lui Herodes, nepotul lui Herodes cel Mare, de al cărui fiu ar putea fi vorba aici (n. e.).

părăsească toată țara în situația în care se găsea şi să fugă pe ascuns împreună cu soția şi copiii săi; credea că în felul acesta va putea dovedi că, în fața romanilor, el se va disculpa de vina care i se imputa. Îndepărtându-se de oraş, la o distanță de 120 de stadii[979], într-o vale, şi-a instalat acolo tabăra.

2. Paetus şi-a trimis o parte dintre soldații săi, să cucerească oraşul şi prin ei, a intrat în stăpânirea lui, iar cu restul trupelor a pornit el însuşi atacul împotriva lui Antioh. Dar nici măcar în această situație de forță majoră, n-a avut de gând să întreprindă războinice măsuri împotriva romanilor, ci şi-a deplâns singur soarta[980], lăsându-se cu totul în voia desfăşurării evenimentelor. Dar fiilor săi, nişte tineri versați în arta militară şi înzestrați cu o impunătoare forță fizică, nu le-a fost uşor să îndure această grea cumpănă fără să se lupte deloc. Epiphanes şi Callinicos au recurs la violență. Timp de-o zi întreagă, s-a desfăşurat o aprigă luptă, amândoi dovedind o extraordinară vitejie, încât spre seară ei s-au despărțit de adversari, fără ca trupele acestora să fi obținut cel mai mic avantaj. Dar nici după bătălia care se terminase în acest fel, Antioh tot n-a fost de părere să mai rămână pe loc. Luându-şi cu el soția şi fiicele, a fugit în Cilicia[981]; dar gestul acesta a descurajat războinicul elan al soldaților săi care, având impresia că el însuşi îşi socotea tronul definitiv pierdut, au dezertat şi au trecut de partea romanilor; deznădejdea era vădită pe chipurile lor. Înainte de a se despărți pentru totdeauna de camarazii lor de luptă, pentru Epiphanes şi cei care îl însoțeau s-a pus arzătoarea problemă de a se debarasa de duşmani; ca soți de drum, doar zece călăreți credincioşi au mai rămas ca să treacă împreună cu ei Eufratul. Simțindu-se de atunci încolo în siguranță, ei s-au dus la regele parților, Vologese; departe de-

---

979 Circa 20 km.

980 Se socoteşte el însuşi un suveran căzut în dizgrația împăratului de la Roma, ferm convins că orice împotrivire era zadarnică. Josephus s-a referit la destinul lui Antioh IV şi la nefericitul sfârşit al domniei sale fericite în *Cartea a cincea,* cap. II, paragr. 3 (n. e.).

981 Regiune de pe coasta Asiei Mici, la poalele muntelui Taurus, unde Antioh avea probabil o proprietate a lui (n. e.).

a *fi* priviți cu dispreț, ca niște fugari, au fost primiți cu toată cinstea, de parcă apusul lor noroc încă mai era de partea lor.

3. De îndată ce Antioh a ajuns la Tars în Cilicia, Paetus a trimis la el un centurion și l-a expediat înlănțuit la Roma. Dar Vespasianus n-a admis ca regele să fie adus astfel în fața lui, găsind că era mai nimerit să respecte vechea lor prietenie decât să-și reverse asupra lui o necruțătoare mânie pentru un pretins război. De aceea, el a dat ordin, încă de când mai era pe drum, să i se scoată lanțurile, scutindu-l chiar și de călătoria până la Roma și i-a îngăduit să se stabilească la Lacedemona[982]. S-a îngrijit să-i parvină bogate venituri băneşti, ca să poată duce un trai nu numai lipsit de griji, ci de-a dreptul demn de curtea unui rege. Când Epiphanes și fratele lui au aflat cum se prezentau lucrurile, s-au simțit ușurați de grija lor apăsătoare, căci mare fusese frica cu care se gândiseră până atunci la părintele lor; chiar și în privința lor, și-au pus mari speranțe în împăcarea cu Caesar, mai ales că Vologes intervenise pe lângă el printr-o scrisoare care le era favorabilă: chiar dacă le mergea bine, nu suportau să trăiască în afara granițelor stăpânirii romane. În bunătatea lui, Caesar le-a acordat grațierea, așa că ei au venit la Roma. După ce și tatăl s-a grăbit să ajungă din Lacedemona până la ei, au rămas împreună acolo, înconjurați de toate onorurile.

4. Dar poporul alanilor – niște sciți care locuiesc în ținutul dintre fluviul Tanais[983] și lacul Maeotic[984], așa cum am mai arătat altundeva[985] – au plănuit în vremea aceea să întreprindă o expediție de jaf înspre Media și mult mai departe, în acest scop, intrând în tratative cu domnitorul

---

982 La întemeierea provinciei Ahaia, Augustus a dat Spartei străvechi statutul de oraș liber („civitas externa") care putea să primească exilați (n. e.).

983 Donul de azi (n. e.).

984 Așa numeau oamenii antici marea de Azov, socotită de ei un lac (vezi *Cartea a doua*, cap. XVI, paragr. 4, n. 19) (n. e.).

985 Probabil că Josephus are în vedere cap. XVI, din cartea a doua, paragr. 4, unde este vorba despre populațiile din Pont și Marea Maeotică fără nicio menționare aparte a alanilor. Ce legătură poate să fie între prădalnica incursiune a acestor neamuri scitice în Media și istoria războiului iudeilor împotriva romanilor rămâne greu de înțeles (n.t.).

Hyrcaniei[986]. El era pe atunci stăpânul trecătorilor pe care regele Alexandru le închisese cu porți de fier[987]. După ce regele le-a permis libera trecere, ei au năvălit în hoarde mari asupra mezilor luați prin surprindere; au prădat țara dens populată şi bogată în turme de vite de tot felul, fără ca vreunul să îndrăznească să li se împotrivească. Chiar şi regele țării, Pacorus[988], cuprins de groază, s-a refugiat în pustietăți aproape de nestrăbătut, renunțând la toate posesiunile sale; cu mare greutate, şi-a răscumpărat din ghearele duşmanilor soția şi concubinele sale, care fuseseră luate prizoniere, plătind pentru ele suma de 100 de talanți. Cu o surprinzătoare uşurință şi fără nicio luptă, alanii au devastat totul în calea lor, ajungând tocmai până în Armenia. Regele de atunci al țării, Tiridate[989], le-a ieşit în întâmpinare şi s-a încins o bătălie în care puțin a lipsit să nu fie prins de viu. Un duşman a aruncat asupra lui, de la distanță, un laț şi poate că l-ar fi târât după el, dacă n-ar fi reuşit să taie repede frânghia cu sabia lui, scăpând apoi cu fuga. Alanii, pe care lupta i-a făcut să devină şi mai sălbatici, au jefuit întreaga țară. Cu o uriaşă mulțime de prizonieri şi cu o pradă foarte bogată, luată din ambele regate jefuite, ei s-au întors în propria lor țară.

---

986 Hyrcania era în partea sud-estică a Mării Caspice şi Media în cea sud-vestică. Pentru a evita Caucazul, alanii au ocolit Caspica pe la nord, străbătând Hyrcania (n. e.).

987 Adică aşa-zisele „Porți caspiene” (vezi Arrianus, *Istoria expediției lui Alexandru cel Mare,* 1, 15) (n. t.).

988 Fratele lui Vologese I, regele parților, care l-a întronat în Media din anul 54 (n. e.).

989 Tiridate I, alt frate al lui Vologese I, care l-a impus pe tronul Armeniei şi a domnit între anii 52-60 şi 62-88 (n. e.).

CAPITOLUL VIII

1. Între timp, Bassus îşi găsise moartea în Iudeea şi cel care i-a preluat funcţia de guvernator a fost Flavius Silva[990]; când a văzut că, în urma războiului, întreaga ţară fusese subjugată şi doar o singură fortăreaţă mai rămăsese răzvrătită, a strâns laolaltă trupele împrăştiate în diverse locuri, pornind împotriva ei. Numele fortăreţei era Masada[991]. Ea fusese ocupată de sicari, în fruntea cărora se afla un om influent, Eleazar[992], urmaşul acelui Iudas care, aşa cum am arătat mai înainte[993], atunci când Quirinius fusese trimis să stabilească tributul în Iudeea, convinsese un număr deloc neînsemnat de iudei să se împotrivească taxării acesteia. Pe atunci sicarii au făcut o conjuraţie îndreptată împotriva celor dispuşi să se supună romanilor, pe care ei îi tratau ca pe nişte duşmani, le răpeau avuţiile, ducându-le cu ei, apoi le incendiau casele. Ei socoteau că aceşti concetăţeni nu se deosebeau cu nimic de străini, fiindcă sacrificau mişeleşte libertatea dobândită cu preţul atâtor lupte de către iudei, preferând după propria lor mărturisire să-şi plece grumazul sub jugul romanilor. Acestea nu erau decât vorbe de clacă cu care-şi acopereau cruzimea şi lăcomia: ei le-au dovedit cu prisosinţă prin faptele lor. Căci tocmai compatrioţii care s-au alăturat răscoalei lor şi i-au sprijinit nemijlocit în războiul împotriva romanilor au avut de îndurat din partea sicarilor cele mai mari mârşăvii. Şi de asemenea, când li se dovedea faptul că pretextele lor erau mincinoase, ei îşi tratau şi mai mişeleşte concetăţenii care le aduceau mustrări perfect îndreptăţite pentru răutatea lor. Această perioadă a istoriei iudeilor a fost îndeobşte fertilă în crime de tot felul încât nicio

---

990 La sfârşitul anului 72 (n. e.).

991 Josephus a menţionat-o de două ori în *Cartea a patra,* când a ajuns în stăpânirea sicarilor (cap. VII, paragr. 2) şi când în Masada s-a refugiat Simon, fiul lui Giora, care urma să devină celebru (cap. IX, paragr. 3) (n. e.).

992 Vezi *Cartea a doua,* cap. XVII, paragr. 9 şi *Cartea a patra,* cap. VII, paragr. 2 (n. r.).

993 Vezi *Cartea a doua,* cap. VIII, paragr. 1 (n. t.).

ticăloşie n-a rămas neînfăptuită; nimeni, chiar dacă s-ar fi căznit să scornească acest lucru, n-ar mai fi descoperit o nouă formă de nelegiuire. Boala molipsise totul, atât treburile particulare, cât şi pe cele publice. Se luau la întrecere între ei pentru a-şi depăşi reciproc nelegiuirea faţă de Dumnezeu şi nedreptatea faţă de aproapele lor. Cei puternici asupreau poporul, iar mulţimea se străduia, la rândul ei, să-i stârpească pe cei puternici; unii se canoneau nespus de mult ca să pună mâna pe putere, pe când alţii foloseau din plin violenţa, ca să ia cu japca averile bogaţilor. Mai întâi, sicarii au început să dea dovadă de nelegiuire şi cruzime faţă de consângenii lor; n-a rămas nerostit niciun cuvânt care să aducă jignire, n-a rămas neîmplinită nicio faptă care să atragă după sine pieirea celor hăituiţi de ei. Dar şi pe aceştia, Ioannes i-a făcut să pară ponderaţi în comparaţie cu el; căci nu i-a fost de-ajuns să-i asasineze pe toţi cei care l-au sfătuit mereu să aleagă o cale dreaptă şi folositoare, tratându-i ca pe cei mai aprigi duşmani ai săi dintre toţi concetăţenii, ci prin felul cum şi-a exercitat puterea, a căşunat patriei sale o sumedenie de suferinţe aşa cum n-ar fi fost în stare s-o facă decât un om gata oricând să-l înfrunte până şi pe Dumnezeu. Căci el a servit la masă alimente interzise, iar în traiul zilnic n-a respectat niciodată strămoşeasca datină a purificării. Aşadar nu-i de mirare că un individ care a sfidat de-a dreptul nebuneşte respectul cuvenit lui Dumnezeu să calce în picioare şi faţă de oameni regula cumpătării şi a bunei înţelegeri. În sfârşit, Simon, fiul lui Giora, a lăsat vreo crimă necomisă? De la ce silnicie s-a abţinut el faţă de trupurile unor oameni liberi, cărora le datora rangul său de despot? A existat vreo prietenie sau legătură de sânge care să nu-l împingă pe el şi pe oamenii lui să comită zi de zi asasinate şi mai brutale? Căci toţi aceştia socoteau drept o netrebnicie măruntă a pricinui vreun rău unui străin; în schimb, aveau ferma convingere că răfuiala cu semeni apropiaţi era o strălucită ispravă. Dar smintita trufie a acestor oameni a fost cu mult întrecută de furia turbată a idumeilor. După ce i-au înjunghiat pe Marii noştri Preoţi, ca să nu mai rămână nicio urmă de frică faţă de Dumnezeu, aceşti odioşi netrebnici au înlăturat şi tot ce mai dăinuia din ordinea publică,

instaurând pretutindeni totalul dispreț față de legi, în temeiul cărora cetele din tagma aşa-numiților zeloți au obținut puteri depline. Căci zeloții erau nişte oameni care căutau să-şi adeverească porecla prin isprăvile care grăiau de la sine. Ei imitau cu strășnicie, fără excepție, fiecare faptă rea; iar dacă istoria le înfățişa o nelegiuire săvârşită odinioară şi doar amintirea ei se mai păstrase, ei nu şovăiau s-o depăşească, demonstrându-şi în felul acesta zelul lor. Ei şi-au luat, totuşi, acest nume de dragul zelului lor pentru virtute, fie pentru a-şi bate joc de victimele lor, ceea ce se explică prin firea lor sălbatică, fie prin faptul că socoteau cele mai josnice crime drept nişte fapte bune. Oricum, fiecare dintre ei şi-a găsit sfârşitul pe deplin meritat întrucât Dumnezeu a hărăzit tuturora cuvenita pedeapsă. Deci deosebitele cazne pe care natura umană abia le poate îndura s-au abătut asupra lor până în ultimul lor ceas, când felurite chinuri le-au adus moartea. Şi totuşi, se poate spune că ei au suferit mai puțin decât ar fi meritat, ținând cont de nelegiuirile lor; căci pedepse care să fie pe măsura dreaptă a crimelor lor nu s-ar fi găsit pe lume. Dar pentru a-i deplânge pe cei ce au devenit victimele cruzimii acestor zeloți nu este acum momentul potrivit. Mă întorc aşadar la partea care a mai rămas din povestirea noastră.

2. Împotriva lui Eleazar şi a sicarilor, care ocupaseră împreună Masada, a pornit oastea romană în frunte cu comandantul ei suprem; el a pus repede stăpânire pe întreaga regiune, a instalat garnizoane în locurile cele mai indicate şi de jur-împrejurul fortăreței a înălțat un zid inelar, pentru ca niciunul dintre asediați să nu poată evada cu uşurință, aducând şi santinele pentru asigurarea pazei. Singur şi-a pus tabăra în cel mai potrivit loc pentru asediu, acolo unde stânca fortăreței venea în directă atingere cu muntele situat în apropiere; din păcate, locul nu era apt pentru o aprovizionare bună; căci nu numai că alimentele erau aduse de departe şi cu mare greutate de către iudeii care primiseră ordinul să facă această corvoadă, dar până şi apa trebuia să fie cărată în tabără căci niciun izvor nu se afla prin apropiere. După terminarea lucrărilor pregătitoare, Silva a trecut la asediul propriu-zis. Acesta pretindea de la el o

deosebită artă războinică şi multă trudă, datorită solidităţii fortăreţei pe care o vom descrie în cele ce urmează.

3. O stâncă cu o circumferinţă nicidecum mică şi cu o înălţime apreciabilă este înconjurată din toate părţile de râpe adânci; prăpăstii abrupte ating o adâncime care scapă vederii, nici oamenii şi nici animalele neputând să urce pe această stâncă; excepţie fac două locuri, permiţând o ascensiune, nici măcar ea lipsită de dificultate. Dintre cele două drumuri, unul pleacă de la Lacul de asfalt spre răsărit, în schimb al doilea vine dinspre apus, utilizarea lui fiind ceva mai acceptabilă. Datorită extremei îngustimi şi a neîntreruptelor spirale, primul se numeşte „Drumul Şarpelui”, căci se poate asemui cu o târâtoare. El se curmă la proeminenţele stâncilor, apoi indică adesea vechea direcţie şi chiar pentru o scurtă înaintare, avansul este istovitor. Cel ce se aventurează pe acest drum, trebuie să-şi proptească bine, rând pe rând, fiecare picior. Moartea îţi stă necontenit în faţa ochilor; de fiecare parte a drumului se cască hăul prăpăstiilor şi strecoară o tainică spaimă până şi în inima celui înarmat cu mult curaj. După ce ai urcat astfel de-a lungul drumului vreo 30 de stadii, ajungi pe o culme care nu se termină printr-un vârf, ci aşterne un aşa-zis platou. Pe el a clădit mai întâi Marele Preot Ionathan[994] o fortăreaţă şi a denumit-o Masada. Mai apoi regele Herodes şi-a dat toată strădania pentru amenajarea fortăreţei. De jur-împrejur, pe marginea platoului de pe culme, care măsoară 7 stadii, a ridicat în primul rând un zid din pietre albe, înalt de 12 coţi şi lat de 8 coţi. A clădit apoi pe zidul împrejmuitor 37 de turnuri de apărare, fiecare de 50 de coţi înălţime, de unde se putea pătrunde în încăperile interioare înşirate de-a lungul zidului. În schimb platoul de pe culme, care era fertil şi afânat ca orice altă câmpie, n-a fost prevăzut cu construcţii pentru ca în eventualitatea întreruperii aprovizionării din afară cu mijloace de trai, oamenii care şi-au pus speranţa salvării lor în fortăreaţă, să nu aibă de suferit de pe urma lipsurilor. Herodes a construit de asemeni dedesubtul crestei

---

994 Fratele lui Iudas Macabeul care a domnit între 160-143 î. e. n. (n. t.) Vezi *Cartea întâi,* cap. II, paragr. 1 (n. e.).

muntelui şi un palat regal pe rampa apuseană, orientat spre miazănoapte. Zidul palatului era foarte înalt şi puternic, având 4 turnuri de colţ, înalte de 60 de coţi. În interiorul spaţiului locuibil, amenajarea încăperilor, precum şi a porticurilor şi băilor era variată şi somptuoasă; coloanele întâlnite pretutindeni erau cioplite din aceeaşi piatră, pereţii şi podelele locuinţelor fiind împodobite cu iscusit lucrate mozaicuri multicolore. În imediata vecinătate a fiecărei locuinţe, sus, în jurul palatului şi în faţa zidului împrejmuitor s-au săpat în stâncă mari şi adânci bazine. În felul acesta s-a asigurat aprovizionarea cu apă întocmai ca la oamenii care au la dispoziţia lor izvoare. Un drum săpat în piatră duce din palatul regal spre pisc, fără să poată fi observat de cei aflaţi în exterior. Desigur, duşmanului nu-i venea deloc uşor să se folosească până şi de drumurile perfect vizibile; drumul care urcă dinspre răsărit – după cum am mai spus mai înainte – este prin natura lui greu accesibil; dar drumul dinspre apus, în cel mai îngust punct al său, Herodes l-a închis cu un turn aflat la o distanţă nu mai mică de 1.000 de coţi de pisc. Acest turn nu putea fi ocolit şi nici cucerirea lui nu era uşoară. Chiar şi cei ce străbăteau acest drum, fără să aibă motive de îngrijorare, îşi vedeau călătoria îngreunată în felul acesta. Iată aşadar cum era apărată fortăreaţa împotriva duşmanilor atât de către natură cât şi prin iscusite construcţii.

4. Dar o şi mai mare uimire putea să stârnească deosebita abundenţă şi desăvârşita conservare a proviziilor depozitate în interiorul fortăreţei. Acolo era strânsă o mare rezervă de cereale, îndestulătoare pentru o vreme îndelungată, precum şi o însemnată cantitate de vin şi de ulei, de asemenea felurite soiuri de legume uscate şi grămezi de curmale. Eleazar împreună cu sicarii punând stăpânire pe fortăreaţă prin vicleşug, au găsit acolo toate acestea într-o stare bună, cu nimic mai prejos decât proviziile proaspăt înmagazinate; şi totuşi, de la stocarea rezervelor şi până la cucerirea fortăreţei de către romani se scursese aproape un secol. Dar şi romanii, la rândul lor, au constatat că fructele care mai rămăseseră erau într-o stare impecabilă. Nu prea dă greş cel ce face presupunerea că motivul acestei durabilităţi trebuie

căutat în compoziția aerului. Favorizat de altitudinea din jurul piscului, el era cu totul lipsit de elemente pământeşti şi impure. Alături s-a găsit un mare depozit de arme de tot felul, care fuseseră adunate de Herodes ca să ajungă pentru 10.000 de luptători; de asemenea fier brut şi aramă, ba chiar şi plumb, preparativele acestea neputând fi făcute decât pentru un scop foarte serios. Se zice îndeobşte că Herodes şi-a construit această fortăreață, spre a-i sluji drept refugiu personal, bănuiala lui întrezărind un pericol dublu: primul din partea poporului iudeilor, de care se temea că va fi detronat, pentru ca dinastia anterioară să-şi recapete locul; al doilea – acesta era pericolul cel mai mare şi mai amenințător – venea din partea reginei Cleopatra. Aceasta nu-şi ascundea intențiile şi nu contenea să-l roage şi să-l preseze pe Antoni us să-l înlăture din drumul ei pe Herodes, atribuindu-i regatul Iudeei. Herodes nu s-a aşteptat deloc ca Antonius să nu-i acorde favoarea solicitată, dar îi sporea de-a dreptul uimirea faptul că acesta nu-i îndeplinise încă cererea, cu toate că era atât de subjugat de pasiunea pentru ea. Iată aşadar temerile care l-au determinat pe Herodes să consolideze fortăreața Masada, lucrare care a devenit ultima sarcină ce a revenit romanilor în lupta lor împotriva iudeilor.

5. Aşadar comandantul roman, precum am arătat mai sus, a înconjurat pe dinafară întregul loc cu un zid împrejmuitor, luând cele mai severe măsuri pentru ca nimeni să nu poată fugi, şi abia după aceea a trecut la asediul propriu-zis; n-a găsit decât un singur teren adecvat pentru construirea unui val de pământ. În spatele acelui turn care bara drumul venind de la apus spre palat şi apoi spre pisc, se afla o proeminență stâncoasă destul de lată şi deosebit de întinsă, situată însă cu 300 de coți mai jos de nivelul Masadei: ridicătura aceasta era denumită „Leuce”[995]. Silva s-a urcat acolo, a ocupat-o şi a dat poruncă să se aducă pământ de către oştirea lui. Deoarece ea a lucrat cu dăruire şi dispunea de multe brațe de muncă, masivul val de pământ s-a înălțat repede la 200 de coți. Această terasă a fost socotită

---

[995] „Alba” (în elină). „Stânca albă” era numele unei roci calcaroase situată ceva mai jos de zidul de apărare al Masadei (n. e.).

insuficient de zdravănă şi de rezistentă pentru a sluji drept platformă maşinilor de asediu. Deasupra s-a aşternut un strat de pietre mari şi perfect îmbinate, măsurând 50 de coți atât în lățime cât şi în înălțime. În ansamblul lor, aceste maşini de război erau echipate îndeobşte la fel ca şi cele concepute mai întâi de Vespasianus şi mai apoi Titus pentru asediile lor; Silva a mai construit şi un turn mobil înalt de 60 de coți şi căptuşit pe de-a-ntregul cu plăci de fier. De pe acest turn trăgeau romanii cu numeroase catapulte şi baliste; astfel i-au alungat repede de pe metereze asediații, împiedicându-i să-şi scoată capul afară. În acelaşi timp, Silva a ordonat să se făurească şi un mare berbece şi a dispus ca zidului să i se aplice lovituri fără întrerupere; nu fără trudă, el a izbucnit în sfârşit să facă o breşă în zid şi să-l doboare. Dar sicarii s-au grăbit să înalțe din interior un al doilea zid care să nu mai îndure aceeaşi soartă în fața maşinilor de asediu; ca să aibă o oarecare elasticitate şi astfel să poată rezista puternicelor lovituri primite, sicarii l-au construit după cum urmează: au potrivit, una lângă alta, nişte bârne lungi şi le-au îmbinat bine la tăietura capetelor lor; ele alcătuiau două rânduri paralele separate de un interval corespunzător lățimii zidului şi spațiul rămas gol îl umpleau cu pământ; pentru a împiedica alunecarea lui pe măsură ce i se ridica grămada, prin bârne de astă dată transversale erau unite cele dispuse longitudinal. Pentru romani lucrarea părea o construcție durabilă, dar puternicele lovituri ale maşinilor de război nu aveau niciun efect asupra flexibilei înjghebări; dimpotrivă, faptul că pământul se tasa mereu în timpul zguduiturilor, făcea ca zidul să reziste şi mai bine la atacuri. Când Silva a observat acest lucru, i s-a părut mai simplu să distrugă zidul cu ajutorul focului; ca atare a ordonat soldaților săi să arunce, în stoluri, făclii aprinse asupra meterezului. Dar, deoarece, în mare măsură, era construit din lemn, zidul a luat foc repede; datorită lipsei lui de consistență, din focul care a ars mocnit, a țâşnit în sus o flacără puternică. Totuşi, când incendiul de-abia izbucnise, s-a stârnit un vânt de miazănoapte sădind groază în rândurile romanilor; el răsfrângea vâlvătaia în sus şi o abătea asupra romanilor înşişi şi, convinşi că maşinile lor de război

urmau să fie arse, toate speranţele lor păreau năruite. Dintr-odată însă, vântul şi-a schimbat direcţia – parcă printr-o inspiraţie divină[996] – înspre miazăzi. El a suflat năprasnic în sens opus, către zidul de apărare, a mânat flăcările spre el, mistuindu-l repede în întregime, până la temelie. După această confirmare a ajutorului dumnezeiesc, romanii s-au întors bucuroşi în tabăra lor, ferm hotărâţi ca a doua zi, să dezlănţuie atacul asupra duşmanului. În timpul nopţii şi-au postat străjile cu o deosebită grijă, pentru ca nimeni din fortăreaţă să nu poată fugi pe ascuns[997].

6. De altfel, Eleazar nu avea în vedere fuga din Masada nu numai în privinţa persoanei lui, dar el n-ar fi admis nimănui să recurgă la ea. Când a văzut zidul mistuit de flăcări şi a priceput că nu mai exista nicio cale de salvare şi niciun ajutor, a întrezărit soarta pe care, după obţinerea victoriei, romanii ar fi hărăzit-o bărbaţilor, copiilor şi soţiilor lor, ajungând la concluzia că toţi trebuiau să moară. Deoarece i s-a părut că, în situaţia de faţă, această hotărâre era şi cea mai bună, a strâns laolaltă pe cei mai curajoşi dintre tovarăşii săi de luptă, căutând să-i impulsioneze spre această cale prin următoarele vorbe: „De multă vreme am hotărât noi, bărbaţi viteji, să nu fim sclavi nici ai romanilor şi nici ai altora, în afară de Dumnezeu; căci el este unicul şi adevăratul stăpân al oamenilor. Iată că acum a sosit ceasul care ne porunceşte să transpunem în faptă intenţia noastră. Să nu ne facem singuri de ruşine în faţa lui, noi, care şi mai înainte n-am vrut să ne plecăm sub jugul unei robii care nu ne primejduia viaţa. Iar acum să acceptăm de bunăvoie o robie care va fi extrem de răzbunătoare de îndată ce vom cădea în mâinile romanilor? Căci aşa cum am fost primii care s-au răsculat împotriva lor, la fel suntem şi ultimii care se luptă cu ei. Socot că Dumnezeu ne-a dăruit această favoare

---

996 Din interpretarea fenomenelor naturale, prezicătorii antici deduceau orientarea divinităţii faţă de destinele umane individuale şi colective. La fel procedează şi Josephus, sugerând că Dumnezeu, şi în cazul zeloţilor şi al Masadéi, a trecut în cele din urmă de partea romanilor (n. e.).

997 Măsură de prevedere superfluă câtă vreme exista zidul împrejmuitor de care ar fi trebuit să treacă evadaţii din Masada (n. e.).

deosebită de-a avea parte de-o moarte frumoasă şi liber consimțită; aşa ceva nu mai este la îndemâna celor ce au suferit înfrângerea contrar aşteptărilor lor. Noi avem în fața ochilor cucerirea fortăreței o dată cu ivirea zorilor, dar ne rămâne libertatea de a ne alege o moarte nobilă, împreună cu oamenii cei mai dragi nouă! Căci aşa cum duşmanii nu ne pot împiedica să facem acest lucru, oricât îşi doresc ei să ne captureze vii, tot astfel nici noi nu suntem în stare să-i biruim în luptă. Încă de la început ar fi fost imperios necesar ca atenția noastră să fie ațintită asupra intenției lui Dumnezeu şi să recunoaştem deschis că El a hotărât ca poporul iudeu, pe care l-a îndrăgit atât odinioară, să fie sortit pieirii; căci încă din clipa când am vrut să emitem pretenții privitoare la libertatea noastră, am întâmpinat toate greutățile venite din partea propriilor compatrioți şi necazuri încă mai mari venite din partea adversarilor. Deoarece, dacă ar fi fost mai îngăduitor față de noi sau barem pornit într-o mică măsură împotriva noastră, Dumnezeu n-ar fi privit cu nepăsare pieirea atâtor oameni şi n-ar fi lăsat ca oraşul său cel mai sfânt să ajungă pradă focului şi devastării duşmanului. Puteam oare nădăjdui ca noi să supraviețuim singuri, din întregul popor iudeu şi să ne păstrăm libertatea? Adică chiar n-am greşit cu nimic față de Dumnezeu şi n-am fost părtaşi la nicio nelegiuire, noi, care i-am deprins pe alții să le comită? Vedeți dară cum Dumnezeu ne arată că iluziile noastre au fost deşarte şi ne pune la o cumplită încercare, dovedindu-se mai puternică decât speranțele noastre; caracterul inexpugnabil al fortăreței n-a slujit la salvarea noastră aşa cum nu ne foloseşte faptul că avem provizii din belşug, o sumedenie de arme şi ne prisosesc echipamentele de tot felul. Dumnezeu însuşi ne-a arătat limpede că am pierdut orice speranță de salvare. Focul care mai întâi a fost mânat spre duşman nu s-a întors întâmplător împotriva zidului înălțat de noi; foarte îndreptățită este mânia lui Dumnezeu provocată de toate nedreptățile pe care am cutezat, în nebunia noastră, să le comitem împotriva propriilor consângeni. Cuvenita pedeapsă nu vrem însă s-o primim de la duşmanii noştri cei mai înverşunați, ci de la Dumnezeu, chiar cu mâinile pe care le avem: sancțiunea va fi

astfel mai lesne de suportat. Femeile să ne moară nesiluite şi străini de lanţurile sclaviei să ne rămână copiii! După aceea să ne oferim unii altora nobilul serviciu prin care ne vom păstra libertatea ca pe cel mai frumos veşmânt de îngropăciune! Dar mai întâi să distrugem prin foc zestrea de preţ a fortăreţei, căci ştiu sigur că romanii vor crăpa de necaz fiindcă, în afară de posibilitatea de a ne captura încă vii, rămân fără pradă. Doar proviziile să le păstrăm nevătămate căci, după moartea noastră, ele vor sluji drept mărturie că nu foamea este cea care ne-a răpus ci, încă din capul locului, noi am preferat sclaviei moartea!”

7. Acestea au fost cuvintele rostite de Eleazar, dar ele n-au întrunit adeziunea tuturor celor de faţă. Chiar dacă o parte dintre ei s-au învoit repede să dea ascultare îndemnurilor sale, nu pe de-a-ntregul bucuroşi la gândul că vor avea parte de o moarte aleasă, cei mai simţitori dintre oameni au fost cuprinşi de milă faţă de femeile şi copiii lor, arătându-se nehotărâţi în privinţa propriului sfârşit apropiat; cu lacrimi în ochi, ei se uitau unii la alţii şi-şi arătau sufleteasca lor opoziţie faţă de planul propus. Când au văzut deprimarea acestor camarazi al căror curaj ceda în faţa unei hotărâri atât de însemnate, Eleazar s-a temut ca nu cumva prin vaietele şi plânsetele lor să-i dezarmeze şi pe cei ce ascultaseră cu bărbăţie cuvintele sale. Fără să renunţe câtuşi de puţin la îndemnurile sale, el şi-a strâns forţele şi, cuprins de-o voinţă şi mai dârză, a început un discurs şi mai plin de avânt despre nemurirea sufletului, cu nespus de indignate priviri aţintite asupra celor ce se văicăreau: „într-adevăr – a zis el – m-am înşelat amarnic când am crezut că, în lupta pentru libertate, am alături de mine nişte bărbaţi curajoşi care sunt hotărâţi fie să ducă o viaţă demnă, fie să moară. În privinţa vitejiei şi a eroismului, nu vă deosebiţi cu nimic de oamenii de rând; iată că voi vă temeţi de moarte, care vă poate elibera de cel mai mare rău, deşi în acest caz n-ar trebui nici să şovăiţi, nici să ascultaţi sfatul altora. Încă multă vreme, de la primele licăriri de conştiinţă, preceptele primite de la înaintaşii noştri şi de la Dumnezeu n-au încetat să ne înveţe ceea ce a fost confirmat prin faptele şi nobilele cugetări ale strămoşilor – anume că suprema nenorocire pentru om este

viaţa şi nu moartea: Fiindcă ea dăruie sufletelor libertatea de a se întoarce la locurile de baştină şi de puritate, slobode de orice nenorocire, ele sunt scutite de suferinţă. Atâta vreme cât sunt încătuşate de trupurile lor muritoare, împovărate de toate năpastele, sufletele sunt, propriu-zis, moarte; căci îngemănarea dintre Dumnezeire şi ceea ce se supune morţii este cu totul nepotrivită. Mare putere dobândeşte sufletul câtă vreme zace înlănţuit de trup, căci el face din acesta instrumentul său invizibil îl pune în mişcare şi-l îndeamnă să săvârşească fapte cu mult mai presus de natura umană. Dar, de îndată ce s-a desprins de tot ce-l trăgea în jos, spre pământ şi-l împovăra, sufletul se reîntoarce în patria lui şi atunci el devine, în sfârşit, părtaşul preafericitei puteri şi obţine o forţă fără nicio stavilă, rămânând nevăzut de ochii oamenilor, asemenea lui Dumnezeu. Căci el nu poate fi zărit nici când se mai află încă în corp; căci invizibil pătrunde el acolo şi invizibil iese afară după aceea. Natura l-a făcut nepieritor dar provoacă corpului schimbări. Tot ceea ce atinge pururi sufletul este plin de viaţă şi înfloreşte, dar tot ce a fost părăsit de el veştejeşte şi moare. Cu atâta putere este înzestrată nemurirea lui. Somnul dă o deplină confirmare spuselor mele. Somnul vă va da cea mai limpede dovadă a spuselor mele. Scăpate de trupurile care le solicită mereu, sufletele află în el cea mai plăcută odihnă, regăsindu-se pe sine; potrivit înrudirii lor cu Dumnezeu intră în contact cu el, colindă peste tot şi ghicesc dinainte multe dintre viitoarele întâmplări. De ce să ne temem atunci de moarte când ne este dragă tihna din timpul somnului? Ce mare nebunie este să fugim după libertatea din această viaţă şi să n-o invidiem pe cea care dăinuie veşnic Pe baza educaţiei noastre de acasă, s-ar cuveni, de fapt, să fim o pildă pentru ceilalţi prin graba noastră de a muri. Dacă tot avem nevoie să luăm exemple din credinţele popoarelor străine, să ne aruncăm privirile asupra indienilor care se mândresc cu faptul că cultivă înţelepciunea. Ca oameni nobili ce sunt, primesc mai mult în silă timpul pe care îl au de trăit, ca pe o corvoadă impusă de natură; se şi grăbesc să-şi descătuşeze sufletele de trup. Fără ca niciun necaz să-i înghiontească sau constrângă, numai din dorul lor după nemurire ei îşi anunţă

semenii că vor pleca şi nu încearcă nimeni să-i reţină, dimpotrivă, toţi îl socotesc norocos, unii transmiţând chiar solii prin intermediul lor către rudele decedate. Atât de neclintită şi de profund adevărată este credinţa indienilor în comuniunea dintre suflete! apoi după ce au dat ascultare recomandărilor primite, ei îşi încredinţează trupul focului, pentru ca astfel despărţirea sufletului de trup să fie de o desăvârşită puritate, primindu-şi moartea în cântecele de slavă ale celorlalţi. Aceştia îşi escortează prietenii cei mai buni cu inima mai uşoară spre obştescul lor sfârşit aşa cum oricare om îşi însoţeşte concetăţeanul care porneşte la un drum lung. Ei îşi deplâng propria lor persoană şi fericesc în schimb pe cei care mor, pentru că intră de-acum în rândurile nemuritorilor. Nu trebuie oare să ne ruşinăm de faptul că atitudinea noastră morală este mult mai rea decât cea a indienilor şi propria lipsă de curaj ne face să dispreţuim atât de mult legile strămoşeşti, pentru care toţi oamenii au cea mai înaltă consideraţie? Chiar dacă am fi fost educaţi de la început în spiritul unor principii opuse – anume că viaţa este supremul bine pentru oameni, iar moartea, dimpotrivă, o mare nenorocire – tot s-ar fi cuvenit ca barem acest prilej să ne îndemne acum să suportăm moartea cu resemnare, noi oricum urmând să murim prin vrerea lui Dumnezeu şi prin această situaţie extremă. De multă vreme, pe cât se pare, Dumnezeu a luat o hotărâre împotriva neamului evreu, potrivit căreia noi trebuie să părăsim această viaţă deoarece nu mai suntem în măsură să ne purtăm cu el cum se cuvine. Nu aruncaţi vina asupra voastră şi recunoaşteţi cu atât mai puţin romanilor meritul că acest război împotriva lor ne-a pierdut pe noi toţi; nu se puteau întâmpla toate acestea numai prin puterea romanilor, căci a intervenit o forţă superioară şi le-a dat strălucirea exterioară de a ieşi victorioşi. Fost-au oare armele romane cele care au adus moartea locuitorilor iudei din Caesarea[998]? Pe când aceştia nici măcar n-aveau de gând să se răscoale împotriva romanilor, într-o zi, tocmai în timp ce-şi sărbătoreau Sabatul, asupra lor s-a năpustit gloata din Caesarea şi i-a

---

998 Vezi *Cartea a doua,* cap. XVIII, paragr. 1 (n. e.).

ucis pe toți, împreună cu femeile şi copiii lor, fără ca ei să fi pus măcar mâna pe arme. Nu s-au sinchisit deloc de romani şi nu ne-au socotit duşmani decât pe noi, cei răzvrătiți. În acest caz, cineva ar putea obiecta că populația din Caesarea s-a învrăjbit mereu cu iudeii împreună cu care conlocuia, aşteptând doar ivirea prilejului potrivit ca să-şi astâmpere ura care mocnea de multă vreme. Dar ce să mai spunem despre iudeii din Skythopolis[999]? Aceştia au cutezat să ne înfrunte, luptând de partea elenilor şi au refuzat să ne ajute împotriva romanilor pe noi, frații lor de sânge. De mare folos le-a fost bunăvoința şi credința față de aceştia: au fost măcelăriți fără milă împreună cu toți membrii familiei, primindu-şi cuvenita răsplată pentru devotamentul lor exemplar. Ceea ce au evitat aceia să primească din mâinile noastre au îndurat astfel de la alții, ca şi cum singuri şi-ar fi căutat pricină! Ar dura însă prea mult acum ca să vorbesc pe îndelete despre fiecare; ştiți prea bine că în Siria nu există un singur oraş, locuit de iudei, unde aceştia să nu fi fost ucişi, deşi ei ne erau mai ostili nouă decât romanilor. Fără să fi născocit măcar un pretext mai acătării, locuitorii Damascului şi-au umplut oraşul cu victimele unui josnic măcel, căsăpind 18.000[1000] de iudei împreună cu nevestele şi copiii lor. În Egipt, marele număr al celor ce au pierit în chinuri trece de 60.000[1001]. Se prea poate că aceştia au murit astfel fiindcă locuiau într-o țară străină şi nu s-au putut apăra deloc în fața duşmanului, dar ce s-a întâmplat cu cei care în propria lor patrie au luptat împotriva romanilor? N-au avut ei la îndemână toate forțele precum şi speranța în obținerea unei victorii depline? Armele, meterezele şi fortărețele – care prin înzestrarea lor păreau de necucerit – de asemenea avântul care în lupta pentru libertate nu se lăsa intimidat de nicio primejdie, toate acestea constituiau un imbold pentru fiecare. Întregul acesta n-a rezistat decât puțină vreme şi, după ce a

---

[999] Vezi *Cartea a doua,* cap. XVIII, paragr. 3 (n. e.).

[1000] Numărul iudeilor masacrați acolo a fost apreciat de Josephus la 10500 în *Cartea a doua,* cap. XX, paragr. 2 (n. e.).

[1001] Potrivit *Cărții a doua,* cap. XVIII, paragr. 7, în Alexandria au fost asasinați 50000 de iudei (n. e.).

fost dătător de cunoscute speranțe, a dat semnalul începutului unei nenorociri şi mai mari. Căci totul a fost cucerit, toate au încăput pe mâinile duşmanului, de parcă ar fi fost întocmite cu grijă doar ca să procure celuilalt o victorie mai strălucită şi nicidecum pentru cei ce au pregătit totul pentru propria lor salvare. Iar iudeii care au căzut în luptă au fost pe drept cuvânt proclamați fericiți, căci ei au murit întru apărarea şi nu întru renunțarea la libertate. Dimpotrivă, de mulțimea celor care au încăput în mâinile romanilor, cui îi mai este milă? Cine n-ar prefera să moară înainte de-a avea aceeaşi soartă ca ei? Unii dintre ei au pierit în torturi groaznice sau după ce au fost supuşi caznelor focului şi a biciului; alții în schimb, devorați în parte de fiarele sălbatice, au fost păstrați în viață pentru a sluji şi la a doua cină sinistră, după ce au stârnit râsul şi distracția duşmanilor. Dar cei mai nefericiți dintre toți sunt cei care mai trăiesc încă deoarece, oricât de mult au rugat-o să vină, moartea nu i-a ascultat. Unde mai este acum oraşul acela mare, cetatea de baştină a întregului neam iudaic? Doar era întărit prin numeroase ziduri împrejmuitoare, drept scut îi slujeau multe fortărețe şi masive turnuri înalte şi abia dacă îi mai rămăsese loc suficient pentru armamentul de război, având atâtea mii şi mii de oameni care luptau pentru el! Ce s-a mai ales din oraşul care, potrivit credinței noastre, era socotit lăcaşul lui Dumnezeu? Până şi temeliile sale au fost smulse şi aruncate cât colo! De pe urma lor n-a rămas decât simpla amintire a celor ucişi, care mai dăinuie încă printre ruine! Nişte bărbați în vârstă şi nespus de jalnici mai adastă lângă cenuşa Templului, precum şi câteva femei care au fost cruțate de duşmani doar pentru poftele lor deşănțate. Care dintre noi, când îi trec prin minte asemenea gânduri, mai poate privi lumina soarelui, chiar dacă mai are niscaiva zile de trăit în siguranță? Cine poate să-şi urască până-ntr-atât patria sau să fie atât de laş şi ataşat de viața lui încât să nu-i pară rău că a mai rămas în viață şi-n ceasul acesta? Barem să fi murit cu toții înainte de-a apuca să vedem oraşul acela sfânt nimicit de mâinile vrăjmaşe, înainte ca Templul, sanctuarul însuşi să fie smuls din pământ cu atâta nelegiure! După ce ne-am păstrat în sân speranța deloc lipsită de

noblețe că ne vom putea răzbuna cumva pe duşmani, acum, când această speranță s-a dovedit zadarnică, iar noi am ajuns singuri la mare strâmtoare, să ne îndreptăm grabnic spre o moarte demnă! Să avem milă de noi înşine, de copiii şi femeile noastre, atâta vreme cât lovitura de grație mai poate veni din propriile mâini. Căci doar pentru a muri ne-am născut şi noi, şi copiii pe care i-am zămislit, nici măcar cel mai norocos dintre noi nefiind în stare să scape de moarte. Silnicia, sclavia şi privelişte a oferită de femeile mânate să se necinstească, împreună cu copiii lor, nu sunt nişte nenorociri pe care natura le impune de la sine, dar toate trebuie să fie îndurate de omul care, din laşitate, nu este pregătit să moară, deşi are posibilitatea de a-şi aduce moartea cu mâna lui.

Noi însă, din deplina încredere în bărbăția noastră, ne-am răsculat împotriva romanilor şi acum, când ni s-a cerut pentru ultima oară să ne predăm, ca să scăpăm cu viață, din nou am refuzat să le dăm ascultare. Cui nu-i apare limpede în fața ochilor mânia cumplită a romanilor când vor pune mâna pe noi, rămaşi în viață? Vai şi amar de tinerii care, datorită puterii lor trupeşti, vor îndura mult şi bine torturile! Vai şi amar şi de cei care şi-au pierdut deja vigoarea bărbătească şi din pricina vârstei lor înaintate nu vor mai suporta loviturile sorții! Veți avea prilejul să vă vedeți soția dusă spre a fi siluită, şi să vă auziți copilul cum strigă după tatăl lui, dar mâinile vă vor fi legate la spate. Deci atâta timp cât aceste mâini ne sunt slobode şi mai sunt în stare să țină o sabie, să ne aducă şi cel mai nobil serviciu; nu ca nişte sclavi ai duşmanului să murim, ci în deplină libertate să ne desprindem de viață împreună cu copiii şi soțiile noastre! Iată ce cer de la noi legile, iată ce ne imploră şi soțiile, şi copiii! De la Dumnezeu ne vine această trebuință în vreme ce, la rândul lor, romanii ne cer exact contrariul, ei temându-se ca nu cumva vreunul dintre noi să moară mai înainte de cucerirea fortăreței. Să ne grăbim aşadar ca, în locul bucuriei pe care o aşteaptă de la noi, să le oferim groaza confruntării cu moartea şi admirația față de actul nostru curajos!”

CAPITOLUL IX

1. În timp ce Eleazar voia să-şi continuie îndemnurile sale adresate bărbaţilor, toţi i-au întrerupt cuvântarea şi, cuprinşi de-o nestăvilită impetuozitate, ardeau de nerăbdare să treacă la fapte. Parcă stăpâniţi de un duh rău, ei s-au împrăştiat cu arzătoarea dorinţă de a se întrece unul pe altul; li se părea că-şi dovedeau bărbăţia şi bunăvoinţa nelăsându-se să fie văzuţi pe ultimele locuri: atât de puternică era patima lor de a curma viaţa femeilor şi copiilor, apoi şi pe a lor. Şi moralul lor n-a scăzut deloc – aşa cum era de prevăzut – nici măcar în clipa când au trebuit să treacă nemijlocit la treabă; dimpotrivă, nu le-a slăbit elanul care s-a trezit în sânul lor nici atunci când au dat ascultare vorbelor lui Eleazar. Deşi resimţeau cu toţii o adâncă milă faţă de oamenii apropiaţi şi dragi lor, biruitor a ieşit însă verdictul raţiunii; ceea ce hotărâse ea că era mai bine pentru făpturile iubite. Numaidecât, ei şi-au luat rămas-bun: şi-au îmbrăţişat soţiile, şi-au tras încă o dată spre ei copiii şi, printre şuvoaie de lacrimi, le-au dat ultimul sărut. În aceeaşi clipă, de parcă s-ar fi slujit de mâini străine, au trecut la îndeplinirea hotărârii lor. Gândul la mârşăviile pe care aceştia le-ar fi îndurat din partea duşmanilor le-a adus mângâiere în cumplita lor datorie de a ucide. Până la urmă, în înfăptuirea temerarului act, n-a rămas niciunul în urma celuilalt, ci toţi şi-au răpus, rând pe rând, pe cei mai apropiaţi de fiinţa lor: nefericiţii de ei, ajunşi la ananghia care îi împinsese să socotească drept răul cel mai mic uciderea cu propriile mâini a soţiilor şi copiilor lor! După aceea, firește, suferinţa pricinuită de tot ceea ce se întâmplase a devenit de-a dreptul insuportabilă; li se părea că săvârşesc o nedreptate faţă de cei masacraţi prin faptul că le-au supravieţuit chiar şi pentru scurtă vreme. Repede şi-au aruncat claie peste grămadă întreaga lor avuţie şi i-au dat foc. Din rândurile lor, au ales prin tragere la sorţi zece bărbaţi: ei urmau să fie ucigaşii tuturor celorlalţi. Fiecare se culca lângă ai săi, ce zăceau întinşi pe jos, soţia şi copiii, îi cuprindeau cu braţele lor, întinzând apoi de bunăvoie gâtlejul oamenilor care îndeplineau jalnica lor funcţie. Aceştia i-au înjunghiat pe toţi ceilalţi fără să şovăie

măcar; apoi au aplicat regula tragerii la sorți şi între ei. Cel ales trebuia să-i ucidă pe ceilalți nouă şi, în urma tuturora, să-şi dea singur lovitura fatală. Au avut atâta încredere reciprocă încât n-a fost nicio deosebire între unul sau altul în privința execuției şi a suferinței, ținându-şi astfel până la urmă gâtlejurile întinse spre tăiş. Singurul supraviețuitor şi-a rotit privirile peste mulțimea celor ce zăceau fără suflare, dacă nu cumva vreunul dintre atâția morți mai rămăsese viu şi avea nevoie de mâna lui. Când s-a convins că toți muriseră deja, a dat foc palatului în mai multe locuri; apoi, cu brațul său voinic, şi-a străpuns trupul cu propria-i sabie, prăbuşindu-se alături de ai săi. Astfel au pierit toți sicarii, convinşi că n-au mai lăsat nici măcar un suflet din neamul lor, care să încapă pe mâinile romanilor. Dar o bătrână împreună cu o rudă a lui Eleazar, mult superioară celorlalte femei prin sensibilitatea şi educația ei, precum şi cinci copii, s-au ascuns în tainicele canale care aduceau apa pe sub pământ. Ele s-au pitit de sicari în clipa când ceilalți îşi concentraseră întreaga atenție asupra sinuciderilor. Numărul morților s-a ridicat la 960, socotind şi femeile, şi copiii. Groaznica întâmplare s-a petrecut în a 15-a zi a lunii Xanthicos[1002].

2. Aşteptându-se încă la luptă, dis-de-dimineață, romanii au pornit pregătirile de război şi după ce au unit căile de acces ale valului de pământ prin poduri de scările de asalt, au trecut la atacul propriu-zis. N-au zărit însă nici măcar un duşman, ci pretutindeni o înfiorătoare pustietate, iar în interior numai focul şi tăcerea deplină. Fără să bănuiască ce s-a întâmplat, în cele din urmă – ca semn de început al tragerilor cu arcul – asediatorii au scos un strigăt puternic, convinşi că poate în felul acesta îi vor ademeni să iasă pe cei ce se zăvorâseră acolo. Strigătul lor a ajuns până la urechile femeilor sărmane, care s-au furişat afară din canalele subterane, dezvăluind romanilor felul cum s-au petrecut lucrurile[1003]; una dintre ele ştia să înfățişeze cu precizie ce

---

[1002] Adică la 2 mai 73 (n. e.).

[1003] Josephus revine asupra femeii înrudite cu Eleazar; ea a jucat un rol decisiv în reconstituirea exactă a tragicului caz de sinucidere colectivă,

vorbe s-au rostit şi ce fapte s-au întâmplat. Romanilor nu le-a fost deloc uşor să acorde atenţie acelei femei deoarece le venea greu să creadă în amploarea unei asemenea decizii; ei au şi început imediat să stingă focul şi şi-au croit repede un drum printre flăcări, spre interiorul palatului. Când au dat însă peste marea mulţime a sinucigaşilor, nu s-au bucurat de pieirea duşmanilor lor; mai mult i-au admirat pentru mărinimia hotărârii lor şi dispreţul nezdruncinat faţă de moarte al atâtor oameni împlinindu-şi neabătut fapta.

---

aproape rituală, care i-a uluit pe romani (n. e.).

CAPITOLUL X

1. După ce a cucerit astfel Masada, comandantul roman a lăsat în fortăreață o garnizoană iar cu trupele sale s-a îndreptat el însuşi spre Caesarea. Căci nu mai rămăsese niciun duşman în toată țara, supusă pe de-a-ntregul după un lung război, care a fost resimțit până şi de mulți locuitori din cele mai îndepărtate meleaguri, aducându-le primejdii şi tulburări. Chiar şi după aceea, numeroşi iudei şi-au aflat moartea în Alexandria, din Egipt. Acolo îşi găsiseră refugiul unii dintre sicarii care participase la răscoală. Fără să se mulțumească doar cu salvarea lor, aceştia au căutat să stârnească de îndată noi frământări şi au convins pe mulți dintre cei care-i găzduiseră să se răzvrătească în numele libertății şi să nu-i creadă pe romani mai puternici decât ei, recunoscându-l pe Dumnezeu drept unicul lor stăpân. Deoarece unii dintre iudeii cei mai de vază li s-au împotrivit, sicarii i-au ucis pe loc, iar pe ceilalți îi presau, îndemnându-i să se răzvrătească. Când însă cei mai bătrâni din Consiliu au aflat despre agitația lor deşănțată, au socotit că nu pot s-o treacă cu vederea fără să-şi rişte propria lor siguranță. În acest scop ei au convocat întreaga populație iudaică la o adunare unde au dat în vileag nebunia sicarilor, iar pe aceştia i-au prezentat drept cauza tuturor nenorocirilor. Iar acum, potrivit spuselor lor, aceşti fugari fără nicio speranță de salvare – căci de îndată ce vor fi recunoscuți de romani, pieirea lor va fi sigură – caută să atragă în dezastrul pe care şi-l merită, pe drept cuvânt, şi nişte oameni care n-au niciun amestec în rătăcirile lor. Conducătorii adunării au îndemnat mulțimea să se ferească de pacostea pe care o aduceau cu sine aceşti oameni şi să se dezvinovățească singuri, dându-i pe mâna romanilor. Conştienți de marea primejdie care-i păştea, iudeii s-au lăsat convinşi de vorbele sfătuitorilor lor şi s-au năpustit cu mare avât asupra sicarilor, ca să-i înhațe. Dintre ei, au fost capturați pe loc vreo 600 de sicari, pe când cei care fugiseră în Egipt şi mai ales în Theba de acolo, au fost şi ei prinşi nu după multă vreme şi aduşi înapoi. N-a rămas nimeni care să nu fie uimit de încăpățânarea prizonierilor – numiți-o fie nebunie, fie neclintită tărie de

caracter. În pofida nenumăratelor torturi şi mutilări corporale la care au fost supuşi numai pentru ca să-i facă să-l recunoască pe Caesar drept stăpânul lor suprem, niciunul n-a cedat, niciunul n-a scos un cuvânt; toţi şi-au păstrat convingerile, punându-le mai presus de constrângeri, ca şi cum în faţa caznelor şi a focului, trupurile lor ar fi fost insensibile, iar sufletul lor de-a dreptul bucuros. Ceea ce a stârnit cel mai mult uimirea privitorilor a fost vârsta fragedă a copiilor; niciunul nu s-a lăsat înduplecat să-l numească pe Caesar propriul lor suveran; în aşa mare măsură se ridica tăria voinţei deasupra slăbiciunii trupului lor fragil.

2. Pe atunci Alexandria era administrată de Lupus[1004], care a semnalat lui Caesar tulburările cât a putut de repede. Deoarece privea cu neîncredere permanenta înclinare spre revoltă a iudeilor şi se temea că ei se vor regrupa din nou într-o mişcare unitară, atrăgându-i şi pe alţii de partea lor, Vespasianus i-a poruncit lui Lupus să dărâme templul iudaic din aşa-numitul district Onias. Templul se afla în Egipt, împrejurările în care a fost întemeiat şi a căpătat acest nume fiind următoarele; Onias, fiul lui Simon[1005], unii dintre Marii Preoţi ai Templului din Ierusalim, silit să fugă de regele Siriei, Antioh, care intrase în război cu iudeii, s-a refugiat în Alexandria. Întrucât Ptolemeu, care îl duşmănea făţiş pe Antioh, i-a făcut o primire călduroasă, el i-a spus că-şi va dovedi prietenia faţă de poporul iudeu în cazul când el, Ptolemeu, va da ascultare vorbelor sale. Regele i-a promis că va face tot ce-i va sta în putinţă şi atunci Onias i-a cerut permisiunea să construiască în orice loc în Egipt, un templu pentru ca acolo să-l poată cinsti pe Dumnezeu după datina strămună. El a adăugat că în acest fel iudeii îl vor combate cu mai multă înverşunare pe Antioh, devastatorul Templului din Ierusalim; în schimb, faţă de el, regele, vor avea şi mai multă

1004 Titus Iulius Lupus, care ocupa în Alexandria funcţia de *praefectus* (n. e.).

1005 Vezi *Cartea întâi*, cap. I, paragr. 1, n. 7, precum şi *Antichităţile iudaice*, XII, 1.
7 (n. t.).

simpatie, un număr şi mai mare adunându-se în jurul lui, atraşi de ocrotirea acordată cinstirii lui Dumnezeu.

3. Ptolemeu s-a lăsat convins de aceste vorbe şi i-a dăruit lui Onias un teritoriu situat la o distanţă de 180 de stadii de Memphis; dar noma se numea Heliopolis. Acolo Onias a construit mai întâi o fortăreaţă şi abia apoi a înălţat un templu care nu semăna cu cel din Ierusalim[1006], ci aducea cu un turn clădit din blocuri mari de piatră şi înalt de 60 de coţi. Dimpotrivă, altarul a fost conceput într-un fel asemănător cu altarul din patrie; l-a împodobit cu aceleaşi ofrande, excepţie făcând însă felul cum arăta candelabrul. Onias nici n-a făcut măcar un sfeşnic, ci a făurit propriu-zis o lampă de aur, care revărsa lumină şi atârna de un lanţ de aur[1007]. Incinta sanctuarului era înconjurată cu un zid de cărămidă, poarta fiind cioplită din blocuri de piatră masivă. Regele i-a lăsat şi o mare suprafaţă de pământ menit să-i aducă venituri, pentru ca preoţii să nu ducă lipsă de nimic, pe de o parte, iar pe de altă parte, ca să poată fi aduse multe daruri întru cinstirea lui Dumnezeu[1008]. Fireşte, Onias nu a înfăptuit toate acestea cu gânduri nevinovate, ci pentru ca să se ia la întrecere cu iudeii din Ierusalim. Datorită fugii sale silnice, stându-i mereu în faţa ochilor, el era plin de ură împotriva lor. Prin construirea noului templu, Onias spera să atragă mulţimea la el şi s-o desprindă de ei. A existat de fapt şi o proorocire veche de 600 de ani; ea fusese rostită de Isaia, care prezisese că în Egipt se va înălţa un templu, iar întemeietorul lui va fi un iudeu[1009]. Iată aşadar cum a fost

---

[1006] La începutul lucrării sale, Josephus a vorbit despre o copie în miniatură a Ierusalimului şi a imitaţiei a Templului original. Flagranta contradicţie i-a făcut pe unii comentatori moderni să considere acest pasaj adăugat de cineva care a avut acces la raportul întocmit de Lupus (n. e.).

[1007] Asemănător aşa-numitei lămpi de Sabat folosită de iudei în Evul Mediu şi până aproape de timpurile mai noi (n. t.).

[1008] Referitor la templul lui Onias vezi *Monatsschrift fiir Geschiclite und Wissenschaft der Judentums,* 1851-1852. P. 273-277; 1872, p. 150-155; Gratz, *Geschichte der Judentums,* III, p. 31 ş. u. (n. t.).

[1009] „În ziua aceea, va fi un jertfelnic în mijlocul pământului Egiptului şi un stâlp de pomenire la hotarul lui, pentru Domnul", Isaia, *Proorocire pentru Egipt* (XIX, 19). Biblica profeţie a fost făcută cu vreo 800 de ani

construit acest sanctuar.

4. După ce a primit ordinul scris al lui Caesar, Lupus, guvernatorul Alexandriei, s-a dus la templu şi, luând cu el câteva ofrande, a închis sanctuarul. La scurtă vreme după aceea, Lupus a închis ochii pentru totdeauna şi Paulinus a căpătat funcția de guvernator. Acesta n-a mai lăsat nicio ofrandă în templu şi i-a amenințat cu aspre pedepse pe preoții lui, dacă nu-i vor preda totul, interzicând totodată accesul în sanctuar celor veniți să se închine. După ce i-a zăvorât şi porțile, frecventarea incintei sanctuarului a devenit cu neputință; astfel, el n-a lăsat nici cea mai mică dovadă a vreunui serviciu divin în acest loc. Timpul care s-a scurs de la construirea templului şi până la închiderea lui a fost de 343 de ani[1010].

înaintea evenimentului propriu-zis (n.e.).

[1010] Construit în 170 î. e. n., templul lui Onias a funcționat, în realitate, doar 243 de ani (n. e.).

CAPITOLUL XI

1. Nebunia sicarilor a molipsit ca o epidemie şi oraşele din preajma Cyrenei. Căci acolo s-a refugiat un oarecare Ionathan, cel mai mare ticălos, de meserie ţesător. El a atras de partea lui un număr deloc neînsemnat de săraci; cu promisiunea unor minuni şi apariţii, i-a condus într-o pustietate. Uneltirile şi şarlataniile sale au trecut neobservate cu excepţia iudeilor din Cyrène, instalaţi în cele mai înalte funcţii, care i-au semnalat plecarea din oraş şi planurile sale lui Catullus, guvernatorul Pentapolisului[1011] libyan. Acesta şi-a trimis împotriva lor călăreţii şi pedestraşii, care au învins cu uşurinţă gloata neînarmată, cei mai mulţi fiind răpuşi pe loc de mâinile romanilor; doar câţiva supravieţuitori au fost capturaţi şi aduşi lui Catullus. Ionathan, conducătorul răscoalei, a izbutit să fugă atunci. Dar după lungi şi amănunţite cercetări în întreaga ţară, el a fost prins. Adus în faţa guvernatorului, a scăpat de pedeapsă, târându-l pe calea nelegiuirii: în faţa lui a susţinut în mod calomnios că cei mai bogaţi dintre iudei au fost aţâţătorii lui la răscoală.

2. Guvernatorul a îmbrăţişat cu entuziasm calomniile; a făcut pe grozavul peste măsură şi a dramatizat lucrurile în această privinţă ca să dea impresia că şi el a încheiat cu bine un fel de război iudaic. Şi mai funest era faptul că nu se mulţumea numai să creadă totul cu uşurinţă, ci a şi dat sicarilor lecţii cum să depună mărturii false. Astfel i-a poruncit lui Ionathan să-l numească printre iudeii defăimaţi şi pe un oarecare Alexandru. Guvernatorul era de multă vreme pornit împotriva lui şi adesea îşi arătase făţiş duşmănia faţă de dânsul. După ce a târât-o în rândul acuzaţilor şi pe soţia acestuia, Berenice, i-a executat mai întâi pe amândoi. Dar după ei, el a dat poruncă să fie ucişi deopotrivă şi toţi iudeii care erau din cale-afară de bogaţi, cam o mie de bărbaţi. El credea că putea să se poarte astfel nestingherit de nimeni, deoarece averile confiscate se vărsau

---

[1011] Pentapolis (Cele-cinci-oraşe), adică Berenice, Arsinoe, Ptolemais, Cyrene şi Apollonia erau principalele centre ale provinciei romane Cyrenaica (n. e.).

în veniturile Caesarului[1012]?

3. Dar pentru că niscaiva iudei din alte părți să nu-l poată învinui pentru nedreptățile sale, Catullus şi-a întins plasa de minciuni mult în afară; i-a convins pe Ionathan şi pe cei luați prizonieri împreună cu el să-i acuze pe cei mai de vază iudei din Alexandria, ba chiar şi din Roma, că ațâță la revoltă pe ceilalți. Printre bărbații denunțați pe această cale cu multă perfidie se afla şi Josephus, autorul scrierii de față. Dar speranțele pe care Catullus şi le pusese în uneltirea lui nu s-au realizat: a venit la Roma aducând cu el, în lanțuri, pe Ionathan şi pe acoliții săi, convins că ancheta era ca şi încheiată de vreme ce mărturiile false vor fi făcute în prezența şi la inițiativa lui. Dar lui Vespasianus i s-a părut că nu-i o afacere curată şi a cercetat îndeaproape lucrurile; el s-a convins de netemeinicia acuzațiilor aduse acelor oameni şi, la insistentele rugăminți ale lui Titus, i-a scos din orice culpă pe toți. Ionathan a avut parte de pedeapsa pe care o merita: el a fost mai întâi supus torturilor şi apoi ars de viu[1013].

4. În schimb Catullus, mulțumită blândeții celor doi împărați, nu s-a ales decât cu fățişa stabilire a nedreptății comise de el. Dar nu după multă vreme, el a fost cuprins de o boală fără leac şi a murit în împrejurări cumplite. Nu numai trupul său a avut de suferit, ci şi sufletul asupra căruia maladia s-a abătut şi mai rău. El era bântuit de fantome şi striga necontenit, căci zărea mereu umbrele celor uciși apărând în fața lui. De parcă ar fi îndurat chinul caznelor şi al focului, sărea din aşternut îngrozit. Boala i s-a agravat din ce în ce mai mult până când semnele putrezirii măruntaielor au fost slobozite de trup şi s-a înfățişat moartea – dovedind că providența divină a adus cuvenita pedeapsă nelegiuiților.

5. Aici se termină aşadar istoria pe care am promis s-o transmit cu toată exactitatea celor doritori să cunoască felul cum s-a desfăşurat războiul dus de romani împotriva iudeilor. Judecarea felului în care a fost expusă materia

---

[1012] În cazul pedepsei cu moartea sau a exilului, averea condamnaților revenea casieriei imperiale (n. e.).

[1013] Potrivit dreptului roman, cele mai grele pedepse erau: decapitarea, crucificarea şi arderea pe rug (n. e.).

rămâne la îndemâna cititorilor; cât priveşte însă adevărul, nu mă dau înapoi să susţin sus şi tare că, în întreaga mea scriere, atenţia mi-a fost îndreptată numai spre el.

INDICE ALFABETIC DE NUME

A.

ABILA: oraş din Peraea, la E. de Cadara, faţă-n faţă cu Ierihon

ABSALOM: partizanul lui Manaem

ACHABARON: stâncă din Galileea de Sus (= Acbarah)

ACHIAB: văr ul lui Herodes cel Mare

ACME: camerista Liviei, soţia lui Augustus

ACRA: cartier al Ierusalimului antic

ACRABATENE: circumscripţie (Toprahie) din Iudeea

ACRABATTA: oraş din Iudeea (= Acrabeth)

ACTIUM: promontoriu în NV. Acamiei, la ieşirea din Golful Ambracia, unde la 2 sept. 31 î.e.n. flota lui Caius Octavianus a nimicit escadra lui Marcus Antonius şi a Cleopatrei, care s-au refugiat în Egipt

ADASA: sat din Iudeea, situat între Migdal şi Ascalon, unde se presupune că a căzut în luptă Iudas Macabeul

ADIABENE: regiune din N. Mesopotamiei care în primele secole ale e.n. a format un regat propriu, dependent de Persia

ADIDA: oraş din Iudeea, la E. de Lydda

ADOREOS: oraş în Iudeea, în districtul Hebron (= Dura sau Dora)

AEBUTIUS: decurión trimis de Vespasianus să încercuiască Iotapata

AGESILAU: rege spartan, învingătorul satrapului Tisaferne

AGGAEUS: profet biblic care i-a îndemnat pe iudei să rezidească Templul din Ierusalim

AGIRAS (Şchiopul): locuitor din Adiabene, care se evidenţiază în apărarea Ierusalimului

AGRIPPA: fiul lui Aristobul şi al Berenicei, nepotul lui Herodes cel Mare

AGRIPPA: fiul celui dintâi şi al lui Cypros, rege din Chalkis, Trachonitis, Batanea, Gaulanitis şi aliatul lui Vespasianus

AGRIPPA, Marcus Vipsanius: ginerele lui Augustus şi prietenul lui Herodes cel Mare

AGRIPPEUM: vechiul Anthedon, reconstruit de Herodes cel Mare şi numit astfel în semn de devotament faţă de Marcus Vipsanius Agrippa

AGRIPPINA, Minor Iulia: mama împăratului Nero

AHAIA: regiune din NV. Peloponesului, care a dat numele unei provincii romane, cuprinzând Grecia şi având capitala la Corint

ALANII: populaţie scitică dintre Don şi Marea de Azov

ALBINOS: procuratorul Iudaeei, numit de Nero

ALEXANDER: tatăl lui Tiberius Alexander

ALEXANDRA: fiica lui Aristobul, nepoata lui Alexandru Iannaios

ALEXANDRA: văduva lui Aristobul, soţia lui Alexandru Iannaios, regina Iudeei

ALEXANDREION: fortăreaţă din Iudeea (vezi *Antichităţi iudaice,* XIII, 16, 4 şi XIV, 3, 4)

ALEXANDRIA: oraş portuar al Egiptului, întemeiat de Alexandru cel Mare

ALEXANDRU IANNAIOS: fiul lui Ioannes Hyrcanos, rege al Iudeei elenistice

ALEXANDRU: fiul regelui Aristobul

ALEXANDRU: fiul lui Herodes cel Mare

ALEXANDRU: fiul celui dintâi şi al Glaphyrei, nepotul lui Herodes cel Mare

ALEXANDRU: bogătaş iudeu din Cyrène, executat de Catullus

ALEXANDRU: jefuitor al locuitorilor din Acrabatene

ALEXANDRU: iudeu care se dă drept fiul lui Herodes, executat de propriul său părinte, ca urmare a unor intrigi de curte

ALEXANDRU: regele Macedoniei, cuceritorul Egiptului, favorabil iudeilor

ALEXAS: prieten al lui Marcus Antonius, negraţiat de Augustus

ALEXAS: prieten şi cumnat al lui Herodes cel Mare

ALEXIS: iudeu din tabăra lui Ioannes care se distinge în lupta pentru apărarea Ierusalimului

ALURUS: sat unde s-a strâns oastea idumeană

AMATHUS: citadelă la E. de Iordan, aproape de Pella (=

Amateh)

AMMATHUS: orăşel cu izvoare termale din preajma Tiberiadei, unde şi-a instalat tabăra Vespasianus

AMYGDALON: bazin situat la N. de palatul lui Herodes din Ierusalim

ANANIAS: Mare Preot al Templului din Ierusalim, asasinat de răsculaţi

ANANIAS: fiul lui Masbalos, preot ucis de oamenii lui Simon

ANANIAS: fiul lui Saduki

ANANIAS: doi soli trimişi de zeloţi la idumeeni

ANANOS: fiul Marelui Preot Ananias

ANANOS: Mare Preot, saducheu, ostil zeloţilor, care îl ucid

ANANOS: fiul lui Ionathan, cetăţean de vază din Ierusalim

ANANOS: fiul lui Bagadates, fervent susţinător al lui Simon

ANDROMEDA: fiica unui rege etiopian, soţia eroului grec Perseu

ANNAEUS: cel mai de încredere cetăţean din Tarichea

ANNIUS Lucius: trimis de Vespasianus să cucerească oraşul Gerasa

ANTHEDON: port în S. Palestinei, lângă Gaza, reconstruit mai întâi de Gabinius (vezi AGRPIPEUM)

ANTIGONOS: fiul lui Ioannes Hyrcanos şi fratele lui Aristobul

ANTIGONOS: fiul lui Aristobul, rege al Iudeei

ANTIOH IV EPIPHANES: suveran al Regatului Seleucid (175-163 î.e.n.)

ANTIOH V EUPATOR: urmaşul celui dintâi (164-162 î.e.n.)

ANTIOH VI EPIPHANES: succesor la tronul seleucid (145-142 î.e.n.)

ANTIOH VII EUERGETES SIDETES: succesor la tronul seleucid (139-129 î.e.n.)

ANTIOH VIII PHILOMETOR GRYPHUS, supranumit ASPENDIUS: rege din aceeaşi dinastie, confundat cu ANTIOH IX (CYCDCENOS)

ANTIOH XII DIONYSUS: fiul lui ANTIOH GRYPHUS, penultimul rege seleucid

ANTIOH I THEOS DIKAIOS EPIPHANES: principalul suveran al Regatului din Commagene, fostă provincie a Regatului Seleucid (70-38 î.e.n.)

ANTIOH IV EPIPHANES: ultimul rege al dinastiei, aliat al romanilor, detronat de Vespasianus, la instigarea lui Caesennius Paetus

ANTIOH EPIPHANES: fiul celui dintâi refugiat la Vologese, regele parţilor

ANTIOH: iudeu din Antiohia, trădătorul compatrioţilor săi

ANTIOHIA: oraş pe fluviul Oronte, capitala Regatului Seleucid, ulterior capitala provinciei romane Siria

ANTIOH, Valea lui: trecătoare în munţi, la E. de lacul Tiberiada, în Gaulanitis, (vezi şi *Antichități iudaice,* XIII, 15, 3)

ANTIPAS (HERODES): fiul lui Herodes cel Mare şi al lui Malthake, numit Tetrarh de către Augustus şi mort în exil

ANTIPAS: rudă a regelui Agrippa II, ucis de răzvrătiţii din Ierusalim

ANTIPAS: bărbat de neam regesc din Ierusalim, arestat de răsculaţi

ANTEPATER: tatăl lui Herodes cel Mare, numit de Caesar procurator al Iudeei

ANTIPATER: fiul lui Herodes cel Mare şi al lui Doris, exilat şi numit moştenitor de tatăl său, care l-a executat apoi, în urma unui proces

ANTIPATER: samaritean, administratorul prinţului Antipater

ANTIPATER: fiul Salomeei, adversarul lui Archelaos

ANTIPATRIS: oraş din Iudeea, întemeiat de Herodes cel Mare în amintirea tatălui său, numit şi Chabarzada *(Antichități iudaice,* XIII, 5, I) sau Capharsaba *(Antichități iudaice,* XVI, 5, 2)

ANTIPHILUS: prietenul lui Antipater, fiul lui Herodes cel Mare

ANTONIA: fortăreaţa Baris din Ierusalim, denumită

astfel de Herodes cel Mare după prietenul său Marcus

Antonius ANTONIUS MARCUS: general roman care şi-a început cariera în Palestina, devenind după moartea lui Caesar guvernatorul Orientului şi, din pricina iubirii lui pentru Cleopatra, duşmanul lui Octavianus, care l-a înfrânt la Actium (82-30 î.e.n.)

ANTONIUS: comandantul garnizoanei Ascalonului, care respinge atacul dezlănţuit de iudei asupra oraşului, după înfrângerea lui Cestius

ANTONIUS: centurion ucis de iudei la asediul Iotapatei

ANTONIUS PRIMUS: comandantul Legiunii a III-a din Moesia, care a luptat cu succes împotriva trupelor fidele lui Vitellius

ANUATH: poreclit BORCAIOS, sat la graniţa de S. a Iudeei cu Samaria

APAMEEA: oraş din Siria, capitala regiunii Apamene de pe fluviul Oronte, situat la S. de Antiohia (= ruinele Kalaat-el-Medîk)

APHEK: turn situat între Antipatris şi Iaffa

APHTLA: satul de baştină al lui Phanni, ales Mare Preot de răzvrătiţi prin tragere la sorţi

APOLLONIA: port din Palestina, situat între Caesarea şi Ioppe

ARABIA FERICITĂ: regatul Saba, bogat în mirodenii (= Yemen)

ARBELLA: sat din Galilea, bântuit de tâlhari adăpostiţi în peşterile din jur

ARCEA: port fenician la poalele Libanului (= Arca)

ARCHELAOS SISINES PHILOPATRIS: ultimul rege al Cappadociei (36-14 î.e.n.), tatăl Glaphyrei şi socrul lui Alexandru, fiul lui Herodes cel Mare

ARCHELAOS: fiul lui Herodes şi al Malthacei, numit Etnarh şi surghiunit apoi de Augustus

ARCHELAOS: fiul lui Magaduttus, partizanul lui Simon, transfug la romani

ARDALAS: una dintre căpeteniile răzvrătiţilor din Ierusalim

ARETAS III: rege arab al Coelosiriei, învingătorul lui Alexandru Iannaios

ARETAS: rege arab din Petra, aliatul lui Varus în expediţia împotriva Galileei

ARETHUSA: oraş sirian situat între Epiphania şi Emessa (=Rostan sau Restun)

ARI: fiii lui Iudas, doi fraţi zeloţi

ARISTEUS: din Amaus, secretarul Consiliului din Ierusalim

ARISTOBUL: fiul lui Ioannes Hyrcanos I, primul Haşmoneu care şi-a pus diadema regală după întoarcerea iudeilor din captivitatea babiloniană

ARISTOBUL: fiul lui Alexandru Iannaios, otrăvit de Pompeieni

ARISTOBUL: fiul lui Herodes cel Mare, persecutat şi executat de tatăl său

ARISTOBUL: fiul celui dintâi, nepotul lui Herodes cel Mare

ARISTOBUL: fiul lui Herodes, regele din Chalkis şi al Mariammei

ARISTOBUL: regele din Chalkidica, aliatul lui Caesennius Paetus împotriva lui Antioh IV, ultimul suveran al Commagenei

ARIUS: centurion răpus de oamenii lui Anthrongaios

ARMENIA: stat micro-asiatic condus de dinastia Arsacizilor (sec. II î.e.n.) din care au făcut parte mai mulţi regi cu numele de Tigrane, Armenia Mică a fost denumirea dată de romani ţinuturilor armene situate la V. de Eufrat, alipite Cappadociei de Pompeius, după înfrângerea lui Tigrane II cel Mare. Nero l-a înscăunat pe tronul Armeniei Minor pe Aristobul, fiul lui Herodes, regele din Chalkis

ARPHA: sat de graniţă, necunoscut, situat în Iudeea traniordaniană

ARTABAZES: ARTAVAZDES II, fiul lui Tigrane II, rege al Armeniei Mari

ARTORIUS: soldat roman participant la asediul Ierusalimului

ARUS: sat din Samaria, proprietatea lui Ptolemeu, jefuit de arabii lui Aretas

ASAMON: munte din Galileea, refugiul răzvrătiţilor

atacaţi de Gallus

ASCALON: oraş din Iudeea, odinioară unul din centrele filistenilor

ASFALT Lacul de: Marea Moartă

ASOCHAEUS: În *Vechiul Testament,* la Herodot Sesostris, cel mai însemnat faraon al Regatului Mijlociu (1878-1842 î.e.n.)

ASOCHIS: oraş din Galileea de V. cucerit de Ptolemeu IX, poreclit Lathyros

ASIRIENII: care şi-au instalat o tabără când au asediat Ierusalimul în frunte cu Sennacherib (701 î.e.n.)

ATENIENII: victorioşi asupra flotei persane a lui Xerxes la Salamina

ATHENION: unul dintre generalii Cleopatrei, ostil lui Herodes cel Mare

ATHRONGAIOS: cioban care a aspirat la diadema regală

ATRATINUS, L. *Sempronius:* retor roman pledând cauza lui Herodes cel Mare în faţa lui Octavianus, după înfrângerea prietenului său Marcus Antonius

AURANITIS: regiune a Palestinei, situată dincolo de Iordan (= Haurân)

AVRAAM: fiul lui Terah şi strămoşul izraeliţilor

AZOTOS: oraş al filistenilor (Aşdod) repopulat de Gabinius

B.

BAARAS: vale din preajma oraşului Machaerus, unde creştea o ciudată plantă omonimă (= Zerka Main?)

BABILON: capitala Regatului caldeo-babilonian, atingându-şi apogeul sub Nabucodonosor II, cuceritorul Ierusalimului (586 î.e.n.), care i-a deportat populaţia în Mesopotamia, de unde ea a revenit acasă după cucerirea Babilonului de către Cyrus II, suveranul Persiei Ahemenide

BACA: sat situat la graniţa Galileei cu ţinutul tyrian

BACCHIDES: comandantul Ierusalimului, după cucerirea oraşului de către suveranul seleucid Antioh IV Epiphanes, înjunghiat de haşmoneul Mafthias

BAGADATES: tatăl lui Ananus care făcea parte din garda personală a lui Simon

BALANEA: oraş de pe coasta sudică a Siriei, scutit de impozite de Herodes cel Mare (= Bania)

BAREIS: tatăl lui Zacharis, cetăţean de seamă din Ierusalim

BARIS: vezi Antonia

BARZAPHARNES: satrapul parţilor, cotropitorul Siriei

BASSUS Caecilius: partizanul lui Pompeius, asasinul lui Sextus Caesar

BASSUS Lucilius: trimisul lui Vespasianus în Iudeea, cuceritorul fortăreţei Machaerus, precursorul lui Flavius Silva

BATANEA: ţinut din Iordania vestică, dăruit de Augustus lui Herodes cel Mare

BATHYLLOS: sclav eliberat al lui Antipater, fiul lui Herodes cel Mare

BEDRIACUM: localitate între Verona şi Cremona unde Vitellius a înfrânt oastea lui Otho în lupta pentru tronul imperial

BELAEUS: fluviu din Fenicia numit de Tacitus Belus iar de Plinius *(Istoria naturală,* V, 17) Pagida (= Nahr Zerca sau Fluviul crocodililor)

BELZEDEC: sat de lângă Ascalon având un turn de apărare

BEMESELIS: cetate din Iudeea, distrusă de Alexandru Iannaios

BERENICE: fiica Salomeei, soţia lui Aristobul şi mama lui Agrippa

BERENICE: fiica lui Agrippa şi a lui Cypros, sora lui Agrippa II

BERENICE: soţia iudeului Alexandru din Cyrène

BERENICIANOS: fiul lui Herodes, fratele lui Agrippa cel Mare

BERSABE: localitate la graniţa dintre Galileea de Sus şi Galileea de Jos

BERYTUS: vechi oraş fenician, unde romanii au întemeiat o colonie, devenită centru al administraţiei imperiale (= Beirut, Liban)

BESIMOT: vechi oraş amorit din Peraea, situat pe malul stâng al Iordanului, aproape de Marea Moartă

BETABRIS: sat din centrul Idumeei

BETHARAMTHA: oraş din valea Iordanului, numit de Herodes Antipas Iulias sau Livias, în cinstea soţiei lui Augustus

BETHELA: orăşel din Iudeea (= Beitan)

BETHENNABRIS: târg pe malul estic al Iordanului, cucerit de Placidus (= Tellnimrin)

BETHEZUBA (CASA ISOPULUI): sat din Peraea

BETHLEPTENPHA: Toparhie necunoscută a Iudeei

BETHORON: trecătoare prin care s-au retras trupele lui Cestius

BETHSO (ORAŞUL NOU): parte a Ierusalimului antic

BETHSURA: oraş cucerit de oastea seleucizilor (= Beit Sur)

BETHZACHARIA: localitate muntoasă unde a murit Eleazar, fratele lui Iudas, numit Macabeul, în luptă cu seleucizii

BEZETHA: cartier periferic al Ierusalimului asediat de romani

BITHYNIA: stat elenistic situat între Marea Neagră şi Marea de Marmara, devenit regat clientelar şi apoi provincie a Imperiului roman

BORCIUS: sol trimis de Agrippa II pentru împăcarea iudeilor cu Cestius Gallus

BOSPORAN: locuitorul Regatului Bosporan, situat pe ambele maluri ale Bosporului Cimerian (strâmtoarea Kerci), cu capitala la Pantikapaion

BRITANIA: Anglia transformată în provincie romană până la graniţa meridională a Scoţiei

BRITANNICUS, Tiberius Claudius Caesar: fiul împăratului Claudius şi al Valeriei Messalina, fratele său adoptiv fiind Nero

BRIXELLUM: oraş în Galia cispadană, pe malul drept al Padului (= Brescello)

BRUTUS, Marcus Iunius: iniţiatorul conjuraţiei care a dus la asasinarea lui Caius Iulius Caesar

BRUNDISIUM: străvechi oraş portuar al Calabriei (= Brindisi)

BYBLOS: oraş al Feniciei, situat nu departe de mare,

între Tripolis şi Berytus (= Jubayl Liban)

C.

CADASA: oraş din Galileea, lângă lacul Tiberiada

CAECINA: general aflat de partea lui Vitellius, apoi a lui Vespasianus

CAESAR, Caius Iulius: general şi dictator roman, aliat şi apoi adversar al lui Pompeius, numeşte pe Antipater procuratorul Iudeei şi este asasinat la Roma, desemnând ca moştenitor pe Caius Octavianus, nepotul său

CAESAREA maritimă: vechi oraş de pe coasta palestiniană, reconstruit de Herodes cel Mare, reşedinţa guvernatorilor romani din care n-a mai rămas decât un morman de ruine (= Kaisarâje)

CAESAREA PHILIPPI: oraş întemeiat la izvoarele Iordanului de către Philippus, fiul lui Herodes cel Mare, lăsat în fruntea Toparhiei sale de Augustus (= Banias)

CAESAREUM: una din clădirile palatului lui Herodes cel Mare, cealaltă numindu-se Agippeum în amintirea prietenilor regelui iudeu

CALIGULA: Caius Iulius Caesar Germanicus, poreclit „Cizmuliţă", nepotul şi urmaşul la tron al lui Tiberius, împărat care a cerut să i se instaleze statuia în Templul din Ierusalim

CALLINICUS: fiul lui Antioh IV Epiphanes, regele din Commagene şi fratele lui Antioh Epiphanes

CALLIRHOE: izvoarele termale din Peraea, în preajma Mării Moarte, la tratamentul cărora a recurs Herodes cel Mare, fără să se vindece (= Zerka Maan)

CALVARIUS Sextus: tribun militar care a pătruns în Iotapa asediată

CANA: sat din ţinutul Galileei, unde şi-a instalat tabăra Herodes cel Mare

CANA: sat din Iudeea, unde s-au retras trupele seleucide, învinse de arabi

CANATHA: localitate în Coelesiria

CANTABRII: popor din Spania de N

CAPHARABIS: orăşel întărit din Idumeea de Sus, cucerit de Sextus Cerealis

CAPHAREKHO: sat din Galileea de Jos, întărit de Josephus împotriva romanilor

CAPHARNAUM: izvor din Câmpia Gennesarului (diferit de Capemaum)

CAPHARTOBA: sat din ţinutul Idumeei

CAPHETRA: oraşel din Idumeea de Sus, incendiat de Vespasianus

CAPITO: centurion din trupele lui Florus

CAPITOLIUL: una din celebrele coline ale Romei

CAPPADOCIA: regiune din partea centrală a Asiei Mici, transformată de Tiberius în provincie romană

CARMEL: munte (= Jebel Mar Elyas)

CARTAGINEZII: locuitorii Cartaginei, oraş-stat de pe ţărmul Mediteranean al Africii de Nord, cucerită de romani după un asediu de 3 ani

CASA NĂUTULUI (Erebinthon oikos): sat de lângă Ierusalimul antic

CASIOS: munte între Arabia şi Egipt, alcătuit din dune de nisip, unde se afla şi un templu al lui Zeus (= El Cas Casrun sau El Cathieh)

CASSIUS, Longinus Caius: părtaş la conjuraţia împotriva lui Caesar, după asasinarea căruia preia comanda armatei romane din Siria, primind puteri excepţionale din partea Senatului, mort la Filippi (42 î.e.n.)

CASTOR: iudeu din Ierusalim care îl păcăleşte pe Titus

CATULLUS: guvernatorul Pentapolisului („Cele-cinci-oraşe) din Libya, persecutorul iudeilor din Cyrène

CEDRON: vale care desparte Ierusalimul de Muntele Măslinilor

CELADUS: libertul lui Augustus care îl demască pe falsul Alexandru

CELENDERIS: oraş în Cilicia (= Calandria sau Gulnar)

CELER: tribun militar, pedepsit de împăratul Claudius

CENDEBEUS: generalul unei oştiri a Seleucizilor, trimisă să devasteze Iudeea

CENEDAEUS: rudă a regelui Monobazus din Adiabene

CEREALIUS, Sextus: comandantul Legiunii a V-a, trimis de Vespasianus împotriva samaritenilor şi

idumeenilor

CEREALIUS, Ventidius: guvernatorul Germaniei care reprimă răscoala germanilor, atacându-i prin surprindere

CESTIUS, Gallus: guvernatorul Siriei, implicat în războiul împotriva iudeilor

CHAALIS: orăşel din Idumeea, unde s-a refugiat Niger, învins de romani

CHABULON: oraş la graniţa Galileei de Jos cu Ptolemais

CHALKIS: oraş şi ţinut sirian, situat la poalele munţilor Liban

CHARES: cetăţean de vază din Gamala, preocupat de apărarea oraşului său

CILICIA: regiune de SE. Asiei Mici, devenită provincie romană (101 î.e.n.)

CLASSICUS: comandant al germanilor răzvrătiţi împotriva lui Vespasianus, înfrânt de Ventidius Cerealius (70 e.n.) (Civilis, la Tacitus)

CLAUDIUS: al 4-lea împărat roman (41-54 e.n.), căsătorit cu Valeria Messalina, mama lui Britannicus, apoi cu Agrippina Minor, al cărei fiu dintr-o altă căsătorie, Nero, a fost adoptat, devenind succesorul său la tron

CLEOPATRA: mama lui Ptolemeu IX Lathyrus, rege din dinastia Lagizilor (116-107 î.e.n.)

CLEOPATRA: una din soţiile lui Herodes cel Mare, născută în Ierusalim

CLEOPATRA VII: faimoasă regină a Egiptului Lagid (51-30 î.e.n.) care l-a subjugat pe Marcus Antonius, adversara temută a lui Herodes cel Mare

CLEITOS: locuitor din Tiberias care şi-a aţâţat concetăţenii împotriva lui Josephus, silindu-l pe acesta să-l pedepsească

COELESIRIA: regiune din Siria, situată între Liban şi Antiliban

COLHIDIENII: locuitorii Colbidei, regiune din SE. Mării Negre, patria Medeei

COLLEGA, Gneus: locţiitorul guvernatorului Siriei care aplanează tulburările din Antiohia, împiedicând pedepsirea iudeilor nevinovaţi din oraş

COMMAGENE: regiune din SE. Asiei Mici, provincie asiriană, persană şi seleucidă, cârmuită de 4 suverani proprii cu numele de Antioh, înainte de a deveni posesiune romană

COPONIUS: procurator al Iudeei, numit de Augustus după înlăturarea Etnarhului Archelaus

COPTOS: oraş egiptean din vecinătatea Thebei (= Kebti sau Keft)

CORBAN: templu iudeu al cărui tezaur a fost folosit de Pilatus din Pont

CORCYRA: insulă din Marea Ionică (= Corfu)

COREAI: oraş fortificat din Iudeea

CORINT: istmul care leagă Peloponesul de Grecia continentală, a cărui străpungere a început-o Nero, lucrarea fiind terminată în era modernă

CORINTHUS: arab trădător din garda de corp a lui Herodes cel Mare

CORNELIUS: soldat roman, fratele lui Longus

COS: insulă din SE. Mării Egee, lângă coastele SV. ale Asiei Mici

COSTOBAR: idumean, al doilea soţ al Salomeei, sora lui Herodes cel Mare

COSTOBAR: rudă a regelui Agrippa II

CRASSUS, Caius Licinius: membru al primului triumvirat (60 î.e.n.), obţine guvernarea Orientului, murind în bătălia de la Carrhae împotriva parţilor (53 *î.e.n.)*

CREMONA: oraş din Italia, situat pe malul Padului

CRETA: insulă din Marea Mediterană, locuită de iudeii care l-au sprijinit pe falsul Alexandru

CUMANUS: procurator al Iudeei în timpul domniei lui Claudius

CYDASSA: oraş sirian din apropierea Tyrului

CYPROS: soţia lui Antipater şi mama lui Herodes cel Mare

CYPROS: fiica cea mai mare a lui Herodes cel Mare

CYPROS: fiica lui Phasael, fratele lui Herodes cel Mare şi a lui Salampsio

CYPROS: soţia lui Agrippa, nepotul lui Herodes cel

Mare şi mama lui Agrippa, regele din Chalkis

CYPRU: insulă din Marea Egee

CYRÈNE: veche colonie greacă de pe litoralul Africii de N. inclusă în Pentapolis şi locuită de iudeii tulburaţi de sicarii răzvrătiţi

CYRUS II: marele rege persan, cuceritorul Babilonului, care a admis repatrierea iudeilor captivi şi reînălţarea Templului din Ierusalim

D.

DABARITTA: localitate a leviţilor, aflată în capătul nordic al întinsei câmpii Kison, la E. de Tabor (= Deburieh)

DACII: locuitorii Daciei care ameninţă legiunile romane din Iliria

DAGON: idol ihtioform, construit de filisteni în templul din Aşdod, unde a fost adus temporar şi chivotul legii, fapt menţionat şi de *Biblie*

DALMAŢIA: provincie de pe coasta răsăriteană a Adriaticii, dalmaţii opunându-se cu îndârjire cuceririi lor de către romani

DAMASC: oraş în S. Siriei, cucerit de Pompeius şi devenit capitala provinciei fiind locuit de iudei supuşi masacrelor

DAPHNE: crâng de dafini din preajma Antiohiei

DAPHNE: localitate de unde îşi are sursa Iordanul cel mic, situată în apropierea lacului Semechonitis (= Daphna)

DARIUS I: celebru suveran persan, strămoşul Glaphyrei, fiica ultimului rege al Commagenei elenistice, nora lui Herodes cel Mare

DAVID: suveranul care a centralizat statul iudeo-izraelian

DARIUS: comandantul unui escadron trimis de Agrippa cel tânăr în sprijinul populaţiei Ierusalimului

DECAPOLIS (= Zece oraşe): reunirea a 10 oraşe siriano-elenistice autonome, aproape toate situate la E. de Iordan, iniţiată de Pompeius, care le-a subordonat provinciei romane Siria. Numărul lor a variat ulterior, printre ele figurând sigur, Skythopolis, Hippos, Pella,

Gadara, Philadelphia, Dion şi Abila. Plinius *(Istoria naturală*, V, 16) le adaugă: Damascul, Canatha, Raphanaea şi Ptolemeus Capitolias

DELLIUS: solul însărcinat de Marcus Antonius să-l întroneze pe Herodes cel Mare, care îşi strânsese o oaste în acest scop

DELTA: regiune a Egiptului de Jos, situată între braţul Canopic şi cel Pelusiac al Nilului

DELTA: cartier al oraşului Alexandria, locuit exclusiv de iudei

DEMETRIOS gadaritul: libertul lui Pompeius, care a reconstruit pentru el oraşul Gadara

DEMETRIUS III: rege al Damascului, supranumit „Eukairos" (= Oportunul)

DICAIARCHAIA: numele grecesc al portului Puteoli din Campania (= Pozzuoli)

DIDIUS Quintus: guvernatorul Siriei care corespondează cu Augustus în timpul bătăliei de la Actium

DIOGENE: prietenul lui Alexandru Iannaios, victimă a farizeilor

DIOPHANTOS: secretarul lui Herodes cel Mare, plastograf pedepsit cu moartea

DION: oraş din regatul lui Aristobul, cucerit de Alexandru Iannaios

DOLESOS: cetăţean de vază din Gadara asediată de romani

DOMIŢIANUS, Titus Flavius: fiul mai mic al lui Vespasianus, care va fi al 3-lea împărat din dinastia Flaviilor

DOMITIUS, Sabinus: tribun militar care pătrunde printre primii în Iotapata

DORA: oraş de pe ţărmul Feniciei

DORCAS: (= Fiul Gazelei), Ioannes: tâlhar care a măcelărit prizonieri din temniţele Ierusalimului

DORIS: una dintre soţiile lui Herodes cel Mare

DRUSILLA: fiica lui Agrippa şi Cypros

DRUSIUM: turn închinat lui Drusus în portul Caesarea

DRUSUS, Nero Claudius: fiul Liviei Drusilla care a

devenit soţia lui Augustus, fiind adoptat de acesta

DRYMUS: Pădure de stejar de la poalele Muntelui Carmei

E.

ECDIPPON (în *Antichităţile iudaice*, ACTIPUS): oraş portuar fenician din câmpia Acco, probabil localitatea actuală Kesaba, situată la SE. de Eleutheropolis

EGIPT: ţară condusă de dinastia Lagizilor, unde iudeii fără a mai fi robii faraonilor, ca strămoşii lor, sunt acceptaţi în Alexandria şi alte oraşe, conviețuind alături de grecii elenistici în relaţii bune sau tensionate în timpul războiului iudeo-roman

ELEAZAR: fiul Marelui Preot Ananias, comandantul gărzii Templului, care i-a convins pe preoţi să nu mai accepte jertfele străinilor

ELEAZAR: fiul lui Dinaeus, căpetenia unei cete de jefuitori din Acrabatene

ELEAZAR: fiul lui Giora, fratele tiranului zelot Simon

ELEAZAR: fiul lui Iair, comandantul sicarilor de la Masada

ELEAZAR: fiul lui Samaeus, galilean din Saba, venit să apere Ierusalimul

ELEAZAR: prietenul lui Simon, fiul lui Giora, trimis de acesta la fortăreaţa Herodeion, ca s-o supună

ELEAZAR: fiul lui Simon, căpetenie a zeloţilor

ELEAZAR: fratele lui Iudas Macabeul, căzut în lupta cu seleucizii

ELEAZAR: tânăr viteaz din Machaerus, luat prizonier de Bassus

ELENA: regină din Adiabene, mama lui Monobazus, care îşi avea palatul şi mormântul în Ierusalim

ELEPHANTINE: oraş situat pe o insulă a Nilului, în dreptul Syenei, în aval de prima cataractă, fortăreaţă la hotarul Nubiei (= Assuan)

ELEUSA: insuliţă lângă ţărmul cilician

ELEUTHERUS: fluviu care slujea drept graniţă între Siria şi Fenicia (= Nahr el Kebir)

ELIS: capitala Elidei, ţinut din V. Peloponesului, unde se afla Olympia, locul de desfăşurare a Jocurilor

Olympice

ELISA: profet, discipol şi urmaş al lui Elia

ELPIS: una dintre soţiile lui Herodes cel Mare, mama Salomeei

ELTHEMUS: comandant de oaste arab, învins de Herodes cel Mare

EMESA: oraş în Siria (= Hems sau Homs), peste care domnea Soaemus

EMMAUS: capitala unei Toparhii din Iudeea (= Amwas)

EMMAUS: colonie întemeiată de Vespasianus aproape de Ierusalim

ENEAS: transfug din Ierusalim

ENGADDI: oraş din S. Palestinei, pe malul Mării Moarte (= Ein Gedi)

ENLACHIM: numele unui trib sacerdotal

EPHRAIM: orăşel din Iudeea

ESEBON: oraş situat la E. de fluviul Iordan

ESENIENII: sectă religioasă cu un statut aparte, înfăţişat de Josephus

ESENIENILOR, POARTA: una din intrările Ierusalimului, din zidul vechi

ETIOPIA: ţara etiopienilor („Feţe-arse”), populaţia Africii Negre, cu predilecţie locuitorii Nubiei (Tara Kuş)

EUFRAT: principalul fluviu al Orientului Mijlociu (alături de Tigru), frontiera orientală a Imperiului Roman, unde acesta a întâmpinat rezistenţa parţilor, Rabilonul aflându-se pe malurile sale

EUROPA: continent invadat de uriaşa oştire persană a lui Xerxes I

EURYCLES: lacedemonian intrigat care a exercitat o influenţă nefastă asupra lui Herodes cel Mare, dezbinându-l de fiii săi

EUARESTOS: locuitor din insula Cos, prietenul fidel al lui Alexandru, fiul lui Herodes cel Mare şi al Mariammei

EZECHIAS: fratele Marelui Preot Ananias, asasinat împreună cu acesta de către răsculaţi

EZECHIAS: şeful unei bande de hoţi, capturat şi ucis de Herodes cel Mare

EZECHIAS: fiul lui Chobar, din tagma zeloţilor,

partizanul lui Eleazar

EXALOTH: sat din Galileea de Jos, situat în câmpia Esdrelon, lângă Tabor

F.

FABATUS: procuratorul lui Augustus în Arabia, cumpărat de Syllaeus

FABIUS: centurion din oastea lui Pompeius, distins în asediul Ierusalimului

FABIUS: general din Damasc, cumpărat de Antigonos, fiul lui Aristobul

FADUS, Cuspius: guvernator de provincie în timpul domniei lui Claudius

FARKEII: sectă religioasă pentru care a optat Josephus

FAUSTUS, Cornelius: fiul lui Lucius Cornelius Sulla, luptând sub comanda lui Pompeius în Iudeea

FELIX: procurator al Iudeei, numit de Claudius, care a ucis şi jefuit pe iudeii răzvrătiţi din Caesarea

FESTUS, Porcius: procuratorul Iudeei în timpul domniei lui Nero, precursorul lui Albinus

FILIP II: regele Macedoniei, care a pregătit drumul fiului său Alexandru cel Mare

FLORUS, Gessius: procuratorul Iudeei, succesorul nefast al lui Albinus

FONTEIUS, Agrippa: Legat consular ucis în lupta cu sarmaţii

FRONTO, Haterius: comandantul ambelor legiuni din Alexandria care au participat la asediul Ierusalimului

FURIUS: centurion viteaz din oastea lui Pompeius

G.

GABA: oraş din Galileea, în preajma muntelui Carmei

GABAO: biblicul Gibeon, oraşul tribului Benjamin (= El Gib)

GABARA: oraş în Galileea (= Kubarah)

GABINIUS, Aulus: guvernatorul Siriei, succesorul lui Scaurus

GADARA: principalul oraş din Peraea

GADIRA (GADES): oraş şi insulă din Hispania Baetica (SV. Peninsulei Iberice) (= Cadix)

GALLA: scena luptelor pentru putere dintre împăraţii

Otho, Vitellius şi Vespasianus

GAIUS: fiul lui Marcus Vipsanius Agrippa şi al Iuliei, fiica lui Augustus, care l-a adoptat ca succesor

GAIUS: prietenul lui Varus, care i-a încredinţat o parte a oştirii sale

GAIUS, Iulius Caesar Germanicus: nepotul lui Tiberius şi urmaşul lui la tronul Romei, sub numele de Caligula

GALBA, Servius Sulpicius: proclamat împărat după moartea lui Nero de către soldaţii săi şi asasinat la Roma, spre a face loc lui Otho şi Vitellius

GALILEEA: fertilă regiune din N. Palestinei, inclusă în Iudeea elenistică de Ioannes Hyrcanos, devenind focarul răscoalei antiromane, fortificată de Josephus însuşi

GALLICANUS: tribun însărcinat de Vespasianus să-l facă pe Josephus să-şi părăsească ascunzătoarea din Iotapata şi să se predea benevol

GALLUS: centurion care scapă teafăr din asediul Gamalei

GAMALA: oraş fortificat din Gaulanitis, care s-a împotrivit cu dârzenie cuceririi sale de către oastea lui Vespasianus

GARIS: oraş din Galileea, aflat în apropiere de Sepphoris, unde trupele adunate de Josephus au poposit înaintea confruntării cu romanii

GARIZIM: munte din Samaria, menţionat şi în Vechiul Testament (= Djebel el Tor)

GARSIS: oraş din Galileea

GAULANA: oraş din Batanea

GAULANITIS: regiune din Palestina, aparţinând regatului lui Agrippa şi desprinsă apoi din el

GAZA: oraş din Iudeea, una dintre cele cinci străvechi cetăţi ale filistenilor, şi astăzi un centru comercial important

GAZARA: oraş din Samaria, ale cărui ruine se păstrează între el Kulab şi Ekron (Akir), la Tell-el-Djezer

GEMA: sat la graniţa nordică a Samariei cu câmpia Jezreel, numit şi Ginaea

GENNATH: poartă din primul zid al Ierusalimului, de unde începea cel de al doilea zid

GENNESAR: atât ţinutul din preajmă cât şi lacul din Galileea numit Tiberiada, sau Gennesareth de către evanghelişti

GEPHTEUS: susţinător al tiranului Simon, originar din Garis

GERASA: oraş din Galaditis (= Djeraş din provincia Djebel Adjlun)

GERMANII: supuse de romani până la fluviul Rin, triburile germanice sub comanda lui Classicus şi Vitilius se răzvrătesc, fiind prompt atacate şi masacrate de Ventidius Cerealius, fost guvernator al Germaniei

GIBEA SAULS (Dealul lui Saul): satul natal al biblicului Saul, fondatorul Regatului Izrael, căzut în lupta cu filistenii

GERMANICUS: titlu triumfal primit de Drusus, nepot şi fiu al lui Tiberius, datorită victoriilor lui asupra germanilor, tatăl lui Caligula

GINAEA: vezi GEMA

GINNABRIS: una şi aceeaşi, fie cu Ginaea, fie cu Scnnabris, prin confundarea lui Gamma cu Sigma (T ŞI E)

GISCALA: oraş din Galileea, la est de Iotopata, fortificat de Ioannes, fiul lui Levi şi cucerit de Titus aproape fără împotrivire

GITTA: fortificaţie din Idumeea (=Juttah sau Gaddi la SE. de Hebron)

GLAPHYRA: fiica lui Archelaos, regele Cappadociei, văduva lui Alexandru, ucis de Herodes cel Mare şi recăsătorită cu Iuba, regele Libyei

GOPHNA: oraş din Iudeea, cucerit de Cassius

GORION: fiul lui Josephus, ucis, pare-se, de zeloţi

GORION: fiul lui Nicomedes din Ierusalim

GRAPTE: ruda regelui Izates din Adiabene

GRATUS: comandantul sebastenilor, soldaţi dintr-un ţinut al Samariei

GUBRIUS, GALLUS: general trimis de Vespasianus să-i alunge pe sarmaţii invadatori

GYPHTEUS: luptător viteaz din tabăra tiranului zelot Ioannes

HASMONEII: familie preoţească din care se bag conducătorii răscoalei populare împotriva Seleucizilor care acaparaseră Iudeea, obţinând independenţa ei şi întronarea unor regi autohtoni fideli lui Iahve, al cărui cult fusese interzis de Antioh IV Epiphanes

HEBRON: străvechi oraş din Palestina, centru administrativ al Iudeei

HANNIBAL: comandantul oştirii cartagineze în cel de al 2-lea război punic, biruitor în Italia şi înfrânt acasă de generalul Scipio Africanul

HELIOPOLIS: oraş din Egiptul de Jos, în noma căruia surghiunitul Onias a construit un templu amintind de cel din Ierusalim

HELIX: comandantul unei oşti cu care îl atacă pe Phasael, fratele lui Herodes cel Mare

HELLESPONT: strâmtoare dintre Europa şi Asia, aleasă de Vespasianus pentru a-şi duce în Siria oştile destinate cuceririi Ierusalimului răsculat

HENIOCHII: populaţie sarmatică din bazinul Pontului Euxin

HERACLEOPOLIS: oraş egiptean din Delta Nilului, diferit de cel situat pe cursul inferior al Nilului (aproape de Cairo)

HERODES cel Mare: fiul lui Antipater, cel mai important suveran al Iudeei elenistice (37-4 î.e.n.), prietenul lui Marcus Antonius, menţinut de Augustus după bătălia de la Actium

HERODES: fiul celui dintâi şi al Mariammei, care nu i-a moştenit tronul

HERODES: fiul lui Herodes cel Mare şi al Cleopatrei

HERODES: fiul lui Aristobul şi al Berenicei, numit de Claudius în fruntea regatului Chalkis

HERODIADA: fiica lui Aristobul şi a Berenicei

HERODION: fortăreaţă construită de Herodes cel Mare la graniţa arabă, unde a şi fost înmormântat

HERODION (HERODIAS): fortăreaţă construită de Herodes cel Mare în Iudeea (= Djebel el Fureidis sau Ferdis „Muntele micului Paradis”)

HESBON (ESEBON): oraş amorit, care făcea parte din

Decapolis, fiind devastat de iudei alături de alte localităţi siriene

HIPPICUS: prieten în amintirea căruia Herodes cel Mare a construit pe zidul de apărare al Ierusalimului un falnic turn păstrat de romani la distrugerea oraşului

HIPPOS: oraş din Iudeea, alipit de Augustus Siriei după moartea lui Herodes cel Mare

HUTEII: samaritenii care au rezultat din amestecul israeliţilor cu străinii

HYRCANOS, Ioannes: fiul Haşmoneului Simon, nepotul lui Iudas Macabeul, cârmuitorul Regatului iudeu (134-104 î.e.n.), care atinge expansiunea lui teritorială maximă

HYRCANOS: fiul lui Alexandru Iannaios şi al Alexandrei Salomea, ales Mare Preot şi silit să abdice, fiind reconfirmat ulterior

HYRCANOS: fiul lui Herodes, rege din Chalkis şi al Berenicei

HYRCANIA: regiune din zona SE. a Mării Caspice

HYRCANION (HYRCANIA): fortăreaţă din Palestina, distrusă de romani

I.

IACOBUS: fiul lui Sosas, unul dintre generalii idumeenilor chemaţi de răzvrătiţi la Ierusalim

IAMBLICHUS: principe din Liban

IAMNIA: oraş din Iudeea, între Ioppe şi Aşdod

IAMNLA: sat din Galileea de Sus

IAMNITH: localitate din Galileea, fortificată de Josephus

IAPHA: oraş din Galileea, aproape de Nazaret, fortificat de Josephus şi cucerit de Titus (= Iafa)

IAPYGIA (Promontoriul): coasta SE. a Apuliei şi Calabriei, unde se află şi Capul Santa Maria di Leuca (Otranto)

IARDAN: extremitatea sudică a Iudeei dinspre Arabia

IARDES: pădure din Palestina

IBERICII: locuitorii din preajma Ebrului (Hiberius) şi, prin extensie, ai Spaniei

IDUMEEA: Toparhie a Iudeei

IEHONIA: penultimul suveran al Regatului Iudeei

IEREMIA: profetul din *Vechiul Testament*

IERIHON: străvechi oraş din Palestina, înfloritor în epoca elenistică

ILIRII: populaţie din V. şi NV. Peninsulei Balcanice, ocupând teritoriul dintre Marea Adriatică, fluviile Dravus (Drava), Istru (Dunăre) şi Margus (= Morava) şi Epir, corespunzând Dalmaţiei şi Albaniei

IERUSALIM (HIEROSOLYMA în gr. şi lat.): capitala Iudeei, cu unicul lăcaş de cult legitim: Templul Sfânt; focarul răscoalelor antibabiloniene şi antiromane, asediat, cucerit şi distrus de Titus

IESUS: fiul lui Ananias, prezice ruinarea Ierusalimului

IESUS: fiul lui Gamalas, Mare Preot care ţine un discurs adresat idumeenilor chemaţi de zeloţi la Ierusalim şi este asasinat de aceştia

IESUS: fiul lui Nave, este biblicul Iosua, fiul lui Navi, slujitorul lui Moise şi cuceritorul Ierihonului, ale cărui fapte apar în *Cartea lui Iosua*

IESUS: fiul lui Sapphia, magistrat din oraşul Tiberias

IESUS: Fiul lui Sappha, ales general pentru Idumeea

IESUS: fiul lui Tupha (Sappias sau Saphitas), căpetenie de jefuitori

IESUS: fiul lui Thehuti, preot care predă lui Titus comorile Templului

IESUS: Mare Preot, fiu de Mare Preot care s-a refugiat la romani

IOESDROS: fiul lui Nomicos, care vrea să-l înlăture pe Josephus

IOANNES: fiul lui Ananias, comandantul regiunilor Gophna şi Acrabatene

IOANNES, Essaeus: eseninian pus în fruntea Toparhiei Thamna

IOANNES: tâlhar şi asasin, vezi DORCAS (Fiul gazelei)

IOANNES: fiul lui Levi, originar din Giscala, unde provoacă o răscoală refugiindu-se la Ierusalim; căpetenie a răzvrătiţilor alături de Eleazar şi Simon, fiul lui Giora, duşmanul neînduplecat al lui Josephus

IOANNES: fiul lui Sosas, general idumean, fratele lui Iacobus

IONATAN: fiul lui Matthias Haşmoneul, fratele şi urmaşul lui Iuda Macabeul, primul care a fortificat Masada

IONATAN: sicar vinovat de tulburările din Cyrène

IONATAN: fiul lui Ananos, presupus Mare Preot, asasinat de sicari

IONATAN: fratele Mariammei, cumnatul lui Herodes cel Mare, care l-a executat

IONATAN: soldat iudeu care provoacă la luptă şi îl ucide pe Pudens

IONIA: centrul litoralului Asiei Mici, populat de ionienii refugiaţi din Grecia invadată de dorieni

IORDAN: principalul fluviu al Iudeei, al cărui curs este descris pe larg

IOPPE: oraş situat pe coasta Iudeei, cuib de piraţi distrus de Vespasianus

IOSEPHUS: fratele lui Herodes cel Mare

IOSEPHUS: cumnatul aceluiaşi, soţul surorii sale Salomea

IOSEPHUS: fiul lui Iosephus, nepotul lui Herodes cel Mare

IOSEPHUS: fiul lui Gorion, numit comandant al războiului după înfrângerea lui Cestius

IOSEPHUS: fiul lui Simon, trimis în Peraea, drept comandant

IOSEPHUS: cetăţean de vază al Gamalei care aduce apărători ai oraşului

IOSEPHUS: Mare Preot care trece de partea lui Titus după distrugerea fortăreţei Antonia

IOSEPHUS: fiul lui Dalaeus, care a preferat să ardă împreună cu Templul

IOSEPHUS: fiul lui Matthias, supranumit FLAVIUS, autorul lucrării

IOTAPATA: oraş din Galileea, fortificat şi apărat de Flavius Iosephus şi cucerit de Vespasianus, care îl ia prizonier

IOTAPE: fiica unui frate al lui Agrippa II

IRENAEU: orator roman, apărătorul lui Herodes Antipas

ISAIA: fiul lui Anros, prooroc din *Vechiul Testament*

ISIS: zeiţă egipteană cu un vestit templu aflat la Roma

ISMAEL: fiul lui Phabi, Mare Preot executat la Cyrène

ISTRU: cursul inferior al Dunării, pe atunci graniţă a Imperiului Roman

ITABYRION: muntele Tabor

IUBA: regele Libyei, cel de al doilea soţ al Glaphyrei

IUCUNDUS, Aemilius: comandant de cavalerie din oastea lui Cestius, ucis în timpul retragerii acesteia

IUCUNDUS: comandantul cavaleriei din Cesarea

IUCUNDUS: fost general de cavalerie din oastea lui Herodes cel Mare

IUDAS MACABEUL: fiul lui Matthias Haşmoneul

IUDAS: esenian şi profet în privinţa uciderii lui Antigonus

IUDAS: fiul lui Seppheraios (Sariphaeus), învăţat ars de viu

IUDAS: galilean instigator la revoltă, cuvântătorul unei secte eseniene, strămoşul lui Eleazar, apărătorul Masadei

IUDAS: fiul lui Ezechias, căpetenie de tâlhari, capturat de Herodes cel Mare

IUDAS: fiul lui Ionatan din Ierusalim

IUDAS: fiul lui Chelka, adeptul zelotului Eleazar, fiul lui Simon

IUDAS: fiul lui Iudas, subalternul tiranului Simon, care îşi trădează şeful

IUDAS: fiul lui Merton, viteaz adept al lui Simon tiranul

IUDAS: fiul lui Mareotos, luptător din ceata tiranului Simon

IULIA: nume primit de Livia, soţia lui Augustus, după moartea acestuia

IULIA: fiica lui Augustus, mama lui Gaius, îndepărtat de Livia

IULIANUS, Marcus Antonius: procuratorul Iudeei

IULLANUS: viteaz centurion din Bithynia, ucis de iudei la Antonia

IULLAS: oraş în Peraea, numit cândva Betharamphta, aproape de Iordan, cu un palat regal ars de răzvrătiţi

IULLAS: oraş din Galileea, pe malul răsăritean al Iordanului, fost Bethsaida

IUPITER CaPITOLINUS: templu de pe colina Capitoliului din Roma

IZATES: fiul lui Monobazus, regele din Adiabene şi al Elenei

IXION: erou mitic elin, aspru pedepsit în Infern pentru nelegiuirea lui

L.

LABERIUS MAXIMUS: vistierul provinciei Iudeea după cucerirea Ierusalimului

LACEDEMONA: veche cetate din Pelopones, proclamată de romani „Oraş liber", unde a poposit Antioh, fostul rege din Commagene, în drum spre Roma

LAODICEEA: oraş de pe coasta de V. a Siriei, la S. de muntele Casios, cucerit de Cassius, în război cu Marcus Antonius (= Al Ladhakia)

LATHYROS: Ptolemeu IX, Soter II, rege al Egiptului elenistic (116-104 î.e.n.)

LEPIDUS, Larcius: comandantul Legiunii a X-a, luptând la asediul Ierusalimului sub comanda lui Titus

LEUCE (ALBA): „Stâncă albă" aflată în preajma fortăreţei Masad

LEVI: soldat din garda personală a lui Josephus la Tiberias

LEVIAS: bărbat de neam regesc din Ierusalim, întemniţat şi ucis mişeleşte

LIBAN: lanţ de munţi din Siria

LIBERALIUS: centurion, suliţaş din garda lui Titus

LIBYA: ţinut de pe coasta de N a Africii, numită pentapolitană, după numărul oraşelor sale importante: Cyrène, Berenice, Tenchira (Arsinoe), Ptolemais şi Apollonia

LIMANUL LUI AUGUSTUS (Sebastos): numele portului din Caesarea.

LIVIA: soţia lui Augustus, numită şi Iulia

LOLLIUS: general roman, cuceritorul Damascului, contemporan cu Pompeius

LONGINUS: tribun care a murit în timpul retragerii dezastruoase a lui Cestius

LONGINUS: călăreţ roman cutezător

LONGUS: soldat roman care se sinucide, pentru a nu **că**dea în mâinile iudeilor

LUCIUS: soldat roman care îşi pierde viaţa păcălit de camaradul său

LUCULLUS, Caius Licinius: general roman, precursorul lui Pompeius în Orient

LUPUS, Titus Iulius: administratorul Alexandriei (*praefectus*), care a închis templul lui Onias

LUSITANII: populaţie iberică stabilită în SV. Peninsulei Iberice (Portugalia)

LYCIA: ţinut din SE. Asiei Mici

LYDDA (Diospolis): oraş din Iudeea, capitală de Toparhie, azi Ludd sau Ludda, aflat pe drumul de la Ierusalim spre Caesarea

LYSANIAS: urmaşul tatălui său, Ptolemeu, fiul lui Menneus, regele din Chalkis

M.

MABARTHA: localitate din preajma Sichemului, în Samaria

MACEDONENII: urmaşii oştenilor lui Alexandru cel Mare, care au cucerit împărăţia persană şi Egiptul, ameninţând, prin Seleucizi, şi Iudeea, pe care Haşmoneii au eliberat-o de dominaţia lor

MACHAIRAS: comandantul trupelor romane subordonate lui Marcus Antonius

MACHAERUS: fortăreaţă din S. Peraeei, la graniţa dintre Palestina şi Arabia, cucerită de Bassus

MAEOTIC, Lacul: Marea de Azov, socotită de antici un lac

MAGASSARUS: slujitor de la curtea regat a Mariammei

MALACHIAS: iudeu viteaz din tabăra lui Simon, fiul lui Giora

MALCHUS: rege al arabilor din Nabateea, otrăvit de Cleopatra

MALCHUS: urmaş al celui dintâi, care trimite trupe auxiliare lui Vespasianus

MALICHUS: iudeu influent, duşmanul lui Antipater, pe care îl otrăveşte, fiind ucis de fiul acestuia, Herodes cel Mare

MALTHACE: samariteancă, soţia lui Herodes cel Mare

MANAEM, Galileanul: fiul lui Iudas, cărturar, întemeietorul partidului zeloţilor

MANNAEUS: fiul lui Lazarus, care fuge din Ierusalim la romani

MANASSES: trimis să cârmuiască Peraea

MARIA: fiica lui Eleazar din Bethezuba, femeia care şi-a mâncat copilul

MARIAMME: fiica lui Alexandru şi nepoata lui Hyrcanos, a doua soţie a lui Herodes cel Mare, care a asasinat-o din gelozie

MARIAMME: fiica Marelui Preot Simon, altă soţie a lui Herodes cel Mare

MARIAMME: fiica lui Aristobul şi a Berenicei, fata Salomeei

MARIAMME: fiica lui Agrippa cel Mare şi a lui Cypros

MARIAMME: soţia Etnarhului Archelaos, fiul Malthacei

MARION: tiranul Tyrului, numit Cassius

MARISA: oraş din Idumeea, cucerit de Hyrcanos

MARMARICANII: locuitorii din Marmarica, ţinut african dintre Egipt şi Siria, lângă Engaddi

MASADA: fortăreaţă din deşertul Iudeei, pe malul de V. al Mării Moarte, lărgită de Herodes cel Mare şi locul de refugiu al lui Eleazar, care înfruntă oastea lui Flavius Silva, preferând sinuciderea lui şi a sicarilor, ca să nu cadă în sclavia romanilor

MATTHIAS: fiul lui Haşmoneus, tatăl lui Iudas Macabeul

MATTHIAS: tatăl lui Josephus, întemniţat de către răsculaţi

MATTHIAS: fiul lui Margalos (Margaloth), cărturar din Ierusalim

MATTHIAS: Mare Preot care introduce în Ierusalim oastea lui Simon, fiul lui Giora, ca să-l înfrângă pe Ioannes din Giscala, spaima cetăţii

MATTHIAS: Mare Preot decapitat de Simon, al cărui fiu fuge la romani

MATTHIAS: Mare Preot ai cărui feciori se refugiază la romani de teama aceluiaşi Simon, fiul lui Giora

MAURII: locuitorii Mauretaniei, ţinut din NV. Africii

MEDABA: oraş din Palestina (= Madeba)

MEDIA: regat din Podişul Iranului, cucerit de Cyrus cel Mare, care îl include în imperiul său, fiind invadat de alami în timpul domniei lui Vespasianus

MEERUS: fiul lui Belgas, om de vază din Ierusalim, victima unui incendiu

MELITENE: ţinut din N. Armeniei Mici, cu o capitală omonimă (Malathija din Kurdistan)

MELOS: insulă din Marea Egee (= Milo)

MEMNON: fiul Aurorei, aliat al troienilor, răpus de Ahile şi înmormântat după legendă în locuri diferite

MEMPHIS: vestit oraş egiptean din Delta Nilului

MENDES: nomă (disstrict) şi oraş din NV. Deltei Nilului

MENNAEUS: tatăl lui Ptolemeu, regele oraşului Chalkis din Coelesiria

MERO: oraş din Galileea de Sus

MEROTH: localitate din apropierea Giscalei

MESOPOTAMIA: „Ţara dintre Fluviile" Tigru şi Eufrat de unde a venit Avraam

MESSALA, Valerius Corvinus: celebru orator roman care apără cauza lui Herodes cel Mare în faţa Senatului

MESSALINA, Valeria: a treia soţie a lui Claudius, mama lui Britannicus şi a Octaviei

METELLUS, Quintus: consul, cuceritorul Damascului, alături de Lollius

MITHRIDATES: rege al Pergamului, regat elenistic din V. Asiei Mici

MITHRIDATES VI Eupator, Dionysos: a domnit în Pont, regat elenistic din N. Asiei Mici (112-63 î.e.n.) şi a purtat trei războaie împotriva romanilor, fiind nevoit să-şi pună capăt singur zilelor

MITHRIDATES: refugiat part

MOABIŢI: locuitorii Moabului, situată la E. de Iordan şi Marea Moartă

MODEIN: sat din Iudeea, de unde se trage preotul Matthias, fiul lui Haşmoneu

MOESIA: Provincie romană situată în NV. Peninsulei Balcanice

MONOBAZUS: regele din Adiabene, convertit la iudaism

MUCIANUS: C. Licinius, guvernatorul Siriei, susţinătorul lui Vespasianus

MUNTELE MĂSLINILOR: munte din partea de E. a Ierusalimului

MURCUS: praetor al Siriei, succesorul lui Sextus Caesar

MYSIA: provincie din Asia Mică

N.

NABATEENII: locuitorii din Nabateea, regiune din Arabia Petrea

NABATEUS din Adiabene: tatăl aşa-zisului Agiras (Şchiopul)

NAIN: sat din Iudeea, de pe malul de E. al Iordanului, care nu trebuie confundat cu localitatea omonimă din *Vechiul Testament*

NARBATA: sat din împrejurimile Caesareei şi totodată Toparhie a Iudeei (Narbatene)

NASMONII: popor libyan din preajma Syrtei Mari (vezi Herodot, *Istorii*, IV, 172 şi Plinius, *Istoria naturală,* IV, 5, 5; V, 5, 5; VII, 2, 2)

NAVE: Navi, tatăl lui Iosua numit de Josephus Iesus

NEAPOLIS: localitate unde Vespasianus întemeiază Flavia Neapolis, pe care autohtonii o numeau Mabartha

NEAPOLITANUS: tribun militar trimis de Gessius Elorus la Ierusalim

NECHAD: rege al Egiptului confundat cu faraonul din Tanis

NERO: succesorul lui Claudius, împăratul care face recensământul iudeilor punându-l pe Vespasianus în fruntea armatei din Siria care urma să pedepsească răscoala lor

NETIRAS: galilean din satul Ruma, luptând viteje şte la Iotopata

NICANOR: tribun militar, prietenul lui Josephus care îl prezintă lui Vespasianus, atunci când s-a predat la Iotopata

NICOLAOS din Damasc: istoric şi prieten al lui Herodes cel Mare

NICON (VICTORIOSUL): numele celui mai mare berbece

folosit de romani la asediul Ierusalimului

NICOPOLIS: oraş grecesc din Epir (= Paleoprevyza)

NICOPOLIS (Oraşul Victoriei): întemeiat pe malul mării, lângă Alexandria, unde Augustus a obţinut izbânda hotărâtoare asupra lui Marcus Antonius, fostul stăpân al Orientului cucerit de romani

NIGER: iudeu din Peraea, guvernatorul Idumeei, luptător viteaz împotrva romanilor, asasinat de zeloţi

NEL: fluviu al Egiptului, navigabil până la Elephantine

NOARUS: prietenul lui Agrippa II, administratorul treburilor publice în absenţa lui

NUMIZII: locuitorii Numidiei, regiune din Africa de Nord

NYMPHIDIUS, Sabinus: libert al lui Nero, care a uneltit împotriva lui

O.

OBAIDA: rege al Arabiei

OBEDAS: rege al Arabiei nabateene

OCEANUL ATLANTIC: latura vestică a împărăţiei romane, opusă Mării Roşii

OCTAVIA: fiica lui Claudius şi a Messalinei, soţia lui Nero, repudiată de el

OCTAVIANUS AUGUSTUS: triumfă asupra lui Marcus Antonius în bătălia navală de la Actium şi devine primul împărat roman, favorabil lui Herodes cel Mare, care l-a ajutat în campania lui din Egipt

OLYMPIAS: fiica lui Herodes cel Mare şi a Malthacei

OLYMPICE, Jocurile: sprijinite de Herodes cel Mare ca o amintire a Greciei vechi, când întrecerile atletice de la Olympia aveau un caracter panelenic, ţinându-se din patru în patru ani

OLYMPUS: curteanul lui Herodes cel Mare trimis ca sol la Roma

ONIAS: Mare Preot alungat de Seleucizi şi refugiat în Egipt, unde a construit în noma Heliopolis un sanctuar iudaic, cu ajutorul lui Ptolemeu

OPHELLIUS: prietenul lui Phasael, fratele lui Herodes cel Mare

OPHEL: colină din Ierusalim, la S. de Piaţa Templului,

aproape de Cedron

ORMIZA: localitate neidentificată, unde s-au refugiat de arabi trupele lui Herodes cel Mare

ORSANES: part refugiat

OSTRAKINE: localitate din Egiptul de Jos, la S. de Nil, pe drumul care duce de la Rhinocorura spre Pelusium (= Straki)

OTHO: Împărat roman efemer, rivalul lui Galba

P.

PACORUS: fiul lui Orodes I, regele parţilor şi regentul său

PACORUS: paharnicul omonim al acestuia

PACORUS: regele Mediei, în timpul invaziei alanilor

PAETUS, Caesennius: guvernatorul provinciei Siria, în timpul domniei lui Vespasianus

PALLAS: fratele lui Felix, procurator al Iudeei, Galileei, Samariei şi al Peraeei, numit de Nero

PALLAS: una dintre soţiile lui Herodes cel Mare

PAMPHILLA: regiune din S. Asiei Mici, învecinată cu Lycia, Pisidia, Licaonia, Cilicia şi Marea Mediterană

PANEAS: ţinut la izvoarele Iordanului, unde a fost întemeiat oraşul numit Caesarea Philippi

PANEION: peştera lui Pan, de unde ţâşnesc presupusele izvoare ale Iordanului

PANNONIA: provincie romană situată între versanţii Munţilor Alpi, Dunărea mijlocie, şi Sava, populată de triburi ilire printre care şi cel al pannonilor, care i-a dat numele

PANNYCHIS: concubină pe care Herodes cel Mare a dăruit-o lui Archelaos, tatăl Glaphyrei, care-i era noră

PAPPUS: prietenul lui Aristobul, învins de Herodes cel Mare în Samaria

PAPYRON: lac şi oraş din Arabia

PARŢII: locuitorii regatului part, condus de dinastia Arsacizilor, care au creat cel mai puternic stat din Orientul Mijlociu, puternic rival al Romei în Asia, victoriile alternând de-o parte şi de alta

PASTOPHORIILE: clădire anexă a Templului din Ierusalim

PAULINUS, M. Valerius: tribun militar, prietenul lui Vespasianus

PAULINUS: administratorul Alexandriei, succesorul lui Lupus

PEDANIUS: Legat al tribunalului din Berytus în procesul dintre Herodes cel Mare şi fiii săi, Alexandru şi Aristobul

PEDANIUS: călăreţ de elită dintr-o cohortă, lăudat de Titus

PEITHOLAUS: subcomandantul Ierusalimului

PELLA: oraş la graniţa de N. a Peraeei

PELUSIUM: oraş din E. Deltei Nilului, fortăreaţă şi staţie vamală la graniţa Egiptului, frontiera cu Asia

PERAEA: regiune a Palestinei, situată dincolo de Iordan

PERGAMON: oraş din Mysia, în NV. Asiei Mici, capitala regatului Attalizilor

PERISTEREON: stâncă din apropierea Ierusalimului

PETINA: una dintre soţiile împăratului Claudius

PETRA: oraş în NV. peninsulei Arabice, capitala Regatului Nabateilor

PETRONIUS: guvernatorul Siriei, trimis de Claudius să-i introducă statuile în Templul din Ierusalim

PHAEDRA: una dintre cele opt soţii ale lui Herodes cel Mare

PHALLION: fratele lui Antipater, ucis de Aristobul

PHANNI: fiul lui Samuel, ales de zeloţi drept Mare Preot prin tragere la sorţi

PHAROS: insulă din portul Alexandria, celebră pentru uriaşul turn care trimitea semnale luminoase corăbiilor ce navigau noaptea

PHASAEL: fiul lui Antipater şi fratele lui Herodes cel Mare, victimă a parţilor care l-au luat prizonier

PHASAEL: fiul celui dintâi

PHASAEL: fiul lui Herodes cel Mare şi al lui Pallas

PHASAEL, Turnul lui: cel mai înalt dintre turnurile de apărare ale Ierusalimului, înălţat de Herodes cel Mare în amintirea fratelui său drag şi nedărâmat de Titus după cucerirea oraşului

PHASAELIS: oraş de lângă Ierihon, întemeiat de

Herodes cel Mare spre a perpetua memoria aceluiaşi frate

PHERETAI: văgăună cu peşteri în care şi-a ascuns comorile Simon, fiul lui Giora, devenit căpetenia tâlharilor

PHERORAS: fratele mezin al lui Herodes cel Mare

PHLALA (Ceaşcă); mic lac de munte în N. Palestinei, situat mai la N. de Baneas (= Birket el Rau sau Rani)

PHILADELPHIA; oraş situat la graniţa de S. a Peraeei, devastat de iudei (= Amman)

PHILEPPION; fiul lui Ptolemeu Menneus

PHILLIPPI: câmpie în E. Macedoniei, unde au fost înfrânţi Brutus şi Cassius

PHILIPPUS: fiul lui Herodes cel Mare şi al Cleopatrei, care a întemeiat Caesarea, Philippi şi Iulias, aflând izvoarele Iordanului

PHILIPPUS: fiul lui Iakimus, general din oastea lui Agrippa II

PHILIPPUS: administratorul palatului lui Archelaos Etnarhul

PHILIPPUS: galilean viteaz, fratele lui Netiras

PHINEAS: trezorierul Templului din Ierusalim, capturat de Titus

PHOEBUS: iudeu din suita lui Agrippa II, solul său ucis de răsculaţi

PINEHAS: fiul lui Clusoth, unul dintre cei patru generali ai idumeenilor, chemaţi de zeloţi în ajutorul lor

PILATUS din Pont: guvernator al Iudeei, numit de Tiberius

PIREU: port al Atenei la Golful Saronic

PISIDIENI: locuitori ai Pisidiei, ţinut din S. Asiei Mici, mercenari în slujba lui Alexandru Iannaios

PISON: ofiţer al lui Pompeius în campania din Iudeea

PITHOLAOS: comandantul trupelor de elită ale lui Antipater, ucis de Cassius

PLACIDUS: tribun militar trimis de Vespasianus cu diverse misiuni în Galileea, Peraea, la Iotapata şi muntele Thabor

PLATANE: sat din ţinutul sidonienilor, unde erau ţinuţi sub pază fiii lui Herodes cel Mare, învinuiţi de uneltiri

împotriva tatălui lor

PLATEEA: oraş în S. Beoţiei, unde armata grecilor, comandată de regele spartan Pausania, a învins trupele persane invadatoare ale lui Mardanios, generalul lui Xerxes, punând capăt celui de al doilea război medic

PLIHTHINE: oraş la graniţa de V. a Egiptului de Jos, situat în afara Deltei, în aşa-numitul Sinus Plinthinetes (= Golful Arabic)

POMPEIUS, Cnaeus, Magnus: membru în primul triumviurat, alături de Caesar şi Crassus, cuceritorul Ierusalimului, asasinat şi înmormântat în Egipt

POMPONIUS, Secundus: consul roman, ostil întronării lui Claudius

POPLAS: prietenul lui Archelaus Etnarhul

PRISCUS: centurion roman participant la asediul Ierusalimului

PRISCUS TYRANNIUS: comandant de tabără în oastea lui Cestius

PSEPHINUS, Turnul: turn de apărare al Ierusalimului, în preajma căruia şi-a instalat tabăra Titus, în timpul asediului

PTOLEMAIS: oraş de pe ţărmul maritim al Galileei (= St Jean d'Acre)

PTOLEMEU IX SOTER II zis LATHYROS: suveran al Egiptului din dinastia Lagizilor (116-107 î.e.n.), alungat în Cypru, fiind regele insulei

PTOLEMEU XIII AULETES: tatăl Cleopatrei, alungat din Egipt şi readus pe tron de Gabinius pentru o sumă substanţială

PTOLEMEU VIPHILOMETOR: rege al Egiptului elenistic (180-145 î.e.n.)

PTOLOMEU: ginerele şi asasinul lui Sinion Macabeul

PTOLEMEU: fiul lui Menneus, regele din Chalcis

PTOLEMEU: general al lui Herodes cel Mare, ucis de iudei

PTOLEMEU: fiul arabului Soemus

PTOLEMEU din Rhodos: prietenul lui Herodes cel Mare, care poposeşte la el

PTOLEMEU: fratele lui Nicolaos din Damasc

PTOLEMEU: administratorul lui Agrippa II şi al Berenicei

PUDENS: călăreţ roman învins în duel de iudeul Ionatan

PYTHIANUL APOLO, Templul lui: sanctuar apolonic din Rhodos, reclădit de Herodes cel Mare după ce a fost distrus de un incendiu

Q.

QUADRATUS, Ummidius: guvernatorul Siriei în timpul conflictului dintre galileeni şi samariteni

QUIRINUS: consul roman

R.

RAPHANAEA: oraş din provincia siriană Cassiotis, la V. de Epiphania şi la E. de Acra, la capătul de N. al Libanului (= Rafaniyeh)

RAPHIA: oraş la graniţa Palestinei, situat la SV. de Gaza, la începutul pustiului

RHINOCORURA: oraş la graniţa dintre Iudeea şi Egipt, pe ţărmul mediteranean (= El Arişş)

RHODOS: insulă din SE. Mării Egee care a beneficiat de generozitatea lui Herodes cel Mare

RIN: fluviu care desparte Galia de Germania

ROMA: din stăpână a Italiei, ea devine capitala unui vast imperiu de care va depinde şi soarta Iudeei elenistice şi a Ierusalimului

ROŞIE, Marea: una din laturile împărăţiei romane, locuită de etiopieni

ROMANĂ, armata: cea mai puternică şi mai disciplinată oaste a antichităţii

ROXANA: una din fiicele lui Herodes cel Mare

RUFUS: viteaz soldat roman din oastea lui Bassus

RUFUS: conducătorul sebastenilor care luptau alături de romani

RUMA: sat din Galileea

S.

SABA: sat din Galileea

SABATULUI, Râul: izvorăşte din nou în ziua a 7-a, care este sfântă la iudei (= Fuwar ed-Dar sau Arka)

SABINUS: trezorierul Siriei după moartea lui Herodes

cel Mare

SABINUS FLAVIUS: fratele lui Vespasianus

SABINUS, Domitius: tribun militar

SABINUS: soldat roman care cade eroic la asediul fortăreţei Antonia

SADUCHEII: sectă religioasă iudaică, alături de farisei şi esenieni

SALAMINA: insulă din N. Golfului Saronic, unde flota grecească a triumfat asupra celei persane în timpul celui de al doilea război medic

SALOMEA: sora lui Herodes cel Mare

SALOMEEA: fiica lui Herodes cel Mare şi a lui Elpis

SAMAGA: oraş aflat la extremitatea de S. a lacului Gennezareth (= Semakht)

SAMARIA: regiune a Palestinei, situată între Galileea şi Iudeea

SAMARIA: oraş cucerit şi distrus de fiii lui Ioannes Hyrcanos, fiind repopulat de Pompeius

SAMARITENII: locuitorii Samariei, asupriţi de Archelaos

SAMOS: insulă din V. Mării Egee, inclusă de romani în provincia Asia

SAMOSATA: oraş fondat pe malul stâng al Eufratului, capitala Commagenei

SAMPHO: sat fortificat din Samaria

SAPPHINIUS: prietenul lui Herodes cel Mare din insula Rhodos

SARA: soţia lui Avraam

SARAMALA: bogătaş sirian

SARMAŢII: neamuri scitice de la N. Mării Negre, care au invadat Moesia

SATURNINUS: guvernatorul Siriei, care a pledat pentru moderaţie în procesul intentat de Herodes cel Mare fiilor săi, Alexandru şi Aristobul

SAUL: iudeu de vază din Skythopolis

SCAURUS: general roman trimis în Siria de Pompeius, năvălind după aceea şi în Arabia

SCIPIO, Q. Metellus: guvernatorul Siriei, socrul lui Pompeius

SCIPIO, Publius Cornelius zis Africanus cel Mare: biruitorul generalului cartaginez Hannibal la sfârşitul celui de al doilea război punic

SCOPUS: deal din preajma Ierusalimului pe care şi-a instalat tabăra Cestius

SCYTHOPOLIS: oraş la graniţa de S. a Galileei, cel mai mare din Decapolis

SEBASTE: oraşul Samaria, reconstruit de Herodes cel Mare şi numit astfel în cinstea lui Augustus („Sebastos" în greceşte)

SEBASTENI: soldaţi din ţinutul Sebasta (Samaria)

SEDECHIA: ultimul suveran al Regatului Iudeei, capturat de Nabucodonosor

SELAME: sat din Galileea, întărit de Josephus (= Khirbet Sellameh)

SELEUCLA: oraş din Gaulanitis, lângă Lacul Merom (= Seluque), ce nu trebuie confundată cu Seleucia pe Tigru, capitala Regatului Seleucid, întemeiat, ca şi oraşul, de Seleucos I Nicator

SEMECHONITIS, Lacul: lacul Merom din *Vechiul Testament (*= Hule)

SENNABRIS: localitate din Galileea, aproape de Tiberias

SENNACHERIB: rege al Asiriei, asediatorul Ierusalimului

SEPPH: fortificaţie din Galileea de Sus

SEPPHORIS: oraş din Galileea, numit de Herodes Antipas Diocaesarea

SERVLANUS: ofiţer al lui Gabinius

SEXTUS CAESAR: guvernatorul Siriei, ruda lui Iulius Caesar, protectorul lui Herodes cel Mare

SICARII: oameni înarmaţi cu pumnale curbate (sica), bine ascunse, cu care îşi înjunghiau adversarii, strecuraţi în mulţime, terorizând Ierusalimul; ei au reuşit să pună stăpânire pe fortăreaţa din Masada, unde s-au sinucis în comun, ca să nu cadă prizonieri în mâinile romanilor

SIDON: vechi oraş fenician de pe litoralul mediteranean (= Saida)

SIGOPH: sat din Galileea

SIKIMA: oraş în Samaria, biblicul Sichem (= Nablus)

SILAS: babilonian care a trecut din oastea regelui Agrippa, în tabăra iudeilor răsculaţi împotriva romanilor

SILAS: Însărcinat de Josephus să supravegheze oraşul Tiberias în lipsa lui

SILO: ofiţerul lui Ventidius, având misiunea să-l întroneze pe Herodes cel Mare

SILO, Antonius: ofiţer trimis de Vespasianus să cucerească înălţimile din faţa oraşului Tarichea

SILOAH: bazin de lângă Ierusalim pentru captarea apelor unui izvor

SILVA, Flavius: guvernatorul Iudeei şi cuceritorul Masadei ocupate de sicari, ultimii iudei care nu acceptau autoritatea romană

SIMON: fiul lui Matthias, fratele lui Iudas Macabeul

SIMON: sclavul lui Herodes cel Mare care şi-a pus diademă regală după moartea stăpânului său

SIMON: din secta esenienilor, prezicător

SIMON: fiul lui Ananias, sol al locuitorilor Ierusalimului către Florus

SIMON: fiul lui Saul, iudeu viteaz din Skythopolis

SIMON: fiul lui Gamala (Gămăliei) care aţâţă poporul împotriva zeloţilor

SIMON: fiul lui Thakeas: general al idumeenilor sosiţi la Ierusalim

SIMON: fiul lui Ionathas, adversarul lui Josephus

SIMON: fiul lui Esron, susţinătorul lui Eleazar zelotul

SIMON: fiul lui Calhlas, comandant de vază al idumeenilor

SIMON: fiul lui Arinos, căpetenie a zeloţilor

SIMON: fiul lui Giora, introdus în Ierusalim pentru înlăturarea zeloţilor în frunte cu Ioannes din Giscala, cu care se aliază pentru a lupta împotriva romanilor, devenind un tiran sângeros temut de toţi

SIMON: fiul lui Osaia, din tabăra omonimului său

SIRIA: provincie romană din Orientul Apropiat, fost nucleu al Regatului Seleucid

SISENNA: ofiţer al lui Gabinius

SISIF: erou mitologic supus celor mai aspre pedepse din Infern

SOEMUS: arab influent din Petra, asasinat de Syllaeus

SOEMUS: regele din Emesa şi Tetrarh al Libanului

SODOMA: oraş din extremitatea Mării Moarte, menţionat şi în *Vechiul Testament*

SOGANE: oraş din Gaulanitis de Sus, a cărui poziţie n-a fost încă stabilită

SOLYMA: vezi Ierusalim

SOMORRHA: oraş învecinat cu Petra din Arabia, azi necunoscut. S-a presupus (Bottger) că e o greşeală a copistului, care a confundat litera Gamma (f) cu Sigma (V), astfel că lectura corectă este Gomorrha

SOSSIUS: guvernatorul Siriei, numit de Marcus Antonius, care îl ajută pe Herodes cel Mare să supună Ierusalimul

STEPHANUS: sclavul împăratului Claudius, jefuit de tâlhari lângă Bethoron

STRATON, Turnul lui: vechiul nume al oraşului maritim reconstruit de Herodes cel Mare sub denumirea de Caesarea de lângă mare

STRUTHION: bazin din Ierusalim

SYENE: oraş situat la graniţa Egiptului antic cu Etiopia, pe malul estic al Nilului, într-o peninsulă, regiunea fiind bogată în granit roşu = syenit (=Asuan)

SYLLAEUS: guvernatorul Arabiei, duşmanul lui Herodes cel Mare, cu care sora lui, Salomeea, urmărea să se căsătorească

SYPHAS: fiul lui Ergetes, bărbat de viţă regală din Ierusalim, ucis de tâlhari

SYRTELE (cea Mare şi cea Mică): două golfuri adânci ale Mării Libyene, pe coasta de Nord a Africii: cea Mare (la Est), actualului Golf Sidra, iar cea Mică, Golful Cabes

T.

TAÑAIS: fluviu din Sciţia care se varsă în Marea de Azov (=Don)

TANIS: oraş din Estul Deltei Nilului, cândva reşedinţă regală, decăzut între timp, din care n-a mai rămas decât un morman de mine (=San el Hagar)

TARICHEA: oraş din Galileea, fortificat de Josephus şi cucerit de Titus

TARS: capitala Ciliciei (=Tarsus)

TAURII: locuitorii Chersonesului Tauric (=Crimeea)

TAURUS: lanţ de munţi din Asia Mică

TEKOA: localitate situată aproape de Bethleem

TEMENOS: rege legendar din Argos

TEMPLUL din IERUSALIM: nejefuit de Pompeius, loc de refugiu al zeloţilor, prădat de Ioannes din Giscala, incendiat şi distrus de romani înainte de cucerirea oraşului

TEMPLUL lui ONIAS: Întemeiat de Heracleopolis şi închis de Lupus

TAPHTEUS: galileean care se distinge în apărarea ierusalimului de romani

TERENTÍUS RUFUS: comandantul trupelor lăsate de Titus la Ierusalim, după cucerirea şi distrugerea oraşului, care îl capturează pe Simon, fiul lui Giora

THAMNA: capitala unei Toparhii a Iudeei, supusă de Vespasianus

THEBA: oraş antic din Valea Nilului, situat aproape de Kamak şi Luxorul de azi, unde s-au păstrat minele sale

THELLA: sat din Galileea, învecinat cu Iordanul

THEDORUS: fiul tiranului Zeno

THERMOPYLE: trecătoare fortificată între Grecia septentrională şi centrală, unde trupele elene, în frunte cu regele spartan, Leónidas, au rezistat eroic puhoiului oştilor persane ale lui Xerxes I, venit să cucerească Grecia, fiind învinse în urma unei trădări

THEUDION: cumnatul lui Herodes cel Mare şi unchiul lui Antipater

THMUIS: vechi oraş egiptean, la SV. de Mansurah

THRESA: fortăreaţă din Idumeea, identică cu Rhesa

TIBERIAS: oraş în Galileea de lângă lacul Gennezareth (= Tabarlye)

TIBERIADA: lac din Galileea, cu apă dulce

TIBERIUS, Iulius Caesar Augustus: al doilea împărat roman, urmaşul lui Octavianus Augustus

TIBERIUS ALEXANDER: procurator al Iudeei, fiul Alabarhului Alexander, susţinătorul lui Vespasianus şi consilier militar al lui Titus

TIGELLINUS, Ofonius: numit prefect al pretoriului de către Nero, pe care l-a trădat în favoarea lui Galba

TIGRANE: fiul lui Alexandru şi al Glaphyrei, nepotul lui Herodes cel Mare

TIGRANE II: rege al Armeniei

TIGRANE: fiul regelui parţilor, Artabazes

TIRIDATE I: rege al Armeniei Mari, fratele lui Vologese I

TIRON: veteran al lui Herodes cel Mare

TITUS, Flavius Vespasianus: fiul împăratului Vespasianus, urmaşul acestuia la tronul Romei şi precursorul fratelui său Domiţianus, cuceritorul Ierusalimului şi ocrotitorul lui Josephus

TITUS PHRYGIUS: comandantul Legiunii a XV-a la asediul Ierusalimului

TOBIAS, fiii lui: alungaţi din Ierusalim de Marele Preot Onias

THONITIS: ţinut din Palestina, situat la E. de Iordan

TRAIANUS: comandantul Legiunii a X-a, tatăl viitorului împărat al Romei

TRYPHON: bărbierul lui Herodes cel Mare

TRYPHON: tutorele lui Antioh VI

TYRANNIUS PRISCUS: tribun militar

TYROPOION: râpă care separa colina Oraşului de Sus de colina Oraşului de Jos

TYR: oraş portuar fenician, al cărui tiran a ajuns Marion (= Sur)

TYRIANA, Scara (Promontorium album): lanţ de munţi (= Ras en Nakura)

V.

VALENS: general subordonat lui Vitellius, împreună cu Caecina

VALERIANUS: decurion din oastea lui Vespasianus

VARRO: guvernatorul Siriei întregi, numit de Augustus

VARUS, PUBLIUS QUINTILIUS: guvernatorul Siriei, favoritul lui Augustus

VARUS: Tetrarh al Libanului, ministrul lui Agrippa II

VENTIDIUS, Publius: guvernatorul Siriei şi învingătorul parţilor la Gindarus, unde a fost ucis Pacorus, fiul lui

Orodes I

VESPASIANUS, FLAVIUS: general experimentat, însărcinat de Nero să reprime revolta antiromană din Iudeea, asediatorul Iotopatei, unde îl ia prizonier pe Josephus, care îi prezice că va fi împărat, el fiind întemeietorul dinastiei Flaviilor, din care vor mai face parte cei doi fii ai săi: Titus şi Vespasianus

VIENNA: oraş de pe fluviul Ron. În Galia Narbonensis, unde a fost exilat Archelaos (=Vienna)

VINDEX, C. Iulius: procuratorul Galiei, care s-a răsculat împotriva lui Nero

VITELLIUS, Aulus: guvernatorul Germaniei Inferioare, proclamat împărat de legiunile revoltate, învingătorul lui Otho, învins la rândul lui de Antonius Primus, general fidel lui Vespasianus

VITELLIUS: conducătorul germanilor răsculaţi în timpul domniei lui Vespasianus (împreună cu Classicus)

VOLOGESE I: rege al parţilor, fratele lui Tiridate şi tatăl lui Pacorus

VOLUMNIUS: tribun militar, apoi procurator al Siriei

X.

Xerxe I: fiul lui Darius I, suveran al Persiei, care, ca şi părintele său ilustru, a invadat Grecia, fără s-o poată cuceri

XYSTE: piaţă din Ierusalimul elenistic

Z.

ZACHARIAS: fiul lui Amphicalleus, adversarul zeloţilor

ZACHARIAS: fiul lui Bareis, judecat de zeloţi şi executat în pofida achitării sale de către juriu

ZELOŢII: infractori susţinători ai războiului împotriva romanilor care s-au infiltrat în Ierusalim, au executat pe cei bogaţi, au ocupat Templul şi i-au chemat în oraş pe idumeeni, împărţindu-se în facţiuni rivale şi au instaurat tirania şi teroarea

ZENON: poreclit Cotylas, tiranul din Philadelphia

ZENODORUS: care a arendat domeniul lui Lysanias

ZEPHYRION: promontoriu şi orăşel din Cilicia

ZEUGMA: oraş din provincia siriană Cyrrhestica, întemeiat de Seleucos Nicator ca o punte pentru corăbii

peste Eufrat (de aici şi numele)

ZOAR: oraş arab din apropierea Mării Moarte